חסידות · ספרי ראשית

חיים וחסד

רבי חיים חייקא מאמדור

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

חיים וחסד

רבי חיים חייקא מאמדור

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/חיים-וחסד/

הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 14
פרק ב 14
פרק ג 15
פרק ד 16
פרק ה 16
פרק ו 16
פרק ז 17
פרק ח 18
פרק ט 18
פרק י 18
פרק יא 19
פרק יב 19
פרק יג 19
פרק יד 19
פרק טו 20
פרק טז 20
פרק יז 20
פרק יח 20
פרק יט 21
פרק כ 21
פרק כא 21
פרק כב 21
פרק כג 23
פרק כד 23
פרק כה 23
פרק כו 23
פרק כז 23
פרק כח 24
פרק כט 24
פרק ל 24
פרק לא 24
פרק לב 24
פרק לג 25
פרק לד 25
פרק לה 26
פרק לו 26
פרק לז 27
פרק לח 27
פרק לט 27
פרק מ 27
פרק מא 27
פרק מב 28
פרק מג 28
פרק מד 28
פרק מה 29
פרק מו 29
פרק מז 29
פרק מח 30
פרק מט 30
פרק נ 30
פרק נא 30
פרק נב 30
פרק נג 31
פרק נד 31
פרק נה 31
פרק נו 31
פרק נז 31
פרק נח 32
פרק נט 32
פרק ס 32
פרק סא 32
פרק סב 32

פרק סג 32
פרק סד 32
פרק סה 33
פרק סו 33
פרק סז 33
פרק סח 33
פרק סט 34
פרק ע 34
פרק עא 34
פרק עב 34
פרק עג 35
פרק עד 35
פרק עה 35
פרק עו 36
פרק עז 36
פרק עח 36
פרק עט 36
פרק פ 37
פרק פא 37
פרק פב 37
פרק פג 37
פרק פד 38
פרק פה 38
פרק פו 38
פרק פז 38
פרק פח 38
פרק פט 39
פרק צ 39
פרק צא 39
פרק צב 39
פרק צג 39
פרק צד 39
פרק צה 39
פרק צו 40
פרק צז 40
פרק צח 41
פרק צט 41
פרק ק 42
פרק קא 42
פרק קב 42
פרק קג 42
פרק קד 43
פרק קה 43
פרק קו 43
פרק קז 43
פרק קח 43
פרק קט 43
פרק קי 43
פרק קיא 44
פרק קיב 44
פרק קיג 44
פרק קיד 44
פרק קטו 44
פרק קטז 45
פרק קיז 45
פרק קיח 45
פרק קיט 45
פרק קכ 45
פרק קכא 45
פרק קכב 46
פרק קכג 46
פרק קכד 46
פרק קכה 46
פרק קכו 46

פרק קכז 47
פרק קכח 47
פרק קכט 47
פרק קל 47
פרק קלא 47
פרק קלב 47
פרק קלג 48
פרק קלד 48
פרק קלה 48
פרק קלו 48
פרק קלז 49
פרק קלח 49
פרק קלט 50
פרק קמ 50
פרק קמא 50
פרק קמב 50
פרק קמג 50
פרק קמד 51
פרק קמה 52
פרק קמו 52
פרק קמז 53
פרק קמח 53
פרק קמט 53
פרק קנ 54
פרק קנא 54
פרק קנב 55
פרק קנג 55
פרק קנד 55
פרק קנה 55
פרק קנו 56
פרק קנז 56
פרק קנח 57
פרק קנט 57
פרק קס 57
פרק קסא 58
פרק קסב 58
פרק קסג 58
פרק קסד 59
פרק קסה 59
פרק קסו 59
פרק קסז 60
פרק קסח 61
פרק קסט 61
פרק קע 61
פרק קעא 61
פרק קעב 62
פרק קעג 62
פרק קעד 62
פרק קעה 62
פרק קעו 62
פרק קעז 63
פרק קעח 63
פרק קעט 63
פרק קפ 63
פרק קפא 63
פרק קפב 64
פרק קפג 64
פרק קפד 64
פרק קפה 65
פרק קפו 65
פרק קפז 65
פרק קפח 66
פרק קפט 66
פרק קצ 66

פרק קצא 67
פרק קצב 67
פרק קצג 68
פרק קצד 68
פרק קצה 68
פרק קצו 68
פרק קצז 69
פרק קצח 70
פרק קצט 70
פרק ר 71
פרק רא 71
פרק רב 71
פרק רג 71
פרק רד 72
פרק רה 72
פרק רו 72
פרק רז 72
פרק רח 72
פרק רט 73
פרק רי 73
פרק ריא 73
פרק ריב 73
פרק ריג 73
פרק ריד 74
פרק רטו 74
פרק רטז 74
פרק ריז 74
פרק ריח 74
פרק ריט 75
פרק רכ 75
פרק רכא 75
פרק רכב 75
פרק רכג 75
פרק רכד 75
פרק רכה 76
פרק רכו 76
פרק רכז 76
פרק רכח 77
פרק רכט 77
פרק רל 77
פרק רלא 78
פרק רלב 78
פרק רלג 78
פרק רלד 78
פרק רלה 79
פרק רלו 79
פרק רלז 80
פרק רלח 80
פרק רלט 81
פרק רמ 81
פרק רמא 82
פרק רמב 82
פרק רמג 82
פרק רמד 82
פרק רמה 83
פרק רמו 83
פרק רמז 84
פרק רמח 84
פרק רמט 85
פרק רנ 85
פרק רנא 86
פרק רנב 86
פרק רנג 87
פרק רנד 87

פרק רנה 87
פרק רנו 87
פרק רנז 87
פרק רנח 88
פרק רנט 89
פרק רס 89
פרק רסא 89
פרק רסב 89
פרק רסג 90
פרק רסד 90
פרק רסה 90
פרק רסו 91
פרק רסז 91
פרק רסח 91
פרק רסט 92
פרק רע 93
פרק רעא 93
פרק רעב 94
פרק רעג 94
פרק רעד 95
פרק רעה 95
פרק רעו 95
פרק רעז 96
פרק רעח 96
פרק רעט 96
פרק רפ 96
פרק רפא 96
פרק רפב 97
פרק רפג 97
פרק רפד 97
פרק רפה 97
פרק רפו 98
פרק רפז 98
פרק רפח 99
פרק רפט 99
פרק רצ 100
פרק רצא 101
פרק רצב 102
פרק רצג 103
פרק רצד 103
פרק רצה 104
פרק רצו 104
פרק רצז 105
פרק רצח 105
פרק רצט 105
פרק ש 105
פרק שא 106
פרק שב 106
פרק שג 106
פרק שד 106
פרק שה 106
פרק שו 107
פרק שז 108
פרק שח 109
פרק שט 110
פרק שי 110
פרק שיא 110
פרק שיב 111
פרק שיג 112
פרק שיד 112
פרק שטו 113
פרק שטז 114
פרק שיז 115
פרק שיח 115

פרק שיט 115
פרק שכ 116
פרק שכא 116
פרק שכב 116
פרק שכג 116
פרק שכד 116
פרק שכה 117
פרק שכו 117
פרק שכז 117
פרק שכח 118
פרק שכט 118
פרק של 118
פרק שלא 118
פרק שלב 119
פרק שלג 119
פרק שלד 119
פרק שלה 119
פרק שלו 120
פרק שלז 120
פרק שלח 121
פרק שלט 122
פרק שמ 122
פרק שמא 122
פרק שמב 123
פרק שמג 123
פרק שמד 124
פרק שמה 124
פרק שמו 125
פרק שמז 125
פרק שמח 125
פרק שמט 125
פרק שנ 126
פרק שנא 126
פרק שנב 127
פרק שנג 127
פרק שנד 127
פרק שנה 128
פרק שנו 128
פרק שנז 128
פרק שנח 129
פרק שנט 129
פרק שס 129
פרק שסא 129
פרק שסב 129
פרק שסג 130
פרק שסד 130
פרק שסה 130
פרק שסו 130
פרק שסז 131
פרק שסח 132
פרק שסט 132
פרק שע 133
פרק שעא 133
פרק שעב 133
פרק שעג 134
פרק שעד 134
פרק שעה 135
פרק שעו 135
פרק שעז 136
פרק שעח 136
פרק שעט 137
פרק שפ 137
פרק שפא 137
פרק שפב 138

פרק שפג 138
פרק שפד 138
פרק שפה 139
פרק שפו 139
פרק שפז 140
פרק שפח 141
פרק שפט 141
פרק שצ 142
פרק שצא 143
פרק שצב 143
פרק שצג 144
פרק שצד 144
פרק שצה 145
פרק שצו 145
פרק שצז 146
פרק שצח 146
פרק שצט 146
פרק ת 146
פרק תא 147
פרק תב 147
פרק תג 147
פרק תד 147
פרק תה 148
פרק תו 148
פרק תז 148
פרק תח 149
פרק תט 149
פרק תי 149
פרק תיא 149
פרק תיב 149
פרק תיג 150
פרק תיד 151
פרק תטו 151
פרק תטז 151
פרק תיז 152
פרק תיח 152
פרק תיט 153
פרק תכ 154
פרק תכא 154
פרק תכב 155
פרק תכג 156
פרק תכד 156
פרק תכה 157
פרק תכו 158
פרק תכז 158
פרק תכח 159
פרק תכט 159
פרק תל 160
פרק תלא 161
פרק תלב 161
פרק תלג 162
פרק תלד 163
פרק תלה 164
פרק תלו 166
פרק תלז 167
פרק תלח 167
פרק תלט 168
פרק תמ 169
פרק תמא 170
פרק תמב 170
פרק תמג 170
פרק תמד 170
פרק תמה 171
פרק תמו 172

פרק תמז 173
פרק תמח 173
פרק תמט 174
פרק תנ 174
פרק תנא 175
פרק תנב 176
פרק תנג 177
פרק תנד 177
פרק תנה 179
פרק תנו 180
פרק תנז 181
פרק תנח 181
פרק תנט 182
פרק תס 183
פרק תסא 183
פרק תסב 183
פרק תסג 185
פרק תסד 185
פרק תסה 186
פרק תסו 187
פרק תסז 188
פרק תסח 189
פרק תסט 190
פרק תע 190
פרק תעא 190
פרק תעב 191
פרק תעג 191
פרק תעד 191
פרק תעה 191
פרק תעו 192
פרק תעז 192
פרק תעח 193
פרק תעט 194
פרק תפ 195
פרק תפא 197
פרק תפב 197
פרק תפג 198
פרק תפד 198
פרק תפה 198
פרק תפו 199
פרק תפז 200
פרק תפח 200
פרק תפט 200
פרק תצ 201
פרק תצא 201
פרק תצב 202
פרק תצג 203
פרק תצד 204
פרק תצה 204
פרק תצו 205
פרק תצז 206
פרק תצח 208
פרק תצט 209
פרק תק 210
פרק תקא 211
פרק תקב 213
פרק תקג 213
פרק תקד 214
פרק תקה 215
פרק תקו 215
פרק תקז 216
פרק תקח 217
פרק תקט 218
פרק תקי 218

פרק תקיא 218
פרק תקיב 220
פרק תקיג 220
פרק תקיד 221
פרק תקטו 222
פרק תקטז 223
פרק תקיז 224
פרק תקיח 225
פרק תקיט 226
פרק תקכ 227
פרק תקכא 227
פרק תקכב 228
פרק תקכג 228
פרק תקכד 229
פרק תקכה 229
פרק תקכו 230
פרק תקכז 230
פרק תקכח 231
פרק תקכט 231
פרק תקל 231
פרק תקלא 233
פרק תקלב 235
פרק תקלג 235
פרק תקלד 236
פרק תקלה 236
פרק תקלו 236
פרק תקלז 237
פרק תקלח 237
פרק תקלט 237
פרק תקמ 237
פרק תקמא 238
פרק תקמב 238
פרק תקמג 238
פרק תקמד 238
פרק תקמה 239
פרק תקמו 239
פרק תקמז 240
פרק תקמח 240
פרק תקמט 240
פרק תקנ 240
פרק תקנא 241
פרק תקנב 242
פרק תקנג 242
פרק תקנד 243
פרק תקנה 243
פרק תקנו 244
פרק תקנז 244
פרק תקנח 245
פרק תקנט 245
פרק תקס 245
פרק תקסא 245
פרק תקסב 246
פרק תקסג 246
פרק תקסד 246
פרק תקסה 247
פרק תקסו 248
פרק תקסז 248
פרק תקסח 250
פרק תקסט 250
פרק תקע 251
פרק תקעא 251
פרק תקעב 252
פרק תקעג 252
פרק תקעד 253

פרק תקעה 253
פרק תקעו 254
פרק תקעז 254
פרק תקעח 255
פרק תקעט 256
פרק תקפ 256
פרק תקפא 256
פרק תקפב 257
פרק תקפג 258
פרק תקפד 259
פרק תקפה 260
פרק תקפו 261
פרק תקפז 262
פרק תקפח 263
פרק תקפט 264
פרק תקצ 265
פרק תקצא 266
פרק תקצב 266
פרק תקצג 267
פרק תקצד 267
פרק תקצה 267
פרק תקצו 268
פרק תקצז 270
פרק תקצח 270
פרק תקצט 273
פרק תר 274
פרק תרא 275
פרק תרב 276
פרק תרג 276
פרק תרד 276
פרק תרה 277
פרק תרו 277
פרק תרז 278
פרק תרח 278
פרק תרט 278
פרק תרי 279
פרק תריא 279
פרק תריב 281
פרק תריג 281
פרק תריד 284
פרק תרטו 284
פרק תרטז 284
פרק תריז 285
פרק תריח 286
פרק תריט 287
פרק תרכ 288
פרק תרכא 288
פרק תרכב 289
פרק תרכג 290
פרק תרכד 291
פרק תרכה 291
פרק תרכו 291
פרק תרכז 291
פרק תרכח 291
פרק תרכט 292
פרק תרל 293
פרק תרלא 293
פרק תרלב 293
פרק תרלג 294
פרק תרלד 294
פרק תרלה 295
פרק תרלו 295
פרק תרלז 295
פרק תרלח 296

פרק תרלט 296
פרק תרמ 297
פרק תרמא 297
פרק תרמב 297
פרק תרמג 298
פרק תרמד 298
פרק תרמה 298
פרק תרמו 298
פרק תרמז 298
פרק תרמח 299
פרק תרמט 299
פרק תרנ 299
פרק תרנא 299
פרק תרנב 300
פרק תרנג 300
פרק תרנד 301
פרק תרנה 301
פרק תרנו 302
פרק תרנז 302
פרק תרנח 303
פרק תרנט 304
פרק תרס 304
פרק תרסא 304
פרק תרסב 305
פרק תרסג 306
פרק תרסד 306
פרק תרסה 306
פרק תרסו 307
פרק תרסז 309
פרק תרסח 311
פרק תרסט 311
פרק תרע 312
פרק תרעא 312
פרק תרעב 313
פרק תרעג 314
פרק תרעד 316
הנהגה רבה 317
אגרות 319
כללים נוראים 330

פרק א

כלל גדול, בהתורה נברא העולם (ב"ר א, א). נמצא שחכמת ושכליות התורה נתלבש בכל אחד מישראל. וגם מכללו אתה יודע שהיצר הרע גם כן נברא בהתורה, כי כל הדברים נבראו בהתורה, נמצא שגם היצר הרע נתלבש בכל אחד מישראל, וכמו שכתבו חז"ל (שבועות לט.) כל ישראל ערבין זה בזה, ר"ל מעורבבים, נמצא כשרוצה אחד לראות מה ענינו יסתכל בחבירו ועי"ז יוכל לראות על עצמותו. וכשרואה את הצדיק רואה בו גם כן חלק טוב וחלק רע, אך הצדיק זיכך את עצמו והפך הרע לטוב ג"כ, והנה באם שאדם הרואה את הצדיק יש בו עדיין הרע ולא זיכך עצמו, אזי נדמה לו שזה הרע עצמו יש בהצדיק, אבל הזיכוך שהצדיק זיכך את עצמו אינו רואה.

וזה שאמרו חז"ל (חולין סג:) על הראה שעומדת בבבל ורואה נבלה בארץ ישראל, ולמה נקרא שמה בבל שמבלבל את הכל, (עי' סנהדרין קט. וברש"י) והנה האדם שאינו מזוכך נקרא בבל, שהטוב עם הרע מבולבל אצלו ואין אצלו התחלקות בין טוב לרע. וזה שאמרו חז"ל הוא עומד בבבל ורואה נבלה בארץ ישראל, נדמה לו שאותו הרע הוא אצל הצדיק שנקרא ארץ ישראל. וז"ש (שמות לג, ח) והביטו אחרי משה:

פרק ב

כרם היה לידידי בקרן בן שמן וגו' ויקו לעשות ענבים ויעש באושים (ישעיה ה, א-ב). כתיב (דברים ז, יז-יח) כי תאמר בלבבך רבים וגו' לא תירא מהם וגו', זכור תזכור וגו'. ישראל נמשלו לכרם שמגדל (בו) יין (תנחומא וילך ב), וכשישראל עוסקין בתורה ובמצות הם משמחים בזה להקב"ה, ומחמת שהשמחה להקב"ה בא ע"י ישראל על כן נקראו ישראל גם כן בחינת שם הכרם.

וגם הישראל הם ענפים מהשי"ת, פירוש כי המדות של השי"ת נקראים ענפים, דהיינו מדת האהבה שאוהב את ישראל, כמ"ש (ירמיה לא, ב) ואהבת עולם אהבתיך. וגם כן מדת היראה, שירא שלא יפלו ישראל חס ושלום למדות תחתונות. וגם כן מדת התפארות, שמפאר את עצמו בישראל. ואותן הענפים עצמן צריכין אנו לדבק בהם, דהיינו במדת האהבה לאהוב את הבורא יתברך, ומדת היראה לירא מלפניו יתברך, ומדת התפארות להתפאר בו. וכשאנו מדובקים בו לאותן הענפים שלו יתברך, אז השי"ת מתפאר בישראל, כמ"ש (ישעיה מט, ג) ישראל אשר בך אתפאר, מלשון פארות וענפים, שענפים שלו נתפשטו בך, ואז נעשים הישראל כלים להשי"ת, שמשפיע בהם השפע הק' ושורה בהם, וזהו מחמת שמחזירים כל הטוב לשורשו. אבל אם ח"ו אין מחזירים הטוב לשורשו

רק שנוטלים לעצמם להגוף, הנה בזה ח"ו משפיע להקליפות, כי בענין בחי' הגופים אין לנו הבדל משאר עובדי כוכבים, ואם יקח אהבה אל הגוף משפיע להקליפות.

וז"ש 'ויקו לעשות ענבים', מלשון עניבה ודביקות וקשורה, שאם מדובקים בהמדות של השי"ת הרי אנו מקושרים בו בעצמו. 'ויעש באושים', אם אדם רוצה לחזור בתשובה ומתירא מחמת שהשפיע לקליפות, והאיך יוכל לחזור בתשובה. על כן אמר הכתוב 'לא תאמר בלבבך רבים הגוים האלה ממני', כל השפעתם הוא ממני ועל ידי נעשה זאת, ואם כן 'איכה אוכל להורישם'. על כן אמר 'לא תירא מהם זכור תזכור', פירוש מאותן המדות עצמם שאתה שקוע ונטבע בקליפה, 'זכור תזכור', תהפוך המדות ההם להקב"ה. והנה כתיב (ויקרא כ, כו) ואבדיל אתכם וגו' להיות לי, פירוש שההבדלה שהבדלתי אתכם מהם הוא בשביל להיות לי, כל המידות וכל הטוב תחזירו לי, ובאם לאו אין הבדל בינכם ובינם:

פרק ג

הנה האהבה והיראה הם נקראו זרועות (תקו"ז כה:), כי בחינת הזרועות הוא לקרב אצלו מה שהוא אוהב ולדחות מה שהוא שונא, וזו הוא האהבה והיראה. והאהבה הראויה מחמת שהשי"ת משפיע לו בהירות בשכלו, ומבין בשכלו וחכמתו גדלות הבורא יתברך שהוא גדול מאוד, ומחמת זה נכנס בלבו אהבה. ויראה הוא שירא שלא יאבד ממנו אהבתו.

אך באיזה ענין יכול האדם להשיג אלו המדות, הוא ע"י המתניים. כי יש בחינת מתניים באדם והם השוקיים (עי' שם, יז.), שבהם יש ג"כ בחינת המדות שיש בזרועות, דהיינו למה שהוא אוהב הוא רץ, וממה שהוא שונא הוא בורח, ועל כן נקרא 'מתניים' מלשון משנה, שנישנית פעם ב' מה שיש בזרועות, והם מדרגה תחתונה מהידיים. שהנה יש יראה תחתונה, דהיינו מחמת ששמע שיש גבור ומושל ויכול לייסר ביסורין, ואף שלא ראה את המלך יוכל לירא ממנו, מה שאין כן אהבה אי אפשר אלא אם כן רואה מקודם. ואם ע"י יראה תחתונה עובד את הבורא, אז מרחם עליו השי"ת ומזכה אותו ליראה עליונה שהם בבחינת הזרועות. וז"ש (משלי לא, יז) 'חגרה בעוז מתניה', אם מקשר את עצמו בהבורא ביראה שבבחינת המתניים, אז 'ותאמץ זרועותיה' כנ"ל. [השי"ת הוא ירא שלא יפלו ישראל למדרגה תחתונה אזר אותם בגבורה]:

פרק ד

הנה השי"ת ברא יום ולילה, ומה שמאיר השי"ת תוך העולם נקרא יום. וגם ברא לילה, שאם לא ברא לילה לא ניכר חשיבות היום, וז"ש (קהלת ב, יג) כיתרון האור מן החושך. והנה באדם יש גם כן יום ולילה, האהבה נקראת יום שהוא בא מחמת בהירות השכל, והיראה נקראת לילה שעובד את הבורא מחמת אמונה וחוק, וע"י שעובד את השי"ת מחמת יראה מזכה אותו השי"ת שיבא למעלת אהבה. וזה שאמר דוד שהיה ירא (תהלים קיט, סב) חצות לילה אקום וגו', ואמרו חז"ל (ברכות ג:) שהיה עוסק בשירות ותשבחות עד שהאיר היום. וגם זה שאמר (שם שם, צז) 'מה אהבתי' וגו', מפני ש'כל היום הוא שיחתי', וכל היום הוא יום עם לילה:

פרק ה

ויהי כי יראו המילדות וגו' (שמות א, כא). יש באדם בחי' שנק' מילדות, והוא המחשבה שמילדה אצל האדם שכליות שלא היה לו מקודם, והדיבור נקרא גם כן מילד, שע"י הדיבור יכול להוציא מכח אל הפועל, אומר לאחרים מה שצריך לו ועי"ז משפיעים לו מה שצריך. נמצא מכח שני המילדות הנ"ל נתגלה הטוב בבית, וכן הוא המנהג שאדם אינו מגלה הטוב אלא בבית המיוחד לו. והנה נראה שאין לך אדם שלא יעלה על שכלו מחשבות קדושות שמצוים לעשות רצון הבורא יתברך, אך אם האדם ירא אלקים אז מקשר עצמו בהמחשבה ההיא, ונכנס לו בלב ושומר אותו המחשבה ועושה לה בית לזו המחשבה, ואז נגלה אליו עוד שכליות אחרים קדושים ונותנים לו כח לעבודתו. אבל אם האדם אינו משגיח על השכל הזה ועוזב אותו, אז זה השכל הולך ממנו, כיון שעשה את שלו להזהירו. וז"ש (משלי יט, כא) 'רבות מחשבות בלב איש' אבל 'ועצת ה' היא תקום', יראה שלא יעזבנה, ויהיה אצלו עיקר, ושאר המחשבות יהיה עוברות אצלו רק בהעברה בעלמא. וזהו ויהי כי יראו וגו' ויעש להם בתים כנ"ל:

פרק ו

תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב (דברים לג, ד). ואמרו רז"ל (ביצה כה:) מפני מה ניתנה תורה לישראל מפני שהם עזים, פירוש הקושיא הוא כך, כי אמרו ז"ל (יומא כח:) קיים אברהם אבינו כל התורה כולה עד שלא נתנה, ולהבין זאת, כי כתיב (דברים לב, ט) כי חלק ה' עמו, שהנשמה הוא חלק אלהי ממעל, ומחמת זה השיג את התורה גם קודם שנתנה. וזה שהקשו 'מפני מה ניתנה תורה לישראל', הלא אנו ג"כ מזרע אברהם חלק

אלהי ממעל וממילא ישיגו את התורה. על כן תירץ 'מפני שהן עזין', שהנה באברהם כתיב (בראשית כו, כא-כב) ויחפרו באר וגו' ויריבו וגו' ויחפור באר אחרת ולא רבו עליה ויקרא שמה רחובות, ולכאורה הוא תמוה למה ועל מה חפר הבארות. אלא ענין חפירות הבארות הוא, שחפר בעמקות השכל למצוא מקום באיזה שכל יוכל לתפוס בהשי"ת שיהיה לו תפיסה בו, שיהיה תמיד דבוק עמו, ומצא מקום רחב שלא היה ירא שיפול עוד למדרגות תחתונות, וזה שקרא שמה רחובות.

והנה אנו אף שאנו באים מזרע אברהם, וכח עצמותו נשרש בנו, אף על פי כן אין בנו כח כל כך להשיג כמו שהשיג אברהם אבינו ע"ה, ועל כן אנו יראים שלא ליפול למדרגות תחתונות, ועל כן נתן השי"ת לנו את התורה שהוא חכמה עצומה, וכשאנו אוחזים בה אזי אין לנו עוד יראה. וז"ש 'תורה צוה לנו משה', ולמה, מפני 'קהלת יעקב', מחמת שאנו שוכנים בעקב. וז"ש בספרים (פע"ח העמידה פי"ד) בחול הוא זיוג יעקב ובשבת זיוג ישראל, כי בחול צמצם הקב"ה שכינתו עד בחינת עקביים, אבל בשבת שכתוב בה (שמות לא, יד) קודש הוא, פירוש השבת עצמה קודש אף כשאין אנו מקדשין אותה, על כן צריך האדם להתגבר ולהגביה את עצמו לקדושת שבת להמשיך עליו הקדושה. וז"ש בספרים (פע"ח הלולב פ"א) ישרא"ל - לי ראש:

פרק ז

הנה יש אבות בקדושה ואת זה לעומת זה בקליפה. ואבות הקדושה הם אהבה ויראה ותפארת (זהר ח"ג קעט:), ובקדושה הם כולם אחדות גמור, במקום האהבה שם הוא יראה, וגם שם הוא רחמנות, אבל בקליפה הם מפורדים, כי במקום אהבה לא תמצא שם יראה, וכן להיפך. והנה יש גם בחינת בנים (תקו"ז פו:), שהם נצח והוד, הוד הוא נקרא בחינת בן ליראה, שמחמת יראה הוא מודה לו ונותן הודאה. והנה במה יגיע האדם למדריגת אהבה ויראה, הוא ע"י התקשרות. וז"ש (ישעיה נד, יג) וכל בניך לימודי ה', פירוש ע"י 'בניך' שהם נצח והוד יזכה 'ללימוד ה'', פירוש יכול למשוך שכלות לאחרים כל אחד לפי שכלו, 'ורב שלום', יכול להשלים שלימות כל אדם ממה שהוא חסר ממנו, ויכול להשלים רצון הבורא. וזה שאמרו חז"ל (ברכות סד.) אל תקרי בניך אלא בוניך, שבונים רצון הבורא שכביכול הוא חסר לזה:

פרק ח

כתיב (שה"ש ג, יא) צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו וגו'. הנה כלל גדול שיש עין טובה, פירוש שהוא רואה רק עין הטוב, שיתקשר הכל בשרשו. וזהו 'צאינה' מן הגשמיות. 'וראינה בנות ציון', ציון הוא לשון אות וסימן. 'במלך שלמה', הוא השי"ת, שיקשר את הכל לשורשו ע"י הבינה שהוא נקרא 'אמו', שמלמד אותנו לגדלות הבורא, 'ביום חתונתו', ומהו החיתון, פירוש שמחתן הגשמיות ומגביה אותם לשרשם:

פרק ט

הנה יש משכיל והוא נקרא קדמות השכל, והוא החכמה, והוא 'פורת', שממנו פרים ורבים שכליות לאדם. והנה כל העולם נברא בכ"ב אותיות ע"י צירוף האותיות, ועל כן נקרא החכמה 'כל', שכוללת כל העולם, כמ"ש (תהלים קד, כד) כולם בחכמה עשית. ויכול האדם להמשיך מהמשכיל מחשבות חדשות שהם צירופי אותיות, על מנת שיכלל את עצמו מקודם באפיסת השכל שנקרא אין, וידע שאין בכל העולם אלא כח הפועל בנפעל, כמו גרעין הנזרע ונפסד תחילה ואחר כך צומח.

והנה אמרו ז"ל (ב"מ פד.) לא מסתפי מר מעינא בישא, אמר להו מזרעא דיוסף קאתינא, אני מחובר תמיד בהחכמה שנקרא יוסף ואין אני ירא ממחשבות בטלות. וז"ש (שמות יד, טז) הרם את מטך ונטה את ידך על הים ובקעהו, פירוש שתרום את ההטיה שלך עם הידים שלך שהם היראה והאהבה, על הים, שהחכמה נקרא ים (זהר ח"ג קלז:), ובקעהו, תוציא משם מחשבות חדשות. החכמה נקרא מחוקק והשכל נקרא מצרף, שמצרף האותיות, הקב"ה הוא אין סוף ואין אנו יכולים להשיג אותו, רק מדת החכמה יכולין אנו לתפוס:

פרק י

מ"ש בספרים אי"ן, הוא נקרא מה שאי אפשר לתפוס בשכל מפני שלא ניתן במדידה ושיעור, ויש מדות שנתנו בכלים ושיעורים. ואי"ן נקרא 'מצח הרצון' (ע"י זהר ח"ג קכט. רפח:), כי על המצח אין שם שערות, ר"ל שיעורים:

פרק יא

מאי שבת שמא דקוב"ה (זהר ח"ב פח:). כי שבת יש לו בחינת אין סוף, שאין שייך אצלו תנועה מחמת שהוא אין סוף, ושבת הוא גם כן נייחא דכולא (שם קכג.), ואין לנו שום תנועה במלאכות:

פרק יב

מי יקום יעקב כי קטן הוא (עמוס ז, ב). פירוש המנהג של יעקב להיות מקטין את עצמו לפני השי"ת, ואז השי"ת מודד מדה כנגד מדה ומצמצם את עצמו לפי קטנותו ומשפיע לו כדרך האב לבנו קטן. אבל אם אינו מקטין את עצמו, אז השי"ת גם כן בגדלות, ואז אי אפשר שיהא לנו בו תפיסה, כי במדה שאדם מודד בה מודדין לו (סוטה ח:):

פרק יג

אז ישיר משה וגו' (שמות טו, א). הנה בשעת קריעת ים סוף היתה הקריעה ע"י אורות גדולים שירדו מאת הקב"ה, והיה משה רוצה להחזיר את האורות לשרשן, ואי אפשר להחזיר אלא ע"י הדיבורים ואותיות. אותיות א"ז, א' חכמה, ז' מלכות, מדרגה הז', ומשה היה דבוק ומקושר באין, והיה יכול להוריד השפע למטה במדריגה הז', ואז אמר משה שירה. כי אותיות אל"ף א' הוא חכמה, ל' הוא חכמה והבינה שמלמדים לאדם, והפ' הוא פה, כלומר עד שמגיע לדיבור שהוא המדרגה התחתונה שבאדם. וקודם התחברות באין וקודם הורדת השפע אל הדיבור נקרא פל"א, היפך אותיות אל"ף, שהוא מופלא ומכוסה מהאדם ולא בא עדיין השפע בכלים. וז"ש בספרים פלא הוא רחמים פשוטים, מחמת שלא בא השפע בכלים וצימצום, הדיבור חושק להיות דבוק במקורו והוא החכמה, וע"י שיאיר מההבנה אל הדיבור עי"ז מעלה אותו (הדיבור) לשורשו:

פרק יד

תשובה נקרא על שם שמשיב הדיבור לשרשו, וצריך לחזור כל הששה מדות לשרשן על ידי החכמה והבינה, שהם יכולין להחזיר כל הדברים לשרשם אל האין, ועל ידי זה יומשך לו חיות אחרים:

פרק טו

נ' שערים יש בלב האדם שעל ידם ישער האיך לעבוד הבורא יתברך שיהיה לו תפיסה בהשי"ת. ומחמת רחמנות השי"ת שולח לו שכל באותו שיעור, ונקרא נ' שערי קדושה, ואם חס ושלום להיפוך נקרא נ' שערי טומאה:

פרק טז

כשהאדם משפיל את עצמו למדרגה התחתונה מסתלק ממנו השכל והחכמה וזהו מיצר לו מאוד, ועל כן יראה להגביה את עצמו ממדרגה זו:

פרק יז

יש באדם ז' ימים והם הז' מדות, ביום א' שכל האהבה, ביום ב' שכל היראה, וכן כולם (ז"ח כי תשא נה.). וכתיב (שמות טז, ד) הנה אנכי ממטיר לכם לחם מן השמים ויצא העם ולקטו דבר יום ביומו, כי השכל לאדם הוא כמו לחם, ועל זה הלחם אדם נידון בכל יום ובכל רגע, ועל מזונות הגוף אדם נידון בראש השנה, על כן צריך האדם לחזור את השפע הנשלח לו מאת השי"ת לשרשו ויחזור לו השי"ת שפע חדש בכל יום. זהו ולקטו דבר יום ביומו, ביומו של השי"ת, יום הוא השפע שנשלח לו ביומו של הקב"ה, אבל לא יטול הוא לעצמו:

פרק יח

איתא (שבת קיח:) יהי חלקי ממכניסי שבת בטבריא וממוצאי שבת בציפורי, טבריא יושבת בעמק וציפורי בהר. ואיתא (שם) דרבינו הקדוש לא הניח ידו למטה מטיבורו, פירוש השכליות (י"ה) הקדושות שבמוח האדם המה מגיעים רק עד הלב, ומהלב ולמטה מתחילין הגשמיות הוא מקום טבור, ונקרא טבור הארץ, ועל כן רבינו הקדוש לא הניח ידו למטה מטיבורו, וצריך להכניס ההשפעה עד מקום הטבור. וזהו סוד 'יהא חלקי ממכניסי שבת', הוא השי"ת. 'בטבריא', בטבור, אף בהגשמיות. 'וממוצאי שבת בציפורי', פירוש אותם שעובדים השי"ת בשלימות אעפ"כ מוצאים את עצמם מכלל גאות שדומה להר:

פרק יט

הדיבור נקרא כלה, משני טעמים, א' מטעם שהוא סוף כל המדרגות באדם אחר כל השכליות, והב' שהוא חושקת תמיד לדבק בשרשה בהחכמה. וז"ש (שה"ש ח, י; פסחים פז.) אז הייתי בעיניו כמוצאת שלום, ככלה שהיא צנועה בבית חמיה והלכה להגיד שבחה בבית אביה, ועיין זה היטב:

פרק כ

כתיב (דברים כג, כה) כי תבא בכרם ריעך ואכלת ענבים כנפשך שבעך ואל כליך לא תתן. יעקב נטל חלק עולם הבא ועשו עולם הזה (תדב"א זוטא פי"ט), ואין אנו יכולים ליטול חלקינו אלא אם כן אנו עוברין דרך עולם הזה תחלה, ואכילה שצריך לשבוע לבד זה אתה רשאי ליטול אבל לתיאבון ולתאוה אסור, וכליך מלשון (תהלים פד, ג) כלתה נפשי. ואיתא בגמרא (ברכות לה:) מימרא דרשב"י אם אדם חורש בשעת חרישה וקוצר בשעת קצירה תורה מה תהא עליה, ולכאורה אם לא יהיה חרישה וקצירה איך יתקיים העולם. אלא כי כתיב (משלי ג, ו) בכל דרכיך דעהו, שלא יהיה עיקר הכוונה על הגשמיות לבד אלא לשם שמים, וראיה לזה מאברהם שכתוב בתורה (בראשית כו, טו) שחפר בארות, ואם היה כוונתו רק בשביל גשמיות לבד, איך כתבה התורה, ושאם חיסר אות אחת מהתורה היא פסולה, אלא בוודאי יש בזה סודות. וזהו פירוש הגמרא אפשר אדם חורש בשעת חרישה, בשעת חרישה דייקא:

פרק כא

השונה ומפסיק ממשנתו (אבות פ"ג מ"ז). פירוש אף ששונה וחוזר, רק שלומד שלא לשם שמים, הוא גורם שבלימוד ההוא לא התחבר עם השי"ת. וזה שאמר 'ממשנתו' - מלימוד שלו שלא לשם שמים:

פרק כב

איתא (ילקו"ש פי"ב קפז) אמר ר' יצחק לא היה לו להתחיל את התורה אלא מהחודש הזה לכם, אלא משום (תהלים קיא, ו) כח מעשיו הגיד לעמו. דהנה כתוב (במדבר לא, ג) החלצו מאתכם אנשים לצבא ויהיו על מדין וגו'. דהנה תדע כי הצדיק מקושר באין סוף ומעלה כל הניצוצות הקדושות שבקליפות, כי הצדיק נקרא קומה שלימה, שיש בו רמ"ח אברים ושס"ה גידין שנקרא יעקב וישראל, ומחמת דביקותו בהשי"ת יודע כל

המקומות אם שם ניצוצות הקדושות ליטול משם. לכן אימָתוֹ מוטל עליהן, שמתייראין הקליפות מהצדיק שלא יטול מהם החיות ויתבטלו ממציאותם. לכן כתיב בתורה כל השמות של ע' אומות עכו"ם, כמו (בראשית לו, כא) אלה אלופי שעיר וגו', כדי שיבא אחר כך הצדיק במעשיו ויקח מהם החיות, כי אין בהם חיות אלא מהקדושה.

לכן כתיב 'החלצו מאתכם לבוא על מדין', שיטלו כל החיות שבהם, ואותו החיות היה שייך דוקא לאותן אנשים שהלכו 'על' מדין, וז"ש 'על' מדין, שימשלו על מדין. וכתיב 'לתת נקמת ה' במדין', כי לא היתה כוונתם כי אם לנקום הנקמת ה', שיקבל תענוג ממעשיהם, וזה היה מדרגת משה שלא היה עושה מעשיו רק לעשות נחת רוח להשי"ת, שיקבל כל החיות כביכול. וזה (שמות יט, ג) ומשה עלה אל האלהים, וכתיב (שם) כה תאמר לבית יעקב, ר"ל כמו שהלכת ביראת ה' כה תנהיג אותם בדרך הזה.

לכן אותו הצדיק שאינו יודע להעלות מהקליפות מה ששייך לו, יעשה כללות התורה כנ"ל וממילא יתבטלו הקליפות. וזה 'כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם' וגו', כדי שיקחו הצדיקים מה ששייך להם, ולשון 'נחלת' זה בני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא מלתא אלא במזלא (מו"ק כח.), שיקשור עצמו באין סוף הרצוניות שיקבל כל התענוגים ממעשיו, ולשון מזל שמשם תיזל השפע לכ"ע, מזון זה שדיבק את עצמו במאכל לשון שמאכיל לאחרים גשמיים אלא וכו'.

וזה (תהלים קמט, א) 'מזמור שירו לה' שיר חדש', והאיך יכול להיות שיר חדש. תדע כי כתיב (בראשית ל, מ) פני הצאן אל עקוד, שישבר אדם גאותו וידבק את עצמו במקום שכל הרצוניות מקבלים משם, וזה נקרא עקוד, שעוקד ברצוניות, שלפעמים בא לו דבר אל השכל מה לעשות שלא היה בו מקודם, ומהיכן בא לו המחשבה זאת אם לא מרצוניות, ועוקד שם כל המחשבות ואחר כך מתפשט אל השכל. וזהו נקרא 'צאן', מלשון נצא, וכל אדם הרואה המעשה מבין שזאת היה עקוד בשכלו, וזהו נקרא 'נקודים' (שם, לט). וזהו (זהר ח"א כ:) חכמה בראש וחכמה בסוף, סוף מעשה במחשבה תחילה (פיוט לכה דודי). וז"פ שקשר הצאן ויצא זה המעשה שיצא מהמחשבה אל העקוד לרצוניות אין סוף ברוך הוא. וזהו (תהלים שם) 'תהלתו בקהל חסידים', שמקשר את הכל ברצוניות אין סוף ברוך הוא, מה שהיה ברצוניות אין סוף ברוך הוא נקרא קהל ששם נקהלו כל החסדים, שמה שצמצם את עצמו הקב"ה בכלים את אורו כביכול נקרא חסדים ורחמנות, וזהו נקרא פתח, שפתח את אורו לנבראים, לכן רחמים הם נקראים פתח:

פרק כג

הנה הדיבור חושק תמיד להתקרב לשרשו הוא השכל והחכמה, ואימתי יכול להתקרב לשרשו, כשהאם רובצת על האפרוחים (דברים כו, ב), פירוש האם נקרא החכמה והבינה, וכשמדבר דיבור וחופף עליו את החכמה אז הדיבור פורח וחוזר לשרשו, ובחכמה משפר את הדיבור שהוא נקרא הולדה. וזהו (שמות א, טו וברש"י) 'שפרה' - שמשפרת את הולד, דהיינו בחכמה משפר את הדיבור שהוא נקרא הולדה:

פרק כד

ועל דמות הכסא (יחזקאל א, כו). פירוש כסא הוא מלשון כסות ולשון הלבשה, פירוש האבות המה כסא לו יתברך, שהוא שוכן בתוך האדנות. וזהו סוד 'ועל דמות' לשון דמיון, פירוש האדם שממשיך עליו האדנות השי"ת ועל ידו ניכר שהשי"ת הוא האדון ומושל כמו שהיה ברצונו, ונמצא האדם עצמו הוא 'כסא' לבוראו. ואז (שם) 'כמראה אדם עליו מלמעלה', כי 'אדם' גימטריא מה, הוא הויה במילוי אלפין, שורה עליו:

פרק כה

האתיות הוא כמו כלי שקורין שפאקטיוו, והוא נקרא אספקלריא המאירה שמביטין בו למרחוק. כן הרוצה לראות הבורא יתברך יראה אותו על ידי האותיות, דהיינו שישים כח אין סוף שהוא יראה ואהבה בתוך האותיות:

פרק כו

כי אין מחסור ליראיו (תהלים לד, י). פירוש למה צריך בתחילה יראה מהשי"ת, כדי שלא יפול בגשמיות מלחטוא, כדי שלא יהיה נחסר מאי"ן, כלומר שיהא נכלל בהאי"ן, על כן צריך הוא להיראה:

פרק כז

טובה חכמה עם נחלה ויותר לרואי שמש (קהלת ז, יא). פירוש 'חכמה' הוא השפע הקדוש ושכליות קדושות שיורד לאדם מהשי"ת. 'עם נחלה', פירוש 'נחלה' - נחיל, מקום צר דרך צמצום, וזהו מחמת שהוא עדיין תחת הזמן והטבע, על כן היה צריך השי"ת לצמצם ולמדוד השפע מכלי אל כלי עד שמגיע לאדם, כי גלוי וידוע לפניו יתברך שאי אפשר לאדם לקבל יותר. ואע"פ שהוא יורד דרך הצמצום, אעפ"כ הוא עצם הטוב

מהשי"ת שנקרא הטוב והמטיב. אבל 'ויותר לרואי השמש', פירוש אותם שהם למעלה מהזמן והוא נקרא רואי שמש סתם, א"צ להוריד להם השפע דרך צמצום, אלא שהם יכולים לאחזו בחכמה עצמה:

פרק כח

איש אמו ואביו תיראו (ויקרא יט, ג). פירוש שיש אנשים שמצד נשמותיהן הם טובים ורוצים להתחבר בשרשם, אך הצד הגשמיות שיש לו מאביו ואמו שכוונו להנאתם והוא מצד הנחש, הם ממשיכין גם כן לצד הגשמיות. לזה אמר 'איש אמו ואביו תראו', כלומר גם אותו חלק שיש לך מאביך ואמך, צריך להתגבר בתגבורת אחר תגבורת ולהמשיך גם זה החלק הרע להיראה, כי הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים (ברכות לג:), ויש ברשותך לעשות זאת, ואדרבה בזה עושה נחת רוח יותר להקב"ה, ומתענג ומתפאר באותו אדם יותר כשמכניע הרע תחת הטוב. וראיה מאברהם אבינו ע"ה שהקב"ה קראו (ישעיה מא, ח) אברהם אוהבי, ולא ליצחק ולא ליעקב, אלא הוא היה מובחר שבאבות כמו שאמרו רז"ל, אלא לפי שאברהם היה בעומק הקליפות, שבא מתרח וגם ראשון לגרים, ואעפ"כ המשיך את עצמו להשי"ת, ומחמת זה עשה נחת רוח לבורא יתברך יותר ויותר:

פרק כט

הדעת הוא המחבר בין חכמה לבינה ונקרא קו היושר:

פרק ל

מי מדד בשעלו מים (ישעיה מ, יב). 'מי' נקרא בינה (זהר ח"ב קיז.), שנקרא ה' עילאה (שם ח"א כז:), שיש בה ה' חושים שהם מחשבות, ונקרא 'מי' כשבא לחלק ולשער החכמה ולמדוד נק' חכמה אב ומשפיע:

פרק לא

הרצוניות נקרא ההתחדשות, שיוכל לחדש תמיד. ונקרא ירחי קדם, שכל המחשבות עוברים בתוכו:

פרק לב

כתפוח בעצי היער כן דודי וגו' (שה"ש ב, ג), מה התפוח הזה יש בו כמה גוונין וכו' (זהר ח"ג רפו:). למשל הפרי היה מקדם בשרשו ואחר כך בעלין ואחר כך יצא הפרי, ובשרשו

לא היה ניכר כלל. כך כל העולמות הי' עגור ברצון הבורא, גם האותיות מא' ועד ת', לכך נקראו שמות מלשון שממה, מחמת שפינה אין סוף ברוך הוא וצמצם את אורו, ובמקום הצמצום אין יכול להיות כל כך בהירות:

פרק לג

כתוב בזוהר (בתיקונים קז:) זה שמי לעולם וזה זכרי לדור ודור (שמות ג, טו), שמי עם י"ה שס"ה, זכרי עם ו"ה רמ"ח, וקשה לכאורה היה צריך להיות איפכא, זכרי שהוא החכמה עם י"ה וכו', וזה (בראשית מח, יד) שיכל את ידיו כי מנשה הבכור עכ"ל, והוא פליאה. **אלא** שיש ראיה והבטה, ראיה הוא מקרוב, והבטה מרחוק. והנה כשעלה ברצונו הפשוט לברוא העולם, והוא בשביל ישראל כדי לקבל מהם תענוג, וכביכול בעת רצונו היה עדיין מחוסר ונקרא ד', והנקודה שבתוכם נקרא ה', וזה נקרא דחילו, שלא היו יכולים לסבול את האור והבהירות, ונטל את האור, וזה נקרא אור חוזר, שחזר וצמצם יותר את האור, וזה בשביל אהבת ישראל אשר בך אתפאר. הרי היה בתחלה אהבה שהיה מחוסר להתענוג, ואחר כך היראה שלא יחסר מהם התענוג. והמדות נקראו ידיו, וזהו שכל את ידיו, כי קודם הבריאה לא היו מחוסרים כלל שהיה אין סוף ברוך הוא צריך לצמצם ולברוא כלי שהוא צריך להתענוג וזה נקרא ה' כנ"ל, ואחר כך מחמת הבהירות היה צריך לכסות החכמה בב', ומזה נמשך לט' קווין, ובינה שמבין החכמה נקרא ה', וזהו ההבטה. והצמצום נקרא שמות כנ"ל (בדיבור הקודם), וזה שמי עם י"ה הוא הבטה ראשונה, ואחר כך זכרי עם ו"ה, החכמה שנקרא אור חוזר כשהעלם את החכמה, זה שמי לעולם וזה זכרי.

וזהו 'שיכל את ידיו כי מנשה הבכור', ר"ל 'מנשה' - לשון שכחה, את 'הבכור', וצמצם ההבטה ראשונה כדי לקבל הבהירות מאפרים - מלשון פארים, ודוק:

פרק לד

צדיק ה' צדקות אהב (תהלים יא, ז). הנה כשהאב רוצה לקבל תענוג מבנו הרי שכלו תחת הבן. וזהו (זהר ח"ג ז:) ישראל, לי ראש, מפרנסין לאביהם שבשמים, כך הקב"ה כביכול כשרוצה לקבל תענוג מישראל, וזהו כי צדיק ה' צדקות אהב. וזהו (שמות יז, טו) 'ויבן משה מזבח לה'', כי משה פרוש מאשה היה וקנח כל תאות העולם הזה. 'ויקרא שמו ה' ניסי', שמנשא לה' הארצות למעלה לראש:

פרק לה

תדע כשהחכמה רוצה להשפיע לבינה נקרא פתח (עי' תקו"ז קכט:), דרך משל שבא לו במחשבה באותיות לעשות דבר מה, ואח"כ כשמצייר בשכל האיך נקרא צירי, דהיינו בינה (ראה שם). נמצא מחמת הכלי יודע אני חכמתו, כי היה בתוך הכלי החכמה נעלם, אחר כך כשעשה הכלי הוא להיפך, החכמה נעלם בכלי, מחמת שאני רואה הכלי יודע אני חכמתו ושהיתה זאת במחשבתו. נמצא השפע והציור ראשונה מחכמה לבינה נקרא ברכה, ומי שמקבל השפע מחכמה נקרא כלי, שהרי בחכמה היה עיגול שלם, ואנו המקבלים נקראים חצי עיגול, והנקודה באמצע נקרא י' הוא חכמה, חצי עיגול הוא כ', עוד חצי עיגול הוא כ', והמשכה מלמעלה למטה הוא ו', למעלה מכ' נקרא למ"ד, ונמצא ב' כפי"ן והוא"ו ויו"ד נק' כלי וד"ל.

והחכמה כשהיא בשלימות אין לה תפיסה כלל, שהוא כמעיין הנובע, אלא כשהיא יוצאה ממקומה אז יש לנו תפיסה. וזהו (יחזקאל ג, יב) ברוך כבוד ה' ממקומו, וכדאיתא (פע"ח חזרת העמידה פ"ד) מקום ו', וכבר אמרנו שהחכמה מלובש בתוך אותיות הויה, הרי בינה מקבל מחכמה ונקרא מקומו, שעכשיו יש תפיסה לחכמה כשצייר וממשיך לבינה, וזהו ברוך כבוד ה' ממקומו. וזהו (עוקצין פ"ג מי"ב) לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום, שהצדיק נקרא שלום (זהר ח"ג קטו:), שמחבר קוב"ה ושכינתיה מיש לאין סוף ע"י יראה ואהבה שנקראו שערים. וזהו (תהלים כד, ז) שאו שערים ראשיכם, החכמה נקרא ראש (זהר שם נג:), והאהבה יש ג' בחי' (רס"ת) [ר"ת] גדולה גבורה תפארת, והמעשה של אהבה צריך התגברות כדי לגמור אותה, וזהו נקרא משפט, כי השכל מחייב לאהוב את הדבר ההיא, ויראה נקרא שוטר. וז"ש (דברים טז, יח) שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך, בכל מעשיך צריך לשאול השכל אם לעשות או לא:

פרק לו

האם רובצת על האפרוחים בשביל שבא מאין ליש מקרוב, זהו טעם שהתינוק אהוב מאוד בעיני אב ואם, שקודם שנולד היה למעלה באין סוף, הרי הוא דבר חדש, כך האדם שעושה מיש אין הוי דבר חדש:

פרק לז

החכמה נקרא אתה (זהר ח"ג רצ.), אבינו נקרא כשמאיר לבינה, [ר"ל א' ב'י'נ'ו] (עי' שם), ואֵם נק' אלקי אבותינו, אלקי אברהם נקרא כשעובדין אותו מאהבה, וכשמצמצם את עצמו ביראה נקרא אלקי יצחק. אבל מי שמכוון אל רצוניות לבדו שנקרא מקום אז אלקי אברהם בעזרו [אברהם אינו מובן], וזהו (ברכות ו:) כל הקובע מקום לתפילתו כו'. כתוב בזוהר להפך לרצונו אינו אלא בזרועות, משל כשהמלך בשמחה אז כל העבדים בשמחה, אף על פי שיראים ממנו נגד השמחה בטל היראה במציאות האהבה ואינו ניכר, כך הקב"ה כביכול כשאנו באים ביראת ה' אז אנו מעוררים בו אהבה ותענוג לאהוב אותנו:

פרק לח

יראה ואהבה שיש בלבנו נקרא אסתר ואינו אלא רצון המלך, ז"ש (אסתר ז, ב) מה שאלתך אסתר המלכה ומה בקשתך עד חצי המלכות ותעש. גם אינו אלא בעולם העשיה, שאנו מפיקים רצוננו ע"י זרועות שנקראו יראה ואהבה:

פרק לט

למה נקרא שמה חסד - חס ד' (תקו"ז סז:), ר"ל חוסה ליה לדלית ליה מגרמיה כלום:

פרק מ

אבידתו ואבידת רבו של רבו קודם (ב"מ לג. עיי"ש), וחביב מאוד אבידה בעיני בעליה יותר מממונו, כך מי שעושה מגשמיות יש לאין. וזהו (דברים כב, ב) עד דרוש אחיך אותו, שתגיע ל'דלית' - לדלית ליה מגרמיה כלום, לראש החכמה שנקרא ריש דרגין, והשי"ן הוא תלת קווין, והו' הוא המשכה, וזהו עד דרוש:

פרק מא

קריאת שמע הוא דאורייתא ואין אנו נענין, ובתפלה אנו נענין. בשביל שתפלה דרבנן, ואנו מגיעין אותה לאין סוף ויש תענוג גדול מזה. וזהו (קהלת י, כ) כי עוף השמים יוליך את הקול ובעל כנפים יגיד דבר, שהוא במדרגה התחתונה עדיין שיש לו כנפים אבל אינו יכול לעוף, יגיד דבר דא תפלה (תקו"ז ב:):

פרק מב

סמכוני באשישות כי חולת אהבה אני (שה"ש ב, ה). כשעשיר נותן מתנה לעני יש אהבה אצל העשיר מה שמעורר אותו ליתן, ועל ידי מה, על ידי הרחמנות שיש בו, זה נקרא אש. ואצל העני מכוסה האהבה מחמת בושה, ועכשיו כשמקבל האהבה שלו בהתגלות. וזה 'סמכוני באשישות', בב' אשות שתהיה בהתגלות, 'כי חולת אהבה אני'. וכשאהבה מחמת בושה נק' יראה ונק' אשה יראת ה' (משלי לא, ל), אשה נוקבא. וזהו (תהלים פז, ה) ולציון יאמר איש ואיש יולד, שתהיה אהבה בהתגלות:

פרק מג

כשהמוחין בבריאות וחיזוק אז כל הגוף חזק ויכול לעמוד על רגליו, והאמונה נקרא רגלים, ר"ל רגילות, אז האמונה בשלימות. כל הגופין והצורות נקראים תמונה [ר"ל ווידער גישטאלט], וצריך האדם להרגיל את עצמו בכל יום שלא לראות על התמונה אלא על הפנימיות שבתוכה. וביום מחמת שהנשמה בגוף המוחין הם כמו בחלישות הבהירות שלה ואין יכול לראות הפנימות, אבל בלילה שהנשמה יוצאת מן הגוף אז היא בחלום, ר"ל חזק בבהירות שלה, ואז הוא רואה הפנימיות. וזהו (במדבר יב, ו) בחלום אדבר בו.

וז"ש (תהלים יז, טו) אני בצדק אחזה פניך אשבעה בהקיץ תמונתך, בשביל שהרגיל את עצמו 'בהקיץ' לראות ולחשוב 'תמונתך' על הפנימיות, לכן זכיתי לראות 'בצדק' שהוא בחלום, צדק לשון יושר ואמת, שיש פנימיות בתוכה, 'פניך' פנימיות ממש בלי שום תמונה. ומי שעושה כך הוא מרכבה לשכינה שבאמצע, וזהו דוד המלך ע"ה היה מרכבה לשכינה, שסכה תמיד על השכינה שבתוכה ולא על הגשמיות. וזה נקרא עלמא דאתי, שהשכל מתגבר אצלו תמיד מחמת זה המחשבה, ומחמת שטרוד המחשבה לבא בפנימיות אין לה עת לפנות אל הגשמיות, והוא מתרחק בכל יום ומתקרב אל הקדושה:

פרק מד

ומפתח אהל מועד לא תצאו ז' ימים (ויקרא ח, לג). הדיבור נקרא 'פתח', 'אהל מועד', לשון עדי וקישוט. 'לא תצאו שבעת ימים', הז' מדות נקראו ז' ימים (זהר ח"ג קג:), שצריך להתפלל עם הכוחות ולהעלות לאין סוף:

פרק מה

בת היה לו לאברהם ובכל שמה (ב"ב טז:), בת זה הדיבור. וזהו (תהלים לד, י) יראו את ה' קדושיו כי אין מחסור ליראיו. וזהו (שם כז, ד) אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש, זה היראה, שבתי בבית ה' כל ימי חיי. קול דודי, 'קול' נקרא דבר שמשפיע לדיבור, והדיבור נקרא 'דודי' שמשפיע לשון דדים שיונק ומתעורר מהקול כדד. וזהו (שה"ש ב, ח) 'קול דודי הנה זה בא', מחמת כשתחבר הקול עם הדיבור לחכמה מסתמא שבתו התאוות שנקראו הרים וגבעות, 'ומדלג על ההרים'. וזהו (שם, ט) 'דומה דודי לצבי', כי הצבי אין עורו מחזיק את בשרו (כתובות קיב.), כך אינו מחזיק הדיבור את המחשבה והקול, 'הנה זה עומד אחר כתלינו', זהו תאות הגוף שמעכב את התפלה:

פרק מו

שלחן במקום מזבח מה מזבח מכפר אף שלחן מכפר (חגיגה כז.). את קרבני לחמי (במדבר כח, ב), הן האותיות והחיות של הארציות. וזהו את קרבני, יתקבצו כל החיות לאין סוף ברוך הוא מיש לאין, וזהו נקרא עליית העולמות, באשה ריח ניחוח לה', והוא השם מ"ב נקרא ראש. וזהו שאומרים אנא בכח קודם ברכת המזון. וזהו (שמות כד, יא) ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו, כי שמש ומגן ה' אלהים (תהלים פד, יב), אלהים הוא אדנות, ובאדון יש תענוג גדול לעבוד אותו, שמש זהו אור התענוג, וזהו 'ה' אלקים' זה התענוג שנעלם בו התענוג. וזהו 'ויחזו את האלקים' כי השיגו את האלקות, אז והדר 'ויאכלו וישתו':

פרק מז

והיה אם שכח תשכח (דברים ח, יט). שיש צדיק וצדק, צדיק נקרא המשפיע, וצדק נקרא שמקבל מן הצדיק ההסתלקות האור פנים. כשיכול לפנות מן הרע והוא פונה לטוב נקרא צדיק פנים בפנים, וכשפונה אל הרע חס ושלום הקב"ה מביא עליו יסורים ומסתיר החסד זה נקרא פנים באחור, ואם עדיין אינו פונה לבו לה', אז הקב"ה מסתלק ממנו לגמרי וזה נקרא אחור באחור, שמסלק החסד יותר. וז"ש אם שכח תשכח, ואנכי הסתר אסתיר את פני (שם לא, יח), אם אינו זוכר כלל ששכח בה' וגם כשהולך כל היום בקדושה מקבל בלילה נפש אחר:

פרק מח

חמת מלך מלאכי מות ואיש חכם יכפרנה (משלי טז, יד). 'המלך' זה הלב. 'מלאכי מות' אלו האברים שחושקים לגשמיות (עי' ע"ח שכ"ו פ"א). 'ואיש חכם יכפרנה' לשון יום כיפור, שמקנח הרע. ומחשבה טובה נקרא חיי המלך:

פרק מט

תקע בשופר גדול (תפילת שמו"ע). קשר אותנו בשפרוריות, 'גדול' עלמא דחירות, ולא נפנה אל הגשמיות לבד, ולא נהיה משועבדים אל היצר הרע כלל, וקבץ נדחינו מהרע שנוכל לפשוט מהרע, שהרי כתיב (שמות יט, ט) הנה אנכי בא אליך 'בעב' הענן, זהו שם ע"ב, שמצמצם את כבודו בע"ב אותיות שלא נוכל להשיג האור, אבל כשמפשיט מגשמיות אז נוכל להשיג עלמא דחירות אף על פי שהשי"ת מלובש גם כן בע"ב הענן וד"ל. וזהו הפירוש (קהלת ז, יח) תאחז בזה וגם מזה אל תנח ידך. וזהו (ב"ר יב, ג) אלה פסל את הראשונים, ויוכל לבא למדרגה. וזהו (דברים יח, יג) תמים תהיה. באהבה גימטריא אחד, אחדות פשוט בלי פירוד כלל:

פרק נ

רבי מאיר אומר איזוהי דרך ישרה שיבור לו האדם (אבות פ"ב מ"א), מלשון שדה בור. כל שהוא תפארת לעושיה, שעושה מחמת עולם הבא. ותפארת לו מן האדם, שעושה כדי להתפאר, אלא צריך לעשות רצון הבורא. וז"ש (שם) הוי זהיר במצוה קלה כבחמורה, מאחר שאין חילוק בעשיית רצון הבורא דבר קל או חמור:

פרק נא

החכמה נקרא ים (זהר ח"ג קלז:), והמקבל מן החכמה נקרא מי איך וכמה:

פרק נב

איזה יסורין של אהבה כל שאין בהם ביטול תורה ותפלה (ברכות ה.). שיחוד אבא ואימא נקרא ריעין דלא מתפרשין (זהר ח"ג ד.), וזהו יסורין של אהבה שאין בהם ביטול תורה ותפלה:

פרק נג

בי"ג מדות התורה נדרשת בהן (ריש תו"כ), לשון דרישה, והוא מדת אל. מקל וחומר, הלבושים החומרים שצמצם השי"ת אורו בהם, והוא מדת רחום נקרא חומר, וכשהוא פונה אל החכמה עליונה מחמת שהוא רוצה לדבק לקבל תענוג שהוא תענוג כל התענוגים, והוא מקל וחומר. וזה נקרא גזירה שוה, ששוה רצונו לרצונו יתברך כמו שעלה במחשבה:

פרק נד

יוסף מסלסל בשערו היה (תנחומא וישב ח). מותרות המוחין הם השערות, ונקרא אור חוזר לשרשו, לכן הם חלולין, שאור המוח נכנס לתוכה. 'מסלסל' לשון שלשלת, יוסף הצדיק היה מגביה את הו' מדות ממטה למעלה ע"י השערות לשון שיעורים. החכמה נקרא אב, קוב"ה לא מתפשט למטה אלא ע"י החכמה שנקרא זקן. אנו נקראים מחצדי חקלא (זהר ח"א רטז. עי"ש), לשון קצירה. איהו בנצח ואיהי בהוד (פע"ח שער העמידה פי"ז), זה הנשמה וזה הגוף, שהגוף גם כן נהנה מהמצות, וראיה לדבר כשעושה עבירה הגוף מצטער:

פרק נה

ויכר יוסף את אחיו והם לא הכירוהו (בראשית מב, ח), שיצא בלא חתימת זקן (יבמות פח.). כל הי"ג מדות נקראים זקן (זהר ח"ג קלא.). האדם יוצא לעולם בלא חכמה, ומגביה את עצמו למעלה מן החומריות, שמבטל רצונו נגד אין סוף ברוך הוא. וזה שאמרו חז"ל לחוני המעגל (תענית יט.) אתה 'לפני' המקום, למעלה מן החכמה שנקרא מקום, כבן לפני אביו, שעלית למעלה מן האב שמצמצם בתוך מדרגה תחתונית:

פרק נו

יש צדיק לעילא זה ירושלים המשפיע לצדיק דלתתא שנקרא נקודת ציון שנקרא יסוד:

פרק נז

את ה' אלהיך תירא (דברים ו, יג). דבר שעם ה' תירא, הפנימיות שמלובש בגשמיות תירא, שלא תפנה אחר החומר, ואחר כך ואותו תעבוד, 'ואותו' - חלק ה' ששורה בפנימיות, 'תעבוד':

פרק נח

טוב עין הוא יבורך (משלי כב, ט), אל תיקרי יבורך אלא יברך (סוטה לח:). שמשפיע תענוג בכל העולם בזה שאינו רואה על עכירות ומעלה את החומר, 'כי נתן מלחמו לדל' לשון רם, עלמא דלעילא:

פרק נט

וירכב על כרוב ויעף (תהלים יח, יא) לשון רביא, ויעף, ובזה השכל שהוא מעופף מן הגשמי אחר כך 'וידא על כנפי רוח', נק' יראה ואהבה:

פרק ס

בשבת תוספות על כל תפלות עד ברוך שאמר עולם העשיה, וכן בכל עולם יש תוספות:

פרק סא

מהיכן בא החשקות לנוקבא, מחמת הג' שותפין שיש באדם, וא' היא האם, ובחטא יחמתני אמי (תהלים נא, ז). אבל לעת זקנתו בטלו ב' הכחות של ב' השותפין אב ואם, ואז אין נשאר רק כח ה' לבדו, ואז אין רבותא כשמתגבר לעבודת הבורא, על כן אמרו רז"ל (ע"ז יט.) אשרי כשהוא איש מתגבר לעבודת ה', שאז יש רבותא מחמת שהוא איש שהוא לשון אש של יצר הרע:

פרק סב

אשה ריח ניחוח לה' (ויקרא א, ט), זה מחשבה טובה והתלהבות:

פרק סג

קדש לי כל בכור (שמות יג, ב). אפילו איתערותא ראשונה, שלי הוא. שובה אלי (ישעיה מד, כב) במחשבה, ואנו עונין (איכה ה, כא) השיבנו ה' ונשובה, כי אתה אין סוף ורצוננו מעט וצריך לידע שהוא מה':

פרק סד

וישב יעקב בארץ (בראשית לז, א), זה הגוף, כיון שראה 'מגורי אביו', ר"ל אב זה פנימיות שאגור בארציות, ויקבץ אותם לה':

פרק סה

צדיק נקרא 'כל' (זהר ח"א לא.), שכולל בו כל הז' מדות של אין סוף ברוך הוא. ועוד (איוב כב, כח) ותגזר אומר ויקם לך, ולשון (ישעיה מ, יב) וכל בשלש:

פרק סו

בבל שמבלבל את הכל (עי' סנהדרין קט. וברש"י). וז"ש (תהלים קלז, א) 'על נהרות בבל', על האורות שבגוף וחומרו שנתערבו טוב ורע. 'שם ישבנו גם בכינו', ר"ל המשכה כמו (ב"ר ה, ד) מים תחתונים בוכים, הפנימים שנקרא ציון יהיה זכר, שנפנה אל הפנימיות, שמקבל נקרא שיר. וזהו 'על ערבים בתוכה תלינו' כשאנו מסתכלים בתוכה 'תלינו כינורותנו'. 'איך נשיר את שיר ה' על אדמת נכר' (תהלים שם ד), זה הגוף, ושמא ניפול בארצות ונתרחק מהקדושה:

פרק סז

כלל גדול לידע שהגוף מתנגד להקדושה. לכן צריך להשליך הגוף מעליו, דהיינו הכנפיים הטחול והכבד והקרקבן שכל התאות נמשכין מהם, שהם נקראים עשו ישמעאל ואדום (זהר ח"ג ריח: עי"ש), וצריך להתגברות ולהגביה את הלב ומוח וה' כנפי ריאה אל ה', לעשות משכן לשכינה. תדע שהגוף נקרא לבוש לנשמה ובגד ר"ל בגידה. וזהו (במדבר טו, לח) 'ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם', וזהו ההסתכלות. 'הכנף (פסול) [פתיל] תכלת', לשון כליון. אחר כך (שם, לט) 'וראיתם אותו', וזהו הנקידה הפנימית. 'וזכרתם' לשון זכר. 'את כל מצות ה'', לשון דביקות וחלול בתוכם כדי שיכנס אדם לתוכה וידבק בה' ששרוי בתוכה. וז"ש (תהלים יב, ט) סביב רשעים יתהלכון וגו', סביב המצוה רשעים יתהלכון ולא בתוכה, כי כל מה דעבדין לגרמייהו עבדין (תקו"ז כב.):

פרק סח

כל הנביאים לא נתנבאו אלא באספקלריא שאינה מאירה (יבמות מט:). שהיו צריכין לקבל תענוג מהכ"ב אותיות שהיו מקדם באין סוף ונשאר בהם התענוג. אבל משה ראה מאספקלריא מאירה, מהרצוניות. וזהו (תהלים קמה, יט) רצון יראיו יעשה. וזהו (ברכות מ.) והיה אם שמוע בישן תשמע בחדש [הנק' זאת מא' ועד ת'], זהו הרצוניות, כשתשמע כל הרצוניות והכחות שלך בכ"ב אותיות שנקראים ישן, תשמע בחדש, מרצוניות שנקרא

'זה'. ומי מעכב, הגוף. וזה פירוש הפסוק (שה"ש ב, ט) הנה זה עומד אחר כתלינו וגו', לזה אין אנו משיגין את 'זה', שאנו עומדין אחר כתלינו, דהיינו הגוף. לכן להשגיח מן החלונות, מן האותיות ומן השמיעה שיקבל השפע והשכל מהצדיק שיקשור בהשם:

פרק סט

אז"ן ג"ר נקרא ש', משם נתפשט לז' דרגין ונקרא הוא המשכה. כשאדם נותן מתנה לחבירו יש בו יראה ואהבה, ובמקבל גם כן ב' הנ"ל, והתענוג הוא באמצע, הרי זה (כלאים פ"ג מ"א) ה' זרעוני גינה בד' רוחות הערוגה וא' באמצע:

פרק ע

ושמת בטנא לפני מלך מלכי (דברים כו), לפני המשכה ראשונה הנקרא מלך, מלשון מנהיג. מלכי המלכים, זהו ו' מדות:

פרק עא

החכמה נקרא שמן (זהר ח"ג ז: ועוד), ושבת נקרא שמיני, בשביל שהוא ממעל לז' מדות, שי"ר (ח"ד) [חד"ש]. והשם הוי"ה נקרא (בראשית ב, ט) עץ החיים בתוך הגן, שבת (עי' תקו"ז נח.). קב"ה כביכול נקרא נוקבא, שמקבל תענוג מישראל, וזהו שאומרים בשבת שיר לשון זכר ובחול שירה חדשה:

פרק עב

מה התפוח הזה פריו קודם לעליו אף ישראל הקדימו נעשה לנשמע (שבת פח.). אבא יסד ברתא (זהר ח"ג רנח.), מה שעלה ברצוניות נקרא אדם קדמון, ושי"ן הוא ג"ר ונקרא עולם העקודים, כי ברצוניות ימצא כל ההתחדשות ששם נעלם, אחר כך במחשבה בא ובשכל ובאותיות ג', כשחושב האיך שקלא וטריא ומה לעשות הדבר נקרא מטי ולא מטי, חכמה נקרא כח מה (תקו"ז קיב.). וזהו (משלי כד, ג) בחכמה יבנה בית ובתבונה יתכונן, שעקוד בתוכו כל הדבר שרוצה לעשות, ואדם אחר שרוצה לעשות הדבר הזה אינו צריך לחשוב, כי בבריאה נק' עולם הנקודים, וזה בא מחמת התענוג שרואה נק' חיבוק ימין ר"ל האהבה ואחר כך חיבור השמאל:

פרק עג

צהר תעשה לתיבה (בראשית ו, טז), הפנימית שבתוכה הוא קומה שלימה אור גדול, כשמדבר ביראה ואהבה הוא נותן חיות באותיות, והפנימיות שבאותיות נק' מל' מים התחתונים שחשקם לדבק בשרשם, אפילו הפנימיות שבאותיות חשקם לפשוט מהם ולדבק באין סוף ברוך הוא, כי בשעת הבריאה נשארו התגין למעלה מאותיות (ע"ח ש"ח פ"ו), כדי שיהיה חשקתם להדבק למעלה ליסוד שנקח משם, ואדם גם כן היסוד שלו הוא המחשבה, שצריך להפשיט את עצמו מארציות ולפנות אל הפנימות הגשמיות כדי להעלותם במחשבתו, וזה מעשה הצדיק, באר שבע, כי קודם צאתם לאויר העולם משביעין אותו בשבועה, והשבועה ממשיך אותו לשרשו:

פרק עד

והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל, ויהי ידיו אמונה (שמות יז, יא-יב). הרשימה של מעלה ממשיכין אותו תמיד ואין מניחין אותו ליפול, וזה נקרא אמונה וזה (זהר ח"ג קכח.) עתיקא דעתיקין, הצמצומין נקראו כן. וזה (ישעיה כג, יח) מכסה עתיק. והנה (דברים ו, כה) צדקה תהיה לנו כי נשמור לעשות, קב"ה כביכול ברא העולמות עד עולם העשיה בשביל ישראל, שראה את המעשה אשר יעשון להתענג בהם והיה לו שמחה, וזה המשכה מאב, ו"ה הוא עשיה של בן, י"ה הוא התענוג של אב:

פרק עה

אני לדודי ודודי לי (שה"ש ו, ג) ראשי תיבות אלול. כי תענוג בלי השתנות תענוג של אין סוף ברוך הוא כשעושה יש מאין, ואנו עושין מיש אין, זהו תענוג גדול, וכשאנו משיגין תענוג לאין סוף אז אנו מקבלים חיות מרצוניות של אין סוף, וזהו 'אני לדודי', מדה ראשונה נקרא א"ל, מה שמתחיל להשפיע למטה, למה כי א"ל הוא א' ל', ועוד החכמה מחמת הבהירות שיש בה למה שמשפיע לבינה הוא דבר מועט נגדה, והבינה אינה יכולה לקבל תענוג אלא ע"י לבוש החכמה נקרא הויה, והמספר של הויה הוא כ"ו, וכשעומד ה"ו על כ' הוא ל', ומספר של הויה נקרא לבוש וכבוד ומקום, בכל לשונות, ו' נקרא המשכה מחכמה לבינה, ומי שמקבל מבינה ר"ל מהמשכיל השפע ג"כ ע"י לבוש נקרא למ"ד, והמשכיל צריך להיות בו הו' מדות, וזהו אלול.

וזהו (במדבר יב, יג) אל נא רפה נא שהתפלל משה רבינו ע"ה, כי י"ג מדות א' יש בה רחמנות גדולה, כי אל לשון חזק, לכן נק' י"ג מכילין דרחמי וד"ל, וכשאדם מפשיט את

עצמו מגשמיות ומקשר את עצמו לאין סוף אז באין לו המשכות בתפלה כמו שליח כדי להעלותם, וזהו (שה"ש ז, יא) אני לדודי ודודי לי ועלי תשוקתו. וזהו הכלל כשאדם מפשיט את עצמו מגשמיות שנקרא זאת, צריך לצמצם את עצמו להכניס בלבו יש מאין, ולזה צריך יגיעה רבא עד שיבא למדריגת היראה, וזהו (תהלים עג, טז) ואחשבה לדעת זאת עמל הוא בעיני. וזהו (שה"ש ז, ח) 'זאת קומתך', כשאתה רוצה להקים את 'זאת', 'דמתה לתמר', לשון מרירות, דומה בעיניו שהוא מר, אבל באמת הסוף הוא מביאו לידי תענוג גדול. וזהו (תהלים קיח, כג) מאת ה' היתה 'זאת' היא נפלאות וגו', ובאמת (שם, כד) זה היום עשה ה' וגו':

פרק עו

יש ב' דרכים ושכליות לאדם, ודרך שאינו משיג עדיין נקרא שכל עתיק, שנעתק ממנו. וזהו (תהלים לז, ה) גול (אל) [על] ה' דרכך, הב' דרכים, ר"ל (שיבולת) [שכליות], הויה נקרא מה שהשיג, ומה שלא השיג נקרא 'על ה'' ובטח עליו וגו', וקראתי בשם ה' לפניך וגו' (שמות לג, יט), עד שתשיג בעצמך ומחמת אמונה תשיג הויה בט"ח. יש ג' חכמות, חכמת הבורא, וחכמה עילאה, וחכמה תתאה שנקרא חכמת שלמה, זהו דרך פרט, ובכלל הוא אחדות ונקרא רת"ס, ראש הא' אין אנו יכולים להשיג אלא סוף שלתתא, וזהו הדיבור שנקרא אדנ"י, וזהו (קהלת ט, יז) דברי חכמים בנחת נשמעין, וזהו הסוף:

פרק עז

ואברהם זקן בא בימים (בראשית כד, א). 'אברהם' נקרא מדת החסד, 'זקן' זה קנה חכמה (קידושין לב:), 'בימים' זה המדות (זהר ח"ג קג:):

פרק עח

הרואה צריך להעתיק ממקומו לראות, ומי ששומע הדברים נקרא אז"ן אין צריך להעתיק ממקומו, ומקבל תענוג נקרא נוקבא:

פרק עט

קודשא בריך הוא כביכול הוא מחוסר, שהיה ברצונו שנקרא נקודת ציון, לברוא את ישראל כדי לקבל תענוג מהם, והמחוסר לדבר דלית ליה מגרמיה כלום, והנקודה שבתוך הד' נעשה ה', ואנו נקראים מחוסרים לקבל תענוג מחכמה הרי עוד אחרת, וא' הוא אלופו של עולם שביניהם נקרא 'ההוא', והו' הוא המשכה מלמעלה למטה ונקרא 'ההוא'

מלמטה למעלה. אבל מדרגת יעקב, הוא התפארות הבורא להגיע התענוג לאין סוף ברוך הוא נקרא חולם (תקו"ז מז.) שהוא עליו מלמעלה לאות י', יוסף הצדיק היה גם כן באותו מדרגה, לכן נקרא מלאפום - מלא פום (עי' שם ז:):

פרק פ

את השמים ואת הארץ (בראשית א, א). האותיות שבהם נבראו השמים והארץ, תוהו (שם, ב וברש"י) לשון תמהון, ובוהו ראשי תיבות ובו הוא אור אין סוף ברוך הוא, יום ולילה זכור ושמור נקרא דכר ונוקבא:

פרק פא

חשמל, עתים חשות ועתים ממללות (חגיגה יג:). בשעה ששומע מפי המשכיל עתים חשות. וזהו (יחזקאל א, כ) כי רוח החיה באופנים, ע"י שמדבר האותיות שנקרא אופנים בא לו החיות:

פרק פב

ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם (יחזקאל א, כא). כסא נקרא כשהבן עושה רצון אביו ממשיך את האב לרצונו, וזהו באתי לגני אחותי כלה אכלתי יערי וגו' (שה"ש ה, א):

פרק פג

ששת ימים תעשה (שמות לה, ב). אפי' עבדות הגוף נקרא עבודה לה' ולא לגוף, וז"ש תעשה בקמץ. אבל יום הז' הוא שבת לה', שהוא עלמא דחירות, מחמת דביקות גדול אינו יכול לעשות מלאכה, ואסור לעשות לחלל ח"ו הקדושה ששם אין עבדות כלל. וזהו (תהלים קה, א) 'הודו לה' קראו בשמו', זהו מלכות שהוא צמצם אין סוף ברוך הוא שנקרא שמו, 'הודיעו בעמים עלילותיו', זהו עבדות של ימי החול שהם חושבים ששייך העבדות להגוף, אלא כי 'זה היום עשה ה'' (שם קיח, כד), כי הרצוניות נקרא 'זה', וזה היום הוא שבת 'נגילה ונשמחה ב"ו'. וזהו (שם קכו, ב) 'אז יאמרו בגוים', פירוש גוים אלו האברים, 'הגדיל ה' לעשות עם אלה', שאין השכינה שורה אלא בג' אברים הללו בלב ובה' מוצאות הפה ובמוח וזהו המחשבה ושכל וכל הגוף אחדות ובשמחה, וזהו (שם, ג) 'היינו שמחים':

פרק פד

שמעה ותשמח ציון (תהלים צז, ח). פירוש כשתשמע כל הארציות לרצון שנקרא ציון לאין סוף ברוך הוא, אז 'ותגלנה בנות יהודה':

פרק פה

עוד אפשר. כשיש צדיק בדור ההוא מחבר כל העולמות לאין סוף ברוך הוא ומשפיע מחכמתו לישראל, וזה נקרא שושבינא דמטרוניתא, שעושה שלום בין ישראל לאבינו שבשמים, שמקשט השכינה בעינינו ומפאר אותנו בעיני המקום, וזה היה מדרגת אהרן. וזה 'שמעה ותשמח ציון', זה הצדיק. 'ותגלנה בנות יהודה למען משפטיך ה'', זה השכל שיש בו ומשפיע לאחרים זה השכל, כי מצות חוקים בלא השכל אינו אלא גזירת מלך ברוך הוא:

פרק פו

ערב שבת הוא תיקון כל השבוע, כך ערב ראש השנה הוא תיקון כל השנה:

פרק פז

הדיבור הוא עולם הדיבור, והמחשבה הוא עולם המחשבה:

פרק פח

כל העולמות ברא באותיות, והאותיות הוא החיות של הדיבור הגשמי והרוחני. ויראה לילך תמיד ברחבות הוא מחשבות טובות ולא בצמצום, כי המוח אינו יכול להיות בצמצום, ואין לך תענוג ורחבות גדול כשחושב וממשיך עליו יראת ה' ורוממות האל יתברך תענוג אין סוף ברוך הוא, וכל התענוגים הגשמיים הוא כאין נגד אין סוף ברוך הוא. אור חוזר נקרא כשאינו יכול לצמצם תענוג הלב לבד הדיבור וצריך לנגן וחזר לנרתיקה דהיינו המחשבה דהיינו הניגון, כי הדיבור הוא כלי להמחשבה, כי הדיבור היה מוקדם ברצוניות, ואחר כך בא במחשבה בצירוף אותיות ואחר כך בה' מוצאות הפה:

פרק פט

שמן תורק שמך (שה"ש א, ג). כשהשמן בתוך כלי אינו ניכר, וכשמריקו מכלי אל כלי אז הריח יוצא למרחוק, כך השכל ומשכיל:

פרק צ

אסתר ר"ל הסתרה, שהנס היה בהסתר, שהרי לא הגידה את עמה בדיבור (אסתר ב, כ):

פרק צא

התפארות שהשי"ת מתפאר במעשינו אנו גם כן מקבלים תענוג וחיות ממנו:

פרק צב

ופרוס עלינו סוכת שלומך (ערבית ליל ש"ק), זה הסתלקות האור כדי שיסתכל ויתחכם יותר. וזהו (תהלים קיט, צח) מאויבי תחכמני, זה הסתלקות האור ונשאר בחושך, כמו שהאב מסתלק מהבן כדי שיתקרב את עצמו יותר כמקדם מחמת האהבה:

פרק צג

במועדו, (**במדבר כב, ב**) מועד ו'. כשעלו ונתקרבו החיות והו' מדות לאין סוף נקרא מועד, לשון תכשיט, וזהו חב"ו, כי הז' מדות והתענוג הוא ח', והעולם הזה נקרא בית לאין סוף שבו נאלם הו', וכשמעלה אותם נקרא חב"ו. וזהו (שם ג) אשר תקריבו לה', 'אשר' נקרא חיזוק ומישור שמעלה הניצוצות:

פרק צד

כל העושה מצוה אחת מטיבין לו ומאריכין לו ימיו (קדושין לט:). דהנה כתיב (תהלים יח, לא) אמרות ה' צרופה וגו', 'אמר' הוא לשון לבוש, כי הוא אמר ויהי (שם לג, ט), הוא לשון צער (מגילה י:) מחמת הצמצום. וזהו (שם קיט, צו) רחבה מצותיך מאד, אור גדול שיש בתוכה והמצוה הוא לבוש להויה לדבק בו, צרופה לשון הזדככות ולהתדבק באור אין סוף שבתוכו, וזהו העושה מצוה אחת כו':

פרק צה

מה שאומרים ברוך שאמר שיש בו י"ג ברכות נגד י"ג מדות (פע"ח הזמירות פ"ד). 'ברוך' לשון בריכה והמשכה, שנמשך ממדה למדה כדי שיוכלו ישראל לקבל הרחמנות, כי

מחמת רוב הבהירות לא היה אפשר לסבול כי אם ע"י צמצום ממדה למדה. וזהו אל לשון חוזק, שמורה על רוב הבהירות שבתוכה. אחר כך 'רחום וחנון' הוא כלי לקבל הטוב שברחום, שע"י המקבל נראה רחמנות הנותן. ואחר כך 'ארך אפים', שהרי הרחמנות בזמן. ואחר כך 'ורב חסד', שע"י הצמצום נראה החסדים שהוא רב חסד אצלינו וטוב להיטיב, וזה נקרא גזירה שוה, ששוה אצלינו כביכול, שמוריד הרחמנות כפי השגתינו, אע"פ שהוא אין סוף ברוך הוא ואנו אין אנו יכולים לקבלם כי אם להעלות את הארציות מיש לאין, ובזה ה' ה' אל רחום, מלמד שנתעטף הקב"ה [זהו הצמצום נקרא לבוש] כשליח ציבור והראה למשה אם אתם עושים כסדר הזה לפני (ר"ה יז:), כלומר שיפשטו את עצמם מהגוף מיש לאין אני גם כן אצמצם שכינתי לשכון בתוכם.

הקול הוא ממוצע ממשפיע לנשפע, דהיינו שהקול יוצא בלא דיבורים מחמת מרירות אין יכול לדבר אז מעורר רחמנות, וזהו קול שופר. וז"ש (איכה ג, נו) קולי שמעת אל תעלם אזנך לרוחתי ולשועתי, מחמת השועה בא לרווחתי לרחום. וז"ש (תהלים קיח, ה) מן המצר:

פרק צו

לך זרוע עם גבורה (תהלים פט, יד). דרך משל המלך שרוצה להמשיך טוב לעמו האהבתו ויראתו, ורצונו לקרב אותם וליישר אותם לאהוב אותו, וזהו הרצוניות לעבוד אותו כדי שיפשטו עצמם מכל מדותיהם, צריך מתחילה להכביד עליהם במסים ועבודות. וזה נקרא גבורה אצלם, כי אינם מכירים ומבינים התענוג עדיין בעבודתם ומה שכוון במסים הללו, כי אם אחר זמן יבינו התענוג, כשיגביהו את עצמם בלב וביראה לעבוד אותו אז יבינו התענוג שהיה נסתר בשכלו. וזה 'לך זרוע עם גבורה תעוז ידך', הוא גבורה, 'תרום ימינך', הרחמנות נקרא ימין:

פרק צז

אמר רבי יוסי פעם אחת נכנסתי לחורבה אחת מחורבות ירושלים להתפלל ובא אליהו זכור לטוב כו', היה לך להתפלל כו' (ברכות ג.). ירושלים נקראת ירא שלם (ב"ר נו, י), וחורבות ירושלים נקרא הבינינו שידבק בצדיק ויכול להיות יראה שלם, הצדיק נקרא 'דרך', שמשפיע החכמה למטה, ור' יוסי כשהיה מוכיח העולם היה צריך להוריד את עצמו למקומם כדי להעלותם אחר כך.

וזה שאמר אליהו זכור לטוב היה לך להתפלל בדרך, כי בלאו הכי כשיש צדיק בדור שמעלה את עצמו לאין סוף אז מעלה כל הנשמות עמו שרוצים לעבוד ה', כי כל ישראל עריבים זה בזה (שבועות לט.), ואמר לו פן יפסקוני עוברי דרכים שאינם רוצים כלל שנדבקו בגופניות, שאין להם נשמה כלל כדי להעלותם דרך כלל, לכן הוצרך להוריד עצמו למקומם כדי להעלותם עמו. חורבות ירושלים נקרא ארציות, ונקרא מחשבות זרות, וכשבאו אל הצדיק להעלותם עד שמעלה אותם לא יבואו לו עוד, ועל כן נכנס לחורבות ירושלים לדבק אותם לשרשם דהיינו אין סוף:

פרק צח

לריח שמניך טובים (שה"ש א, ג). החכמה נקרא שמן טוב הגנוז (זהר ח"ג ז:), וזהו לריח שמניך טובים, ולאחר הצמצום נקרא שם, מלשון שממה, שנתרוקנה החכמה לכלים הרבה שיוכלו לסבול הבהירות. וזהו (שה"ש שם) שמן תורק שמך על כן עלמות אהבוך, על כן עולמות מקבלים השפע, מחמת הצמצום, דרך משל כשאדם עושה הכלי שרואה התכלית והתפארת של הכלי מה שראוי להשתמש בה בא לו במחשבה לעשות זה הכלי. וזהו (תהלים קלה, ג) הללויה כי טוב ה' זמרו לשמו כי נעים, שהוא מלכות (ז"ח תרומה נב:), ועוד שהוא טוב ונעים. והתורה נקרא ברית (שבת לג.), וישראל נקראו ברית להקב"ה, כשאנו מקשרים עצמינו לכ"ב אותיות התורה ובתרי"ג מצות דרך כלל אנו צדיקים, וזהו (ישעיה ס, כא) ועמך כולם צדיקים. אור אין סוף נקרא אור ישר, וכשאנו מקבלים השפע דרך הצמצום נקרא אלכסון אצל אין סוף, וזהו י"ב גבולי אלכסון (ספ"י ה, א) דבק באין סוף:

פרק צט

וחכם באחור ישבחנה (משלי כט, יא). כשהוא חכם חשק שלו תמיד להשפיע למטה בבינה, ובינה חשקתה להשפיע למטה לדיבור, ובדיבור יש בה רשימו מהחכמה ומהבינה, וזה נקרא ראשי פרקים, שנתפרקו מהחכמה שנקרא ראש (זהר ח"ג נג:), ומי ששומע הדיבור מפי החכם ומחבר דעתו, דעת ר"ל התחברות בין החכמה להבינה של החכם ולא לדיבור ממש, אז יכול לעשות בו רושם, וזהו (חגיגה יא:) אלא אם כן הוא חכם ומבין מדעתו:

פרק ק

יש אתוון רברבן ואתוון זעירין (זהר ח"ב קלב). אתערותא דלתתא כו', ואתערותא דלעילא נקרא נוקבא לגביה אתערותא דלתתא, וזהו עולם המחשבה ועולם הדיבור, וזהו (שם ח"א ב.) אימא אוזפת מנהא לברתא, ומחשבה לדיבור מחמת שדבק בכ"ב אותיות שנק' צדיק יכול להכניע הקליפות שהוא תאות הגוף, וזהו (ישעיה סב, ב) וראו גוים את צדקך ומלכים את כבודך, ו' מדות נקרא כל אחד בפני עצמו מלכות מחמת שיוצא מכח אל הפועל רצה לחזור כשגמר את אהבתו אחר האותיות נקרא כבוד, שהרי בכל הארציות היא עיקר אותיות שנק' כבוד וכוונתו לא היה באותיות אלא בפנימיות:

פרק קא

ג' ספרים נפתחים בראש השנה כו' צדיקים כו' (ר"ה טז:). צדיק נקרא מי שמיחד עולם הדיבור במחשבה, וזהו קוב"ה ושכינתיה, נכתבים לחיים. בינוני נקרא מי שאוהב את גופו או ממון, תלוים ועומדים, ר"ל גם בזה יש מעלה אם כוונתו לשם שמים שיוכל לעבוד הבורא יתברך בלי מניעה, וזהו עד יום הכיפורים, קינוח הרע מתפלתו וממעשיו:

פרק קב

גורעין ומוסיפין ודורשין (יומא מח. ועוד). כשבאה לו מחשבה ישגיח על המחשבה אם הוא מאהבה או מיראה או מהתפארת שהם לבושא דמלכא, יקח ממנה הפנימיות וישליך השאר. וזה נקרא גורעין ומוסיפין, שמוסיפין על אהבתו, ומסתמא היה בו גם כן אהבה לבורא יתברך כשעומד להתפלל עכשיו ונתוסף לו אהבה אחרת מ"ש מחמת המחשבה:

פרק קג

עוד אפשר שמורה על התשובה, שגורע תאותו דהיינו תאות הגוף ומוסיף במעשים טובים, ואם לומד דף א' וכו', ודורשין תמיד אחר תאות הגוף שלא ישאר שורש מעולם הזה:

פרק קד

אין טפה יורדת מלמעלה (תענית כה:) שהוא השפע מאין סוף שנקרא נקודה, אלא אם כן טיפיים שהוא אהבה ויראה שנקרא צירי (פרדס רמונים שער כח פ"ד), כשיתעורר אהבתו ויראתו קודם מלמטה:

פרק קה

אחור וקדם צרתני (תהלים קלט, ה). שיהיה באחור לשון (ישעיה מב, יז) נסוגו אחור, מחמת יראה יבוטל ממציאותו באין סוף ויעורר רצון העליון, אז ישיגו תענוג החיות מרצוניות שנקרא קדם:

פרק קו

הנסתרות (דברים כט, כח), ר"ל היראה ואהבה, לה' אלקינו, ר"ל שכלינו לא יהיה רק לו לבדו:

פרק קז

כלים לשון כ"ל י"ם:

פרק קח

חד אמר בניסן נברא העולם (ר"ה יא.), הוא הכלים שישרה בו הפנימיות כל ההתחדשות ר"ל התחדשות השכליות, ניסן הוא דלכון ותשרי הוא דילי (זהר ח"ב קפו.), אז ישרה בו הפנימיות, בתשרי נברא העולם ר"ל הפנימיות:

פרק קט

ויסע אברם הלוך ונסוע הנגבה (בראשית יב, ט). ר"ל נגב את הרע, אברהם הוא חסד, הלוך ונסוע הנגבה, אל הדרום גם כן אהבה (זהר ח"א קנג.):

פרק קי

מצוה, ר"ל דביקות, גוררת מצוה (אבות פ"ד מ"ב). מחמת שטועם טעם ועוד הקדושה לא ינוח אותו ליפול:

פרק קיא

כל מה שקיבל כל השבוע תורה ומצות יש לה עליה בשבת, ומשפיעים עליו מלמעלה נשמה יתירה:

פרק קיב

שור הבר הוא מנצח את לויתן לעתיד לבוא. וזהו (תהלים קיח, ה) מן המצר קראתי יה, כביכול מיצר הוא אצלו במה שמצמצם את עצמו, וזהו (שמות לד, ו) ורב חסד, ואצלי הוא מצר, שמקודם היה מעט חיות בתוכה ועכשיו מה שהוא ממשיך עלינו יותר הוא צמצום וזהו מחמת יראה ואהבה:

פרק קיג

בכל עת יהיו בגדיך לבנים (קהלת ט, ח) אפילו מעשה הגשמיות יהיה לשם שמים. 'ושמן על ראשך אל יחסר', שמן זה המחשבה שמושל על השכינה שנקראת ראש (תקו"ז לב:), כמ"ש (מו"ק טז:) מי מושל בי צדיק, 'אל יחסר' הארה מהמשל, השמן מושך האור אצלו וחושב שיגבר על האש, לסוף האור מכלה אותו ונעשה מהשמן גם כן אור, כך הצדיק ממשיך אור אין סוף אצלו עד שמקיפו. הלויתן עומד במקומו, שחושק אל ה', ושור הבר מנצח אותו, ושור ר"ל שור השכינה תקיף אותם:

פרק קיד

שיר השירים וגו' (שה"ש א, א). האותיות נקראים אבנים (ספר יצירה ד, יב), ששה אבנים נגד ימי החול, תורה ומעשים טובים לא סלקין לעילא (תקו"ז כה:), משל לאדם שטובע במים צריך להציל את עצמו בב' הידים ואם לאו הוא נטבע, כך התאות נקראים מים (שערי קדושה ח"א שער ב), ועל ידי הזרועות הוא ניצל. אנו ישראל נקראים 'שיר השירים', שכל העולמות מקבלין שפע על ידי מעשינו. 'אשר לשלמה', שיהיה השיר אמתי:

פרק קטו

ישקני מנשיקות פיהו (שה"ש א, ב), שהשי"ת שורה באותיות מצד אחד, ואדם שבא במחשבתו אל תוכו זהו נשיקין:

פרק קטז

כי טובים דודיך מיין (שם). יין נקרא גם כן הפנימיות, כמ"ש (ברכות לד:) יין המשומר בענביו, ואין יוצא אלא דריכת החומר, ונקרא דביקות רוחא ברוחא שמדבק את מחשבתו בפנימיות:

פרק קיז

החכמה נקראת בין, והבינה הוא המחשבה, שמבין מן החכמה, והתקשרות שמקשר את שניהם, וזהו הי"ג מדות עשר שמות שאינן נמחקים החכמה ובינה והתקשרות:

פרק קיח

כתיב בזוהר (ח"ג קמ:) ארחי דאתפני משערי נקרא עובר על פשע, קוב"ה ברא כל עלמין ע"י צמצום ונקרא שיעורין בז' מדות, ואדם המגביה את עצמו אל ה' ומשיג האמת כפום שיעורא דיליה קוב"ה כביכול מקבל תענוג מזה, ויש אדם שנטבע בגשמיות ואינו משיג האמת כלל נקרא פנוי משערי' וקב"ה צריך לעבור על פשעיו:

פרק קיט

התקשרות נקרא אמונה, כשמאמין בדבר ע"י שהשכל מחייב שכך הוא, השכל מתקשר באותו דבר, וכשמקשר עצמו בקוב"ה אז נעשה הקשר שכנגדו דהיינו הגשמיות, וזהו ע"י הגבהת הלב לקוב"ה מגביה הז' מדות הרעות שבו לצד הטוב:

פרק קכ

אנפוהי דמלכא נהירין (זהר ח"ג רכו: ועוד) נקרא יחוד. אך בגורל יחלק הארץ (במדבר כו, נה), בין רגילות מעשים טובים מדת החסד והגבורה. 'שמור', אצל מצות עשה הוא עשה, אצל לא תעשה הוא לא תעשה. אם יהיה נדחך בקצה השמים וגו' (דברים ל, ד) (חסר תשלום המאמר):

פרק קכא

טעם למה נקרא יצר הרע בעל מלאכה אחד, שהוא מדריך בדרך אחד, עשה הרע, והתורה הוא דרכים רבים, כגון תפילין וציצית כו', כל המצות הוא הולך לה', אבל כשתצרף

הטוב למצוה כש"ה שהשי"ת תקיף ובעל היכולת הוי חד נגד חד ואם כן אין אחיזה ליצר הרע כלל:

פרק קכב

טעם למה נקראים אהבה ויראה רעין דלא מתפרשין (עי' זהר ח"ג ד.), דרך משל כשרואה גזלן הוא מתירא שלא יהרגנו מחמת שאוהב הגוף, ומחמת האהבה בא היראה, אבל כשידבק מחשבתו באין סוף יהיה האחדות באין סוף:

פרק קכג

כלל גדול. ה' משוטט ומלא כל עלמין אפי' בעשיה, כך האדם נרנח"י עד עולם האצילות, ושרשו נשאר בעולם העשיה אף לאחר מותו, בנו או בן בנו:

פרק קכד

ביום ג' מה היו אומרים (תמיד פ"ז מ"ד) בקרב אלהים ישפוט (תהלים פב, א). דרך משל זה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד (סנהדרין כג.), כל א' רואה גבורה לזה וחסד, אבל לזה השלישי מעמיד הגבורה על דרך הממוצע, כך בין חסד וגבורה הממוצע המקשר אותם התפארת ישראל ונקרא מדת הרחמנות, קודם הבריאה לא ניכר רחמנותו יתברך. וזהו (איוב לד, יט) לא ניכר שוע לפני דל, קודם שהיה חונן לדל. וזהו (קהלת ב, יג) כיתרון האור מן החושך, יתרון האור אינו אלא מן החושך. וזהו בקרב אלהים ישפוט:

פרק קכה

ביום ד' אל נקמות ה' אל נקמות הופיע (תהלים צד, א). מדת נצח לשון רביעית, שמנצח את הגוף ורובעו ורוכב עליו, אלולי ה' היה בעזרו לא היה ניצול מיצר הרע (עי' קידושין ל:):

פרק קכו

ביום ה' הרנינו לאלהים (תהלים פא, ב), ענינו מדת הוד. שקשה, מה החשיבות לאדם שמנצח הגוף, הלא מה הוא. אלא שמקבל תענוג ממעשינו, כמו המלך שמתפאר ברינון העוף, וגשמי כמוני יוציא מפינו שבחים:

פרק קכז

ביום ו' היו אומרים ה' מלך גאות לבש (תהלים צג, א). שאנו נקראים לבושא דמלכא וכבודו, וקוב"ה ברא יש מאין, ואנו עושים מיש אין, זה חשיבותנו:

פרק קכח

זה כלל גדול שמור, אותיות אברהם - ברא מה. פירוש שהיה ברצונו יתברך גם זה הכח של 'מה' לקבל תענוג מישראל, אף על פי שאין חשובין כלום נגד כל העולמות:

פרק קכט

מאויבי תחכמני מצותיך כי לעולם הוא לי (תהלים קיט, צח). ר"ל העלמה שמתעלם ממני הוא לי, מתחכם יותר כמקדם ויגיע לשלימות יותר, וזהו (קהלת ב, יג) כיתרון האור מן החושך. וזהו (שה"ש ח, ז) 'אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה' וגו', האהבה בלא הסתלקות האור, 'בוז יבוזו לו', אין לו תענוג ואינו יכול לבוא לידי הולדה, ואהבה המתפרדות אחר כך בא לידי תענוג יותר ובא לידי הולדה, דרך משל הוא בזיוג הגשמי והנמשל כו':

פרק קל

דרך כוכב מיעקב (במדבר כד, יז). 'כוכב' זה המזל. 'מיעקב' זה הגוף (זהר ח"ג רע"מ ריח:). 'וקם שבט מישראל', זה המחשבה שנקרא ישראל - לי ראש, ונקרא גם כן חכמה, ו'שבט' זה המשכה מחכמה למטה, ונקרא שבט כשמגביה את הארציות, ועל ידי זה 'וקם שבט מישראל', מקיים את המחשבה ראשונה כמו שעלה ברצונו יתברך, מחמת ש'מחץ את פאתי מואב', אלו תאוות הגשמיות, מואב לשון מאב (ב"ר נא, יא), שבא מחכמה שנדבק לפנימיות החכמה שנעלם בתוכה:

פרק קלא

יש צדיק לעילא זה ירושלים המשפיע לצדיק לתתא שנקרא נקודת ציון:

פרק קלב

היחוד בתפילה כך הוא, כשידבק הדיבור במחשבתו אז הוא מיחד את שם הויה ב"ה. כיצד, הדיבור יוצא מה' כנפי ריאה ומהורדא שנקרא שושנה הרי ה', והקול נקרא ו', וע"י

ה' מוצאות הפה הרי ה' אחרונה, והמחשבה נקרא י', שמקשר הדיבור שהיא מדרגה תחתונה אל החכמה, ומגיע תענוג גדול להקב"ה מזה, ובזה יכול להמתיק ולהגביה את כל הז' מדות והתאוות שנקרא [הבל] להקדושה, לכן אומרים (קבלת שבת - מזמור לדוד) ז' קולות נגד ז' הבלים. וז"ש (איכה ה, ט) בנפשנו נביא לחמנו מפני חרב המדבר, זה דיבור בלא מחשבה:

פרק קלג

הרצוניות נקרא ההתחדשות השכליות, שיכול להתחדש תמיד כשינוח בהמוח:

פרק קלד

צריך האדם להיות לו געגועין בכל יום יותר מסירות נפש אפילו בכל שעה לעבודת הבורא, לילך אפילו בהפקירות, לשכוח הגוף כל עיקר ולא לשום פניה, ולהתפלל להקב"ה שיתן לו לב טהור:

פרק קלה

לא תתורו אחרי לבבכם (במדבר טו, לט). פירוש שלא תתורו חס ושלום לילך אחר תאות הלב מיראת ה'. 'סור מרע' (תהלים לד, טו), דהיינו מה שהוא באמת רע, כשימאס תאות עולם הזה אז יבין שהוא רע באמת ולא ייצר לו על המעט תאותו, 'ועשה טוב', שהוא באמת טוב. התאות נקראים 'בבל', והאברים נקראים מלאכים (עי' ע"ח שכ"ו פ"א). 'גם בכינו' (תהלים קלז, א), ר"ל המשכה. 'אדמת נכר' (שם, ד), זה הגוף, נכר לשון נכרי נתנכר במעשיו, בוודאי אין אדם נותן צמצום לגוף, ואיך הוא מכניס עצמו בסכנה גדולה, שיש לו נשמה חלק אלקי ממעל, וזה צריך השגחה גדולה, הן פרנסה הן שאר דברים, במקום שיש צמצום בעבודת הבורא מכניס עצמו בסכנה, שהוא נותן כח לגופו שהוא קליפה וד"ל, ובוודאי שאם היה עקשן בדבר ה' שרוצה להשיג בוודאי ישיג רצונו. ועוד כלל, שאם יתרשל בעבודת ה' יום א' ימעיט חיותו, כי אלף שנים בעיניך וגו' (שם צ, ד):

פרק קלו

כתוב אחד אומר (תהלים לג, יח) עין ה' אל יריאיו, וכתוב אחד אומר (שם לד, טו) עיני ה' אל צדיקים. כי יש ב' מיני יראות, יש יראה חיצוניות שירא מצרות הגוף, שאוהב הגוף, ויש עוד יראה פנימית, שהוא רב ושליט, ועוד דק מן הדק שירא מחמת הבושה

עד שבטל במציאות מחמת הבושה, וזה בא מחמת החכמה שהשיג, כי יראה אותיות ראיה. וזה 'עיני ה' אל יראיו' - יראה חיצוניות, 'למיחלים לחסדו', בקשת הגוף.

אבל לצדיקים פותח שערי חכמה, אפילו 'אלף שנים' אין חשוב בעיניו לכלום 'כיום אתמול כי יעבור' (שם צ, ד), נגד החכמה של אין סוף. וזה שהשיג מחכמה נקרא עינא פקיחא, ונקרא נצח, שמנצח את החכמה, מה שלא השיג עדיין נקרא מ"נ ועינא סתימא, ונקרא הוד למי ששומע החכמה מאחר, ואצל החכם נקרא נצח, שנצח והשיג החכמה, ומי שמקבל נקרא הוד שמפאר בו עד שנצח. ונצח והוד נקרא ירכין (תקו"ז יז.), שמעמידין החכמה, והוא אמונה, שנאמר (משלי ג, יח) ותומכיה מאושר, אל תיקרי מאושר אלא מראשו (זהר ח"ג נג:), מחמת אמונה שמאמין החכמה שנקרא ראש יכול להשיג אותה. ונקרא שיר לשון שור, שאין יכול להשיג החכמה עד שיהא כל מגמותיו עליה מחמת התגברותו אל החכמה שהיא שלימותו הוא שיר. ואצל השיר יש גם כן חכמה, אלא מחמת דקות השכל שאין בה אותיות אי אפשר להשיג, כמו הטעמים שאי אפשר להשיג לכן נקרא טעמים - טעם ופנימיות מהאותיות. וזהו (מגילה ב:) מנצפ"ך צופים אמרו, שצריך שיצפה בחכמה להשיג אותה, וכשמשיג אותה אומר זה שראה עיניך זה החכמה.

וזהו (תהלים צ, ד) 'כי אלף', זה חכמה. 'שנים', לשון שינוי, אנו נקראים נגדות אצלו שהרי אצלנו א"ב ביושר ולמעלה בהיפך תשר"ק, 'כיום אתמול כי יעבור' והוא שינוים. וזה 'אלף' לשון א"ב, 'שנים' לשון שינוים, 'כיום אתמול כי יעבור', כשנשליך את המול הנקרא נגדיות, ואמתי תוכל את עיונית החכמה כי יום שעבר נקרא מול נגד היום שבא, והחכמה נקרא עין:

פרק קלז

כי כאשר ייסר איש את בנו וגו' (דברים ח, ה). השכל של אדם נקרא אלקיך, כי השכל הוא חלק אלקי ממעל. וזהו (שם יח, ג) תמים תהיה עם ה' אלקיך, השכליות שאתה דבוק שהם הם הז' מדות שבארציות כשתדבק בה' אז נקרא (שם ד, ד) חיים כלכם היום:

פרק קלח

עוד יוסף בני חי (בראשית מה, כו). האדם כלול מכל האומות בתוך מצרים וקשה מאוד לשבר אותה, והוא חידוש אף על פי שהיה במצרים שיבר הקליפה קשה:

פרק קלט

ובהעלות אהרן את הנרות (שמות ל, ח), זה הנשמה. 'בין הערבים', לשון תערובות טוב ורע. 'קטורת' לשון התקשרות, 'תמיד לפני ה'':

פרק קמ

ה' בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה (משלי ג, יט). קשה הלא החכמה משפיע לבינה, ונותן לזה ארץ ולזה שמים. אלא 'בחכמה יסד ארץ' זה האורות שבתוך הארציות. 'כונן שמים בתבונה', התורה נקראת שמים, ועיקר קיום התורה הם הו' מדות לתבונה. וזה (סוטה כא: עיי"ש) אין התורה מתקיימת אלא במי - מדת בינה, שמשפיל את עצמו עליה, בהסתלקות החכמה:

פרק קמא

בחכמה יש ט' קוין והנקודה הרי עשר, שער בהיפך אתוון עשר, וזה (מיכה ז, יח) מי אל כמוך, מי החכמה מתוך שאורה רב צריכה להסתיר את עצמה בתוך מ"ם סתומה או בתוך ב', ואז היא יכולה להתפשט יותר, לכן נקרא נו"ן שערי בינה מ"ם סתומה ונקודה בתורה הרי נו"ן:

פרק קמב

יש ב' מיני אהבה, אהבה נסתרת זו דכר ונוקבא, ואהבה מגולה זו אהבת הבורא לישראל, ונק' גילה הסתרים בכריתות הערלה, ערלה ראשי תיבות ר"ע ל"ה, ויש גילוי אלי' זה גילוי החסדים אלי הוא א' כשמתפשט א"ע בפנימית ומדבק א"ע בפנימית היראה והאהבה תניעה שמניעין את הלב והן שורין בתוכה, אבל מדרגת יעקב היתה התפארות הבורא להגיע תענוג לאין סוף ברוך הוא:

פרק קמג

קדש לי כל בכור (שמות יג, ב). המחשבה הראשונה תיכף כשיעמוד משנתו, אז יקבל עליו עול מלכותו שעומד לפני אין סוף ברוך הוא. או כשישמע דבר המתקבל ימשיך את עצמו עליו אחר הדיבור, כי הדיבורים ששמע מהחכם יעשו רושם ללב עד שישבר את הלב לגמרי, כי השמיעה עושה רושם בלב תיכף ואחר כך כשהולך אחר הדיבורים משבר הלב מעט מעט. ועיקר שיגביה את עצמו אל האמת בעקשנות וע"כ כי הכל שקר

אלא הרגילות מטה אותו אל האמת. דרך משל הקדירה אף על פי שישפוך לתוכה כל המימות רותחין נעשה קר, והטעם כי היסוד של הקדירה קר, אך כשיעמיד אותה אצל האש להפוך היסוד של הקדירה לחמימות, אז יהיה הדבר שבתוכה חם. כך כל השכליות לא יועילו לאדם כשהוא מגושם, אף על פי שהולך לפרקים עם השכל ב' או ג' ימים אינו מועיל לו השכל, והטעם מפני שהשכל נופל ליסוד והוא חומר מגושם ואינו נעשה עצמיות עמו להתחבר אל הלב. אבל כשמכתת החומר ומשבר הלב ומגביה את עצמו אל האמת, כי תחלת האדם היא מן הלב, כי הלב מבין החכמה שכן צריך להיות, אז כל האברים שם.

כשהדיבור הוא בחכמה הוא נסתר, וכשמגביה ההבנה שלו אל המשכיל אז יכול לבא להתגלות החכמה. וזה י"ה ו"ה, המשכיל דהיינו החכמה נקרא יו"ד אל ההבנה שנקרא ה', ואחר כך אל הקול שנקרא וא"ו, ואחר כך לדיבור שנקרא ה' אחרונה. לכן צריך להגביה הלב היא הבינה למשכיל, דהיינו להטיב את עצמו אל המשכיל תמיד בלב שלם ובמוחו וברגילות, אז יכול להשיג שכליות חדשים, וזהו יחוד שלם כשהולך מדיבור לקול ומקול להבנה ומהבנה למשכיל, ובוודאי מחמת החכמה שנקרא יוד שהיא במוקדם שהיא מעורר אותו הרי י' עם ה' ועם ו' הוא קול ועם ה' אחרונה גימטריא ע"ב הרי יחוד.

והעיקר שיקרב אל הלב גם כן דביקות הבורא מכל צבאיו ושרפים וגו' ולא בחר אלא בי בריה שפלה כמוני בשר רמה רוח, ואין להקב"ה נחת אלא מישראל, ובפרט מבעל תשובה, שהרי מונח בקטנות מאוד בשכליות תחתונים, ומים תחתונים בוכים לקרב גבי ליבא (ב"ר ה, ד), ואחר כך כשמגביה את עצמו וכל השכליות עמו דהיינו הרצוניות לאין סוף ברוך הוא אז יש תענוג גדול לקב"ה מזה. ובזה יתלהב לבו מאוד לאהוב אותו ולירא מפניו בכל לבו ובכל נפשו, וירחיק מלבו אהבת עולם הזה וימאס בעיניו עולם הזה:

פרק קמד

אם תשיב משבת רגליך (ישעיה נח, יג), הרגילות שלך. 'משבת' לשון השבה כו'. 'אז תתענג על ה'' (שם, יד), שקיבל תענוג ממך. זה כלל גדול בעבודת הבורא, שילך תמיד ברחבות, והרחבות יבוא לו כשיסתכל על תענוג שיש לו ממנה, הן בראיה הן בשמיעה הן באכילה ושתיה, לא על הגוף אלא חיות פנימיות שיש בו, ובזה יש עליה אל המאכל שנאמר (במדבר יב, ח) ותמונת ה' יביט. דרך משל כשצריך לאכול הרי הוא מחוסר להתענוג אכילה, ובאכילה נתמלא, ובמה הוא ממלא חסרונו, בתענוג ה' שיש באוכל ההוא. כשיסתכל בכל דבר כך, האיך לא יתלהב לבו לתורה ולתפילה שיש

בו תענוג אין סוף ברוך הוא. וכשירגיל בדבר זה מובטח שיבא למדרגה גדולה, מחמת שיתקשר ויתגדל בעיניו זה השכל כבוד ה', מחמת הסתכלות שלו שמסתכל תמיד אל הפנימית הבורא יותר מכל העובדות הארציות, ואין לו תענוג אלא מזה שהולך במחשבה ובדביקות השכל, והמחשבה נקרא י"ה שאנו מחוברין בהקב"ה.

וצריך לידע שהוא מוכרח לעבוד הבורא ולירא מפניו ולהיות נכנע כעבדא קמיה מאריה, ומחמת היראה לא יבא לו מחשבות זרות בתפלה וגאות כלל, כי היראה שורף כל התאוות, מחמת שהיא יודע שהוא עבד. וצריך להסתכל בכל עובדא על כבוד ה' שיתעלה ויתגדל על ידו, וכל שאין בו כבוד ה' הן בדיבור הן במעשה והן במחשבה אסור לעשות לו, ומה איכפת ליה אם יעשו לו בזיונות או יחרפו אותו בעבודתו, שהרי מלא כל הארץ כבודו (ישעיה ו, ג) מלכו של עולם והוא עומד לפניו, וצריך להתבייש לענות מחרפיו, שהוא עבד ואינו מלך שיענה, אבל כשעונה יראה כמלך בפני עצמו בזה העולם ואין עליו עול מלכות שמים:

פרק קמה

הזורעים בדמעה ברנה יקצורו (תהלים קכו, ה). כך הוא המוציא ש"ז לבטלה מה תקנתו, 'בדמעה ברנה' מה יערבו ברנה, דהיינו שילך ברחבות תמיד בשמחה של תורה ומצוה. 'יקצורו', יקצור הקליפות בזה, אבל לא ילך חס ושלום בעצבות כלל, כי מחמת זה חס ושלום רודפין עליו לטמאו בקרי:

פרק קמו

ויסע אברם הלוך ונסוע הנגבה (בראשית יב, ט), לשון יבש וניגוב ידים, לפנות עצמו מארציות שנקרא יבשות לגוף. כשפונה אדם מאהבת עוה"ז יכול להשיג אהבת הבורא שנקרא מדת החסד, כלות הנפש ונטותה בעצמה לאור העליון. זה הכלל, צריך לתקן מקודם הכלליות וממילא יתוקן הפרט הפנימיות, דהיינו אם אהבת עולם הזה גובר אצלו מאוד, צריך לפנות ולהטות עצמו ממנה ולעקור ולבטל רצונו אל אהבת ה' ויראתו, כי בזה לבד יתפוס החכמה ויתחדש בו שכליות, אבל בלא זה אין להם תפיסה אפי' במחשבה, האיך לא יבוש לדחות האמת בשקר, כי העולם הזה הוא שקר ומאוס מאוד ואפס. ודע כי כל ז' מדות של הקב"ה נתנה בך, זה נקרא אמת, דהיינו לאהוב את הקב"ה וליראה אותו, ועל ידי זה יכול אתה לתפוס אותו, נודע בשערים בעלה (משלי לא, כג), כפום שיעורא דיליה (זהר ח"א קג:).

ודע שאין אתה יכול לאהוב ב' דברים, כשאתה תקוע בשקר לאהוב הגופניות אז אתה שם וכל האברים דילך, והאיך אתה יכול לאהוב האמת, וכשתעקור לגמרי מארציות אז תבין יראת ה' ויתחיל להתגדל השכל, וכל מה שמתגבר על הארציות מעט כך יצמח בו אהבת הבורא. וכשתוציא לגמרי מגופניות אז תבין ותדע שיש אלקים בעולם, ויתלהב לבך בזוכרו בשמחת עבודתו יתברך ותורתו, שלא תשמח אלא בו יותר מכל התענוגים שבעולם, זה יהיה שמחתך תמיד. ואז תבין שעולם הזה הוא מאוס מאוד, ותשמח מאוד על היציאה ממנה ותשבח לבורא על זה, ויהיה פליאה בעיניך איך היית מקושר בארציות שהוא אפס:

פרק קמז

יששכר חמור גרם (בראשית מט, יד), מה שיש לאדם שכר וגמול מחמת שיורד לארציות להעלות הניצוצות ומעמיד את עצמו בסכנה שלא ישאר שם חס ושלום, זה גרם לו שיהיה לו שכר בעולם הבא.

וזה כלל גדול, אינו נקרא גוף אלא כשדבק בגוף, אבל כשהוא דבוק בעולם העליון אז בטל ממציאות ואינו גוף כלל. ויעלה במחשבתו מעולם העשיה לעולם היצירה, ומיצירה לבריאה ומבריאה לאצילות, כך ירגיל את עצמו עד שיהיה מופשט מעולם הגשמי וכל כוונתו יהיה להשיג תענוג להקב"ה:

פרק קמח

הרוצה לאכול יזכור שמחויב לזה כדי להעלות ניצוצות, על זה יש טעם לאדם, אבל על עשיית המצות אין מגיע לו שכר כלל, כי הוא עצמיות עם המצוה, רק הנ"ל יש תענוג גדול להקב"ה שמעלה החיות לשרשו שהוא דבר חדש ונשלם רצונו יתברך, כי זה היה כוונת הבורא ברוך הוא:

פרק קמט

זה כלל גדול, כשאדם בשלימות חכם ומבין על בוריו שכך צריך להיות אינו מתגאה כלל באותו דבר. תענוג תלוי בלב, שמבין שאותו דבר טוב הוא, ותלוי בשכל שאינו חושק אלא אם כן מבין בשכלו שהוא טוב, וזהו (זהר ח"א יז.) בינה ליבא, ובה הלב מבין, וכל המחשבות שבא לו גם כן אם יש בו שכל ותענוג חושב ואם לאו אינו חושב. לכן ירגיל בלבו אהבת ויראת הבורא בלא שכחה כלל, ויהיה תמיד בשמחה שזכה להיות עובד

למלך גדול כזה. וזה (תהלים קנ, ו) כל הנשמה תהלל יה, בשכל דהיינו החכמה, 'נשמה' לשון שממה, שמונח בארציות, אז צריך תשובה דהיינו 'תהלל יה'. 'הללויה', מה שזכה להלל לה' על זה גופא יתהלל וישבח להקב"ה שזכה להתבונן בכך להלל יה.

וזהו (איוב כח, כח) סור מרע בינה, כי זה השמחה אינו בא לו כי אם שירגיל את עצמו בדביקות הבורא להיות מחובר בדעתו, כמ"ש (זהר ח"ג רפח.) בחד קטירא אתקטרנא, ובזה יכול לידע שהוא אין וחיותו חלק אלהי ממעל, וגוף שלו חומר בעלמא, אלא שהוא יסוד לחיותו לעשות רצון הבורא ולא למלא תאותו. וירגיל עצמו בזה לחשוב שכבר הוא מת ובטל מכל תאוות, אחר כך יבין בשכלו רוממות האל ויתפאר בו ברוממותו יתברך, מחמת שיבין בשכלו רוממותו ואחדותו הפשוט המקיף כל עלמין, ויחשוב בלבו האיך כל העולמות מזדעזעין ממנו ומתענגים מזיו כבודו, ואז יתלהב לבו גם כן, ואז לא יחשוק בארציות כי ימשיך אחר תענוג היותר גדול מדיבורים קדושים או תפלה, ובפרט כשמדבר בפה מלא כל מלה ומלה בזה מעורר הלב. ואינו יכול להיות זה אלא כשיוציא את עצמו מגופניות, דהיינו שיתגבר השכל על הגוף שלא יהא שום דבר יקר בעיניו, אז ירגיש תענוג מזה. וזה (ישעיה נח, יד), 'אז תתענג על ה'', שצדיק הוא עלמא דחירות. 'והרכבתיך על במתי ארץ' דייקא, שהוא מרומם על הארציות:

פרק קנ

כי טוב חסדך מחיים שפתי ישבחוניך (תהלים סג, ד). שזכיתי להיות מאותן עובדי ה' ששפתי ישבחוניך. ואם לאו נקרא גלות מצרים, פרעה - פה רע, שהדיבור בגלות (זהר ח"ב כה:), וז"ש (שמות ד, י) כבד פה וכבד לשון. כשיצאו מכל הגלות שיהפכו כל הז' מדות לקדושה, שכל מדה ומדה כלול מי', וזה ע' אומות, ואז נקרא אדם קומה שלימה, וספירה לשון אור, שממשיך משכלו ללב שמבין ונעשה עמו עצמיות, שאוהב הבורא וירא ממנו ומתפאר בו כו' וימשיך הז' מדות ללב זה נקרא ספירה, שמספר ומאיר המדות. וזהו (תהלים יט, ב) השמים מספרים כבוד אל, השכל נקרא שמים שמשפיע ללב, וצריך להיות בזכרונו שלא ישכח יראת הבורא, וזה טעם שדברים צריכים לסיפור:

פרק קנא

יזכור תמיד פסוק (דברים לב, לט), כי אני אני הוא, ויחשוב שכל הבריאה יש מאין והצדיק עושה מיש אין. וישגיח תמיד על מחשבתו או דיבורו, שהרי כל המחשבות והדיבורים לא יכלו להיות כי אם מהז' מדות או מאהבה ויראה כו', וישגיח תכף על

לבו מהיכן בא לו המחשבה הזאת, ויכניע את עצמו בשברון לב לבורא יתברך ויתפלל אל ה' שיעזור לו, ואז יפסוק הזוהמא מעט מעט עד תכליתו. אבל לא יעמוד באותו המחשבה כלל כלל כי זה נקרא כף הקלע, רק יראה כל התחבולה שיצא ממנה, ואם לאו ילך בחזקה:

פרק קנב

מדת של תאוה וכעס יראה לשבר לגמרי ואפילו של מצוה, ואפילו בדבר הרגש, ואפילו בהפסד ממון גדול או הנאה לא יכעוס כלל אפי' בפה, ובזה יעורר עליו מלמעלה אהבת הבורא. ואל יאמר אדם מתי אבוא לתכלית, כי זהו תכליתו שידבק באלהיו. ולא ידבר דברים בטלים אפי' דברים המותרים בכל מה דאפשר. ולפעמים בא לאדם במחשבתו איה אלהי עושי ישראל ולהיפך איה אני, שהרי לית אתר פנוי מניה (תקו"ז קכב:) מלא כל הארץ כבודו, (ישעיה ו, ג) אבל האדם אינו בכלל יש ולא יחשוב על עצמו שהוא יש, וכשיסתכל על עצמו כך יפול עליו יראה מחיותו שהוא אין חלק אלוה ממעל:

פרק קנג

עבד בר נש חסד בעלמא, איתער חסד לעילא ושרא עליו בההוא יומא. אתעטר בר נש ברחמי לתתא איתער רחמי לעילא, וכל ההוא יומא אתעטר ברחמי. ואי עבד בר נש עובדא דאכזרי הכי אתער בההוא יומא ופגים ליה, ולבתר קאים עליה לשיצאה ליה בההוא (יומא), מדה דמדד בר נש בה מודדין ליה (זהר ח"ג צב:):

פרק קנד

האדם הוא אבר מהשכינה, וכשאדם הולך בתמימות אז השכינה בשלימות. לכן 'ה' אורי וישעי ממי אירא' (תהלים כז, א), ה' דייקא, 'ה' מעוז חיי', ה' דייקא, פירוש כשמבקש על נפשו שהוא חיותו אין כוונתו רק לשם שמים ולכבוד ה'. וזה (שם, ב) 'בקרוב עלי מריעים לאכול את בשרי צרי' וגו', מפני שאין אני דורש כבוד עצמי רק שהשכינה יהיה בשלימות, ואל השכינה לא יהיה קטרוג כלל, ששמה נכנעין כל המקטריגים:

פרק קנה

זה כלל שתרגיל בזה מאוד, שתהיה לך יותר תענוג מעבדות ועשיית המצוה ודיבורים קדושים יותר מכל התענוגים, וזה יהיה לך עולם הבא, אחר הרגילות תרגיש בתורה או בתפלה תענוג גדול. וזה (שה"ש ד, ו) אלך לי אל הר המור. וזהו (תהלים צב, יג) צדיק

כתמר יפרח, אח"כ יפרח בהתחדשות, ומתחילה קשה לו לשבר הטבע והרגילות והוא במרירות, ואח"כ כששוהה הרגילות ומרגיל את עצמו להיפך ונתקשר בה, אז נעשה ממר מור - לשון בשמים. וזהו צדיק כתמר יפרח, אח"כ יפרח בהתחדשות השכל עליו ויתגדל בכל יום ויפרח באויר ויעלה את הארציות. וזהו (בראשית א, א) בראשית ברא אלקים, בגימטריא הטבע, כי סוף מעשה במחשבה תחלה, אח"כ כשמתגבר על הטבע ושובר אותה, וזה היה רצונו בתחלה שישבר הטבע ויבא למדרגה גדולה:

פרק קנו

זה כלל גדול תדע כשאתה תראה לעין בשכלך ובמוח לשבר הגוף תמיד, אזי בודאי אתה מהדק אותו מבפנים והקב"ה מהדק אותו מבחוץ, כי הוא מקיף אותנו, אזי בודאי לא יהיה לו תקומה נגד החיות שלך, ובאם שלא תשגיח על זה אין נקרא אדם:

פרק קנז

הנה תשובה צ"ל באותו מקום באותו פרק באותה אשה (יומא פו:). באותו פרק פירוש באותה מדה עצמה. דזה ידוע (זהר ח"ג קכב.) שתשובה הוא בבינה, מחמת שמבין בלבו גודל הטוב בהיותו דבוק בה' וגודל הרע בפרישתו, מחמת זה אינו רוצה לנוח במחשבות גשמיות המביא אותו חס ושלום לחטוא, אך הוא ממשיך עצמו לשרשו. ובוודאי בשכל הוא מבין מיד כשיתגלה לו השכל, אלא הלב עדיין מטומטם ברגילות תמיד מה שהורגל, שכח פעולות האברים הוא בלב, על כן ירגיל האדם לנקות הלב מהפיתוים שהלב נפתה בהם למשוך אחר תאות, ואחר כך יכנסו בלבו השכליות הקדושות ששומע אור עז ויפעלו האברים מעשים טובים ע"י הלב מה שהשכל מחייב.

וגם יש בלבו לפעמים שיפלו על לבו איזה מחשבה שנראה לו שזה גשמיות, תדע שזה רצוניות הבורא ברוך הוא ששלח לו שכל איך לאהוב ולירא את הבורא יתברך, שבודאי השכל כשנאצל מהקב"ה לשלוח לו היה שכל קדוש, אך כשבא ללב האדם ולא זיכך האדם את עצמו מכל הזוהמא אז ממשיך אותו להקליפה חס ושלום. אלא יעשה כך, כשיבא לו זאת המחשבה אזי יראה מה היא המחשבה מאיזה מדה הוא, אם הוא ממדת אהבה שבא לו מחשבה לאהוב איזה דבר מעולם הזה, אז יתמה בעיניו ויאמר בלבו איך אעשה זאת ולאהוב דבר זה שלא צוה הבורא, ולמה לא אאהוב מה שצוה דהיינו תורה ומצות, וכן ביראה גם כן יחשוב בלבו איך אני אעזוב יראת האמת שציוני לירא מהבורא ואירא מחיצוניות. ומחמת זה תשוב המחשבה ממחשבה רעה לטובה, מחמת הבושה

שתבוש מהבורא יתברך, ובושה אותיות שובה, ואז השם שלם בשלימות השם כשאינו לוקח לעצמו שום דבר, על כן נקרא הצדיק עמודא דאמצעיתא (עי' תקו"ז מא.), שיש לו ימין ושמאל ואינו לוקח לעצמו שום מדה:

פרק קנח

הנה מה שגורם לאדם שכחה מהשי"ת הוא מחמת שפגם בברית ונעשה אצלו רגילות. והנה יש תמוה, כשאדם בגודל השכחה עד שאינו יודע בין ימינו לשמאלו, איך יתכן לו תשובה. אלא בוודאי התעוררות תחתון צריך תחילה מן האדם, ואחר כך (דברים יא, יב) עיני ה' אלקיך בה מראשית השנה וגו', מתחילת השינוי שמשנה את עצמו, בוודאי אין הקב"ה מקפח שכר כל בריה, שנותן רחמנותו והשגחתו עליו תמיד ועוזר לו בכל שעה ובכל דבר, ויש שקונה עולמו בשעה אחת (ע"ז יז.), פירוש בפינה אחת שפונה את עצמו להקב"ה בפעם אחת:

פרק קנט

כי ה' אלקיך אש אוכלה הוא (דברים ד, כד). 'אלהיך' פירוש החיות שבך. 'אש אוכלה', ההתלהבות שבך, כי החיות הוא רצוא ושוב תמיד להסתכל שצריך לעבוד ה' ואינו נותן מרגוע. וכשעומד לעשות עובדא יעשה בכל החושים, שלא ישאר חוש א' לעצמו, כמו שמדבר לפני חבירו שאין מרגיש שום חוש כן צ"ל בתפלה שיתן שבח להשי"ת, אבל אם מרגיש חוש א' מחושיו הרי התפלה אינה כלום, וכל החושים מתפשטים מהלב, וכשרואה שאינו מדבר מקירות לבו רק מהשפה ולחוץ, אז יראה לטרוח להעמיק שיהיו כל החושים מקובצים שם, ועל ידי כן כשמדבר יהיו כל החושים מקובצים ונכללין בדיבור כי יהיה מקירות הלב. וזה הלב אותיות להב (תקו"ז מט:), הוא נקרא התלהבות לעבודתו יתברך:

פרק קס

וידעת היום וגו' (דברים ד, לט). פירוש 'ד' הוא אלקים' הוא האמת, ואינך מחוסר רק 'וידעת היום', שתלוי בך. לכך צריך למעט בכל רגע תאות עולם הזה שהוא שקר, ונקרא סטרא אחרא, ונקרא נ' שערי טומאה, שאינו משער במחשבתו איך לקנות ולהשיג רק עולם הזה ולנצח למי שכנגדו ואינו אצל שלימותו. אבל כשהוא אצל האמת נקרא

רחובות הנהר, נו"ן שערי קדושה, כשמבטל קומה שלו ואינו מגביר רק כח אלהות שבו, כמ"ש (במדבר יד, יז) ועתה יגדל נא כח ה', וכל מצוה יעשה בשמחה, והרגל נעשה טבע:

פרק קסא

קודם המצוה והתפלה ירגיל בשמחה זו שזכה להיות מעושי רצונו לייחד כל העולמות ולעשות כתר לקונו, וכל דיבור הוא עולם הדיבור ועולם המחשבה, שכל תיבה הוא עולם בפני עצמה וזה יעורר אותם:

פרק קסב

(**מוטב** שיהא שוטה כל ימיו ולא יהיה רשע שעה אחת לפני המקום (עדויות פ"ה מ"ו)). כל העולם אינו אלא אותיות אפי' בגשמיות, ועל ידי דביקות המצוה אינו יכול ליפול בארציות, וימשוך עליו חיות חדש בכל מצוה, ומקיים בכל רגע מצות עשה (דברים יא, כב) ולדבקה בו ויראה ואהבה. וזהו אשר קדשנו במצותיו. באמירת פרשת אהבה יכול למשול עליו אהבת ה', וכן באמירת פרשת יראה. וכל מה שיפול במחשבתו אל יחרד, כי זה מעורר אותו לתשובה לאהבה וליראה, ולא יעמוד באהבה רעה אלא שהוא שליח להגביה אותה לאין סוף ברוך הוא, וההסתלקות גם כן חסד גדול מאוד כדי שיתגבר תמיד על יצרו.

וצריך למסור נפשו בדבר שהוא חיזוק אמונה ושבירת תאות ומדות רעות עד תכליתו, אף על פי שקשה לו מאוד, וצריך התחזקות והתגברות גדול באמונתו, וילך תמיד בעקשות. וכשיבא לו כעס או גאוה או ניצוח או התפארות, יעצור את עצמו בשעת מעשה ולא ישלים תאותו חס ושלום, אלא בשעת כעס ידבר בנחת ולא בדבורים של רוגז, ויעשה להיפך נגד הגוף, רק יעשה כמו שהשכל מלמד אותו, אז ילך לבטח וה' יהיה בעזרו:

פרק קסג

השכל נקרא מים חיים והוא צלול, אלא שהכלי מכוער, וכשיצרף הגוף אז ישאב המים בכלי צלול ולא יטנף המים מחמת הכלי. אבל חס ושלום כשעושה עובדות בגוף מטונף שכוונתו לצורך גופו, הרי מטנף העובדא שנקרא מים חיים, על כן יעשה כנ"ל. ומדת רוגז לא יהיה בו כלל, ויהיה נחשב בעיניו כאלו אינו בעולם, רק יגביר עליו מדת החסד כל מה שיוכל, על ידי זה ימשך עליו חוט של חסד. טוב לאדם שיהיה לו מים פירוש

שכל אף שלא יהיה לו כלי, משיהיה לו כלי ולא יהיה לו מים, כי יש יכולת ביד האדם לעשות את עצמו כלי ויוכל לשאוב מן המים:

פרק קסד

אל יפול אדם בעצבות על שאינו עובד הש"י בשלימות השכל כמו שרואה אחרים, וגם לא יחשוב בשעת עשיית המצוה בשכליות כלל, כי יותר טוב להיות תמים עם אלהיו ויעבוד ה' בקטנות השכל משיחשוב בשכליות ויבוטל העובדא, שצריך להיות מקירות לבו, רק השכליות יבא לו ממילא ללב, וכשיבא ללב אין צריך לחשוב אלא נעשה עמו עצמיות ואז הלב בוער בו ואין לו פנאי לחשוב. לאפוקי מי שחושב במחשבה לבד, אז אין השכל בא ללב, ואין זה רק גאות שרוצה להיות מעובדי השם בשכל:

פרק קסה

השכל והדעת של אדם יש בו כח כל כך עד שיטה את האדם להמקום שחובר שם, שאינו יודע ואינו מרגיש שום אבר, ולא ירגיש אכילה אם הוא רעב או לא. על כן יראה האדם להפוך הדיעות, לראות שיש בורא עולם, וכשירגיש זאת ממילא יהיה נוטים כל האברים אחריו. ועל כן נקרא האדם דכר, לשון זכרון, זהו האדם שיש לו דעת. אבל נשים דעתן קלות (קידושין פ:), והטעם, אנו אין לנו מי שיפסוק בינינו לבין המקום רק אנו מקבלים השפע מהקב"ה עצמו, אבל הנשים יש דבר אחר שמפסיק בינם ובין המקום, על כן דעתם קלה. וכן מי שחוטא חס ושלום אז תשש כחו גם כן כנקבה, ופעם נוטה לצד הקליפה ופעם לצד הקדושה, ואין לו העמדה כלל במקום אחד ואין לו זכרון, על כן גם הוא ממין הנשים, מצד השכחה. והתיקון לשמור שבת שהוא יומא דנייחא שהוא ברית, וכתיב (שמות כ, ח) זכור את יום השבת לקדשו, כשהוא מקדש השבת הוא בא לכלל זכור ומתקן החטא. על כן יש לשמור מאוד מן החטא שלא יפגום הדעת שלו חס ושלום ויבא לידי שכחה ח"ו, וצריך ליזהר בזה מאוד:

פרק קסו

משכינו אחריך נרוצה (שה"ש א, ד). יש ב' מיני כתות, א' שעובדות לה' בשביל גמול ושכר, וא' שעובדות רק להשיג גדלות הבורא ולעבוד אותו מחמת גדלותו ורוממותו, ולהשיג תענוג להבורא יתברך. ואותן העובדים מחמת שכר אינם משיגים מדרגה גדולה, אבל הם עובדים תמיד במדרגה אחת. אבל אותן העובדים מאהבת וגדלות הבורא יתברך,

הרי הקב"ה מסייעו ומשיג להם שכליות בכדי שישיג גדלות הבורא יתברך, והם הולכים ממדרגה למדרגה, כי מה שהשיגו גדלות היום אז ימעט להם עבודתם שעבדו ביום אתמול, כי הם מבינים שצריכים לעובדו כפלי כפלים, וכן על דרך זה תמיד. והם הבעלי תשובות גמורים, שתמיד המה בעיניהם כמו שלא עבדו אותו כלל, מחמת שמבינים גדולתו ומתאמצין לעובדו יותר. מה שאין כן העובדים מחמת גמול, שבעיניהם הם צדיקים גמורים ועומדים במקום אחד.

והנה העובדים מחמת גדלות הבורא נקראים פנים בפנים, אבל העובדים מחמת גמול נקראים אחור בפנים. וז"ש 'משכנו אחריך נרוצה', פירוש שתמשיך אותי בענין שאדע שאני בבחינת אחור שלך, ומחמת זה 'נרוצה' אליך תמיד להיות משיג גדולתו, ואז 'הביאנו המלך חדריו' פירוש מסייעים לי להיות כן ומביא אותי המלך חדריו להיות פנים בפנים, ואז 'נגילה ונשמחה בך'. וגם על ידי זה שעובד מאהבה כנ"ל אז הוא נקרא דכר ומשפיעים להשי"ת תענוג, אבל אם הוא עובד משום שכר הוא בבחינת נוקבא שרוצה לקבל תענוג. וזה 'נזכירה דודיך מיין', פירוש אני רוצה להיות מאותן שנקראים דכר, ו'נזכירה' הוא מלשון דכר, לעבוד מחמת אהבת גדולתו יתברך, אני רוצה בזה 'מיין', כי יין הוא לשון השכר, מלשון יין המשומר. 'ומישרים אהביך', באהבה של היושר ומישור אנו רוצים לעובדך:

פרק קסז

פירוש אחר. משכני אחריך וגו'. כי למה בא לאדם מחשבות זרות בשעת התפלה, כי זה גורם לו מחמת שביום הוא חושב מחשבות הן בענין פרנסה או שאר דברים, ובמחשבה יש אותיות ואותיות הללו רוצים להיות להם עלייה לשורשן, על כן באין אותן האותיות שהיה לו כל היום בשעת התפלה כדי שיהיה להם עלייה ע"י אותיות התפלה. וז"ש 'משכינו אחריך', פירוש 'משכינו' למה האותיות מושכין אחרי ומבלבלין אותי, מפני 'שאחריך נרוצה', מפני שיש להם חשקות לדבק בך, וגם האותיות מהמחשבות של כל היום רוצים גם כן שיהיה להם עלייה לכן מדביקים בי. והנה בוודאי הקב"ה יש לו מזה תענוג גדול שיש להם לאהבה וליראה ולהתפארות כל הרעות עלייה, דרך משל מי שהביא דורון ומנחה למלך, אם מביאין לו מאותן דברים המצוין בגנזיו ואוצרותיו אין לו כל כך הנאה ותענוג, כי הוא תענוג תמידי, אבל אם מביאין לו ממה שאינו מצוי בגנזיו יש לו תענוג גדול.

וז"ש (בראשית כד, סג; ברכות כו:) ויצא יצחק לשוח בשדה, מלמד שתקן תפלת המנחה, פירוש שיצא לשיח שיחת השדה, להתחבר למעלה האותיות שמונחים בארציות, וזהו מלמד שתיקן תפלת המנחה להקב"ה:

פרק קסח

דע מה למעלה ממך (אבות פ"ב מ"א). 'דע' לשון התחברות, כשתרצה להתחבר ולהיות 'מה' לפני הקב"ה, אזי תסתכל 'למעלה ממך', שהוא בצבא השמים השמש וצבאם, ותוכל להבין גדלות הבורא ותהיה 'מה' ואין לפניו יתברך:

פרק קסט

מה ה' שואל מעמך כי אם ליראה (דברים י, יב), ופריך (ברכות לג:) ויראה מלתא זוטרתא היא, ותירץ אין לגבי משה מלתא זוטרתא. פירוש כי 'מה' הוא נקרא 'אין' והיא ענוה, וכתיב (משלי כב, ד) עקב ענוה יראת ה', בעקביים של ענוה, כלומר בסוף ענוה היא היראה, וצריך בתחלה להגיע אל ענוה ולבסוף בא אל היראה. וז"ש 'מה' ה' אלקיך שואל מעמך, הקב"ה שואל מעמך שתהיה 'מה' שהוא אין שהוא ענוה, 'כי אם ליראה', פירוש מחמת הענוה תתיילד היראה. ופריך למה לנו לטרוח להשיג ענוה, הלא יותר ראוי לטרוח להשיג מדת היראה שהיא עיקר. ותירץ, אין לגבי משה, פירוש שמשה היה במדרגת 'אין' היה היראה אצלו מלתא זוטרתא, אבל אנו שאין בנו מדת 'אין' אז צריך להשיג תחילה מדת ענוה, כי אי אפשר להשיג מדת היראה אלא אם כן תקדים לו מדת ענוה, שמחמת זה בא למדת היראה:

פרק קע

מה אנוש כי תזכרנו (תהלים ח, ה). פירוש 'מה אנוש' שיבא למדרגה גדולה כזו שיהיה בו מדת הזכר, שישפיע בעולמות, וזהו 'תזכרנו', לשון זכר:

פרק קעא

מאי וגילו ברעדה (תהלים ב, יא), במקום גילה שם תהיה רעדה (ברכות ל:). ולכאורה אין כאן תירוץ. ונראה שהפירוש 'במקום' - אצל הקב"ה שנקרא מקום (זהר ח"ב רז.), שם יש גילה, כי בזה העולם שנקרא עולם הפירוד במקום גילה אי אפשר להיות שם רעדה, אבל אצל הקב"ה יכולין להיות באחדות, כי שם הם ריעין דלא מתפרשין:

פרק קעב

קול ה' על המים (תהלים כט, ג). פירוש כשהקול הוא רק 'קול ה'', מחמת גודל עצמיותו יתברך הוא מתבטל במציאות ונהפך האור אל הקול ודיבור, אז האהבה זו גדולה על כל האהבות שבעולם. וזה 'על המים', במים הוא אהבה:

פרק קעג

לשון של זהורית היה קשור בראש שעיר המשתלח וכו' (יומא מא:). התורה נקראת זהורית. היה קשור, מקשרין לאדם בשעה שנשתלח לעולם הזה. אם נתלבן, שלומד תורה לשמה ומקיים ונתלבן מחמת התורה הרי נתכפרו לו. ואם לאו, אף שלומד תורה רק שאינו עושה שום מעשה לשם שמים אין מתכפרין, שהרי שגגת תלמוד עולה זדון (אבות פ"ד מי"ג):

פרק קעד

מה מצאו אבותכם בי עול כי רחקו מעלי (ירמיה ב, ה). השכל נקרא אבות. וז"ש 'מה מצאו אבותיכם', השכליות שמלובש 'בי עול כי רחקו מעלי', שלא רציתם לשמוע לי:

פרק קעה

אחות לנו וגו' (שה"ש ח, ח). כי אם יש לאדם אמונה בא לידי תענוג מעבודתו, ועל ידי זה יוכל להניק לאחרים, מחמת שמרגיש התענוג, ואומר לו שיעבוד מחמת אמונה וירגיש התענוג. וגם אם לפעמים ירד ממדרגת תענוג, נשאר לו אמונה להעבודה, ואז אינו יכול להניק לאחרים כיון שהוא בקטנות בעצמו. וז"ש 'אחות לנו קטנה', כיון שהוא ירד בקטנות ואז 'ושדים אין לה', אינו יכול להניק לאחרים:

פרק קעו

על נטילת ידים. פירוש שנטילה לשון הגבהה. הידים, אהבה ויראה (תקו"ז כה:). גם ראשי תיבות עני, אין עני אלא מדעת (נדרים מא.). אבל כשבא למדרגת אין, אז משיג להידים הנ"ל, אז יהבינן ליה מלא חפני טיבותא (שבת סב:):

פרק קעז

פתוח תפתח את ידיך (דברים טו, ח), פירוש היראה ואהבה. לאחיך לענייך לאביונך אשר בארצך, לענייך, נע ונד שבארציות, אלו הניצוצות. אז (שמות טו, ב) זה אלי ואנוהו אלהי אבי וארוממנהו, פי' כשיעשה המצות בדחילו ורחימו ובדביקות תמיד, אז ירומם גם כח אלהותו, זה החכמה תתאה שנקרא אבי שמונח בארציות יגביה אותו לשרשו:

פרק קעח

נוצר חסד לאלפים (שמות לד, ז). פירוש שיש ג' אלפין, אלף של שם אלקים, ואלף של שם אהיה, ואלף של שם אדני, ואלף הוא חכמה ממתיק הדינין של ג' שמות הנ"ל (עי' פע"ח העמידה פ"א). ואלף תמונתה יוד לעילא יוד לתתא ואו באמצעיתא כזה **א**, וזה האלף כולו חסד. ויש א' יוד לעילא ואו באמצע דלית לתתא כזה **א**, ודלית פירוש דלית ליה מגרמיה כלום, המקבל נקרא דלית, דלית ליה מגרמיה כלום. וזהו 'נוצר חסד', מלשון צינור והמשכה משם הויה ב"ה זה החכמה 'לאלפים':

פרק קעט

עוד נוכל לומר נוצר חסד וגו'. כי יש אהבה רבה זו רב חסד. ונוצר חסד נקרא מחמת שהמקבל אין יכול לקבל הבהירות, מצמצם הקב"ה אורו לפי שכל המקבל, זהו 'נוצר חסד' לשון צינור, וזה כדי שיבין המקבל גדולתו ויגביה את עצמו למעלה לשרשו, ואח"כ משיג רב חסד, שהקב"ה מאיר לו שכלו עד אין סוף. לאלפים, א' חכמה א' בינה (עי' שבת קד.), א' חכמה נקרא צדיק שלא חטא מעולם שהוא א' פנימיות העולמות, א' בינה זה בעל תשובה זהו חיצוניות העולמות, בשביל קיום העולם ברא תשובה:

פרק קפ

ד' אבות נזיקין השור והבור כו' (ב"ק ב.). 'השור' נקרא הסתכלות בדבר רע חס ושלום ועושה רושם במחשבה. 'והבור' מי שהולך בלא דביקות הבורא נקרא בור. 'והמבעה' זה השן, זה בעל תאוה. 'וההבער' זה אש של כעס. וכנגדן יש בקדושה ד' אבות הקדושים:

פרק קפא

שבועות שתים שהן ד' (שבועות ב.), פירוש במחשבה ובדיבור יש ג' מדות הרי שבועות שתים שהן ארבעה, במחשבה יש ב' מחשבות, לפעמים יש במחשבה טעם על מה חושב

עכשיו, ולפעמים נשאר הרשימה מימים שעברו וחושב בלא טעם, ובדיבור יש גם כן כנ"ל הרי ב' שהן ד'. וידיעות הטומאה גם כן ב' שהן ד' (שם), כי זה לעומת זה:

פרק קפב

כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה (אבות פ"ו מ"א). פירוש שעוסק בתורה לשמה - לנשמה, שאינו מסתכל בתורה דבר אחר כי אם הנהגת הקב"ה עם ישראל והנהגת ישראל עם ה', וכשעוסק כך אז זוכה לדברים הרבה, 'זוכה' לשון זיכוך, שמזכך בזה השכליות. 'דברים' פירוש שנראין כדברים הרבה כגון אבות נזיקין וכדומה שאין בהם עבודת הבורא, אבל כשעוסק לשמה כנ"ל אז לא ישתמש בכל התורה כי אם גדלות הבורא יתברך.

וכן הוא במדרש (זהר ח"ג קיז. ח"ב קעה: עי"ש) בימי אברהם ויצחק היה העולם מטורף עדיין עד שבא יעקב הבריח התיכון, פירוש הדעת שמחבר בין חסד לגבורה בין ימין לשמאל, שישראל נק' דעת בעולם, ודעת נקרא (מנהיג) מלח לשון מנהיג, שמנהיגין את העולם. ולכן התחלת התורה בב' וסוף בלמד ראשי תיבות ב"ל, ולהיפך לב, פירוש מראש ועד סוף מדבר מצות הקב"ה לישראל, וזה פירוש בל תעשה כך אלא כך, ומעילא לתתא הב' הוא חכמה ולמד הוא בינה (תק"ז קכ. פט.), ומתתא לעילא הוא לב, שאנו מגביהין הבינה לחכמה, שאנו מעלין כל הארציות לשרשן מחמת הסתכלות הלב:

פרק קפג

אתה הראת לדעת וגו' (דברים ד, לה). שהדעת מחבר את האלקות לה'. וזהו (שם, לט) וידעת היום כי ה' הוא האלקים, זה הצמצום והגבורה לה' למדת החסד:

פרק קפד

שתי כתיפות חוברות (שמות כח, ז). מלשון התחברות זה הב' מדות, ר"ל הנצחון וההוד שעל ידם יכול לבוא לידי יראה ואהבה שהם נקראים גופא דעובדא, כשאדם דבוק לחכמה ומסתכל בהבנה שלו להחכמה ומתענג מחמת הבינה, ואחר כך מדבר הדיבור גם כן בהבנה מחמת הסתכלות על השכליות שבדיבורים. וזה נקרא אהרן, פירוש א' נה"ר, א' הוא החכמה נהר זו הבינה, ר"ל שהחכמה מאיר להבינה. וזהו 'זכתה לבנים' זה הדיבור שהוא הולדה מהבינה, 'זכרים' שבא מדכר שהוא החכמה, פירוש כשאדם מדבק מחשבה שלו דהיינו שהיא זכה אז בנים זה הדיבור שהיא הולדה מהבינה זכה,

אבל אם הוא אינו דבוק להחכמה, ואז צריך להתעורר עצמו לדיבורים ואחר כך להבינה ואחר כך להחכמה, נקרא זה הדיבור 'שמות' לשון שממה, מלשון סרה מהמחשבה.
וזה (שם, יב) 'ונשא אהרן', ונשא ר"ל הגבהה. אהרן, הבנה. 'את שמותם לפני ה'' כו'. אהרן - או"ר נה"ר, פירוש שמאיר ומתענג מהחכמה שנקרא נהר, ונשא אהרן מלשון הגבהה, מלשון הבנה, יגביה הדיבור שנקרא שמותם לפני ה', פירוש הבנה והחכמה שמנהיג את הכל, 'על שתי כתיפיו לזכרון', ר"ל לחבר את שתי המדות לחכמה:

פרק קפה

פרנסה, פ"ר נ"ס. פר לשון פירורין הם הניצוצות, נס הוא לשון הגבהה, שיגביה לשרשן, וכשנאכל הפירורין הרי לחם שלם:

פרק קפו

יש ג' מיני חסד, רב חסד, נוצר חסד (שמות לד, ו-ז), חסד סתם. 'רב חסד' נקרא מי שאוהב תמיד להשפיע, כמו אברהם אבינו ע"ה שהיה רץ אחר הכנסת אורחים. 'נוצר חסד', מה שהקב"ה מעצר החסד הוא 'לאלפים', לאותם שרוצים ללמוד עבודתו, וזה 'לאלפים' - אלף חכמה, לשון לימוד. חסד סתם, כל קבלת חסד נקרא חסד סתם.
וישב יעקב בארץ (בראשית לז, א). וקשה איך אפשר להיות צדיק כזה יושב בארציות, אלא לכך 'מגורי אביו', קיבץ מה שיש בארץ את המדות של אביו:

פרק קפז

צריך כל אדם להרגיל עצמו בשפלות נגד כל אדם ואז יכול לעבוד השי"ת בשלימות, כי השפלות הוא מדה ממדות השי"ת כביכול שמשפיל את עצמו לפי מדרגתם, כמו אב שמשפיל את עצמו לבן בקטנותו לדבר עמו כמו שמבין. וכן כתוב אברהם אבינו ע"ה גם כן היה שפל, ומשה רבינו ע"ה גם כן היה שפל, ואם תאמר שמצינו פעם לשון גאות אצלם, תראה שלא תהיה חס ושלום עצמיות בגאות, ותהיה אצלך כמו לבוש, כמו שמצינו בהקב"ה (תהלים צג, א) ה' מלך גאות לבש, על כן צריך להרגיל בשפלות. וזה פירוש המשנה (אבות פ"ד מ"י) והוי שפל רוח בפני כל אדם, פירוש 'כל אדם' הוא השי"ת שנקרא כל אדם, וצריך שישפיל לפניו, ואז יוכל להדבק בו יתברך ויהיה עמו עצמיות:

פרק קפח

יהא אדם זהיר להשגיח תמיד על פנימיות הדברים, כמו תפילין שיכוין שבזה מעטר להקב"ה, ובטלית מפריח ממנו הקליפות ועושה מחיצה בינו לבין הקליפות, ומכניס את עצמו במחיצתו יתברך ולובש לבוש שכל חדש. וכן במצות פריה ורביה יש גם כן שכל, היינו שימשיך עליו אהבת ויראת הבורא, וזהו הולדה בשעה שמחבר את עצמו אל השכל שהוא חלק אלקי ממעל, וזה נקרא שכינה אותו הכח, פירוש שנאצל ממנו כביכול שכל שבזה הוא מנהיג את העולם. וכשאדם יפן בזה בגשמיות חס ושלום נקרא זה גלות מצרים וגלות בבל, פירוש לשון בלול שמערב אותה בגשמיות, ועל זה אנו מבקשים לפניו יתברך שירחם עליה ויקח אותה לשרשה.

ונחזור לענין ראשון, ומכח ההתחברות ההוא בא הולדה שהוא אהבה ויראה ושכליות חדשים שהם פרים ורבים במוח תמיד, והגשמיות שאנו רואין בכאן אינו אלא עולם העשיה, ורצון הבורא היה שכל המצות יהיה נראין במעשה, על כן יהיה אדם זהיר וחכם בהם להשגיח על פנימיות שבזה יוכל להיות עובד ה'. והנה אל יתגאה האדם במה שהוא עובד ה', כי כבר נתחייבנו בקשר גמור, וכבר הורו לנו אבותינו דרך לעבוד ה'. שהרי אברהם אבינו ע"ה המשיך שכל לאהוב הבורא, ויצחק המשיך יראת הבורא, ויעקב התפארות, לפאר ביוצרינו. ומשה המשיך נצחון, לנצח כל הקליפות לעבודתו יתברך, שמשה נצח כל האומות בהתורה, ואהרן המשיך מדת הודיות והיה מקשט המשכן כדי שישרה בו השי"ת בין ישראל, ויוסף המשיך יסודיות, ודוד המשיך כתר מלוכה לעולם להיות אנו מוכנעין תחת המלך הבורא, על כן אנו מחויבים לעבוד הבורא בלי שום גמול:

פרק קפט

כה יהיה זרעך (בראשית טו, ה). פירוש כה הוא לשון התגלות, שעל דבר הנגלה שייך לומר 'כה', ועל שעדיין לא בא להתגלות שייך לשון 'יהיה'. וזה שאמר 'כה יהיה', על ידי שתחבר ותתייחד עלמא דאיתגליא הנקרא 'כה' עם עלמא דאיתכסיא הנקרא 'יהיה', אז 'יהיה זרעך', אז תמשיך ההשפעה אצלך:

פרק קצ

כשאדם עובר עבירה החכמה מסתלקת ממנו ואין עושה רק עם הלב, שהלב מקבל שבירה אבל לא בחכמה. וז"ש (שה"ר ז, ו) מלך אסור ברהטים, הקב"ה מקושר עם האותיות שיש בהמוח (עי' תקו"ז קמד:), ואימתי הוא דבוק בהאותיות, כשאדם מגביה

אהבתו ויראתו ומחיה את האותיות, ואז יכול ליראה את השי"ת פנים בפנים, כי אז נקרא אספקלריא המאירה שעל ידו הוא רואה את השי"ת, אבל אם אינו מחיה את האותיות אין שורה בהם השי"ת והאותיות ריקנים. וזה שנקרא המוח רהטים, שפעמים שורה השי"ת בהמוח ופעמים מסתלק, שאם העצם החיות מהשי"ת היו קשורים בהאותיות תמיד, אזי אם אירע לו איזה חטא אין כבודו של השי"ת שישרה בו בעת הזאת:

פרק קצא

בעולם העקודים פירוש כשהיה הרצון עקוד עמו יתברך לברוא העולם אין שייך לשאול שום טעם למה ועל מה היה כך ברצונו, כי הרצון הוא מקיף אותנו, כי ברצונו ברא אותנו, ואיך אנו יכולים לשאול טעם על מה שהוא קודם לנו, כי אנו באים אחר הרצון. אבל בעולם הנקודים שייך לשאול טעם, כי הנה לפעמים הטעם הוא בכתר, ולפעמים הטעם הוא בחכמה, אלא בעולם העקודים כיון שהוא רצון הפשוט אין שייך שם טעם, ואולי היה טעם לא היה נקרא רצון אלא הכרח, ולא שייך טעם אלא בחכמה, אבל בעולם הנקודים שייך טעם אפי' בכתר שראה בנין הראשון וד"ל:

פרק קצב

לחנוכה. הנה כתוב (משלי ג, ו) בכל דרכיך דעהו, אפילו בשעת אכילה שלא יטבע בתאוות הקליפות ובזה הוא מופסק מהשי"ת, אלא שלא יסור ויזוז מהקדושה. והנה האדם הוא מוכרח לאכילה שיהא דעתו מיושבת עליו מחמת האכילה, ומכח זה יהא דעתו נחה עליו בשעת עשית המצות. והנה יש ג' שלישית באדם, הראש, והאמצע הוא הלב, וסוף הוא הרגלים, וכשאדם חוטא רק בב' שלישים תחתונים בלא חלק העליון שהוא הדעת והשכל, אז נקרא יבש ביבש וחד בתרי בטל (שו"ע יו"ד סי' קט), כלומר כשישיב אל לבו דעת וביטול הקליפה ההיא שבא לו מאותו החטא. אבל אם חטא גם בהראש הוי לח בלח וצריך ס' נגדו, כלומר זיכוך השכל ס' פעמים, על כן צריך שלא יהא השליש העליון זז מהקדושה. וזהו שדי - שאמר לעולמו די (חגיגה יב.). וגם האדם לא יהיה כפוי טובה, אלא שיהא מעלה לשרשו הטוב ההוא. וזהו שכותבין במזוזה נגד ה' אלקינו ה' האותיות מאוחרות של ג' שמות הללו. וזהו שהב' מהפך פניו מהא', שהב' הוא מקבל מהא' ולכן הוא בבושה תמיד, שהמקבל הוא מודה ומתבייש לפני המשפיע ובזה הוא ניכר שמחזיר אליו ואינו כפוי טובה ליטול לעצמו:

פרק קצג

נר חנוכה בימין ומזוזה בשמאל (שבת כב.) פירוש כי אנו נקראים שומרים אצל הפתח סוף דרגין כדי שלא ינקו חס ושלום הקליפות מהקדושה, אך כדי שלא יתאחזו בנו חס ושלום לכך הקב"ה ברחמיו מקיף אותנו מכל צד:

פרק קצד

מ"ש בספרים יש צלם הוא כי צדיק דצלם נקרא כשאנו נפרשין מהרע מהחיצוניות, ונקרא צדיק. ולשון דצלם הוא תענוג שאנו משיגין מעבודתו יתברך, [וזה שאנו משיגין בליל שבת]. מם סתימה דצלם הוא מדרגה עליונה שאין אנו מרגישין אף התענוג מחמת דביקות:

פרק קצה

חייב אדם להסתכל בראיית השכל איך לעבוד ה'. כי הנה הבטה הוא מעילא לתתא וראיה הוא מתתא לעילא, וראיה שהבטה הוא מעילא שנאמר (תהלים פ, טו) הבט משמים. פירוש כי הבורא ברוך הוא ברא העולם לכבודו כדי להקרא מלך ואין מלך בלא עם (פדר"א פ"ג), וכדי לירא מפניו ולאהבה אותו, כי זה הוא עצמיותו. נמצא בחינת היראה עלה תחילה במחשבה, ואנו הולכים מתתא לעילא היה ראוי להיות להיפך אהבה תחלה ואחר כך היראה, אלא שהיה גלוי לפניו יתברך וראה הקטנות השכל שבנו שאין אנו יכולין לסבול האור הגדול של אהבה, על כן היה יראה תחלה ואחר כך אהבה, ואחר כך יראה אמיתות שעלה ברצונו. וזה פירוש (בראשית מח, יד) 'שיכל את ידיו', וידיים נקרא אהבה ויראה (תקו"ז כה:) אשר בלא הם אי אפשר לנו לתפוס בשכלנו להדבק בהקב"ה, ו'שיכל' פירוש חילוף אצלינו, 'כי מנשה הבכור', מנשה לשון נשיון ושכחה, הוא הגשמיות המשכח אותנו מהשי"ת, על כן הוצרך להיות יראה תחלה אצלנו:

פרק קצו

הנה המשכיל הוא הקדמת השכל והוא החכמה עצמה, והוא נקרא 'פורת' שממנו פרים ורבים שכליות לאדם. והנה העולם נברא בכ"ב אותיות קדושות (ע"י זהר ח"א רד.), ובהצטרף האותיות בצירופים נולדו על ידם מהם הבנת הלב וחכמת כל דבר, על כן נקרא החכמה 'כל', שכל העולם נכלל בתוכו כמ"ש (תהלים קד, כד) כולם בחכמה עשית. והנה כשרוצה האדם להמשיך את עצמו מהמשכיל מחשבות קדושות שהם צירופי אותיות

חדשים, מחמת שמחשבות שלו הם מגושמים מאוד בהבל ושקר, יכלל את עצמו באין, דהיינו שיפשוט מעליו השכליות הגשמיות, ואחר שיגלה לו וידע ויבין שאין בעולם אלא כח הפועל בנפעל, אחר כך יגלה לו השי"ת שכליות חדשים. כמו גרעין כשרוצה שיהא גדול ונעשה ממנו גרעינין, וזהו על ידי שהגרעינין עצמן נפרדין מעצמיותן ונכלל עם כח הפועל.

על כן אמרו ז"ל (ב"מ פד.) לא מסתפי מר מעינא בישא, אמר להו אנא מזרעא דיוסף קאתינא, פירוש כשאין אדם נכלל באין אז שולט עליו מחשבות רעות, על כן אמר שאני מחובר תמיד בחכמה עצמה שנקרא 'אין', והחכמה נקרא גם כן 'יוסף' שמוסיף על האדם שכליות אחרים, ואין אני ירא מעינא בישא כי אני ממשיך עלי מחשבות קדושות תמיד.

וזה פירוש הפסוק (שמות יד, טז) הרם את מטך ונטה את ידך על הים ובקעהו, פירוש שתרים את הטיה שלך עם הידים שלך הם יראה ואהבה, על הים הוא החכמה שנקרא ים (זהר ח"ב יט:), ובקעהו, תוציא משם שכליות קדושות מהמקור החכמה. כי הכ"ב אותיות הן מהחכמה, והחכמה נקרא מחוקק, שעושה חקוקה בכל דבר, כלומר שמנהיג את האדם ומשיג את האותיות לאדם, והשכל נקרא מצרף, שמצרף את האותיות, שהחכמה הוא מדה כללית ואי אפשר לנו להשיג כי אם זאת שכל דבר נכלל בתוכה, אבל אין סוף בעצמו אי אפשר לנו לתפוס ולהשיג כידוע:

פרק קצז

זאת עשו וחיו (בראשית מב, יח). 'זאת' היא יראה (עי' תקו"ז מ.), טענו את בעירכם ולכו בואו ארצה כנען. כי כתיב (בראשית יח, ב) וירא והנה ג' אנשים נצבים עליו וירא וירץ לקראתם מפתח האהל, הנה יש ג' בחינות באדם במוחו שנקרא 'אנשים', וא' מהם אמונה, והם 'נצבים עליו', פירוש כשהאדם עדיין לבו בערלתו אין מרגיש המוחין שנוטים לעבוד הבורא, אבל כשהוא מל את לבבו מלשון מלילה אז מרגיש המוחין ההם, ואף על פי כן אין יכול לקנותם ולהשיגם מחמת הפסק הקליפות, וצריך לשברם ואח"כ יפלו עליו המוחין. וז"ש 'וירא אברהם' אחר שהתחיל למול את עצמו, 'שלשה אנשים נצבים עליו וירא וירץ לקראתם', מלשון התרוצצתות ושבירה, 'מפתח האהל' פירוש שיבר מפתחות הלב הם תאות הקליפות.

והאיך יכול האדם לשבר החומריות, יעשה כן, שאותו תשוקה שיש לו לגשמיות בחשק זה עצמו יעבוד, ולזה צריך יראה מקודם. וזה שאמר 'טענו את בעירכם', שצריך לטעון

מה שבתוך הדבר שצריך לבער הוא החשק שבקליפות, 'ובואו ארצה כנען', ובזה מגביה הארציות להקב"ה:

פרק קצח

לא יסור שבט מיהודה ומחוקק מבין רגליו עד וגו', חכלילי עינים מיין (בראשית מט, י-יב). פירוש כי הנה זכור ושמור בדיבור אחד נאמרו (ר"ה כז.), שמור הוא נקרא יראה, שמשמר את האדם שלא יפול בגשמיות, וזכור הוא אהבה, שמזכיר את האדם. הנה השי"ת רוצה לזכות אותנו שיעבדוהו, היה גלוי לפניו שכאשר תגלה לנו אורו שאי אפשר לסובלו מחמת שאנו מגושמים, על כן הלביש אור האהבה בתוך היראה. וזה שנקרא היראה 'מושל', מלשון שמלה, וזה ששמור וזכור בדיבור אחד נאמרו, שכולא חדא.

וזהו סוד 'לא יסור שבט מיהודה', הוא היראה שנקרא שבט מושל, 'מיהודה', פירוש בהתחבר הדלית - פירוש דלית ליה מגרמיה אחר שידע שאין בעולם אלא כח הפועל בנפעל, עם הויה נקרא יהודה (עי' זהר ח"ב קד.), ומאותו לא תסיר היראה מלפניו. 'ומחוקק מבין רגליו', פירוש תחקקנו מבין הרגילות בגשמיות. ועד מתי הוא צריך להיראה, 'עד כי יבא שילה', פירוש מתנה מאת השי"ת, כלומר שיהא לו תענוג מעבודתו יותר מכל התענוגים, אז אין צריך להיראה תתאה, על כן אמר 'ולו יקהת עמים' מלשון קהיית שינים כו':

פרק קצט

או יאמר חכלילי עינים וגו' (בראשית מט, יב). פירוש כי הנה יש שינים באדם, ואין בו מתחילת ילדותו אלא אחר כך מחמת ינקותו מהאם נגדלין בו. וגם יש עינים באדם והם מתחלת לידתו, ועינים הוא השכל לראות, כמו (במדבר טו, כד) אם מעיני העדה. ולמה נקרא שמם שינים, שמשנה המאכל ממראיתו הראשון על ידי כתישה כדי לקרב הטעם להחיך, שבלא זה אי אפשר למצוא טעם במאכל, נמצא שמעלה את המאכל למדרגת הטעמים. והנה האדם הוא יונק מהאם הוא השכל, ולפי שכלו כן ישתנה פעולותיו, והנה אם שכלו חושב מחשבות בטילות שהשכל שלו מגושם בגשמיות, וגם כן השכל נקרא דם וחושב כל מחשבות בטילות, אז גם כל פעולותיו הולכים אחר המחשבות, וככל שינוים שמשתנה שכלו גם עשייתו מוסיף עליו טפשות, וזה סוד (קנים פ"ג מ"ו) זקני עמי הארצות כל זמן שמזקינין דעתן מטורפת עליהן. אבל אם שכלו הוא זך,

שחושב מחשבות קדושות, אז גם כן פעולתיו ושינויו שמשתנין מחמת שכלו ג"כ טובים, ונקראים שיניים לבנים.
וזה שאמר 'חכלילי עינים', אדמימות עינים, מן התורה שנקרא 'יין' המשומר בענביו (ז"ח ויצא לה:), כי שכליות התורה גנוזות וחתומות בתוך האותיות, ואז חכמת אדם תאיר פניו (קהלת ח, א) והוא פנים צהובות, וזהו 'ולבן שינים מחלב':

פרק ר

פותח את ידך (תהלים קמה, טז). כי הנה יש ב' מיני נתינות, א' נתינת רצון הלב, ויש נתינת היד לבד בלא הרצון, שהוא פושט ידו לקבל. כך אצלו יתברך כשרצה להמטיר מן כתיב (שמות טז, ד) הנני ממטיר לכם לחם מן השמים, שהוא רצון, אבל בבשר תאוה כתיב (במדבר יא, כג) היד ה' תקצר, ולא נתן להם אלא על ידי לבוש ולא ברצון. ועל כן אנו מבקשים מאת השי"ת פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון, שהנתינה תהיה ברצון:

פרק רא

הנה כתיב (תהלים צט, ה) רוממו ה' אלהינו. כי השי"ת השפיל את עצמו עד לעקביים, והמגביה מדותיו להשי"ת הרי כאלו מגביה להשי"ת כביכול שלא יצטרך להשפיל כל כך. והנה כל השמות והכינוים אינם באים רק מצד המקבלים, שלפי המקבל כן בהירות האור מתפשט בו ונופל בו אותו השם הוא האור על האדם, וזהו (חגיגה יב.) שדי - שאמר לעולמו די, והנה משה בגימטריא א"ל שד"י, מחמת שהגביה את עצמו גבוה מאוד ושידד כל המערכות על כן נקרא שדי, שמשדד כל המערכות, ועל כן נפל שם זה עליו. ולפי הגבהת המקבל כך נפל שם זה עליו, וזהו 'רוממו' לשון הגבהה, 'ה' אלהינו'. וד"ל:

פרק רב

אי אפשר שיהא לאדם אהבה שלימה לדבר אלא אם כן יש שנאה להתנגדות, ואז נקרא אהבה שלימה לדבר ההוא. וזהו שי"ן שורקת (ספר יצירה פ"ו מ"א), כי ג' מדות נקודות שבשורק הם ג' קוין שבשי"ן, וכן ג' קוין שבמ"ם ושבה"א שהם בחי' הנ"ל, האהבה לכלי והשנאה להתנגדות מהכלי עצמה, וזה שמו של משה מן המים משיתיהו (שמות ב, י):

פרק רג

כשאדם רוצה להשפיע משכלו לחבירו צריך להפריס פרסה, וזה נקרא רקיע, כלומר שצריך לשער בשכלו כמה הוא יכול להבין, והשכל נמשך מחכמה להבינה ומשם לו'

קצוות, דהיינו להו' טבעות הקנה שהוא נקרא ו', ומהקול לדיבור והוא יהו"ה אצל התלמוד שרוצה לקבל. וזהו (דברים יא, יג) והיה אם שמוע תשמע, שההויה מהופכת:

פרק רד

הנה יש משכיל ומושכל ושכל. המשכיל הוא הקדמת השכל, והוא נפתח ומשפיע ומלמד לשכל, ומקום פתיחת השכל נקרא פתח. והמושכל הוא השכל שמקבל מהמשכיל, והשכל נקרא אחר שבא בפועל והוא הולדה. וכן על דרך זה יש בדיבור, הקול נקרא ו' משפיע לדיבור, וזהו הויה, וקודם פתיחת המשכיל נקרא בחשאי:

פרק רה

הנה יש כ"ד עתים שעל ידם מתנהג העולם הגשמי, והשי"ת אינו תחת הזמן, והדברים שתחת הזמן משכחים את האדם מעבודת הבורא. וזה שאמר דוד (תהלים לד, ב) אברכה את ה' בכל עת, 'אברכה' מלשון המשכה, 'את ה' בכל עת', מכ"ד עתים, ובזה הוא מסיר מעליו הטבעיות שהם השכחה:

פרק רו

הנה יש חכמה עילאה וחכמה תתאה באדם, וכשאדם זיכך חכמה תתאה לעילאה ופוסק מעליו הצמצומין אז השי"ת מסייע ליה ומשפיע בו החכמה עילאה, ויורד אליו דרך כל הצמצומין אשר הפסיק מעליו, ובזה ממותקין הדינין. וזהו שיש בהצטרפות הויה עם אדני י' בראש וי' בסוף, וזהו זרקא מונח סגול:

פרק רז

מלך אסור ברהטים (שה"ש ז, ו). השי"ת אסור תמיד בהמוחין של אדם, שאין לאדם תפיסה בהשי"ת אלא עם המוח:

פרק רח

דרך הצדיק תחלתו יסורין וסופן שלוה, וברשעים להיפך (ב"ר סו, ד). לכן ראה פרעה פרות היפות תחילה, כי פרעה הוא התגלות הקליפות. אבל יוסף אמר (בראשית מא, לה-מז) יצברו בר לקמצים, יקמוץ את עצמו, כי כן דרך הצדיק, על כן כשבא יעקב למצרים פסק הרעב (ב"ר פט, ט):

פרק רט

חומר בקודש מבתרומה שמטבילין כלים בתוך כלים (חגיגה כ:). פירוש חומר הוא הגוף, כשרוצה להחליף מחשבות גשמיות בקודש - במחשבות קדושות, ולתרום אותם למעלה, אזי יטבול כלים הם האותיות בתוך כלים, כלומר ירגיל את עצמו למשוך אחר אותיות הקדושה ויהיה התנהגותו על ידיהם, כי מה ראית לציית להאותיות הגשמיות יציית להאותיות הקדושות, דהיינו שירגיל בהם, כמו האותיות הגשמיות שמושכין אותו מחמת שהורגל בהן כך ימשיכו אותו האותיות הקדושות:

פרק רי

הנה השי"ת מלא כל הארץ כבודו (ישעיה ו, ג) לית אתר פנוי מיניה כמו קודם הבריאה, ואין הבדל בין השי"ת להאדם אלא הגוף, כמו שהאב והבן עצמיות אחד ממש רק שהגופניות מחלקים. והנה השכחה באה לאדם מחמת גיאות ושוכח יום הפירוד, והבין אברהם אבינו זאת ואמר (בראשית יח, כז) ואנכי עפר ואפר, אבל משה אמר (שמות טז, ז) ונחנו מה, כלומר שלא היה נחשב בעיניו אפילו כעפר:

פרק ריא

כללו של דבר, אברהם עדיין בעולם וכן יצחק וכו', אלא שהגופים שלהם אינם בכאן. ומה שאמרו (זהר ח"א כד.) ישראל עלו במחשבה, הוא נאמר על הרוחניות שנקרא אדם, אבל הגוף נקרא בשר אדם כמ"ש (שמות ל, לב) על בשר אדם, והגוף הוא כלי להרוחניות:

פרק ריב

הנה כפה הקב"ה את ההר כגיגית והכריח אותנו לקבל את התורה (שבת פח.). ויש שעושה רק מחמת ההכרח, ויש [שאינו] רוצה דווקא להיות מוכרח לעבודה:

פרק ריג

הנה כלל גדול תדע, כל מקום שהאדם משליט להקב"ה להיות הוא שליט על זה ויש לו אמונה גדולה על זה בודאי לא יאונה שום דבר מקולקל. והנה כתיב (שמואל א' טז, א) שצוה הקב"ה לשמואל שימשח מלך מבית ישי, ואומר שמואל (שם, ב) איך אלך ושמע שאול והרגוני וגו', וקשה למה לא אמר לו הקב"ה זאת קודם שאמר איך אלך, אלא

הקב"ה אמר שיבטח בו ולא ייירא משום דבר, וכיון שאמר שמואל איך אלך לכך הוצרך לומר לו קח:

פרק ריד

ושאול נחבא אל הכלים (ש"א י, כב). פירוש הצדיק אינו אלא שאול כאן בעולם הזה, אבל באמת הוא תמיד מקושר בעלמא דאיתכסיא, מאי טעמא מפני שכלים צריכין לו, פירוש אנשים שרוצים להתקשר להקב"ה אינם יכולים כי אם על ידו:

פרק רטו

ויחלום יוסף חלום ויספר אותו (בראשית לז, ה). הנה המשכת השי"ת אלינו נקרא אות, פירוש אלופו של עולם נמשך לסוף דרגין ע"י ו' שהוא המשכה, וסוף דרגין הוא תי"ו, והוא כדי להיות עלייה אף לאותם השוכנים בעפר. וז"ש (הושע יא, ג) ואנכי תרגלתי לאפרים, 'תרגלתי' לשון רגלים סוף דרגין, 'לאפרים קחם על זרועותיו', והוא ע"י גילוי אלהותו עלינו ע"י הצדיק. וז"ש 'ויחלום יוסף חלום', פירוש הצדיק הוא מקושר בסוד חולם, אז 'ויספר אותו לאחיו', מגלה אלהותו אלינו:

פרק רטז

מה נעשה לאחותינו (שה"ש ח, ח). פירוש כשאדם נעשה כח 'מה' לפניו, שהוא מכניע לפניו עד שאין נשאר אלא כח הפועל בנפעל, אז יש לו התחברות עמו יתברך, וזהו 'נעשה לאחותינו' לשון חיבור:

פרק ריז

אין השי"ת נותן שכר על מצוה, כי השכר מצוה בהאי עלמא ליכא (קידושין לט:), אלא השכר הוא מחמת זה שמכניס את עצמו לתוך הקליפות ומכניס את עצמו בסכנה ספק חס ושלום לא יעלה, ועל זה הוא מקבל שכר. ומה שמעלה להשי"ת הגשמיות הניצוצות הוא דורון שלח למלכא ונקרא יוסף, שמוסיף על הקדושה, שדומה בעיני הקב"ה כמו שמוציא דבר חדש כביכול:

פרק ריח

מאד צריך ליזהר שלא יקח חס ושלום גדולה לעצמו, כי בזה הוא נפסק מחי החיים, ואף הקדושה הוא מפסיק שאינה יכולה לעלות לשרשה. וז"ש בקרח (במדבר טז, א) ויקח

קרח, שנטל גדולה לעצמו, וכתיב (שם ל) וירדו הם וכל אשר להם, פירוש עם החיות הקדוש, מחמת הגאוה לא יכלה החיות הקדוש לחזור למעלה:

פרק ריט

ושם עירו דנהבה (בראשית לו, לב), אומרים לו תן דין על זה לפני הקב"ה (עי' זהר ח"ג אד"ר קל"ה.):

פרק רכ

מה שאדם הולך לפעמים במיצר, דהיינו בלא שכל ובלא מוח והוא אצלו מיצר, מחמת שהשפיל את עצמו למקום תחתון מאוד, שאין הקב"ה רוצה לשלוח לו שכל קדוש לאותו מקום שלא ישאר באותו מדה שם, על כן יראה האדם להגביה את עצמו מאותו מקום:

פרק רכא

ויגל את האבן מעל פי הבאר וגו' ונאספו שמה וגו' (בראשית כט, ג). השכינה נקראת באר (זהר ח"א קלה:), ואם אדם רוצה להתחבר עם השכינה צריך לשבר התאוה שנקרא אבן. ויעקב אבינו היה אור בהיר, לא היה לו שום מחיצה ומסך שיהיה לו טורח לשברה כדי לחברה בשכינה, על כן גלל האבן בפעם אחת בלא שום טורח. ומי שאינו מזוכך כל כך צריך לשבר תאות הגוף מעט מעט:

פרק רכב

כל מי שרודף אחר הגאוה הוא מחמת שלבו לב פרעה, לשון התגלות שנקרא ערות הארץ, וזהו (שמות ז, יד) כבד לב פרעה:

פרק רכג

כי טוב חסדך מחיים שפתי ישבחינוך (תהלים סג, ד). ראוי לאדם לשבח להשי"ת על זה שזכה לעבוד אותו אף שהוא סוף כל, וז"ש 'שפתי' מלשון שפה ושפת:

פרק רכד

כל הלומד תורה לשמה זוכה לדברים הרבה (אבות פ"ו מ"א), פירוש מי שלומד תורה לשמה יכול לזכך דברים הרבה. וזה שאמרו רז"ל (ע"ז יט:) שיחת חולין של תלמידי חכמים צריכין לימוד, שצריכין להתחברות, ולימוד לשון התחברות:

פרק רכה

על הר ציון ששמם שועלים הלכו בו וגו' (איכה ה, יח). המחשבה נקרא הר, וציון נקרא הלב על שם שהשי"ת מצוין שם. וכשהמחשבה שהוא הר שמם ובטל, אז בציון שהוא הלב שועלים הלכו בו. שועל הוא עולם הזה, פירוש מחשבות עולם הזה, וכדאיתא (ברכות סא:) מעשה בשועל שרצה להמית דגים שבים, ואמרו מה במקום חיותינו כך במקום מיתתינו על אחת כמה וכמה:

פרק רכו

כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא ברא אלא לכבודו (אבות פ"ו, יב). וכתיב (ישעיה מה, ז) יוצר אור ובורא חושך, ואיך שייך בריאה אצל חושך והלא היא דבר ההעדר, אלא הפירוש ברא הוא לשון שדה בור, מקום פנוי, וחושך לשון חשכות. והנה הקב"ה ברא את העולם סתום מג' רוחות ורוח ד' שהוא צפון פתוח (פדר"א פ"ג), ואמר שכל מי שיוכל לסתום יסתום, והורה לנו שיש בחירה ביד האדם לבחור בטוב או ברע. וזהו שצד צפון דוקא פתוח, שצפון הוא מלשון צפון וטמון, כשהולך אחר יצר הרע הוא צפון וטמון מהשי"ת והשי"ת הוא מוצפן ממנו. והשי"ת ברא האותיות בתמונת העולם, דהיינו אות ב' שהוא גם כן סתום מג' רוחות ופתוח רוח הד', וההמשכה שיומשך שממשיך עליו אדנות הבורא הוא הקו הד' של הב' ונעשה מ"ם סתומה מאות ב', וז"ש בספרים (פרדס רמונים כז, טז) מ"ם סתומה הוא מלכות.

והנה קו א' מהב' נקרא צמצום הוא יראה, והקו השני מהב' נקרא חסד אהבה, והקו הג' הוא צמצום מהחסד נקרא תפארת (עי' תקו"ז יב:). והג' בחינות אלו נותנים בבחי' אדם והוא הצד הפתוח מהב', או למשוך עליו מלכות הבורא צד הטוב, דהיינו להבין שיש בורא, וזהו ב' בינה, או לילך חס ושלום אחר צד הרע ובזה הוא נוטל הג' מדות לעצמו ונעשה אלהים אחרים שהוא צפון מהשי"ת. וז"ש כל מה שברא הקב"ה כו' אלא לכבודו, כי זה הוא כבודו שהאדם בוחר בטוב עצמו, וזהו גם כן פירוש ובורא חושך:

פרק רכז

עץ חיים הוא למחזיקים בה (משלי ג, יח). פירוש אותיות עץ ע' צ', והם נותנים חיות לכל העולם, צדיק הוא הקב"ה, וע' הם ז' מדרגות שכל אחד כלול מי', וכשאדם מקשר הז' מדות להקב"ה אז משפיע בו השפע:

פרק רכח

אם תכבסו בנתר ותרבו לך בורית (ירמיה ב, כב). מהו לשון 'לך', אלא אם אדם אינו עובד את הבורא מחמת גדלותו רק על מנת לקבל פרס הרי 'נכתם עונך לפני':

פרק רכט

תפלה לעני כי יעטוף ולפני ה' ישפוך שיחו (תהלים קב, א). הנה יותר האדם יכול להתקרב אל המלך מהרה כשבא אל המלך רק בשביל כבודו, אז אין יכולים פמליא דיליה לדחותו ויכול לדבר, מה שאין כן כשבא אל המלך רק בשביל צרכי עצמו. וזהו 'תפלה לעני', פירוש כשרוצה להתחבר אל המלך. 'כי יעטוף', יעטוף צרכי עצמו, יעטוף לשון (בראשית ל, מב) העטופים ללבן. וז"ש 'לפני ה' ישפוך שיחו', לפני ה' לבד:

פרק רל

איתא (של"ה מס' שבת - נר מצוה) שב"ת ראשי תיבות שינה בשבת תענוג, ולמה שינה דוקא, כי איתא בספרים (זהר ח"ב רד.) שבת אותיות שי"ן ב"ת. כי איתא בגמרא (ברכות סא:) צדיקים יצר טוב שופטן ורשעים יצר הרע שופטן בינונים זה וזה שופטן, וקשה איך שייך ביצר הרע לשון שופטן, אלא אימתי נעשה עליו שופט, כשמתחיל לזכך את עצמו קצת נעשה גם היצר הרע עליו שופט. וז"ש בספרים (פע"ח העמידה פי"ט) ה"שיבה ש"ופטינו כ"בראשונה ראשי תיבות שכ"ה, והם שכ"ה דינין, ואנו מתפללים (תפילת שמו"ע) 'השיבה שופטינו', ב' השופטים, 'כבראשונה', במעמד הר סיני שנזדככה ופסקה זוהמתן מהן, שיהיה עתה גם כן כך שיתמתקו הש"ך דינין ע"י הזדככות (ועם ה' הרי שכ"ה). והצדיק נקרא בינוני, שמצד אחד חסד ומצד אחד רשע, ושי"ן הוא בחינת צדיק, שב' היצרים עם הצדיק עצמו הוא ג' בחינות וזה הג' קוין שבשי"ן, ובת נקרא העובדות, וזהו שכתבו שבת - שי"ן ב"ת, על כן צריך להתקשר העובדות עם הצדיק שנקרא שי"ן, והצדיק הוא השי"ת. וז"ש בספרים (פע"ח השבת פי"ח) שמגיע עד נצח שבהוד, כי ההודאות וניצוח צריכין להתקשרות, כי אי אפשר להתקשר כי אם בניצוח והודאה שמנצח את עצמו ומודה לו. וזהו (ישעיה נח, יד), והרכבתיך על במתי ארץ שהרכבתי אותך עד המדרגה שמגביה הארציות דהיינו נצח והוד הנ"ל.

והנה בשבת צריך להתקשר בשרשו, וצריך להיות מקושר כל היום, אך מחמת שנחלש צריך לסעודה לשון סעד, והסעודה עצמה היא עובדא, וגם צריך לשינה, ובזה מחליף המוח אצל השי"ת ששולח לו מוח חזק ובריא, נמצא שההשתנות המוח בשבת תענוג:

פרק רלא

עטרת תפארת ביד ה' וצניף מלוכה בכף אלהיך (ישעיה סב, ג). היראה נקרא עטרת, שמעטרת את הבעלים. פירוש כי אדם מתחילה עובד ה' מיראה, ומחמת זה היראה מכריח רצונו ותאותו שיתאוה להקב"ה, ואחר כך יזכה שיהיה 'צנוף מלוכה בכף אלהיך', שיהא עובד ברצון עצמו בלי שום נגדיות. וז"ש 'בכף אלהיך', כי כף פשוטה הוא לשון נגדיות, וג"כ אנו רואין רצון השי"ת איך היה:

פרק רלב

אי אפשר לב' מלכים שישמשו בכתר א' (חולין ס:). ב' המלכים הם התאות, תאות עולם הזה ותאוה לעבודת הבורא, ואי אפשר לשניהם כו' רק אחד מהם, אז יהיה ה' אחד ושמו אחד (זכריה יד, ט), הכל רק לעבוד הבורא, וזהו ביום ההוא יודע כי ה' הוא וגו' (שם, ז) פירוש יחבר אלהים להויה, יודע לשון התחברות. וזהו (משלי ל, ד) מה הוא ומה שם בנו כי תדע, פירוש כשתרצה להתחבר עם השי"ת שהוא נקרא 'מה', אזי תהיה 'מה' גם כן אתה ואז תתחבר עם הבורא יתברך:

פרק רלג

במה יזכה נער וגו' (תהלים קיט, ט), פירוש על ידי איזה אופן יזכה המנוער מן המצות לשמור כדבריך, על ידי שיהיה בו מדת 'מה ואין':

פרק רלד

הוקר רגליך מבית ריעך (משלי כה, ז), פירוש האדם הוא בית להקב"ה, ולכן צריך להוציא המרגיל שהוא היצר הרע מן הבית. וזה (ישעיה נח, יג) 'אם תשיב משבת רגליך'. כי הנה יש ג' עולמות, עולם המעשה ועולם המחשבה ועולם הדיבור, והנה בשבת צריך לעלות למעלה מג' עולמות כדי להדבק להרצון. וז"ש (שם) 'וכבדתו מעשות דרכיך', זו עולם המעשה. 'ממצוא חפציך' זו עולם המחשבה, ונקרא כן על שם שממציא לאדם כל החפצים. 'ודבר דבר' זו עולם הדיבור. וצריך להגביה את עצמו למעלה מהג' עולמות הנ"ל ולדבק באין סוף ברוך הוא כל היום, ובחול מכל מקום יורד למטה וחס ושלום יש קצת פירוד, הוא כנע ונד להגביה המעשיות הגשמיות להשי"ת.

וז"ש (תהלים קז, כג-כד) 'יורדי הים באניות', הוא עולם הזה שהוא כאניות בנע ונד. 'עושי מלאכה במים רבים המה ראו מעשי ה'', שיגביהו המעשיות לשרשם. אך מי הוא

שיכול להגביה המעשה הגשמיות הוא מי שיש לו השתוקקות וחשקות תמיד לחזור לשרשו, שאף שעוסק בגשמיות נשאר לו השתוקקות להקב"ה כי בלא זה ישאר גם הוא למטה, וז"ש (שם, ל) וישמחו כי ישתוקו, פירוש ישתוקו מלשון השתוקקות, מחמת גודל השתוקקות דיבורים שיש לו, אז 'וינחם אל מחוז חפצם', פירוש יכול לחזור ולהגביה את הגשמיות לשרשם, אבל מי שאין לו השתוקקות אז חס ושלום יכול גם הוא ליפול בארציות. וזה סוד (מגילה כד:) תפילין שעשאן עגולים סכנה ואין בו מצוה, סכנה שלא ישאר חס ושלום למטה, ואין בו מצוה שלא יכול להתחבר עמו הגשמיות לשרשן. והנה כתוב (בראשית לז, א) וישב יעקב בארץ, שישב בארציות כדי לאגור ולאסוף הגשמיות לאביו שבשמים:

פרק רלה

ושמועה טובה תדשן עצם (משלי טו, ל). שמועה לשון קיבוץ, מי שרוצה לקבץ עצמו אל הטוב ידשן את עצמיותו להשי"ת ואז מגיע אליו השפע. וז"ש (דברים ו, כה) וצדקה תהיה לנו כי נשמור לעשות וגו', פירוש מדת מלכות נקרא 'זאת' (תקו"ז מ.) ונקרא צדיק, ומוטל עלינו לבנות זאת המדה בקומה שלימה, ולאחר הבנין צדקה. וז"ש אימתי 'וצדקה תהיה לנו', אימתי ישפיע המדה הזאת בתוכינו, 'כי נשמור לעשות' וגו', כשאנו מקיימין את כל דברי התורה ויבנה המדה הזאת יושפע בתוכינו גם כן:

פרק רלו

מדת הכתר אי אפשר לבוא בהתגלות אל תוך דיבורים ואותיות, כי מדת הכתר נקרא 'אין' אך שנמשך למדת מלכות שבכתר, וגם שם אין לנו תפיסה רק אחר שיומשך ממלכות שבכתר לראש החכמה, והחכמה נקרא משכיל ומחוקק, ומשם נמשך ממלכות שבחכמה לראש הבינה, ומבינה ע"י מלכות שבבינה לו' קצוות, ואז יש לנו תפיסה. ומהו' קצוות לדיבור, וצריך להגביה הדיבור לשרשו לחכמה, כי החכמה שואלת אותיות להדיבור. וז"ש (תהלים סב, יב) 'אחת דיבר אלהים שתים זו', 'זו' היינו כשמחובר הו' קצוות לז' מדות שבחכמה, אז 'שמענו' - בא לידי שמיעה. וזהו (שבת פח.) מי גילה רז זה לבני, 'מי' הוא מדת בינה (זהר ח"ב קיז.), והבינה מגלה רז, פירוש מריש דרגין ע"י מדת מלכות שנמשך לבינה ומשם נמשך לדיבור. וזה שאמרו רז"ל (ילקוש דברים פל"ב רמז תתקמב) לשבר את ה'א'ז'ן, א' מאזן הוא א' חכמה, שנמשך ע"י מלכות, לרצון שהוא בינה, הרי אותיות א'ז'ן. נמצא שהבינה נקראת בענין זה נגד החכמה שמקבלת

הימנה, נקראת פתח, כמו מי שפותח אזניו לשמוע דבר שיאמרו לו, ועל כן נקראת שמיעה (תקו"ז קל.), מלשון קיבוץ, שמקבץ לתוכו הדבר, כן הבינה מקבלת מחכמה, אבל בחינת ראיה, מי שרואה באחר נמצא נותן לו בהראיה ומשפיע בו:

פרק רלז

והנה אל השכל שנתלבש תוך הדיבור צריך לעבור דרך המדריגות מתתא לעילא, עד שיבא להבנה ויבין השכל ששומע מפי הרב בדיבורים, והדיבורים של הרב היו צריכין לעבור דרך י' מדריגות עד שהגיע אל הדיבור שלו, דרך משל מחמת שאוהב הרב להתלמיד מכח זה מתגבר על האויבים כדי להתגלות להתלמיד השכל וכדי להתפאר זב"ז, ועל כן מנצח את עצמו לזה כדי שיתן התלמיד הודיה להרב, ועל כן בא בהתקשרות עמו ומגלה ההתקשרות להתלמיד בגילוי. והנה אי אפשר שיתפוס התלמיד שכל ואור הרב בעצמו, על כן מודד הרב בהבנה שלו הבהירות האור כמה יכול לקבל, ואותו השיעור מוריד לתוך ה' כנפי ריאה שהוא קול ומלביש בדיבור שהוא סוף דרגין, ונעשה אצל התלמיד ראש דרגין שמזה מתחיל חיות התלמיד. והתלמיד צריך גם כן לעבור דרך אלו המדריגות מתתא לעילא, שיתקשר ויודה לרב וינצח את עצמו לזה ויתפאר בהרב ויאהוב להרב, אז יכול לקבל שכל הרב בהבנה ובחכמה שלו השכל של הרב.

ויש תלמיד שאין צריך לו לכל זה לעבור דרך מדריגות הנ"ל שיבא לשכל הרב, אלא שתיכף ששומע דיבורים מהרב יכול לתפיס בשכלו השכל הבהיר העצם שהיה בהרב קודם המדידה, ונקרא אור צח ונקרא אין, ומקשר את עצמו במדריגה זו ונתבטל במציאות נגד האור ההוא. ועל דרך זה היו ישראל במעמד הר סיני מזוככין מאוד, שלא היו צריכין לעבור המדות מתתא לעילא, אלא השיגו אור עצמיותו ונתדבקו במדריגת האין ונתבטלו במציאות, ולכן הקדימו נעשה לנשמע (שמות כד, ז):

פרק רלח

והנה קודם שיבא לדיבור צריך המשפיע להשפיע ולהשפיל את השפע שיעבור דרך מדריגות תחתונות ודרך הו' קצוות עד שיגיע לדיבור. והנה יש מי שיכול לתפוס הדבר תיכף כמו שהיה בהרצון ואינו צריך לעבור דרך המדריגות, וזה שאמרו ישראל נעשה ונשמע, פירוש נעשה הוא הדיבור והשמיעה הוא ההבנה, מחמת שתפסו עצמיות גדלות הבורא כמו שהיה בהרצון ונתבטל במציאות יתברך, ואחר כך היו יכולין לימשך להבנה שהיא השמיעה מחמת שדבקו ונקשרו תחילה באין. וז"ש (שה"ש ב, ג) כתפוח בעצי

היער כן דודי וגו', זה נאמר על הקב"ה, ובגמרא (שבת פח.) דרשו שקאי על ישראל, מה התפוח הזה כו', כי במעמד הר סיני נתגלה הרצון בגילוי גמור בלי שום הפסק מחיצה, וכשראו כבודו הבהיר והנחמד נעשו מכח הראיה ההיא עצמיות עמו יתברך. וזהו (שם קיד.) טביעת עין של תלמיד חכם, שהעין שלהם נטבע בדבר שמסתכלין, ולא היו צריכין לעבור דרך המדריגות הנ"ל עד שיבא לתכלית הפרי, אלא כמו שאדם מחמת חימום נתבטל במציאות נגד אותו דבר כך נתבטלו ישראל במציאות, ומגודל הבהירות היו ממהרים לעשות איזה עובדא מה שיזדמן להם, ועל כן אמרו נעשה, וזה גופא היה עובדא. נמצא שבמעמד סיני היה הפרי קודם לעלין, כי פרי הוא גמר ותכלית, ועלין הם העולמות מקבלין שפע מן הפרי.

וז"ש (זהר ח"ב מג:) ישראל סבא ישראל זוטא, 'ישראל סבא' הוא תחילת המחשבה שעלה ברצונו של המאציל סוף מעשה במחשבה תחלה, ומי שישיג ויתקשר במדריגה זו נקרא ישראל סבא, ו'ישראל זוטא', הוא הקטנות השכל שהוא הו' קצוות, ואותיות ישראל הוא לי ראש (פע"ח הלולב פ"א), שיתחבר ויתקשר בהראש שזה היה תכלית כוונת השי"ת ברוך הוא, וההשתלשלות בהו' קצוות הוא רק כדי שיבנה אדם מדותיו ויבוא לגמר בנין, ויחשוק לשכל הבהיר שיש באביו מחמת שהקב"ה משרה עליו בהירות הדעת ועי"ז הוא מבין תכלית כוונת אביו, והדעת הוא ישראל סבא כי דעת הוא לשון התחברות, כי הבן עם האב הוא בתכלית אחדות גמור ופשוט והתחברות והתקשרות גמור. ועיין בזה:

פרק רלט

העולם הזה אינו אלא משל לשבר את האזן ולהבין התכלית, כמ"ש (איוב, יט, כו) ומבשרי אחזה אלוה:

פרק רמ

ויאמר משה אל העם אל תיראו כי לבעבור נסות אתכם וגו' (שמות כ, יז). הנה אמרו חז"ל (מכילתא יתרו פ' בחדש-ד) משה מחיצה לעצמו ואהרן מחיצה לעצמו וישראל לעצמן למטה מהן במדריגה. וכתיב (שמות שם, טז) 'דבר אתה עמנו ונשמעה וגו' פן נמות' מיראת גדולתו יתברך, ואמר משה להם 'אל תיראו', כי אין רצון השי"ת שיהא בכם רק מדת היראה, רק כוונת השי"ת שהיראה יגדל את האהבה להקב"ה. וז"ש (בראשית כב, א) והאלהים ניסה את אברהם, מדת האלהים מגביה מדת האהבה, ניסה לשון הגבהה:

פרק רמא

וידבר ה' אל משה ואל אהרן ויצום אל בני ישראל וגו' (שמות ו, יג). וקשה שלא נאמר בפסוק זה מה דיבר אל בני ישראל רק לפרעה. אלא כי מדת הדעת של ישראל היה בגלות מצרים תחת יד פרעה (פע"ח חג המצות פ"א), ופרעה הוא התגלות הקליפה, והיה להם כמו מחיצה מפסיק שלא יטו הדעת שלהם לידע השי"ת, ועל כן הוצרך להיות חידוש עולמות, להראות ניסים ע"י משה ואהרן, לשבר עורף של פרעה ולשדד מערכת הקליפה שאמר וכיחש באלהי ישראל ובזה היה מחיצה בין ישראל ובין הדעת שלהם. על כן הוצרך להיות הגאולה ע"י משה שהיה דבוק ומקושר בהקב"ה, שהיה מדת הדעת (ע"ח של"ח פ"ו), על כן נתנה התורה על ידו כל התרי"ג מצות, שכל מצוה היא התחברות בהקב"ה. ומשה נקרא אספקלריא המאירה (תקו"ז מ.), אבל בשאר נביאים אמרו חז"ל (מגילה ב:) אין נביא רשאי לחדש דבר מעתה, רק שאמרו שארי דברי עתידות:

פרק רמב

ה' בחכמה יסד ארץ וגו' (משלי ג, יט). וקשה הלא החכמה יותר עליון ממדת התבונה, והיה ראוי להבראות בה השמים שהוא במדריגה עליונה ממדת הארץ, שמים הוא תפארת והארץ הוא מלכות. אלא אדרבה מחמת שהתבונה מדריגה תחתונה מהחכמה לא היתה יכולה להשפיל את עצמה ליסוד הארץ, רק החכמה. וזהו (זהר ח"ג רנח.) אבא יסד ברתא:

פרק רמג

אזן שומעת ועין רואה ה' עשה גם שניהם (משלי כ, יב). עין ואזן הם שני אברים שבאדם שמהם מתחלת הנהגה של האדם, כי מה שרואה בעין ושומע באזן על ידי זה מתחיל להתבונן מה לעשות. ואדם שדבוק בה' רואה בלא עין ושומע בלא אזן, רק בעין שכלו, ואין העין ואזן הגשמי עיקר אצלו רק טפלים אצלו, וזה שאמר 'גם' - שאינם עיקר:

פרק רמד

בענין פרנסה אמרו רז"ל (קידושין פב:) חיה ועוף שלא נבראו אלא לשמשני מתפרנסין שלא בצער אני שנבראתי לשמש את קוני אינו דין וכו', אלא שהריעותי את מעשי וקפחתי את פרנסתי. הנה כשאדם רוצה לעשות תשובה לפנות לבו לזה, לא ידאג כלל בשביל שיבוטל ממלאכה מחמת זה כי בודאי יזמין לו השי"ת הצטרכותו, וגם השכל

מחייב זה, שאם לא כן איך צוה הבורא יתברך (מלאכי ג, ז) שובו אלי, הלא יכול להיות שימות ברעב בלא תשובה, והאיך לא יהיה לאדם בטחון על זה ועל חי החיים שמחיה את הכל, הלא נראה בכל המעשיות שאדם עושה לא ירא להתחיל המעשה פן ימות, אלא חיותו מובטח ברחמי הבורא יתברך, וגדולה מזו אמרו רז"ל (ברכות סג ע"א בע"י) גנבי אפום מחתרתא רחמנא קרי, הרי אפילו כשהולך לעבירה גם כן הוא מובטח בהשי"ת, ועל אחת כמה וכמה כשרוצה לשוב להשי"ת, על כן יבטח בהשי"ת, בטחון הוא לשון התחברות:

פרק רמה

שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני (שה"ש ב, ו). צריך האדם לקדש את עצמו בשעת תשמיש כדי שיגרום להולד זירוז אברים, שזה החלק בא מהאב, כי אי אפשר להמוח והשכל שישמור אותו בפועל, רק השמירה בפועל בא מכח זירוז איברים, וזהו שמאלו זה הגוף:

פרק רמו

ויאמר ה' אל השטן מאין תבא ויאמר משוט בארץ וגו' (איוב א, ז). הלא הקושיא בעצמה, 'מאין יבא' השטן להסית לאחד שלא לעבוד הבורא, אשר לא יוכל בריה להכחיש זאת ולהפנות מדבר שלא לעבוד השי"ת הגדול והנורא מאוד, ולא יש שום חיות לשום דבר רק ממנו. אלא משום ש'משוט בארץ', שהאדם הוא משוט בארציות, ומסתכל תמיד שהיה הגוף שלם ואינו רוצה לבטל מדת הגוף. אבל מדת הצדיק הוא נוטה תמיד להאמת כי במיתתו יתבטלו כל מדות הגשמיות ויתפרדו כל פועלי און, כי הוא שוא ושקר עלמא דשקרא, על כן מקטין תמיד מדות הגוף ומשבר בעל כורחו כדי לעשות רצון הבורא, וכל מה שמרגיש בעצמו גדלות הבורא הוא מוכנע יותר ונשברים המדות, ועל ידי כן הוא בכל יום בעל תשובה.

וזהו (ברכות סד.) צדיקים אין להם מנוחה לא בעולם הזה ולא בעולם הבא, שכשם שבעולם הזה הולך ממדרגה למדרגה כן בעולם הבא, מה שאין כן כשנדמה בעיניו שהוא צדיק ואינו חושש לעבוד הבורא יתברך רק לעצמו, ועצמיות הגוף יתפרדו ויובטלו והוא בטל ומבוטל כחרס הנשבר אין בו ממש:

פרק רמז

שבת הוא בחינת משפיע. והנה יש ש"ע נהורין (ע"ח שי"ג פי"ג-יד). והנה כשאדם מקשר הז' מדות לשרשם אז מאיר השי"ת עד סוף דרגין, וזהו שבת, שהשי"ן של שבת יש ג' קווין פונים, ובב' של שבת הג' קוין להצד, ובת' של שבת הקוין נוטים למטה, ות' הוא סוף דרגין, וזה כשאדם מגביה מדותיו למעלה הקב"ה מנהיר מדותיו עד סוף דרגין, וזה פירוש (זהר ח"ב קלה:) ואנפהא נהורין.

והנה יש אוירא דכיא (שם ח"ג אד"ר קלה:) הוא מדת החכמה, ובזה הוא עולם הניצוצות, וזהו שם י'ל'י' שמעלה את הניצוצות והוא ראשי תיבות של פסוק (תהלים כט, י) ה' למבול ישב (פע"ח השבת פ"ו), ופירוש ה' למבול ישב מחמת ששיער המאציל בה' שהיה נבלל ועל כן ברא עולם הישיבה. וז"ש (ישעיה כו, ד) כי ביה ה' צור עולמים, אל תיקרי צור אלא ציייר (ברכות י. עי"ש), שצייר עולם הגשמי בחכמתו. והנה אמרו רז"ל (כתובות נט:) אין אשה אלא ליופי, פירוש מה שהשפיל השי"ת להיות בבחינת מקבל הוא ליופי. וגם אמרו רז"ל (שם) אין אשה אלא לבנים, וכתיב אלהים צבאות, ה' צבאות, פרוש שהשי"ת היוה רצוניות רבים, צבאות לשון רבים רצוניות, ומה שכופים חיצוניות תחת רצון הבורא נקרא אלהים צבאות, ובזה נותנים כתר להקב"ה.

וזה פירוש (שם) אין אשה אלא לתכשיט, כי ע"י הצדיק מתנהג העולם ע"י השכליות והשפע שמשפיע עליהם, והצדיק נקרא רוכב, ומשום **הבעל שם טוב** אמרו משל לאב שהרכיב בנו על דבר שצריך לנשאו ולהנהיגו, ולהבן נראה שהאחר הוא מנהיגו, ובאמת שהוא עצמו הרוכב וגם המנהיג. נמצא השכליות שנשלח לצדיק להיות מנהיג עולמות הוא נקרא תכשיטי כלה, פירוש חמדה של הקב"ה, וזהו אין אשה אלא לתכשיט, לכך השפיל השי"ת את עצמו להיות בבחינת מקבל כדי לתכשיט. וז"ש (תהלים קד, לא) יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו, כבוד הוא לשון לבוש (עפ"י שבת קיג.), מפני מה הלביש השי"ת את עצמו בזה העולם הגשמי, שישמח במעשיו על ידי הקישוטים והתכשיטין:

פרק רמח

ופרוס עלינו סוכת שלומך (ערבית ליל ש"ק). פירוש כמו שמראה האב להבן אהבתו ואינו מראהו כל אהבתו שיש בלבו, שאם יראה לו כל אהבתו אזי מחמת זה היה אפשר שיצא הבן חס ושלום לתרבות רעה, על כן מצמצם אהבתו בלבו, וכן אנו שואלין מאת

השי"ת שיעשה עלינו פרוסה וצמצום האהבה בלבו. וזהו שיצמצם עלינו 'סוכת' הוא ההסתכלות שלך, 'שלומך' השלימות שלך:

פרק רמט

ויקרא אלהים ליבשה ארץ ולמקוה המים קרא ימים (בראשית א, י). בספרים כתוב להיפך, שמתחילה למקוה המים קרא ימים, ואחר כך ויקרא אלהים ליבשה ארץ. כי הנה יש ג' יסודות אש ומים ורוח, והם מניעים את העפר, שעצם עפר אין לו תנועה. והנה כתיב (משלי ב, יט) ה' בחכמה יסד ארץ וגו', לכאורה היה ראוי להיות איפכא. אלא לפי שהתענוג שיש להקב"ה מארציות הוא יותר עליונה, שהוא רבותא שמדריגה תחתונה יגביה את עצמו לשרשה, משא"כ שמים שאין רבותא כל כך. וזהו (פיוט לכה דודי) סוף מעשה במחשבה תחלה, כי סוף התענוג שהיה מארציות בא במחשבה תחלה. וזהו (ישעיה מו, י) מגיד מראשית אחרית, המשיך מראשית החכמה האחדות הוא סוף המעשה. וז"ש בתיקונים (יז ע"א) כתר עילאה איהו כתר מלכות, שמלכות הוא מדריגה תחתונה, שמלכות מקבל מהעבדים, וכשמחבר לשורשו הוא כתר, זהו (ישעיה נח, יד) אז תתענג על ה', כשתחבר מדריגה ז' להא' חכמה יהיה תענוג להשי"ת.

והנה השי"ת דרכו תמיד להטיב ולהשפיע, ולפעמים נקרא אלהים שאינו משפיע כל כך, ומעציר החכמה והשפע כדי שהארציות ירוצו ויתחברו לשרשה. וזהו פירוש 'ויקרא אלהים ליבשה ארץ', פירוש הקב"ה הזמין לבחינה שנקרא 'יבשה' להיות תמיד מריצה לשרשה, 'ויקרא' הוא לשון זימון, 'ארץ' הוא לשון רץ, שמריצה תמיד לשרשה, וגם 'ארץ' הוא לשון רצוניות, והכרח הוא לה שתהיה תמיד מריצה לשרשה מחמת 'ולמקוה המים קרא ימים', שהקב"ה הוא כונס המים ומצמצם, ומחמת זה 'קרא מים', הזמין שהמים שבנו ירוצו תמיד לשרשו מחמת שהיא יבישה מהשפעת השי"ת. אבל אנו שהולכין מתתא לעילא הוא להיפך, 'למקוה המים קרא ימים', שאנו כובשין המים שבנו להגביה למעלה, מחמת ש'קרא אלהים ליבשה ארץ', שהקב"ה צמצם השפעתו על כן היא מריצה תמיד מחמת שהיא יבישה:

פרק רנ

כתיב (ירמיה ג, יד) שובו בנים שובבים. הניצוצות שנפלו בגשמיות והם ניצוצות אהבה ויראה כו', וזה נעשה ע"י בינה עלמא דחירות שמשחררת המוחין, במה שמבין גדלות הבורא משחרר המוחין מן הגשמיות. וזהו (ברכת החודש) מי שעשה ניסים לאבותינו,

'מי' הוא בינה (זהר ח"ב קיז.), שעל ידו נגבה מן המוחין שהם הגשמיות, וזהו מעבדות לחירות, בגדלות הבורא שמבין בהבנה שלו. וזהו שובו בנים, שובו לשרשם הבנים שנפלו בגשמיות:

פרק רנא

ממזרח אביא זרעך וממערב אקבצך (ישעיה מג ה). פירוש מזרח נקרא רחמנות (עי' שער מאמר רשב"י - לך לך), ודרום הוא לשון כמו מרומם וגבוה, צפון הוא מלשון טמון וצפון ממנו, וכל בקשתינו ויגיעתינו שאנו מבקשים מהשי"ת על השכינה שנפרדה משרשה, פירוש זה השכל שנקרא שכינה שנפלה בגשמיות, על כן אנו מבקשים מלפני השי"ת שיעלה אותה לשרשה. ואין כוונתינו חס ושלום לבקש על עצמנו, אלא בשביל השכינה, וכדי שיוגבהו כל הניצוצות האהבה והיראה שנפלו בגשמיות, כי כביכול שנחסרו ממנו מהקב"ה ונפגם ממנו על כן צריך להחזיר אליו כל הניצוצות הנ"ל, וכשיהיה עלייה להשכינה יהיה עלייה לכל הניצוצות. וז"ש (דברים ל, ג) ושב ה' אלהיך את שבותך, פירוש כשישיב 'ה' אלהיך' - את האלהות שבך, ועל ידי זה 'את שבותך'. ועל זה אנו מבקשים (בברכת החודש) וקבץ נדחינו, כלומר אותם הניצוצות שנדחו מהשכינה שנפלו מן המוח תגביהם למעלה

וזהו פירוש 'ממזרח אביא זרעך', כשיהיה בך רחמנות על השכינה לבקש עליה להעלותה, אז 'אביא זרעך', פירוש הניצוצות אותן טיפות זרע שהן הניצוצות הקדושה שנפלו בהקליפה. 'וממערב', זה השכינה שנקרא מערב (ז"ח תרומה נג.), שמעורבת עם הקב"ה, וממנו 'אקבצך' פירוש כשיהיה עלייה להשכינה אז 'אקבצך' יהיו נקבצין עמך כל הניצוצות ויעלו עמה:

פרק רנב

ויראו את אלהי ישראל ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר (שמות כד, י), וכתיב (ישעיה יב, ג) ושאבתם מים בששון ממעייני הישועה. הנה יש כמה מדריגות שנקרא בחינת ישראל, ויש מדריגה שאין לו עדיין שום מדה רק שעובד השי"ת דרך צמצום, ויש לו התקשרות בהשי"ת על ידי מדה שנקרא אל ש'ד'י', והיא מדת הצמצום שאמר לעולמי די:

פרק רנג

איתא, א'ב'ג', בזמן המקדש היה שורה הקב"ה בבית, וזהו אלף - אותיות פלא, שהיה מופלא בהבית, ומי שרוצה להתקשר עמו היה צריך לעבור דרך הבית תחלה, ומחמת זה ג' ד' - ג'מול ד'לים (שבת קד.), מחמת שקשה היה להתקשר עם המלך היה מגיע לו גמול. אבל עתה שהקב"ה בר מביתו ואנו נקראים משכנו, על כן בזמן הגלות יכול אדם בקל לידבק בבורא יתברך, דרך משל אינו דומה אם המלך בטרקלין אי אפשר בקל להתחבר אליו, אבל אם הוא בחוץ אז אפשר בקל להתחבר עמו. וזהו הרחק משכן רע (אבות פ"א מ"ז), שעתה בגלות כביכול השי"ת שכן אצלינו, והרחק ממנו הרע:

פרק רנד

אהיה דיודין גימטריא קס"א, בההין גימטריא קנ"א, באלפין גימטריא קמ"ג. קס"א אותיות אסק, לשון הגבהה, כמ"ש (תהלים קלט, ח). אם אסק שמים וגו'. ק'נ'א' לשון קנא, שהשי"ת הוא אל קנא. קמ"ג לשון קם ג', וג' נקרא הצדיק שגומל דלים:

פרק רנה

כתיב (בראשית יח, ד) והשענו תחת העץ, פירוש תחת העץ היא פנימיות הצדיק שנקרא עץ (תקו"ז כא.), פירוש שאמר להם אברהם שלא תאכלו את הגשמיות אלא הפנימיות. וז"ש (שמות כד, י) 'ותחת רגליו', פנימיות של הרגלים שהוא הצדיק שנקרא רגל הוא 'כמעשה לבנת הספיר', ספיר לשון דיבור. חסר:

פרק רנו

פתוח תפתח את ידך לענייך וגו' אשר בארצך (דברים טו, יא). איתא בכתבים לענייך הוא סוד שנקרא מעיין, שהצדיק מעיין במחשבותיו תמיד להמשיך הדעת עד הרגלים לאותם שאין להם דעת, שנקרא רגלים. וז"ש אשר בארצך, שיש בארציות. חסר:

פרק רנז

כתיב (דברים ל':ד') אם יהיה נדחך בקצה השמים משם וגו', וכתיב (תהלים פא, ח) אענך בסתר רעם. הנה יש ב' שלישים חסדים מגולים ושליש א' מכוסה (ע"ח של"ג פ"א ועוד), כי האב אינו מראה לבן רק שליש אהבה, והדבר עצמו שעל ידו מגלה האהבה הוא שליש הב'. והנה השכל מחייב שיאהב הבן לאביו מחמת שהראה לו וגילה לו

הטוב ההוא, ואם הבן אינו מבין הטוב ההוא אז אביו מודיע לו הטובה שיכול לבוא מזה הדבר, וזה שאמרו רז"ל (אבות פ"ג מי"ד) חביבין ישראל שניתן להם כלי חמדה חיבה יתירה נודעת להם שניתן להם כלי חמדה, והנה אז בוודאי יש להבן להיות לו אהבה להאב. אבל הבן מחויב לאהוב את אביו מצד שהוא עמו עצם גמור ולא מצד שום טובה, וז"ש אענך בסתר רעם, אימתי 'אענך', כשתבא למדריגה זו, דהיינו האהבה שהיא 'בסתר רעם', ר"ל ריעות ואחוה, וזהו השליש השלישי.

וזהו שאמרו רז"ל (קידושין כט.) מצוה שלא הזמן גרמא נשים חייבות ומצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות, כי אהבה מחמת גילוי הטוב כולם חייבים בזו, ואפילו נשים שדעתן קצרה חייבים, ונקרא שלא הזמן גרמא, שאין צריך לזה זמן רב, אבל המסותרת שנקרא זמן גרמא, זמן לשון זימון, שצריך הכנה לזה להתבוננות, נשים פטורות, כלומר שדעתן קצרה אין להם יכולת להשיג. והנה הכתוב אומר (דברים ל, ד) 'אם יהיה נדחך בקצה השמים', השמים הוא התגלות הטוב, אם תעבוד השי"ת מחמת התגלות הטוב, אז 'משם יקבצך', יזכה אותך לאהבה המסותרת:

פרק רנח

הנסתרות לה' אלהינו והנגלות וגו' (דברים כט, כח). הנסתרות הם חכמה ובינה, והנגלות הם תורה ומצות. והנה כתיב (סיום תפילת שמו"ע) עושה שלום במרומיו הוא יעשה שלום עלינו, וקשה מהו עלינו ועל כל ישראל. הנה אמרו רז"ל (סוף עוקצין) לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום, הצדיק נקרא כלי (זהר ח"ב ריח.), מלשון אלפים בת יכיל (מ"א ז, כו), שמחזיק האור הנשפע לו מהקב"ה, וז"ש (שה"ש ז, ו) מלך אסור ברהטים, הקב"ה מקושר במוחין של הצדיק. והנה החסדים יש להם טבע של מים שמתפשטים מאוד, ועל כן הצדיק נקרא כלי, שמעציר אותם בתוכו, והצדיק נקרא ברית וקשר. והנה יש ט' יודין [בשם ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן] כמנין מים (פע"ח השבת פ"ג), וזהו 'בראשית' (בראשית א, א), ב' מבראשית שהוא חכמה שנקרא ראשית (זהר ח"א ל: לא:) ולמטה הם ט' וכל אחד כלול מי' הוא כמנין מים, וכל אלו מגיעים להצדיק. וזה שנקרא הצדיק כלי - כל י', כל היודין נכללין בהצדיק, והם נקראו מים דכורין, ובצדיק יש גם כן ט' יודין שהם כמנין מים ונקרא מים נוקבין.

וזהו 'עושה שלום', אימתי הוא עושה שלימות, כשמגבר המיין נוקבין שבתוכו, וזהו לשון 'במרומיו' לשון הגבהה. והנה הקב"ה ברא העולם שיהא לו שעשועים, וזהו (תהלים קד, כו) לויתן זה יצרת לשחק בו, הצדיק נקרא לויתן (תקו"ז מג. מג:), שמחבר כל העולמות

ומייחדן עם השי"ת. ולכאורה שעשועים אינו אמת, אבל הוא כמו אב שמשפיל את עצמו למדריגת בנו קטן ומשחק עמו, אבל על כל פנים אותו הדבר שבשבילו באים השעשועים הוא אמת שהוא הקב"ה. והנה כתיב (משלי יד, כח) ברוב עם הדרת מלך, כי העולם נברא שיכירו מלכותו וזהו הדרתו, נמצא שמדת המלכות הוא 'עלינו', ואז ישפיע מדה הזאת לנו שאנו נקרא 'כל ישראל':

פרק רנט

מי אלה כעב תעופינה (ישעיה ס, ח) א' מאלה הוא חכמה, ל' הוא הבינה, ה' הם המדות. והנה יש ב' מיני התבוננות, הבנה שמבין גדלות הבורא, והתבוננות עולם הגשמי שהיא אלהים אחרים. והנה עולם הגשמי הוא רק לבוש וכיסוי להשי"ת, וז"ש 'מי אלה', אם יבין בהבנה ש'אלה' שהוא עולם הגשמי שנקרא 'אלה' הוא רק 'כעב', כיסוי להשי"ת, אז 'תעופינה', יכול לעוף למעלה לשרשו:

פרק רס

שלשה הטעימן הקב"ה בעולם הזה מעין עולם הבא (ב"ב טז:), הנה כשאדם רוצה להבין טעם המאכל אינו טועם אלא אם כן כשהוא שבע, שאינו מרגיש ברעב רק הטעם לבד. וזהו (פסחים ע.) הפסח נאכל על השובע, פה סח הוא הדיבור מדריגה תחתונה מכל המדריגות, והתענוג מזה גדול מאוד:

פרק רסא

כל המקדש החודש בזמנו כאלו מקבל פני שכינה (סנהדרין מב.), פירוש אם עובד השי"ת מחמת שמבין גילוי טובותיו והתחדשות הטובה עליו זוכה לעבוד מאהבה המוסתרת, וזהו מקבל פני שכינה:

פרק רסב

הנה יש טעמים נקודות ואותיות וסימנך ט'נ'א', כשהטעם על גבי אותיות נקרא רביעי, שמרביעו על האות והוא עדיין ברצון ולא בהתגלות, וכשבא לתוך האות נקרא נקודה בהיכליה (עי' תקו"ז יב:) ואז הוא בא בהתגלות. והנה כשאני רוצה לומר לאחר שיעשה איזה דבר שאני אוהבו הוא מחמת שהטעם אצלי גנוז, וכן להיפך שלא יעשה, וכשאני רוצה לרחם על איזה אדם אני מנצח את עצמי לגלות לו הטעם. וכל אלו המדות היו מקודם באין, הוא הרצון הפשוט, וע"י אלו המדות יכול לבא להתגלות מהאין ונקרא

מעיין, שעל ידו נמשך ההשפעה להתגלות מהאין לאיזה מדה שארצה. וזה שהצדיק נקרא ברית מלח עולם (רבנו בחיי בראשית יז, יג), מחמת שמקושר בהאין יכול לערבב העולמות ולהמשיך השפעה להעולמות כפי מה שצריך, מלח לשון ערבוב (עי' רש"י שמות ל, לה). וז"ש (ב"ב טז:) שלשה הטעימן כו', ממקום שנקרא טעם הוא קודם שבא להתגלות, [שלשה אלו האבות הם הג' מדות ג'ג'ת'], מהאין שהוא הרצון, ע"י הג' מדות שנקרא מעיין. ועל הצדיק נאמר (עירובין ע:) ברא כרעיה דאבוה, ברא הוא לשון יציאה, לאחר שממשיך השפע מהאין אז בידו להכריע להמשיך לאיזה מדה שירצה, כי בהאין כלולים כל המדות ואין שם הכרע, ונקראים הרי חושך, מגודל האור נקרא חשכות אצלינו לתפוס שם:

פרק רסג

איכה תרעה איכה תרביץ בצהרים (שה"ש א, ז), ודרשו חז"ל (זהר ח"ג קצז.) איכה תרעה זו חורבן בית ראשון איכה תרביץ זו חורבן בית שני. כי הנה יש ב' בתים, הם מיני אותיות שהשכליות הקדושות נצררות בהן, ואותיות שהשכליות הגשמיות צרורות בהן, וצריך האדם לנתק את עצמו מהאותיות הגשמיות ולצרור בתוכם שכליות קדושות, והוא נקרא בנין בית ראשון ובנין בית שני. אבל אם נדמה לאדם בדמיון שיש לו שלימות אין מנתק את עצמו מאותיות הגשמית ואיך יזכה לשכליות הקדושים, וזה נקרא חורבן בית ראשון וחורבן בית שני, מחמת שהוא אצל עצמו 'בצהרים' - שיש לו שלימות:

פרק רסד

יהי ביתך בית וועד לחכמים ויהיה ביתך פתוח לרווחה ויהיו עניים בני ביתך (אבות פ"א מ"ד). כי יש ב' מיני בתים, בית שהנשמה שרוי ובית הגוף, וכשעושה עיקר בית הנשמה ויקשור עצמו עם האותיות הקדושות, אז אחר כך אף שתהיה ברחבות אף על פי כן 'ויהיו עניים בני ביתך', כלומר לא תמשוך עוד עצמך אחר הגשמיות. וזהו גם כן 'יהי ביתך בית וועד לחכמים', שתקשור ותחבר עצמך באותיות הקדושים ואחר כך אף אם יהיה 'ביתך פתוח לרווחה' וכו':

פרק רסה

אין עונין אמן במקדש (ברכות סג.), אבל עתה עונין אמן, הטעם כי המברך מושך ההשפעה מעצם שם הויה ברוך הוא, והעונה אמן מקבל מאדנות, הוא יראה, ומחמת

יראה הוא מודה ומנצח המדות שלו ובזה מקבל המשכה מאדנות. והטעם, כי עתה אנו לבר מגופא, והוא נצח והוד לבר מגופא (זהר ח"א כא:), אבל בזמן שבית המקדש קיים אז היינו בבתי הגוף עצמו, שעצם הויה ברוך הוא היה שורה בתוכינו, לא היינו צריכים אז לעבוד מיראה ולנצח ולהודות, כי עצם ההויה היה מגולה:

פרק רסו

אמן גימטריא צ"א הויה ואדני, ואמנה היא אדני, שמאמין בזה אף בלי טעם, והמברך הברכה אומר השם באדנות, והויה הוא בפנימיות, והעונה אמן צריך גם כן לקבל הויה באדנות שהוא אמונה. אבל בזמן בית המקדש אין עונין אמן במקדש (ברכות סג.), כי המקדש עצמו היא בית. וזהו אמן גימטריא צ"א, מלשון צא, כשיצא השי"ת מן הבית צריך לעשות בית:

פרק רסז

כשהבן מתגבר עצמו בגבורה לעשות רצון אביו הרי לא נשאר אצל האב רק אהבה אליו ושורה עליו האהבה, אבל אם הבן אינו רוצה ליקח הגבורה לעצמו לעבוד את אביו הרי נשאר הגבורה אצל האב ושורה עליו חס ושלום הגבורה. וז"ש (קהלת ב, ט) אף חכמתי עמדה לי, כלומר כשהגברתי לעשות רצון קוני ב'אף', כלומר בגבורה, אז 'חכמתי עמדה לי', וי"ל 'עמדה לי', שהעמידה אותי על קיום והעמדה. והנה יש עולם העמידה ועולם הישיבה, דהיינו מי שיש לו דעת הוא נקרא עולם העמידה, ומי שאין לו דעת נקרא עולם הישיבה, שהוא בישוב איך ומה לעשות, והוא מסוג הנשים שדעתן קלה (קידושין פ:). והנה מכאן תוכחה לאותן האפקורסין שאינם מאמינים ואומרים שמתייראין לייגע ולטרוח בעבודת השי"ת פן יחלו, ואדרבא כתיב (איוב לה, י) איה אלהי עושי הנותן זמירות בלילה, פירוש זמירות מלשון הכרתה, שמכרית וממתיק הדינין מעצמו, מאחר שממשיך הגבורות עליו בזה מסתלקין מעליו הדינין, מחמת שלא נשאר אצל האב. כל בית שנשמעין בו דברי תורה אינו נחרב (ערובין יח:), אין שולט בו הדין כלל:

פרק רסח

וה' בהיכל קדשו הס מפניו וגו' (חבקוק ב, כ). השי"ת הוא עצם הטוב, וסדר הטוב הוא להתפשט תמיד עד אין גבול, ואדני הוא היכל לטוב ההוא. וז"ש וה' בהיכל קדשו [בהיכל מלשון מהכיל, שמצמצם הדבר שבתוכו מהתפשט], והיכל גימטריא כמנין אדני, והוא

אמונה. והנה להגיע אל עצם הטוב צריך לעבור דרך ההיכל ההוא, וזה שדרשו חז"ל (ברכות סג:) על פסוק (דברים כז, ט) הסכת ושמע, הס ואחר כך כתת, והס הוא אדנות, שבתחילה צריך לעבור ההיכל אדני הוא אמנה ואחר כך יגיע אל הטוב:

פרק רסט

יראת ה' היא אוצרו (ישעיה לג, ו), ודרשו רז"ל (ברכות לג:) אין לו להקב"ה בעולמו אלא אוצר של יראת שמים בלבד, וכביכול איך שייך לומר זה. אלא זה הכלל גדול כ"מ שאין לאדם יראה, אף אם יראה בחוש שאין בעולם אלא כח הפועל בנפעל לא יכנוס זאת בלבו ולא יוכל לקבל שום שכל והבנה, אבל אם יהיה לו יראה מקודם אז יכול לקבל שכליות, והיראה נקרא מקבל, כמ"ש (משלי לא, ל) אשה יראת ה'. וז"ש אין להקב"ה בעולמו אלא אוצר של יראת שמים, 'בעולמו' - במקום שהשי"ת נעלם בו, אלא אוצר של יראה, היראה נקרא אור חוזר, שמחזיר השכליות להבורא, והשי"ת מחליף לו בכל שעה שכל אחר וחיות חדש, וז"ש (ישעיה מ, לא) וקויי ה' יחליפו כח, וז"ש (דברים ח, ג) על כל מוצא פי ה' יחיה האדם, כי בכל נשימה ונשימה יוצא ממנה החיות, וזהו על כל מוצא פי ה' יחיה האדם, ההויה ברוך הוא מחיה האדם. והנה אם אין יראה אין כלום, וזה שאמרו חז"ל (שבת קנא:) האי צורבא מרבנן לא מעני, והא קא חזינן דמיעני, אהדורי אפיתחא לא מיהדר, פירוש היראה נקרא פתח ליכנס בו כל הטוב (זהר ח"א ח.).

והנה מי שיש לו מוח בקדקדו יכול להבין בשכלו שכל דברי עולם הזה והמדות של עולם הזה אין בהם ממש באמת, וכשתרצה לחקור אחר תוכן הדברים תראה בשכל שאתה אחדות הפשוט עם השי"ת, אלא אף שתבין זאת, אך מחמת שאין מדה ועצמיות נקודה שתפול ההבנה והשכל הזה על הנקודה ויתדבק ויתחבר בך, אך אחר שיהיה בך נקודת היראה, אז אפשר שתפול ההבנה על נקודת היראה שבך. וז"ש 'אין לו להקב"ה בעולמו' במקום שהקב"ה נתעלם בו, והוא העולם הזה שהוא כיסוי להשי"ת, 'אלא אוצר של יראה', אוצר לשון מעצור, כי היראה נקרא מקבל כמ"ש (משלי לא, ל) אשה יראת ה', כי אי אפשר לקבל שום שכל כי אם שיש לך יראה כנ"ל, והיראה נקרא אור חוזר כנ"ל. וזהו 'אין לו להקב"ה בעולמו', כשירצה להעלים השי"ת, 'אלא אוצר של יראה' פירוש כשיהיה לאדם יראה אז היראה הוא מעצור השכל ששורה בתוכו כי אם אין יראה אין מקום להשכל שישרה באדם.

וז"ש האי צורבא מרבנן כו', כי אמרו רז"ל (נדרים מא.) אין עני אלא מדעת והתחברות להקב"ה, ומסתמא צורבא מרבנן יש לו דעת והתחברות עם השי"ת, ופריך והא חזינן

דמיעני, פירוש שיש לומדים הרבה יודעים שכליות ואף על פי כן אין להם דעת והתחברות עם השי"ת, ותירץ אהדורי אפיתחא לא קמיהדר, פירוש שאין לו יראה, לכך אין יכול להתחבר אף על פי שיש לו שכליות כנ"ל. ועיין בזה היטיב:

פרק רע

אבר קטן יש באדם מרעיבו שבע משביעו רעב (סוכה נב:). כי ידוע שהקב"ה נקרא 'כל אדם', ואנו נקראים ברית, והתורה גם כן נקראת ברית שנאמר (ירמיה לג, כה) אם לא בריתי וגו'. ופירוש אם הוא רעב לעבודת הבורא אז השי"ת משביעו, שמזמין לו שכליות ועובד אותו יותר, ובאם שאדם הוא שבע ואינו רעב לעבודתו הוא רעב באמת לשכליות חדשים:

פרק רעא

ובראשי חדשיכם תקריבו עולה לה' (במדבר כח, יא). כי זה ידוע (של"ה - פרק תורה אור מתו"כ) שענין הקרבנות היה שהיה מקריב ומעלה נפשו להשי"ת, ועל כן נקרא קרבן עולה לה', ר"ל עליית הארציות לשרשו. וקרבן חטאת היא היראה, שיעשה בלבו יסוד להיראה, וקרבן שלמים הוא התקשרות. וכן כל המדות היה מעלה לשרשם ובזה היה מעורר שרשם למעלה, במדת אהבה שלו היה מעורר מדת האהבה של השם יתברך, וכן כולם, ועל ידי זה היה נמשך להם חיות חדש ושכל חדש למדותיהם. ועכשיו אף שאין לנו זה בעובדא אך יכול לפעול זאת בדיבורים פרשת הקרבנות, ומי שמעלה הפנימיות מהאותיות על ידי זה מעורר מדות עליונות, ומי שמעלה רק הלבוש הם האותיות לבד אין לו קיום, כי הלבוש סופו ליפול, כי הלבוש הוא רק קיום העולם הגשמי, על כן צריך להעלות הפנימיות מהאותיות.

וזהו (דברים כט, כח) 'הנסתרות לה' אלהינו', הוא פנימיות המדות, אבל 'הנגלות' הוא הלבוש הם האותיות, הוא רק 'לנו ולבנינו', קיום העולם הגשמי, וכשיעלה הפנימיות הנ"ל אז יכול לעורר התחדשות השכל שנקרא ראש ועל ידי זה יפלו הגופניות שהוא הלבוש: אימא עד הוד איתפשטת (תקו"ז ז.), דרך משל כשהתנוק יונק משדים טועם טעם ותענוג, כך האדם טועם טעם ותענוג כשיונק מחכמה, ומכניס טעם ותענוג שזכה להיות עובד ה' ונותן הודאה ושבח עליו לבוראו:

פרק רעב

איתא בגמ' (ב"מ לב.) יכול אמר לו אביו היטמא או שאמר אל תחזור יכול ישמע לו תלמוד לומר (ויקרא יט, ג) איש אמו ואביו תיראו וגו', כולכם חייבים בכבודי. ויש לדקדק מהיכא תיתי שיאמר לו אביו כך. אלא שאמר לו אביו שיטמטם את לבו, שלא יהא מעובדי השי"ת בכוונת הלב אלא מצות אנשים מלומדה, והוא טמטום הלב, או שאמר לו אל תחזיר את החיות להשי"ת ולא תכיר טובה, יכול ישמע לו, תלמוד לומר איש אמו ואביו תיראו, ואיתא בזוהר (ח"ג מד:) אביו דא קודשא בריך הוא ואמו דא כנסת ישראל, ולכאורה למה לא פירש כפשוטו.

אלא נעיין בענין, בזמן שהאדם בילדותו הוא מנוער מכל טוב ושכל, והענין הוא, כי האדם הולך ממדרגה למדרגה, ועל כן נולד מנוער מן הכל, ואחר כך הוא נגדל בשכל אביו שאביו מלמדו, ועל כן ברא לו אב ואם, שהוא צריך שילמדו אותו וינהגו אתו עד שיבוא לשכל האב, מה שאין כן שור בן יומו קרוי שור (ב"ק סה:), מחמת שבאותו השכל שנולד כך הוא תמיד. וז"ש הזוהר אביו דא קודשא בריך הוא, פירוש הקב"ה הזמין לו אב כדי שילמד אותו לעבודת הבורא, ואמו דא כנסת ישראל, שמספרים שבחו לפני השי"ת, וז"ש איש אמו ואביו תיראו, וכשאביך הוא הקב"ה, דהיינו שהוא מלמד אותך לעבוד השי"ת ואז אביך הוא אחדות עם השי"ת אותו תירא, אבל אם אמר לך היטמא כנ"ל אל תשמע לו.

או י"ל איש אמו ואביו תיראו, כי ג' שותפים באדם הקב"ה ואביו ואמו (קידושין ל:), ובימי הנערות יש לו כח האם שנשים דעתן קלות (שם פ:), שאין לו דעת להתחבר עם השי"ת, ובשנים האמצעיים יש לו כח האב, שהוא בכוחו ובגבורתו אז יש לו דעת והתחברות עם הקב"ה. ובימי הזקנה נתבטל כח האב ואם ולא נשאר אצלו רק כח השי"ת, ואף אם תמצא אדם שאין לו דעת והתחברות עם השי"ת אף בימי הזקנה הוא מחמת שהורגל בחומר והרגל נעשה טבע. ועל כן כתיב (תהלים קיב, א) אשרי איש ירא את ה', כשהוא איש (ע"ז יט.), שיש לו כח האב, כי אחר כך אין רבותא. וזהו פירוש איש אמו ואביו תיראו, הכח האב ואם, דהיינו הימים הנעורים וימים אמצעיים תיראו ותמשיכו אל היראה:

פרק רעג

ראשית ביכורי אדמתך תביא בית ה' אלהיך וגו' (שמות כג, יט). שהנה הראשית המחשבה של אדם מחשבות צרכי הגוף מה שיהיה לו אכילה ושתיה. וז"ש 'ראשית'

המחשבה הראשונה שהיא מחקירת צרכי הגוף, וזה 'אדמתך' - הגופניות, אותה המחשבה 'תביא בית ה' אלקיך', תמשוך להיראה ותביא בית ה' היא היראה (עי' זהר ח"ג צ.):

פרק רעד

הנה כשאדם רוצה להתפלל או לעשות איזה עובדא, יראה לחשוב מקודם ולסדר באיזה כוונה יתפלל, ויסדר השכל קודם התפלה, ויתגבר על עצמו לבוא לשכל ההוא ואחר כך יתפלל, כי אי אפשר לאדם לעשות ב' מלאכות ביחד, דרך משל אם אדם רואה בנין מפואר, נמצא בשעה שרואה את הבנין אי אפשר לו לחשוב בשעת ההסתכלות שהוא יבנה גם כן בנין כזו, כי צריך בשעת הראיה לשום עיניו ומחשבתו על הבנין ההוא. וכן השי"ת מנהיג את העולם בבחינת אדם, ולכן יש אדם דאצילות וכו'. וכן בשעה שברא הקב"ה את אדם הראשון כתיב (בראשית ב, כא) ויפל אלהים תרדמה על האדם וגו' ויקח אחת מצלעותיו, כי בשעה שעסק בבריאת האדם כביכול עסק בו בכל מחשבתו, אך אחר כך כשברא את האדם והפיל תרדמה ולקח ממנו ההסתכלות בנה בנין השני. וז"ש בכתבים (פע"ח העמידה פ"ג ופט"ז) כי מברוך עד למען שמו באהבה הוא גמר בנין האדם, ואחר כך מתחיל בנין הנוקבא, כי אי אפשר לב' בנינים להצטייר כאחד. על כן יעשה כנ"ל, היינו להתיישב בלבו קודם התפלה על השכל, כמ"ש (ברכות ל:) חסידים הראשונים היו שוהים שעה אחת ומתפללים, וכשיתפלל יתפלל בתמימות:

פרק רעה

מה שכתוב בספרים (ע"ח של"ד פ"א) שרחל ולאה באים לפעמים עורף בעורף, פירוש כי השכל והבנה נקראים עגולים, מחמת שהם מעגלים ומקיפין את כל הדברים, ונקראים מציירים, והם שרוין בהראש שהוא גם כן עגול. והנה אם אין התלמיד מבין שכל הרב נקרא אחור באחור, ששכל התלמיד אינו יכול להקיף שכל הרב, אבל אם נכנס שכל הרב תוך שכל התלמיד נקרא פנים בפנים:

פרק רעו

האדם נקרא תמכי קשוט פירוש תומך האמת, פירוש כסא להשי"ת שנקרא אמת, על כן צריך לנהג כל מדותיו על פי האמת, דהיינו שלא יחוש לכבוד בני אדם, וגם יתנהג עם העולם ברחמנות. וז"ש (ש"א ב, ג) כי אל דעות ה', הויה יש לו שני דעות, דעת דחסדים

ודעת דגבורות, והאדם צריך שידבק כל מדותיו להשי"ת, והב' דעות הנ"ל הוא רק נגד הבריות, אבל נגד השי"ת לא יהיה לו רק דעה אחת, ולא יהיה דעתו קלה, כי עני גימטריא ק"ל ומי שיש לו דעת קלה הוא לעניות, אבל מי שיש לו דעת והתחברות עם השי"ת הוא מייחד כל העולמות וממשיך שפע לכל העולמות, וזהו יב"ק. וז"ש (דברים טו, יא) כי לא יחדל אביון מקרב הארץ, וגם מה שאמרו חז"ל (חגיגה ט:) יאי עניותא לישראל, כי מי שאינו מכניע לבו נגד רצון השי"ת הוא בא לידי עניות כדי שיכנע לבו, וזה פירוש מקרב הארץ, לקרב הארציות:

פרק רעז

הנה כלל גדול שעיקר הוא לחוס על כבוד השי"ת, ויתפלל אליו שיעזור לו על עבודתו שיפנה לבו אליו בלי עיכוב. אבל מי שמתפלל על מזונות ראוי לו שיבוש על זה:

פרק רעח

כתיב (תהלים קיד, ח) ההופכי הצור אגם מים, פירוש מהפך מדין גמור לרחמים גמורים:

פרק רעט

כתיב (תהלים מד, ב) אבותינו ספרו לנו פועל פעלת בימיהם בימי קדם. פירוש דוד היה מתפלל שיתנהג השי"ת עמנו כמו שהיה מתנהג עם אבותינו עם המדה שנקרא 'מימי קדם', שאין שם דין וקטרוג בעולם רק רחמים גמורים:

פרק רפ

הנה האדם נקרא אילן, ויש לו ענפים בני חיי ומזוני. והנה מחמת איזה חטא שעושה האדם יכול להסתתם השרף מהגוף ואינו יורד לענפים השפע ויוכל להתייבש, על כן צריך לנתק הסתימה ההיא להשפיע אל גוף האילן ואז חוזר השפע כבראשונה, ובמה שאדם מקבל עליו קצת דין בזה הוא מנתק הסתימה:

פרק רפא

כתיב (משלי ג, ו) בכל דרכיך דעהו, וכתיב בזוהר (תקו"ז סו:) מי שפגם בברית חס ושלום בא לידי עניות. הנה הצדיק נקרא ברית, שמשפיע תמיד עד הרגלים, ומי שמספיק ממונו לצדיק בזה הוא מתקן הברית ומקיים בכל דרכיך דעהו, וכשם שהצדיק יכול להמשיך

עשירות ושפע לעולם כך מי שמספיק הצדיק. אבל מי שפגם בברית ואינו מספיק לצדיק בא לידי עניות, וזהו "על "נטילת "ידים ראשי תיבות ענ"י, נטילה לשון הגבהה:

פרק רפב

הנה אמרו חז"ל (ע"ז יז:) אי סייפא לאו ספרא אי ספרא לאו סייפא. 'ספרא' לשון אור, פירוש אם יש לך בהירות השכל והתחברות בהשי"ת, הרי 'לאו סייפא', לית לך סוף, תקיים (משלי ג, ו) בכל דרכיך דעהו. אבל אם 'סייפא', שיש לך סוף, 'לאו ספרא', לית לך בהירות והתחברות בשום דבר:

פרק רפג

ענין הקטורת לשון התקשרות הוא עליית הנפש והתקשרות להשי"ת. וז"ש (תהלים קו, ל) ויעמוד פנחס ויפלל, לשון חלוקה והפסק, שהיה מפסיק בין החיות לבין הקליפה ולא היו יכולים הקליפות להאחז, ולכן נעצר המגפה. וכשמעלה נפשו ומקשר להשי"ת אז נופלים עליו האהבה והיראה, לפעמים נופל עליו הבכיה, וז"ש בספרים הבכיה אליו תענוג:

פרק רפד

כתיב (מ"ב ג, יא) אלישע אשר יצק מים על ידי אליהו. אם אדם אינו יכול להיות משיג עצם אהבת הבורא, ירגיל בתחלה באהבת מדות הצדיק ואחר כך יכול לזכות לאהבת הבורא, וז"ש 'אשר יצק', לשון יציקה והעמדה, 'מים', פירוש שיבוא למעלת האהבה, היה בא לו 'על ידי אליהו', שקשר את עצמו אליו. וז"ש (מ"ב ב, ט) ויהי נא פי שנים ברוחך אלי, פירוש ע"י שני רצוניות שקשר את עצמו באליהו וע"י השי"ת בא אליו הרוח:

פרק רפה

איתא (שבת סט:) ההולך במדבר ואינו יודע מתי שבת, חד אמר מונה ו' ואחר כך שובת, וחד אמר בתחלה שובת ואחר כך מונה ו' ימים. ומאי נפקא מינא ביניהם, אלא הכי פירושא, כי אמרו רז"ל (תוספתא דמאי פ"ה) עם הארץ אימת שבת עליו ולא משקר, ובזמן הזה קא חזינן שאינו כן, לפי שאין מקבלים שבת כראוי אלא בדיבורים בעלמא בלא כוונת הלב, לכן אין עליהם אימת שבת. וזהו פירוש היה הולך במדבר, פירוש בדיבורים בעלמא בלא כוונת הלב ומחמת זה שכח אימת שבת, כיצד יעשה, חד אמר מונה ו' ימים, פירוש יקשר הו' מדות שלו לשרשן, ואחר כך יחול עליו אימת שבת שהוא מדריגה הז'.

וחד אמר אין זו עצה, כי זה גופא אינו יכול לעשות, אלא תחלה שובת, פירוש ביום שבת עצמו שהוא יום רצון יראה להתאמץ את עצמו להתקשר את עצמו עם השי"ת, ואחר כך מונה ו' ימים, פירוש אחר כך נוח לו להתקשר את הו' מדות בהו' ימים:

פרק רפו

איתא (מגילה כח.) אם נאמר כבש למה נאמר אחד וכו' שבקוהו וכו'. הנה יש שני מיני אמת, א' שהשי"ת הוא גדול מאוד, והב' שהאדם הוא בתכלית השפלות, וזהו (שמות לד, ו) רב חסד ואמת, ואיתא בזוהר (ח"ג קמ.) בפסוק א' כתיב אמת ובפסוק א' לא כתיב אמת, כד פסק אמת למטה אסתלק אמת למעלה. והנה האדם שמקושר עם הבורא הרי מחמת גדלותו הוא ממילא בטל ממציאות, אבל האדם שאינו מקושר עם השי"ת צריך שיהא בו מדת האמת שהוא בעצמו שפל. וז"ש את הכבש הא' תעשה בבוקר ואת הכבש וגו', כבש הוא לשון כובש, שכובש את עצמו תחת השי"ת, וזהו פירושו, כבישה א' בא לאדם כשהוא בבקרות, כשהוא מקושר בהבורא, וכבישה הב' בין הערבים, כשהאדם הוא בערבוביא צריך לכבוש את עצמו מחמת שהוא בתכלית השפלות. וז"ש אם נאמר כבש למה נאמר אחד, כי כשהוא מקושר להשי"ת א"צ לכיבוש כי ממילא בטל ממציאותו, וז"ש צורבא מרבנן הוא, שהוא קשור בהאמת שבי"ג מדות, ועל כן שבקוהו שאין שריות דין כלל:

פרק רפז

הרוצה לעדן את אשתו ילבישנה צבעונין, והרוצה לעדן את בתו יאכילנה אפרוחין (כתובות נט:), כי אמרו רז"ל (ב"ב טז:) בת היה לו לאברהם. דהנה כשהשי"ת רוצה להמשיך החסד שלו לעולם הוא ממשיך ע"י צמצום. והנה אנו נקראים בנים להשי"ת, והנה יש ב' מיני אהבה לבנים, א' הוא אהבה סתם מחמת שהוא בנו, ואהבה הב' כשהוא מנצח את עצמו להניע שכל האב ניתוסף אצל האב עוד אהבה יתירה. וזהו שבת - שין בת (זהר ח"ב רד.), כשהבן אינו מעורר תוספת אהבה להאב נקרא בחינת בת, שהוא מקבל אהבה מאביו, אבל כשהבן מעורר תוספת אהבה נקרא כלה, ובאיזה אופן יכול להתעורר אצל האב, הוא על ידי אמנה והתקשרות והניצוח, הרי ב' מדות, ולהדבר שמנצח את עצמו בזה הרי ג' מדות, והם נ"ה"י והוא ג' קוין שבשין (תקו"ז פו:), וכשתצרף אלו הג' מדות לבן שנקרא עדיין בחינת בת הוא נקרא כלה, וכלה גמטריא נ"ה.

והנה כתיב (שה"ש ז, ו) 'ראשך עליך ככרמל', פירוש הקב"ה נקרא כר מלא, שהוא כולל הכל, 'ודלת ראשך כארגמן', פירוש האותיות המחשבה שהם עדיין דלים מהחיות שבהם, ע"י מה תוכל להחיות אותם, ע"י 'ארגמן' שיש בו ג' גוונין אדום לבן ירוק הוא ג' מדות "ג"ג"ת, ועל ידי זה יהיה 'המלך אסור ברהטים', בהמוחין (תקו"ז קמד:). וז"ש (שם ח, ו) רשפיה רשפי אש שלהבת יה, כי בתחילה כשאין חיות באותיות הם גחלת בלא אש, וכשממלא בהן החיות הוא רשפי אש, והשראות השי"ת בהמוחין הוא שלהבת.

וז"ש הרוצה לעדן את אשתו, שהם אותיות שנקראו אשה בחינת מקבלים, ילבישנה צבעונין, בגוונין הנ"ל. והנה יש אצל אדם כח הזוכר, וכח השומר שמשמר את כח הזוכר, וז"ש (זהר ח"א ב.) אימא אוזיפת מנהא לברתא, ההבנה שואלת הבגדים להבת שהיא כח השומר שנקרא בחינת בת, וז"ש (פע"ח התפילה פ"ז) רחל עולה בהיכל הבינה ונתגדלת. וזהו שאמרו רז"ל (חגיגה טו:) מגדל הפורח באויר, ההבנה נקראת מגדל הפורח שמפריח כל הדברים לחכמה שנקרא אוירא דכיא (תקו"ז סד.). וז"ש כל הרוצה לעדן את בתו, פירוש שרוצה לחזק את כח השמירה יאכילנה אפרוחין, פירוש יחבר אותה להבינה והבינה אוזיפת לה מנהא, ועל ידי זה נגדלת כח השמירה שישמור את כח הזכירה:

פרק רפח

איתא (ב"ק צב:) בירא דשתית מיניה מיא לא תשדי ביה קלא. הנה בסט"א יש גם כן כח, וזה שנקרא ס"ם אל אחר (תקו"ז קמ.), והוא גימטריא קל"א, ואל הוא לשון כח, כי זה לעומת זה עשה, והוא מדת הגבהה מדת הארז שהיא גבוה ואין עושה פירות, ובשבת כתיב (תהלים כט, ה) קול ה' שובר ארזים, כוחות החיצונים, ועל כן אמר דוד (תהלים קלא, א) ה' לא גבה לבי. וזה 'בירא דשתית מיניה מיא', כיון שנתמשך מכלל ישראל מהשכינה, 'לא תשדי ביה ק'ל'א' הוא הגבהות, כי אין אני והוא יכולים לדור בעולם (סוטה ה.):

פרק רפט

בשתים יכסה פניו ובשתים יכסה רגליו ובשתים יעופף (ישעיה ו, ב). הנה יש ג' מיני הולדות ודרכים לעבודתו יתברך, וכל אחד ואחד יש בו יראה ואהבה, א' יש אדם שעובד להקב"ה בפנימיות עצמיות הבורא יתברך ועובד אותו בזה השכל, ויש לזה אהבה ויראה, יראה שלא ליפול מאהבה זו. ויש אדם שעובד השי"ת מחמת אמונה, ויש לזה גם כן יראה ואהבה, יראה שלא ליפול מאמונתו. ויש שאין לו אף אמונה, רק שהוא מעופף

תמיד ואין יכול לעמוד במקום אחד רק שהוא חושק תמיד לעבוד את השי"ת באמונה, ויש לו גם כן יראה ואהבה, האהבה היא החשקות שחושק תמיד לעבודת השי"ת, ויראה הוא שמא יפול מאהבתו לאהבת עולם הזה. וזהו ההשתנות שיש באדם שהוא משתנה בעבודת השי"ת ממדרגה למדרגה.

וזהו (תהלים לד, א) 'בשנותו את טעמו לפני אבימלך ויגרשהו וילך', פירוש כשאדם משנה עצמו מטעם אמונה לטעם פנימיות ועצמיות ומיילד אליו יראה ואהבה מגרש את היצר הרע בזה, ואחר כך (שם, ב) 'אברכה את ה' בכל עת', אבימלך נקרא הקב"ה שהוא מלך ממ"ה. וזהו (שם פסוק ו) 'לכו בנים שמעו לי', היראה והאהבה נקראים בנים, וזהו לכו בנים 'שמעו לי, 'שמעו' לשון קביצה (ראה ש"א טו, ד), יקבץ את ההולדה שמוליד תמיד יראה ואהבה יקבוץ אליו תמיד, ואח"כ 'יראת ה' אלמדכם', כשתקבוץ להקב"ה היראה והאהבה שנקראו בנים אז יזכה שיהיה לו התקשרות עם עצם הפנימיות, ויראה תמיד להגביה כל האהבות והיראות שמונחים בגשמיות לבורא יתברך שהוא כביכול מדותיו יתברך, שהוא מנהיג את העולם בחסד וגבורה.

וזהו פירוש 'בשתים יכסה פניו', פירוש באהבה ויראה יכסה את הפנימיות עצמיותו יתברך שלא יפלו מזה, 'ובשתים יכסה רגליו' שלא יפול מאמונתו, 'ובשתים יעופף', פירוש באהבה ויראה מעופף וחושקים להיות מהעובדים את השי"ת:

פרק רצ

כלל גדול, יש בעולם שתי רגיליות, א' רגילות הגשמיות, שמורגל לעשות דברים גשמיים דהיינו אכילה ושתיה ודברים אחרים, ויש רגילות העובדות, כמו תפילין ותפלה ודברים אחרים מצות שעושה זה מחמת הרגל. וזה שאמר דוד המלך ע"ה (תהלים קיט, צט) מכל מלמדי השכלתי, פירוש כל הלימודים דהיינו הרגילות השכלתי, פירוש שהרחקתי את עצמי מהרגילות.

כי זה ידוע שהשי"ת כביכול השפיל את עצמו עד לעקביים עד סוף דרגין, וכשמגביה האדם את עצמו דהיינו מדותיו להשי"ת אז הוי כאלו מגביה להשי"ת כביכול, וזה פירוש (שם צט, ה) רוממו ה' אלהינו. ודע שכל השמות והכינוים הם באים מצד המקבלים, כי לפי המקבל כן בהירות שמו מתפשט בו ואז הוא נקרא שם וכינוי, וזהו (חגיגה יב.) שד"י - שאמר לעולמו די, ומשה בגימטריא 'א'ל ש'ד'י', מחמת שהגביה עצמו למקום גבוה מאוד ושדד כל המערכות, על כן נקרא שדי ששידד כל מערכות הקליפות, נמצא ששם שדי היה שייך אליו, וכפי הגבהת המקבל כן יפול השם או הכינוי עליו. וזהו 'רוממו ה'

אלהינו', מלשון הגבהה, שלא יצטרך השי"ת להשפיל שמותיו ומדותיו אל האדם למטה אלא האדם יגביה עצמו למעלה ויפול שמו עליו, אבל לעצם השי"ת אין לו שם וכינוי, כי השם הוא הגבול ומדותיו אין להם תכלית וגבול, ובשעת בריאת העולם היו רוצים מידותיו להתרחב עד אין תכלית עד שגער הקב"ה כביכול ואמר לעולמו די, וזהו שדי שאמר לעולמו די:

פרק רצא

אין התורה מתקיימת אלא במי שמעמיד את עצמו ערום עליה (סוטה כא:). בארבע פרקים העולם נידון (ר"ה טז.), פירוש דהיינו כמו שיש אהבה ויראה בהמשפיע כך יש בהמקבל, וזהו נקרא ד' פרקים. יש אתוון רברבין ואתוון זעירין (זהר ח"ב קלב.), פירוש עד שלא בא להתגלות כשהוא עדיין בעלמא דאיתכסיא בעולם המחשבה נקרא רברבין, וזהו שאמר (עי' זהר ח"א קנא.) כד איהו בקסטריא מלך רב איקרי, וכשהוא בא בהתגלות, כשמגלה גדלותו לעבדיו, שמגלה את עצמו מעולם המחשבה לקול ואח"כ מתגלה כביכול לדיבור שיש לו תפיסה, נקרא מלך זוטרא, פירוש מקטין את עצמו לעולם הדיבור, וזהו אתוון זעירין. וזהו (תהלים קו, מח) מן העולם ועד העולם, כי עולם נקרא מה שיצא מהרצון להתגלות, וכשבא להמחשבה נקרא עולם נגד הרצון, והקול הוא המחבר בין עולם המחשבה לעולם הדיבור. וז"ש (שמות יד, לא) ויאמינו בה' ובמשה עבדו, משה נקרא קול (זהר ח"ב כה:), כמ"ש (ברכות מה.) בקולו של משה, וכשמקושר בהויה זהו ויאמינו בה' ובמשה עבדו, יכול להוציא ולהתגלות ע"י הקול.

והנה (זהר ח"א קנג: עיי"ש) בין תרי צדיקי יתבא עלמא, צדיק יש לו נו"ן כפופה ויו"ד בתוכה, וזהו חכמה, נו"ן כפופה פירוש כשהצדיק כופף כל הארציות תחת הי' שנקרא חכמה, ואחר כך נקרא צדיק, וב' צדיקים נקראים ב' המשכות, המשכה א' שנותן שעשועים להשי"ת, וב' שממשיך השפעה מעילא לתתא, וזה נקרא בין תרי צדיקי יתבא עלמא בין ב' המשכות הנ"ל, וצדיק נקרא דרך יסוד, שהוא מחבר כל העולמות, דרך לשון המשכה והתחברות כמו (משלי ל, יט) דרך גבר בעלמא, ותענוג מקיים כל העולמות, כמו שראינו בדרך הטבע כשאדם חולה אינו טועם טעם אכילה ותענוג מחמת שנסתלק ממנו התענוג, ותענוג נקרא חיי המלך ומלך עולם, וזהו (חגיגה יב:) עמוד אחד יש מן הארץ ועד הרקיע ומנו צדיק:

פרק רצב

הנה כתיב (ירמיה נא, יד) נשבע ה' צבאות בנפשו. אחור וקדם צרתני (תהלים קלט, ה), אחור למעשה בראשית כו'. נפשו נקרא עיגולים ורוח נקרא יושר (ראה ע"ח שער א ענף ג), וקשה הוא רוח עליונה מנפש, ועיגול הוא מדריגה עליונה, והיה לו לומר בהיפך. אלא סוף מעשה במחשבה תחלה, למשל כשאדם עושה כלי לשתות הרי התענוג מהשתיה היה במחשבה שלו קודם עשות הכלי, וכשנגמר הכלי ושותה נשלם המחשבה ראשונה, זה נקרא נפש, הכלי נקרא יושר, ועל כן נקרא נפש עיגול, נפש - רצוניות, שבתחילה ראה התענוג של הכלי. והנה ישראל עלו במחשבה תחילה (זהר ח"א כד.), ונמצא שתחלת המחשבה ראה תענוג מישראל, כמו שאמרו רז"ל (ילקו"ש שמות רסח) אליעזר בני כך הוא אומר, זה היה מעורר אותו לברוא את ישראל ונשלם רצוניות השי"ת. וזהו אחור למעשה בראשית וקדם לפורעניות, כי אף שאנו נבראים בסוף הכל ואנו המדרגה התחתונה מהכל, אעפ"כ התענוג שבא מעובדות להשי"ת היה קדם להתגלות, פורענות לשון התגלות, שנצטיירה ונתגלה בחכמה תחלה.

והנה השי"ת נקרא קדוש, כי השי"ת נקרא אין סוף ונתלבש את עצמו בי' מדות, וז"ש (יוצר לר"ה, שהש"ר ד, כב) מלך בעשרה לבושים לבש, וע"י זה הלבשה אנו יכולים לתפוס בו ולהלביש אותו בי' לבושים וזהו נחת רוח לפניו. וז"ש (דברים ח, ד) שמלתך לא בלתה מעליך, כשאנו מקשרים המלבושים ומלבישים את אורו בהמלבושים אין להם כליה עולמית, והלבושים נקראים מדות לשון לבוש. וז"ש (ש"ב ח, יג) ויעש לו שם, לשון שממה, הוא הצמצום האור. וז"ש (תהלים צג, א) ה' מלך גאות לבש, גאות לשון הגבהה, גאות גימטריא ת"י, ר"ל החכמה נמשך עד סוף דרגין, וכן קדוש גימטריא ת"י.

וז"ש (יבמות סד.) תפלתן של צדיקים דומה לעתר שמהפכין מדת הדין למדת הרחמים, ובכל מדה שאנו מתלבשין בו אנו ממשיכין אותו גם כן לאותו מדה, דרך משל כשאנו מתלבשין עצמינו ברחמנות אף השי"ת כביכול מתלבש עצמו באותה מדה רחמנות. וכל מדה כלול מי', כי כולם בחכמה עשית (תהלים קד, כד), וכולם נכללין בחכמה, נמצא בכל מדה יש כח העשר דהיינו החכמה, וזהו ק' מן קדוש, ואנו נקראים ד' - דלית ליה מגרמיה כלום, ואנו ממשיכים אותו ע"י הג' מדות חג"ת הרי ש', והמשכה עצמו נקרא ו'. וז"ש (איוב כג, יג) 'והוא באחד ומי ישיבנו', הקב"ה הוא באחדות אין סוף, 'ומי ישיבנה', ע"י הבינה יכול להשיב המדות לשרשם, והוא ע"י כי 'נפשו אותה ויעש' קדוש.

וזה גם כן (תענית יד:) מלך בקימה ושרים בהשתחויה, פירוש קודם המשכה היה מ"ם סתומה, וזו מ"ם ממלך, ונמשך ע"י "ג"ת וכל אחד כלול מו' הוא למ"ד ממלך, והמשכה

הוא ך' פשוטה, וזהו מלך בקימה, פירוש כשאנו כופפין עצמינו תחת רצון השי"ת שימשך עלינו השפעת החכמה נקרא אצל הרצון קימה, ושרים בהשתחויה פירוש כשהאור נמשך אלינו ע"י המדות הוא נקרא השתחויה.

והנה אמרו (ברכות סג:) אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה, פירוש אנו צריכין לייחד קוב"ה ושכינתיה (ביחוד ולא שום עצם אחר) תוך המלבושים, וז"ש ימית עצמו, שלא ישאר עצמו תוך המלבושים רק קוב"ה ושכינתיה ביחוד ולא שום עצם אחר. וגם זהו פירוש אין התורה מתקיימת אלא במי שמעמיד עצמו ערום עליה, פירוש שלא תהיה אתה עצם מופרד מהשי"ת חס ושלום, אלא תקשור עצמך בהשי"ת ותהיה אחדות, וזהו ערום - יהא ערום מגופניות, שלא יעשה אלא להעלות השכינה מארציות ויבוא הקב"ה לתענוג גדול ושעשועים גדולים וישפוך עליו גם כן התענוג ההוא מלמעלה, ומי הוא השוטה שלא יהיה בו תאוה לקבל התענוג גדול של אין סוף ברוך הוא. וזהו (ישעיה ו, ג) ה' צבאות מלא כל הארץ כבודו, המלבושים נקרא כבודו. וזהו (אבות פ"ה מ"ו) אף צבת בצבת עשויה, פירוש האיך יכולין אנו להמשיך אותו לרצונו לקבל ממנו תענוג, בצבת, כשאנו מבטלין רצוננו של הגוף:

פרק רצג

וראה בנים לבניך שלום על ישראל (תהלים קכח, ו). כי כשג' ראשונות נכנסים ומתלבשים תוך גדולה גבורה תפארת הרי נק' הולדה אחת, וז"ש (עי' ע"ח שער כח) תלת כלולין בתלת, ואחר כך כשנמשך לקול ודיבור הרי הולדה ב'. וז"ש 'וראה בנים', כשיגיע העובד אלהים לקול ודיבור שנקראים 'בנים לבניך' שהם ג"ת, ואז כשיבוא לידי מעשה אז 'שלום על ישראל', יהיה הכל בשלימות:

פרק רצד

בטבעות הארון יהיו הבדים וגו' (שמות כה, טו), וזהו אמרם ז"ל (תנחומא ויקהל ז) צמצם הקב"ה שכינתו בין שני בדי הארון. הנה יש ב' מיני ארונות, ונקראים על שם מקבל א' הוא הגוף וא' הוא הנשמה. והנה יש ששה כנפי ריאה והלב כולל אותן והם ששה, פירוש ע"י ששה כנפים יש לאדם ראיה והבנה, והם הו' מדות אהבה ויראה ותפארת נצח והוד, והלב הוא המקשר הרי ו', ויכול להטות הכנפים לאיזה צד שירצה ע"י הלב או להיטיב או להיפך. והמחשבה גם כן נקראת ה' ארון, והלב הנ"ל ה' ארון, שיש בו ה' הנ"ל. וזהו צמצם שכינתו בין ב' בדי הארון, כי בדי הוא לשון בד בבד, כי בקליפה כל

המדות נקראים מפורדים, אבל בעבודת השי"ת כולם אחדות, וכשמקשר אדם הו' מדות לשרשם הרי הוא מצמצם השכינה בין ב' בדי הארון. וזהו בטבעות הארון יהיו הבדים לא יסורו ממנו, הו' מדות שנקראו בדים יהיו מיוחדים בבית הנשמה שנקרא ארון:

פרק רצה

צריך האדם לחבר ו' בה' כנפי ריאה, וה' הוא ד' - לית ליה מגרמיה כלום שהוא דלי"ת, ונקודה היא העובדא הוא התענוג להשי"ת. וזהו ענין קטורת שמחבר ו' לה' כנ"ל, וא"כ יש בקטורת י"א סממנים כמנין ו"ה, וז"ש בספרים שהקטורת מבטל מיתה, מחמת שאנו מקשרין החיות להשי"ת, ומי שנוטל החיות לעצמו על זה נאמר (משלי ה, ה) רגליה יורדות מות, על כן צריך להגביה ולקשר החיות להשי"ת:

פרק רצו

יש ב' שינין, א' בג' ראשין וא' בד' ראשין, הד' ראשין הם ד' מוחין ב' מהאב וב' מהאם, שממשיכין שכליות להבן ומביאים אותו לידי גדלות השכל דהיינו לשכל אב ואם, ומחמת שאין כח בהבן להשיג השכליות שלהם הם מלבישין שכליות שלהם בדיבורים ואותיות, וזה נקרא זקן זה קנה חכמה (קידושין לב:), זקן הוא פירוש התלבשות, ע"י התלבשות בדיבורים קונה הבן חכמה מאביו. והנה כל זמן שלא השיג הבן שכל האב ואם נקראים מקיפין על ראשו, והם ד' מקיפין. אבל כשבא בגדלות ונכנסו בו המוחין המקיפין הרי אחר כך יש לו מקיפין יותר גדולים ונקראים שי"ן של ג' ראשין, מחמת שהשיג לשכל אב ואם הרי שי"ן דעת האב ודעת הבן, כי כבר נעשה תכלית כוונת האב ואם דהיינו שיבא לגדלות, ועל כן בשבת אין צריך להניח תפילין, כי נכנסו בו המקיפין שהיו לו בחול ויש לו מקיפין יותר גדולים, ובשבת נקרא ישראל סבא ובחול כשהוא עדיין בקטנות נקרא ישראל זוטא, שצריך עדיין למקיפין.

וז"ש (תהלים כד, ב) כי הוא על ימים יסדה ועל נהרות יכוננה, ואמרו רז"ל (מדרש תהלים שם) על ארץ ישראל נאמר, נהרות הם ד' מוחין המקיפין שמנהירין ומגדלין אותו לגדלות השכל בו' הימים ומריצין אותו לגדלות השכל ע"י התלבשות המוחין כנ"ל, וזהו ארץ - מריצה (עי' ב"ר יג, יב), וזהו על נהרות יכוננה, שהנהרות מכוננים אותו על כנו, מחמת שנכנסין הד' מוחין שנקרא נהרות במוחו ונעשה ג' ראשין כנ"ל ועם הז' ימים הרי הוא נשתלם בשלימות:

פרק רצז

לך דומיה תהלה (תהלים סה, ב). דומיה מלשון מדמה, פירוש זה שאנו מדמין עצמינו להדבק במדותיו הוא תהלה, שהם נאים ומתוקנים מאוד ומפוארים בעינינו ויש חשקות להדבק שם:

פרק רצח

שמע (דברים ו, ד), כתוב בכתבים (פע"ח הק"ש פ"ז) שד"י והוי"ה גימטריא ש"ם, כי הנה השי"ת ברא עולם השכל וזהו אדם, וגם ברא בהמות וחיות, ולכך בראם כדי לעשות לו שם, כי ע"י התבוננות האדם בהם יבין שיש בורא עולם ויעבוד אותו ויהיה תענוג להשי"ת. וזהו שם ע' (זהר ח"ב קס:), כי ע' הוא עולם התענוג, שמע לשון קביצה (עפ"י ש"א טו, ד), כי ע"י שישמע ישראל להקב"ה מכח התבוננות הנ"ל שיש בורא עולם הוא התענוג להשי"ת. [או פירוש ישראל הוא ישראל סבא]. והנה מה שברא השי"ת שאר בריות בלא שכל הוא צמצום, והוא שם 'ש'ד'י - שאמר לעולמו די (חגיגה יב.), ולכך צמצם כדי שיהא לנו התבוננות שיש לעולם בורא, ואלו היו כולם שוים לא היה לנו התבוננות. והנה הבריות השפלות הם מהויה, שנתהוו בעולם מאין ליש הרי כאן יש הויה, ושדי הוא הצמצום עולה גימטריא שם, שבראם כדי להיות לו שם:

פרק רצט

או י"ל כי למה נקרא שמו שדי שאמר לעולמו די, פירוש לשם הויה ב"ה שמהוה את הכל נאמר די כדי שלא יגשמם ויצמצם יותר את האור אין סוף ברוך הוא, כדי שיוכלו הצדיקים אחר כך בקל להגביה את הארציות, ומקום הצמצום נקרא 'שם', מלשון שממה מן האור אין סוף ברוך הוא, וזהו שם ע' נקרא החכמה פירוש שם ע':

פרק ש

ציצית. פירוש כי יש בהמוח בחינת אות צדיק, ומהאות צדיק נמשך היו"ד שהיא החכמה, וזהו ציצית, שתציית להאותיות צ"י, פירוש מחכמה עד סוף דרגין יש ט' ספירות וכל אחד כלול מי' הרי צ', ויו"ד הוא חכמה, אך הצדיק אינו בהתגלות והיו"ד בא בהתגלות יותר, וזהו ציית להצדיק, יו"ד שבהמוח:

פרק שא

ידעתם את נפש הגר (שמות כג, ט). פירוש ידעתם לשון התחברות, שתחבר ותגביה את נפשו לשרשיות, שהגביה את עצמו מהארציות לשרשיות, ושמא יפול חס ושלום, מפני שסורו רע שיכול בקל לחזור לסורו ר"ל לארציות, לכן תגביה אותו שיגור עם הקב"ה. או פירוש שעלינו מוטל לחבר נפש שהוא מדריגה תחתונה להג"ר - להג' ראשונים:

פרק שב

הכסיל בחושך הולך (קהלת ב, יד). ר"ל כסיל - כ"ס י"ל, זהו חכמה והבינה, החכמה נקרא יו"ד, והבינה נקראת למ"ד (תקו"ז פט.), מחמת שלומדה מהחכמה, כס לשון מכוסה, פירוש כשמכוסה מי' ול' מחכמה והבינה בחושך הולך:

פרק שג

תפילין פירוש תפל נ' לי', תפל לשון התחברות, פירוש שמחבר הנ' שערים שיש לו בהלב להי' שהוא החכמה:

פרק שד

פתחי לי אחותי וגו' (שה"ש ה, ב) ראשי תיבות פ'ל'א, פלא לשון מכוסה והפלאה, ולפעמים הוא לשון ביקוע, כמו (ילקו"ש בראשית פ"ה רמז נט) פלי רומנא. כי פלא אותיות אלף החכמה, להיפך הוא פלא לשון מכוסה והפלאה, שמונח בארציות. אבל כשמניח את עצמו ומשבר הגופניות אז פותחין לו בהירות בשכלו להשיג החכמה ומרגיש גדלות הבורא במוחו, וזהו פלא לשון ביקוע פלחי דבילה, ר"ל שפלח ושיבר את הארציות אז פותחין לו בהירות. ולפעמים הוא לשון תחילת הפתיחה שיהא נפתח, לשון להבא, וז"ש פתחי לי אחותי ר"ת פלא:

פרק שה

משכני אחריך נרוצה (שה"ש א, ד). הנה יש פנים בפנים ואחור בפנים, פירוש יש פעם שהשי"ת פונה פנים לאדם, והוא גם כן פונה אליו הפנים. וזה שהשי"ת פונה אליו באחור הוא מדרגת הגבורה, אף כשפונה אליו הפנים, וזהו אחור בפנים, ועושה כן כדי שיתקשר עם השי"ת יותר. וזה שהיה נחום איש גם זו אומר תמיד גם זו לטובה (סנהדרין קח:), שגם הגבורה היה מקבל באהבה. אבל לרשע אין פונה אליו כלל, והקב"ה משוך ממנו

אף האחור, אלא מניחו והולך. וז"ש 'משכינו אחריך' אפילו באחור שהוא מדת הגבורה, אפילו הכי 'נרוצה', אתקשר בך:

פרק שו

כתיב (תהלים פא, ד) תקעו בחודש שופר בכסא וגו', וכתיב (שם כט, ג) אל הכבוד הרעים ה' על מים רבים, הרעים גימטריא שכ"ה (פע"ח השבת פ"ח). פירוש שיש מדה אצל השי"ת שנקרא נערה, והיא מודדת הטובה, ונק' נער על שם שמנוער קצת מהטוב, ועושה זה כדי שיבין האדם שהוא מחוסר מהטוב ויתעורר את עצמו, ואז איתערותא דלתתא מעורר איתערותא דלעילא ואז ישפיע לו השי"ת בלי מדידה, וזהו הרעים לשון התעוררות. והנה אמרו רז"ל (סוטה מט:) לימות המשיח בת קמה באמה כלה בחמותה, ואיך שייך זה. אלא בת פירוש מי שהוא עתה במדריגת בת יהיה לו קימה באימה, פירוש מחמת שיהיה רב טוב השי"ת והשפעתו מגולה לא יהיה עוד בבחינת מקבל רק בבחינת אם המחזרת להשפיע, כי ישראל מפרנסין לאביהם שבשמים (זהר ח"ג ז:), וזהו בת קמה באמה.

ומה שאמר כלה בחמותה, פירוש כי הנה כתיב (איוב לה, יד) תתהפך כחומר חותם, חומר הוא החומר הראשון שהוא השכל הראשון, וחותם הוא הגוף, חותם לשון סוף שהוא סוף כל המדריגות. והנה האברים נקראים פועלים, שפועלים תמיד כמו כלים ואין להם לעולם השתנות, והשכל משתנה בכל שעה שכל אחר, והעובדות משתנות לפי השכל. וזהו (איוב לח, יד) 'תתהפך כחומר', כשכל שנקרא חומר, 'חותם', זהו עובדות הגוף. ומהו לשון חותם, אלא נבאר כי כשמתילד אצל האדם שכל חדש יש לו תענוג גדול, וזה סוד (חולין ז:) צהבו פניו של רבי, כי חכמת אדם תאיר פניו (קהלת ח, א), והתענוג יוצא לחוץ, וכשמספר השכל הזה לאחר ואחר לאחר גם להם יש תענוג, וכשמגיע לסוף המדריגות צריך לחתום שלא יתפשט התענוג לחוץ לחותם, וזהו חותם אותיות תחום, עד כאן מגיע התחום, וזהו כדי שלא יגיע התענוג אף לקליפה ויהיה להם חס ושלום אחיזה, על כן צריך לחתום מהם התענוג והחיות יתבטלו וימיתו. וז"ש (שמות טו, טז) תפול עליהם אימתה ופחד, שלא יהיה להם תענוג וחיותו יתבטל. וזהו תתהפך כחומר חותם, עד התחום, וכן מתתא לעילא מקום שממנו נתיילדו השכליות, והחכמה נקרא ג"כ חותם.

והנה כשהאב מספר שכל הבן לפני אביו שהוא זקינו, וזהו (משלי יז, ו) עטרת זקנים בני בנים, וכשבאת האם ומספרת לבעלה חזי במאי ברא אתינא קמך (ח"ג יג.), הרי יש

להבעל תוספת אהבה להאם, נמצא שהשמחה שגרמה להיות להבעל תוספת אהבה להאם זו אשתו נקראת השמחה זו אצלה חמותה, שמחמת השמחה תתילד האהבה שהוא הבעל שלה. והנה עיקר תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים (ב"ר ל, ו), וכלליות ישראל נקרא כנסת ישראל היא השכינה שהיא החיות והקיום של כל ישראל, וכשהשכינה מספרת העובדות להשי"ת אז בא השי"ת בתענוג, ומחמת זה משפיע להם שפע וטוב לעולם והוא התענוג כי הוא קיום העולם. וזהו (נחמיה ט, ו) ואתה מחיה את כולם - מחיה גימטריא ס"ג, כשהשי"ת בא בגסות ותענוג אז הוא מחיה את כולם. וז"ש כלה בחמותה, פירוש מה שגורם לזה שיתיחד השי"ת לישראל שנקרא כלה ויהיה להם קימה, הוא ע"י חמותה היא השמחה שבא להשי"ת מהעובדות.

וזהו (מנחות מג:) חייב אדם לברך בכל יום מאה ברכות, פירוש ע"י הצדיק אנו רואין שהשי"ת אוהב אותנו ואנו אוהבין אותו, וזהו (זהר ח"ג קמב:) חסד שריא בפומא דאמא, הצדיק נקרא אמא וברית והתקשרות, ולזה צריך מקודם הרהור בהחכמה הוא התעוררות תחתון, ועי"ז כמים הפנים אל פנים כן כו' (משלי כז, יט), ונמשך השפעת חכמה אליו, ששולח לו השי"ת גם כן אהבה ע"י הצדיק שנקרא אמה והוא אותיות מאה ומכח זה בא החויב ממילא. וזהו חייב אדם לברך, ומכח שמברך להשי"ת תמיד שולח לו אהבה שלימה.

וזה שנאמר תקעו בחודש שופר בכסא, פירוש האדם הוא מכוסה מאהבה ואינו יכול להתחבר אליו אלא ע"י הצדיק, וז"ש 'תקעו בחדש שופר', פירוש בהתחדשות השכליות שבא להצדיק ע"י השופר הוא התענוג שבא לו מהשי"ת, 'בכסא' פירוש אותו תענוג יכול להמשיך אף למי שהוא בהכיסוים מאהבה, והצדיק יכול להשיג לו שכליות שיבוא למעלת האהבה. וזהו (שה"ש ח, ה) מי זאת עולה, פירוש אפי' לאדם שהוא במדריגה זאת, פירוש מקבל דלית ליה מגרמיה כלום, יכול לבוא להבנה שנקרא מ"י, וז"ש בזהר (זהר ח"א א:) מי קיימא לשאלה, כי שאלת 'מי הוא זה' הוא מכח הבנה, ע"י הצדיק שהוא מנהיג את הכל, וזהו מי זאת הוא עולה מן המדבר, מהמנהיג:

פרק שז

במעלי שבתא הוא התכללות העולמות (ראה שעה"כ סדר שבת ד"א - קבלת שבת) וכל הנשמות יש להם עלייה לאין סוף, אך אם אי אפשר להיות להם עלייה יקשרו עצמן בהצדיק חי עלמין שנקרא 'זה', כמו שאמרו ז"ל (ברכות ו:) כל העולם לא נברא אלא לצוות לזה. וז"ש (אסתר ב, יג) ובזה הנערה באה אל המלך כל אשר תאמר ינתן לה

לבוא עמה וגו', כשיקשור את עצמו עם הצדיק ויהיה לו עלייה בשבת עד אין סוף, עי"ז יכול להמשיך לעצמו שפע עד 'בית הנשים' (שם, יד), עד זה העולם שנקרא בית הנשים, מלשון נשיה ושכחה. והכי פירושא 'ובזה', עם הצדיק, 'הנערה', מי שמנוער, 'באה אל המלך'. לכן יראה כל אדם לקשר את עצמו עם הצדיק, כי ההתקשרות יש יכולת ביד כל אדם:

פרק שח

וירכסו את החשן מטבעותיו אל טבעות האפוד בפתיל תכלת (שמות כח, כח). פירוש כהן גדול היה משמש בבית ראשון ע"י משיחת השמן, ובבית שני ע"י מרובה בגדים (מגילה ט: עיי"ש). והנה כתיב (שמות ל, לא) שמן משחת קודש, 'שמן' נקרא החכמה (זהר ח"ג ז:), על שם שמאירה כשמן שמדליק כל הנרות, 'משחת' לשון מדידה, וז"ש (תפילת ערבית) בחכמה פותח שערים, יכול לפתוח השיעורים ולשער האיך לעשות. והנה יש חכמה עילאה וחכמה תתאה, החכמה עילאה היא היראה ושאר כל החכמות התתאים יונקים מחכמה זו, כמ"ש (איוב כח, כח) הן יראת ה' הוא חכמה, וכתיב (משלי ב, ד) אם תבקשנה וגו'. וז"ש (שם לא, כט) ואת עלית על כולנה, ואשת חיל מי ימצא זה נאמר על היראה, ולכן נקראת אשת חיל, כי אי אפשר להשיג עצם הטוב שנקרא כח אלא ע"י היראה, וזהו (שם, יח) טעמה כי טוב סחרה, פירוש היראה מסחר הטוב, וזהו אשת חיל שהיא יראה מעטרת הטוב שהוא חיל לשון כח.

והנה אי אפשר לפתוח השיעורים לעבודת הבורא בחכמה לבד כי אם על ידי הבינה, וז"ש (בתפילת ערבית) ובתבונה משנה עתים, ומהו לשון עתים, שכל הגשמיות הם תחת הזמן והשי"ת הוא למעלה מן הזמן, והרוצה לשנה עיתים הם התאות הגשמיות שתחת הזמן אינו יכול כי אם בתבונה.

והנה הכהן גדול היה נמשח בבית ראשון ע"י זקני העדה (עי' תנחומא שמיני פ"ג), פירוש בית ראשון הוא הבינה (זהר ח"א כו.) שהיא בית להחכמה, המשיחו אותו בשמן שהוא החכמה, פירוש שזקני העדה המשיכו עליו החכמה. והבית שני נקרא דיבור (עיין שם), ומה שאמרו שלא היה שם שמן המשחה פירוש אין החכמה מגעת לשם, כי הדיבור יכול להיות בית לשאר דברים מה שאין כן הבינה. וז"ש (יומא כא:) ה' דברים נחסרו בבית שני, פירוש ה' הוא הבינה, ועל כן לא היה יכול להיות שם החכמה כי הם ריעין דלא מתפרשין (זהר ח"ג ד.):

פרק שט

ולקחתם מן הדם אשר בסף וגו' המשקוף ועל שתי המזוזות וגו', ופסח ה' על הפתח (שמות יב, כב-כג). כי הנה מדריגה תחתונה נגד מדריגה עליונה נקרא דם, והנה גילוי אלהותו אלינו ע"י התלבשות נקרא הורדה, מחמת שדרכו תמיד להיות בגדלות. ולזה אמר 'ולקחתם מן הדם אשר בסף', כלומר מאותה מדריגה שהיא בסוף דרגין, 'והגעתם אל המשקוף' לשון השקפה, בהשקפה ראשונה על השי"ת תחברו אותה. ובאיזה ענין, הוא ע"י 'שתי המזוזות', הם ההתגברות והתפארות, שיראה האדם שיהיה לו התגברות שע"י זה יכול לזוז ממקומו, וכן ע"י התפארות. נמצא כשתגביהו הסוף מדריגה ותביא אותה לגדלות, אז 'ופסח ה' על הפתח', אף שהוא אצל השי"ת כמו דילוג וקפיצה במה שמשפיל את עצמו למדריגות תחתונות, אך אם הגביה הקטנות לגדלות אזי אין הפסד להשי"ת ברוך הוא בהורדה זו. וזה שאמרו חז"ל (פסחים קיט.) ולמכסה עתיק (ישעיה כג, יח), חד אמר שיכסה הדברים שכיסה עתיק, פירוש כשמקשר דברים תחתונים באין סוף גימטריא כיסוי שהם לבוש להשי"ת, וחד אמר שיגלה מה שכסה עתיק, כלומר שיגלה מה שהיה עד הנה מכוסה מהאדם, ולא פליגי:

פרק שי

חשן ואפוד (שמות כח, ד). הנה יש לבינה ח' מדריגות שנמשך לאדם על ידי התבוננות, וזהו ח' מחשן. והנון הוא נ' שערים מבינה, וזו נו"ן מחשן. והש', כי יש י' מדות שנקרא לבושים, ובשבת כשמשיג הפועל מי פעלם ומשיג ידי הפועל הוא ג"ג, כלומר שהוא גדול ונורא, וכשישיג אלו הג' אז הוא כמנין אחד, ועל כן בשבת אומרים רזא דשבת כו' איתעטרת ברזא דאחד (זהר ח"ב קלה.), והוא ש' דחשן, ואפוד הם הי' לבושין עצמן. וז"ש (שמות שם, כח) וירכסו את החשן, וירכסו הוא לשון חיבור, כשתרצו לחבר ולהמשיך הג' להי' לבושים הנ"ל, וז"ש אל טבעות האפוד, הוא ע"י פתיל תכלת, היראה נקראת תכלת (עי' זהר ח"ג רכו: רכז.) לשון כילוי שמכלה הגופניות מן הגוף:

פרק שיא

כתיב (איוב יא, יב) איש נבוב ילבב, ואמרו רז"ל (ב"ב יב:) קודם שיאכל אדם יש לו ב' לבבות ואחר האכילה יש לו לב אחד, וכתיב (תפילת שחרית דש"ק) ישמח משה במתנת חלקו כו' כליל תפארת כו'. הנה יש שני לבבות וכולם נכללין בחד, מה שהבן נחקק על לב אביו תמיד ומתפאר בו נקרא לב אחד, ומה שהבן גורם לאביו תוספת תענוג הוא לב

הב', והעובדא של הבן שמזה בא לאביו תוספת תענוג ע"י העובדא, הרי כולם נכללין בלב אב, ונקרא 'כל' לשון התכללות וזהו ע"י העובדא, וז"ש (שם) עבד נאמן קראת לו. והנה (זהר ח"ג עג.) הקב"ה וישראל ואורייתא חד הוא ובכל אחד יש סתום וגליא, בישראל השכל והתענוג הוא סתום והדיבור הוא באיתגליא, וכן בהשי"ת, שאמרו בתיקונים (קלה ע"ב) כתר איהו אוכם קודם עילת העילת, נמצא כשהוא במדריגה עליונה הוא סתום וכשנמשך למדריגה תחתונה איהו איתגליא, וזהו (זהר ח"א טז: ועוד) מטי ולא מטי, כשהוא בהתכסיות נקרא לא מטי וכשהוא באיתגליא נקרא מטי. והנה יש באדם לבושו פנימיות, וכשרוצה להשיג התענוג מהפנימיות צריך להשיג תחלה התענוג מהלבוש.

וזה קודם שיאכל אדם יש לו ב' לבבות, צריך לעבור דרך הלבוש ודרך פנימיות, ואחר כך כשאכל ועבר דרך הלבוש אינו צריך לעבור אלא דרך פנימיות, וזהו אין לו אלא לב אחד:

פרק שיב

ונשא אהרן את שמות בני ישראל על שתי כתפיו לזכרון לפני ה' תמיד (שמות כח, יב). איתא (הוריות יב.) אין מושחין את המלכים אלא על המעיין כדי שתמשוך מלכותו, שנאמר (מ"א א, לג-לד) והורדתם אותו אל גיחון ומשחת אותו שם. ואתא הקב"ה קראו ליעקב אל (מגילה יח.). הנה אנו נקראים בנים כמ"ש (דברים יד, א) בנים אתם לה' וגו', ובנים נקראים על שם מנצחים, כמו שאמרו חז"ל (ב"מ נט:) נצחוני בני, פירוש השי"ת נתן לנו מדת הנצחון לנצח אותו כביכול, וזה היה רצונו, פירוש שאין מהפכין הרצוניות חס ושלום, אלא מושכין המשכה לעולם כרצון השי"ת. וזה הקב"ה קראו ליעקב אל, פירוש שמסר החכמה שנקרא כח ליעקב כדי שבהחכמה ינצח להשי"ת, ואל הוא כח, כלומר שמחמת החכמה מביאין השי"ת בתענוג, וזה סוד הקב"ה קא חייך ואמר נצחוני בני, ואל הוא צירוף למ"ד אל"ף, אלף הוא חכמה ול' הוא אמצעות האותיות והוא התענוג, כלומר בחכמה יכול האדם להביא השי"ת בתענוג. ויש צירוף א"ת, פירוש בהסתכלות החכמה על סוף דרגין יכול לקשר ולחבר לשרשו, ות' הוא סוף דרגין, וזהו (סוטה יז. ועוד) את לרבות, לשון הגדלה, שיגדל ויקשר סוף דרגין עם השי"ת. וזהו קל וחומר, כי החכמה נקראת קל שאין בה כבידות, ובהסתכלות החכמה על החומריות יכול לקשר אותם לשרשם.

והנה בצירוף א"ל הביא משה להשי"ת בתענוג, וז"ש (במדבר יב, יג) אל נא רפא וגו', והשיב לו השי"ת מקל וחומר (ערש"י שם, יד), שיסתכל בחכמה על החומריות ועל ידי זה יהיה רפואה. וזהו (תהלים לד, טו) ויין ישמח לבב אנוש להצהיל פנים משמן, יין הוא

נקרא תענוג, וז"ש ישמח - שמאיר הפנים מהחכמה. חסר: הרצוניות של השי"ת נקרא יוד, שמעגל ומקיף כל הדברים, וכשבא בהמשכה נקרא ו' לתוך הבית, וזה סוד (תקו"ז יב:) נקודה בהיכליה, נמצא שהחכמה לא נמדדה בכלי ועל כן יש בה כח להתחבר עם כל הדברים, מה שאין כן שאר המדות שנצמצם בכלי.

וזהו שהיו מושחין המלכים בשמן, שהיא חכמה (זהר ח"ג ז:), פירוש שהיו משיגין לו חכמה, כי מחמת עצמו לית ליה מגרמיה כלום, והיו אחרים ממשיכין לו הא' שהוא החכמה, וגם א' לשון שררה, וגם על המעיין דוקא שהוא חכמה (תקו"ז פז.) כדי שתמשך מלכותו, שיכול להמשיך אל העולם:

פרק שיג

השי"ת הוא אין סוף ונתעטף את עצמו בהלבושים, לשון (בראשית לא, מב) והעטופים ללבן, הלבנות נתעטף כדי שיהא לנו בו תפיסה ע"י האותיות המחשבה שיוכל לשער בהם גדלות הבורא. ה' בצאתך משעיר (שופטים ה, ד), פירוש אף לאחר היציאה אי אפשר שיהא לנו תפיסה אלא ע"י האותיות שנקראו שיעורים. ואותיות הדיבור נקרא אספקלריא שאינה מאירה, שהם רק כלים ולבושים בלא אור, ונקרא שמות מלשון שממה, ונקרא עור בע'. ואותיות המחשבה נקרא אספקלריא המאירה, ונקרא נהורא, שהחכמה מנהיר בהם תוך ההבנה כי הם ריעין דלא מתפרשין, ונקרא אהרן - א' נהר, פירוש החכמה מנהיר. ואותיות הדיבור אין יכולים להתקשר בשרשם אלא ע"י הבינה, וזה סוד (זהר ח"א ב.) אמא שואלת מנהא לברתא, וז"ש (בראשית לז, יא) ואביו שמר את הדבר, אביו זו חכמה, ממתנת שיומשך מחכמה האור עד הדיבור, וזה צירוף א"ת הנ"ל. וזה פירוש (איוב לו, ב) כתר לי זעיר, כתר הוא לשון המתנה, שצריך מעט להמתין שיומשך אור מחכמה לדיבור:

פרק שיד

והנה יש כתיפות שהם נצח והוד שנקראו מחזקים, שמחזקים להשיג ידי הפעל הוא אהבה ויראה, והוא ע"י נצחון והודיות, והכתיפות הם בחינת נוקבא. וזה פירוש (שמות כח, יב) 'ונשא אהרן הוא חכמה. 'את שמות בני ישראל', הוא האותיות והדיבור שנק' שמות. 'על כתפיו', ע"י הכתפים נצח והוד. 'לזכרון', שיהא זכר ומשפיע. 'לפני ה' תמיד', ע"י שיגביה האותיות והדיבור למקום שנקרא 'פני ה'' הוא חכמה, 'תמיד', למקום שנקרא ריעין דלא מתפרשין תדיר:

פרק שטו

איתא (סוטה טו: ושם יז.) שהיו לוקחים אפר מקרקע המשכן לסוטה לומר שאם זכתה יהא לה בנים כאברהם אבינו ע"ה שאמר (בראשית יח, כז) אנכי עפר ואפר. הנה יש אויר מים רקיע (זהר ח"ב קסז. עי"ש), האויר הוא מה שלא בא עדיין בהתלבשות רק עדיין הוא באפיסות, ומים נקרא קצת בהתלבשות ובהמשכה, ורקיע הוא נקרא השכל שהוא יכול להסביר לאחר זה, לשון רקיע הוא פרישות, שפורס בשכלו הגדלות האור כדי שיוכל לתפוס בשכלו, וז"ש (עי' נדה כג:) פרס פרסה במעוהי. וז"ש בתיקונים (דף א.) הפוך רקיע ותשכח עיקר. וגם ז"ש שם (ז:) קמץ הוא רקיע וניצוץ, ורקיע הוא הפתח, שהוא מפתחא דכליל שית ו' מדות ועל כן הפתח הוא ו' הוא הברית והתקשרות, ר"ל הצדיק, וכמו ששבת כלול מו' ימים כך הצדיק כלול מו' מדות, וזהו (שמות כח, יא) פיתוחי חותם, שע"י הברית נפתח החתום ומכוסה ממנו.

ואיתא (חגיגה יב.) אור ששימש בו' ימי בראשית היה מאיר מסוף העולם ועד סופו וגנזו לצדיקים, וקשה היכן גנזו, לית אתר פנוי מיניה (תקו"ז קכב:). אלא זה האור הוא התקשרות, שלכל הדברים צריך התקשרות, וזהו (בראשית כד, א) וה' ברך את אברהם בכל, וגנזו פירוש לאותם שרוצים להתקשר עמו הם ישיגו בו, למדות התקשרות לא היתה שבירה בשעת מיתת המלכים, שנאמר (בראשית לו, לא-לט) ואלה המלכים וגו' וימת וימלוך וגו' וימלוך הדר, ולא כתוב בו מיתה, ומדות התקשרות נקרא הדר, הידורא דכל גופא, כי גוף וברית חשבינן חד (זהר ח"ג רכג:).

וז"ש (בראשית מט, כב) בן פורת יוסף, פירוש כשעובד השי"ת מחמת שהוא בן, אהבה עצמיות בלי שום מדה, ועל ידי זה יגיע להשי"ת תוספות תענוג שנקרא יוסף, השי"ת מגדיל אותו, וזהו לשון פורת מלשון (בראשית לה, יא) פרה ורבה, וגם כן לשון תפירה מלשון התחברות. וז"ש (שם מב, ח וברש"י) והם לא הכירוהו, שיצא מאתם בלא חתימת זקן, פירוש שיצא מן הגוף להתקשר בהשי"ת בלא שום התלבשות, ומדת זקן הוא התלבשות אור כדי שיוכל להבין הבן השכל בקטנות, ועל כן סריס אין לו זקן, שאין לו בנים א"צ לזקן, אבל אנו נקראים בנים להשי"ת על כן נתלבש השי"ת במדות כדי שיוכל להשפיע אורו אלינו, וזה נקרא מותרי מוחין, שזה אצלו כמותרות.

וכשאנו מתקשרין בהתקשרות עמו ואנו משיגין ההתלבשות שנתלבש בהן השי"ת, עי"ז אנו יכולין להתחבר בהרצון עצמו ע"י שני בחינות, א' כשאנו רוצין להבין הטעם מהדבר שכבר נתחדש בעולם, אזי אנו צריכין להסתיר עצמינו באפיסת השכל זמן מועט כדי להמתיק טעמו של דבר, וזה נקרא כתר זעיר. ובחינה ב' כשאנו רוצין להמשיך התחדשות

לעולם מה שלא היה מקודם, דהיינו מה שאמרו ז"ל (יבמות סד.) צדיקים מהפכין מדת הדין למידת הרחמים, שזה לא היה מקודם, צריכין אנו להסתיר עצמנו באפיסת השכל זמן רב כדי להביא ההתחדשות הזאת, וזה נקרא כתר סתם. וז"ש (תהלים קמה, יט) רצון יריאיו יעשה, פירוש שהצדיק מקושר בהרצון יכול להמשיך עד העשיה ההתחדשות.
והנה באפיסת השכל זה הרצון יש קבלה בידינו שיש תר"ך אורות, והנה מחמת שאין אנו יכולים לתפוס שם באותו התר"ך אורות צמצם הקב"ה את אורו בהבינה, והחכמה נקרא יש שנאמר (איוב כח, יב) והחכמה מאין תמצא, וכיון שמציאותה מאין היא עצמה יש, והבינה גם כן נקרא יש. והנה זה הצמצום שנצמצם בחכמה תר"ך אורות לא היינו יכולים לתפוס, על כן נתלבש הקב"ה יותר וצמצם אורו ונעשה מיש קנ"ה, קנ"ה חצי מספר מי"ש, וזהו (משלי ד, ה) קנה חכמה קנה בינה, ועל ידי זה הצמצום אנו יכולין להשיג אורו. וזה שאמרו ז"ל (קדושין לב:) זקן זה שקנה חכמה, זקן הוא התלבשות, כשנתצמצם אור החכמה בקנה אז אנו יכולין לקנות אותה:

פרק שטז

מצות פרה אדומה היא חק בלי טעם. פירוש הטעם הוא אור גדול כל כך שאין אנו משיגין אותו, אבל משה זכה לבינה (ר"ה כא:) והבין אותה. והנה פרה אדומה נקרא המחשבה (זהר ח"ג רמג:), ונקרא פרה על שם שהוא פרה ורבה שכליות לאדם, אדומה נקרא על שם האדמימות שהיא בינה שמינה דינין מתערין (זהר ח"א קנא.). והנה כמו שפרה אדומה מטמא טהורים ומטהרת טמאים כך המחשבה, כי אמרו ז"ל (שבועות לט.) ישראל הם עריבים זה בזה, לשון מעורבים, והמחשבה טמאה מאדם שאינו מזוכך נופלת על הצדיק על מחשבתו וכביכול שמטמא את הצדיק, אך שהצדיק נמשך לשורשו עי"ז מושך ומעלה עמו את המחשבה, ועל ידי זה יכול להביא טהרה גם לאדם שאינו מזוכך ויכול להיות לו עלייה על ידי זה, וזהו בתחילה לטמא טהורים ואחר כך לטהר טמאים.
והנה הבינה היא בית להחכמה ונקרא משכן לחכמה, ונקרא נוקבא שמקבלת מהחכמה, והדיבור נקרא קרקע המשכן, ולפעמים ההבנה מקבלת מהדיבור, שע"י הדיבור נתעורר הכוונה, וזו היפך מהראוי שצריכה להיות מקבלת מחכמה ולא מדיבור, וזה גרם שסטה מהבעל מהמשכיל, על כן אין יכולה לקבל מהחכמה. ואם זכתה כו', אם יזכך את עצמו ויתחבר להמשכיל ואז תהיה מקבלת מהחכמה ויהיה הדיבור הולדה מחמת הבינה:

פרק שיז

אמר רבי יהושע בן לוי בואו ונחזיק טובה לאבותינו שהודיענו מקום תפלה (ב"ב כה.), וכתיב (תהלים קו, ב) מי ימלל גבורות ה' ישמיע כל תהלתו. הנה יש א' בצורת י'ו'י' וזהו מצד הרחמים, וז"ש (תהלים קמה, טז) פותח את ידיך, ראשי תיבות גימטריא צ"א, הויה ואדני, ובשילוב הוא יוד לעילא יוד לתתא, ובהסתלק היודין נשאר ו' אותיות באמצע, והפירוש כשתפתח הב' יודין יומשך עלינו הרחמנות. וז"ש בספרים (עי' פע"ח העמידה פ"א) שכל השמות שהם דין והא' שבהם הוא המיתוק, כגון אהיה אדני אלהים כשתסיר מהם האלפין האותיות הנשארים הם דין, הנה זה גדלות השי"ת שהשפיל את עצמו למדריגות תחתונות. וזהו שם הויה של ס"ג שהיא לשון גסות, והוא"ו שבשם זה הוא באלף, לרמז שהוא נוצר חסד לאלפים (שמות כ, ו), פירוש 'נוצר' הוא אותיות צינור, לכך המשיך השי"ת את עצמו למדריגה תחתונה ע"י צינור (וצמצום) [וצמצם] את עצמו כדי 'לאלפים', לשון לימוד, שילמד שכליות לאותם שרוצים להתקשר עמו, וזהו גסות שלו:

פרק שיח

הוריני ה' דרכך אהלך באמתך (תהלים פו, יא). פירוש דוד המלך ע"ה היה מדת מלכות מדריגה התחתונה, והנה מחמת היראה נופלים ונדרכים הגשמיות, וזה שאמר 'הורינ ה' דרכך', שאתקשר עמך באמונה, ואחר כך 'אהלך באמתך', אבא להאמת. והנה המדת מלכות נקרא רגל (ע" ע"ח שמ"ג פ"ב), וז"ש (תהלים קג, יט) מלכותו בכל משלה שהיא בחינת רגלים, וצריך ליתן שמירה לרגלים ועל ידי זה יתחבר באין סוף, וזהו (אבות פ"ד מט"ו) והוי זנב לאריות, אף שהוא סוף דרגין מכל מקום מחובר באין סוף. והנה כתיב (שמות טו, כג) ולא יכלו לשתות מים ממרה כי מרים הם, כי אפילו בכל דברים הנראים שהם מרים יש בהם ביסום תוך המרירות והמתיקות הדין, ומי שאינו מרגיש הביסום תוך המרירות הוא מחמת כי 'מרים הם', שהם בעצמם מרים, שמונחים בגשמיות לכך אינו מרגיש הביסום. וזהו (שבת ל:) אל תיקרי מור אלא מר, כשעובר דרך המרירות ומרגיש הביסום נעשה ממר מור לשון ביסום:

פרק שיט

דעו לפני מי אתם מתפללין (ברכות כח:). החכמה נקרא פנים, 'מי' הוא הבינה (זהר ח"ב קיז.), ותחברו התפלה להחכמה שהוא 'לפני מי', קודם ההבנה. וזהו (ב"ב כה.) בואו ונחזיק טובה לאבותינו שהודיענו מקום תפלה, להתחבר התפלה ל'מקום' שהוא

החכמה. וזהו (תהלים קו, ב) מי ימלל, לשון מלילות. גבורות ה', מי שיכול למלל הגבורות הוא על ידי שישמיע, שיקבץ הכל להתהלה:

פרק שכ

הנה מחמת שמושך האדם החכמה לכל מקום נתבטל הדין נגד החכמה:

פרק שכא

מי קיימא לשאלה (זהר ח"א א:). פירוש החיות אצל השי"ת הוא עצמיות, ואצלינו הוא רק שאולה, וצריך להחזיר החיות לשרשה הוא השי"ת והוא מחליף אותנו כח אחר:

פרק שכב

היכל נקרא ה' כ"ל. כי הקב"ה הוא כלליות העולמות, והאדם נקרא ה', שהוא תמיד מקבל מהקב"ה, ועל כן צריך אדם ליזהר שלא להחריב ביתו של הקב"ה, וזהו שב ואל תעשה. כי הנה החיות רצוא ושוב (יחזקאל א, יד), כי אם יהיה עליו השראת המוחין השכליות והיה מכיר גדלות הבורא בכל רגע היה נתבטל ממציאותו מחמת יראה, כי יראה נקרא תכלת (עי' זהר ח"ג רכו: רכז.) על שם שמכלה הגוף, על כן לפעמים מסתלקין ממנו השכליות האהבה והיראה שיש באדם, ועל כן באותו העת שמסתלקין ממנו לא יחרוב הבית:

פרק שכג

יוצר אור ובורא חושך (ישעיה מה, ז). ועל כן בכל דבר הקדושה יש בתחילה חשך ואחר כך האור, כי אור הנשמה משתמש בערבוביא אור עם חשך. והנה על כל אות ודיבור דנין את האדם אם ישיג את האור שבו אם לאו, ולפעמים כשאינו ראוי מדחין אותו במחשבות רעות, אך ששם יש גם כן חיות הקודש, ויכול האדם למשוך החיות הקודש שבו ע"י ניצוח שמנצח את עצמו אל הקדושה:

פרק שכד

הרעים ה' על מים רבים (תהלים כט, ג). פירוש הרעים גימטריא שכ"ה (פע"ח השבת פ"ח), כי האדם נקרא ה', וכשאדם חושב מחשבות רעות בזה חס ושלום מעורר הדינים ונשאר כל האדם דין, וכיון שהאדם הוא ה' הרי ה' פעמים דין גימטריא ש"ך, על כן צריך לחזור לשרשו ובזה הוא מתקן הה', שנתמתקו הדינין. וז"ש (שם) אל הכבוד, וכבוד הוא

גבורה, והכי פירושא מה שהלביש הקב"ה את עצמו בכבוד לקבל מאתנו כבוד, וזה נקרא גבורה, מפני שהיה רצונו שיהא הרעים ה' על מים רבים, שיתעורר האדם המים רבים שבו שהם היראות והאהבות ויחבר להקב"ה ויהיה הכל חד:

פרק שכה

לכתחילה צריך להאמין בהשי"ת עד שיזכה שיהא מרכבה לשכינה, ועל כן נפש אדם דוחה שבת, כי הנה כל אחד ואחד מישראל הוא מרכבה לשכינה, כיצד הידים לשרות בהן יראה ואהבה, והרגלים לשרות בהם רגילות, והברית הוא הקשר. והנה תחילה צריך האדם להיות לו אמונה ורגילות, ואחר כך ישרה עליו הקב"ה. וזה שאין אומרים ברכו עד שהעלו כל העולמות ונתלה בהלהב ואז יכול לומר ברכו שהקב"ה שורה עליו, וז"ש ברכו הוא עולם השרפים, שצריך להתלהב הלב מאוד כדי שיכול לברך להקב"ה:

פרק שכו

פדיון נפש צריך שיתן רמ"ח ול"ה שהוא בגימטריא זרעו, וזהו (הושע י, יב) זרעו לכם לצדקה. גם יתן ג' פעמים שלג, וזהו (איוב לז, ו) לשלג יאמר הוי ארץ, הקב"ה אמר לשלג, פירוש נתן המשכת השכל לאדם על ידי שלג שהוא ג' מוחין, ואחר כך לכח הפועל שהוא הל', ואחר כך לג' שהוא העובדות מדריגה התחתונה שהוא מספר קטן. וזהו (ישעיה א, יח) אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו, כשיתן מספר שלג - ילבינו, ומחמת זה יזכה להיות השגל יושבת אצלו (נחמיה ב, ו), לימינו, והשכינה נקראת שגל. וגם ליתן כמספר שמו גם כן טוב. וגם טוב ליתן כמספר רמ"ח איברים שבו:

פרק שכז

הנה יש באדם כח הזוכר שהוא החכמה, כמ"ש (תהלים קד, כד) כולם בחכמה עשית. והחכמה צריך להיות בבית שהיא הבינה והיא מעלה כל הדברים לחכמה, מחמת שהוא מבין הדבר על בוריו, וזה (שם קיג, ט) אם הבנים, שהנה בינה מינה דינין מתערין ומינה מתכפין (זהר ח"א קנא.), כשמשפיל את החכמה לכל דבר ומעלה. וז"ש (דברים ט, ז) זכור אל תשכח, אל תשכח הזוכר, כי הנה בוודאי נשאר הרשימה אצל האדם מכח הזוכר שיכול על ידי זה הרשימה להזכיר את עצמו, אף על פי כן טוב לאדם ליזהר שלא לשכוח הזוכר, וישמור אצלו הדבר. וזהו 'תשכח' גימטריא פקד קדמת (ע"ח שט"ו פ"ו

עי"ש), כלומר מחמת זה תהיה זהיר שלא תשכח, כי אם תשכח צריך אתה להזכיר תמיד הקדמת מה שתהיה כבר אצלך בשכלך:

פרק שכח

חלוקא דרבנן (זהר ח"א סו.). האותיות הם הלבוש לאדם, ועל ידי האותיות הוא נגדל, וזהו לשון 'דרבנן' שמרבין ומגדלין אותו:

פרק שכט

איתא (אבות פ"ו מ"א) מגלין לו רזי תורה. פירוש כי באותיות גנוז האור, וכשרוצה להתקשר בהקב"ה אז מגלין לו את האור שבאותיות, וזהו לשון מגלין, כי האור מכוסה באותיות:

פרק של

הנה ברכת המזון מעשרת (ספר החינוך מצוה תל). מפני שכל דבר שצריך ברכה ראשונה צריך ברכה אחרונה, מפני שברכה ראשונה ממשיך המלכות למטה, ואם לא היה מברך ברכת המזון היה חס ושלום רגליה יורדות מות (משלי ה, ה), על כן צריך לברך ברכת המזון להמשיך ולהחזיר המלכות לבעלה, ובזה הוא נותן כח להמלכות ועי"ז תשפיע לו למטה עשירות. וזה סוד (ברכות לה.) אסור להנות מעולם הזה בלא ברכה, מחמת שהם תחת הזמן ואסור להנות מזה שתחת הזמן, ומחמת זה אסור לן רבית שהוא אגר נטר שכר מהזמן. והנה בהברכה אנו מגביהין הגשמיות למעלה מהזמן, אבל בלא ברכה נשארה החיות תחת הזמן, ולכן על דבר שאין לו שיעור הוא נחשב כאין אין צריך ברכה, כי אין צריך להגביה אלא דבר שנכנס בשיעורין. וזה (תהלים קכח, ג) אשתך כגפן פוריה בירכתי ביתך בניך כשתילי זתים וגו', גפן נקרא הבינה והתענוג (עי' זהר ח"ג קכז.), וזהו כשאשתך מחובר לגפן ואף שהוא בירכתי ביתך שהוא סוף, אז בניך ימשכו למעלה מהזמן, אז בניך כשתילי זתים, אבל בלאו הכי הבנים נמשכו תחת הזמן ואז אינו:

פרק שלא

שומע אמרי אל ויודע דעת עליון (במדבר כד, טז) ויודע (ההתחוברות) [ההתחברות] שהוא מחובר למעלה: חיבור עצבים אפרים הנח לו (הושע ד, יז), עצבים הוא לשון טפח עצב, מלשון עצבות, כלומר שהוא עצב ובמיצר והוא עליו כמשא, אבל מי שהוא מחובר להקב"ה אין עליו משא ועצב, כי הקב"ה מחיה את הכל שהוא הוי' גימטריא ס"ג מלשון

גס שהוא רחבות, וזה כשיתחבר להקב"ה אפרים אז הנח לו מעצבים, כי הוא מחובר בחיות הרחבות:

פרק שלב

איתא בספרים שבת יש לו ג' צרופים, שי"ן ב"ת, בש"ת, תש"ב. פירוש שין בת, הבת שהיא מקבל חושקת תמיד להחבר עם מי שיש לו שי"ן, שהם הג' מדות גדולה גבורה תפארת שהוא שי"ן של תפילין, גם בראש וב' ידים גם כן שי"ן, וב' רגלים והברית הוא גם כן שי"ן. בשת פירוש בו שת, כי אמרו ז"ל (במדב"ר יד, יא) שת שממנו הושתת העולם, פירוש שיכיר שהקב"ה הוא העיקר. וצירוף תשב פירוש תיו שין בית, ת' הוא סוף דרגין צריך להשיב להקב"ה. והסדר הוא כך, מתחילה הוא צירוף 'תשב', שצריך להתיישב בלבו שפלותיו וגדלות הבורא, ויכיר שהעיקר הוא הקב"ה והוא אין, ומחמת זה יהיה לו 'בשת', ואחר כך יהיה לו חשקות להתחבר להשי"ן זה הקב"ה שיש לו הג' מדות הנ"ל:

פרק שלג

צדיק נקרא צדיק דצלם, פירוש הצלם עצמו והגוף, וצ' הוא תשיעי, והוא לשון שעה, והם העובדות שנקראו מהפכין, וז"ש (איוב לח, יד) תתהפך כחומר חותם, פירוש מי שיכול להתהפך כחומר הם העובדות.

טעם למה אנו קוראין שנים מקרא ואחד תרגום, כי תרגום הוא מפרש, ועל כן כשאנו קורין שמו"ת אנו ממשיכין חסד וגבורה (עי' של"ה מס' שבת - תורה אור), אבל כשאנו קורין רק פעם א' שמא זה חס ושלום גבורה, והתורה נתנה אש שחורה על גבי אש לבנה (ירושלמי שקלים פ"ו ה"א) שהוא חסד וגבורה. וזהו (ברכות ה:) כל המשלים פרשיותיו עם הציבור מאריכין לו כו', משלימין לו ימיו שמושך חסד וגבורה:

פרק שלד

מכל מלמדי השכלתי כי עדותיך שיחה לי (תהלים קיט, צט), פירוש התורה עצמה מדברת אלי:

פרק שלה

לא אמות כי אחיה ואספר מעשה יה (שם קיח, יז), שתמשוך בכל מעשה יה:

פרק שלו

ענן וערפל סביביו צדק ומשפט מכון כסאו (שם צז, ב). כי הנה כתיב (ישעיה כג, יח) ולמכסה עתיק, פירוש מחמת שרצה להעתיק עצמו לעולמות עשה לו מכסה. והנה אנו נקראין כלה דיליה (תקו"ז נה:), שחשקות השי"ת שיהא לנו יראה ממנו, ואנו גם כן מחמת שכיסה את עצמו מעמנו ואנו גם כן רוצים להדבק באורו ויש לנו יראה. והנה אמרו (זהר ח"ג רמז:) אין טפה יורדת מלמעלה אלא אם כן כו', פירוש הטפה הוא התענוג אין יורדת מלמעלה אלא אם כן טיפיים הם הניצחון והודאות שאנו מנצחין עצמינו ומשיגים הודאות להשי"ת, וזהו (דברים ד, יא) חשך ענן וגו', ועל כן מחמת החשקות מוסיף יראה. וז"ש (תהלים פט, טו) 'צדק ומשפט', משפט נקרא אהבה, שהשכל מחייב מחמת שהוא עצם עמו, ועי"ז 'מכון כסאו', כסא הבריאה הוא התענוג, ופי' שיהא מכון כסאו להתענוג:

פרק שלז

טוב טעם ודעת למדנו כי במצותיך וגו' (תהלים קיט, סו), ואיתא (ב"ר יא, ב) ויברך ויקדש אותו (בראשית ב, ג) - ברכו וקדשו במן. הנה היראה נקרא דלי"ת, דלית ליה מגרמיה כלום קודם ההשפעה, ואף לאחר השפעת הטוב הוא האהבה גם אז יש יראה שלא ליפול מאהבה, וגם זה היראה נקרא דלית, הרי ב' דלתין מם סתומה (ע"י ע"ח של"ה פ"ג). והנה בחול נמשך אלינו הטוב כדי שהשי"ת יקבל ממנו נצחון והודיות וזהו לו תענוג, אבל בשבת צריכין אנו להגביה עצמינו אל הקדושה שנאמר (שמות לא, יד) כי קודש היא, היא עצמה קודש, וקדושת שבת לא נמשך מעצמה אלינו.

וזהו ענין הקטורת שנאמר (שמות ל, לד) קח לך סמים נטף וגו', כי סם הוא רפואה, והנה סמך הוא נקרא הבנה (ע"י שט"ו פ"ד), שסומך את האדם ונותן לו חיות ותענוג, כי אם אין לו התבוננות בדבר אין לו חיות ממנה, וזהו ס' של סמים, והם הם הח' מדריגות הנשארים באדם תמיד, וזהו נקרא רשימה אצל האדם, פי' אף שהלך ממנו תענוג העצם אף על פי כן מכח הז' מדות יכול להשיג התענוג כמקודם, והם נהי"ם ומל' וה' הם האותיות זהו ס' מי"ם שהוא סמים לשון רפואה, שע"י הרשימה יכול להמשיך את עצמו להשי"ת. 'נטף' פירוש נ' טף, פי' שבחול נמשך הטפת השפע אלינו מהנוקבא הוא הבינה, והוא נקרא תענוג, והוא סוד (תקו"ז ז.) אימא עילאה עד הוד אתפשטית, פירוש השפע מתפשט אלינו כדי שהקב"ה יקבל ממנו הודיות וזה לו תענוג. 'ושחלת', זה הברית, ונקרא על שם כמשחל בניתא מחלבא (ברכות ח.), שההתקשרות מושך את האדם ממקום שהוא

שם למקום שמתקשר שם. 'והחלבנה' נקרא הסוף מדריגה, פירוש אף שריחה רע מחמת הקליפות, אף על פי כן כשההתקשרות בהשי"ת הוא נחשב בתוך הבשמים.

אבל בשבת אמרו חז"ל ברכו וקדשו במן, שצריך להגביה עצמינו לקדושת שבת. ואיתא (קידושין לט:) כל העושה מצוה אחת מטיבין לו ומאריכין לו ימיו, מ"צ הוא י"ה, חכמה ובינה, ונתחלפים בא"ת ב"ש והוא מ"ץ, ו"ה הוא הקול ודיבור. וזהו כל העושה מצוה אחת, שמחבר י"ה לו"ה, שמוציא להתגלות, מטיבין לו כו'. והנה הבינה הוא נותן תענוג לכל דבר, שהדבר שהוא עושה עם הבינה מרגיש בו טעם, והבנה נופלת על התקשרות, כשיש לו התקשרות אז נופל שכלית הבנה על ההתקשרות, וזהו שנקרא הברית שאול מרחובות הנהר (ע"ח שער ח פ"ד מ"ת), ששואל שכליות מהשכל שנקרא רחובות הנהר. **וזה** שאמר 'טוב טעם ודעת למדינו', הוא הבנה, 'כי במצותיך האמנתי', שיש לי אמונה וקשר ויפלו השכליות על הקשר:

פרק שלח

מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה את ד' אלהיך וגו' (דברים י, יב), ואיתא (אבות פ"א מ"ג) ויהי מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם. הנה הקב"ה הוא גו כל עלמין (עי' זהר ח"ג רכה.), פירוש דהנה יש יראה בעולם הם הלא תעשה שהם צמצום ויראה, וראיה כשאדם עובר עבירה נופל עליו היראה, אבל לא כשעושה מצוה, שבמצוה אין צמצום. והנה היראה שיש בעבירה הוא גם כן מהשי"ת, כי הקב"ה סובל את העולם בין הזרועות, בין ימין למעלה ובין שמאל למטה מחזיק שלא יפול ושם היראה והצמצום, על כן יראה האדם שלא יקח יראה מהצמצום, כי למה לו שילך דרך הצמצום, רק יקח יראה לעצמו כשהוא ברחבות. וכיצד יקח היראה, שידע שהקב"ה נקרא אני, אני הוא ולא אחר (הגדה של פסח), וזה החלק החיות שבאדם הוא מהקב"ה והוא חותם של הקב"ה ואין ראוי שיטנף חותם של הקב"ה בעבירה. וז"ש ויהי מורא שמים עליכם, כל זמן שאתם בשמים, שלא נפלתם עדיין בהצמצום, ולא תקחו יראה מהצמצום. וזהו כי אם ליראה את ה' אלהיך, מהחיות שבך. האיברים נקראים מלכים, לשון סוף שהוא חותם, כמו (ברכות ג:) נמלכין בסנהדרין, פירוש גמר העצה נקרא נמלך, וכמו כן באדם כשנגמר בלבו של אדם לעשות הדבר נקרא נמלך:

פרק שלט

ויאמר הראיני נא את כבודך וגו', ושמתיך בנקרת הצור והסירותי את כפי וגו', אני אעביר כל טובי וחנותי את אשר אחון וגו' (שמות לג, יח-כג). הנה הקב"ה נקרא ותיק (פיוט אדיר במלוכה - ליל פסח) - ו' תיק, פירוש הו' קצוות נמשכו ונכנסו בתוך התיק, כלומר שאנו יכולים לתפוס בהם, והג"ר נקראים כתרים לשון המתנה, שהו' קצוות ממתינים שיבוא להם חיות ושפע מהג"ר, וכן האדם אינו יודע מה לאהוב אלא אם כן שהשכל משיג לו מה שיאהב.

והנה משה ביקש שיגלה לו מדת הדעת עצמו של השי"ת, והנה איתא (זהר ח"ג רמז. ועוד) כ' כתר, מה טעם מפני שברצון השי"ת היה מצוייר גם כן הרצוניות שלנו, פירוש שרצונו היה שיהא לנו רצוניות לדבר אחר והוא הבחירה, ורצון השי"ת שנכוף רצונינו תחת רצונו, וכשאנו עושין כן הרי אנו משיגין להשי"ת העשר מדות שבנו והשי"ת משיג לנו רצונו י' מדות שלו, וזהו כפ"י הוא כ', וזהו כ' כתר, וזהו שהג"ר הם ג' כתרים שבכל אחד יש ב' רצוניות.

והנה משה ביקש שיגלה לו בדעת עצמו, ואמר לו השי"ת 'והסירותי את כפי', פירוש הכפין שהם הכתרים, רק 'אני אעבור כל טובי על פניך', פירוש שלא תשיג רק לפי מדריגות, וזהו 'ורחמתי את אשר ארחם', שהו' קצוות נקראים רחמנות מחמת שנמשכים לגוף שנקרא חומר, שהמשכה היה מחמת רחמנות. והנה הו' קצוות נקראו אחור, וז"ש (שה"ש א, ד) משכני אחריך נרוצה, כשתמשיך אותנו אפילו בבחינת 'אחריך' שהם הו' קצוות אזי 'נרוצה':

פרק שמ

או וחנותי את אשר אחון, פירוש שישרה שכינתו אצל הצדיק שמסתכל על האותיות בחכמה ובהבנה שנקרא י"ה שהם כלים לשריית השכינה, ואחר כך מדבר הדיבור עם הקול זה ההיכל שנקרא ו' (זהר ח"ג רנז.), שמייחד ההוי' בדיבורים, וזה פירוש 'אשר' מלשון הסתכלות על ה'א"ת' שהם ך"ב אותיות:

פרק שמא

שויתי ה' לנגדי תמיד (תהלים טז, ח), פירוש שאין לאדם לעולם שום פנאי להסתכל על עצמו אם הוא טוב או רע מחמת שה' לנגדו, ומה שאנו משפילים עצמינו במה שאומרים ווידוי קודם הי"ג מדות הוא כי אנו רוצים לחבר חכמה תתאה בעילאה, ואם לא היה

הלב שפל באותה שעה לא היינו יכולים להגביה החכמה תתאה לעילאה. והנה בחכמה יש י"ג מדות, זהו שנקרא זקן זה קנה חכמה (קידושין לב:):

פרק שמב

איתא בזוהר (ח"ג רצא.) אבא טמיר וגניז, וקשה למה אמר ב' לשונות שהשמוש בהם אחד. אלא כי מה לשון אבא, כי איתא (שם רנח.) אבא יסד ברתא בחכמה יסד ארץ (משלי ג, יט), אבא הוא חכמה ובחכמה, עצמה אי אפשר לנו לתפוס אלא אם כן שנמשכת ונקשרת בתוך הבנה, ונקרא שביל (פע"ח שער הברכות פ"א), ונקראים ריעין דלא מתפרשין (זהר ח"ג ד.).

והנה גם בהתקשרות אי אפשר לנו לתפוס, מחמת שבהבנה יש עצם החכמה, ובחכמה אי אפשר להיות חס ושלום שום התחלקות, משום שחכמה נקרא מקום (שושן סודות - צג כוונת הקדושה), ואיתא בספרים (של"ה פ' תולדות - תורה אור) מקום גימטריא י' פעמים י' ה' פעמים ה' ו' פעמים ו' ה' פעמים ה', פירוש כי החכמה נקראת עשירית שהיא משערת, והנה כולם בחכמה עשית (תהלים קד, כד), הרי כולם כלולין בחכמה, וכל מדה כלול מי', שיש בכל אחד הי' כחות כיון שהם מבחינת אין סוף, הרי ק'. וה' הוא הבינה שיש בה ה' חושים, גם כן כל אחד כלול מה', הרי ה' פעמים ה'. ו' הוא המשכה עצמה, גם כן כל אחד כלול מו', הרי ו' פעמים ו'. וה' אחרונה ה' פעמים ה', גימטריא מקום, וזו קיום העולם, וכיון שהוא קיום העולם אי אפשר שיהא שם חס ושלום שום התחלקות כי הם ריעין דלא מתפרשין.

ואפילו בזה ההתקשרות אין לנו שום תפיסה, רק בהמשכה שנמשכת מהבינה, ובזה יש גם כן כח החכמה, ובזה יש לנו תפיסה, מחמת שיש להתענוג חשקות להשפיל אלינו ואף שאנו במדריגה תחתונה. וזהו (סנהדרין לח.) אגברא חמרא אדרדקי כי היכי דלימרו, חמרא נקרא התענוג, שהיין משמח הדרדקי להבנים קטנים משפיל את עצמו, ומחמת זה יש לנו תפיסה. וזהו 'אבא' הוא חכמה, 'טמיר' מחמת גודל אורו, ומה שנמשך אל תוך הבינה הוא נקרא רק 'גנוז' הוא מאתנו להשיגו:

פרק שמג

כתיב (שמות ל, כג) קח לך בשמים ראש מר דרור. יש אצלינו יב"ק ואצל הקב"ה גם כן יב"ק. הרצוניות נקראים יחוד, והוא ממשיך חיות ושפע אף לאותם שהם בבחינת ברכים שהוא ברא כרעיה דאבוה מחמת מצות אנשים מלומדה, וזהו (משלי כט, יא)

וחכם באחור ישבחנה, אף למי שהוא בבחינת אחור אף על פי כן הוא משבח אותו. וז"ש (תהלים ל, ו) כי רגע באפו חיים ברצונו, הגם שבתחילה דומה לו כאף שהוא גבורה מה שהוא באחור, אף על פי כן 'חיים ברצונו', אחר כך נמשך לו חיות קדושה, אף על פי שהוא מובדל מהקב"ה אעפ"כ השי"ת מחיה אותו. ואצלינו יש גם כן יב"ק, יחוד שאנו מיחדין עם הבורא יתברך, וזהו 'וציונו' זה היסוד (פע"ח הברכות פ"א), לשון התקשרות וצוותא, שאנו ממשיכין התענוג מהשי"ת. קדושה, שאנו מובדלין מהגוף. וזה 'קח לך בשמים' הוא התענוג, מ'ראש' שהוא חכמה, 'מר דרור' פירוש שהוא ראש לדרור שהוא בינה, 'מר' לשון שררה, 'דרור' הוא בינה (עי' תקו"ז כא.):

פרק שמד

התענוג הוא עולם הישיבה, מחמת שרצה השי"ת לקבל תענוג מישראל ונקרא עולם הישיבה, וזהו (דניאל ז, ט) ועתיק יומין יתיב, מה שהעתק את עצמו ליומין הוא מחמת שהיה צריך ליישב איך לקבל תענוג מישראל, אבל הדבר א"צ לישיבה מחמת שהוא בשלימות וא"צ לקבל, ואצלנו נקרא עמידה, מחמת שמעמיד ומקיים אותנו מה שאנו משיגים לו תענוג, בהחכמה יש אהבה כיון שעלה ברצונו לברוא העולם מסתמא עשה כן מחמת אהבה, וזהו תפלה דמעומד, וז"ש (ברכות ו:) אין עמידה אלא תפלה שנאמר (בראשית יט, כז) אל המקום אשר עמד שם, וז"ש (שם) כל הקובע מקום לתפלתו אלהי אברהם בעזרו:

פרק שמה

יורדי הים באניות וגו' המה ראו מעשי ה' (תהלים קז, כד). הנה לפעמים הירידה הוא צורך עלייה לראות מעשי ה', לחבר המעשה גם כן לה'. וזהו (דברים ל, ד) אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך ה' אלהיך, פירוש כי אין לו מקום כי אנו צריכין להיות מחוברין תמיד באין סוף. וז"ש (תפילת שמו"ע) אלהי אברהם וגו', האהבה והיראה שבנו הוא הכל מהשי"ת, וזהו גם כן האל הגדול וגו', פירוש כי השי"ת מגדל אותנו על כן כל הגדולה שלו. וז"ש (חגיגה יב.) אור של ו' ימי בראשית גנזו לצדיקים, והיה מאיר מסוף העולם ועד סופו, פירוש שמחבר סוף עולם הזה בסופו להקב"ה. אך מה שלפעמים הוא 'נדחה בקצה השמים', כי יש קצוות מזרח ומערב צפון ודרום, הוא כדי 'שמשם יקבצך ה' אלהיך', שיקבץ האלהות שיש שם והם הניצוצות:

פרק שמו

אמר רבי יוסי (נדרים לח.) בתחילה לא נתנה תורה אלא למשה ולזרעו, שנאמר (שמות לד, כז) כתב לך, פסל לך (שם, א), מה פסולתן שלך אף כתובתן שלך, ומשה נהג בה טובת עין ומסרה לישראל, עליו הכתוב אומר (משלי כב, ט) טוב עין הוא יבורך כי נתן מלחמו לדל.

התורה היתה גנוזה שני אלפים שנה (ב"ר ח, ב), ב' אלפין הם חכמה ובינה שבאלף א"ל א' הוא חכמה, ל' הוא הבינה (תקו"ז פט.), שמלמדת לאחרים או אחרים מלמדין אותה. והנה חכמה היא מ"ם, והג' מדות שבחכמה שעל ידם בא המשכה נקרא ש', וה' הבינה, וזה צירוף משה. וזהו בתחלה לא נתנה תורה אלא למשה ולזרעו, שנאמר (דה"א כג, יז) ובני משה וגו' עד למעלה - ראש למעלה משמים ריבוא (ברכות ז.), פירוש שהם היו למעלה מהו' קצוות שהוא במספר מועט, אבל מקודם היו בריבוים שהיו ישראל ששים ריבוא ומשה נהג בה טובת עין ונתנה לישראל, המשיך לישראל. וזה (משלי כב, ט) טוב עין הוא יבורך כי נתן מלחמו לדל, פירוש שהמשיך התענוג להו' קצוות כדי שיעלה אותם, כי התענוג יש לו חשקות תמיד להשפיל את עצמו כמו שאמרנו לעיל אגברו חמרא לדרדקי כו' (סנהדרין לח.):

פרק שמז

לוחות האבנים לוחות הברית (דברים ט, ט). איתא בזהר (ח"ב קכא.) אורייתא מחכמה נפקת, ובהבנה נקראת כתיבה ששם האותיות, ובדיבור נקראת קריאה, תורה שבכתב ותורה שבעל פה, וזהו שיש קרי וכתיב, מחמת שאין יכול לבוא כל כך בהתגלות כמו שהוא בתוך הכתב על כן בא בהתחלפות אותיות, כמו (דברים כח, ל) ישגלנה - ישכבנה:

פרק שמח

הנה יש צירופים בתורה, וזה שאנו נקראין מחצדי חקלא (זהר ח"א רטז.), כי האותיות הם נקראו חקל, ואנו מצרפים האותיות כמו שצריך:

פרק שמט

דרשתי את ה' ועניני ומכל מגורותי הצלני (תהלים לד, ה). הנה יש לבוש ושמלה, לבוש נקרא המקיף על הכל, והשמלה הוא מקיף לרגל ויד בפרטות, וז"ש (משלי א, ו) להבין משל ומליצה וגו'. והנה כתיב (תהלים קטז, יג) כוס ישועות אשא, כוס הוא הלבוש,

ובתוך הכוס הוא הגבורות, והגבורות הוא בשביל הישועות, שיגביה את עצמו להשי"ת, וז"ש בספרים גבורות נכללים בחסדים, פירוש הם רק שיוכללו בהם החסדים, וזהו (שם, ד) ובשם ה' אקרא, ובשם לשון שממה. וז"ש (שם לד, ה) 'דרשתי את ה'', את הוא לשון טפל, שהקב"ה מתלבש בהגבורות שנקראו טפלים, וזהו (סוטה יז. ועוד) 'את' לרבות, הוא הטפל, כי למה היה צריך להטפל הוא הריבוי, הוא כדי 'ה' וענני', וזהו 'ומכל מגורותי הצילני', שהם הגבורות, 'הצילני', באה הצלה:

פרק שנ

המתפלל צריך שיפסע ג' פסיעות ואחר כך נותן שלום (יומא נג:). הנה הבן יש לו כח האב וכח האם, ועל כן הוא יכול להיות מחובר בין אב ואם, כי אם לא היה להבן כח האב ואם לא היה יכול לחברם. והנה הבן נותן כח להאם שתבוא לפני האב ותאמר חזי במאי ברא כו' (זהר ח"ג יג.), ועי"ז הוא מחבר אותם, אך צריך מקודם לפסוע הג' פסיעות מהאב אחר שלקח כח מהאב, ואחר כך נותן כח להאם שתאמר חזי כו'. והנה הג' פסיעות הוא כי הנה כתיב (שמות ח, כג) דרך שלשת ימים נלך במדבר, הג' ימים הם חב"ד, ודעת הוא הממוצע ומחברם ונקרא דרך, והכי פירושא 'דרך הג' ימים נהלך', פירוש יומשך משם עד הדיבור, וזהו 'במדבר', ועל ידי זה 'נזבח' הרע שבנו ע"י ההתחברות 'לה' אלהינו':

פרק שנא

טעם למה אומרים על לחם המוציא לחם ועל פרי בורא פרי העץ. כי איתא בספרים (פע"ח השבת פי"ז) לחם גימטריא ג' הויות. והנה יש ו' עם ראש ויש ו' בלא ראש (שם העמידה פ"י), שבלא ראש נקרא פתח, פירוש מפתח והמשכה, שממשיך לנו התענוג מהשי"ת, והו' שעם ראש הוא זה שהוא מחובר עם השי"ת. והנה יש ג' ידים גג"ת, וכשהם עסוקים בגשמיות נקראים ו' בלא ראש, וכשמגביה הידים להשי"ת נקראים ו' עם ראש, וזה נקרא יניקה, שצריך להניק מחכמה, והם ג' דדין והוא האהבה להשי"ת והשי"ת אלינו. וזהו (תפילת מנחה דש"ק) מנוחת אהבה ונדבה, פירוש נד בא, מנוחת אהבה מהקב"ה, ונד שמנדד עצמו ובא להקב"ה. והנה לחם מלשון לוחם, שהידים הנ"ל שבהם יכול להלחם כשמגביה אותם, וזהו (שמות יז, יא) כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל. והארץ הוא מלשון מריצה, על שם ארץ ישראל שמריצה לבשל פירותיה (תנחומא ראה ח), והנה (משלי יא, ל) פרי צדיק עץ חיים. חסר:

פרק שנב

ה' מלך גאות לבש (תהלים צג, א). ואיתא (סנהדרין יט:) מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, הרב שמחל על כבודו כבודו מחול. כי המלך המלכות אינה שלו, אלא שאחרים מינו אותו למלך, ואפילו כשהוא מלך מחמת עצמו דהיינו מחמת חכמתו, הרי גם כן אינו מלך מחמת עצמיותו רק מחמת החכמה, ולכן אין בידו למחול על כבודו, כי המלכות אינו שלו. ונמצא המלך יש לו גאות, שאינו רשאי למחול על כבודו, והגאות הוא בגילוי, אבל בפנימיות זהו ענוותנותו כי הוא יודע שהמלכות אינו שלו ואינו נוטל המלוכה לעצמו, אבל הרב מה שמוחל על כבודו זהו עניו בגלוי, שהוא מוחל על כבודו, אבל בפנימיות הוא גאות, שבזה יודע שהחכמה הוא שלו שיכול למחול על כבודו.

וזה פירוש ה' מלך גאות לבש, כי החכמה נקראת גאות, מפני שהוא עצמיות עם השי"ת, ולבש הגאות תוך הלבוש שיהא לנו תפיסה בו, נמצא מה שהלביש את עצמו הוא ענוה אצלו שהוא השפלה אצלו, ועל כן גאות גימטריא ת"י (פע"ח שער השבת פ"ח), שהחכמה נתלבשה תוך ד' נקודות שהם יודין וכל אחד כלול מי' הרי ת':

פרק שנג

הנה יש באדם חסד וגבורה, וכל מה שנוטה הדעת שלו שם נוטים החסד וגבורה. והנה כשאדם מחובר עם הקב"ה אין צריך לו להתגברות כי הוא עמו עצמיות, אבל אם הוא עתה מתחיל להתגבר לידבק בהקב"ה וכשאדם אחר גם כן מתגבר בזה הוא מחזיק הדעת שלו, וכשהוא נופל מהגבורה הוא מחליש גם דעת השני, וזהו (ב"מ פד.) חלש דעתיה ומית, שזו הגבורה עצמה שלו שהוא מחליש אצלו הוא נופל עליו ומענישו:

פרק שנד

והצנע לכת עם אלהיך (מיכה ו, ח). פירוש מדת הצדיק הוא מכוסה, כי בהקב"ה אין בהתגלות רק השמים והארץ שהם התפארת והעובדא, אבל הדעת שמחברם היא בצנעה, כך באדם לא נגלה רק הגוף והדיבור שהוא עובדא, אבל הדעת שמחבר אותם יהא בצנעה. וזהו והצנע לכת עם אלהיך, שזאת המדה שמחבר את ה' אלהיך זה העובדא יהא מוצנע, וזהו עם ה' אלהיך תוך מדת מלכות:

פרק שנה

נשא לבבינו אל כפים אל אל בשמים (איכה ג, מא). פירוש הלב שיש לנו אל כפים שהם הגשמיים צריך לנשאו אל אל בשמים:

פרק שנו

הנה השי"ת ברא את האדם כשהוא קטן בלא שום שכל, כי באמת צריך שיהא להבן רצון אביו ממש שהוא עמו עצמיות, ולא שיהא לו רצון בפני עצמו ומה שעושה רצון אב אינו אצל הבן אלא כמו שצריך לציית לו, נמצא זו היא רצון בפני עצמו, אלא שיהא עם האב עצם גמור בלא שום מדה, ועל כן נברא הבן קטן בלא שכל שינהג את בנו כרצונו. וכן גם כן צריך האדם להיות עצם גמור עם השי"ת, וזהו (אבות פ"ב מ"ד) עשה רצונו כרצונך, וזהו (בפיוט לכה דודי) סוף מעשה במחשבה תחלה, שיהא הסוף כמו שהיה בתחלה במחשבה אחדות. והנה המדות נקראים כנפים (עי' תקו"ז כה:), שעל ידם הוא מחובר בהשי"ת, שע"י האהבה נגמר בהתחברות עם הקב"ה, אבל מי שהוא עצם עם הבורא הוא מחובר עמו בלא שום מדה, וזה נקרא נשר, שהמדות נושרים ונופלים. וזהו (שמות יט, ד) ואשא אתכם על כנפי נשרים, אימתי 'אשא אתכם', כשתהיו 'על כנפי נשרים', למעלה מהכנפים רק עצם גמור:

פרק שנז

הנה הזעיר הוא ו' מדות, והמוחין אינם עצמיות עמהם פעם שורין עליהם ופעם אין שורין, אבל המלכות אינה רק בסוד נקודה אחת, והט' מדות גם כן אינם אחדות עם המלכות, והט' מדות הם כענין המוחין אצל הזעיר. והטעם כי פגם העון הוא במלכות, ואם היו כל הט' מדות עצמיות עם המלכות היה העון פוגם גם בכל המדות ולא היה מועיל תשובה. והנה העון מגיע קצת גם אל הזעיר, ואם היה המוחין עמהם עצמיות היה העון פוגם גם בהמוחין, על כן אין באים אלא לפעמים. והנה בת קול יוצאת ומכרזת (חגיגה טו.), והיכן אנו שומעין הבת קול, אלא המוחין נקראים בת קול, וזהו לשון יוצאות שאינה עצמיות, והכרוז הוא שבכל יום באין לאדם הרהורי תשובה. והנה מה שאמרו (שם) על אחר שאין מועיל לו תשובה, הטעם מחמת שהשיג עד המוחין ופגם שם, וז"ש (מו"ק כה.) נתחלף לו רצועה של תפילין ויתיב מ' תעניות, פירוש הרצועה הם המוחין שלא היו מגיעין לו וידע שפגם בהם על כן התענה:

פרק שנח

יפה שעה אחת בתשובה בעולם הזה מכל חיי העולם הבא (אבות פ"ד מי"ז). כי עולם הבא אין רבותא שטוב, כיון שהוא אחדות עם השי"ת, אבל בעולם הזה שיש לו התנגדות ואף על פי כן נעשה אחדות עם הבורא זהו רבותא, וזהו יפה שעה אחת וכו':

פרק שנט

תועבת ה' כל גבה לב (משלי טז, ה). וקשה האיך שייך זה, וכי מחמת הגבהות של אדם השפל יהא מתועב, וכי רצון השי"ת חס ושלום לקנטר. אלא הכי פירושא, במה ניכר אדם שאינו אוהב להקב"ה הוא מחמת 'כל גבה', שלבו נתגאה מ'כל', פירוש משאר דברים, וכיון שבכל דבר יש לו שלימות ללבו הרי בזה מראה שאינו אוהב להקב"ה, כי באמת אין שום שלימות אמיתי לאדם כי אם הקב"ה:

פרק שס

ה' יודע מחשבות אדם כי המה הבל (תהלים צד, יא). פירוש הקב"ה הוא מחובר למחשבות האדם, 'כי המה הבל', פיו של הקב"ה. וז"ש (קהלת ב, כו) גם זה הבל ורעות רוח, פירוש כל מה שיש בעולם הזה הוא 'הבל' פיו של הקב"ה, אך 'רעות רוח', שהיה שבירה בהעולמות ונשבר התענוג מהשי"ת:

פרק שסא

יגודו על נפש צדיק (תהלים צד, כא), פירוש אימתי יכול להתחבר עם הקב"ה כשהוא 'על נפש צדיק', כשמתחבר בנפש צדיק:

פרק שסב

אנו נקראין עמודא דאמצעיתא (עי' תקו"ז מא.), מחמת שהשי"ת סובל אותנו בין זרועותיו כו', וגם שהעולם לא נברא רק בשביל ישראל. נמצא שישראל הם עיקר נקודה ואמצעות העולם, על כן תחילת הבטה על הדבר לא יהא רק על השי"ת ואחר כך על הגשם ההוא, כי הם רק טפלים אליו, ועל כן אנו מתפללים (תהלים צ, טז) יראה אל עבדיך פעלך, שכל דבר שאנו רואים יהיה עיקר הראיה על הפועל, דהיינו כח הפועל בנפעל ולא על החיצוניות:

פרק שסג

מלך אסור ברהטים (שה"ש ז, ו). כי הנה שאר דברים הגם שהם צריכין להיות מקודם במחשבה, אף על פי כן יש לנו תפיסה בהאיברים, אבל הקב"ה הוא רק אסור ברהטים:

פרק שסד

כל היודע לשער שיעור קומה הוא בן עולם הבא. פירוש מה בזה שיודע בשכלו הדבר, אלא פירוש כל המחבר את עצמו לשיעור קומה הוא הקב"ה. וזהו (חגיגה יג.) בוא ואלמדך מעשה מרכבה, פירוש באותה מרכבה שאתה מורכב מהשי"ת בהמדות, בהרכבה זו תתחבר להקב"ה:

פרק שסה

ויקהל משה את כל עדת בני ישראל וגו', ששת ימים תעשה וגו' וביום השביעי שבת וגו' (שמות לה, א-ב). הנה מחמת עון העגל בא לישראל שכחה מהשי"ת, ולכך הוצרכו להיות להם עלייה ע"י משה שהיה סוד הדעת (ע"ח של"ח פ"ו) מחובר בהקב"ה. וז"ש (תהלים צב, א) מזמור שיר ליום השבת, ראשי תיבות למשה (פע"ח השבת פ"ח). וזהו 'כל עדת' הוא סוד הדעת בחינת משה. 'ששת ימים תֵּעָשה מלאכה', פירוש כי איתא בספרים (שער המצוות פרשת בא) מלאכה גימטריא אל אדני, והמלאכה בו' ימי המעשה רומז לבנין המלכות, והנה אמרו (פדר"א פ"ג) אין מלך בלא עם, ומחמת זה שיהיה לך דביקות גדול בהשי"ת אז תעשה המלאכה מאליה ממילא, ואז כשיבוא יום שבת ישרה עליך השי"ת ממילא:

פרק שסו

הנה יש בחינת יד שצריכין אנו לתפוס בו או שהיד תופס אותנו, והנה המשפיע יש בו כח המקבל וגם בו השפע והמדידה, וזה אות א', יוד לעילא הוא השפע, וד' לתתא הוא המדידה, והו' באמצע. והנה הקב"ה ברא יום ולילה שהוא חשכות, והלא הרבה ריוח והצלה לפניו, שהיה יכול להאיר לעולם בלי גבול. אלא שראה שאין העולם מתקיים בעמוד א' דהיינו שהגבורות יבטלו במציאות נגד האור, אלא רצה שיהיו הגבורות נמתקים בחסדים, [ונקרא מים מלוחים כי בלא מיתוק נקרא מים מאררים], ויוכללו שניהם בעמוד זו הוא א' קו האמצעי. וז"ש (תהלים פד, יא) כי טוב יום בחצריך מאלף,

חצר נקרא מקבל, שמקבל מהדיורין שבתוכו, פירוש אימתי היום הוא טוב בהחצר בהמקבל, הוא מאלף, כשהוא ממוצע בין השפע והמדידה ונמתקו הגבורות:

פרק שסז

הנה ענין האהבה הוא כי הדכר ונוקבא הם שני קימות מחולקים, וכשהדכר משפיע לנוקבא ונותן לה כח החשקות הרי יש לה ב' כוחות, כח שלה ושלו, והנוקבא מתעוררת בהבינה שלה הב' כוחותיה ונתנת אליו, הרי יש לשניהם הב' כוחות הנ"ל, וזהו 'אהבה', פירוש א' הוא הדכר משפיע בה' היא הנוקבא, ואחר כך הב' היא הנוקבא שמתעוררת בהבינה שלה הוא ה' אחרונה ופונה להדכר, וזהו אתדבקותא רוחא ברוחא ונקרא נשיקין (עי' זהר ח"ב רנו:).

והנה אנו מתחברין בהקב"ה ע"י נשיקין, והנשיקין הם בתוך כלי, והם אותיות שבפה, וזהו (ספר יצירה פ"ב מ"ג) קבען בפה, וכשהנשיקין של השי"ת באין בתוך הכלי ואז גם כן מתעוררין ומתחברין נשיקין שלנו בהאותיות הרי יש לנו התחברות בהשי"ת, וזהו (שה"ש א, ב) ישקני מנשיקות פיהו, שהנשיקין באים לפה. והנה הנשיקין נקראים הבל מן החכמה, אך אי אפשר לנו לתפוס באותו ההבל עצמו, על כן בא בצמצום, וזהו אותיות יד, י' היא החכמה נמשך בד' הוא הצמצום. והנה תחילה נמשך ללב ששם הצירופין, ומשם נמשך לקול ודיבור בתוך אותיות הפה. וזהו שמלאכת המשכן היה קצת מהם ע"י עובדא ביד וקצת ע"י מחשבה, כמ"ש (ברכות נה.) יודע היה בצלאל לצרף אותיות, והנה הצירוף אותיות הוא בלב, וזהו צרפן בלב, אבל המנורה היה מדריגה יותר למעלה, דהיינו מהקדמת השכל שלא בא בצירופין ולכן נתקשה בה משה (מנחות כט.).

והנה אנו גם כן מתעוררין מתתא לעילא, ונמשך ע"י דרך הו' כנפים שבריאה תוך הקול והדיבור גם כן אל האותיות הפה ונקרא נשיקין. וז"ש (ישעיה נא, טז) 'ואשים דברי בפיך', פירוש הב' דברים יבואו לפה, וכיצד הוא מחמת 'ובצל ידי כסיתיך', שהבל החכמה באה בצמצום הוא ה' ונתכסה קצת, והנה הגם שלגבי החכמה אין שייך צמצום כי היא תמיד בשלימות, אף על פי כן לפנינו נראה שהוא צמצום, וזהו (שם) 'לנטוע שמים', שיהיה נטיה קצת להשפעה, וגם בכדי 'ליסוד ארץ', שיהא לארץ יסוד ותקומה, כי אם היה ההשפעה בלי צמצום היו נתבטלו הגבורות כנ"ל:

פרק שסח

ויקחו לי תרומה (שמות כה, ב), פירש רש"י לי לשמי, מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי זהב וכסף וגו' כל נדיב וגו' (שם, לה, ה). פירוש שהנה הקב"ה אין צריך לתרומה, פירוש לרומם אותו כי בלאו הכי הוא מרומם, לזה אמרו 'לי לשמי', לרומם השם של השי"ת. וזהו (אבות פ"ב מ"ב) כל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטילה, פירוש סוף הדבר הוא השם של השי"ת, כי הנה יש אדם שעובד את השי"ת רק בלב ומחשבה בלא עובדות הרי הסוף בטל, ורצון השי"ת היה שיהא לו עבדים, עבדים הוא על שם העובדות, ומחמת זה יש לו שם. וז"ש 'יביאה', פירוש יביא את השם לעצמו, 'את תרומת ה'', עם השפע שנתמלאה בהתרוממות הראשון שנתרוממה להשי"ת וקיבלה שם שפע ובאותו השפע יביאה לעצמו:

פרק שסט

איתא (חולין מט.) מנין לכהן שהוא מברך שהוא מתברך שנאמר (בראשית יב, ג) ואברכה מברכיך. וכתיב (תהלים לג, יח) עין ה' אל יראיו, וכתיב (שם לד, טז) עיני ה' אל צדיקים. וכתיב (משלי כב, ט) טוב עין הוא יבורך, אל תיקרי יבורך אלא יברך (סוטה לח:). הנה יש כהן גדול שהוא נוטל חלק בראש (יומא יז:), ויש סגן הכהן וכהן הדיוט, הכהן גדול הוא החכמה, והמקבל ממנו ההמשכה נקרא סגן הכהן, וכהן הדיוט נקרא הניצוח שהוא בקו החסד (פע"ח חנוכה ופורים פ"ו). והנה איתא (ברכות נא:) פלוגתא בית שמאי ובית הלל, בית שמאי אומרים בורא מאור האש ובית הלל אומרים מאורי האש, כי הנה השקפה ראשונה של האדם נופל על החכמה תיכף ונקרא אור האש, ומחמת הראיה בחכמה נתבטל במציאות, על כן נקרא מאור האש - לשון יחיד. אבל בית הלל אומרים מאורי האש - לשון רבים, והלכה שאנו צריכים להיות הליכתינו כבית הלל, דהיינו לעבור דרך הכלים תחילה, שעל כן נקרא מאורי האש לשון רבים.

ומי שיש לו השקפה טובה נקרא טוב עין, הנה מי שרואה על הכלי ואינו רואה על העושה אותה הוא נותן לה שבירה, שמשבר אותה משרשה, אלא צריך להסתכל על העושה הכלי ואז הכלי נתבטל במציאות ויכול להמשיך אל הכלי שפע וברכה, וזהו טוב עין הוא יבורך. והנה יש צדיק וצדק, פירוש יש המשכה שנמשך מהשי"ת בלי התעוררות תחתון, כמ"ש (איוב מא, ג) מי הקדמני ואשלם, והמשכה זו היא לפי גדלות השי"ת בלא מדה. אבל יש המשכה שנמשך מהשי"ת לפי התעוררות תחתון, ונקרא צדק, פירוש לפי צדקותינו כן המשכה, וזהו עין ה' אל יראיו, כי היריאים הם מתבטלים במציאות

נגד החכמה, ונקרא עין לשון (חכמה) יחיד, אבל בצדיקים כתיב עיני ה' אל צדיקים, כי נמשך להם ע"י כלים.

וזהו פירוש טוב עין הוא יבורך אל תיקרי כו', פירוש אל תקרי יבורך אלא יברך, שאי אפשר להמשיך השפע לאחרים אלא יברך, שצריך להמשיך השפע לו תחילה ואחר כך יהיה ממשיך השפע לאחרים. וזהו מנין לכהן שמברך שהוא מתברך שנאמר ואברכה מברכיך, המברך אותך צריך לקבל תחלה השפע לעצמו:

פרק שע

ענין מטי (זהר ח"א טז: ועוד), פירוש האור של השי"ת הוא מטי, פירוש מגיע אלינו, ולא מטי, כי לא היינו יכולין לסבול האור לכך לא מטי, ודומה לזה הנשמה שבאדם שבולע ההבל וחוזר ופולט, שאינו יכול לסבול הבל רב:

פרק שעא

כי יקרא קן צפור וגו' והאם רובצת על האפרוחין וגו' שלח תשלח את האם וגו' (דברים כב, ז). ואמרו ז"ל (חולין קלט:) כי יקרא פרט למזומן. הנה יש ק"ן נהורין (ע"ח שט"ו פ"ב-פ"ג), פירוש כי לפעמים במקרה נופלים על המחשבה שכליות הגשמיות, וזהו כדי להיות האהבה נגדלת, ויבנה המדה, ואחר שנבנה פונה אותה (להתענג) [להתענוג] אמיתי שנקרא המזומן, וזהו 'והאם רובצת', שיש להם רביצה קצת כדי להפריח להמדות להתענוג המזומן, וזהו 'כי יקרא' לשון מקרה, המחשבות שהם במקרה הם כדי לפרוש להמזומן. וזהו ענין הק"ן אורות, כי התענוג נמשך להתפארת להתקשר שהוא נקרא אמה והוא אותיות מאה וזהו ק', והנה יש בהתחברות הזה ה' מדות גדולה גבורה תפארת נצח הוד וכל אחד כלול מי' הרי נ', וההתקשרות אין צריך לחשוב כי בתוך זה יש התקשרות:

פרק שעב

כתיב (שמות ל, טו) העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט ממחצית השקל וגו', וכתיב (משלי ד, יח) ואורח צדיקים כאור נוגה וגו', ואיתא (זבחים נג.) עלה בכבש ופנה לסובב כו' דרומית מזרחית כו'. הנה יש דרך כבושה של הקב"ה והוא דרך שדרכו בו רבים, ויש אורח שלא דרכו בו רבים. וזהו פירוש 'עלה בכבש', שרוצה שיהיה לו עליה בדרך כבושה. 'ובא לו לקרן', הוא מלכות שנקרא קרן (זהר ח"ג יט:), מלשון (תהלים קיב, ט) קרנו תרום. 'דרומית' הוא לשון דירה ולשון מרומם, שהבית נתרומם מחמת הדר בו,

כן האדם מתרומם מחמת הקב"ה ששורה בו. 'מזרחית' מלשון זריחה, כלומר כשיש בו שריית השי"ת מרגיש קצת אור וזריחה. אך 'מזרחית צפונית', הזריחה הוא עדיין צפון, כי עדיין אינו רואה עצם האור, וכיצד יעשה, 'צפונית מערבית', פירוש יקח אור הזה שרואה ויערב עם הקב"ה, ומחמת זה 'מערבית דרומית', יזכה שיהא דירה כראוי להשי"ת ויראה עצם האור. וזהו (משלי ד, יח) 'ואורח צדיקים כאור נוגה', פירוש הצדיקים הגם שיש להם רק אורח והם אצלם כאור נוגה, פירוש הזריחה שהיא צפונה, אעפ"כ 'הולך ואור עד נכון היום', עד שיהא מכון להיום שהוא האור עצמו.

והנה אמרו (חגיגה יב.) אור ששימש בו' ימי בראשית גנזו לצדיקים, ואיתא בזוהר (ח"ב קמז:) לצדיק וצדק, פירוש האור נגנז בהצדיק והוא ממשיך האור לעולם, וזהו שצדיק נקרא פלגותא דשערי. והנה הצדיק נקרא גרה, שגרים בו עשרים, כי הנה הקומה אי אפשר להיות פחות מעשר, ובהצדיק יש ב' קומות, עשר שמחובר בהקב"ה ועשר שממשיך האור לעולם להמקבלים, ולכך נקרא הצדיק שקל (תקו"ז צט.), ששוקל תמיד האיך להתחבר בהקב"ה, וגם שוקל האיך להמשיך האור להמקבלים, ובזה נתקשה משה (במדב"ר יב, ג), כיון שהיה פרוש מאשה שהוא עולם הזה ולא היה יכול להשפיל עצמו להמקבלים. והנה כשהצדיק משפיע להמקבלים שבו צ"ל עשר, הרי נשאר אצלו עשר, וזהו 'העשיר לא ירבה', שאין נשאר אצלו רק י', 'והדל לא ימעיט', כי ההשפעה להמקבלים צ"ל גם כן עשר:

פרק שעג

ולקחת את כסף הכיפורים וגו' (שמות ל, טז). הנה יש שיש לו תענוג מהשי"ת מחמת שמשפיע לו, ויש שאפילו תענוג זה אינו רוצה ליקח לעצמו, ומקנח את עצמו מכל שום תענוג, רק שרוצה להשפיע תענוג להשי"ת. והב' בחינות אלו נקרא כיפורים, לשון קינוח, וגם בחינה הראשונה נקראת קינוח, כי לא דיברה תורה במתים שיקח הטובה לעצמו שיהא כפוי טובה, וזהו ולקחת את כסף הכיפורים:

פרק שעד

כל הנביאים לא נתנבאו אלא בכה ומשה הוסיף בזה הדבר (ספרי מטות א). כי לשון כה הוא בלא טעם, אבל משה זכה לבינה (ר"ה כא.) והיה יכול לטעום הדבר שיראה את הטעם שבו. וזהו (במדבר ו, כג) כה תברכו את בני ישראל, פירוש גם לה'כה' תוכל להמשיך הטעם, והיינו על ידי משה שהמשיך הטעם לבני ישראל:

פרק שעה

ויהי כאשר ראה יעקב את רחל וגו' (בראשית כט, י), וכתיב (שמות ג, ג) אסורה נא וארא את המראה הגדול הזה וגו'. הנה יש דמיון באדם שמדמה לו אותו הדבר, והוא נקרא חומר, והוא חוץ התפשטות החכמה, ושם בהדמיון מסיימת החכמה. ויש צורה שהיא עצם האור, ונקרא צורה, שצייר בה הקב"ה את העולם. והכ"ב אותיות נקראים חומר, והנה האותיות רומזין להחכמה והאותיות עצמן אינם אלא כדמיון, דרך משל הא' לשון אלוף חכמה (עי' איוב לג, לג), וגם לשון שררה ומורה, ראה ראש תוך וסוף, וזה א' יוד לעילא יוד לתתא ואו באמצע, וגם היוד יכול לרמז לכל זה שיש בו ג"כ ראש תוך וסוף, אלא אעפ"כ באות א' הוא מפורט יותר, כי כל הארות מלמעלה הם באחדות ובשלימות גמור וכשמתפשטים למטה הם נפרדים וצריך לפרט אותם. וזהו (ריש תו"כ) מכלל שצריך לפרט, האור שהוא למעלה בכללות צריך לפרט אותם. והנה האותיות אינם אלא כדמיון להאור עצמו, וזהו שאיתא (ע"ח שער לח פ"ג מ"ת) רגלי לאה הם כתר לרחל.

וזהו שאמר משה אסורה נא וארא את המראה, ע"י כ"ב אותיות ראה המראה עצמה ולא הדמיון, והתפשט עצמו מהחומר הוא הדמיון, וזה שהיה הקמת המשכן ע"י משה שנשאר בו רשימה הוא הדמיון. וידוע שהמשכן שלמטה רומז לאורות עליונים, וזהו (שמות כה, מ) וראה ועשה כתבניתם אשר אתה מראה בהר:

פרק שעו

ישא ה' פניו אליך (במדבר ו, כו). וקשה וכי חס ושלום יש דמיון או פנים להקב"ה. אלא הפירוש להיפך, כי הפנים בא מצד המקבלים, לפי זיכוך שלהם כך הם מציירין האור של השי"ת, וזהו ישא ה' פניו אליך, פירוש בחינה שלך. וז"ש (מכילתא שמות כ, ב) שעל הים נדמה להם כבחור ובמעמד סיני כזקן מלא רחמים בליבון שערות, פירוש כי בשעת יציאת מצרים היו ישראל בקטנות כבחינת בחור שהיה בקטנות, ובזה הפנים היה השגתן באור השי"ת, אבל בשעת מעמד הר סיני היו בגדלות והיו משיגין הלבינות האור ובהירותו, והיו באותו העת בבחינת פנים של זקן בליבון שערות, על כן אמר שבאותו פנים נדמה להם הקב"ה כזקן מלא רחמים:

פרק שעז

חייב אדם להקביל פני רבו ברגל שנאמר (מ"ב ד, כג) לא חודש היום ולא שבת וגו' (ר"ה טז:). וקשה האיך זה לימוד על רגל. אלא שאיתא (עירובין ע:) ברא כרעיה דאבוה, הכרעים נקרא צבאות לשון רצוניות, שגם הכרעים היו ברצון, דרך משל הדיבור של אדם יכול להתפשט ולילך מרחוק, וזהו מחמת שהדיבור היה תחילה בהרצון שהוא גם כן אינו תחת הזמן והגבול, כן הגשמיות שנקראים כרעים היו גם כן בהרצון של הקב"ה, ועל כן יש התחברות להנשמה עם הגשם, ואם לא היו בהרצון לא היו יכולים להתחבר יחדיו, וזהו (עמוס ג, ג) הילכו שנים יחדיו בלתי אם נועדו, שהיו שניהם בהרצון:

פרק שעח

ויאהב יעקב את רחל (בראשית כט, יח). הנה יש ג' מדריגות באדם, א' שהוא מחובר בגשמיות והוא מופסק מהקב"ה, וזהו (דניאל י, ח) והודי נהפך למשחית, כי ההוד הוא של הקב"ה, והוא לקח ההוד ומחבר את עצמו עם דבר הנשחת שאין בו קיום, ומהפך חס ושלום ההוד לדוה, וזהו והודי נהפך למשחית. והב' שיודע שיש רצוניות מהקב"ה, אך שעושה העובדא מחמת ההכרח, אבל אינו יכול לחבר העובדות עם הקב"ה, וזהו (ע"ח שכ"ט פ"ז) איהו בנצח ואיהי בהוד, הקב"ה מנצח אותו להיות מוכרח והוא מקבל. והג' שעובד העובדא כדי להשיג תענוג להקב"ה ומחבר העובדא בשרשה.

וזהו ויאהב יעקב את רחל, הוא התגלות, שהזדכך גם הגשמיות ומחבר בהקב"ה להיות פנים בפנים, וזהו ישראל סבא, (שמחבר) שמגביה עובדות התחתונות גם אותם שהם בבחינת כרעים להקב"ה, להיות פנים בפנים לרצוניות הראשון כמו שהיו יחדיו בהרצון. וזהו (זהר ח"ג יג.) חזי במאי ברא אתינא לקמך, פירוש חזי אפילו הדבר שהיה בבחינת בר וחוץ רחוק מהקב"ה אתינא לגבך.

וז"ש (במדבר י, י) ותקעתם בחצוצרות, כי גם העובדא שמחמת ההכרח בא מחמת השכל, שהשכל מחייבו, וזה חצי צורות, השכל והעובדות שאינם מחוברים להקב"ה. וז"ש 'ותקעתם' לשון התחברות, 'בחצוצרות', פירוש שתגביה העובדות שהוא מצד הכרח לבד ויעבוד להשיג תענוג להקב"ה, ונקרא חצי צורות, כי השכל והעובדא אי אפשר להם להיות זה בלא זה. והוא צירוף של חדש אדר שעולה מפסוק (בראשית מט, יא) עירה ולשורקה בני אתונו, עצמיות השי"ת נקרא 'איתן', לשון כח. 'עירה' לשון התעוררות, הוא עוה"ז שאינו אלא איתערותא דלתתא. 'ולשורקה' הוא התענוג שנקרא שי"ן שורקת, שורוק יש בו ג' נקודות, כי דכר ונוקבא זה יש לו חשקות להשפיע וזה יש לו כח לקבל

ומתחברים ע"י התענוג, וזהו נקודה א' הוא דכר, והב' נוקבא, והג' האמצעי הוא התענוג המחבר, ומחמת זה 'בני אתונו', פירוש ע"י התעוררות תחתון בא ממנו ההולדה, שנמשך אלינו עצמיותו. וזהו (ר"ה טז:) חייב אדם להקביל פני רבו ברגל, שיקבל פני העצמיות של הקב"ה תוך הרגילות:

פרק שעט

בהיותם מקריבים לפניך זבחי רצון (מוסף ר"ח), פירוש כשירצה לקרב את עצמו להקב"ה יזבח רצון עצמו. 'ושעירי חטאת', פירוש שיעורין שהם מחוברין להקב"ה, 'לכפר בעדם', יקנח אותם. 'זכרון לכולם יהיו', ומחמת זה יהיו בחינת זכר. 'ותשועת נפשם מיד שונא', שיהא ישועה להרצוניות 'מיד שונא', פירוש שין הוא התענוג ונו"ן כפופה הוא עולם הזה וא' הוא השי"ת, ולפעמים מפריד חס ושלום הא' לעצמו הרי הוא כמו אלוף עשו, והנה כשפונה התענוג והעובדא להקב"ה שנקרא אלופו של עולם הם אותיות נשא, וכשנוטל לעצמו הם אותיות שנא. 'ושעירי עיזים', פירוש כי כתיב (משלי לא, כג) נודע בשערים בעלה, כל חד לפום שיעוריה דיליה (זהר ח"א קג:), ויש שיש לו השיעורים ההם להעזות על כן אמר 'נעשה ברצון', שיפנה השיעורין להרצון של השי"ת:

פרק שפ

הנה לפעמים יש לאדם תענוג מעצמיותו, אך כשרוצה להסתכל על אחר מסתלק מעצמיותו, וזהו (פע"ח העמידה פ"ג ופט"ז) זעיר נבנה ומסתלק מבנינו ומתחיל לבנות בנין נוקבא. והנה בזמן בית המקדש היה הקב"ה מפואר בעצמיותו, ואחר החורבן אנו נקראים משכנו ועצמיותו, אך שירא לפאר אותנו עושה תחלה מגן, וזהו (תפילת שמו"ע) מלך עוזר ומושיע ומגן, הקב"ה מושיע אותנו שיהא אנו יכולין להיות משכנו:

פרק שפא

הנה אנו מגדלין להקב"ה בענין שאנו מקטינין עצמינו, וכל טובה שמשפיע לנו היא גדולה בעינינו, ועל כן אנו מגדלין אותו, ואם היינו גדולים בעינינו לא היינו יכולים לגדלו. וזהו (הושע יא, א) נער ישראל ואוהבהו, מחמת שהוא נער קטן ומחמת זה מעורר אהבה אצל עצמו להקב"ה, ואז גם הקב"ה אוהבו:

פרק שפב

הנה איך יזכה האדם להשיג תענוג, הוא ע"י שיעשה מצות שאין הגוף נהנה מהם, כמו ציצית ותפילין, ובזה יעורר עצמו הרצון שנקרא עתיק, שהוא מועתק מאתנו והוא עצמיות הבורא, ואיך יכול העצמיות להתחבר הוא ע"י מצות:

פרק שפג

גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו (תהלים קג, כ). הנה הדבור שאצלנו הוא מעולם הדבור שאצל הקדוש ברוך הוא, פירוש שאין זה הדבור עצמו, אלא בהדבור שאצלינו אנו מעוררין כח הדבור שאצל הקב"ה ע"י שאנו מחברין הדבור לקול שהוא בא מהבל הלב, וזהו 'עושי דברו לשמוע בקול דברו', כשיקבץ הדבור להקול אז יהיה 'עושי דברו', שיהא להדבור קיום והעמדה. וזה סוד (שם קיט, פט) לעולם ה' דברך נצב בשמים, אימתי יהיה להדבור נציבה כשמחובר בהקב"ה שנקרא שמים:

פרק שפד

אשמעה מה ידבר האל כי ידבר שלום אל עמו וגו' (תהלים פה, ט), וכתיב משכני אחריך נרוצה (שה"ש א, ד). כי הנה כתיב (תהלים צב, ג) להגיד בבקר חסדך ואמונתך בלילות, הנה יש יום ולילה באדם, יום הוא הבהירות השכל ולילה הוא החשכות. והנה כתיב (ישעיה מד, יג) כתפארת אדם לשבת בית, הנה אדם גימטריא מ"ה, כלומר אינו נקרא אדם אלא כשמחשב תמיד מה לעשות מה לדבר לעבודת הקב"ה, אך אין זו מעלה אלא אם כן יהיה בתוך שני בתים שהם התענוג והדבור שנקראים בתים, והדבור גם כן נקרא בית שהוא מקבל, ונקרא אשה כי כתיב (משלי לא, ל) אשה יראת ה', כי מחמת דבור המלך יש יראה ממנו. וז"ש כתפארת אדם, פירוש אימת 'התפארת' הוא 'אדם', שיבוא התפארות להקב"ה, 'לשבת בית', כשהוא יושב בבית הוא התענוג והדבור.

הנה אמרו ז"ל (שבת קד.) אותו דרדקי לבי מדרשא אמרו אלף חכמה כו', הנה ההבנה הוא נקרא אלף לשון שררה, שההבנה הוא התענוג, שמהדבר שיש לאדם תענוג האדם נמשך אחריו והתענוג מנהג אצלו, וזהו א' חכמה. והנה הבינה צריכה להחכמה, על כן החכמה גם כן נקרא אלף, שהחכמה מלמדת להבינה, וזהו א' חכמה. והנה ההבנה נקרא מלך עולם (פע"ח שער הברכות פ"א), כי הנה אצל הקב"ה אין שייך לשון מלך שהוא הצמצום, אלא כתיב (תהלים כט, י) ה' למבול ישב, פירוש השי"ת רצה להיות מנהיג, 'מבול' לשון הוביל, 'ישב', בא בהתיישבות, שרצה לקבל תענוג, הרי שהבינה

הוא התענוג נקרא מלך עולם. וזהו כתפארת אדם לשבת בית, כשמחבר הא' לדם אז נקרא אדם, שעצם של אדם נקרא דם, ואימתי יכול להתחבר כשיושב בבית, הוא התענוג והדבור:

פרק שפה

הנה כתיב (תהלים קנ, ו) כל הנשמה תהלל יה. יש נשמה שהיא נשימה באדם, שהנה הקב"ה מנהיג העולם במטי ולא מטי (זהר ח"א טז: ועוד), פעם משיג האור ופעם מסתלק, וזהו (יחזקאל א, יד) החיות רצוא ושוב, ואם לא היה מסתלק לא היה תענוג. וכשהחיות בא לאדם הוא בדגש, שבא לאדם בדגישה, אבל וְשׁוֹב, כשמסתלק הוא ברפה, והנה כיון שברוחניות הוא כך אפילו בגשמיות הוא כן, שהבל הפה מסתלק וחוזר. והנה המוחין נקראים י"ה (תקו"ז סג: ועוד.), הוא החכמה ששם אי אפשר לתפוס יותר מבחינת יו"ד, וה' הוא הבינה, ד' דלית ליה מגרמיה כלום, וכשבא הנקודה נקרא ה'. והנה השי"ת יש לו מישראל התפארות ותענוג, הרי יש לנו השראת המוחין ויכולין לעשות המצוה בתענוג, וז"ש (שה"ש א, ד) משכני אחריך נרוצה, פירוש כשתמשוך אותי אפילו בבחינת לא מטי בסילוק האור אעפ"כ נרוצה.

הנה אנו אומרים אלהינו ואלהי אבותינו, אלהינו הוא מצד החקירה שיש אדון בעולם, אך מצד החקירה יש יראה לסמוך על שכלינו, לכך אנו אומרים ואלהי אבותינו, מצד האמונה. והנה באמונה לבד אין יראה ואהבה, משא"כ מצד החקירה. וז"ש (תהלים צב, ג) 'להגיד בבקר חסדך', פירוש ע"י שאתה תהיה 'בבקר', לשון חקירה, אתה יכול להמשיך החסד, אבל 'אמונתך בלילות', מחמת אמונה לבד הוא בחשכות בלא אהבה ויראה. והנה אנו נקראים אבר מהשכינה (זהר ח"ג רלא:), פירוש מהאור והחיות שהאציל מאתו יתברך והשרה בתוכינו, והאבר הוא אותיות ברא, כי כתיב (דברים יד, א) בנים אתם לה' אלהיכם, פירוש כשאנו מגביהים אלהות שהוא החיות שבתוכינו להקב"ה אז אנו נקראים בנים:

פרק שפו

הנה האדם הוא כלי מכוער מאד מלא גלל, והנה המים הצלולים שנמשכים לו יכולים חס ושלום להתטנף מהכלי, על כן לא יניח האדם המים הצלולים להתטנף בתוך כלי העכור, פירוש שלא יקח לעצמו האהבה והיראה, אלא יגביהם למעלה לשרשם. ולמה עשה השי"ת כך, כדי שיהא שלום, שלא יהא שום דבר נעדר ממנו, וזה שאמר משה

(שמות טז, ז) ואנחנו מה, כי האדם הגוף אינו כלום, וכשמחבר הכל להקב"ה הרי הוא מקרב עצם אל עצם, וז"ש (יחזקאל לז, ז) ותקרבו עצמות עצם אל עצמו, אבל כשלוקח לעצמו נקרא העצמות היבישות (שם, ד). וזהו (תהלים פה, ט) 'אשמעה מה', אקבץ את עצמך להיות מה, ואז 'ידבר אלהים', יהא הדבורים של אלהים, של השי"ת, וזהו 'כי ידבר שלום אל עמו', השי"ת עשה זאת כדי שיהא שלום ולא נעדר:

פרק שפז

אין העולם מתקיים אלא על משה ואהרן, כתיב הכא (שמות טז, ז) ואנחנו מה, וכתיב התם (איוב כו, ז) תולה ארץ על בלימה (חולין פט.). הנה כתיב (שה"ש ח, א) מי יתנך כאח לי יונק שדי אמי, הנה יש ב' עולמות, שהם עולם התחתון שצריך להגביה לקב"ה, ועלמא דאיתכסיא. וזהו (בראשית כה, כז) ויעקב איש תם יושב אוהלים, פירוש יושב לשון עכבה, פירוש אפי' עולם התחתון שצריך להגביה לקב"ה היה מחבר בהקב"ה, ועל כן שייך לשון עכבה. ואחר שעובר דרך זה העולם ויתקשר בהשי"ת בהקשר שיש בזה העולם, אזי יכול לקשר את עצמו אחר כך בקשר יותר עליון, בקשר שיש בעלמא דאיתכסיא, אבל כל זמן שלא עבר בזה העולם אי אפשר לו להתקשר בקשר שהוא יותר עליון.

והנה כתיב (שמות ו, ג) וארא אל אברהם וגו' ואל יעקב באל שדי, שדי הוא שאמר לעולם די (חגיגה יב.), פירוש כי השי"ת היה טובו יכול להתפשט בלי גבול, אלא שאמר לעולמו די כדי שיבין האדם שמסיים הטוב הקב"ה והתחיל לחזור לשורשו ושם הוא מקום רחוב. וזהו (איוב לב, ח) ונשמת שד"י תבינם, 'הנשמה' מחמת 'השדי' שאמר לעולמו די 'תבינם' שצריך לחזור לשרשו. והנה בעולם התחתון יש פעם אחד בבחינת שד"י, כי יש טוב ורע, והנה הרע יש איסור גמור להתקרב אליו כלל, ובהטוב גם כן אמרו חז"ל (יבמות כ.) קדש עצמך במותר לך, הרי הוא שד"י שאמר לעולמו די. אבל בעולם העליון יכול להיות לו יניקה מב' השדיים, כי שם אנו יכולים לעבוד השי"ת אף בגבורה, וז"ש (ברכות סד.) צדיקים אין להם מנוחה לא בעולם הזה ולא בעולם הבא, שהולכים גם שם ממדרגה למדרגה ויכול להיות להם יניקה מב' השדיים.

וזהו מי יתנך כאח לי יונק שדי אמי, שהנה עולם התחתון נקרא בת, שהוא מקבל מעולם העליון, ועולם העליון נקרא אחות, לשון התחברות, ששם הב' בחינת שד"י באחדות, וזהו 'מי', על ידי שמבין גדלות הבורא, 'כאח לי', פירוש תעבוד את הבורא בב' המדות שנקרא אחות, וזהו 'יונק שדי אמי'

והנה יש מים תתאין ומים עילאין, מים תתאין בכיין (תקו"ז יט:), הם אהבות התחתונות, בכיין לחזור לשרשם, וכשחוזרים לשרשם נקרא שיר, שמשוררים. ומים עילאין תליין (תענית י.), שהם תורה ומצות שאין להם התחברות כלל להגוף אם לא יחברם להקב"ה, ובאם לאו הרי הם תלוים. והנה התורה נתנה ע"י משה, ומשה נצח כל המלאכים שאמרו (שבת פח:) תנה הודך על השמים והוריד אלינו, ואהרן החזיר לשרשה התורה להקב"ה, שהיה מתוך השלום ומקשט המשכן לשריית הקב"ה, ואימתי נקרא אצלינו הוד, כשאנו מחזירין להקב"ה אותה הרי ההוד, ואם לאו אין התורה אצלינו הוד. והנה (ירמיה לג, כה) אם לא בריתי חקות שמים וארץ לא שמתי, וז"ש אין התורה מתקיים אלא ע"י משה ואהרן, וזהו תולה ארץ על בלימה, מפני מה הארץ שהיא התורה תולה, על בלי מה, שאינו חושב עצמו לאין ומה, ועל כן אינו יכול לחבר התורה עם הקב"ה:

פרק שפח

חנוך לנער על פי דרכו (משלי כב, ו). איתא בזוהר נער בחדו איתקטר, פירוש הקטן מקושר בהשמחה, שיש לאב ממנו השמחה, והטעם כי הוא בבחינת אין, בלי שום מדה, ואהבה ויראה שלו הוא אצל האב, ובזה הוא אוהב אותו. והנה השמחה להאב מהבן הוא מחמת שהבן קטן ועדיין הוא בבחינת גולם שיכול לקבל כל הצורות, ומסתמא יהא לו שכל האב, כי הוא עמו עצם אחד גמור, וכשמתחיל להתנוצץ אצל הבן מדה ממדת האב נקרא יוסף, שיש לאביו תוספת אהבה לבן:

פרק שפט

ארך אפים הנה בתוך הי"ג מדות יש מדת ארך אפים, פירוש שאנו תחת הזמן, והשי"ת הוא למעלה מהזמן, זהו אפים - שני פנים, והקב"ה רצה להשיג לנו פנים שלו על כן המשיך אור שלו באריכות שהוא תחת הזמן. וזהו (ריש תו"כ) בנין אב משני כתובים, פירוש 'בנין' של 'אב' נמשך בשינוים, וזהו 'משני', לשון שינוים, 'כתובים' הוא עצמות האור, כי בכל מקום כתובים הוא עצמיות האור, וזהו תורה שבכתב שהוא עצם אור הקב"ה, ותורה שבעל פה הוא מקבל.

והנה יש שערות קשישין ושערות רכיכין (ע"י זהר ח"ג רצה:), פירוש כמו שיש בזה העולם דכר ונוקבא כן הוא בעולם העליון, אלא ששם הוא עולם הרחב והם מיוחדין באחדות ועצם גמור, אבל בזה העולם מחמת שהאור גדול מאוד אי אפשר להם שיתצמצמו בכל אחד, על כן הוצרך האור להתחלק בב' כלים. והנה הרוצה לשפוך מכלי

רחב לכלי קצר צ"ל משפך שהוא רחב מלמעלה וקצר מלמטה, כן הדיבור נקרא משפך שעל ידו נשפך האור להמקבל, שמחמת הדיבורים יכול להבין על ידו עצם השכל, כי האור נגדל בתוך המקבל, וזה נקרא שערות, ר"ל שיעורים, שמשער איך להמשיך השכל. וזהו (דברים לג, ב) וזרח משעיר למו, ע"י השיעורים בא לנו זריחה שאנו נגדלים על ידו, והנה אצל המשפיע נקרא מותרי מוחין. והנה יש ב' שיעורים, א' הוא שאנו משערים גדלות הבורא, וע"י אותן השיעורים הוא משפיע לנו, וזהו (משלי לא, כג) נודע בשערים בעלה, פירוש בשני השיעורים.

והנה אי אפשר להיות גדלות השכל אלא ע"י ההעדר שהוא הסתלקות, כמו אב שמסתלק מבנו ואין בדעתו חס ושלום להסתלק ממש, אלא כדי שעי"ז יתגדל שכל הבן, כי בלא הסתלקות האור יש להבן גבהות וישות בתוכו ואינו יכול לקבל מחמת הגבהות [הוא בחינת מלכות], וע"י הסילוק בא הבן בשפלות ויש לו חשקות אל האב, וההסתלקות נקרא שחרורית אצל הבן, אבל כשמחובר מדה הז' לראשונה אז א"צ לשחרורית. וזהו (תהלים קכא, א) שיר למעלות אשא עיני אל ההרים מאין יבא עזרי, האבות נקראו הרים (שמו"ר טו, ד), הם גדולה גבורה תפארת שעל ידם יכול לצפות למרחוק, ודוד היה מדת מלכות ורצה לצפות למרחוק, ואמר שאינו יכול להיות לו עזר אלא ע"י שיחבר את עצמו להאין, וזהו מאין יבא עזרי. וזהו (משלי כב, ו) חנוך לנער, חנוך לשון גידול להמנוער, על פי דרכו, אותיות דרך ו', שיש בו ו' מדרגות:

פרק שצ

כי הוא אמר ויהי הוא צוה ויעמוד (תהלים לג, ט). פירוש כי רצון השי"ת היה שיהיה לו התפארות מישראל על כן נמשך לצמצום. וז"ש 'כי הוא' השי"ת היה תחלה באחדות, 'אמר' לשון התפארות, כמ"ש (דברים כו, יח) וה' האמירך היום, שהקב"ה מפאר עצמו בישראל וישראל מפארים את עצמם בו, על כן 'ויהי', פירוש בא בצמצום, כי כל מקום שנאמר ויהי הוא לשון צער (מגילה י:), שהוא בחינת צמצום. אך כל דבר שבא בכלי הוא בחינת שבירה חס ושלום, ואם כן האיך יש להתפארות קיום, על כן העמיד הקב"ה צדיק בכל דור ודור שאין בו אלא כח הפועל בנפעל, וההתפארות הוא עמו עצמיות גמור בלי שום פירוד, כי גוף וברית חשבינן חד (זהר ח"ג רכג:), וע"י הצדיק יש קיום והעמדה להתפארות. וז"ש בספרים נוקבא עומדת אחורי תפארת ואחורי יסוד:

פרק שצא

איתא (זהר ח"א קנא.) בינה מינה דינין מתערין, פירוש מחמת שמתחיל להבין הדבר נתעוררין אצלו קושיות שהם דינין. והנה הבינה התבוננות שלה בחכמה, וז"ש (שם ח"ג ד.) שחכמה ובינה נקראו ריעין דלא מתפרשין, אבל בחכמה איתברירו (עי' זהר ח"ב רנד:), כשמחבר את עצמו אל החכמה נתבררים אצלו הקושרות, ולכן בתחלה הקושרות כדי שיחבר להחכמה ע"י סוד הגבורה, כמ"ש (ברכות ה.) יזכור לו יום המיתה, ובחינה זו נקרא נוקבא, אבל הזכר הוא עצמו עם החכמה, וזהו (בראשית ב, כב) ויבן אלהים את הצלע - מלמד שברא הקב"ה בינה יתירה באשה יותר מבאיש (נדה מה:), שהנוקבא צריכה להבנה מה שאין כן הזכר. וזהו (תהלים יז, יד) 'חלקם בחיים', פירוש החיים בא בחלקים - בצמצומין, והוא בשביל ש'צפונך תמלא בטנם', שישיג אפילו דבר הצפון:

פרק שצב

חושן ואפוד (שמות כח, ד). החשן הוא המחשבה מלשון חיש ומהר, שמחשבה הוא מהירה. וכתיב החשן - ה' חשן, הבינה נקרא ה', ויש האפוד ה' - אפוד, הם לבושין נקראים אפוד, והכהן שממשיך חסד לעולם נתלבש בהן. והנה היו"ד יש בו ראש תוך סוף, ראש הוא מי שיש לו בהירות בשכלו, שמחובר תמיד להשי"ת, וזהו נקרא ישראל - לי ראש. ויש בחינת תוך הוא בחינת ישורון, מלשון ג' שורות של ג' בני אדם (יומא פז.), והם ג' מידות גדולה גבורה תפארת שזה כל האדם מחוייב. ויש בחינת יעקב שהוא בחינת עקביים, והקב"ה המשיך אורו עד לעקביים כדי שיהא בו תפיסה ויחזירו הכל לשרשה.

הנה כשהבן עושה רצון אביו נשלם רצון האב, כי כן היה בהרצון שיעשה רצונו, ובאם לאו אין שלימות ברצון חס ושלום, וראיה שאמרו (תענית ו.) יהי רצון שיהא צאצאי מעיך כמותך, ולכאורה אין שייך לשון רצון, אלא שבזה נשלם רצון האב. והנה רצון השי"ת היה כדי שיהיה לנו שלימות ולא מחוסרים על כן השפיע לנו אורו, וכוונת עשיתינו הוא כדי להשלים רצון האב, וזהו (מלאכי ג, כד) והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם. וזהו (ברכות מ:) כל ברכה שאין בה שם ומלכות אינה ברכה, פירוש שם הוא מלכות, שם מלשון שימה האור שנמשך להעובדא, ומלכות הוא הכלי שעל ידו נמשך האור, וכל המשכה שלא נמשך בתחלה להכלי אינה המשכה. וזהו (דה"י א טז, לו) ברוך ה' מן העולם ועד העולם, שיחבר עולם המכוסה בעלמא דאיתגליא:

פרק שצג

בחכמה יבנה בית ובתבונה יתכונן (משלי כד, ג), ר"ל מספר ושיעור, כמו (שמות ה, יח) ותוכן לבנים תתנו. והנה הדעת הוא כלליות האדם, שיש טוב ורע חסד וגבורה, והנה הרע עצמו אינו רע אלא אם כן כמשמחבר את עצמו אל הרע, וכן אל הטוב צריך התחברות. והנה בהגבורות עצמם יכול להתגבר לעבודת הקב"ה על ידי הדעת שנקרא כל האדם, אותיות אדם א' הוא הדעת שהוא הכלליות, וד' דלית ליה מגרמיה, והמ"ם הוא עולם הסתום, ולא שיהא חס ושלום סתום, אלא מגודל האור אי אפשר להסתכל בו והוא כמו סתום, והוא מ"ם סתומה דלמרבה המשרה (ישעיה ט, ו) שהיא סתומה, ופירוש שע"י הדעת יכול לחבר אותו דלית ליה מגרמיה כלום להחכמה, ונקרא 'עובר' לשון אקדומי, קודם לכל דבר. וז"ש (שמות ל, יג) זה יתנו כל העובר על הפקודים, פירוש שיתנו להקב"ה הדעת שהוא נקרא כל, שהוא עובר פירוש מקודם להפקודים, אך צריך שיהא בנדיבת הלב, וז"ש (שם לה, ה) כל נדיב לבו:

פרק שצד

היתה כאניות סוחר ממרחק תביא לחמה (משלי לא, יד). הנה אמרו (פסחים קיח.) קשין מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף, וקשה וכי קריעת ים סוף קשה אצל הקב"ה. אלא הענין הוא כי הקטן אין לו כח ברגלים, ועל כן האם נושאתו בזרועותיה ומשיג להדדים ויונק שם. והאב גם כן נושאו בזרועותיו, ודרך הקטן לפעמים שתופס בזקן אביו, ועל ידי זה נתגדל הקטן, כי הם מלמדין אותו שכל, ועי"ז בא לו כח ברגלים ע"י השכל. כן הקב"ה מתנהג עמנו, שנושא אותנו על זרועותיו ומלמד אותנו שכל ע"י הזקן שהם המדות גדולה גבורה תפארת, כי כשיש לאדם אלו הג' מדות בא לידי שכל האב ובא לו כח ברגלים, על כן (הושע יא, ג) קחם על זרועותיו, ללמד שכל. והנה הגוף הוא רגל לנשמה, וקיום של הגוף הוא הממון, וזהו (דברים יא, ו וברש"י) ואת כל היקום אשר ברגליהם זה הממון. **והנה** כשהבן הולך בשרירות לבו ואין לו התחברות עם שכל האב, אז לשכל בן יש כלים שיש לו סוף, מחמת שהוא אין עצמי עם האב ששכל שלו הוא מורחב בלי גבול ותכלית, וכשנחלש שכל הבן נחלש גם כן הכח שברגלים זה הממון. והנה אז אי אפשר לאביו לחזור וללמדו שכל שיבא לו מזה כח ברגלים כמו שהיה בקטנות, כי זה הוא אינו על פי דרך הטבע מחמת שהוא גדול, אלא אם כן שהבן יבא לחזור להתרחקות מעצמיותו ויחזור לבחינת קטנות כבראשונה, וזהו קריעת ים סוף, שהוא צריך להיות התחדשות,

והנה אין כל חדש תחת השמש (קהלת א, ט), כי הוא אינו על פי דרך הטבע, על כן הוצרכו לבא בהתרחקות מעצמיותם ואז יכול לבוא ההתחדשות.
וז"ש 'היתה כאניות סוחר', כי אדם דומה לאניה בים שהוא נע ונד, וסוחר הוא לשון עיגול, שאין לו קיום והעמדה בלא רגלים, על כן צריך להאניה מלח שהוא מנהיג את הספינה, מלח הוא מדת התקשרות, ואז יש לו קיום והעמדה במקום אחד. וזהו 'ממרחק תביא לחמה', כשרוצה להביא לעצמה הלחם והמזון צ"ל על ידי ההתרחקות מעצמיותה, וזהו קשה מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף:

פרק שצה

הנה ענין התחדשות מרומז בתורה שנאמר (שמות יד, טז) קח מטך ונטה את ידך על הים ובקעהו, וכתיב (תהלים קמה, טז) פותח את ידיך ומשביע לכל חי רצון. כי הנה יש ראשי המטות (במדבר ל, ב) באדם, שהם ראשים המטים את האדם לכל צד, והוא האהבה והיראה. חסר סיום זה הענין:

פרק שצו

פני ילכו והניחותי לך (שם לג, יד). הנה כל אחד מישראל יכול למשוך השי"ת בעובדא, ויכול להמשיך לאיזה בחינה שירצה או בחסד או בגבורה כמו לבחינת יד, כי הנה בחינת היד שהיא נותנת תמיד מה שיש בהיד, אם ממשיך רע להיד היא נותנת רע וכן אם ממשיך טוב היא נותנת טוב. והנה לפעמים אפילו אם ממשיך איזה דבר להיד אין בה כח ליתן, כמו בעת השינה שמסתלק החיות לשרשה, ולכן אין לדחוק את השעה, כי יוכל אחר כך להשתנות חיות אחר מהקב"ה כי סוף הכבוד לבא (נדרים סב.), פירוש הלבוש יתחלף ויבוא כח אחר.
וזהו פני ילכו והניחותי לך, דלכאורה קשה אנה ילך הפנים, אלא הכי פירושא 'פני ילכו', אותה המשכה שהמשיכו להקב"ה במעשה העגל בפנים של זעם, אותה המשכה ילך לשרשה ואז 'והניחותי לך', פירוש ההמשכה הב' יומשך עם נחת. וזהו מחלוקת בית שמאי ובית הלל בית שמאי מטמא ובית הלל מטהרין ואלו ואלו דברי אלהים חיים (עירובין יג:), פירוש שעצם האור הוא משורש אחד, אך שבית שמאי היו מצד הגבורה ובית הלל היו מצד החסד, ולכן המשיך בית שמאי האור לאותיות טמא וזה לאותיות טהור, ומחמת זה לא נמנעו בית שמאי מלשאול כלים מבית הלל (יבמות יג:), פירוש כלים הם האותיות, כי לפעמים בית שמאי היה מטהר. וזהו גם כן לא נמנעו בית שמאי

לישא נשים מבית הלל (שם), כי יש דבר שבעצם הוא טמא ויש דבר שהוא טמא מצד הסברא. חסר:

פרק שצז

כחוט השני שפתותיך ומדברך נאוה (שה"ש ד, ג). פירוש כמו החוט השני שהוא הלשון של זהורית שהוא סימן לכפרת העון, כך השפתים בזמן הזה מכפרים, ואימתי כשמדברך נאוה, כשהדבור הוא בהנוה שלו, פירוש בא במחשבה. וזהו (ברכות לד:) אם שגורה תפלתי בפי, שגורה לשון שילוח, כי יש שמדבר הדבור בלי שום מחשבה, אלא צריך שהדבור יהא נשלח מהמחשבה:

פרק שצח

אשכול הכופר דודי לי (שה"ש א, יד). בזמן בית המקדש היה על ידי הכהן התכללות העולמות, ועכשיו הוא על ידי הצדיק שהוא מחבר כל העולמות, והצדיק נקרא איש כל (עי' זהר ח"ב קלד:). והכי פירושא 'אשכול' הוא הצדיק, 'הכופר', הוא יכול לכפר ולקנח העון. אך אימתי, כש'דודי לי', כשיש לי התחברות עם הקב"ה, ואז יכול לכפר כמו 'בכרמי עין גדי', הוא בזמן בית המקדש שנקרא כרם עין גדי (ילקו"ש שה"ש פ"א תתקפד):

פרק שצט

לשון של זהורית היה קשור בראש שעיר המשתלח (יומא מא:). התורה נקרא לשון על שם לשון ים שהוא האמצע, ואנו נקראים שעיר המשתלח, כי אנו משערים להקב"ה ואנו נשלחים לעולם הזה. וזהו אם נתלבן הרי נתכפר לו העון, כי בהתורה נברא גם היצר הרע, ואם הוא מלבן בהתורה את היצר הרע הרי נתכפר העון:

פרק ת

איתא (יומא סו.) כשהשם המפורש יוצא מפי כהן גדול היו כל העם נופלים וכו', פירוש מהו לשון 'יוצא' משמע שיצא מעצמו, אלא הפירוש בוודאי שעצם האור היה יוצא מעצמו, וזהו לשון 'מפורש' שהיה בלא גבול בלא כלי:

פרק תא

כשופר הרם קולך (ישעיה נח, א), פירוש כשם שהשופר קולו הוא בא מהתוקע בו ולא מהשופר עצמו, כן הדבור של אדם יראה שלא יהא יציאותיו רק כמו הקול של השופר, שהדבור עצמו הוא של הקב"ה, ויצמצם את עצמו תחת הקול והדבור:

פרק תב

כי חזק בריחי שעריך ברך בניך בקרבך (תהלים קמז, יג-יד). פירוש כשתחזק בריחת לשון מריצת השיעורים שאתה משער בהן גדלות הבורא, אז 'ברך בניך בקרבך', פירוש הבנים של האדם שהם אכילה ושתיה שהם הולדה של האדם יהיה 'בירך', פירוש בבחינת ברכים. או פירוש כשיהיו הבנים רק בבחינת ברכים אז תוכל לחזק מריצת השיעורים. ואח"כ 'השם גבולך שלום', יהיה לו שלמות, כי בשעת חיזוק השיעורים אין לו שלמות עדיין, ואז 'חלב חטים ישביעך', פירוש תשביע מחלב עצמו של החטה הוא הגופניות ולא מהחיצוניות. וזהו ענין חטא אדם הראשון שאיתא (ברכות מ.) עץ שאכל אדם הראשון חטה היתה, וגם איתא (סנהדרין לח:) שמשוך בערלתו היה, פירוש שצריך שיהא עיקר אחיזתינו בהשכליות הפנימיות, ואף החיצוניות שנקרא ערלה יגביהם לשרשו, ואדם הראשון חטא בזה שעשה להיפך, שהמשיך את עצמו תוך החיצוניות, וז"ש משוך בערלתו היה:

פרק תג

לא יחבול ריחיים ורכב כי נפש הוא חובל (דברים כד, ו), ריחים הוא נצח והוד שטוחנות מן לצדיקים (זהר ח"ג רלו.), וריחיים הוא מלשון ריח, ורכב הוא הצדיק שהוא יסוד. והנה ע"י הרוח שבא לאדם הוא נתקשר לאותו דבר שבא לו ממנו הריח והתענוג, וז"ש 'לא יחבול', לא יתן חבלה להריחיים כלומר שלא ידחה אותם ממנו, אלא תיכף שיבוא לך הריח תקשר את עצמך, והוא 'כי נפש הוא חובל' פירוש חס ושלום גורם כליה ופגם לנפש, שחובל חיות הנפש שהוא מדת מלכות:

פרק תד

וחנותי את אשר אחון (שמות לג, יט). החכמה והבינה נקרא י"ה (תקו"ז סג: ועוד), וההבל שבא מהלב, והדבור נקרא ו"ה (שם קמה:), ואז הדבור בשלמות. וז"ש 'וחנותי את', פירוש אימתי אחון בהאותיות, 'אשר', פירוש כשיהיה הסתכלותך בהבנת השכל

על האותיות ע"י יראה ואהבה שתשים בהאותיות אז אחון. וזהו (במדבר כח, ב) 'את קרבני לחמי', הוא לשון לוחם, כלומר שאנו מכריחין כביכול להקב"ה שישפול וישרה בתוכינו, הוא ע"י 'ריח ניחוח', כלומר כשתשים כח אש האהבה והיראה בהאותיות וזהו נחת רוח לפניו ואז ישרה בתוכינו, וזהו פירוש 'ריח ניחוח' הוא לשון הורדה, שהשי"ת מוריד את עצמו אלינו מחמת התענוג:

פרק תה

בראשונה היו משיאין משואות (ר"ה כב:) פירוש לשון הגבהה, שהיו מגביהין כל המחשבות גם הגשמיות לשרשם. 'ומשקלקלו המינין', שאין להם כח להגביה המחשבות, 'היו מתקנין שיהיו השלוחין יוצאין', פירוש שיפשיטו מעצמן המחשבות החיצוניות ע"י הכרח:

פרק תו

בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין (קידושין ל:). תבלין הוא לשון תערובות (ע"י ויקרא יח, כג), שהצדיק נקרא תבלין, שמערב וממתיק הגבורות בחסדים הרע בטוב, ועל כן נקרא העולם הזה תבל, שצריך להגביה גם החיצוניות למתקם. וזהו (הושע יד, י) 'ישרים דרכי ה'', הב' דרכים, 'צדיקים ילכו בם' בהב' דרכים ע"י שמערבין וממתיקין הרע בטוב, אבל 'רשעים יכשלו בם' בהב' דרכים:

פרק תז

ואדברה בעדותיך נגד מלכים ולא אבוש (תהלים קיט, מו). הנה דוד המלך ע"ה היה מרכבה למדת מלכות, והנה כל הדברים יש להם יניקה ממדת המלכות. והנה איתא (ברכות ג:) 'נכנסו חכמי ישראל ואמרו אדונינו המלך עמך ישראל צריכין פרנסה', פירוש שבקשו ממנו שימשוך להם שפע ממדת המלכות. 'ואמר להם לכו התפרנסו זה מזה', פירוש שתהיו באחדות ומחמת זה יומשך לכם חיות ושפע זה מזה. 'ואמר להם לכו פשטו עצמיכם בגדוד', כלומר דברים הנפסקים תראו להגביהם להקב"ה, וזהו דורון וזה נקרא מ"ן, ומחמת זה הדורון ישפיע לכם. 'מיד יועצים באחיתופל', פירוש אחי תופל, לשון רייעות, פי' שאנו מחוברים למדת מלכות, שמחמת שצריכים לחבר דברים הגשמיים לשרשם ויש לנו יראה ליפול בהגשמיות על כן אנו צריכים להתחבר עם מדת מלכות. 'נמלכים בסנהדרין', פירוש נמלכים לשון גמר, שהדבר נגמר בהבינה, וסנהדרין

לשון נהר הוא הבינה. 'ושואלין באורים ותומים', פירוש מחמת זה נופל עליהם האור והתמימות. וזהו ואדברה בעדותיך נגד מלכים ולא אבוש, כי יש יכולת ליקח החיות מהם על כן אין יראה מהם:

פרק תח

זה אלי ואנוהו (שמות טו, ב). 'זה אלי' הוא נקרא תורה ומצות, והכי פירושא כש'אנוהו' בתורה ובמצות אז 'אלהי אבי וארוממנהו', פירוש אפילו המדרגה התחתונה שבנו שנקרא א"ב אצלינו שהוא לנו ראש ותחלה, 'ארוממנהו', אנו יכולים לרומם ולהגביה להשי"ת:

פרק תט

החכמה תחיה בעליה (קהלת ז, יב). פירוש אימתי יכול לחיות אחרים בחכמתו, כשהוא בעליה של החכמה, שהוא בעל הבית עליה, כלומר שאינו צריך עוד לזה החכמה להניק ממנה, מחמת שהשיג יותר מדרגה עליונה ואז החכמה יונקת ממנו, אבל אם בעצמו יונק עדיין מזו החכמה אי אפשר לו לחיות אחרים בזו החכמה:

פרק תי

כל מקום שנאמר והיה הוא לשון שמחה, וכל מקום שנאמר ויהי הוא לשון צער (מגילה י:) פירוש כי והיה הוא עתיד להיות, ולכאורה אין זה שייך להשי"ת, שהוא אינו תחת הזמן, אלא הכי פירושא כשאנו משיגין לו תענוג הוא עתיד להמשך אלינו, וזהו והיה הוא לשון שמחה, כי מחמת השמחה הוא נמשך אלינו. אבל ויהי הוא לשון צער, מחמת שהוא לשון עבר שכבר היה, וזהו לשון צמצום נגדו שנמשך אלינו, על כן הוא לשון צער:

פרק תיא

הר ההר (במדבר כ, כז). פירוש מה שהשי"ת מלובש בתענוג נקרא הר, והתענוג הגשמי שאצלינו נקרא גם כן הר, זהו ההר - שני ההי"ן, וצריך לחבר התענוג הגשמי להשי"ת שיתחברו זה בזה, וזה היה מדת אהרן, לכך נקבר בהר ההר, שהשיג למדרגה זו:

פרק תיב

כחוט השני שפתותיך (שה"ש ד, ג). הנה יש ג' מיני חכמה, א' הוא חכמה שעם האדם עצמו, ב' הוא חכמה שבכח, והג' חכמה שבפועל, והם נקראו ג' יודי"ן. ויש י' רביעי

שהוא חכמה ד' שאין האדם משיג אותו ונקרא אין. וזהו (חגיגה יב.) אור ששימש בו' ימי בראשית שהיה מאיר מסוף העולם ועד סוף, מפני שהוא אור אין סוף, ולא היה העולם כדאי לזה האור, פירוש שלא היה יכולין להשיגו מחמת בהירות, ולכך גנזו לצדיקים לעתיד לבא, פירוש מחמת שהוא צדיק הוא קשור עם הקב"ה ונתבטל במציאות נגדו על כן הוא יכול להשיג אותו האור, וזהו לשון לעתיד לבא, פירוש מחמת התקשרות בהשי"ת עד שמתבטל במציאות עתיד הוא להשיג את האור.

והנה הצדיק נקרא חוט השני, כי חוט הוא המשכה, ושני לשון שינוי, שיכול לשנותו ממדת הדין למדת רחמים. וזהו 'כחוט השני שפתותיך', פירוש אפי' הקצה שבך יכול לפעול זאת הפעולה עצמה כחוט השני שיכול לשנות כנ"ל, ואימתי יכול לפעול הפעולה הנ"ל 'כשמדברך נאוה', כשהדיבור הוא בנוה שלו, כלומר שגם הדיבור הוא מחובר בעצמיות הקב"ה. וזהו (שם ב, ח) קול דודי הנה זה בא, פירוש שיש שעובד השי"ת עם מדות, דהיינו שמחמת אהבתו נעשה עצם עם השי"ת, הרי זה העבודה אינה עצמיות גמור. אבל 'כשהקול דודי הנה זה בא', כלומר שהקול העצם של השי"ת בא בצדיק שנקרא 'זה', אז 'מדלג על ההרים', יש לו דילוג על מדריגות האבות שהן נקראו הרים (שמו"ר טו, ד). וזהו (קידוש לבנה) אשר במאמרו ברא שחקים, פירוש יכול לברר השחקים - הדבר שצריך לשחקם (ע"י פע"ח ר"ח חנוכה ופורים פ"ג), ואיתא בספרים (שם) במאמר ו', פירוש כשהדיבור הוא של השי"ת אז ברא שחקים, יכול לברר השחקים הדבר שצריך לשחקם, פירוש הם המתקת הגבורות.

והנה באמת עבודת האדם להקב"ה הוא מחמת שהוא עמו עצמיות גמור, ובעצמיות אין שייך לשון אהבה, אך מחמת שאי אפשר לנו להשיג תיכף מדריגה זו על כן צריך תחילה עם המדות. והנה משה היה עצמיות גמור עם השי"ת, וכשחטאו ישראל בעגל אמר לו הקב"ה (שמות לב, ז) לך רד, פירוש ממדרגותך, והוצרך לעבוד השי"ת עם המדות. וז"ש (שם לב, יג) זכור לעבדיך לאברהם ליצחק וגו' שהם המדות. וזהו לשון ח"ג, שהם המדות, על כן חג הוא הוא לשון שבירה, שבא במדות:

פרק תיג

בנים אתם לה' אלהיכם (דברים יד, א). פירוש בנים הוא לשון בינוני, פירוש שהוא ממוצע בין הויה לאלהות שבכם, ונקרא עמודא דאמצעיתא (עי' תקו"ז מא.), שהוא מחבר, פירוש על כן יכולים לחבר חלק האלהות שבכם להשי"ת:

פרק תיד

פור המן נהפך לפורינו (פיוט אשר הניא). פירוש הפור הוא לשון פירורים, שרצה לפרור החיות שבנו אל תוך הקליפה, ונתהפך לפורינו, פירוש שמחמת זה הוצרכנו לפרר עצמינו מהגשמיות להדבק עם השי"ת:

פרק תטו

הגם לכבוש את המלכה עמי בבית (אסתר ז, ח). פירוש כל העולמות הם בית להקב"ה, ועל כן יראה האדם שלא יפסוק החיות מהשי"ת בביתו של השי"ת, וזהו 'לכבוש את המלכה' הוא החיות, שלא יכבוש לעצמו 'בביתו' של הקב"ה:

פרק תטז

גם ממצרים תבושי כאשר בשת מאשור (ירמיה ב, לו). היצר טוב נקרא 'אשור' שמדריך האדם בדרך ישר, והיצר הרע נקרא 'מצרים' שמוליך אותו במצרים. וז"ש 'למה תבוש מאשור וממצרים', כלומר כשמענה הגוף שלא לשם שמים הוא יורש תרתי גיהנם, וזה שאמרו חז"ל (יומא עב:) במטותא מינייכו דלא תירתו תרתי גיהנם. אלא יראה האדם להמית הנפש החוטאת, פירוש שימית אותו הרצון שחטא בו ויסייג את עצמו בסייגים, ולכן בעל תשובה הוא יותר במעלה מהצדיק, דהצדיק היה זהיר בהגדר והסייג של הקב"ה הוא היראה ונוח לו להגביה גם הגשמיות להקב"ה, ואין לו יראה שיפול בהם כי הוא נזהר בסייג של הקב"ה, מה שאין כן בעל תשובה שפרץ גדירו של עולם, על כן צריך למאס עולם הזה עד קצה האחרון, כי הגדר של הקב"ה אין די לו.

והנה בזמן בית המקדש היו דנין דיני נפשות, ולכאורה למה לא הועילה תשובה. אלא באמת שהתורה נקרא סם חיים וסם מיתה (יומא עב:), והנה כשלא עלתה שום מחשבה לזכות אותו לשום אחד מהדיינים אין התורה מלמדת עליו זכות, מחמת שלא ישוב, והראיה שאף שהלך לבית הסקילה ואמר אחד יש לי ללמד עליו זכות או אפילו הוא עצמו מחזירין אותו (סנהדרין לג:), וזהו מחמת ששב בתשובה בדרך לכך נשלחה אליו מחשבת זכות להנצל, כי בלא תשובה אין בהירות התורה יכול לשרות עליו, כי כתיב (יחזקאל יח, ד) הנפש החוטאת היא תמות, ואין מקום בהחיות שיהא זכות התורה שורה עליו:

פרק תיז

אשה ריח ניחוח לה' (ויקרא א, ט). בזמן בית המקדש היו מקריבין קרבנות, פירוש שהיו מקריבין העולמות להשי"ת, והיה בהקרבן דומם צומח חי מדבר (ספר הליקוטים פ' עקב פ"ח), דומם הוא מלח שנאמר (ויקרא ב, יג) על כל קרבניך תקריב מלח, סולת ושמן הוא צומח, הבהמה הוא חי, והוידוי הוא מדבר, והכהן הוא פנימית הכל. ועכשיו אין לנו חיצוניות רק פנימיות, וזהו 'אשה' זה האש יש באדם הם אהבה ויראה. 'ריח' הוא התפארת (ע"י ז"ח יתרו לט:). 'ניחוח' הוא התענוג. 'לה'', יתחבר לה', להרצון עצמו:

פרק תיח

סמכוני באשישות רפדוני בתפוחים כי חולת אהבה אני (שה"ש ב, ה). הנה יש ב' אשות, אש המקבל ואש המשפיע. והנה קודם שמשפיע העשיר לעני נקרא אב"א, ששכל הוא בגדלות, והעני הוא בבחינת חולת אהבה, וכשמשפיע לו הרי ניתוסף אהבה אצל העני אל העשיר. וכך אנו אצל הקב"ה, פירוש מה שהמשיך הקב"ה את עצמו לזה העולם הוא חסד, כי מי הקדמני ואשלם (איוב מא, ג), וזה (תהלים קו, א) הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו, כי העולם מתחיל מחסד, וזה חס דלית.

וז"ש 'סמכוני באשישות', בב' אישות, כי מחמת שהקב"ה הוא גדול מאוד ואף על פי כן משפיל אלינו הרי ניתוסף בנו אהבה. אך אימתי אתם יכולים לסמכוני, 'כשתרפדוני בתפוחים', כי התפוחים יש לו ג' גוונין (עי' פרדס רמונים שכ"ג פכ"א), לבן אדום ירוק, ירוק הוא ממוצע והוא מדת הרחמנות, והנה הג' מדות נכללין באחד, כי האהבה בא מחמת הרחמנות, ואם אינו יכול למלאות רצונו יש לו בושה ממנו. והנה לנו צריך גם כן להיות רחמנות על הקב"ה, כי הוא מלך גדול ומשפיל עצמו אלינו, וכשיהיה בנו מדת הרחמנות על השכינה אז אנו יכולים לסמוך להקב"ה.

והנה כתיב (תפילת שמו"ע) הטוב כי לא כלו רחמיך והמרחם כי לא תמו חסדיך, ולכאורה הוא כפל לשון, אלא הכי פירושא הטוב הוא הקב"ה שהוא גנוז מאוד, כמ"ש (דברים לא, יח) ואנכי הסתר אסתר פני, אך מחמת הרחמנות על הניצוצות הקדושות המשיך את עצמו אל החסד. ואנו הולכין מתתא לעילא צריך להיות בנו מדת הרחמנות תחילה על השי"ת, וע"י הרחמנות יש לנו התחברות עם השי"ת, כי הנה הדל והעשיר הם נגדיות, וע"י הרחמנות הם מתחברים. והנה לפעמים כתיב (תהלים צז, ה) הרים כדונג נמסו, וכתוב אחד אומר (שם צח, ח) יחד הרים ירננו, וזה כי הג' מדות גדולה גבורה תפארת אצל הקב"ה הם באחדות ובגשמיות הם נפרדים, וזהו פירוש הכתוב כשהם יחד

ההרים אז ירננו, שהם עולים ממדריגה למדריגה. וזהו 'כי חולת אהבה אני', זהו אמירת הקב"ה, כי מאחר שנמשך לכם החיות אזי כביכול אני חולת אהבה שתחזירו לי החיות. **והנה** כתיב (שה"ש א, ז) הגידה לי שאהבה נפשי איכה תרעה איכה תרביץ בצהרים, כי באמת האדם הוא עצמיות עם הקב"ה, ואם כן מפני מה אין אוהב להקב"ה, אלא הוא מפני שדומה לו שיש לו כבר אהבת הבורא, אבל בלא זה היה רודף להשיג אהבת הקב"ה והיה משיג בכל עת יותר. וזהו 'הגידה לי', המשך אלי, 'את שאהבה נפשי' ברצוניות היה כן כדי שתכירו, אך מהו העיכוב מפני שאתה בעיניך 'כצהרים', וזהו סוד איכה תרעה, לשון ריעות וכו' 'כצהרים':

פרק תיט

כתיב (איכה ג, כה) טוב ה' לקויו לנפש תדרשנו. הנה כתיב (דברים ד, טו) ונשמרתם מאוד לנפשותיכם, 'מאוד' הוא היצר הרע (קה"ר ג, טז), 'לנפשותיכם', פירוש כי יש ב' מיני נפשות, נפש החיוני ונפש הבהמי. והנה איתא בזוהר נצח והוד דנוקבא לית להון סמכין, פירוש כי העולם נקרא נוקבא שהוא מקבל, וזהו נצח והוד, פירוש מה שמנצח עצמו להיות עשיר והוא בשביל הגוף אין לו סמיכה, שאין לו קיום, אבל אנו נקראים (תהלים קיא, ה) סמוכים לעד, שניצוח שלנו הוא לתורה ולמצות לקשט בהם להשי"ת, וזהו נקרא קישוטי כלה, ואח"כ כשנפשט הנשמה מהגוף נתלבש בהקישוטים ולזה יש קיום, וזה סמוכים לעד, פירוש לשון עדי. והנה אדם בגימטריא מ"ה שהוא אין, וזה שנאמר (תהלים קמד, ג) מה אדם ותדעהו, כש'אדם' מחזיק עצמו בבחינת 'מה' ואין אז 'ותדעהו', יכול להתחבר להקב"ה. אדם להבל דמה (שם ד), אבל אם מחזיק את עצמו ל'אדם' הוא 'להבל דמה', וכשלוקח החיות הנפש לעצמו נקרא נפש בהמה, פירוש בה מה.

והנה יש בני חיי ומזוני, בני הוא מצד החסד ואהבה, ומזוני הוא מצד העושר וכבוד הוא מצד הגבורה, כי מצפון זהב יאתה (איוב לז, כב; תקו"ז סט:). וחיי הוא מאילנא דחיי שהוא הקב"ה שהוא חי החיים, והאילן הוא אמונה, שמקשר עצמו בהקב"ה באמונה, וזהו (חבקוק ב, ד) צדיק באמונתו יחיה, וע"י התפארת וע"י הדעת שמקשר עצמו עם הקב"ה ויכול למשוך לעצמו חיות מזה האילן דחיי. והנה לכך ברא הקב"ה שאר מדות באדם במדריגות תחתונות, כדי שיהיה באדם הבחירה לעזוב הכל ולהדבק בחיים הנצחיים, או שיגביה גם הגופניות להשי"ת שהוא בחינת אדם. וזהו (בראשית א, לא) טוב מאוד - זה היצר הרע (קה"ר שם ב"ר ט, ז), פירוש שתראו לזכך היצר הרע שיהיה

גם כן טוב, שיהא בבחינת אדם כלומר מה, ועל כן 'מאד' הוא אותיות אדם. וז"ש טוב ה' לקויו לנפש תדרשנו, שאפי' הנפש הבהמיות תדרשנו ותזככו להיות בבחינת אדם:

פרק תכ

ויקרא אל משה מאהל מועד וגו' (ויקרא א, א). הנה אמרו (יבמות יג:) כי תיבה שצריכה למד בתחילתה הטיל לה ה"א בסופה. פירוש הלמד הוא נקרא תענוג, וה' הוא יראה, פירוש הקב"ה רצה לקבל תענוג מישראל, על כן סעד אותם בהיראה שלא יפלו למטה ועי"ז יוכלו להשיג התענוג. והנה לכך נקרא הלמד תענוג, שמלמד האדם, וגם בהבנה יש ט' מדות, וההמשכה מהחכמה הוא ו', ו"ט וא"ו הוא ציור למד, וגם כי החכמה נקרא הויה, וההבנה אף על פי כן שאי אפשר לה לתפוס הבהירות החכמה אף על פי יכולה לתפוס המספר של החכמה שהוא הויה ומספרה כ"ו והוא ציור למד (עי' תק"ז פט.).

והנה בהמחשבה יש אותיות, על כן יש אתוון רברבין ואתוון זעירין (זהר ח"ב קלב.), פירוש שמחוברין עם הרב שהוא חכמה, והדיבור נקרא אתוון זעירין כי מחמת דיבור של המלך אנו נזערין, כי הדיבור הוא יראה. והנה היראה נקרא אהל להתענוג שנקרא מועד לשון קישוט. וז"ש 'ויקרא אל משה', שיש אות א' זעירא, והוא מחמת 'אהל מועד', שרצה להשיג 'אהל' הוא יראה כדי שיוכל להשיג 'המועד' שהוא התענוג.

והנה התענוג מייפה היראה, והיראה נקראת אשה יראת ה' (משלי לא, ל), והתענוג גם כן נקרא אשה ריח ניחוח (ויקרא א, ט). וז"ש (שה"ש א, ה) 'שחורה אני' מצד היראה, 'ונאוה' מצד התענוג. וז"ש (שם, ח) אם לא תדעי לך היפה בנשים, פירוש אם אין לך התחברות עם התענוג שנקרא 'יפה בנשים', 'צאי לך בעקבי הצאן' פירוש תלך בעקביים הוא היראה, ואז 'ורעי את גדיותיך על משכנות' וגו' שתוכל להתחבר עם המשכות שלך כו', 'גדיותיך' הוא לשון המשכות, שיש גידים שנמשכין להמוח לכל האיברים, וכמו כן יש גידים פנימים רוחניים. 'על משכנות הרועים' שהם האבות, שתוכל לחבר להתענוג שהוא על המדות:

פרק תכא

וסוכה תהיה לצל יומם מחורב ולמחסה ולמסתור מזרם וממטר (ישעיה ד, ו). הנה המצוה נקרא שלוחו של האדם כמותו (קידושין מא:), שנשלח אלינו מהשי"ת כדי לקרב בו י"ת על ידי המצוה, וגם אצלינו נקרא המצוה שליח, והרי המצוה כלי להאור שבתוכה, שבלא כלי אי אפשר לתפוס בהירות האור, כמו החמה מחמת בהירותה יש לה נרתיקה.

והבהירות שבכלי נקרא רוח הקודש, רוח הוא המשכה, שנמשך מחכמה שנקרא קודש, ועל ידי מה נמשכת מהחכמה, הוא על ידי הסתכלות הוא התענוג, שכשמסתכל על הדבר יש לו תענוג. והנה התענוג הוא מעורר אהבה, ולפעמים הוא להיפך, האהבה מעורר התענוג, דהיינו מחמת האהבה בא לידי תענוג.

וזהו 'סוכה תהיה לצל', פירוש אימתי יהיה לנו 'סכיה' מלשון (סנהדרין סט:) שסוכה ברוח הקודש, 'לצל יומם', כי האהבה נקרא יום דכולא יומין (עי' זהר ח"ג קצא:), פירוש כשתשים אהבת הקב"ה לישראל, דהיינו שתעשה המצוה באהבה וביראה שנקרא צללים, שאהבה היא צל לאהבת הקב"ה והיראה היא צל ליראת הקב"ה, וזהו (שה"ש ד, ו) ונסו הצללים - ב' צללים. ואז יהיה 'למחסה ולמסתור מחורב' הוא הגבורה, 'וממטר' הוא האהבה, פירוש מאהבה ומיראה הגשמיות:

פרק תכב

הנה יש ב' הסתכלות אף בחיצוניות מסתכל חוץ לכלי, וזה בא מחמת רחבות השכל שיש לו, ומחמת זה מייפה אותם גם מבחוץ, שאין אור השכל יכול לצמצם עוד מבפנים ונשפך לחוץ ונעשה מקיף להכלי. כך אנו נקראים כלי אצל הקב"ה, ואנו נקראים עבדים להקב"ה, כמ"ש (ויקרא כה, נה) כי לי בני ישראל עבדים, ואמרו ז"ל ואתם מעלה אני עליכם כאלו עשאוני, כאלו אנו עושים להקב"ה, ועל כן אנו עיקר הצטרכות של הקב"ה וזהו פנימית הכלי. ויש חיצוניות שהוא התפארות, כמ"ש (ישעיה מט, ג) ישראל אשר בך אתפאר, שהוא התפארות מבחוץ אצל האומות, וזה בא מחמת הרחבת השכל. וזהו (שם מד, ג) אציק מים על צמא, 'מים' הוא אהבה, 'על צמא' פירוש מחמת שאני צמא לזה שהוא עיקר ההצטרכות, 'ונוזלים על יבשה', פירוש מחמת שנתמלא הכלי אז נשפך לחוץ ונעשה מקיף, וזהו 'על יבשה' פירוש אף שהוא יבישות שאין כל כך הצטרכות. וזהו (תהלים צז, יא) אור זרוע לצדיק, האור נתפזר לכל גם לחיצוניות העולמות, לצדיק, הוא מחמת שהצדיק מביא את הקב"ה לתענוג. וזהו (ברכות יז:) 'כל העולם', פירוש אפי' החיצונות, 'ניזון בשביל חנינא בני', פירוש בשביל הצדיק.

והנה כתיב (תהלים קלה, א) הללו עבדי ה', 'הללו' מלשון תערובות, שמחמת הודיות שלנו אנו ממשיכים הקב"ה למדות שלנו ע"י העובדות, וזהו 'עבדי ה'', ואימתי, 'העומדים בבית ה'' פירוש כל העולמות הם בית להקב"ה, וכשתהיו עומדים בבית של הקב"ה שהם האהבה והיראה והתפארת אז יומשך הקב"ה לכם. וזה שאמר הכתוב (שם קלד, א-ב) 'ברכו את ה' כל עבדי ה'', פירוש שתמשיכו להקב"ה ע"י העובדות, 'העומדים בבית ה'

בלילות', פירוש גם בהתחלה שיש עדיין קצת חשכות וזהו 'בלילות', אף על פי כן הם 'עומדים בבית ה'', ובאיזה ענין, 'כשתגביהו ידיכם' שהם האהבה והיראה קודם להקב"ה, ואז 'וברכו את ה'', יהא נמשך הקב"ה להאותיות.

והנה ישראל נקראו בני הבית (זהר ח"ג קפז.), כי ישראל עלה במחשבה תחילה (שם ח"א כד.) בהרצון ונשתלשלו דרך כל העולמות הם השכליות שהם בני הבית, אך צריכים לידע שיש בעל הבית הוא הקב"ה, וצריך להמשיך אותו אל הבית. וזהו (ב"מ נט.) אוקירו לנשייכו כי היכי דתתעתרו, אוקירו הוא לשון הגבהה, שתגביהו העולמות להקב"ה ותוכלו להמשיך לכם השפעת כל טוב:

פרק תכג

ברא כרעיה דאבוה (עירובין ע:), פירוש הבן הוא הרצון מהאב. וזהו (אבות פ"ב מ"ד) עשה רצונו כרצונך, שתראו שיהא הרצון כולו חד. וזהו פירוש (אסתר א, ו) דר וסוחרת, פירוש האור שהוא הצדיק נקרא דר, שהוא דר בתוך כל העולמות, וסוחרת פירוש הקב"ה הוא מקיף לכל העולמות, וזהו שהקב"ה נקרא עילת העילות וסיבת הסיבות. ולמה מקיף אותנו הקב"ה, כי אמרו ז"ל (פסחים פז:) לא גלו ישראל, פירוש לא נתגלה האור של ישראל, אלא כדי להרבות גרים, כלומר לקבץ ניצוצות, אלא משום חשש שלא יפלו ישראל למטה על כן הקיף השי"ת אותם לשמור אותנו מבחוץ שלא יפלו למטה. וזהו (תהלים קכא, ה) ה' צלך על יד ימינך, לכן הקב"ה הוא צל, כלומר מקיף, כדי שתהיה לך עמידה על יד ימינו ולא תטה למטה לצד שמאל.

והנה כתיב (שם מה, ב) רחש לבי דבר טוב אומר אני מעשי למלך לשוני עט סופר מהיר, וכתיב (חבקוק ב, ד) צדיק באמונתו יחיה, פירוש הצדיק נקרא אומן, שכל העולמות נבראו בשבילו ובאמונתו יחיה העולמות, שמחבר אותם להקב"ה. והנה כתיב (תהלים קיט, פט) לעולם ה' דברך נצב בשמים, פירוש הדיבור נקרא מלכות (זהר ח"ג רכח.), נצב הוא כמו נציב מלך. וזהו 'רחש לבי דבר טוב', שהלב חושב לחבר הדיבור שהוא העולמות להטוב העצם, 'אומר אני מעשי למלך', ע"י המעשה נקרא הקב"ה מלך:

פרק תכד

והיא יושבת תחת תומר דבורה (שופטים ד, ה), ואמרו ז"ל (מגילה יד.) משום יחוד, דבר אחר מה תמר אין לו אלא לב אחד אף ישראל כו'. הנה כתיב (שה"ש ב, ב) כשושנה בין החוחים, יש דינא קשיא ודינא רפיא, כי הנה בודאי הקב"ה הוא טוב העצם ומלכותו

בכל משלה, אך שיכול האדם ליקח המלכות לעצמו כמ"ש (קהלת ח, ט) 'עת אשר שלט האדם באדם' וגו', ואף שסוף הדבר יהיה 'לרע לו' שהגשמיות יכול לו והחיות יוחזר להקב"ה, אלא שבתחלה הוא נקרת דינא רפיא, שנוח ליקח החיות לעצמו. וזה נקרא 'כשושנה בין החוחים', שע"י ג' מדות לוקחים החיות לעצמם. ויש שושנה אחרת שנקרא 'רעיתי', מלשון ריעות, וגם לשון שבירה, וכולא חד שכשמשבר מעצמו הגשמיות יוכל לחבר להקב"ה, וזהו דינא קשיא, וז"ש 'כן רעיתי בין הבנות', בין המדות.

והנה אצל האדם גם כן יש דינא קשיא שהיא בוערת בלבו, וכשבא להתגלות ע"י האיברים שהוא הפה והקול והשפתיים והדיבור נתקרר הדין ונעשה דינא רפיא, ועל כן נימוס המלכות שמתנהג ע"י עבדים, ועל כן נקרא המלך דינא רפיא, שנתקרר הדין ע"י עבדים. והלב נקרא אש אוכלה, כמ"ש (דברים ד, כד) כי ה' אלהיך אש אוכלה הוא, שהוא מכלה החטאים, וזהו חסד אצל האדם שמכלה הרע ויכול להשיג החסד, וזהו שאיתא בספרים (פע"ח הסליחות פ"ו) רב חסד הוא גבורה, שע"י הגבורה שבא לאדם יכול להשיג הרב חסד. וז"ש והיא יושבת תחת תומר דבורה, שצריך לצמצם הדיבור תחת המרירות, והוא משום יחוד, שלא יתייחד עם הרע, ומחמת זה המרירות נופל ממנו הרע:

פרק תכה

אשרי אנוש יעשה זאת ובן אדם יחזיק בה שומר שבת מחללו ושומר ידו מעשות כל רע (ישעיה נו, ב). הנה כתוב (משלי ל, טו) לעלוקה שתי בנות הב הב, יש בחינה שנקרא אשה, הוא הגוף שמקבל תמיד אכילה ושתיה, ויש בחינה אשה הוא התענוג, ואם פונה גם התענוג לגשמיות נקרא כל אשה, שהוא כולו אשה, אבל אם פונה התענוג להקב"ה ואינו מקבל מהגשמיות רק כפי מה שצריך לו, אז נקרא אשה יראת ה' (משלי לא, ל). וז"ש (אבות פ"ה, מכ"ב) בן בג בג אומר הפוך בה והפוך בה, שתהפך הב' לבה שהוא יראה.

והנה איתא (זהר ח"ב פח:) מאי שבת שמא דקוב"ה כו', פירוש מחמת אמונה שיודע שיש אדון ומושל נשבת ממנו כח המלאכה מאבריו שאין שולטין עליו, וזה שבת הוא לשון שביתה, שמחמת ציוי הקב"ה אין המלאכה נפעלת ע"י האיברים וזהו מנוחה לגוף. וז"ש (תהלים קיח, כ) זה השער לה' צדיקים וגו', שהשיעור הא' של אדם הוא יראה, וזהו (ישעיה כד, יב) ושאיה יוכת שער, פירוש השי"ת מכה את השער שהוא היראה, או אימתי השאיה יוכת ע"י השער - ע"י היראה. וז"ש (איכה ג, כא) זאת אשיב אל לבי על כן אוחיל, פירוש זאת נקרא היראה, כשיש יראה בלבי אז יש חלל בקרבי לקבל גדלות

הבורא, אבל בלא יראה הלב מטומטום ואין מקום לקבל. וז"ש אשרי אנוש יעשה 'זאת', שיש לו יראה, ובן אדם יחזיק בה שומר שבת מחללו ושומר ידו מעשות כל רע:

פרק תכו

אני בצדק אחזה פניך אשבעה בהקיץ תמונתך (תהלים יז, טו). הנה הלילה מקבלת תמיד מהיום, ונקרא צדק כמו הכוכבים שמקבלים בהירותם תמיד מהשמש, על כן צריך תמיד להוסיף בהירות בלילה ע"י העובדות שביום, וז"ש (עירובין סה.) אנן פועלי דיממא, פירוש שצריך לעשות עובדות ביום כדי שיהא להלילה ממה לקבל. והנה כתיב (ישעיה נב, ח) עין בעין יראו, כי יש בחוש הראיה כל הז' מדריגות אהבה ויראה כו' שהם באים ע"י הראיה, וכל אחד כלי מי' הרי ע', וזה סוד עין בעין יראו, פירוש שיש כח בעין לראות כל הע' מדריגות. והנה מחמת שזה העולם הוא מגושם אי אפשר לעין לראות אלא בלילה שהחיות עולה לשרשו, ועל כן נקרא חלום שהוא לשון בריאות הנשמה ששם כח המדמה חזק ומדמה לו האור כפי מה שרואה. והנה הצדיק מחמת שהוא מזוכך מאוד וגם הגוף הגשמי הוא גם כן אין, על כן הוא יכול לראות גם בעולם הגשמי האור, וזה שפרעה לא ידע החלום (בראשית מא, ח וברש"י), מחמת שהוא היה בהתגלות, עד ששאל ליוסף ויוסף היה צדיק והיה רואה אור הפתרון.

וזה פירוש 'אני בצדק אחזה פניך', הלילה נקרא צדק, פירוש עצם הבהירות, וזהו מחמת 'שאשבעה בהקיץ תמונתך' ביום, ע"י העובדות שעשה ביום שנקרא קיץ, מלשון קיץ המזבח, לשון סוף, ורואה התמונה בכל עובדא שעושה, מחמת זה יכול לראות עצם האור בלילה. על כן יראה לעשות עובדות ביום, כדי שהלילה יקבל הבהירות מהיום ויוכל לראות האור עצמו:

פרק תכז

הנה מה שאומרים וציונו על המילה, פירוש כי מילה הוא אותיות אלהים חסר א', אך עם התיבה עצמו הרי עולה כמו אלהים, והכי פירושא 'וציונו', שיש לנו התחברות 'על המילה', למעלה מהדין שהוא אלהים, כיון שאנו יכולים להמשיך מדת אלהים לזה העולם. וזה שאנו אומרים בשעת המילה אל חי חלקינו צורינו, פירוש כי 'אל' הוא חסד, וחסד שריא בפומא דאמא (זהר ח"ג קמב.), כי מחמת המילה נתעורר למעלה חסדים גדולים ונמשכין החסדים אלינו, וזה 'חלקינו צורינו', פי' שהאיך שייך אצל הקב"ה כביכול לומר חלקינו הלא אנו עצמיות גמור עמו, אלא נגד עובדי כוכבים ומזלות שחלקם

הוא מסט"א, על כן אנו אומרים חלקינו צורינו, החלק הטוב, ובאמת אנו נקראים קומה שלימה עצמיות גמור עם השי"ת. ואם תאמר מעתה א"צ לעשות שום עובדא להגביה את עצמו לשרשו, לזה אמר הכתוב (איוב לא, ב) חלק אלוה ממעל, פירוש שיגביה את עצמו לשרשו. וזהו שאומרים בשעת המילה (תהלים קו, א) הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו, שנתעוררים החסדים:

פרק תכח

ענין עומר הוא כי האדם כשנוטל המדות להגשמיות אין החיות וקדושת השכינה שורה עליו, כי אי אפשר לשניהם שיתקיימו. והנה האנשים המה נפרדים, וכן כשהיו ישראל במצרים מגושמים היו נפרדים, וכשבא משה לישראל ואמר להם שם של הקב"ה הרי שמו ניחת בכל אחד מישראל ומחמת זה היו באחדות, וזה העומר שהוא בקשר אמיץ באחדות:

פרק תכט

ואנכי הסתר אסתיר פני (דברים לא, יח). הנה העולם כתבו חכמי התכונה שהוא ככדור חצי עיגול מלמעלה וחצי עיגול מלמטה, והנה בהמוחין גם כן, חכמה והוא חצי עיגול העליון ונוטה כלפי מטה, ויש בחינת יסוד שהוא נוטה כלפי מעלה, וזה נקרא חכמה תתאה, וכשאנו מגביהין עצמינו לחכמה עילאה נקרא בנימין - בן ימין, וכשאנו משיגין עצמינו קצת אור נקרא יוסף, שנתוסף אצל הקב"ה תענוג. והנה הקב"ה נקרא (תקו"ז קכב:) לית אתר פנוי מיניה, בכל העולם הוא מלא ואפילו בדברים הטמאים כביכול יש חיות, אך אין דבר יכול לטמאו ולטנפו, ועל כן הוא נקרא מרדכי לשון דכי (חולין קלט:) שהוא טהור. אך השי"ת צוה אותנו שלא להדבק להדברים הטמאים, מחמת ששם הקליפה גסה מאוד ויש יראה שלא ישקע שם ח"ו, ועל כן גם אנו נקראים בשם מרי דכיא, נמצא שהשי"ת הסתיר עצמיותו גם בתוך הדברים שאסור לנו ללכת שם. וז"ש במגילה השמות אחורי התיבות, שהוא תחות כל עלמין בהסתר.

וזה שהקשה הגמרא (שם) אסתר מן התורה מנין, פירוש כיון שתורה הוא אור מורה דרך לנו למה הסתיר עצמיותו ממנו, ומפני מה אין אנו יכולים להשיגו בכל מקום גם בדברים הטמאים. ותירץ שנאמר ואנכי הסתר אסתיר, כי החכמה עילאה מחמת רוב בהירותה היתה צריכה לבוא בהסתרה, כי זה לעומת זה עשה אלהים (קהלת ז, יד), וזהו הסתר אסתיר ב' הסתרות, וכשמחובר בהסתרה תתאה הוא מחובר לעץ טוב ורע ויכול להיות

חס ושלום כליה. וזה שהקשה שם המן מן התורה מנין, הלא השי"ת כולו טוב ומנין היה הרע, ותירץ שנאמר (בראשית ג, יא) המן העץ טוב ורע, שנכנסו ישראל באותה הסתרה תתאה באותו העת ששם עץ הדעת טוב ורע והיו ראוים לכליה, וזהו שאמרו חז"ל (סנהדרין צז:) אני מעמיד להם מלך קשה כהמן.

והנה הקב"ה מהמכה עצמה בורא רפואה (שמו"ר נ, ג), כי מחמת הסתרה תתאה שעל ידי זה עשו תשובה והבינו שיש עצם האור השי"ת ששם עלמא דחירות, וזהו מקרא מגילה, לשון התגלות, החכמה עילאה נתגלה להם שעבד חפשי מאדוניו (איוב ג, יט), ומחמת זה בא להם הגאולה. וז"ש (אסתר ט, א) ונהפוך הוא, פירוש מלשון התכסות, שנתהפך ההסכות וההסתרה והשיגו האור. וזהו (שם, כו) פורים על שם הפור, לשון פירורין, שנתפררו מגשמיות ועל כן השיגו האור:

פרק תל

הרב את ריבנו והדן את דינינו והנוקם את נקמתינו (בברכה שאחר מגילה). פירוש מחמת מה נראה גדלות הבורא הוא מחמת 'ריבנו', שמגדיל אותנו. 'והדן', פירוש מחמת מה נראה שהוא גבור, מחמת 'דינינו'. 'והנוקם' מחמת מה נראה נוקם, גם כן כנ"ל. 'והנפרע לנו מצרינו', פירוש כי אל הוא חסד, ואימתי הוא ניכר חסדו כשאנו תחלה במיצר ואחר כך הוא נתגלה לנו אז ניכר חסדו, וז"ש 'והנפרע', לשון התגלות, 'מצרינו' - ממצרינו, כי אם לא היה מיצר היה תענוג תמידי ואינו תענוג, ומזה הטעם גם כן גילה אותנו לבבל.

הנה המן הוא גבורות, כי איתא (פע"ח ר"ח חנוכה ופורים פ"ו עיי"ש) שמנצפ"ך הם ה' גבורות. והנה יש ה' ידות שבהן יכולין לאחוז הדבר ואלו הן, ב' הידים, והגוף נקרא גם כן יד, וב' הרגלים, אך הברית אין צריך לחשוב כי גוף וברית חשבינן חד (זהר ח"ג רכג:), או שהברית כלול בהן, כי כל אחד מהמדות צריך להיות עמו מדת התקשרות, וגם העינים נכללין בכל א' מה' הנ"ל, כי ברית כרתי לעיני (איוב לא, א). והנה כל אחד מה' הידות כלול מי', והנה לכאורה כיון שבמדת אהבה כלול ההתפארות ואיך נראה לנו המדה הפועלת הדבר בעצמיותה, כי אין אנו יודעין אם האהבה בא מחמת ההתפארות או להיפך, אך בשביל זה בא בפרטיות, שבהיד עצמו יש ה' אצבעות כנגד ה' מדות (פע"ח הציצית פ"ג), גודל הוא מדת גדלות, אצבע הוא על שם (שמות ח, טו) אצבע אלהים הוא והוא גבורה וכו'. והנה כשנוטה אלו הה' לגשמיות הם נקראים ה' גבורות, וזה ענין המן

שמחמת שישראל פגמו בברית בנשים נכריות ונטו את עצמם אל הגבורות, דהיינו הה' ידות נעשו ה' גבורות, ומחמת זה נתילד המן, וכשנוטים אל השי"ת נקרא ה' חסדים.
והנה התורה נקרא ברית דחכמה, אלא שלא היה לנו תפיסה בה על כן היה בה גבורה, שכפה עליהם ההר כגיגית, ואחר כך כשהבינו בעצמם החכמה והודו להשי"ת קבלו התורה מעצמם, שהבינו התגלות החכמה עילאה. וזהו על מקרא מגלה, שקראו להתגלות זאת החכמה. וזהו (אסתר ט, כז; שבת פח.) קיימו וקבלו, קיימו מה שקבלו כבר בניצוח. וזהו שחנוכה ופורים הם ב' רגלים, שחנוכה הוא ניצוח ופורים הוא הודיות (פע"ח חג השבועות פ"א):

פרק תלא

ה' איש מלחמה (שמות טו, ג). הויה נקרא איש, והברית נקרא ריעות, וזהו (אסתר ט, יט) ומשלוח מנות איש לרעהו, שתחבר האיש לרעהו, שיבוא האור להתגלות. והנה זה כלל שהחכמה הוא בהירות גדול ואין יכולין לתפוס אלא ע"י לבוש, וזהו (תקו"ז יב:) ראשית נקודה בהיכליה, וזהו הויה ואהיה, אהיה פירוש שעתיד להיות, והוא מחמת שעדיין הוא מגושם אי אפשר שיתגלה לו החכמה אלא כשיזכך את עצמו ואז ישיג החכמה:

פרק תלב

איש יהודי (אסתר ב, ה) פירוש כי הנה כתיב במגילה (ד, ז) יהודיים בב' יודי"ן, שהוא חכמה עילאה וחכמה תתאה, ואי אפשר לו להשיג עצם החכמה עילאה אלא אם כן ישבר ההסתרה עילאה, כי יש ב' הסתרות כנ"ל (ד"ה אנכי הסתר), וזהו הב' יודי"ן - חכמה עילאה ותתאה. וזהו לשון יהודיים - ב' הודאות, שמחמת זה מתפאר בישראל לפני המלאכים, ומחמת זה מתחבר בישראל וישראל מתפארים בהקב"ה על כן הם מתחברים לו.
וז"ש 'איש יהודי', שמחמת שנותן לו הודאות ומתחבר בהקב"ה נקרא 'יהודי'. 'ושמו מרדכי', כי החכמה נקרא מרי דכיא (עי' חולין קלט:) שהיא בהירה מאד. 'בן יאיר', מחמת שרצה להאיר להבן, 'בן שמעי', על כן הוצרך להשפיל ולקבץ את עצמו שכל הבן, 'בן קיש', בן שהקיש על הדלתות (מגילה יב: עיי"ש). פירוש כי למה הוצרך השי"ת להשפיל הצדיקים ולהסתירם תחת המסכים הלא בתחלה היו עמו עצמיות, הוא כדי שיקבל תענוג, כי אם היו עמו עצמיות לא היה התלהבות לחזור לשרשו, ויש תענוג גדול להקב"ה. וזהו שמתחיל בספר יצירה (פ"ד מי"ב) במספר ב' אבנים, ולא אחד, כי אם היו

עצמיות ואחדות עמו לא היה לו תענוג, אך מחמת שבא בהסתלקות ובהשתנות מחמת זה יש לו תענוג. וז"ש 'בן קיש', שהקיש הדלתות לחזור לשרשו, וזהו 'בן ימיני', ומחמת זה יהא בן להימין של הקב"ה ויתחבר בחכמה עילאה שהוא ימין של הקב"ה:

פרק תלג

איתא בגמרא (מגלה יד.) מפני מה אין אומרים הלל על נס של פורים, ותירץ קריאתה זו הלילא, שהוא ענינו, שנאמר (תהלים קיד, א) בצאת ישראל ממצרים כו' ולכן נקרא הלל המצרי (ברכות נו.), אבל על שאר ניסים אין שייך זה ההלל אלא הלל הגדול, אלא ענין ההלל הוא שממשיכין חסד לעולם וממתיקין הגבורות, מחמת שאנו משבחין להשי"ת בא בתענוג ומחמת זה מאיר לנו בתוך כל אדם. וז"ש בו (תהלים קיח, ה) מן המיצר וגו' ענני במרחב יה, טוב לחסות וגו' (שם, ט), ושארי פסוקים שהם המתקת הגבורות. והנה אמרו ז"ל (מגילה ד.) חייב אדם לקרות המגלה בלילה ולשנותה ביום, כי יש ב' גבורות, כי כל גבורה היא כפולה, ולא החסדים כי החסד הוא עצמיות, אבל הגבורה היא כפולה, מחמת שנקרא גבורה אצל המקבל.

והנה המגלה נקראת ג' שמות, מגלה ספר איגרת (שם יט.), 'אגרת' נקרא כי כתיב (אסתר ב, יז) ויאהב המלך את אסתר מכל הנשים, המלך סתם הוא הקב"ה (אסת"ר ג, י), אוהב מי שמסתיר את עצמו מכל הנשים - מכל הדברים המביאים לידי שכחה, רק שמקרב אותם להקב"ה, וזה המתקת הגבורות, ועל כן נקרא 'איגרת' לשון אוגר בקיץ (משלי י, ה), פירוש שמאסף כל הדברים להקב"ה וממתיק הגבורות. ונקרא 'ספר' מחמת שהאור מתוך בהירותה נתגלה לנו ע"י כלי, על כן נקרא 'ספר'. ונקרא 'מגלה' מחמת שנפל האור אלינו הוא בהתגלות, על כן נקרא 'מגלה' לשון התגלות.

והנה כתיב (שמות יז, ט) ויאמר משה אל יהושע בחר לנו אנשים וצא הלחם בעמלק, פירוש כי לכאורה קשה האיך בא עמלק להלחם עם ישראל הלא ישראל הם עצמיות עם הקב"ה, על כן אמרו חז"ל (בכורות ה:) ברפידים על שם רפיון ידים, שרפו 'ידיהם' הוא אהבה ויראה, וזהו (שמות שם, ח) וילחם עם ישראל ברפידים - עם רפיון ידים שהיה בם. והאמת שעל שם זה נקרא ישראל מלשון ישר א"ל (מג"ע במדבר), שצריך שיהא להם גבורה ואהבה להקב"ה.

והנה עמלק הוא אותיות ע"ם ל"ק (זהר ח"ג קצט:), פירוש שלקה העם, כי עמלק היה ההתנגדות להדעת, שרצה להטות הדעת של ישראל מהקב"ה ורצה ללקות ישראל, ממילא היו נבטלים גם כן כל העולמות שהם האיברים חס ושלום. וז"ש בחר לנו אנשים,

פירוש כל מקום שנאמר בחר הוא אהבה על שם שהיא בחירה, כי היראה אינה בחירה אלא מצד ההכרח, וז"ש (ברכות ק"ש שחרית) הבוחר בעמו ישראל באהבה. וזה שאמר 'בחר', פירוש שיובחר אנשים שיהיה להם אהבה שהוא חסד, וחסד שריא בפומא דאמא (זהר שם קמב.), הוא ברית, שיהיו מחוברים בהקב"ה ויוכלו לחזק הדעת. ועל כן אמר משה 'אנכי נצב על ראש הבגעה', פירוש שאגביה את עצמי להקב"ה שנקרא ראש, 'ומטה האלהים בידי', פירוש שהדעת יהא בידי ובכוחי ואוכל למשוך ולהשפיע מהדעת עצמו. **וז"ש** (מגלה ז:) חייב אדם לבסומי בפוריא עד דלא ידע כו', פירוש שיגביה את עצמו למקום שאין שם התחלקות שהוא האין, כי במדרגה תחתונה יש התחלקות בין חסד וגבורה. והנה מחמת שישראל פגמו בהדעת על כן בא להם עמלק שרצה להטות דעתם מהשי"ת, והמן הוא גם כן מזרע עמלק היה רוצה להטות דעתם מהשי"ת, ועל ידי הצדיק שהוא מרי דכיא נתמתקו הגבורות, שחזק הדעת, ועל כן אנו קורין המגלה שהוא המתקת הגבורות, ועל כן אנו קוראין ב' פעמים, כי הגבורות הוא כפולה. ועתה קאמר שפיר קריאתה זו הלילא, שקריאת המגלה היא המתקת הגבורות כמו הלל:

פרק תלד

ויאהב המלך את אסתר מכל הנשים וגו' (אסתר ב, יז). פירוש כי כתיב (תהלים סא, ח) ישב עולם לפני אלהים חסד ואמת מן ינצרוהו, פירוש עולם הוא לשון עלמות, פירוש לשון נערות שהוא עדיין מנוער, ולכן צריך להשי"ת גבורות כדי לכבוש אותו. וזהו (משלי ל, יט) דרך גבר בעלמא, פירוש לכן צריך הקב"ה לגבורה, בעלמא - מחמת אותם שהם עדיין בעלמות, שהם מנוערים עדיין. וזהו שכפה עליהם ההר כגיגית (שבת פח.), שכל מי שמחובר להקב"ה אין צריך הקב"ה לגבורות, דרך משל המלכות שמינוהו למלך צריך שיהיה לו ב' מדות חסד וגבורה, פירוש או מחמת שהוא גדול מאד, או מחמת התגברותו עליהם, וכוונת המלך הוא שיפאר את עצמו בפניהם, והנה אחר שהיו צייתים אותו אז אין צריך לו להמדות. וזהו 'ישב עולם לפני אלהים', כשהעולם הוא מחובר בהקב"ה, אז 'חסד ואמת מן ינצרוהו', פירוש שבאהבה וגבורה ישפיל את עצמו למדרגות תחתונים ויגביהם למעלה להשי"ת, וזהו מ"ן - מיין נוקבין, שישיג להשי"ת מיין נוקבין.

והנה בתולה נקרא על שם קרקע בתולה שלא נעבד, וזהו 'ויאהב המלך את אסתר מכל הנשים', פירוש יראה מכל הנשים, בשביל אותם שהם בשכחה צריך להגבורה ולהחסד, ואחר כך כשהוא מחובר בהקב"ה אז 'ותשא חן וחסד לפניו מכל הבתולות', פירוש שישא

ויגביה באהבה וביראה והחיות מכל הבתולות והמקומות שלא נעבד, פירוש מהדברים הגשמיים:

פרק תלה

החודש הזה לכם (שמות יב, ב). פירוש כי אצל הקב"ה אין שייך השתנות והתחדשות כי הוא למעלה מהזמן, אך ההתחדשות ששולח לנו השי"ת הוא 'לכם', כלומר בשבילינו, כי הוא ע"י כלי ונעשה אצלינו טבע ורגילות, וזהו טבע לשון נטבע, שנטבע בנו התחדשות האור, על כן צריכים אנו להתחדשות. והנה יהיה עת שיקויים בנו והשביע בצחצחות נפשך (ישעיה נח, יא), שיהא כל כך בהירות שיהיה אנו תמיד צמאים להאור, וזהו 'בצחצחות' לשון (שם ה, יג) צָחֶה צמא, מחמת גודל בהירות. אבל לעת עתה הקב"ה שולח לנו התחדשות כדי שנגביה עצמינו להקב"ה, וז"ש החדש הזה לכם ראש חדשים, שע"י הראשים אנו מתחדשין ומגביהין עצמינו להשי"ת. וז"ש (שמות שם, ג) דברו אל כל עדת בני ישראל, שעל ידי זה ההתחדשות יוכל להתנהג כל עדת ישראל.

והנה הטבע הוא שקר, כי האמת הוא שהקב"ה מנהיג כל והוא משנה עתים ומחליף הזמנים ומסדר הכוכבים, הרי שהקב"ה מנהיג המזלות והכוכבים שהם הטבעים ומשנה אותם כרצונו, ואם היינו תמיד בזה הבהירות שהקב"ה מנהיג הכל לא היינו צריכים להתחדשות, אך מחמת הטבע צריכין אנו להתחדשות. והנה כשהקב"ה שולח לנו ניסים והתחדשות, אז מכח זה אנו יכולים להגביר עצמינו גם על הדבר שהוא בטבע, שיהא לנו ידיעה שהקב"ה מנהיג הכל גם הטבע. וז"ש (תהלים ס, ו) נס להתנוסס, הקב"ה שולח לנו נס כדי להתנוסס, כדי להגביה עצמינו להקב"ה, וז"ש (שם) מפני קושט סלה, פירוש מחמת שרצון השי"ת היה שנהיה יודעים האמת.

והנה נצח והוד נקרא פקידים, לשון התחברות, כי ע"י הנס אנו נותנים הודאה להשי"ת ומתחברים בו, וגם ע"י ניצוח שאנו מנצחים עצמינו להתחבר בהקב"ה גם כן אנו מתחברים להקב"ה, וזה שאומרים על הניסים בהודאה, שמחמת שרוצה לקבל הודאות מישראל על כן שולח להם נס. והנה כתיב (מיכה ז, כ) תתן אמת ליעקב, שהוא מדת תפארת, והאמת הוא תפארת (זהר ח"ב קטז. ועוד), כי בדבר הטבע אין בו התפארות רק בדבר התחדשות, והטבע אינו אמת, רק שזה אמת שהקב"ה הוא מנהיג הכל אפילו הדבר הודאה שהוא טבע, ועל כן אמת הוא התפארות.

והנה הנצח והוד שאנו מתחברים על ידם להקב"ה שהוא האמת הוא מדת תפארת שנקרא דכר, והנצח והוד שנקרא פקודים [פקידים פירוש שפוקד מה שכבר היה בשכלו,

הרי הפקידה מקבלת מהזכירה שהיה לו בשכל כבר] הם נוקבא שצריכים לקבל, אבל הדכר אינו צריך לקבל. וז"ש (פסחים עב: עיי"ש) חייב אדם לפקוד את אשתו כשהיא מקשטת את עצמה, פירוש כשהוא רוצה להשיג האמת אז יכול להשיג, מקשטת הוא לשון אמת. וזהו שאנו אומרים (ב'יעלה ויבוא') ויפקוד ויזכור, כשאנו מחברין עצמינו להאמת אז ויזכור, אנו יכולים להשיג אותו. וז"ש (בראשית נ, כה) פקוד יפקוד אלהים אתכם, פירוש כשתחברו עצמיכם להקב"ה אז תוכלו לקרב העצמיות הגשמיות להקב"ה. וזהו (ויקרא א, ב) אדם כי יקריב וגו' מן הבקר וגו', פירוש כשתקריבו עצמיכם להקב"ה אז תוכלו לקרב גם הדברים שהם בגשמיות, וז"ש מן הבקר ומן הצאן.

הנה אצל הקב"ה יש כח השמע שמנהיג בה העולם, כמ"ש (דניאל ט, יט) ה' שמעה ה' הקשיבה, והנה בוודאי הקב"ה משגיח תמיד על העולם בראיה ובהשגחה פרטית ואין שייך אצל הקב"ה לשון שמיעה מחמת שרואה בעיניו זה הדבר, אלא שהשמיעה צריך שלפעמים מסתלק ממנה הראיה וצריך לשמוע, וכן מי שאינו מחובר תמיד בהקב"ה רק לפעמים כך הקב"ה מתנהג עמו שאין השגחתו עליו אלא לפרקים, אם רחמיו עלינו הוא משגיח בנו ואם לאו אין השגחתו חס ושלום בנו, ולכן אנו מתפללין ה' שמעה וגו'. וז"ש (ישעיה מג, ד) מאשר יקרת בעיני נכבדת, פירוש כשאתה יקר בעיני במעשים טובים אז בעיני נכבדת, תמיד אתה מלובש בעיני שאין מסלק השגחתו ממנו.

ונמצא שלפי מעשינו כך השגחת השי"ת, וזה (ברכות י.) הצר צורה בתוך צורה, פירוש הקב"ה שצייר הצורה שלו, פירוש השגחתו הוא בתוך צורה לפי צורותינו והשגחתינו עליו. וזהו (מכילתא יתרו כ, ב) שעל הים נדמה להם כבחור ובמתן תורה כזקן כמבואר במקום אחר. וזה שאמרו ז"ל (ברכות שם) מדת בשר ודם מעשי ידיו מבלין אותו, לשון בלוי, פירוש שמחמת מעשיו הוא בלוי ונפסק מהקב"ה, וזהו אין קדוש כה' כי אין בלתך, ולכאורה קשה מהו לשון כי אין בלתך שמשמע שהוה אמינא שיש ח"ו אחר אלא שאין כמו השי"ת, על כן אמרו כי אין לבלותך, פירוש כי הקב"ה תמיד בהשתנות, כי אין הוא גורם זה הבליה והפסקה מאתו חס ושלום אלא הדבר תלוי בנו. וזהו אין צור כאלהינו, פירוש שאין להשי"ת שום צורה והשתנות לבוא חס ושלום בהסתרה מלפנינו, רק שהצורה וההשתנות הוא מחמת אלהינו - לפי כח חלק אלהות שבנו, ולפי הציור, כלומר העובדות וחלק החיות שבנו, וזה הציור גופא הוא נחקק בהשי"ת:

פרק תלו

הנה יש תפיסה בעצמיות האדם ע"י הידות שהם ב' הידים ב' רגלים והגוף, וזהו ידות של עצם הגוף, אך הפנימית מהידות הם נקרא ה' גבורות, ובב' ידים יכול להכות ובב' רגלים יכול לדרוס, והכל הוא ע"י התקשרות, וזה נקרא ה' גבורות. ויש ה' חסדים, שבב' ידים יכול לחבק ובב' רגלים יכול לרוץ להשפיע טוב, וזה גם כן נעשה ע"י התקשרות, שאין שום דבר יכול להעשות אלא ע"י התקשרות. והנה הקב"ה הוא עצם הטוב, והגוף הוא עצם הגבורה היפך החסדים ונוטה תמיד להגבורה, כי צריך להתגברות באם שירצה לעשות איזה עובדא, על כן יראה האדם להכריח את עצמו להדמות להקב"ה שהוא עצם הטוב, וזהו התכללות ה' חסדים בה' גבורות. אך אי אפשר לעקור את עצמו מגופניות כלל, כי יתבטל גם החסדים, אלא שישאיר קצת קשר בהגופניות, וז"ש (בראשית מז, כד) ונתתם חמישית לפרעה וארבע הידות תהיה לכם, פירוש יד אחד ישאר לפרעה - להתגלות, וד' ידות יהיו מחוברים להקב"ה. וז"ש (קהלת ז, יח) תאחוז בזה, הוא הקב"ה, וגם מזה אל תנח ידך, היד שלך שהוא קצת קשר אל תנח מהגשמיות.

והנה אהבה יוכל להתפשט והוא מדת עשו, והגבורה הוא לטובתינו שלא יפלו להגשמיות חס ושלום. וז"ש (ישעיה מג, ב) כי תעבור במים אתך אני, כי תעבור לשון העברה בעלמא, תקח אתך אני, דהיינו מדת אני, כמ"ש (שמות ו, ב ברש"י) אני ה' נאמן ליפרע, ובמקום אחר הוא אומר אני ה' נאמן לשלם שכר, פירוש כשתחבר אני לה' הוא רחמים, וכשתחבר ה' לאני הוא דין, ואז לא תפול למטה. והנה יש אהבה ויראה באדם והם נגדיות, אך שהם מתחברים ע"י הגוף שהוא ממוצע, וז"ש בזוהר יחמם עצמו באישים העליונים, פירוש שלא יהא בלא תאוות הגופנים לבד, רק מחמת אהבת הקב"ה ויראת הקב"ה, הרי הוא הקב"ה הוא ממוצע. וזהו (תהלים כט, ז) קול ה' חוצב להבות אש, כשהקול הוא של הקב"ה אז יכול לחצוב האש הגשמי ולבטלו, כי הקב"ה נקרא אש אכלה (דברים ד, כד). וזהו (ישעיה שם) כי תלך במו אש לא תכוה, פירוש שלא ישלוט בך.

והנה יש לאדם אהבה ויראה לדבר גם שאין לו תענוג ממנה, אך שיש לו חשקות להשים אהבתו ויראתו בזה הדבר. ולפעמים אינו משים אהבתו אלא בדבר שיש לו תענוג ממנה, והתענוג הוא בא מחמת הבנה ויש לו טעם בהדבר, וז"ש טעם הוא בבינה, והתענוג נקרא נהר, וזהו (ישעיה שם) ובנהרות לא ישטפוך. וגם ז"ש ולהבה לא תבער בך, פירוש לא יהיו הגשמיות עוברים בך ושולטים עליך, אלא (עתה) [אתה] תעבור בהם ותשלוט בהם להפריש עצמך מהם, כי כשמקבל מהדבר שהוא למעלה משכלו הוא נקרא אחור

באחור, אבל כשהוא למעלה מהדבר והוא רוצה לקבל מהדבר נקרא פנים בפנים, וזהו לא תבער בך:

פרק תלז

הנה בשם ב"ן יש ה' ידות (פע"ח שער הק"ש פ"ט), ופירוש כשם שיש לו שם שהוא גדול ונורא כך יש לנו שם שאנו נקראין בן לקב"ה, וזהו שם ב"ן, והשי"ת מגדל אותנו על ידי הה' ידות עד שבאים אנו לגדלות השכל. וזהו (תהלים צ, יז) 'ויהי נועם ה' אלהינו עלינו', פירוש אימתי אנו יכולים להגיע אל הנועם שהוא השכל, על ידי 'ומעשה ידינו כוננה עלינו', מחמת שהוא כונן אותנו בהידים, כי העולם מתחיל מהחסד, וזהו (שם פט, ג) עולם חסד יבנה, כי מי הקדמני ואשלם (איוב מא, ג), וזהו (תהלים קו, א) כי לעולם חסדו:

פרק תלח

אל יתהלל חכם בחכמתו וגו' (ירמיה ט, כב). הנה כתיב (משלי יט, כא) ועצת ה' היא תקום, פירוש רצון השי"ת הוא שיהיה בחינת מקבל, שיקבל תענוג מישראל. וז"ש (ישעיה נח, יד) אז תתענג על ה', שצריך ליתן תענוג להשי"ת, ואלו שמרו ישראל שתי שבתות מיד היו נגאלין (שבת קיח:), פירוש כי שמירה הוא מקבל, שכיון שצריך לשמור זה הדבר הרי הוא מקבל מזה הדבר. והנה אנו יכולים להשלים תענוג להקב"ה, והקב"ה כביכול הוא משלים תענוג שלנו במה שמשפיל עצמו אלינו ומשלים תענוג להבן כפי שכלו, כמ"ש (במדבר יא, כג) היד ה' תקצר, כי משה אמר (שם, כב) אם את כל דגי הים יאסף וגו', וקשה וכי לא היה משה יודע התירוץ שהקב"ה יש ביכולתו לעשות, אלא כך אמר משה לא יפה להם לישראל שיתענגו בדברים שפלים כזה, ועל כן אמר לו הקב"ה כיון שרצונם כך אני צריך להשלים רצונם, וזה שאמר היד ה' תקצר מלהשיג להם זה על כן אני מוכרח ליתן להם. זה שאמרו ז"ל (ביצה טז.) שבשבת יש לכל אחד תוספת נשמה, ופרש"י לאכול הרבה, ולכאורה מה תענוג זה לנשמה, אלא שהקב"ה נמשך להבן כפי שכל הבן גם בתענוג אכילה, כמ"ש (שה"ש ה, א) אכלתי יערי וגו', ועל כן יש אכילה בשבת. וז"ש (סוכה יד.) שהצדיקים מהפכין מדת הדין למדת הרחמים, שממשיכין השי"ת לפי שכלם.

והנה זה התענוג שמקבלין מהדברים השפלים הקב"ה נקרא בזה הדבר משפיע והם נקראים מקבלין, אבל אם היו ב' התענוגים בחינת נוקבא, דהיינו שרצונינו הוא להשיג

להשי"ת תענוג והקב"ה יהיה לו תענוג לקבל מאתנו תענוג, היו יכולים להשיג עצם החכמה. וז"ש אלו שמרו ישראל ב' שבתות, פירוש כי שבת הוא נייחא דכולא (זהר ח"ג קכג.), הוא התענוג, ואילו היה ב' תענוגים בחינת נוקבא, וזה לשון 'שמרו' שהוא לשון מקבל כנ"ל, מיד היו נגאלין, היו משיגין עצם החכמה.

והנה כתיב (תהלים מא, ד) ה' יסעדנו על ערש דוי כל משכבו וגו', פירוש כי אי אפשר לאדם לקבל תענוג אלא אם כן יש לו חיות תענוג, כי תענוג מקבל תענוג, והתענוג נקרא חיי המלך, והתענוג הוא מקבל, שמקבל מהחכמה, ומחולה נסתלק התענוג, וכיון שנסתלק התענוג ממנו נסתלק ממנו גם כן החכמה שבכח העשר, דהיינו שמסתלקין ממנו כל המדות. וזהו 'ה' יסעדנו על ערש דוי', 'ערש' אותיות עשר, ועל כן אמר (ברכות ה:) יהיב ליה ידיה ואוקמיה, שראשי תיבות הוא יל"י שהוא גימטריא נ' (ראה שער מאמרי רז"ל ברכות שם), פירוש שמשך עליו נ' שערים ועי"ז נתרפא מחוליו, שחזרו עליו כל המדות והתענוג והחכמה. 'וכל משכבו', פירוש משכ"ב, שהכ"ב אותיות הם בחכמה ונמשך ע"י ג' קווין שהוא שי"ן, וכשהוא סתום בחכמה נקרא מ"ם סתומה, ומהחולה מסתלקין הכ"ב אותיות.

וזהו (אבות פ"ה, מ"א) והלא במאמר אחד יכול להבראות, פירוש בחכמה, שבראשית נמי מאמר הוא (מגילה כא:), שמשם נמשך להבינה ששם צירופי אותיות, אלא שלא יוכלו רשעים להניק מאור התענוג העצמי חס ושלום, וזהו כדי להפרע מרשעים שאור אמרתו נתכסה מהם ולא נתגלה להם רק התענוג הגשמי. והנה זה נקרא משפט, שהשכל מחייב שלא ליקח תענוג השי"ת לעצמו, לכך נקראו רשעים, שאף על פי כן לוקחים לעצמם, אבל הצדיק מחבר התענוג להשי"ת. וזהו פירוש (ירמיה ט, כג) 'עשות משפט וצדקה', שאנו מחויבים לעשות משפט המשפט וצדקה, ואם תאמר מהיכן מוכרח שאנו מחויבים לעשות זאת, ועל כן אמר 'כי באלה חפצתי', מחמת שהעולם נברא 'באלה' לשון רבים, כלומר עשרה מאמרות, על כן אנו מחויבים לעשות המשפט וצדקה:

פרק תלט

החכמה תעוז לחכם מעשרה שליטים אשר היו בעיר (קהלת ז, יט). הנה האיברים של אדם אינם צייתים לעשות עובדא אלא במקום שיש להם תענוג, וזה נקרא דעת שהוא מחיצוניות, אבל הרצון שהוא פנימי אין האיברים צייתים אותו, אלא כשהוא מזכך האיברים עד שיכולים לציית הרצון עצמו הרי זה נקרא בעל תשובה. וזהו (אבות פ"ד, מי"ז) יפה שעה אחת בתשובה בעולם הזה מכל חיי העולם הבא, והקושיא מפורסמת,

אלא מחמת שגם האיברים שהם יש נעשו אין, שנכפפים תחת הרצון, הרי זה תענוג גדול, כי מאחר שמתחבר בחכמה שנקרא י', וטעם שהחכמה נקרא י' כי מי שהוא חכם ומודה להחכמה ומחובר בחכמה שנקרא אין, שהחכמה מאין תמצא (איוב כח, יב). וזהו פירוש והחכמה תעוז לחכם מעשרה שליטים אשר היו בעיר, דהיינו שכשמגביה עצמו למעלה מהי' מדות להרצון עצמו, ואז החכמה יכול לחזקו שימשוך משם שכליות חדשים. וז"ש (תהלים סח, כז) ברכו אלהים ה' ממקור ישראל, אימתי יכול להמשיך כשהוא ממקור ישראל, כשמחובר בהרצון שנקרא מקור ישראל:

פרק תמ

איתא (ר"ה כא:) משה זכה לבינה. פירוש שהיה מזוכך עד שהשיג אור התורה כקודם נתינתה, וז"ש בזוהר (ח"ב פה.) אורייתא מבינה נפקת, אבל אנו צריכין להשיג האור ע"י אותיות התורה, שהאור מצומצם בם. והנה כל אחד יש לו תפיסה בהתורה, והתורה בזה העולם היא נראה כמו שהיא וצריך לחברה בקב"ה, וכשמחבר להקב"ה נמשך האור עליו שהוא הרחבת וזה נקרא ברכה. וז"ש (חגיגה יב.) אור ששימש בז' ימי בראשית גנזו לצדיקים שהוא התקשרות, שהאור נמשך להתקשרות. וז"ש בגמרא (יומא לז.) חד אמר כשאני מזכיר שם שמים אתם תנו ברכה, פירוש כשתקשרו התורה בהקב"ה אז נמשך ממילא האור לכם, ומה שאמר אתם תנו ברכה פירוש כאלו אתם נותנים ברכה, דהיינו ע"י התקשרות. וחד אמר (דברים לב, ג) כי שם ה' אקרא אתם הבו גודל לאלהינו, פירוש שתהיו כל כך מזוככים עד שתהיו בגדלות כל כך שתשיגו האור בענין אפילו לא נכתב היה ראוי ליכתב, כמו שמשה השיג התורה קודם נתינתה, וזה שנקרא התורה אור, שהאור נסתר בהתורה.

וז"ש (אסתר ט, יב) מה בקשתך אסתר המלכה וינתן לך, פירוש כי טוב הוא התענוג שהוא נוקבא, ומשה זכה לבינה שהוא התענוג, ומהיכן קיבלה מהחכמה עצמה, וז"ש במ"א (זהר ח"ב קכא.) אורייתא מחכמה נפקת. וז"ש פעם אחת מה בקשתך 'וינתן' לך, בי' שהוא חכמה, כי הנה יש ב' מיני תורה, א' הוא מצות הכתובין בתורה, צריך לחברן בהשי"ת להשיג תענוג, וא' הוא עצם התורה, שמדבר בעצם השי"ת שהוא עצמיות עמו, וכשמחבר התורה להשי"ת ומשיג התענוג אז נמשך עליו החכמה עצמה שהוא י'. וז"ש תחילה (אסתר ז, ב) ותנתן, ואח"כ (שם ט, יב) וינתן - בי':

פרק תמא

עד חצי המלכות ותעש (אסתר ז, ב), פירוש העובדא מונחת אצל הזרועות, ואלו הד' נהי"ם נקראים חצי המלכות, כי הג' רישין אינם בחשבון:

פרק תמב

ויקחו אליך פרה אדומה (במדבר יט, ב), שהשיג האור הגדלות של המצוה והוא התענוג. והנה יש שהוא בקטנות השכל, שיש לו תענוג מדברים הגשמיים, והנה הפרה היתה מטמא טהורים ומטהר טמאים, פירוש כי התענוג הוא כלי ויכול לקבל תענוג מכל מקום שירצה, והנה כשמגביה גם התענוג הגשמי הוא מטהר טמאים, אבל כשמקבל תענוג מהגשמיות נקרא מטמא טהורים, שמטמא האור של התענוג. וזהו שבתחלה הוא פרשת פרה ולבסוף פרשת חדש, כי כשמשיג התענוג מהמצוה אחר כך יכול לבוא להחכמה שנקרא חדש, שמשם באים כל התחדשות השכליות. ועל כן נקרא 'פרשה', מלשון הפרש, שהתענוג והחכמה שנמשך אלינו הוא כביכול כאלו מופרש מהקב"ה:

פרק תמג

מקדש אדני כוננו ידיך (שמות טו, יז). איתא (קידושין עא.) לא כשאני נכתב אני נקרא, נכתב אני ביו"ד ה"א ונקרא באדנ"י. והטעם כי אין לנו תפיסה רק בשם אדנ"י, כי אין מלך בלא עם (פדר"א פ"ג) ונעשה זה על ידינו, לכך אנו יכולים לקראותו בשם ההוא, אבל העצם הויה שהוא עצם גמור אי אפשר לנו לתפוס, לכך הוא רק נכתב. אבל לעתיד לבוא יוציא השי"ת חמה מנרתקה (ע"ז ג:), ויתגלה עלינו האור בבהירותו הגדול ויכולין לתפוס זה האור, על כן כתיב (זכריה יד, ט) ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד, שהוא קריאתו ככתיבתו:

פרק תמד

הנה 'שמע' (דברים ו, ד) הוא שם ע' (זהר ח"ב קס:), והוא אדנות. כי איתא שיש ה' ידות, שני ידים ושני רגלים, וגוף וברית חשבינן חד (שם ח"ג רכג:). ונקראים ידות שבהן יכולין לתפוס הדבר, ונמצא שהם כלים לאותו דבר שנותן בתוכם, ונקראים צמצום, והם ה' גבורות, ונקרא כלי מ"נ, שע"י הגבורות מעלה מיין נוקבין, וה' פעמים י"ד גימטריא ע' מן שמע (פע"ח שער הק"ש פ"ט). והנה יש ג' קוין שנמשכין לידות, וזהו (ישעיה מו, י) מגיד מראשית אחרית, שנמשך מהחכמה לסוף, והג' קוין הם אהבה ויראה ותפארת,

ונקרא ג' ווי"ן שהם גימטריא ח"י, שבזה נמשך חיות להבן ואז הוא גימטריא ע', כי ח"י וב"ן גימטריא ע', שהוא לשון הסתכלות האב על הבן, וזה המשכה מנה"י דבינה שהוא סוף בינה, כי מחמת שהאב מבין סוף התכלית מהבן על כן המשיך עליו החיות האהבה והיראה כו', והיראה הוא להתגבר נגד שונאי הבן.

והנה יש שם ד"ל שהוא לשון הגבהה, שהוא מגביה הדברים התחתונים לשרשם. כי הנה יש מים תתאין ומים עילאין באדם, מים עילאין הם שמשער בהם השי"ת, וזה שם אהיה - זמין אנא למהוי (זהר ח"ג יא.), ואצל השי"ת יש גם כן שם אהיה, שמשער איך להמשיך בהם אל העולם לפי המקבל. ומים תתאין הם הדברים התחתונים שצריך להתחבר לשרשם, אך שיש חשש פן ישאר חס ושלום למטה, על כן יש גבורה שמחזיק אותו שלא יפול. אך למה עשה כן הקב"ה שיהא צריך להתחבר בשרשו ע"י גבורה, כדי שיהא ניכר אדנותו יתברך, וזה (תפילת שמו"ע) אתה גבור לעולם אדני, שראשי תיבות גימטריא ד"ל, וזהו פירושו 'אתה גבור', למה הוצרך הגבורה, 'לעולם אדנ"י', שיהא ניכר אדנותו יתברך.

הנה בחכמה יש ב' יודי"ן, כי המחשבה נקרא אלף לשון (ירמיה ג, ד) אלוף נעורי אתה, ובא' יש ב' יודי"ן י' לעילא י' לתתא, י' לעילא הוא מחבר לעילא, י' לתתא הוא המחבר לתתא לדברים התחתונים, והואו שבניהם הוא הדעת המחברם, זהו בפנימיות. ובחיצוניות הם השינים שהם י"ו לעילא י"ו לתתא, כי מאחר שהוא צריך להתחבר לתתא צריך שישאר לו רשימה לי' עילאה מהוא"ו כדי שיחזור למעלה ע"י הרשימה, ואם לא היה נשאר שום רשימה היה חס ושלום נשאר למטה, ונקרא שינים על שם שמשנים המאכל מיש לאין, וכך האדם מעלה הדברים התחתונים למעלה.

וזהו 'מקדש', אימתי יהיה להשם הגבהה, ומקדש הוא לשון הבדלה שהוא הגבהה. 'אדני כוננו ידיך', כשתכונן היודי"ן ותחבר הי' דלתתא בהי' דלעילא:

פרק תמה

הנה כתיב אצל נזיר (במדבר ו, ה) קדוש יהיה גדל פרע שער ראשו. פירוש שנזיר היה מובדל מכל הגשמיות, וז"ש (שם) תער לא יעבור על ראשו, פירוש התער הוא היראה שהוא תרעא למיעל ביה (זהר ח"א ח.), והוא השיעור הראשון לשער בו השי"ת, אבל הנזיר שהיה מובדל מכל הגשמיות אינו צריך לזה השער, שהוא מחובר בחכמה עצמה. וז"ש קדוש יהיה גדל פרע, פירוש מפני מה בא לזה הקדושה מפני שגדל פרע, פירוש שאפי' התגלות הגשמיות היה מבין בו האור והבהירות שיש בו כמו שהוא בעולמות

העליונים, ומחמת זה הגביה גם הגשמיות לשרשם, ועל כן כתיב (במדבר שם, ז) נזר אלהיו על ראשו, הרצון של הקב"ה נקרא נזיר, שהוא מובדל מאתנו, אבל הנזיר זכה לאותו נזר להיות על ראשו מחמת שגידל ההתגלות. וז"ש אצל כהן (שמות לט, ל) ציץ נזר הקדש, שהוא מובדל מהקודש שהיא החכמה, שחכמה יכולה להמשך אלינו מה שאין כן הרצון. הנה שער שלנו מתחיל מאדנות שהוא יראה, ושער של הקב"ה מתחיל מהרצון ומשם מתחיל להמשך אלינו.

והנה שבת נכלל בו כל ו' ימי המעשה ואין ניכרים בו מחמת הבהירות האור, והנה תקנו לומר בשבת (שחרית - לקל אשר שבת) ביום השביעי נתעלה וישב על כסא כבודו, ועל כן אנו אומרים(בברכת המזון) גם כן רצה והחליצנו, שתחלוץ אותנו מהכיסוים גם כן כדי שיהא לנו גם כן עלייה ויכולין להיות עמך. והנה היו"ד בו נכללין כל האותיות ואין ניכר בו מחמת בהירותו, והנה יש ביו"ד ג' קוצין, הא' הוא הרצון שלא בא עדיין בהתחלקות, וצריך להתפשט מהגשמיות מכל המדות הרוצה להתחבר שם, ואחר שמתחבר שם יכול להמשיך שפע לכל המדות שהם בהתחלקות שהוא האמצע והסוף. וז"ש (ויקרא ח, לג) 'ומפתח אהל מועד לא תצאו ז' ימים', פירוש שלא תהיה לכם יציאה מהרצון שנקרא פתח אוהל מועד 'עד יום מלאת ימי מילואיכם', ומחמת שתתחברו בהרצון תוכלו למלאות שפע להימים שהם המדות.

וז"ש (תענית ט:) כל העולם כולו ממים העליונים הוא שותה שנאמר (דברים יא, יא) למטר השמים וגו', ומה אני מקיים (בראשית ב, ו) ואד יעלה מן הארץ, מלמד שהעננים עולין עד לשמים ופותחין פיהם כנאד ומקבלין המטר, פירוש אנו צריכין לעבור דרך העננים שהם הכיסוים של הקב"ה, ועל ידי זה עולין עד לשמים, פירוש שיש עלייה גם להכיסוין להשי"ת ומקבלין השפע:

פרק תמו

אענך בסתר רעם (תהלים פא, ח) פירוש אימתי אענך, כשתסתיר הריעות הרבה שיש לך, שהגוף יש לו ריעות הרבה, מה שאין כן אצל השי"ת אינו כי אם ריעות א'. וזהו (שם) אבחנך על מי מריבה סלה, הקב"ה נקרא אבן בוחן (זהר ח"ב רל.), שהוא בוחן את ישראל ומנסה אותם אם יעמדו בנסיון, אך למה ברא הקב"ה הרע שיבחין אותם, הוא כדי שינתקו כל הרע מעליהם ועל ידי זה יהיו זכים וברורים. וזה פירוש 'אבחנך על מי מריבה סלה', המי מריבה הם כדי לבחון אותך, ואז כדי שתהיו זכים 'שמע עמי

ואעידה בך' (שם, ט), שתוכל להקבץ עמי במחיצתי, 'ואעידה' פירוש שאעשה הקישוט שלי עליך:

פרק תמז

ויתד תהיה לך על אזנך והיה בשבתך חוץ וחפרת בה ושבת וכסית את צאתך (דברים כג, יד). פירוש כשתרצה ש'תהיה יתד', כלומר שיהא לך העמדה, הוא 'על אזנך', כלומר עם הבנה, 'והיה בצאתך חוץ' כלומר לדברים הגשמיים ותתבייש בם, ואז 'וכסיתי את צאתך':

פרק תמח

ענין תכלת רומז לשכינה (זהר ח"ג לג.). ובימים קדמונים היה להם תכלת אפילו בעובדא, כי היו משיגין אפי' האור השכל של התכלת בשכלם ולא היו מחוסרין כי אם בעובדא, אבל עתה בעוונותינו הרבים נתלבש התכלת בקלא אילן שהוא דומה לתכלת, וז"ש (ב"מ סא:) אני הוא שעומד ליפרע ממי שתולה קלא אילן בבגדו ואומר תכלת הוא, כי זהו צביעות שאין תוכו כברו, ועתה אין לנו תכלת בעובדא ומכל מקום אנו יכולין להשיג בשכל אור התכלת.

והנה איתא (מגילה ו.) שצבע תכלת היה בחלקו של זבולון, ואמרו ז"ל (שם) שכל הנוטל ממנו בלא דמים אינו מצליח בפרקמטיא שלו, פירוש כי כל זכות תכלת הוא אור החיות של הקב"ה צריך להיות בדמים, כלומר שישבר ויכלה הדם מהגוף. וז"ש (נדה כא:) אי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם, אין זוכה להחיות העצמי בלא דם, קודם שישבור דרך המסכים שהוא הדם העכור, וכשמשבר הדם אז נקרא יציאת מצרים, שיוצא מהמימצר, שכן ישראל לא יצאו ממצרים עד שהיה מכת בכורות שהוא גם כן שבירת הדם (עי' פע"ח חג המצות פ"ה), וכשמשבר הדם והמסכים אז זוכה להתכלת, פירוש שיכלה הגוף. וזה שנקרא גם כן ציצית, שכשהוא מכלה הדם אז אין לו הסתכלות אחר רק על הקב"ה.

והנה יש שמות שהם במספר תכלת ונקרא מרגלאן, שהיו צריכין למכור מרגליותן כדי לקנות תכלת והנה החלזון היה בחלקו של זבולון הוא לשון (בראשית ל, כ) יזבלני, לשון בית, כי צריך להיות מקודם בית ואחר כך יזכה לזה, וזהו חלזון, וז"ן בגימטריא ח"ן, ונח המשיך את החן, וזהו (שם ו, ח) ונח מצא חן, וכן יוסף שהיה מלך ואי אפשר להיות זן אלא מלך, אבל בימי שלמה כבר חל הזן שלא הוצרך להמשיך:

פרק תמט

עליון (תפילת שמו"ע) גימטריא קס"ו (פע"ח העמידה פי"ב), והוא אחורים של שם ס"ג, יו"ד, יו"ד ה"י, יו"ד ה"י וא"ו, יו"ד ה"י וא"ו ה"י. פירוש כי בינה שהוא תענוג נקרא ק' (ע"ח ש"ד פ"ה), שאינו משיג התענוג אלא על ידי התקשרות גדול בהשי"ת, והוא נקרא ברית (פרדס רמונים שכ"ג פ"ב), וחסד שריא בפומא דאמא (זהר ח"ג קמב.), והוא אותיות מאה, וזה שאמרו ז"ל (מנחות מג:) חייב אדם לברך בכל יום מאה ברכות וכו' אל תקרי מה אלא מאה, ובברית כלול כל הו' מדריגות שכל אחד כלול מי' הרי ס', והכי פירושא קוף שהוא התענוג, סומך, פירוש שהוא סומך את האדם שנקרא ו' שהוא המשכה מהקב"ה, ועל כן הוא אחוריים, כי בהבינה צריך להסתכל על החכמה, ואח"כ באים לו' כנפי ריאה שהוא הקול, הרי החכמה והבינה שניהם נכללין בהקול, ואחר כך בא להדיבור, הרי כולם נכללין בהדיבור, וכשמשיג הקס"ו אז ידע שיש עליון, ועל כן עליון גימטריא קס"ו:

פרק תנ

איתא בזוהר (ח"ב פח:) מאי שבת שמא דקוב"ה דאיהו שלים. פירוש דאיתא (ילקו"ש תהלים פ"ט) אין השם שלם ואין הכסא שלם עד שימחה זרעו של עמלק, פירוש כי אצל האדם יש חכמה שמלמדו איך ומה לעשות ונקרא י', שיש בה כח העשר, וגם יש בחינת תענוג שהוא הבינה, ובה גם כן יש כח העשר, הוא ך' מכסא. והם מתפשטים אל ה' מדריגות וכל אחד כלול מי', הרי ס' מכסא. הרי כס חסר א' שהיא היראה, שבלא יראה אין כאן שלימות, וז"ש אין הכסא שלם, שהוא חסר יראה ואין כאן שלימות. אבל בשבת תקנו לומר (פיוט לקל אשר שבת) ביום השביעי נתעלה וישב על כסא כבודו, כי בשבת אנו יודעין אדנותו יתברך שאין בעולם כי אם כח הפעל בנפעל, וזהו שבת שמא דקב"ה דאיהו שלים מכל סטרא, שכיון שהויה יש לו שלימות אז ג"כ יש לאדנות שלימות. וז"ש (פיוט לכה דודי) התנערי מעפר קומי, שינערו את עצמם מעפרורות ויכירו אדנות הבורא. והנה אנו שואלין ובנה (בתפילת שמו"ע) אותה במהרה בנין עולם וכסא דוד עבדך מהרה לתוכה תכין, פירוש ששואלין שבנין היראה יהא אצלינו לעולם אפי' בכל השבוע שלא ניפול מהיראה, ואז נקרא שבת דכולי שתא (עי' זהר ח"ג קמד:):

פרק תנא

הנה החיות של אדם נקרא אדם, והגוף נקרא בשר אדם. והנה הגוף הוא לבוש שהוא בגד, ולמה נקרא בגד, הטעם כי הנה יש באדם עצמו בחינת דכר ונוקבא, דהיינו שכליות שנוטים לעבודת הבורא נקרא דכר שמשפעים, והשכליות שהם נוטים להגוף לאכול ולשתות, והיינו גם שהוא מצד ההכרח לקיום הגוף כדי שיעבוד הבורא נקרא נוקבא שהם מקבלים, וז"ש (בראשית ב, ז) וייצר ה' אלקים את האדם, הויה בבחינת דכר, ואלקים בבחינת נוקבא, ועל כן יש זה הכח באדם שיכול לחבר את עצמו אל הגוף, מחמת שגם באדם יש בחינת נוקבא, ואם לא היה בו בחינת נוקבא וכו'. והנה איתא (שבת קד.) אתי ינוקי ביה מדרשא אמרו א"ב אלף בינה, ג"ד גמול דלים, והג' הוא משפיע והד' הוא בחינת מקבל, וזהו בג"ד, כלומר מחמת שיש בית שהוא הגוף הוצרך להיות בו בחינת משפיע בחינת מקבל, כי היה צריך להמשיך השפעה אל הגוף, אבל אם לא היה בית בפני עצמו רק מחובר בהקב"ה בעצמיותו לא היה צריך להיות לא בחינת מקבל ולא בחינת משפיע, ועל כן נקרא הגוף בגד - מחמת הבית יש ג"ד כנ"ל.

והנה לכאורה איך יש להגוף קיום והעמדה כשעובד הבורא ומתחבר עמו, אלא שגם אל הגוף המשיך השי"ת קשר שיהא גם להגוף קשר עם הקב"ה ויכול להיות לו העמדה, אבל אם לוקח גם החיות אל הגוף אז הוא באמת כשרוצה לשוב אל הבורא יתברך יוכל להיות שיהא להגוף נפילה מחמת ששבר הקשר. והנה איתא (זוהר ח"ג קכג.) שבת הוא נייחא דכולא, וזה שאמרו ז"ל (שבת יב.) 'חייב אדם למשמש בבגדו בערב שבת', פירוש שחייב למשמש בהקשר שיש בהגוף שנקרא בגד לערוב אותו לשבת. 'עם חשיכה', פירוש אפי' שהגוף הוא בחשכות אפילו הכי יראה להתערבו, כי חס ושלום 'שמא ישכח ויצא', שמא יבוא בשכחה ויצא הגוף, שיהא נפילה להגוף חס ושלום כשירצה לשוב בתשובה. וזה שאמרו (שם) הלכתא רבתי לשבת, פירוש כי הנה הצדיק נקרא הולך ממדריגה למדריגה ויכול להמשיך לעצמו חיות ואור עד לגוף. והנה ההתקשרות נקרא דכר, שלמקום שהוא מקושר שם הוא נמשך, ובגוף יש ג"כ התקשרות. וזה פירוש (תהלים קיא, ד) 'זכר עשה לנפלאותיו', כלומר מפני מה עשה הקב"ה גם בהגוף התקשרות, גם שהגוף נקרא פלא שהוא מכוסה מהקב"ה, הוא מחמת 'חנון ורחום ה'', שהוא חנון ולא היה רוצה שידח ממנו נדח ח"ו:

פרק תנב

הנה איתא (ברכות ל:) השתחוו לה' בהדרת קודש (תהלים כט, ב) אל תיקרי בהדרת אלא בחרדת, וקשה הלא הכתוב אומר בהדרת ולמה לשנות. אלא הנה השתחויה זו שאנו משתחוים לא מכוחינו באה השתחויה, אלא מ"ש 'השתחוו' פירוש מחמת המשכת הטוב שנמשך אלינו אז אנו גם כן כופפים עצמינו אליו. וזהו ב' נונין כפופים אצל (במדבר י, לה) ויהי בנסוע הארון, פירוש כי יש ב' מיני כפיפות, כשאנו רוצין להמשיך לנו המשכה מהקב"ה אז אנו כופפים עצמינו אליו, ומה שהקב"ה רוצה לקבל תענוג מישראל הוא נקרא אצלו ג"כ כפיפה כביכול. וזהו פירוש 'ויהי בנסוע הארון', שהארון נוסע וממשיך עצמו למעלה לקבל המשכה יש בו נו"ן כפופה, ואצל (שם, לו) 'ובנוחה יאמר', פירוש שהקב"ה משיג לנו המשכה כדי שאנו ישיגו לו תענוג ונחת, יש בו גם כן נו"ן כפופה, וז"ש נו"ן הפוכה. ואמרו ז"ל (שבת קד.) נו"ן כפופה נאמן כפוף נאמן פשוט, פירוש גם שאצלינו נראה שהמשכה מקב"ה הוא אצלינו פשוטות אעפ"כ הוא אצל הקב"ה כפיפה.

וז"ש 'השתחוו לה'', מה שאנו ממשיכים הקב"ה אלינו הוא מחמת 'בהדרת קודש', שרצון השי"ת היה לקבל תענוג מישראל ועל כן נמשך אלינו, הגם שאי אפשר להיות אלינו המשכה בלא איתערותא דלתתא, ועל כן אמרו אל תיקרי בהדרת אלא בחרדת, פירוש שמקודם צריך להיות לנו כפופה וחרדה מהקב"ה ואז הוא איתערותא דלתתא כנ"ל. והנה ההמשכה שאצלינו מהקב"ה הוא כדי שיהא לנו עלייה עי"ז, כלומר שיחזרו להקב"ה הטוב, ועל כן איתא בספרים (ע"ח שכ"ה סוף פ"ג) כשבאים החסדים אל היסוד שהוא הצדיק אז חוזרים לשרשם, שהוא מחזיר לשרשם.

והנה מה שהקב"ה נמשך אלינו זה נקרא אצלו אלכסון, שאין היושר כן, ומה שאנו מחברין בהקב"ה זה נקרא יושר, גם שנראה אצלינו כמו אלכסון הרי זה אינו רק יושר. וז"ש (תהלים קיט, ז) אודך ביושר לבב, פירוש שצריך האדם להודות להשי"ת בכל מאודו, במה שחביב עליו מאוד לא יהא בעיניו חשוב נגד השי"ת, וזהו הוד שבהוד, שמודה להקב"ה על שזכה להכיר עצמיות גדלותו לשבח אותו, וחוץ מזה יהא בעיניו רק טפל, וזהו היושר. וז"ש 'אודך ביושר לבב', אימתי אודך בדבר שנקרא יושר, 'בלמדי משפטי צדקך', פי' שהקב"ה נקרא צדיק ואנו נקראים צדק, שאנו מקבלין ממנו מחמת צדקותיו, ולא יהא עיקר הודאתינו על הטובה שהמשיך לנו כי זה אין רבותא, רק שעיקר הודאתינו מחמת שנכיר גדולתו ואז זה ההודאה נקרא יושר:

פרק תנג

חומר בקודש מבתרומה שמטבילין כלים בתוך כלים (חגיגה כ:). פירוש מפני מה יש חומריות אצל דבר שהוא מקושר בקודש, הוא 'מתרומה', פירוש מחמת שיכול לתרום ולהגביה אנשים אחרים, וע"י שהוא מלובש בהחומר יכולים לתפוס בו ויכולים להיות להם עלייה על ידו. או פירוש 'חומר בקודש מבתרומה', באיזה ענין יכול להגביה החומר להקודש, 'מטבילין כלים בתוך כלים', פירוש כלים הם אותיות, כי היריעה נקרא על שם שהוא מלא אותיות, והוא לשון ריעות שהוא מחבר כל האותיות, והגוף הוא גם כן מלא אותיות, שהוא מלא במחשבות. וז"ש (בראשית מט, כב) 'בן פורת יוסף', יוסף נקרא הצדיק, והכי פירושא אימתי יהיה להבן 'פורת' - התגדלות, 'בן פורת עלי עין', כלומר עולה עין, שמסתכל על מה שהוא למעלה מהעין ולא על מה שלמטה מהעין. 'בנות צעדה עלי שור', פירוש כי יש באדם מחשבות שממשיכין לגשמיות ונקרא נוקבא, ופירוש מפני מה יש לאותן הבנות צדיה עליו הוא מפני 'עלי שור', מפני שיש לו הסתכלות עליהם.
וזהו מטבילין כלים בתוך כלים, פירוש יקח החיות והאותיות ויגביהם למעלה לגדלות הבורא, כי עצם גדלות הבורא אי אפשר להיות גם כן בלא אותיות ומחשבות, ששיעור גדלותו צריך להיות ע"י אותיות הם מחשבות, ועל כן יקח החיות מהאותיות תתאים ויגביהם אל האותיות הקדושים, 'מטבילין' לשון התחברות. וז"ש (תהלים קיט, כ) 'גרסה נפשי לתאוה', אימתי יכול הנפש לשבר התאוה, 'אל משפטיך בכל עת', פירוש כשאגביה כל האותיות והמחשבות התחתונים שנקראים 'בכל עת', שהם בעתים ובזמנים, שפעמים נופל עליו מחשבה זו ופעמים זו, אבל כשמחברים להם האמת אז נשברו התאוות:

פרק תנד

איתא (פסחים ה.) בשכר ג' ראשון זכו לג' ראשון, להכרית זרעו של עשו ולבנין בית המקדש ולשמו של משיח כו', שנאמר (בראשית כה, כה) ויצא הראשון, וכתיב (ירמיה יז, יב) כסא כבוד מרום מראשון, (וכתב) [וכתיב] (ישעיה מא, כז) ראשון לציון הנה הנם. ופירוש הג' רגלים הם נקרא ג' ראשונות.
הנה יש ג' מדות שבהן אנו יכולין להגביה עצמינו, והם יד הגדולה, יד החזקה, הם אהבה ויראה, ויד הרמה, הוא הדבר עצמו שאנו מגביהין עצמינו לזה הדבר(זהר ח"ג רפג. ועוד). והנה הקב"ה אין שייך אצלו לשון ראשון, שאינו בא במספר, כי לפני אחד מה אתה סופר (ספר יצירה פ"א מ"ז), אך בהמשכתו אלינו שייך לשון ראשון, גם שהוא עצמיות

עמו אעפ"כ כביכול שייך מספר ראשון, וזהו החכמה, ונקרא אצלינו ראשון, ונקרא בין השמשות ששם משתמשין בערבוביא היום עם הלילה. והנה כהנים היו אוכלים לחם הפנים, כי לחם הוא דבר הנותן כח שיוכל להתקשר, וזה לחם גימטריא ג' הויות שהם גדולה גבורה תפארת. והנה המדות הם למעלה באחדות בלא התחלקות, ועל כן שם נקראים הכהנים לוים (ספר הליקוטים פ' תרומה - כה), כי הוא התכללות חסדים בגבורות, כי לוים גימטריא פ"ו הוא גבורות, כי באין אין ניכרים לב' חלקים, כי הם אחדות גמור ע"י האין שהוא מחברם, מחמת שיש לו יניקה מהחכמה שהוא האין, וגם אחר שבא בכח, וזה נקרא ראשון הב'. וזה שיעקב נקרא עין יעקב (דברים לג, כח) שהוא הממוצע, ויש לו יניקה מהאין מהחכמה, ואחר שבא מהכח אל הפועל הרי הגוף הוא המחבר, שהוא המחבר ב' השוקיים לשון משקה שיכולין להשקות לצמא, וזה נקרא ג"כ ראשון.

וזהו שיש ג' רגלים שהם נקראים ג' ראשונים, פסח הוא לשון פיסח, כשהיו ישראל במצרים היו אלמים, שלא היה להם בחינת הדיבור (זהר ח"ב כה:), כמו שאמרו ז"ל (סוטה ל:) משה אמר אשירה והם עונין אחריו, והדיבור הוא היסוד שמעמיד על הרגלים, וכיון שלא היה להם דיבור לא היה להם רגלים, והראיה שקטן כל זמן שאין לו דיבור אינו יכול לילך ברגליו, ואחר כך עלו למדריגת הדיבור שהוא הראשון הא'. ואחר כך בעצרת השיגו הקול, ועל כן התורה נתנה בקולות, ואין דיבור בלא קול, פירוש שנמשך להם מה שהיה אצל השי"ת במחשבה ונמשך ע"י דיבור שהוא צריך להיות ע"י קול, וזה נקרא ראשון הב', שהשיגו הדבר שהיה במחשבה שהוא האין. ואחר כך בסוכות השיגו ההסתכלות עצם החכמה.

והנה לעתיד לבוא כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות (מיכה ז, טו), נ' פלאות (זהר ח"א מז.), כי כשהיו ישראל במצרים היה בהן אחיזת הקליפות הוא פרעה, וכשהקב"ה בא בתענוג אין יכולין הקליפות להאחז שם מחמת גודל האור והקליפה הוא חשך, וכשהקב"ה בא בתענוג נקרא עלמא דחירות, ועל כן גאל אותם הקב"ה מחמת שראה שיהא לישראל יראה ממנו וזהו תענוג שלו. וזהו (שמות ב, כה) וירא אלקים את בני ישראל וידע אלהים, פירוש אלהים היא היראה, וגם אלקים הוא התענוג, וכשהיה להיראה עלייה עד התענוג של הקב"ה, וזהו וידע אלהים, שהיראה היה לה התחברות עם התענוג שהיה מכוסה ויפלו הקליפות ממילא מחמת האור.

והנה עכ"פ התחלת האדם הוא האמונה, שהוא היסוד שמעמיד האדם על הרגלים, והוא הראשון הא', ובזכות ראשון הא' יזכו לבנין בית המקדש, פירוש כי השכל נקרא

רעיא מהימנא, פירוש שרועה האמונה, ופירוש בנין בית המקדש - שיזכה שישרה עליו החכמה. והנה מה שהשפיל הקב"ה כביכול את עצמו לזה העולם הוא מחמת שמחזיק את עצמו כביכול למה, והוא כשגם אנו מחזיקין עצמינו למה ואין ומחזירין להקב"ה, והוא נקרא ראשון הב', אז זוכה להכרית זרעו של עמלקים, כי עשו זורע המדות שהם לאהבה ויראה וכו' בגשמיות, אבל אנו מחמת שמחזיקין עצמינו למה ואין יוכרתו זרעו של עמלקים, רק שנגביה המדות להקב"ה. ואחר כך יזכו לראשון הג', שהוא שמו של משיח שהוא עצם החכמה. ועיין היטיב:

פרק תנה

אלהים בארמנותיה נודע למשגב (תהלים מח, ד), בארמנותיה לשון הגבהה. והנה כתיב (ויקרא ט, כב) וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם, הכתיב הוא ידו והקרי ידיו, פירוש כי אמרו (ר"ה כא:) משה זכה לבינה, שהשיג את התורה, ואהרן קיבל ממנו שהוא מחכמה עצמה שהוא אחת, לכך הכתיב 'ידו' - יד אחת, אבל ישראל קבלו את התורה אחר המשכה להבינה, לכך הקרי שנקרא לישראל 'ידיו' - ב' יודין.

והנה באדם כח השמיעה וכח הראיה, ואי אפשר לראיה בלא שמיעה שהוא הבנה שהם ריעין דלא מתפרשין, וז"ש (ב"ר עא, ג) ראובן - ראו בן, שהוא הולדה מהראיה שהוא חכמה, שמעון הולדה משמיעה, והמחבר הוא ריח, וז"ש (דברים לג, י) ישימו קטורה באפך, לשון התקשרות, שהוא לוי שהוא המחבר. והנה אהרן כשרצה להמשיך לישראל הוצרך להגביה הידים, כי הנה כתיב (משלי כב, ט) טוב עין הוא יבורך, ואמרו רז"ל (סוטה לח:) אל תיקרי יבורך אלא יברך, פירוש שרצה להגביה העין האחת שהוא החכמה ואז יכול להמשיך למטה, כי כשהוא בב' כלים שמיעה וראיה הרי האור מוגבל ואי אפשר להמשיך ממנו. וז"ש וישא אהרן את ידיו, שהגביה הב' ידים לחכמה ושם נעשה יד א' ואז יוכל להמשיך, והגם שאצל אהרן הוצרך להיות ב' ידים כנ"ל, וזהו עובדא של כהן התכללות שמאלא בימינא (זהר ח"א רמד.) ששם נכללו שניהם יחד.

והנה הראיה והשמיעה והריח הם נקרא כלים, והטעם שהמשיך המשפיע האור בתוך כלים כדי להשפיע למקבל, הוא מחמת שיש לו תענוג שיהא למקבל התקרבות אליו שיכול לקבל, נמצא שהמשפיע בחינת נוקבא בענין זה ונקרא אלהים, והמקבל גם כן מקבל על ידי כלים שמיעה וכו'. וז"ש (יחזקאל לז, ז) ותקרבו עצמות עצם אל עצמו, שהוא עצמיות הטוב של המשפיע להעצמיות המקבל על ידי כלים הנ"ל, ועצם הוא לשון אמצע הטוב. וז"ש (הושע יב, יג) ויברח יעקב, שהוא היה הבריח התיכון האמצעי,

ואלו הכלים נקרא אלהים. וז"ש 'אלהים בארמנותיה', פירוש כשיגביה את הכלים שנקרא אלהים אז 'נודע למשגב', פירוש יכולים להיות להם התחברות למשגב, שיכולים להמשיך להם עצם הטוב:

פרק תנו

הנה כתיב (תהלים לד, ד) גדלו לה' אתי ונרוממה שמו יחדיו, ואיתא בספרים (פע"ח העמידה פי"ט) 'את צמח' (תפילת שמו"ע) גימטריא הויה אהיה הויה אדני. פירוש כי הנה העצם יסוד עפר שבאדם אין לו תנועה, ומכח המים והאש והרוח מקבל תנועה. והנה המים הוא המשכה, ונקרא סגול, שמחמת שהקב"ה אוהב את ישראל על כן המשיך את עצמו אליהם. והאש נקרא שבא, שהמשכת הטוב הוא בצמצום, שבא לשון שביה שהוא צמצום, והרוח נקרא חולם. פירוש כי אנו אומרים (בקדושת מוסף) כתר יתנו לך ה', שאנו נותנים כתר להשי"ת, נמצא שאנו למעלה מהרצון, והטעם הוא מחמת שהוא רבותא שעפר ישיג תענוג כזה, וכופה העפריות לחבר למעלה מהראש, על כן הוא באמת למעלה מהראש, והאמת הוא גם כן עפרורית שאין לה תנועה בלא ניקוד ומקבל תנועה מהניקוד, ולפי הנקודה כן התנועה, ועל כן איתא בספרים (פע"ח שם) שהויה בספירת המלכות בלא ניקוד, רק שמקבלת התנועה לפי המשפיע בה, או מאש או ממים. והנקודה היא נמשך מהחכמה, ולכן הנקודה היא יוד, שיש בה כח העשר, וזהו הויה ואהיה, שהנקודה שבא מהחכמה שהיא הויה, ומה שצריך להמשך אל תוך הבינה נקרא אהיה, ושבא בהתגלות נקרא הויה אדני, שניכר אדנות הבורא שהעפר יגביה את עצמו לשרשה.

וזהו 'את צמח דוד', הכי פירושא על מה תהיה לך צמיחה, ע"י 'דוד עבדך' שהוא מלכות, כי המלכות שהיא נקרא אות (תקו"ז ב:) מקבלת הנקודה ונמשך מהחכמה עי"ז יש לה צמיחה. וזהו 'גדלו לה' אתי', פירוש כשתרצו ליתן כתר להשי"ת שהוא גדלות, הוא 'אתי' - ע"י מלכות, שדוד היה מידת מלכות על כן יכולים להשיג על ידו עצם הגדלות. והנה אמרו ז"ל (ב"ר ב, יט) בהבראם אל תיקרי בהבראם אלא באברהם, פירוש אבר מה, כלומר מחמת שהקב"ה היה כביכול מה על כן ברא העולם. וזהו (תהלים קד, כד) כולם בחכמה עשית, בכח מה. וז"ש (שם קה, מב) 'כי זכר את דבר קדשו את אברהם עבדו', פירוש כי האות נקרא מקבל מהנקודה שהיא חכמה, ודיבור הוא נקרא ג"כ נוקבא, והנקודה נקרא דכר שהוא משפיע לדיבור, פי' מפני מה יש התחברות להדיבור עם הקדושה שנמשך לתוכה, הוא מפני 'את אברהם עבדו', שהוא אבר מה:

פרק תנז

הנה כתיב (דברים לב) כי שם ה' אקרא וגו', וכתיב (יחזקאל א, יד) והחיות רצוא ושוב, פירוש רצוא לשון ריצה ולשון רצון, פירוש החיות מרץ לשרשו, ואחר כך הוא שב למקומו מחמת בושה ויראה, ועל כן שוב אותיות בוש. שהנה בכל אדם יש אהבה ויראה, כי באהבה לחוד אי אפשר להתקיים העולם, כי האהבה יש לה כח התפשטות ולא היה יכול להתקיים מחמת המשכתו לשרשו, ועל כן היראה מעמידו וחוזר, וכן ביראה לחוד גם כן אפשר שלא יכול להתקיים, ועל כן ברא הקב"ה שניהם. ועל כן נקראים האבות זיוותני העולם (ר"ה יא.), שהם המקיימים העולם. וז"ש (דברים לג, כז) ומתחת זרועות עולם, שע"י הזרועות נתקיים העולם.

ואיתא במדרש (ספרי האזינו א) כשעלה משה למרום ראה המלאכים אומרים (ישעיה ו, ג) קדוש קדוש קדוש ה' צבאות, מזכירים השם אחר ג' תיבות, אמר הלואי שאזכה להיות חלק ז', דהיינו להזכיר את השם אחר כ"א תיבות. והנה המלאכים אומרים איה מקום כבודו (קדושת שבת ויו"ט), פירוש ששואלים איה מקום הלבוש של הקב"ה שהוא נקרא זה העולם, ולכאורה וכי אין יודעין מזה העולם שהוא אהבה ויראה שהם המקיימים העולם, והלא להם עצמן יש אהבה ויראה. אלא כי באהבה ויראה אנו יכולין להשיג עד ג' רישין חב"ד, והמלאכים אין יכולין להשיג ע"י ג' רישין, ולכן אומרים ג' פעמים קדוש שהוא ג' רישין (עי' שעה"כ חזרת העמידה - ב), כי כל אחד מג"ר נקרא קדוש, ואז יכולין להזכיר שם שמים, אבל משה היה משיג לג"ר.

וזה סוד 'כי שם ה' אקרא', פירוש כשאני רוצה להקרות לכם שתוכלו לקרות שם ה' שהוא מדת מלכות, אין אתם יכולם להזכיר רק אחר כ"א תיבות, מחמת שאתם עדיין בבחינת מלכות מדריגה הז', אבל באמת 'הבו גודל לאלהינו', שתראו בעצמיכם לבוא לגדלות, שתבינו בהבנה שלכם שאין בעולם אלא כח הפועל בנפעל, ולא מצד האמונה אלא מצד החקירה, והוא התענוג, שתשיגו כמו אני להג' רישין. והנה כשאנו עובדין להשי"ת ממדריגה הז' שהוא מחמת מדת אמונה הוא דומה ללילה, וזו שאמרו ז"ל (חגיגה יב:) כל הלומד תורה בעולם הזה שדומה ללילה הקב"ה ממשיך עליו חוט של חסד בעולם הבא, פירוש שיוכל להשיג לעצמיות הבורא להג' רישין:

פרק תנח

כתיב (תהלים קמה, יז) צדיק ה' בכל דרכיו וחסיד וגו'. פירוש חסיד נקרא תוספות, וכתיב (שם צב, טז) להגיד כי ישר ה', כי עצם הויה קודם הבריאה נקרא יושר, ומה

שהלביש את עצמו גם בזה העולם הגשמי הוא נקרא תוספות, דהיינו שיכירו אלהותו דהיינו אהבתו ויראתו, וזה נקרא הוספה, ועל כן נקרא הצדיק יוסף שהוא הוספה, שהקב"ה השפיע לו כל כך אור. וזהו 'וחסיד בכל מעשיו', שהמשיך את עצמו עד להעשיה. ואצלינו כשאנו מחברים עולם העשיה לקב"ה נקרא יושר. והנה דוד נקרא עולם העשיה, וזהו דד ו', שיש לנו יניקה מהיושר שהוא ו' - המשכה. ומשה היה גם כן המשכה, שנאמר (שמות ב, י) כי מן המים משיתיהו. ותהלה הוא גם כן לשון המשכה. וז"ש (תהלים לג, א) 'רננו צדיקים בה'', שהיושר נקרא צדיק, וכשאנו מחוברים להיושר אנו נקראים צדיקים. והנה כל אדם מחבר את עצמו להמשכת השכל שיש לו, וגם הרשע כן, לכך אמרו רננו צדיקים 'בה'', לאותה המשכה שהוא לה'. וז"ש (סוטה ט.) 'לישרים נאוה תהלה' אל תיקרי נאוה תהלה אלא נוה תהלה, שאין התהלה נאה אלא כשהנוה שלו בהמשכה מהקב"ה.

והנה כשעובדין הקב"ה מחמת עצמיות הרי אין ניכר שום מדה אצל עצמו, ועל כן משה שהיה עצמיות עם השי"ת על כן אמר (שמות טז, ז) ונחנו מה, ודוד היה מדריגה תחתונה, אמר (תהלים כב, ז) ואנכי תולעת ולא איש. כי לכאורה שמשה הוריד התורה איך אמר ונחנו מה, אלא שהיה יודע שהוא לא עשה שום מעשה, רק שהיה בו כח הפועל בנפעל, וכשעבד הקב"ה מחמת עצמיותו עם הבורא אז אין שייך מדת אהבה או שאר מדות, ועל כן אין יכול ליפול עם המדה הזאת עצמה למדריגה תחתונה, אבל כשעובד עם מדות אז חס ושלום יכול ליפול עם המדה הזאת עצמה למדריגה תחתונה. וזה שאמרו ז"ל (סוטה שם) משה ודוד לא שלטו שונאיהם במעשה ידיהם, מחמת שעבדו מחמת עצמיותו. וז"ש (תהלים קיט, כט) פלאות עדותיך על כן נצרתם נפשי, פירוש שהקב"ה הוא פלא שהוא מכוסה בהן, ועל כן נצרתם נפשי, שלא שלטה וכו', כי מחמת זה הידיעה הוא עצם עם הקב"ה:

פרק תנט

הנה כתיב צלי אש ומצות וגו' ראשו על כרעיו ועל קרבו (שמות יב, ט). פירוש כשהיו ישראל במצרים לא היה להם רק אמונה שהוא קטנות השכל, ולא היה להם אפילו דיבור שלהם (זהר ח"ב כה:). והנה הקטן אין לו רק אמונה, ששומר מה שאומרים לו, ואין לו רק כח בגבורה שמתגבר תמיד מחמת שאין לו טעם בדבר, וזהו כח האש שבו ונקרא גבורות, והם נשארים אצלו גם בגדלות ששומר בהם השי"ת. והנה הקב"ה נקרא צל שלנו, כי אותו הפנים שיש לנו אליו כך אנו בעיניו וכך משפיע לנו, וז"ש (תהלים

קכא, ה) ה' צילך. וז"ש 'צלי אש', פירוש שבמצרים היה להם צל של בחינת אש לבד הוא הגבורה. 'ראשו על כרעיו', פירוש שהראש הוא החכמה היא מונחת עדיין בכרעים, באמונה לבד.

והנה בתחלה אין לאדם רק אמונה שהוא בלא טעם, וכשרוצה להשיג צריך להגביה את עצמו מהאמונה להטעם, וזהו (עי' ע"ח שער כח) תלת כלילין בתלת, כי בעת האמונה לא היה לו רק נצחון והודיות והאמונה שהוא יסוד, ואחר כך בא להטעם ויש לו גדולה גבורה תפארת. והתפארות מלשון פארות, כי כיון שמבין הטעם מהדברים יכול להמציא לו עובדות אחרות לפי הטעם שיש לו. וז"ש (בתפילת שמו"ע) אלהי אברהם וכו', פירוש אחר שהגביה את עצמו אל הטעם אז נקרא אלהי אברהם, שהבין הטעם בעצמו וזהו תענוגו, וכן יצחק וכן יעקב:

פרק תס

הנה יש ה' פרצופים, אריך אבא ואמא ישראל רחל. ויש עוד ה' פרצופין במדריגות התחתונים רק כדי לקיים הפרצופים העליונים, כגון אכילה וכו', וכשמשתמשין בפרצופין התחתונים רק כדי לקיים הפרצופין העליונים נקרא מחיה מתים, ואם חס ושלום נוטל לעצמו החיות נקרא חס ושלום להיפך, שהוא ממית את הפרצופין. וז"ש (איוב לח, ז) ברן יחד כוכבי בוקר ויריעו כל בני אלהים:

פרק תסא

רפאינו ה' ונרפא (תפילת שמו"ע) ראשי תיבות גימטריא רי"ו, והושיעני ונושעה וכו' גימטריא ב' פעמים רי"ו (פע"ח העמידה פי"ט). 'רפאינו ה'', כשתרפא אותי, אז 'ונרפא' יחדיו. 'הושיעני, ונושעה' יחדיו. 'כי תהלתינו אתה', פירוש אותה התהלה שאנו משבחים אותך יהיה גדול מאוד כל כך עד שיפול זה השבח אלינו, וזה 'אתה':

פרק תסב

החודש הזה לכם ראש חדשים (שמות יב, ב). הנה יש ב' מיני נשים, והם התענוג והיראה שנקרא נשים, מלשון שכחה, פירוש מחמת שלא יפלו בהשכחה על כן ברא הקב"ה היראה שהיא גבורה. והנה כתיב (בראשית כט, טז-יז) וללבן שתי בנות שם הגדולה לאה וגו' ועיני לאה רכות, התענוג נקרא לאה, כי כל זמן שהאור עצם עם הקב"ה אין התענוג מורגש כי הוא עצמיות, רק כשנחלש כח האור אז מורגש, ועל כן נקרא התענוג

לאה, מלשון נלאה. וזה שתרגם ועיני לאה שפירין למחזי, פירוש כי לכאורה מתרגם היפך מהפסוק עצמו, אלא שהתרגום הוא אחוריים (ספר הליקוטים פ' לך לך יג), שהוא מקבל והוא מדריגה תחתונה, על כן מפרש שפירין למחזי, כי כשהאור נחלש יש תענוג, אבל נגד האור עצמו הוא חולשת, ועל כן בתורה גופא כתיב רכות מלשון חלשות. והנה כשרוצה להסביר לאחר מה שלא ידע מקודם הרי לא משיג תיכף רק היראה, אבל התענוג מהדבר אינו משיג תיכף, רק שמבין שיכול להיות מזה הדבר תענוג, וזה שלאה אחורי הדעת (שער הפסוקים ויצא). וזהו שהקב"ה הראה למשה רק קשר של תפילין (ברכות ז.), שעצם השי"ת היה לו הסתלקות מלהשיג, והראה לו רק המצות שהם התחברות בהקב"ה.

והנה כשרוצה להשיג התענוג מהדבר הוא מוכרח לבנות מדות אצל עצמו כדי שעל ידי זה יכול להשיג התענוג מהדבר, וז"ש (בראשית כה, כז) ויעקב איש תם, תם הוא סוף המדריגות של העולמות, ועל כן יש יעקב ורחל יעקב ולאה, יעקב ורחל הוא כשבונה המדות שהם בהתגלות, ויעקב ולאה כשבונה המדות כדי להשיג תענוג שנעלם ממנו, וזה שלאה היא למעלה מהחזה (שער הפסוקים שם ועוד), פי' למעלה מהראיה שאינו יכול להשיג שם. והנה מה שאדם יכול להבין שיכול להיות תענוג מזה הדבר אחר בנין המדות זה נקרא 'ציפורה אשת משה', כי משה הוא השכל עצמו, וציפורה הוא לשון צפורה שמבין מיד התענוג שבא אחר כך. והנה התענוג שבא אחר כך, התענוג הוא שתמיד חשקות שלו לקבל, ועל כן לפעמים משפיל את עצמו אף למדריגה תחתונה כדי לקבל ממה שיוכל לקבל, והוא נקרא מלך, והלמד הוא נקרא מלך גדול, למד הוא הבנה שמלמדת (תקו"ז פט.), וז"ש (קהלת ט, יד) 'וסבב אותה מלך גדול', הוא הלמד, ויש 'עיר קטנה' שהוא מלך.

והנה גשם נקרא הרחמנות, שהשפיל הקב"ה אלינו אל הגשמיות על ידי ל"ב נתיבות חכמה שנקרא שבילין (תקו"ז יג.), כי שביל אותיות י"ש ל"ב וגשם הוא גם כן גימטריא כך, מחמת רחמנותו, הרי הגשם הוא הדכר ואנו נקראים מקבלין בחינת נוקבא. וז"ש (תהלים קיג, ו) המשפילי לראות בשמים ובארץ, פירוש כי גם ההסתכלות על השמים גם כן הוא אצל הקב"ה השפלה, אלא כשמסתכל על השמים אז מסתכל גם כן על הארץ, ואימתי, כשאנו משיגין לו מיין נוקבין ואיתערותא דלתתא ואז הקב"ה שהוא דרך הטוב להטיב הוא גם כן משיג לנו שפע. וז"ש (תהלים צו, יא) ישמחו השמים ותגל הארץ, כשיש לארץ התגלות שמשיג מיין נוקבין אז 'ישמחו השמים', שמשפיע לארץ.

והנה החדשים של חורף נקרא דכרים, ושל קיץ נקרא נוקבים, וז"ש 'החודש הזה לכם', פירוש מה שהקב"ה משיג לנו נקרא התחדשות אצלו, ומה שאנו משיגים אליו מיין נוקבין נקרא אצלינו התחדשות. וז"ש 'החודש' הוא ניסן 'לכם ראשי חדשים', זהו ההתחדשות צריכים אתם לחדש ולהשיג התעוררות תחתון, כי טבע הטוב להטיב:

פרק תסג

תפלות כנגד קרבנות תקנום (ברכות כו:). כי ענין הקרבנות היה שהיה צריך לחשוב במחשבתו לזבוח החיצוניות ולעלות להשי"ת, וזה זביחת הבהמה נקרא קרבן, שעיקר העבודה היה להתחבר עם השי"ת וזה היה נחת רוח להבורא, שאם לא כן למה צריך השי"ת לזביחת הבהמה. והנה עתה אין לנו העובדות עצמם, עכ"פ נשאר השכל אצלינו, ואנו יכולין לתקן זה הדבר בהתפלות שהוא ההתחברות עם השי"ת, ובזה אנו מעלין העולמות התחתונים אל השי"ת. וזהו (במדבר כח, ו) עולת תמיד, שהעובדא יש לה עלייה להתמיד - לרחמנות, וזהו ענין הקרבן תמיד. וזהו (משלי כח, יד) אשרי אדם מפחד תמיד, פירוש שעל כן הוא מעלה חצוניות להקב"ה מחמת שהוא מפחד תמיד, פירוש שהוא מפחד את עצמו שלא יסתלק הרחמנות חס ושלום שנקרא 'תמיד' מהעולמות.

ואיתא (עירובין סג. עיי"ש) אין אש יורד מן השמים אלא אם כן מביאים אש מן ההדיוט, והענין הוא כי מחמת דברים הגשמיים כגון אכילה כו' יש לנו התחברות להקב"ה, וזהו מחמת שאנו יודעין שיש אדון ומושל על העולם, ואחר כך כשמתגבר מחמת אש הגשמי להקב"ה שורה עליו אש של הקב"ה הוא אור עליון, ועל כן הממונה על האש היורדת מן השמים נקרא אוריאל (עשרה מאמרות - חקור הדין - ח"ג פ"ו), פירוש אור שלי הוא של הקב"ה. אבל בית שני כשחטאו היו מקריבין הקרבן כמצות אנשים מלומדה, שלא היו מעלין את עצמם להקב"ה ולא היו מכוונין לזבוח החיצוניות, וזה היה מחמת שלא קיבלו עליהם אדנותו, ועל כן כתוב בספרים (שם) שהממונה על האש שירדה אז משמים היה נקרא בלאדן, פירוש בלא אדון. וזהו (ברכות שם) תפלות כנגד תמידין תקנו, שיכול לתקן בהתפלות זה העובדא שתיקן בהקרבן:

פרק תסד

סולו לרוכב בערבות ביה שמו (תהלים סח, ה). פירוש תקנו לומר (בתפילת שמו"ע) המברך את עמו ישראל בשלום, ראשי תיבות פ"ו כמנין אלהים (פע"ח העמידה פ"כ), כי אנו מעלין מדת אלהים להשי"ת ונעשה שלימות, וזהו (זהר ח"ב פח:) שבת שמא דקב"ה

שמא דאיהו שלים, לשון שלימות. והנה כתיב (ויקרא טז, ל) מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו, פירוש כי הנה כתיב (משלי לא, כג) נודע בשערים בעלה, פירוש שהשי"ת נמשך אלינו לפי השיעור שאנו משערין אותו (עי' זהר ח"ג קג.), והנה אצלינו הם שיעורים שאנו משערין בו דברים הגשמיים, וז"ש (איכה ב, ט) טבעו בארץ שעריה, מחמת שנטבע בארציות כן השיעורים שלו שמשער בהן. או פירוש להיפך, כשהוא נטבע בארץ שהוא מדת מלכות, שעריה, אז גם השיעורין גם כן אצלו שם, מחמת שידע שיש אדון ומושל מחמת זה הוא ירא ממנו. זהו מכל חטאותכם לפני ה' תטהרו, כשתהיו לפני ה' ומחמת זה תהיו יריאים ממנו אז תטהרו מכל החסרונות שבכם, שלא תפלו לגשמיות מחמת יראה.

וזהו סולו לרוכב בערבות ביה שמו, פירוש השי"ת נקרא רוכב בערבות, פירוש שהוא מערב ומחבר את י"ה שהוא אהבה ויראה, ועל כן אמר 'סולו', שתברירו את שמו גם כן לי"ה, דהיינו להקב"ה שהוא המערב ומחבר את י"ה:

פרק תסה

איתא אסור לאדם שיהיו ידיו פרושות למעלה יותר מג' שעות (ספר הבהיר - קלז). פירוש כי הנה כשמוחו של אדם ניזח אל דברים גשמיים, שאין לו התחברות עם החכמה, הוא נשאר בתוך הצמצום, מחמת שמוח החכמה הוא עולם הרחב ואי אפשר לו להמשיך אל הצמצום, ואז יש לו חס ושלום הסתלקות החכמה. וכשרוצה לחזור אל החכמה, יראה שירחיב האהבה והיראה שלו מחמת הקב"ה ואז יכול ליפול עליו השכל והחכמה. והנה באהבה יש ראש תוך סוף, הראש הוא הקב"ה, ותוך הוא אהבה עצמיות, וסוף הוא שיש לו אהבה לדבר שחוץ מגופו לדברים החיצונים, ועל כן צריך להגביה אלו האהבות להקב"ה שהוא הראש. והנה יש עוד מדריגה א', דהיינו שיהיה תמיד באפיסת השכל, אך זה הדבר אי אפשר אלא לפרקים, כי אם יהיה תמיד באפיסה לא יתקיים הבנין חס ושלום כי יכול להתמוטט. וז"ש אסור להיות ידיו פרושות למעלה יותר מג' שעות, שעות מלשון (ע"י בראשית ד, ד וברש"י) שעה - פנה, ולא יגביה האהבות רק אלו הג' בתמידות, אבל מדריגה הד' לא יהא אלא לפרקים.

והנה יש אהבות העריבות ואהבת המועיל, שלפעמים אוהב העריבות אפילו אינו מועיל לגוף. והנה בכל מקום שיש לאדם אהבה יש לו בזה הדבר התגברות והתפארות, על כן יראה שיטול אלו הג' מדות מאהבת עריבות אל אהבת המועיל, וזה נקרא (עי' ע"ח שער כח) תלת כלילין בתלת. ויש עוד פירוש אחר, ג' כלילין בג', דהיינו שצריך ליקח המדות

מאהבת המועיל לאהבת הקב"ה, שלא יאהב אפילו המועיל לו לגוף רק אל השי"ת, ואחר כך כשיגביה את עצמו להקב"ה יכול להמשיך לעצמו החכמה.

והנה כשהחכמה נמשך מהקב"ה אל האדם הוא נמשך השפעה דרך השמים והארץ שהוא דרך הצמצום, אבל כשהצדיק מקשר את עצמו עם החכמה ומשפיע הרי השפע בא מיד אל האדם ואין ניכר הצמצום. וז"ש (שבת קיט:) כל האומר ויכולו בערב שבת כאלו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית, כלומר שנמשך ע"י הצדיק והחכמה שנקרא ראשית להמעשה, כי כולם בחכמה עשית (תהלים קד, כד), ודרך החכמה ותשקות שלה להשפיל את עצמה עד להמעשה, כי טבע הטוב להטיב. וע"י מה יכול הצדיק להתחבר אל החכמה להמשיך למטה, כשיכלה הגוף ומגביה המדות שלו להשי"ת, אז יכול להמשיך למטה. וזהו פירוש (שבת שם) אל תיקרי ויכולו אלא ויכלו, שאי אפשר שיהא כילוי להשמים וארץ, דהיינו שלא יהא ניכר שההשפעה עברה דרך הצמצום רק שהצדיק ימשיך השפעה, אלא ויכלו, שיכלו מדות הגוף ויגביה אפי' העפרורית להקב"ה שהיא שכיבת לעפרא, והוא ע"י שמשחירים את עצמם לפני הקב"ה מחמת היראה, ובאמת אנו שחורים נגד הקב"ה, כי אפי' כתר עילאה אוכם קדם עילת העילות (תקו"ז קלה:), וז"ש (שה"ש א, ה) שחורה אני, שנקראת ירושלים:

פרק תסו

איתא (ביצה טו:) הרוצה שיתקיימו נכסיו יטע בהן אדיר שנאמר (תהלים צג, ד) אדיר במרום. פירוש מי שצריך לכפוף עצמו לדברים גשמים, אף שהוא מוכרח לזה אעפ"כ צריך להיות לו קשר עם החכמה, שאם לא כן יכול ליפול שם וליטבע שם חס ושלום, ואז ע"י הקשר יכול לחזור לשרשו ולהעלות עמו אף הגשמיות. וזה שאמר 'הרוצה שיתקיימו נכסיו', פירוש שרוצה שיתקיימו אף הדברים שצריך לזבוח, וזהו נכסיו לשון תרגום. 'יטע בהם אדיר', פירוש יטע החכמה שנקרא 'אדיר', מלשון אדרת שיער (פע"ח שער השבת פ"ח), שהוא החכמה שעל ידה משער גדלות הבורא ולומדת אותו באיזה שיעור ישער להקב"ה, או פירוש אדרת שיער, שהחכמה מחזק השיעורים על בוריו וחיזוקו. 'בתוך שדהו', פירוש כי האדם נקרא שדה הראוי לזריעות המדות בתוכו. וז"ש (זהר ח"א קנא: ועוד) חקל תפוחין קדישין, שדה תפוחים, שהתפוח יש לו ג' גוונין אדום לבן ירוק רומז לג' מדות שצריך להיות באדם שנקרא שדה, וצ"ל קדושין - מובדלין מהחיצוניות, רק אל הקב"ה.

והנה כתיב (תהלים, שם) מקולות מים רבים אדירים משברי [ים], ראשי תיבות אמ"י. אדיר במרום ה', ראשי תיבות אב"י (פע"ח שם). פירוש כי הנה האהבות חיצוניות הם נקראו 'מים רבים', שהם רבים, ואהבת הקב"ה הוא אחד, וז"ש (חגיגה יד:) כשתגיעו לאבני שיש טהור אל תאמרו מים מים, כי שם רק מים אחד. והנה הקול מהלב, מחמת שהלב מתמלא מההבל ואין יכול להצמצם בו ההבל ומחמת זה יוצא הקול לחוץ, וגם יש קול מההבל של חיצוניות חס ושלום. וז"ש 'מקולות מים רבים', כשהקול בא 'ממים רבים', שלוקח לו תענוג מאהבת החיצוניות שנקרא מים רבים, 'אדירים משברי ים', כלומר שישבר ממנו ים החכמה, וזה שראשי תיבות אמ"י, שמקבל תענוג מחיצוניות, והתיקון 'אדיר במרום ה'', שיחזור ויחזיק את עצמו, שיגביה את עצמו אל החכמה, ועל כן הוא ראשי תיבות אב"י, שהחכמה נקרא אב:

פרק תסז

איתא (ברכות יב.) הכריעה צריך להיות בברוך והזקיפה בשם. שיש בברוך ב' כריעות, ובשם ב' זקיפות, כורע י' לגבי ה' ו' לגבי ה', והזקיפה ה' לגבי ו' ה' לגבי י' (פע"ח העמידה פ"ו). פירוש כי תחלה עלה במחשבה להוליד בן והוא ע"י ה' נוקבא, וזהו י' לגבי ה'. וה' המשכה עצמה אל ה' נוקבא שתהיה ההולדה, וזהו ו' לגבי ה'. ואחר כך נעשה אור חוזר, ה' נוקבא מתחבר בו', ואחר כך ה' לגבי י', כשהבן בא לגדלות השכל האב אז נעשה מחשבתו הקדומה ונתקיימה רצונו.

והנה קודם כניסת אל בית המלך צריך שידע במחשבתו יראת המלך שהוא נורא מאד, ואז נמשך עליו היראה מקודם הכניסה, ומחמת שלא יהא לו דבורים אל המלך מחמת הצמצום צריך לסדר מקודם דבורים מה שידבר, ונמצא כשמושך עליו היראה מקודם אז בכניסתו נופל עליו האהבה והיראה. וזהו (דברים לב, א) 'האזינו השמים ואדברה', דיבור הוא לשון קשה, ואז 'ותשמע הארץ אמרי פי', אמירה הוא לשון רכה, כי כשיש לי אהבה אז נמצא אצלי דיבורים, כי באהבה עצמה שאוהב את עצמו אוהב את המלך. וזהו (תהלים נא, יז) אדני שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך, אדני הוא מל' יראה, ופי הוא גם כן מלכות (פע"ח העמידה פ"א), ופירוש כשיהיה הפה שלי, שיהיה לי אהבה, אז יגיד תהלתך - ימשיך התהלה. והנה באהבה ויראה יכול לעורר הרצון השי"ת שישרה עליו, ויש עוד דבר אחד שיכול להתעורר הרצון השי"ת עם האמונה שישרה עליו וזהו 'ומביא גואל לבני בניהם', שתביא 'גואל' פירוש החסד של הקב"ה 'לבני בניהם' שהוא

אמונה. וזהו (תהלים סח, ז) מוציא אסירים בכושרות, כשמכשיר את עצמו לקבל החסד מהקב"ה אז הקב"ה מוציא אותו מאסירים:

פרק תסח

וקראת לשבת עונג (ישעיה נח, יג). פירוש שבת הוא שין בת (זהר ח"ב רד.), שתמשוך השין שהוא העונג - ע"דן נ"הר ג"ן, להבת להמקבל שהוא יראה. פירוש כי האור כשהיה בהרצון היה לזה האור נחת, ואחר כך כשנמשך למדרגות ונטלטל מאתר לאתר, מכל שכן כשבא אל המעשה, הרי האור בהתפרדות, ואחר כך כשנעשה אור חוזר לשורשו נקרא שם נייחא, ועל כן נקרא שבת נייחא דכולא (זהר ח"ג קכג.), מחמת שהאור חוזר לשורשו. והכי פירושא 'וקראת לשבת עונג', שתראה להשיג בשבת כל כך יראה עד שתוכל להמשיך העונג תוך היראה, ואימתי 'ולקדוש ה' מכובד', ההוי"ה שהוא 'מכובד' - שמלובש בעולמות תחתונים תגביה 'לקדוש', אל החכמה שנקרא קדוש (זהר ח"ב קכא.), שתעשה אור חוזר לשרשו.

וזהו (שמות כב, כט) 'שבעת ימים יהיה עם אמו', פירוש אימתי יהיה להז' ימים יניקה מתענוג הבורא, שיומשך להימים המשכת תענוג הבורא, כשיהיה 'ביום השמיני ירצה לקרבן אשה לה'', פירוש כי ענין הקרבן הוא שעושה מיש אין ע"י האש האוכלת ומקריב להאין ונעשה אור חוזר להרצון, ואז יש נחת שאמרתי ונעשה רצוני, אז ימשיך הקב"ה תענוג להימים הם המדות. וזהו (שמות יז, ז) היש ה' בקרבינו אם אין, פירוש אם זהו נחת רוח לפניו יתברך מהישות או כשבא להאין. על כן אנו אומרים (תפלת מנחה של ש"ק) יכירו בניך וידעו כי מאתך הוא מנוחתם, פירוש הנחת הוא כשהוא מאתך, פירוש בהאין.

וזהו (שמות יג, יד) 'כי ישאלך בנך מחר וגו' מה העבודה הזאת לכם', פירוש למה צריך עבדות להשי"ת בהתגלות, 'ואמרתם זבח פסח הוא לה'', פירוש ההתכסות נקרא 'הוא' והויה נקרא התגלות, וצריך להתחבר להויה שבהתגלות להההתכסות יהיה שביתה להחיצונים. וזהו (תהלים לב, ו) על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצוא, פירוש שיתחבר את עצמו למעלה מהמדה שנקרא 'זאת', לעת מצוא, פירוש ואז יוכל להמשיך ולהמציא התחדשות להעתים שהם תחת הזמן, ויוכל להנהיג העתים ע"י האור שהוא למעלה מהזמן. והנה כתיב (שם פא, יד) לו עמי שומע לי ישראל בדרכי יהלכו, פירוש באיזה ענין יכול האדם לשמוע ולהקבץ את עצמו להקב"ה, ישראל בדרכי יהלכו, פירוש כי באמת הוא כבידות להקב"ה כביכול להשפיע את עצמו למדרגות תחתונות, וגם שאי

אפשר לתפוס בהקב"ה אלא על ידי הצדיק שנקרא דרך, מחמת שיש לו התקשרות עם הגוף גם כן ויש לו קשר עם הקב"ה, ויכול להדריכם בדרכים של הקב"ה ולהגביהם אליו:

פרק תסט

מציל עני מחזק ממנו ועני ואביון מגוזלו (תהלים לה, י). פירוש כי יש ב' צלליים, צל החכמה נקרא הויה, וצל הבינה שנקרא אלהים, על כן כתיב (בראשית א, כז) 'בצלמו', שהוא צלם הויה, 'בצלם אלהים ברא אותו', שהוא בצלם אלהים, אבל צלם אלהים לבד כתיב (שם ט, ו) כי בצלם אלהים 'עשה' את האדם, לשון עשיה. כי הנה מי שעדיין עיקר נטייתו אל הגוף אך שעובד מחמת יראה נקרא צל אלהים, ומי שעיקר נטייתו אל השי"ת נקרא צל החכמה שהוא הויה. ומי שעובד מיראה נקרא עני, שעושה מצד ההכרח, ואם עשה עבירה הוא מחמת שהגוף חזק ממנו, ומי שעובד מאהבה נקרא עני ואביון, ואם נזדמן לו עבירה חס ושלום לא נקרא אצלו כי אם גזילה. וז"ש 'מציל', אותיות צל, 'עני מחזק ממנו', ועושה צל להצילו מהגוף שהוא חזק ממנו. 'ועני ואביון מגוזלו', שעושה צל להנצל מהגזילה:

פרק תע

הנה יש אלהים דיודי"ן ואלהים דאלפי"ן ואלהים דההי"ן. כי הנה לעבודת השי"ת צריך להיות לו חכמה, דהיינו שיהא לו תפיסה בהקב"ה. שהקב"ה הלביש החכמה בהלבוש שנאמר (תהלים צג, א) ה' מלך גאות לבש, שרצה להיות מלך על כן הלביש החכמה שלו בהלבוש, והוא נקרא גאות, ומחמת זה אנו יכולין לתפוס בו בזה הלבוש, וזהו אלהים דיודי"ן. ואלהים דאלפין הוא, כי אם יאמר האדם אני שפל כמוני ילמוד חכמה, שאין זה אלא דברי שטות, כי אם בזה הדבר שפל לא ילמוד לעולם. ואלהים דההין הוא שיהא תמיד מקבל דלית ליה מגרמיה כלום, אבל אם יהיה להיפך שירצה להיות מקבל שיהא יישות, מזה נמשך ההיפוך מכל אלו הנ"ל שלוקח לעצמו החכמה והבינה ואומר שהוא עצמו הוא החכם והוא המבין:

פרק תעא

יש צדיק אובד בצדקו ויש רשע מאריך ברעתו (קהלת ז, טו). פירוש כשהצדיק מתנהג גם בהיישות בבחינת צדיק, דהיינו שאוכל כל צרכו לפי טבעו, 'אובד בצדקו', שאין צדקתו יכול להתקיים. ומכל שכן 'ויש רשע', שהוא רשע בהיישות, 'מאריך ברעתו', שנמשך

עליו טפשות, אלא הראוי שיתנהג בהיישות דווקא בחסידות ולפנים משורת הדין, ואז יוכל להתקיים הצדקות שלו שעובד להקב"ה כמו ששכלו מחייב. גם ידוע שהתשמיש מבטל שכל עיונית, שאין יכול לעיין בשום דבר, וגם מכסה אותו מכל הפחדים ומכל הדאגות שנשכח ממנו:

פרק תעב

פרח מטה אהרן לבית לוי (במדבר יז, כג). הנה יש בעולם רפ"ח ניצוצין מחמת השבירה שהיה בעולמות. והנה השי"ת אינו תחת הזמן, ומה שהיה יש גם עתה והוא מיתת בני אדם, ועשה השי"ת כן כדי שיהא יראה בעולם ומחמת זה יחזרו בתשובה, וגם פעולה לאהבה, כי טבע הדבר שבא בהתחלקות כשנתחבר יחדיו האהבה חזקה מאד ועי"ז יש עלייה להניצוצין, ואם לאו אזי חס ושלום פרח הניצוץ מהשורש, ועל כן היה נפילה לקרח שהיה מחלק, אבל אהרן המשיך את עצמו לשרשו. והנה תחלה צריך לעבור יראה חיצוניות, מחמת שרואה העונש והשמירה, וזהו יראה אותיות ראיה, שאי אפשר להיות לו יראה אלא אם כן רואה הדבר, ואחר כך בא ליראה השלימה:

פרק תעג

סגל הוא ס"ג למד, כלומר למוד והבן זאת בשכלך, אף שיש בזה העולם תענוג הוא רק סיגים, ועיקר התענוג הוא כשעובד השי"ת באמת:

פרק תעד

צריך להרחיק משור שחור ביומא דניסן כמלא עיניו משום שדעתו זחה עליו (פסחים קיב:). כי החדשים של קיץ הם נאים מאד ובהם אנו צריכין להשיג מיין נוקבין להקב"ה, אבל מי שמסתכל על הזמן לחוד שהוא נאה ולוקח לעצמו תענוג צריך להרחיק ממנו כמלא עיניו:

פרק תעה

הנה בשבועות הוא זמן מתן תורה. הנה באמת שעצם התורה ניתנה בסיני, אך בכל שנה נמשך שכליות מהקב"ה אל העולם להבין התורה בשכליות חדשים, ואף על פי כן כשנעתק אור השכליות ממקומו הוא נעתק עם הבחירה, בחירה הוא מלכות. וזהו (בראשית כז, ל) ויהי אך יצא יצא יעקב ועשו אחיו בא מצידו, כלומר שנתחבר היצר הרע, וצריך להתחכם כנגדו ולעבוד הקב"ה בשכליות הקודש שהיה לו ולהסתכל תמיד

על אור החדש, ומחמת ההסתכלות יהא נטבע ונכנס השכל באדם ויכול לעבוד הקב"ה בשכל החדש, וכן התנהגות האדם כל הע' שנה.
וכל ענין יציאת מצרים יש בכל שנה, גם שעיקר היציאה היה במצרים להגופים, כי תחלה צריך להתנהג בקטנות השכל ואחר כך נתגדל בגדלות, גם אחר שיש לו אמונה יכול להיות לו עמידה לכל האיברים, וזהו (שמות יא, ח) צא אתה וכל העם אשר ברגליך, כיון שיש לך רגל אזי יכול כל העם להיות להם יציאה, וכן במצרים לא היה להם כי אם אמונה בלבד ואף על פי כן יצאו משם:

פרק תעו

הנה כתיב (תהלים טז, יא) שובע שמחות את פניך נעימות בימינך נצח. כי הנה כתיב (שה"ש ג, ז) ששים גבורים סביב לה מגבורי ישראל, כי יש ז' מדות אצל האדם, אך ו' הם מדות והז' כלליות מכולן, וכל אחד כלול (מכולן) מי', וזהו 'ששים גבורים מגבורי ישראל', כשמתגבר לעשות רצון יוצרו, וזהו 'ישראל' - לי ראש. אך מחמת מה יכול להתגבר, לזה פירש 'איש חרבו', כשמחזיק ויודע שזה העולם הוא חרבנה. וזהו שובע שמחות, כשהז' מדות אתה משמח בשמחת את פניך, אז תוכל להשיג תענוג להגשמיות, כי כבר כל הז' מדות הם מחוברים בהקב"ה:

פרק תעז

הנה פרעה נקרא תנין הראש (יחזקאל כט, ג עיי"ש), וזה שפרעה אותיות עורף. והנה אין כל כך נקרא גבורה כשגבור גובר, אך כשחלש גובר אז נקרא גבורה ביותר. והנה איתא שאין לקדש שבת בכוכב שבתאי, פירוש כי הכוכב מרמז על עצמו שאין שביתה אצלו, כי הוא כוכב קטן עד מאד ומקבל חיות מכל הכוכבים ואין לו מצד עצמו כלום, וזהו שבתאי - אי שבת, שאין לו ניח. והנה שבת אין לו גם כן מצד עצמו כלום כמו שאר יומין שיש להם חיות מצד עצמן, מחמת זה מקדשין בשבת ואומרים כתר כדי להגביה אותה וליתן להקדושה, ומחמת זה יש תענוג להקב"ה שאנו מעלין דבר קטן בערך. זהו (שמות טז, כט) 'אל יצא איש ממקומו', פירוש אימתי יכול להיות דבוק בהקב"ה שהוא מקומו של עולם, 'ביום השבת', כשמעלה את השבת, אז הקב"ה בא בתענוג גדול ומשפיע לו חיות. וזה שקורין שבת שלפני פסח שבת הגדול, כי יום העשירי היה בשבת ואעפ"כ היה הנס.

והנה מחמת מה צמצם הקב"ה את עצמו ונתחבר לנו, ע"י אהבה שיש בו עלינו, אך טבע האהבה להתפשט לאיזה צד שירצה האדם, על כן ברא השי"ת יראה אצלו כדי שנוכל לעמוד באהבה שנוכל להיות דביקים בו, אך אין אנו יכולים להשיג האהבה רק ע"י היראה. וזהו (שמות טו, יג) 'נחית בחסדך', מה שאתה נחית עלינו הוא ע"י החסד הוא האהבה, ומחמת שרצית שנהיה דבוקים באהבת הבורא גם כן 'נהלת בעזך', נהלת אותך בעוזך במדת היראה, כדי שנוכל להיות דביקים 'בנוה קדשך':

פרק תעח

איש איש כי יהיה טמא לנפש (במדבר ט, י). פירוש כי הלא איך יכול האדם 'לטמא הנפש' שלו, 'או בדרך רחוקה', שיהא מרוחק מהקב"ה. 'לכם', כשאתה מונח בחומריות. 'או לדורותיכם', פירוש או מחמת זה יכול לטמא הנפש, כי הנה כתיב (בתפילת ערבית) המשלם גמול לכל אויבי נפשינו, פירוש זה גמול שלנו שיש אויב לנפש, שאחר שישבר האויב משיג תענוג, וזהו 'לדורותיכם', פירוש לדורותיכם שעובד השי"ת בשביל דירה שיהא לו לעולם הבא, בזה גם כן מטמא הנפש, ואף שאינו עובד מחמת הגופניות.

והנה איתא (ב"ר סח, ט) שהשי"ת נקרא מקומו של עולם, פירוש שהוא המקיים של עולם. אך שאיתא בספרים (של"ה מס' פסחים סוף דרוש שלישי) י' פעמים י' ה' פעמים ה' ו' פעמים ו' ה' פעמים ה', עולה מקום. פירוש שבכל אדם יש חכמה שמודדת גדלות הבורא ונקרא י', וכל אחד כלול מי', הרי ק'. ויש הבינה, ויש לה ה' חושים מדרגות שמתפשטות בהן, וכל אחת כלולה מה'. והגוף נקרא קשר, שמקשר כל המדות, ויש בו ו' קצוות, וכל אחד כלול מו'. והעובדא גם כן נקרא ה', שמקבלת מהבינה, והיא גם כן כלולה מה', וזה הכל עולה מקום. והנה כשאדם מחבר העובדא להגוף שהוא הקשר, והקשר להבינה, והבינה להחכמה, נקרא מקומו של עולם. וזהו (תהלים קלב, ה) עד אמצא מקום לה' שאמר דוד, פירוש שאני מתאמץ תמיד שלא אתחבר עם הגוף רק להיות מקום להשי"ת שישרה בו. וזהו שאדם נקרא כל איש (עי' זהר ח"ב קלד:), כלומר כשמחבר הנ' שערים להקב"ה נקרא כל איש, ואם ח"ו להיפך נקרא כל אשה.

והנה אם האדם אינו יכול להיות משיג שיהא מקום לה', אזי עכ"פ יראה להתחבר במדה אחת עם הקב"ה בתמימות מדה אחת, וזהו (דברים יח, יג) תמים תהיה עם ה' אלהיך, כל מה שיש בך תמימות אפילו במדה אחת בזו תחבר עצמך להקב"ה. אך זה המדרגה נקרא זמן, פירוש שמזמין להקב"ה באותה מדה אחת, ולא נקרא מקום. ואם חס ושלום אינו מחבר עצמו להקב"ה אפילו במדה אחת רק כולו להגוף, אזי נקרא כרת. וזהו שאמרו ז"ל

(זבחים כז.) פיגול היא חוץ למקומו ואין בו כרת, כשהוא רק חוץ למקומו אין בו כרת, וכי עדיין יכול להשיג מדרגת מקום, כיון שהוא מחובר עם מדה אחת. אבל כשהוא 'חוץ לזמנו', שהוא חוץ להזמן שאינו מזמין אף במדה אחת, הרי 'יש בו כרת'.

והנה אמרו (זהר ח"ג קלח.) אברהם אברהם פסיק טעמא, משה משה לא פסיק טעמא. הנה יש ב' מיני עובדות, א' שהולך מתתא לעילא, שתמיד הוא משיג יותר בהירות השכל ושלימות, וזה היה בחינת אברהם, ולכך פסיק טעמא, שהשיג תמיד טעם אחר יותר בהירות. וז"ש (שמות יח, יג) עתה ידעתי כי גדול ה' מכל אלהים, פירוש שבתחלה עבר דרך 'כל אלהים' וכל התענוגים, ואחר כך בא למדרגה זו ואמר עתה ידעתי וגו'. אבל משה זכה לבינה (ר"ה כא:) והסתכל הבהירות כמו שהוא למעלה, והיה מדרגתו מעילא לתתא, על כן לא פסיק טעמא, שלא נשתנה אצלו לעולם. והנה מפני מה אמרו (ברכות לד:) במקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד, כי הנה בכל דבר יש חיות הקב"ה, וכשעובר עבירה אז לוקח זה החיות ומוריד אותה לדברים חיצונים, אבל כשעושה תשובה מגביה זה החיות לשרשה, ונמצא בשעה שעשה החטא ונהנה בא לו תוספת כח מה שלא היה לו מקודם, ובזה הכח עצמו יוכל להגביר אח"כ ולשוב אל השי"ת. וזהו איש איש כי יהיה טמא לנפש, פירוש שיש לו ב' כוחות האש מהקב"ה, אז יראה שיעשה פסח ודילוג להקב"ה בחדש השני שבא לו כח חדש:

פרק תעט

ואעבור עליך ואראך מתבוססת בדמיך ואומר לך בדמיך חיי וגו' (יחזקאל טז, ו). כי ישראל בעת יציאתם ממצרים היה העלאת הדעת ע"י אהבה ויראה (עי' פע"ח חג המצות פ"א), והנה כתיב (דברים ו, כא) עבדים היינו לפרעה במצרים, פירוש כי הקב"ה ברא ישראל וירדו להתגלות, כי השי"ת תיכף שעלה ברצונו תיכף נבראו ישראל, ולמה השתלשלו אותם שיהיו בהתגלות כדי שיקבל מהם תענוג. והנה בוודאי היה ברצונו יתברך שיהיה לנו רצון אחר ושנכפפה רצונינו תחת רצונו, שאם לא כן מה יש לו להשי"ת תענוג, ולפי זה יש בהרצון ג"כ בחינת אחור. וזהו שאיתא (פע"ח שם ובפ"ז) שפרעה היה אחיזתו באחורי העורף דאריך, כי פרעה הוא התגלות. והנה כשהיו ישראל בקטנות לא יכלו עדיין לכפוף רצונם, אך אחר שנתגדל הדעת בהם היה להם כח ע"י אהבה ויראה לכפות לרצונם. וזהו (דברים כו, ח) 'ויוצאינו משם', מתחת יד רצונינו, 'ביד חזקה ובזרוע נטויה', ע"י אהבה ויראה, וזהו שאיתא (סידור האר"י) ביד חזקה ובזרוע נטויה הוא סוד אבא ואימא.

והנה איתא (ע"ח של"ט דרוש ה) דם עולה בגימטריא אהיה באחור, היינו א' אהי אהיה, כי יש ב' מיני דמים פירוש מלשון דמיון, כשמדמה להשי"ת נקרא דם טהור, וכשמדמה לגופניות נקרא דם טמא, וזהו אדם - א' דם, שידמה את עצמו לאלופו של עולם ואז נקרא אדם. והנה כשהקב"ה משיג לנו השפעתו צריך גם כן שידמה לנו, כלומר שמשער לפי כח השגתינו, ואחר כך אנו יכולין להשיג לו תענוג, וזהו אהיה באחור עולה דם, כשעדיין באחור צריך לדמות אצלינו. וזהו 'ואעבור עליך', פירוש שאני צריך לעבור אליך להיות נמשך אליך, 'ואראך מתבוססת בדמיך', פירוש אע"פ שאתה עדיין בהדמיונות שלך, אף על פי כן 'בדמיך חיי':

פרק תפ

הנה יש ג' מוחין חכמה בינה דעת, ויש עוד מוח ד' והוא המשכה שנמשך חיות להעובדא. והנה אמרו חז"ל (ברכות לג.) גדולה דעה שנתנה בין ב' תיבות (ש"א ב, ג) אל דעות ה', כי יש ב' מיני דיעות, א' התחברות להשי"ת, והב' שמתחבר להגוף. וזה הדעת של השי"ת נקרא 'בקר', לשון דרישה, והדעת של הגוף נקרא 'צאן', שהוא יוצא לחוץ, וזהו (שמות י, ט) בצאנינו ובבקרינו נלך, כי בב' דיעות הנ"ל נלך להקב"ה. והנה כתיב (תהלים קיט, סב) חצות לילה אקום להודות לך, כי פעם כתיב ליל ופעם כתב לילה, נער נערה, כי מתחלה נקרא נער שמנוער, ואח"כ כשמשיג החכמה הרי נמשך אליו האלף, והנה יש ה' אלפי"ן שהם המתקת הגבורות, על כן נקרא נערה, וזהו ג"כ ליל, מתחלה חשכות, ואח"כ לילה שהוא המתקה. וז"ש חצות לילה אקום להודות לך, פירוש שאין אני מבטל לגמרי הגבורות, אלא אני מחלקם וממתיק הגבורות. והנה כמו שאנו מכוסים מהקב"ה כך הקב"ה מכוסה ממנו, וזהו שאמר פרעה אני ה', ועל כן כתיב אח"כ (שמות שם) כי חג ה' לנו, פירוש שהקב"ה שיבר את מסך המבדיל, חג לשון שבירה (תהלים קז, כז ברש"י). וזהו ענין ד' כוסות, כוס לשון כיסוי. והנה האדם מחויב להשיג תענוג להקב"ה כמו שהיה ברצונו, וזהו (משלי כג, לא) אל תרא יין כי יתאדם, שלא תראה התענוג כמו שנמשך אלינו, רק תראה להשיג כמו שהיה בהרצון.

והנה אמרו (תענית יד:) מלך בקימה שרים בהשתחויה, כי יש ג' שרים, שר האופים שר המשקים שר הטבחים, ואיתא (ספר הליקוטים פ' לך לך) שהג' שרים הנ"ל הם בחינת וושט קנה ווורידין, ומהם מקבל הגוף חיות, וכשאנו מגביהין אותם להקב"ה הרי אצלו הוספת תענוג, וזהו כשהיה יוסף במצרים בבית האסורין היו אצלו הג' שרים. והנה הצדיק שורה עליו הקב"ה מחמת שכופף את עצמו תחת רצון השי"ת, ועל כן אות צד"י

הוא נו"ן כפופה ויו"ד, כשכופף את עצמו תחת השי"ת שורה עליו היו"ד שהוא החכמה. והנה עבדים מוכנעים תחת המלך מחמת הדבור שלו, כי רצון המלך עצמו אינם יכולים לתופסו רק ע"י הדבור לבד, שמחמת הדבור נתגלה הרצון, ובוודאי אילו היו יכולים להשיג רצונו בוודאי היו צייתים לו, ואז המלך אינו מגלה רצונו ע"י הדבור רק אם יודע שצייתים לו. והנה העבדים צריכין לבטל רצונם מפני רצון המלך, וגם שברצון המלך יש רצון העבדים גם כן.

והנה הרצון של המלך הוא מרוחב מאד, וכשרוצה לקבל תענוג ממנו נקרא מצרים, וזהו 'שרים' מלשון הסתכלות, שמסתכל תמיד שיבוא בהעובדא וישיגו לו תענוג, וזה נקרא אור חוזר, ועל העובדא שורים אלו הג' שרים שהוא האהבה והיראה והתפארת. אך כשאנו מגביהין העובדא שלנו לשרשה נקרא גאולת מצרים, שנעשה רצונו של המלך כמו שהיה ברצונו ונשאר הרצון בהרחבות כמו שהיה, ואח"כ יכול להמשיך חיות חדש. וזהו (סוכה יד.) שצדיקים מהפכין מדת הדין למדת הרחמים, שמעלין העובדות לשרשם ומחמת זה בא רצון המלך ברחבות, ועל כן יכולין להמשיך חיות חדש ורחמנות בעולם. וזהו 'מלך בקימה', פירוש אימתי יש ל'מלך קימה', כש'שרים בהשתחויה', כשנכפפין תחת רצונו ומעלין העובדות לשרשם.

והנה כתיב (שמות ח, כג) דרך ג' ימים נלך במדבר, פירוש כי יש ג' מיני אהבות, אהבה מחמת עובדא ואהבה מחמת הדבור ואהבה מחמת חכמה, וכולן יש בישראל, כי יש דבור ועובדא וחכמה, והדבור מחבר בין השכל והעובדא. וזהו דרך שלשת ימים, פירוש דרך ג' מיני אור נלך ע"י הדבור ונזבוח לה' אלהינו, פי' שאנו מעלין האלהות שבנו להשם כמו שרצה לקבל תענוג מישראל. וזהו (שמות יב, כז) ואמרתם זבח פסח הוא, פירוש יהיה דילוג למה שבהתכסות להוי"ה להתגלות, שיומשך עלינו ההשפעה. והנה כתיב (משלי כה, כה) ושמועה טובה מארץ מרחק, פירוש אימת אתה יכול לקבץ עצמך אל הטוב, מארץ מרחק, כשתדע שהארציות מרחק האדם מהקב"ה. וזהו (ב"ר נו, ב) לא נגאלו ישראל, פירוש כשאנו מעלין העובדות נקרא אצל הקב"ה כביכול גאולת מצרים, ואצל ישראל נקרא ג"כ גאולת מצרים, וזהו לא נגאלו ישראל אלא בשביל השתחויה, פי' כשהיו משתחוין ונכנעין תחת רצון השי"ת. וזהו (שמות כד, א) והשתחויתם מרחוק, אימתי אתם יכולין להשתחוות להקב"ה, כשתדעו שבלא זה אתם מרוחקים מהקב"ה:

פרק תפא

הנה כתיב (שמות יב, טו) חמץ, וכתיב (שם, יט) מחמצת, שאור, ומשארותיכם (שם יב, יט-לד). פירוש כי יש דכר ונוקבא, 'חמץ' דכר, 'מחמצת' נוקבא (זהר ח"ג רנא:), וכן 'שאור' וגו'. והנה יש ה' מוצאות הפה וההבל הוא המחברם, כי כל אחד הוא נפרד אך ההבל הוא המחברם, וזה נקרא המתקת הגבורות, כי כל אחד בפני עצמו נקרא צמצום, וכשהם מתחברים ע"י ההבל ודבור נקרא המתקה. וזהו (בראשית יד, טו) 'ויחלק עליהם לילה', שחילק והפריד ה' מוצאות הפה כדי שיהיו נפרדים ואז אין יכולין הקליפות להאחז בהן, ואז 'ויכם', יכול להכותם. והנה בזה יש הויה שלימה, כי הלב מקבל מהחכמה ושורה עליו היו"ד, ובלב יש ה' חושים כי במחשבה יש ה' חושים, ואח"כ כשנמשך לדבור נקרא ו', והדבור עצמו נקרא ה', וההבל נקרא יעקב שהוא המחבר בין הלב לדבור, וזהו שיעקב נקרא הבריח התיכון (זהר ח"ב קעה:), ויעקב לשון עקביים.
והנה לפעמים יש יעקב ורחל שהוא התגלות, ולפעמים יש זיוג יעקב ולאה שהוא התכסות, ולפעמים זיוג לאה וישראל (ע"י ע"ח רנא:), כי לפעמים נמשך השי"ת אצלינו לפי השגתינו, וזהו (בתפילת שמו"ע) המברך את עמו ישראל בשלום, פירוש שנמשך לישראל במשל שהוא אותיות שלום, כלומר לפי שכלינו, ולפעמים הוא מכוסה קצת, ולפעמים אינו מגלה עצמו כלל, אך אנו צריכים לחבר עצמינו אצלו, וזהו נקרא זיוג לאה וישראל. וזהו (ברכות ו:) כל הזהיר בתפלת המנחה וגו', כי במנחה צריכין אנו להשיג כל כך אור עד שנוכל להתחבר עמו יתברך, כי לפעמים אינו מגלה את עצמו מחמת איזה דבר. וזהו מצה שמורה, כי מ"ץ בא"ת ב"ש י"ה, והם המוחין והם אצלו יתברך, וזהו גם כן מצוה שהם ג"כ אור חוזר מזה הטעם:

פרק תפב

הנה ענין בדיקת חמץ, כי יש י' כתרי דמסאבותא ונקרא דם ועל כן אנו מפררים י' פירורים (פע"ח המצות סוף פ"ד), שאנו מפררים מהם החיות. אך אין צריך לגמרי ביעור, כי אחר הפסח אנו רשאין לאכול חמץ, כי כבר נתחזק הדעת, וזהו (פסחים לא:) חמץ שנפלה עליו מפולת, לשון נפילה, הרי הוא כמבוער. והנה בפסח נמשך אצלינו התענוג בדיבורים ונסתלק, וזהו ספירה, שאנו חוזרין ורואין להשיג התענוג הזה, וזהו 'מסובין', שאנו מסובין בהתענוג, ואחר כך אין אנו יכולים להשיג זה התענוג רק ע"י מרירות עד שעת מתן תורה עד שנתחזק הדעת. וגם שלעת עתה אחר מתן תורה הרי כבר יש לנו דעת, ומזה הטעם נדמה להם בשעת מתן תורה כזקן (מכילתא שמות כ, ב), שהשיגו

הדעת, אלא הענין שהיציאת מצרים הראשון היה בכלל ישראל, ועתה יש בחינת יציאת מצרים בפרטות אצל כל אחד מישראל, שצריך ליצא מהמיצר ולהשיג מדרגה עליונה. וזהו פירוש (שה"ש ז, ח) 'זאת קומתך דמתה לתמר', פירוש לכך נמשך לך בתחילה התענוג כדי 'דמתה לתמר', כדי שתוכל אח"כ לחזור ולדמות את עצמה לזה התענוג אפילו ע"י המרירות, שאם לא היה אצלו מתחילה התענוג לא היה יכול אח"כ להשיגו מחמת חסרון ידיעה:

פרק תפג

הנה כל ישראל צריכין להיות אחדות הפשוט, וזהו (פסחים ח. ח:) 'חור שבין אדם לחבירו', פירוש ע"י מה בא ביניהם התחלקות ע"י הרע, על כן 'זה בודק עד שידו מגעת', שמחפש את מעשיו כל מה שיכול, וחבירו גם כן עושה כן, וממילא גם כן יהיה אחדות, כי תיכף שהיה סור מרע אז נקרא ועשה טוב. אבל 'חור שבין אדם לעכו"ם', פירוש שאוהב להגוף שזה מעשה עכו"ם, או שעוסק מחמת עולם הבא, בודק אותו צד של יהודי, פירוש מה שעובד מחמת גמול להשליך אותה, אבל מה שאוהב להגוף אי אפשר לבדוק לגמרי כי יבוטל בהרכבה:

פרק תפד

הנה מצה הוא עפר ומים, ומים רומזים למים עליונים, והצדיק הוא המחבר. וזהו (תענית ח. עיי"ש) אין הגשמים יורדים אלא בשביל הצדיקים, שהגשמים מחברים את עצמם להארץ. והנה כתיב (שמות ל, כ) ירחצו מים ולא ימותו, ולכאורה היה צריך לכתוב במים, אלא הכי פירושא ירחצו מים שלהם במים עליונים, מים תתאין במים עילאין:

פרק תפה

הנה מרור הוא סוד בינה (עי' פע"ח המצות פ"ז), כי בבינה יש ה' מיני גבורות, והמרור יש גם כן ה' מינים מרירות. והראשון נקרא 'חסא', שחס הקב"ה עלינו. ונקרא גם כן 'חזרת', שצריך לחזור בתשובה. ונקרא 'תמכא', שהמרירות תומכין המתקות, כמו שאוכלין בשר עם מרור. ונקרא 'חרחבינא', פירוש חר מלשון (שמות כב, כג) וחרה אפי, שחרה לו על שחבינו. והנה ע"י בינה הוא מחזיר אותו על כן נקרא קו הירוק (פע"ח השבת פ"ה), וזהו תהו הוא קו הירוק שמקיף לכל העולם, כי מחמת בינה הוא חוזר מהדבר שרצה לעשות, מחמת בושה פניו מוריקות, ועל כן נקרא קו הירוק. ולפעמים הוא מתבייש

ופניו מוריקות מחמת שמשפיעים לו טובות, ויש לו גם כן בושה מהמשפיע, והנה בפסח עת יציאת מצרים לא היה נותנין לנו עדיין טובות, ועל כן אנו אוכלין בפסח הירקות של מרירות:

פרק תפו

הנה נצח בגימטריא פסח (משנת חסידים מס' ניסן פ"א), פירוש כשאדם רוצה לדלג להקב"ה צריך לנצח את יצרו. והנה כשהוא צריך לנצח הוא וודאי מחמת שיצר הרע רוצה לנצח אותו, וזהו חיריק, שחורק עליו שיניו. והנה היצר הרע אין לו שליטה על השכל, רק על הגוף שבקל יכול לנצח אותו, אבל השכל מחמת רוב בהירותו אין יכול לנצח אותו, והגוף נקרא חקל, וחמץ גם כן גימטריא חקל, וכשמנצח הגוף שהוא גימטריא חמץ אז יכול לדלג ולפסוח להקב"ה.

והנה יש אצל האדם זכרים והשכל שמלמדת את האדם והאיברים נקראים גם כן דכר, והתענוג נקרא נוקבא, והעובדא גם כן נקרא נוקבא, כי מחמת שרוצה לקבל תענוג נקרא נוקבא ומחמת זה עושה העובדא, אך צריך לחבר את עצמו לאהוב להקב"ה. וזהו שכתוב בספרים (שם) הזכרים בסגול, שצריך לאהוב להקב"ה, והנקיבות בחיריק, וצריך להתחבר עליהם שלא יקח התענוג להגוף.

והנה אמרו (פסחים ז:) אין בודקין את החמץ לא לאור האבוקה, והטעם דמיקטף קטיפא או הולך לאחור, כי הנה מה שאנו בודקין החמץ הוא מדרבנן, פירוש כדי לגדל על ידי זה, 'דרבנן' הוא לשון גידול, פירוש כי אי אפשר לנו לומר שאסור באכילה לעולם, כי בוודאי צריך לנו לחיות הגוף, אך שאנו עושין בגשמיות זה הדבר ומחמת זה יתן השי"ת שנשיג הסוד של הדבר, וזהו 'דרבנן', ועכ"פ עיקר הבדיקה לבער החמץ שהוא היצר הרע מגופו של אדם. וז"ש 'כיצד בודקין לאור הנר', כי הצדיקים דומין לפני הקב"ה כנר לפני האבוקה (פסחים ח.), ועל כן יראה לבדוק את עצמו שהוא באמת כן, שבטל במציאות נגד השי"ת כנר לפני האבוקה, ויבדוק את עצמו בזה. והטעם שצדיקים דומין לנר בלבד, כי הנה כתיב (יחזקאל א, יד) והחיות רצוא ושוב, והטעם כי אם יהיה החיות של הקב"ה שורה עלינו תמיד היה בטל הרכבתינו ממציאותו יתברך, שלא היינו יכולין לסובלו, על כן עשה הקב"ה שיהא שוב לאחוריו.

והנה האדם צריך לראות שיהא תמיד דבוק בהקב"ה, ואל ידמה עצמו בזה להקב"ה שחוזר לאחוריו, וזהו 'לא לאור האבוקה', שלא ידמה עצמו לאבוקה שחוזר לאחוריו, והטעם הוא 'משום דמיקטף איקטופי והולך לאחור', כי אצל הקב"ה שייך זה שיכול

להמשיך את עצמו אלינו ואין לו יראה, אבל אם אנו חס ושלום חוזרים לאחור להגוף יש יראה שלא ישארו שם, על כן יהא תמיד דבוק בהקב"ה:

פרק תפז

הנה כתיב (ישעיה ב, יא) ונשגב ה' לבדו ביום ההוא, פירוש אימתי ונשגב ה' לבדו, ביום ההוא, שיהא ביום ההוא, שיהא ניכר שישיג התענוג:

פרק תפח

הנה איתא בכוונות (פע"ח המצות פ"ז) שכרפס גימטריא שי"ן, כי הטעם שאוכלין כרפס כדי שישאלו התינוקות (פסחים קיד:), וזה שי"ן, מלשון שינוי כדי שישאלו:

פרק תפט

הנה כתיב (שמות ו, ג) וארא אל אברהם אל יצחק וגו' ושמי ה' לא נודעתי להם, פירוש לא גליתי להם שאגאל את בניהם במדת אהבה, וכן היה שלא גאלם במדת אהבה, כמ"ש (שם, ו) ביד חזקה ישלחם, ואחר כך בעת קריעת ים סוף כתיב (שם יד, לא) וירא ישראל את היד הגדולה, פירוש שיוכלו להשיג האהבה אחר כך.

והנה כתיב (שם יא, ב) דבר נא באזני העם וישאלו איש מאת רעהו וגו' כלי כסף וכלי זהב ושמלות וגו', ודרשו רז"ל (ברכות ט.) דבר נא - בבקשה מכם וכו', שלא יאמר אותו צדיק כו' קיים בהם כו' לא קיים בהם, ולכאורה הרבה ריוח והצלה והיה יכול ליתן להם בלא זה עשירות. אך זה היה העלאת ניצוצות מהמצרים, והיה זה ע"י משה, כי משה היה בסוד הדעת (ע"ח של"ח פ"ו) והיה מחבר ומקשר ישראל להקב"ה, ונתחברו גם כן הניצוצות מהמצרים עמו והיה להם עלייה. והנה יש אצל האדם נ' שערים שמשערים גדלות הבורא, וזהו דבר 'נא' וגו', פירוש שיתנהגו במנהג זה שיתחברו הנ' שערים להאלף, וזהו בבקשה מכם - שתבקשו אצליכם זה הדבר זה ההתחברות. וזהו וישאלו איש מאת רעהו כלי כסף וכלי זהב, שישאלו מעצמותיהם כלי כסף וכלי זהב הוא האהבה והיראה, ושמלות הוא תפארת, שר' יוחנן קרא למאניה מכבדותא (שבת קיג.), ויחברו להקב"ה.

וזהו (שמות שם, ג) 'ויתן ה' את חן העם בעיני מצרים', פירוש שהוי"ה שהיה חונה עמהם בהמיצר, 'וישאילום וינצלו את מצרים', פירוש שהעלו ודבקו וחברו להקב"ה, וזהו 'וינצלו את מצרים', שגם האהבה התחתונה שהיה בהמיצר זה האהבה גופא הגביהו להשי"ת, ולא היו רוצים להשיג אהבה ממדרגה עליונה, שאם כן זה האהבה

התחתונה היה נשאר בהמיצר אלא שלא נשאר שום אהבה בהמיצר, וזהו גם כן (שם ג, כב) משכנתה ומגרת ביתה, פירוש הניצוצות שהיו אצליכם תגביהו להקב"ה.
והנה יש הויה ומילוי, ומילוי הוא מדרגה תחתונה ומתפשטת עד עולם העשיה, כמו מי שיש לו מעות הרי המעות הוא ירא להראות לכל, אך המספר של המעות אינו ירא להראות לכל והמספר הוא התענוג. והנה יש מספר עשירות ומאות ואלפים ורבבות, וזהו (יחזקאל טז, ז) רבבה כצמח השדה נתתך, פירוש לכך נתתי לך מספר 'רבבה' שהוא תענוג גדול, 'כצמח השדה', פירוש מחמת שרציתי שיהא לך צמיחה 'מהשדה', מהגופניות, 'ותרבי ותגדלי', פירוש שתוכל לבוא לגדלות הבורא, 'ותבואי בעדי עדים', שתוכל להשיג להרצון שהוא מקשט כל הקישוטים, עדי לשון קישוט, והמספר לשון אמנה, על כן צריך האדם לחקוק בלבו אמונת הבורא בפסח שהוא זמן הדילוג, וזהו חירות, לשון (שם לב, טז) חרות על הלוחות:

פרק תצ

הנה אמרו (ר"ה יא.) בפסח נולד יצחק, שיש להקב"ה תענוג גדול כשאנו מדלגים ומקשרים עצמינו להקב"ה, וזהו יצחק - מלשון צחוק. והנה ידוע שבלילה זמן הסתלקות המוחין ואין נשאר אצל האדם רק היראה מהקב"ה, אך בפסח יש אפי' בלילה תענוג אצל ישראל, וזהו (שמות יב, מב) 'ליל שימורים', פירוש גם שהוא ליל שהוא חשכות ואף על פי כן יש ב' שמירות, א' הוא שאין מסתלקין המוחין בלילה הזה, והב' שיש תענוג. וזהו 'לה'', פירוש התענוג שהוא בעלמא דאיתכסיא בא אל ההויה להתגלות, ומחמת זה אנו אומרים הלל, שאנו נותנין שבח על זה להקב"ה:

פרק תצא

הנה יש ג' רגלים, פירוש דברים שמרגילין את האדם בהן להדבק בהשי"ת, פסח לשון דילוג, שמדלג להקב"ה והוא ע"י ניצוח. שבועות הוא ע"י התורה שהוא התקשרות, והיא מדלגת את ישראל להקב"ה. וסוכות הוא זמן האסיף, שהשפיע הקב"ה עלינו ברכה ועל כן אנו נותנין שבח להקב"ה. ונקרא ראשי שנים, פירוש שהם ראשים מהשינוים שמשתנה בכל פעם להשיג לדביקות הקב"ה, וזהו (ר"ה טז.) בפסח על התבואה, שדנין אותו אם שיזכה לזה ההשתנות. והנה מה שהקב"ה נמשך אלינו הוא אצלו גבורה, ומחמת זה שהוא גבורה אצלו הוא נמשך אלינו להראות גבורתו, וזהו שאיתא בכוונות

(ראה משנת חסידים מס' יו"ט פ"ב) שטל הוא באמצע הגבורות שבעתיק, פירוש אף שהאמת הוא ברכה אצלינו ועכ"פ אצל הקב"ה שהוא נעתק מאתנו נקרא גבורה:

פרק תצב

הנה אמרו (הגדש"פ) ברוך המקום ברוך הוא ברוך שנתן תורה לעמו ישראל. כי הנה בוודאי ידוע לכל ישראל שיש לעולם בורא מחמת שיש נברא, וזהו שאיתא בכתבים (פע"ח המצות פ"ז) ברוך המקום הוא סוד יסוד אבא, פירוש שהקב"ה הוא האב מייסד המקום את העולם. ואחר כך כשמחקר המקום עצמו הרי הקב"ה נסתר אצלו יותר, וזהו 'ברוך הוא', כיון שמחקר את העולם עצמו בא הקב"ה בהתכסות אצלו. ואחר כך אחר החקירה הרי השיג החכמה עצמה, וזהו 'ברוך שנתן תורה לעמו ישראל', והקב"ה אצלו בהתגלות יותר.

והנה כתיב (ויקרא כג, ד) אלה מועדי ה' אשר תקראו אותם מקראי קודש אלה הם מועדי, פירוש כי אנו משיגין תענוג להשי"ת, וזהו 'אלה מועדי ה'', שאנו מקשטין להשי"ת בהתענוג, ועל כן ראשי תיבות אמ"י (ספר הליקוטים ריש פ' אמור), שאנו נקראין אם, שאנו מניקין להשי"ת כביכול, כמ"ש (שמו"ר נב, ה) לא זז מחבבה עד שקראה אמי, ולפעמים יש להקב"ה תענוג מהבן אפי' מהעובדא לבד אפילו כשאין משיג השכל, ולפעמים השי"ת משיג לנו תענוג, והקב"ה נקרא קודש, שהוא מובדל, וזהו 'מקראי קודש', שתראו לקרות הקודש בקרביכם, 'אשר תקראו אותם במועדם', פירוש בהקישוט שלכם פירוש בהעובדות שלכם, ועל כן הוא ראשי תיבות א"ב, שתמשיכו השפעתו אליכם. ועל כן בשבת אנו אומרים באהבה וברצון, וביו"ט בשמחה ובששון, כי ביו"ט אנו משיגין לו תענוג מהעובדא, ולכך ביום טוב צריך להתנות מסעודתו לעני (זהר ח"ב פח:), משא"כ בשבת שהקב"ה משיג לנו תענוג, על כן אין צריך להתנות מסעודתו לעני, כי אין התענוג שלו רק מה שמשיג לו הקב"ה. והנה על כן נקרא יום טוב, כי הצדיק נקרא טוב, כי להשי"ת עצמו אי אפשר לכנות לו אפי' שם טוב כי הוא לפני אחד ולפני אחד כו' (ספר יצירה א, ז), והצדיק הוא המשכה, וזהו 'יום' שהוא הארה, הוא מה'טוב' מההמשכה.

והנה מפני מה ברא הקב"ה העולם העשיה, כי הנה כתיב (תהלים קג, יט) ומלכותו בכל משלה, ונתפשטו הניצוצות הקדושות וקשה להשי"ת כביכול להשפיל עצמו להעלותם, על כן ברא ישראל שהם יכולים להתחבר גם לזה העולם הגשמי ועל ידי כך יכולין להעלות הניצוצות. והנה הצדיק נקרא 'זה' (פי' הרקאנטי פ' בראשית), כמ"ש (קהלת

יב, יג) כי 'זה' כל האדם, וז"ש (שמות יג, ח) בעבור 'זה' עשה ה' לי, פירוש מפני מה היה ל'זה', לבחינת 'זה', העברה לעולם התחתון, מפני 'עשה ה' לי', מחמת שיש עולם העשיה וצריך להעלות הניצוצות, וזהו 'בצאתי ממצרים', פירוש שעיקר המשכתו לעולם הוא כדי להוציא הניצוצות ממצרים. וזהו שאלת התם (שם, יד) מה זאת, מי יאמר שצריך להעלות הניצוצות לשרשן, שמא עולם כמנהגו נוהג, ולזה אמר (שם) בחוזק יד, כי אנו רואין שיש יראה בעולם, ואם זה אינו עיקר להעלות הניצוצות לשרשן מפני מה יש יראה בעולם, אדרבא היה צריך להבראות עוד רחבות ותענוג גדול בשבילנו, אלא כוונת השי"ת היה להוציאנו ממצרים כנ"ל.

והנה מה שאנו מעלין הניצוצות נקרא עבודה לשמה, ושאלת הרשע הוא (שם יב, כו) מה העבודה הזאת לכם, מה ענין העבודה שהוא העלאת ניצוצת, ועל כן אמר (הגדש"פ) ולפי שהוציא את עצמו מן הכלל כפר בעיקר, פירוש כי הצדיק נקרא 'כל' מחמת שיש לו התחברות עם הקב"ה, ועל כן מתרגם (עי' זהר ח"ב קטז.) כי כל בשמים ובארץ (דה"א כט, יא) - דאחיד בשמיא ובארעא, שמקשר השמים והארץ. חסר:

פרק תצג

חכם מה הוא אומר (דברים ו, כ) מה העדות וגו', אף אתה אמור לו כו' אין מפטירין כו' אחר הפסח אפיקומן (הגדש"פ). איתא בכתבים (פע"ח המצות פ"ז) שסופי תיבות חר"ן, כי הנה בעת יציאת מצרים השיג לנו השי"ת תענוג גדול, והתענוג נקרא אין, ואחר הפסח נסתלק התענוג ועל כן אנו סופרין ספירה, שאנו רוצין לחזור ולהשיג זה התענוג, עד שבועות שהוא זמן מתן תורה שאנו משיגין האור, כי זה עצמו הוא תענוג. וזהו ארבע כוסות, כי יש ד' מוחין שמקבלין מהקב"ה, והוא חכמה והבינה שמקבלין איך לעשות העובדא, והחכמה והבינה שעל ידם מקבל התענוג מהעובדא, זהו ד' כוסות, פירוש מקבלין, שמקבלין לתוכן. וזהו ענין (פע"ח שם) הד' בנים שהם נגדלין ע"י הד' מוחין, וזהו שאיתא בספרים (שם) ארבה בגימטריא ד' פעמים בן, הם ד' בנים.

וזהו שאלת החכם 'מה העדות', הוא הקישוט שהוא התענוג. 'והחוקים' הם העובדות, דבר הנחקק בלי טעם. 'והמשפטים' הם השכליות, למה צריך זה הכל לעבודת הבורא. 'אף אתה אמור לו כהלכות הפסח', פירוש כי זה הכל צריך להדילוג, כי אם לא יתגלה לנו התענוג איך היינו יודעים אחר כך לדלג להקב"ה. 'אין מפטירין', פירוש אימתי נפטר ה'אין' שהוא התענוג, אימתי הוא מסתלק, 'אחר הפסח', אחר הדילוג, אחר שיש לנו

דליגה להקב"ה אז נסתלק התענוג. ועל כן הסופי תיבות הוא חר"ן, כי הדילוג שלנו להשי"ת הוצרך להיות ע"י גבורה על הגוף:

פרק תצד

הנה הקב"ה ברא ישראל כדי לקשר הכל להקב"ה, ועל כן ציוה להקריב ביכורים להקב"ה, וכן שארי דברים, ואנו פגמנו בזה ולקחנו לעצמינו, ועל כן צריכים לתשובה, לחזור להשיב לקשר הכל להקב"ה. וזהו (ויקרא כג, י) 'והבאתם את עומר', שתראו לחזור את הקשר להקב"ה, 'ראשית קצירכם אל הכהן', קצירה ראשונה יהא אל הקב"ה, וזה הסימן, אם חשוב בעיניך עוד דבר אחר זולת הקב"ה, אין אתה דבוק בהשי"ת, שאין הקשר שלם:

פרק תצה

הנה השכינה נקראת עולה (זהר ח"ג רע"מ רמז:), כיון שהיא מתלבשת בכל דבר כדי שיהא לנו עלייה, וזהו (תהלים קג, יט) ומלכותו בכל משלה, שנתלבשת בכל דבר כדי להעלותה, משלה אותיות שמלה. והנה אצלה יש קצת דין, שנקראת אם המייסרת את בנה, ועל כן אנו צריכין להמשיך אליה רחמים, וזהו המתקת גבורות, וזהו (ויק"ר ז, ד) עולה כולה כליל, שכולה נכלל ברחמים. והנה בפסח אף שהוא דין, שהיה בהם י' מכות, אעפ"כ היא כולה רחמים, כי היה נגוף ורפא (ישעיה יט, כב) - נגוף למצרים ורפוא לישראל (זהר ח"ב לו.), נמצא לא היה לישראל במצרים שום דין. והנה בלא יראה אי אפשר, אלא שזה גופא הוא יראה, שלא יסתלק גדלות החסד מהם. וזהו (הגדש"פ) במורא גדול זו גילוי שכינה, כי האמת הוא שצריכין להיות יראה מחמת עצמיותו, וכשאין לישראל זו היראה אזי היראה נתלבשת בדברים אחרים ויש לו יראה מהם. וזהו פירוש 'במורא גדול', כשיש להם יראה מעצמיות הקב"ה, 'זו גילוי שכינה', שאין השכינה צריכה להתלבש בדברים אחרים שיהא להם יראה. וזהו שאיתא (זהר ח"א מט.) כד איהי בבית בעלה על שם בעלה איתקריאת, וזהו במורא גדול - לשון זכר.

וזהו (ויקרא ט, טז) 'ויקרב את העולה', שהכהן הוא מצד החסד (זהר ח"ג קמה:), ויראה לקרב השכינה שנקרא עולה אל צד הרחמים. 'ויעשה כמשפט', פירוש 'משפט' נקרא מה שהשכל מחייב, והשכל נקרא רחמים, כמו שאמרו ז"ל (סנהדרין צב.) כל אדם שאין בו דעה אסור לרחם עליו, וזהו פירוש 'ויעשה כמשפט', כהרחמים עצמו, שהיה ממשיך עליה חסדים גדולים ונעשית כהרחמנות עצמו.

והנה האהבה נקרא דכר ויראה נקרא נוקבא, והנה האדם כשיש לו יראה בלא אהבה אין לו שלימות, וזהו (בראשית יז, א) התהלך לפני והיה תמים, תקרא תמים, ובאם לאו אין לך תמימות. והנה היראה מקבל מאהבה, הרי היראה נקרא בן. והנה העומר הוא שאנו מקשרין עצמינו להקב"ה, כלומר שאנו מקשרין כל האהבות שלנו להקב"ה, וזהו שאנו אומרים (ב"רבש"ע" שאחר הספירה) מה שפגמתי בספירה פלוני, שפגם בזה שפנה האהבה לחיצוניות, כי באדם עצמו יש גם כן אלו הספירות אך הם נפרדים אבל אצל הקב"ה הם אחדות. וזהו (ויקרא כג, טו) 'וספרתם לכם', כשתרצו שיהא לכם ספירה ובהירות, 'שבעה שבועות', תראו להאיר הז' מדות שלכם, ועי"ז תוכלו לקבל האור ממדות הקב"ה. וזהו (שם, יב) 'ביום הניפכם את העומר', פירוש כשתגביה הקשר להקב"ה, ואח"כ 'והבאתם כבש תמים', תוכלו להשיג מדת אהבה ולהיות משיגים התמימות. 'בן שנתו לעולה', פירוש היראה שנקרא בן תוכל להיות לה השתנות ולהיות לה עלייה להקב"ה ששם הוא אחדות היראה והאהבה, ואז תקרא 'תמים' מחמת שיש התחברות היראה עם אהבה:

פרק תצו

האל הגדול הגבור והנורא (דברים י, יז). הגדול הוא חסד, וכשיש הסתלקות החסד הוא ניכר הגבורה. והנורא הוא הנקרא תפארת, כי זה התפארות כשיש לו יראה מהקב"ה. והנה החכמה נקרא יראה, כמ"ש (איוב כח, כח) הן יראת ה' היא חכמה, והגוף נקרא גם כן יראה, כמ"ש (קהלת ג, יד) והאלהים עשה שיראו מלפניו, עשה הוא עשיה, וזהו (תקו"ז יז.) תפארת גופא, כי זהו ההתפארות של הקב"ה כשיש לנו יראה. והנה יש אביונים שהוא תאב לאיזה דבר והוא מדת הניצוח, כי לזה הדבר שהוא מנצח את עצמו הוא תאב שישיג אותו, על כן נקרא אביון, והוד גם כן נקרא אביון (פע"ח ר"ח חנוכה ופורים פ"ו), כיון שמשבח זה הדבר הוא אביון, שתאב לזה הדבר, וזהו (עי' שער מאמרי רשב"י פ' עקב) נצח והוד לבר מן גופא, שהוא עדיין תאב להשיג היראה. ונצח והוד נקרא תפלות, שרוצים להתחבר לאהבה וליראה. וזהו (תהלים סט, לד) כי שומע אל אביונים ה', פירוש שמתחילה צריך לקבץ האביונים שהם נצח והוד להם להקב"ה, ואחר כך ישיג היראה שנקרא תפארת.

והנה הקב"ה נקרא 'דל', מלשון הגבהה, כי מחמת זה הגביה את עצמו מעלינו מחמת שאנו דלים. והנה למה ברא הקב"ה מדריגות הקטנים, כי מדבר קטן יש לו תענוג גדול, ולכך משפיל את עצמו לאותו דבר כדי לקבל תענוג, וישראל הם קטנים בערך. וזהו

(שם קיג, ז) 'מקימי מעפר דל', אימתי אתה יכול להקים הדלות שיש בך, 'מאשפות ירים אביון', כשתגביה האביונים שהם נצח והוד. והנה החכמה והבינה נקרא נדיבים, כי החכמה מלמדת להקול ודבור ומחשבה, וזהו 'נדיבים' לשון נד בא, שנדה ממקומה, וגם זה נדיבות גדול, כי מי הקדימני (איוב מא, ג), שהחכמה מעצמה נמשכת אל האדם מאליה. וזהו 'להושיבי עם נדיבים', שיכול להתחבר עם החכמה והבינה. 'מושיבי עקרת הבית', כי כל העולם נקרא בית להקב"ה, והשכינה נקרא 'עקרת הבית', ותוכל להשיב השכינה שהוא העקרת הבית, ואז 'אם הבנים שמחה':

פרק תצז

איתא (פסחים לט.) מפני מה דומים המצרים למרורים, מה מרור תחילתו רך וסופו קשה אף המצרים וכו', שנאמר (שמות א, יג) ויעבידו מצרים את בני ישראל בפרך, בפה רך. כי הנה אצל הקב"ה תחילה גבורה ואחר כך חסד, כמ"ש (תהלים קיג, ב) יהי שם ה' מבר"ך, תחילה מ"ב שהוא גבורה, ואחר כך רך (זהר ח"ב קפז.), כי כשרוצה להתחבר לזה העולם הוא אצלו גבורה, ואחר כך כשאנו משיגין היראה הרי הוא חסד אליו, שנעשה רצון השי"ת, ועל כן פרשת שמע שהוא פרשת היראה והצירוף שלו שם ע"ב (פע"ח הק"ש פי"ט) שהוא חסד, כי היראה מלפניו הוא חסד אצלו, אבל כשאדם רוצה להקשר להקב"ה הוא אצלו גבורה. וזהו 'מרור', לשון מרות, אימתי יכול להיות הקב"ה אצלו אדון כשיש לנו תחילה מרור שהוא גבורה, שמגביר את עצמו נגד הגוף.

והנה יש ג' מוחין חכמה בינה דעת, והנה החכמה מלמדת לאדם אף אותן הדברים שאינו צריך להם, וכן הבינה, אבל הדעת אינה מלמדת לאדם רק הדבר שצריך להתחבר. והנה בעת יציאת מצרים היו ישראל בקטנות הדעת (שם המצות פ"א), ואף על פי כן היה להם החכמה והבינה כדי לברר את הדבר לאמיתו, וזה (עי' זהר ח"ב רנד:) בחכמה איתברירן, והבינה גם כן מברירן. אבל הדעת לא היה יכול הקב"ה ליתנה להם, כי הדעת הוא דבר העצם, ואם היה נותן להם הדעת היו חס ושלום ממשיכין למטה לדברים הגשמים, ועל כן לא נתן להם הדעת עד שבועות זמן מתן תורה. וזהו מצה, כי החכמה והבינה שהם י"ה, בא"ת ב"ש - מ"צ, וכשנמשך להעובדא נקרא ה' הרי מצה.

והנה כל זמן שאין לאדם דעת הרי החכמה והבינה מתפשט אף לדברים שאינו צריך להם, אבל כשיש לאדם דעת אז החכמה והבינה הם במיצר, כי אינו מחבר את עצמו אלא לדבר הצריך לעצמיותו. והנה הבינה נקרא פה אל החכמה, כי החכמה מתפשטת אל הדיבור ע"י הבינה, אף שבדרך פרט הפה נקרא מלכות (זהר ח"ג קפח:), אבל בדרך כלל

הפה הוא הבינה (ע"ח שמ"ז פ"ב), והחכמה נקרא רך מלשון רכיכות, שהחסד מתפשט ע"י הדיבור. וזהו 'ויעבידו מצרים את בני ישראל בפרך', פירוש אימתי יהיה לישראל זה המדריגה שהחכמה והבינה יהיו בהמיצר, 'בפה רך', כשישיגו בחכמה והבינה שנקרא רך, ואז ישיגו הדעת עצמו ויהיה החכמה והבינה במצרים - במיצר ים שהוא חכמה והבינה.

והנה כתיב (תהלים לד, טז) עיני ה' אל צדיקים, כי יש ב' מיני הסתכלות, כי בחכמה מסתכל מה נחסר לו אך אינו יודע איך לתקן זה הדבר, והבינה מלמדתו איך לתקן, וזה עיני ה', ב' הסתכלות אל צדיקים והוא מחברן להקב"ה. והנה בכל אדם יש נקודה ונקרא יסוד ועיקר, אך ממנו יוצא הענפים יראה ואהבה ושאר המדות, וזה נראה בחוש שבתחילה יהיה לאדם אהבה ואח"כ נסתלקת, ולהיכן, על כרחך תוך הנקודה, וזה נקרא שינה, שזה המדה ישינה תוך הנקודה. והנה כשהמדות בתוך הנקודה שנקרא שדי - שאמר לעולמו די (חגיגה יב.) שהוא צמצום, וכשמתפשט מתוך הנקודה נקרא שדיים. וזה (שה"ש א, יג-יד) 'צרור המור דודי לי', פירוש מור מלשון מרות, פירוש אימתי המרות שהוא האדנות נצרר, 'בין שדי ילין', כשהוא בתוך הנקודה שנקרא שדי אז הוא נצרר בקרבי. 'אשכול הכופר דודי לי', פירוש אשכול, הקב"ה נקרא איש כל, ואימתי הוא יכפר ויקנח אותי שלא אהיה חשוב נגדו, 'בכרמי עין גדי', גדי הוא לשון המשכה, ופירוש 'בכרמי' הוא הנקודה שנקרא כרם עין גדי, פי' כשאני ממשיך תמיד ההסתכלות על הנקודה וממשיך תמיד האהבה והיראה שמחמת זה יוכלו להתפשט הענפים מהנקודה, ואז 'הכופר דודי לי', פי' אז יכול להיות שהקב"ה יקנח אותי ואוכל להתבטל במציאות נגדו.

והנה כתיב (דברים ד, לד) במוראים גדולים, כי עיקר היראה הוא לירא מעצמיותו יתברך, אך כשאין לנו זה היראה אז מלביש כביכול את מדת היראה שלו בדברים אחרים ואנו מתייראים מהם. וזהו (שה"ש שם, ו) 'שמוני נוטרה את הכרמים כרמי שלי לא נטרתי', פירוש שאני צריך לשמור שאר כרמים, כלומר שאני צריך להתלבש בשאר יראות, 'וכרמי שלי' הוא יראה העצמיות 'לא נטרתי'. הנה ישראל נקרא אהבה ויראה, וזהו ישראל - ישר הוא גבורה, אל הוא חסד, שאנו נותנים כח להקב"ה כמ"ש (תהלים סח, לה) תנו עוז לאלהים. וזהו (שם קיד, א) 'בצאת ישראל ממצרים', בצאת האהבה והיראה מהמיצר. 'בית יעקב', שהשכינה היא בית לישראל שהם בעקביים, 'מעם לועז' פירוש לא עז, שלא תצטרך להתלבש ביראת אחרים שהם נקראים עם לא עז, שהם באמת אינם נקרא יראה.

'היתה יהודה לקדשו', פירוש הד' מיהודה הוא בחי' יראה והוי"ה הוא אהבה, ואז יהיה התחברות ליראה ואהבה 'לקדשו', להקדש עצמו:

פרק תצח

הנה אמרו (הגדש"פ) אני ולא מלאך אני ולא שרף אני ולא השליח אלא הקדוש ברוך הוא בכבודו ובעצמו. פירוש הקב"ה לא הוציאנו ממצרים מחמת התעוררות שלנו, רק מחמת התעוררות עצמו, מחמת אהבת אברהם. וזהו 'בכבודו ובעצמו', פירוש שהלביש את עצמיותו, כלומר מחמת התעוררות עצמיותו היה הלבוש, וכבודו לשון לבוש כי ר' יוחנן קרא למאניה מכבדותא (שבת קיג.). וזהו 'אני ה' ולא אחר', כמו שהיה בעת חדוש העולם האיתערותא מעצמו היה כך בשעת יציאת מצרים. והנה כתיב (שמות יא, ב) דבר נא באזני העם, פירוש שינהיג את ישראל בב' המדות, דהיינו בחכמה ובהבינה, וזהו 'דבר' לשון הנהגה, 'נא' הוא חכמה והבינה, כי לא השיגו עדיין הדעת כי היו בקטנות. והנה מרור הוא סוד הדעת (פע"ח המצות פ"ז), כי אי אפשר להשיג הדעת אלא ע"י מרירות.
והנה בעת יציאת מצרים היה מתענג השי"ת בעובדות של ישראל לבד, מחמת שהיו עדיין בקטנות, ר"ל שהיה רוצה לקבל מהם תענוג אחר כך על כן המשיך את עצמו אף למדריגה קטנה של ישראל. וז"ש בכתבים (שם פ"ד) שלאה נתכסה בישראל, פירוש שהתענוג נתכסה ברחל שהוא ההתגלות כדי לקבל מהם תענוג גדול אח"כ. וזהו (עי' שם פ"א) אהיה באחור, פירוש שעתיד לקבל מהם תענוג, והנה מחמת זה צריך להראות לישראל בניצוצות קטנות כדי שעי"ז יוכלו להגביה את עצמם להקב"ה. וזהו (הושע יא, א) 'כי נער ישראל', פירוש נער לשון ניעור, פירוש שמחמת שרצון השי"ת היה שיהיה להם התעוררות אליו על כן עשה ש"ך ניצוצות, כי נער גימטריא ש"ך, וכשמגביה הניצוצות אז 'ואוהבהו', פירוש שנותן להקב"ה תענוג עי"ז ואז נמשך עליו האהבה. וזהו (פע"ח שם) שפעם כתיב דם ופעם כתיב אדם, כי מתחילה מקטין את עצמו למדריגה תחתונה, וזהו דם שהוא מדריגה תחתונה, כדי שאח"כ יכולין לדמות אצלו וליתן תענוג להקב"ה, וזהו אהיה באחור עולה דם.
והנה עומר הוא לשון קשר, וזה שהוא בא מן השעורים, כי שעורה גימטריא תקע"ו, והוא מלשון התחברות, מלשון (יבמות נד.) נתקע ביבמתו, וזה שצריך לחבר עצמו להקב"ה, וזהו שעורים, פירוש עם כל השיעורים שלו, וכשמחבר עצמו להקב"ה או עושה רצון וכתר להקב"ה. וזהו שכתר גימטריא תצמ"ץ, כי אי אפשר לעשות כתר להקב"ה אלא אם כן יצמצם עצמו תחלה. חסר:

פרק תצט

הנה אמרו (זהר ח"א כד.) שמי עם י"ה - שס"ה, זכרי עם ו"ה - רמ"ח. פירוש כי הנה יש עולם הציור שמצייר לכל דבר, ואצל כל אדם יש זה הכח המצייר והוא הבינה, ועל כן שם של בינה בניקוד צירי (תקו"ז קכט:), שהבינה מציירת הבנין ומציירת לאדם התענוג שעתיד לקבל אחר גמר הבנין. וכח הב' שצריך לצייר איך לבנות הבנין, כי הוא צריך להמשיך עצמו במדות איך לבנות, כי בבנין כל הו' המדות יש בו, וזה נקרא ד' על ו' שהוא המשכה. וזהו (דברים כב, ו) והאם רובצת על האפרוחים הוא ד' על ו' שבונה, ונקרא אפרוח שעתיד להיות קומה, ופעם כתיב (שם) רובצת על הבנים הוא ד' על יוד שנקרא בן.

והנה ההמשכה מהמצויר הוא ע"י גידין שצריך להתפשט מעט מעט, והנה כשישלם זה הבנין ומקבל הבינה תענוג מזה הבנין אז הפעולה הוא רק שיכול להמשיך מזה הבנין כפי ראות עיניו של הבינה, וזהו שיש ה' שנכתב בג' קוין שהם המשכות, וזהו אחר שמקבל אור חוזר מזה הבנין אז מעוררין לו אהבה לבנות בנין אחר, אך מתחילה היו התעוררות מניה וביה כי טבע הטוב להטיב, אך אח"כ יכולין למשוך ממנו המשכות. וזהו (מכילתא פ' בא פ"ט) אל תיקרי מצה שהיא המשכת המוחין אלא מצוה, כשמחברין עצמינו אליו ונותנין לו אור. וזהו (שמות יב, כו) כי יאמרו (עליכם) [אליכם] בניכם מה העבודה הזאת לכם, פירוש שאני רואה שכל העובדות עכשיו אינו רק שמשפיע לכם טובות, וזהו (שם, כז) 'ואמרתם זבח פסח הוא לה'', פירוש שהתענוג שהוא באתכסיא נתגלה להויה להתגלות, כדי 'ויקדו וישתחוו', כדי ליתן אחר כך אור חוזר ויוכלו אחר כך למשוך ממנו השפעות.

והנה התענוג מתחילה הוא מעובר אצל הבונה ואינו נראה העיבור כשהוא בונה זה הבנין רק הד' שעל הו', ואחר כך כשיבנה זה הבנין ויש לו אור חוזר אז מבינים שהיה זה בציור שלו כדי לקבל תענוג וניכר זה העיבור שהוא הד' על יוד, כי אחר שנגמר זה הבנין אז יש בבנין כל הי' מדות. והנה בהבינה יש ה' כוחות שמתפשטין מהם גדולה גבורה תפארת נצח הוד, אבל הקשר א"צ להתענוג, כי בדבר שיש תענוג אין צריך להתקשרות כי ממילא הוא נקשר ע"י התענוג, רק שהחכמה צריכה להקשר, כי החכמה מלמדת להאדם אף הדבר שאין לו תענוג ועל כן הוא צריך להתקשר עם זה הדבר.

והנה יש בחינת זקן זה קנה חכמה (קידושין לב:), כי קנין נקרא מה שנקנה להאדם והוא ע"י תענוג, וזהו (ויקרא יט, לב) מפני שיבה תקום - תקם ו', שצריך לחבר עצמו ממעל להתענוג ולהגביה הו' מדריגות. וז"ש אצל יוסף (בראשית לט, ו) יפה תואר

ויפה מראה, הראשי תיבות הוא יתו"ם (ספר הליקוטים פ' בראשית סוף פ"א), כי הוא הצדיק שמקושר בהקב"ה אף בלא תענוג, וזה יתום מהאם שהוא התענוג, ונקרא 'יוסף' שניתוסף להקב"ה תענוג מזה. והנה ברית הלשון כנגד ברית המעור (ספר יצירה פ"א מ"ג), ושניהם הם של בשר לבד, כי שאר האיברים יש להם עצם בפני עצמם, כמו הרגלים לילך לבד, על כן יש להם עצם - עצמיות, אבל הברית הוא התקשרות, ויכול לקשר עצמו לכל דבר על כן אין בו עצם. והנה הקב"ה חיבר עצמו למדרגה תחתונה כי משם יש לו תענוג יותר, וזה י' דמילוי יוד, כי החכמה מתפשט לזה העולם מחמת שאנו דלים על כן הוצרך הקב"ה להמשיך אלינו תחילה ואח"כ אנו משיגים לו אור חוזר, ועל כן היוד במילוי עולה כ', ושני כוחות של המצייר דהיינו ד' על ו' ד על י' - כ"ד, נמצא בין הכל מ"ד, וזהו דם, שמתחילה מדמה עצמו אלינו אף שאנו במדריגה תחתונה ואח"כ אנו מדמין עצמינו אליו. והנה אמרו חז"ל (נדה ט.) דם נעכר ונעשה חלב, פירוש הקב"ה מקבל תענוג מזה.

וזה ששמי עם י"ה שס"ה, כמנין שס"ה לא תעשה, זכרי עם ו"ה רמ"ח נגד מצות עשה, ולכאורה המצות עשה הם במדריגה יותר גדולה וצריך להתחבר עם הי"ה, אלא משום שיש תענוג יותר גדול מדבר קטן בערך. וזהו (שמות כג, יט) 'לא תבשל גדי' שהוא המשכה, 'בחלב אמו' שהוא התענוג, רק תחבר עצמך ממעל להתענוג שהוא הכתר שהוא אצל החכמה:

פרק תק

הנה כשהבן בקטנות אין לו אלא אתערותא, גם האהבה שיש לו אצל עצמו הוא אצל אביו, וגם האהבה שצריך להיות אל אביו הוא גם כן אצל האב, אלא האב מגדלהו תמיד. וז"ש (יחזקאל טז, ז) 'ותרבי ותגדלי ותבואי בעדי עדיים', פירוש לכך הוצרך האב לגדלו ולהנהיג אותו דרך כל הקישוטים, משום ד'את ערום ועריה', מחמת שהם בקטנות. וכשנתגדל שכל הבן, אף שאינו יכול עדיין להשיג שכל האב עצמו על כל פנים יכול להיות לו כח להתקשר עם האב.

והנה מחמת איזה דבר יכול להתקשר עם האב כיון שאין לו עדיין שכל שיכול להשיג תענוג, אלא מחמת שהבן צריך להעתיק את עצמו מעצמיותו להתקשר עם האב אף בלא תענוג. ואצל הקב"ה יש גם כן מדה זו שנקרא עתיק, וזהו שאיתא (זהר ח"ב נב:) מה תצעק אלי (שמות יד, טו) - בעתיקא תליא מלתא, פירוש שצריך להעתיק עצמו מעצמיותו ולהתקשר להקב"ה. וזהו (תפילת ערבית) מלכותך ראו בניך בוקע ים לפני

משה, פירוש לפני הרצון. וזהו (שם) זה אלי ענו, כי 'זה' נקרא הצדיק (פ' הרקאנאטי פ' בראשית), וגם נקרא עתיק, שהוא נעתק מעצמיותו ומקושר בהקב"ה, והכי פירושא 'זה', הצדיק שנקרא 'זה', 'אלי' שהוא מקושר בהקב"ה, 'ענו', פירוש אף שזה הוא עינוי אעפ"כ הוא מקושר בהקב"ה, ועל כן מחמת זה 'מלכותך ראו בניך', שראו מלכותו של הקב"ה. וזהו ענין קריעת ים סוף, פירוש שנקרע הים שהם המסכים ונתגלה הסוף שהוא מלכות של הקב"ה:

פרק תקא

הנה אנו אומרים לקרוא את ההלל, ואיתא (משנת חסידים ר"ח -פ"ב) שראשי תיבות הוא לא"ה, והלל בגימטריא אדני. כי הנה ע"י מה ניכר אדנות הבורא על העולם, הוא ע"י שמשפיע תענוג להעולם ועי"ז העולם נכנעים תחת גדלות הבורא יתברך ומגביהים התענוג להקב"ה. וז"ש (שמות ג, יד) אהיה אשר אהיה, פירוש שאמר הקב"ה למשה אני משפיע להם עתה תענוג כדי שאח"כ אקבל מהם תענוג שיגביה לשרשו, אהיה הוא נקרא התענוג, זמין אנא למהוי (זהר ח"ג יא.). וזהו לקרוא את הלל, פירוש לקרוא כמו (במדבר י, ב) לקרוא העדה, פירוש שהתענוג מתגלה אלינו. וזהו שראשי תיבות לא"ה שהוא התענוג, ועל כן הלל בגימטריא אדני, שמחמת זה התענוג שנתגלה אלינו ניכר אדנותו של הבורא וגדלותו.

והנה היציאת מצרים היה ע"י תענוג שהוא בינה שנקרא עלמא דחירות (עי' פע"ח המצות פ"ז), ותיכף כשעלה במחשבתו יתברך לגאלם הרי מיד נגאלו וממילא נפלו הקליפות, והתענוג של הקב"ה שנהיה לו לעבדים, וזהו (תהלים קטז, טז) אני עבדך בן אמתך, פירוש אני מקבל עלי אדנות הבורא, 'בן אמתך', בן מהתענוג שלך, וממילא 'פתחת למוסרי', שיפלו הקליפות. והנה מה שנקרא אצלינו אדון הוא גיאות אצלו, והאמת הוא שהגיאות עמו עצמיות גמור, אלא מה שאנו יודעין ותופסים גם כן גיאותו שהוא אדון עלינו אנו תופסין בהלבוש שלו, שנתלבש עצמו בגיאות כדי שיהא גם לנו תפיסה בו, וזהו (תהלים צג, א) ה' מלך גיאות לבש, שרצה השי"ת שיכירו אדנותו על כן הלביש עצמו בגיאות. וזהו (שמות טו, טו) אשירה לה' כי גאה גאה, אימתי 'אשירה לה'', כשגאותו של הקב"ה הוא אצלינו ואנו תופסין בו, שאנו מחזיקין אותו לאדון אז 'אשירה', יוכל להשיר. 'סוס ורכבו רמה בים', פירוש כי האותיות שבמחשבה נקרא סוס (ע"יתקו"ז מב:) והרצון הוא הרוכב עליהם, וכשהיו במצרים היה הסוס והרוכב שניהם היה להם התחברות עם הגופניות, וכשזה הסוס והרוכב של הגשמיות 'ירה בים' אז תוכלו להשיר.

והנה כתיב (תפילת ערבית) 'מלכותך ראו בניך', פירוש שלא ראו רק מדת המלכות, 'בוקע ים לפני משה', והים לא נבקע רק לפני משה, כי משה הוא דבוק להרצון ועל כן היה יכול להמשיך התחדשות מהרצון להפוך הטבע שיבקע הים. וזהו (בסיום 'הלל') צדיקים עושי רצונו, ולא כתיב עושי דברו, כי הצדיקים מקושרים למעלה מהדיבור, על כן הצדיקים יכולין להפוך הדיבור של הקב"ה ולהפוך הטבע. וזהו (תהלים קיד, ג) הים ראה וינוס, כי הנה כתיב אצל יוסף (בראשית לט, יא) ויבוא הביתה לעשות מלאכתו, חד אמר לעשות מלאכתו כו' (סוטה לו:), וראה שיתחבר האהבה זו להקב"ה, וזהו (בראשית שם, יב) וינוס ויצא החוצה, שהיה התפשטות הגשמות. וזהו ש'הים ראה' שיש צדיקים אף שאינם כמו משה אף על פי כן יכולים לקשר עצמם בהרצון, על כן 'וינוס'.

והנה כתיב (שמות ג, יז) אעלה אתכם מעני מצרים אל ארץ זבת חלב ודבש, והלא מצרים היה אחורי עורף דאריך אחיזה שלהם (פע"ח המצות פ"א), וארץ ישראל הוא נקרא כשבא בעובדא, וזהו 'ארץ ישראל' פירוש שגם הארץ הוא ישראל - לי ראש. אלא כי פרעה היה אחורי הדעת (שם), כלומר שראה בכל היכולת כדי לשבר הדעת של ישראל, וזהו ששאל (שמות ה, ב) מי ה', אך בשעת יציאת מצרים נתחזק הקשר של ישראל בהקב"ה והגביהו העובדות עם כל המדות להקב"ה, מחמת שהשפיע להם תענוג גדול, וזהו היה נחת רוח להשי"ת ונקרא אור חוזר והיה תענוג גדול יותר להקב"ה, ועל כן גם שארץ ישראל הוא בחינת העובדות, אעפ"כ תענוג גדול יש להקב"ה מהעובדא. וזהו (שם טו, יג) נחית בחסדך עם זו גאלת, מה שהשפעת להם התענוג הוא ע"י החסד, והנה האור החוזר להקב"ה צריך להיות ע"י גבורה, שצריך לצמצם עצמו, וזהו (שם) 'נהלת בעזך', בהגבורה, כדי שיוכל להשיג 'אל נוה קדשך' הוא הרצון.

הנה יש קטנות ראשון (פע"ח שם), כשהבן קטן מאוד והאב מגדל אותו, אך אחר כך האב מגדל הבן ומלמדו שיהא הוא עצמו המנהיג, על כן מטעים הבן מכל דבר תענוג כדי שיבין איך לנהג, וזהו שבשעת יציאת מצרים גילה הקב"ה לישראל התענוג. וזהו שאיתא בכתבים (שם) א"ם ג"ל, פירוש שנתגלה האם שנקרא התענוג. ואחר כך האב רוצה שיהא הבן המהוה עצמו, וזהו שהשיגו בשעת מתן תורה, אך מתחילה צריך להגביר על הבן שלא ישכח חס ושלום שיש אב שמשפיע בו כל אלה, וזהו שבתחילה בשעת מתן תורה כפה עליהם ההר כגיגית (שבת פח.):

פרק תקב

הנה העבירה נקרא שכחה, כמ"ש (אבות פ"ד מ"ב) עבירה גוררת עבירה, פירוש ע"י עבירה בא האדם בשכחת הבורא ומחמת זה אין לו מניעה מלעשות עבירה אחרת חס ושלום. ותשובה נקרא זכירה, כי התשובה מזכרת האדם שיש בורא, ואף שהתשובה עצמה בא מעבירה עצמה, כמו הזיתים שאמרו (הוריות יג:) כל האוכלם בא לידי שכחה, ואעפ"כ על השמן אמרו (שם) שהוא טוב לזכרון. והנה התוכחה נקרא וויכוח, שהנה המוכיח לחבירו צריך להשפיע תענוג להמקבל כדי שיציית להמוכיח, אך מחמת מה מוכיח להאדם, מחמת שרוצה להשיג התפארות להבורא, וזהו מדת יעקב שהוא רחמנות, והמוכיח צריך לקשר עצמו להמקבל, והמוכיח צריך להשיג הוא עצמו מתחילה התענוג כדי שיוכל אח"כ להשפיע תענוג להמקבל. וזהו (איוב כח, כג עיי"ש) הוכיח לרעהו אחרי, אחר הרחמנות, כי הקשר הוא אחרי הרחמנות. 'ולהמוכיחים יונעם' (משלי כד, כה), שהם משיגים מתחילה התענוג, ואז 'ותבוא עליהם ברכת טוב', שיוכל להמשיך הטוב שהוא התענוג להמקבלים:

פרק תקג

הנה אנו אומרים (בסיום 'הלל') צדיקים עושי רצונך, ולא עושי דברו, כי הרצון של הקב"ה שהצדיקים מקושרין בו מחמת זה יכולין להפוך הדיבור של הקב"ה. והנה הרצון נקרא איתן, שהוא מנהיג את החכמה, ונקרא תנאי אותיות איתן, פירוש כי כשהוא ברצון עדיין הוא ספק אם יוצא אל המעשה אם לאו. והנה עולם הזה נקרא ים, וזהו (שמות יד, כז) 'וישב הים לפנות בוקר', פירוש שפונה תמיד לבוקר - להקב"ה, 'לאיתנו' שהוא הרצון, ועל כן פירש רש"י לתנאו שהוא הרצון.

והנה כשהצדיק עושה עובדא באים לפעמים אצלו מחשבות, הוא כדי להעלותם, כי גם בזה העולם יש מים שהם האהבות, והניצוצות שבזה העולם נקרא שבוים. וזהו שאיתא (חולין ז.) שהלך רבי פנחס בן יאיר לפדיון שבוים, פירוש לפדות הניצוצות, ופגע בגינאי נהרא, ואמר לו פלוג לי מימך - כדי להעלות ניצוצות, ובאם לאו גוזרני עליך שלא יעברו בך מים לעולם, והוא מחמת שיכול לחבר את עצמו בהרצון ויכול להמשיך רצון אחר שלא יהיה מים, כי הנה מחמת זה נפלו הניצוצות לזה העולם ונתלבשו כדי שיהיה להם עלייה על ידי הצדיק, אבל כשלא תרצו להפליג אז לא אתאמץ להעלות הניצוצות וממילא לא ישפיע הקב"ה לזה העולם ויתיבשו המים:

פרק תקד

הנה יש טעמים שהם מנהיגים האותיות, וזה הרצון שנקרא טעמים שמנהיג החכמה, והחכמה נקרא אותיות, והנה הרצון צריך לצמצם את עצמו בחכמה, והרצון והחכמה נקראים י"ה, שי' הוא חכמה וה' הוא הבינה שהוא הטעם. והנה אין אנו יכולים להשיג את האהבה אלא ע"י היראה, ואצל הקב"ה הוא תחילה האהבה ואחר כך היראה. וזהו (שמות טו, ב) 'עזי' שהוא גבורה, 'וזמרת' נקרא אהבה, 'י"ה' שהוא החכמה והבינה, אך מפני מה בא בהתגלות, 'ויהי' הוא לשון התגלות, מחמת 'לי לישועה', פירוש שרציתי שיחזורו אור חוזר ומחמת זה הבאתי י"ה בהתגלות. והנה בהרצון יש גם כן מדות, אך מחמת בהירותם אי אפשר להשיגם והם נקראו הרי חושך, הרים הם המדות, והם חושך מחמת בהירות האור הוא חושך אצלינו, כמראה החמה שמחמת בהירותה נדמה בעינינו לחושך. והנה אנו צריכין להגביה המדות שיש בנו אל הרצון, ומחמת זה צריך לשתיקה, וזהו (אבות פ"ג מי"ג) סייג לחכמה שתיקה, פירוש שלא ימשך בדיבורים שאז לא יוכל לבוא בהשתיקות.

והנה בהרצון של הקב"ה יש ב' מיני רצוניות, כי היה רצונו שיוחזר החיות לשורשו, ואף שעכשיו השפיע לנו תענוג. וזהו (שמות יג, יד) אהיה אשר אהיה, כי הרצון נקרא אהיה, כי הרצון הוא עתיד להיות, וזהו אהיה - השפיל לנו תענוג כדי שישיג תענוג אח"כ, ברצונו היה שיהיה לנו רצון אחר, וזהו תענוג שלו יתברך שנכוף רצוניו. והנה אין אנו צריכין רק להגביה המדות להרצון, ומה שישיג לנו הרצון איך לעבוד אותו נעשה. והנה משה נקרא הרצון שנמשך לזה העולם, וזה (שמות ג, ד) וירא ה' כי סר לראות, פירוש שראה שסרה מהקב"ה. וזהו (שם יג, יד) ויאמר ה' אל משה אהיה שלחני אליכם, פירוש אין זה תימה שאין יכולין לעבוד אותי כי זה מחמת קוצר השגתם, אך זהו התימה, 'אהיה' שהוא התענוג 'שלחני אליכם', ותמשיכו התענוג עליכם להגופניות. והנה בהרצון יש ז' מדות וכל אחד כלול מי' הרי ע', וזהו ע' נפש שירדו למצרים שהוא ע' רצוניות שבאדם, וכשהוא מטה אותן להקב"ה נקרא (בראשית מו, כז) שבעים נפש לבית יעקב, פירוש להקב"ה שהשפיל את עצמו עד לעקביים, אבל אם מטה אותן להגופניות הוא נותן חיות להע' אומות.

והנה יש ב' יישות, א' מה שהוא להשיג לו תענוג נקרא יש אצל הקב"ה, והב' מה שהוא לקיום הגוף. וזהו (ישעיה יא, י) 'והיה שורש ישי', פירוש השורש שבב' יישות יהיה הכל להקב"ה, שאנו נגביה כל המדות שלנו להרצון. 'אשר עומד לנס עמים אליו גוים

ידרושו', פירוש האומות רוצים שיהיה להם יניקה מביא הכל להקב"ה. 'והיתה מנוחתו כבוד', כמו שרצה הקב"ה שיהא מלך וזהו כבוד שיהא מלך עלינו:

פרק תקה

הנה כתיב (ויקרא א, ט) אשה ריח ניחוח, ופעם כתיב (במדבר כח, יג) ריח ניחוח אשה לה'. והנה איתא בספרים (פע"ח השבת פ"ג) שבת אותיות בשת, כי בשבת יש התגלות האור בכל העולמות על כן אנו בושין מחמת זה. והנה יש בנים ויש עבדים, והנה הבנים הם חקוקים על לב הקב"ה, ותיכף כשמעלה בנו רצונו להקב"ה אז תיכף יש תענוג, וזהו (דברים ו, ד) שמע ישראל, שהוא מקבץ עצמו לישראל שהוא אותיות לי ראש, וזהו (זהר ח"ב רטז.) ישראל סבא. וזהו 'ריח ניחוח', מחמת הרוחניות שיש בו וזהו לשון ריח, ניחוח - אז יש תענוג להקב"ה, וזהו לשון ניחוח. אך על כל פנים צריך לקשר את עצמו להעובדא גם כן כדי לחברה גם כן להקב"ה, וזהו 'אשה לה''. אבל העבד אינו חקוק על לב הקב"ה, אך כשמעלה איזה עובדא אז יש גם כן תענוג להקב"ה, וזהו 'אשה', פירוש שמעלה העובדות, אז 'ריח ניחוח לה''.

והנה בוודאי כשאנו רוצים להשיג תענוג להקב"ה אז צריך לבטל במציאות נגד אותו דבר, פירוש שיהיו כל החושים רק כדי להעלות העובדא, וזה פירוש (ויקרא טז, ב) 'אל יבא בכל עת אל הקודש', פירוש כשיש אצלו כל העתים אז אל יבא, רק (שם, ג) 'בזאת יבוא', כשאין בו רק 'זאת', פירוש העובדא לבד שיעלה אותה, אז יכול 'לבוא אל הקודש':

פרק תקו

הנה בוקר נקרא מה שמבקר גדלות הבורא, וזהו אהבה. והנה אהבה נופלת על הקשר, וכל הגוף נקרא קשר, וגוף וברית חשבינן חד (זהר ח"ג רכג:), כי הגוף נקרא יעקב (שם רע"מ ריח:) וברית הוא יוסף שהוא הקשר, ועל כן היה יוסף דמות דיוקנו של יעקב (תנחומא וישב-ב). והטעם, כי הנה כשהם בהתחברות נקרא כל אבר בשמו, כמו יד ורגל, אך כשמחבר עם אבר א' לעובדא אז נקרא אותו אבר גוף, ומחמת זה נקרא גוף מחמת הקשר, שמקשר כל האיברים לזה העובדא וזהו גוף, אימתי נקרא גוף וברית כשיש קשר. והנה אל עצמיותו אין שייך אהבה, וזו שהקב"ה אוהב את ישראל יותר מהמלאכים, כי המלאכים הם עצם עמו, אך ישראל יש להם רצון אחר והם מהפכין רצונם להקב"ה, וזהו התחדשות ועל דבר ההתחדשות נופלת האהבה, ועל כן ישראל

הם מעוברי עולמים (שחרית דר"ה לש"ץ - פיוט ה' מָלַך ה' מָלך), שהם יכולים להמשיך הקב"ה בכל העולמות.

והנה העובדא נקרא מערב, שצריך לערב אותה ולחבר אותה לשרשה, אך זה אינו רק ע"י הצדיק שהוא ממוצע בין הקב"ה ובין העובדא, וזה שתרגום (ראה זהר ח"ב קטז.) דאחיד בשמיא ובארעא, ושמיא הוא השפעה, כי בוודאי כשרוצה להעלות את הארץ אז צריך להיות אצלו כח אלהיות. וזהו שמתן תורה נקרא חתונתו כמ"ש (שה"ש ג, יא) ביום חתונתו, כי מחמת מה בא שמחה בחתונה, מה שיש התחברות לנוקבא שהוא גשם לדבר שהוא טוב, והנה תורה נקרא על שם שמורה דרך איך להעלות העובדא, וזהו שאמרו ישראל (שמות כד, ז) נעשה ונשמע, פירוש שנעשה העובדות, ונשמע מלשון קביצה, פירוש שאקבצם להקב"ה, ומחמת זה נקרא חתונתו.

והנה כתיב (משלי ג, יט) בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה, ולכאורה צריך להיות להיפך, כי החכמה מדריגה עליונה ועל כן היה שייך לשמים, והתבונה שאין כל כך מדריגה היה שייך להארץ. אך מחמת רוב בהירות האור של הקב"ה לא היה יכול להשפיע לנו הבהירות האור, על כן צריך להשמים שהוא השפעה תבונה כדי להתבונן איך להשפיע לנו כפי כוחינו שנוכל לסבול, והנה בוודא מה שמשפיע לארץ היא החכמה, וזהו שאז יכול להשפיע לארץ החכמה מחמת שהתבונן איך כח המקבל.

וזהו (בראשית א, ה) 'ויהי ערב', פירוש שיש בהעובדא צמצום, 'ויהי בוקר', כשיש בהבוקר צמצום, כי זה שצריך תבונה הוא צמצום אצל הקב"ה, אזי יכול להיות 'יום אחד' פירוש אור אחד. והנה כל העולם כגוף להבורא והעובדא כגוף לישראל, והנה מה שאנו מחברים העובדא להקב"ה זה אצלינו צמצום, כי אנו צריכין להתבונן איך להמשיך עצמינו אליו, כי אנו מתחילה צריכין להתקשר עצמינו להקב"ה בקשר אמיץ ואחר כך להמשיך להעובדא, כי לפעמים יש יראה שלא ישאר חס ושלום בהגופניות שהוא העובדא, וזה שאנו מחברים העובדות להבורא ברוך הוא נקרא קיבוץ גליות, שהם בגלות בזה העולם, וזהו (פסחים פח.) קשה קיבוץ גליות כיום שנבראו בו שמים וארץ, שבשניהם כתיב יום אחד:

פרק תקז

הנה יש מים דכורין ומים נוקבין, כי הנה כתיב (תהלים קלט, טז) ימים יוצרו ולו אחד בהם, פירוש כי יש ימים עילאין, כי ימים הם המדות שבהם הוא מחבר את עצמו להקב"ה, וימים תתאין שבהם הוא מחבר את עצמו לגופניות, והצדיקים מחברין הימים

תתאין להקב"ה. וזהו 'ימים יוצרו', פירוש שיש שני מיני ימים, אך 'ולו אחד', פירוש להקב"ה רק אחד, כי כולם אין יכולין לחבר הימים תתאין להקב"ה, רק דוד המלך ע"ה אמר (שם, יז) 'ולי מה יקרו ריעך אל', פירוש שב' הימים אני מחבר להקב"ה, כי מדרך הטבע יכול האדם לחבר, כמ"ש (משלי ג, ו) בכל דרכיך דעהו, פירוש שכל הדברים יכול לחבר, דעהו לשון התחברות. והנה מה שהוא מחבר הוא אצלו גבורה, וזהו נוקבין, והימים של הקב"ה הוא תורה ומצות הם חסדים.

והנה אצל הנפת העומר כתוב בזוהר הקדוש (ח"ג צז:) כאיתתא דפסקא ממסאביתא כו', הנה מפני מה בספירת האשה אין שם ברכה וכאן יש ברכה, אך האשה היא נוקבא והימים הם נוקבא ואי אפשר להעלות אותן הימים, על כן אין שם ברכה, כי ברכה הוא מלשון המשכה. והנה יש בנוקבא כח הזוכר, שזוכרת תמיד הדכר, ובדכר יש גם כן הנוקבא, שזוכר אותה תמיד, וזהו התכללות דכר ונוקבא, וזהו ארבע רוחות. והנה כח הדכר שיש בנוקבא מקבלת מכח הנוקבא שיש בהדכר, והנה כשרוצה להשפיע בהנוקבא אז צריך להעלות בזכרונו כח הנוקבא, וזהו (ויק"ר כח, ה) מעלה ומוריד, פירוש מתחילה צריך להעלות הנוקבא בזכרונו ואחר כך מוריד השפעה להנוקבא.

והנה הדכר נקרא בוקר, שצריך תמיד לבקר להנוקבא, אך מחמת מה הוא, מחמת החסד, שחס דל, וזהו (ריש תו"כ) מכלל שצריך לפרט. והנה הנוקבא צריך להיות לה כלי ע"י מה לקבל השפעה, ונקרא אמונה, וזהו (תהלים צב, ג) 'להגיד בבוקר חסדך', להגיד מלשון המשכה, הוא כשיש 'אמונה בלילות' שהן הנוקבא. והנה הנוקבא נקרא חוקה, שהיא רק דבר הנחקק על הלב, וזהו (שמות יג, י) 'ושמרת את החוקה הזאת למועדה', פירוש לקשט אותה, 'מימים ימימה', להשפיע מימים דכורין לנוקבין:

פרק תקח

הנה איתא (תענית לא.) שהקב"ה עושה מחול לצדיקים, פירוש אנו נקראים מקבלים, על כן אנו צריכים לקשר עצמינו להקב"ה שהוא המשפיע, כי כשהצדיק מקשר העובדות להקב"ה הקב"ה מוחל לנו עי"ז וחוזר ומשפיע לנו, וזהו מחול. וזהו (ישעיה כה, ט) הנה אלהינו זה קוינו לו, פירוש מחמת שאנו מגביהין את הקוין שלנו הם המדות להקב"ה על כן הוא מחזיר לנו אור חוזר:

פרק תקט

הנה איתא (ברכות יז.) הוי ערום ביראה, פירוש כי הנה לפעמים הקב"ה צריך ללבש את עצמו בשאר יראות כשרואה שישראל אינם יריאים מפניו, אלא האדם צריך לראות שיהא היראה מחמת עצם הקב"ה, וזהו ערום ביראה, שיהא היראה אצלך בלא לבוש, רק שיתיירא מחמת עצמיותו:

פרק תקי

הנה הצדיק נקרא חי (זהר ח"א קסד.), כי הנה כשאדם עושה רצון עצמו הוא מחמת האני שיש בו, פירוש שחושב בעיניו שהוא חשוב, אבל כשעושה רצון הבורא הוא מחמת רצון כל הרצוניות, שאין בו רק כח הפועל בנפעל. וזהו שכל מצוה כלול מתרי"ג (שם ח"ג רכח:), כי לקוח מהרצון ובהרצון אין שום התחלקות. וזהו (ספרי פנחס יב) אמרתי ונעשה רצוני, שמחמת הדבור אנו מקבצין עצמינו להרצון. והנה יש י"ג מדות (שמות לד, ו) ומתחלת מאל, אבל שם העצם הויה אין אנו משיגין הבהירות של זה השם והוא נקרא פלא, שמכוסה ממנו. ואל הוא מדת האהבה, כי מחמת גודל האהבה שיש לו עלינו השפיל את עצמו עלינו, וע"י הדבור גילה את עצמו אלינו, וזהו (זהר ח"ב עג:) פומא דממלל רברבין, וזהו פמליא:

פרק תקיא

והנה יש י"ג מדות, כי יש אצל כל אדם י' מדות, ויש ידי הפועל שהם אהבה ויראה שע"י הבן הם, פירוש שמתיילד בו התחברות עצמם להשפיע אל הבן, הרי י"ב, ובהם יש רצון, הרי י"ג. אך לפעמים יש ט' מדות, כשאנו אין משיגים הרצון שלהם הרי אין בנו כח שלהם וגם הרצון שלהם ושל הבן ואינו נשאר רק ט' מדות. והנה המשכה בא אלינו ע"י היראה והאהבה, אך בהם אינו נראה הצמצום כי הם ריעין דלא מתפרשין, אך הגבורה הוא מחמת שצריכין קצת לסלק עצמן מעצם הבהירות, אבל כשבא אל הבן אז הם בהתחלקות גמור הגבורה לבד והחסד לבד, אך אנו צריכין לחבר הגבורה לשרשה, וזהו מצות לא תעשה, פירוש להתגבר בגבורה כדי לעשות רצון הבורא ולא לעשות חס ושלום עבירה, וזהו לא תעשה, כי טבע האש שמגבהת עצמה עד מקום שלקוחה משם אך מחמת האני שיש באדם על כן אינה יכולה להגביה לשורשה.

וזהו שהצדיק נקרא חי, כי ח' צורתו ו' ז' וחטוטרות על גביהן, הז' הוא רומז למדת הז', וזיי"ן הוא לשון שבועה, והוא"ו הוא המשכה, וחטוטרת הוא התפארות, והי' היא

החכמה שמקפת כל המדות, וזהו שהצדיק נקרא חי, כי בו יש הי' שהוא החכמה, ונקרא ראש (זהר ח"ב קיט:), ונקרא אשר (עי' שם ח"א רלה:), שמקפת את האדם ומחזיק את האדם, וזהו 'אשר' לשון חיזוק (ישעיה א, יז ברש"י), ואשר לשון הילוך (עי' תהלים לז, לא). והנה איתא (פי' הראב"ד לספ"י ה, א) הילוך לזבולין, וזבול הוא לשון בית, כי בנה בנית בית זבול לך (מ"א ח, יג), והקשר נקרא כל, כי גוף ובריתי חשבינן חד (זהר ח"ג רכג:), והאדם צריך לחברן ההילוך שהוא הקשר של הקב"ה. וזהו (ברכת יוצר אור דש"ק) הכל יודוך הכל ישבחוך הכל ירוממוך, פירוש שההילוך יהיה בההודאות ושבחות ורוממות האל, אך מתחלה צריך לחבר עצמו בהודאות, וזהו הכל יודוך מתחלה. וזהו (תהלים ח, ב) אשר תנה הודך, פירוש שההילוך יהא בהודאות.

והנה יש מ"ט שערי קדושה באדם, כי יש ה' מדות כל אחד כליל מי', ויש גם כן מ"ט שערי טומאה, וזהו אדם, מלשון דמיון, כשמחבר את עצמו לאלופו של עולם אז נקרא אדם. והנה כתיב (משלי כב, ט) טוב עין הוא יבורך, פירוש עין הוא מלשון הסתכלות, כשמסתכל על הטוב אז יבורך, יכול לעשות המשכה. והנה העין הוא הקשר כמ"ש (איוב לא, א) ברית כרתי לעיני, כי במקום שרואה שיהא שם תענוג שם מקשר את עצמו. והנה זאת מבואר שאהבה יש לה כח להתפשט והיה יכול להתפשט ח"ו להגופניות, על כן יש מדת היראה שהוא תחות כל עלמין ומשם הוא מחזיר עצמו להקב"ה, וזהו (ריש תו"כ) דבר הלמד מסופו, שמהסוף יכול לחבר את עצמו עם הקב"ה. והנה העין נקרא קודש וגם הברית נקרא קודש, וזהו (תהלים עז, יד) אלהים בקודש דרכך, שרצה הקב"ה שיהא בקודש הדרכים שלך. וזהו (שם) מי אל כאלהים, פירוש 'מי', שישאל מי הוא הקב"ה ורוצה תמיד להודות, ו'אל' הוא אהבה, יהיה 'כאלהים', פירוש כמו שהיה בהרצון של הקב"ה. והנה כתיב (תהלים קכו, ב) אז יאמרו בגוים, פירוש כי יש ז' אדם שאנו צריכין להעלות אותם בימי ספירה ולחברם להקב"ה שהוא אלופו של עולם, אז יאמרו בגוים הגדיל ה', שבא הוספה והגדלה להקב"ה.

הנה יש מדה שנקרא נקה, פירוש כשהקב"ה ראה את עצם אורו שלא יוכל לקבל הבהירות על כן עשה אותן מתחלה יש ואח"כ הוא מנקה אותן מעט מעט, אבל להבראות כך מזוככים כדי לקבל אורו אי אפשר, וזהו (תפלת שמו"ע) 'גומל חסדים טובים', פירוש שגומל הוא מלשון (בראשית כא, ח) ויגמל, את החס דל מה שמשפיע, כי בוודאי כשמחזיר אור חוזר להקב"ה אין זה גומל, אך כשמשפיע מתחלה החסד שלו לעשות אותנו יש זהו הגומל. וזהו יעקב ורחל, שיעקב הוא מלשון עקביים ורחל הוא ההתגלות, פירוש שיעקב הוא השכל שצריך להשפיע להיש, וזהו השכל צריך להשפיע בהתגלות.

וזהו 'וקונה הכל', פירוש שצריך לקנות זה המדה, כי נקה אין עמו עצם. והנה מה שהאדם מדמה עצמו להגופניות נקרא אצל האדם פנים בפנים, פירוש הפינה שהוא פונה עצמו הוא לפנים שלו, אך אצל הקב"ה נקרא פנים באחור, וזהו (ע"ח שער הכללים פי"א) לאה שהוא התענוג הוא אחורי הדעת, שאצל האדם הוא באחור אך כשמחבר עצמו להקב"ה אז נקרא באות ה' לאה, פי' שהתענוג הוא אז אצלו פנים בפנים, וזהו (ברכות ז:) לא היה אדם שהודה להקב"ה עד שבאתה לאה:

פרק תקיב

הנה כתיב (ישעיה ו, ב) בשתים יכסה פניו, פירוש באהבה וביראה הוא מכסה מה שפונה עצמו לדברים אחרים:

פרק תקיג

איתא בזהר (ח"ג צז:) וספרתם לכם (ויקרא כג, טו), לכם דייקא, כי הנה הקטן הוא תחלה בקטנות ושורה בו היצר הרע, ואחר כך כשבא בגדלות יכול לשרות עליו השכל גם כן. והנה אצל השכל הוא להיפך, כשהשכל בא במוח הוא בגדלות ונקרא העולם הרחוב, ואחר כך כשרוצה להתפשט אל האיברים הוא בא בקטנות וצמצום, והנה בהשכל עצמו יש בחינת גבורה, ואם היה נתפשט אל האברים בזה הגדלות עצמו לא היו יכולין האיברים לסובלו, על כן הוא צריך להתקטן. ובאיזה ענין הוא נקטן, הוא ע"י דיבורים שמוציא ע"י הפה ועל ידי זה מתקרר ונמתק הגבורה, כמו מי שהוא בכעס שבוער בלבו מאד, אבל כשמוציאו על ידי דיבורים על זה שכועס נמתק ונתקרר, מחמת שהוציא מלבו ע"י הדיבורים, וגם אצל המקבל הגבורה גם כן נמתק הגבורה שלו, כי אותן הדיבורים נעשו לו מקיף.

וזהו ענין ספירת העומר, פירוש שצריך לספר ע"י דיבורים העומר, פירוש אותן הגבורות שהם נצררין ונאספין תוך האדם וצריך להוציאן אותן הגבורות מתוכו, כי ימי הספירה הוא שאנו ממתיקין הגבורות. וזהו ענין מ"ב מסעות כשיצאו ישראל ממצרים, ושם מ"ב הוא גבורה, וישראל נסעו ונעתקו את עצמם מהגבורות והיו מושכין אותם על האומות. והנה ע"י המתקת הגבורות הוא מעלה אותן הניצוצות שיש בהגבורה ומהחיצונים שהם מקיפים, ועל כן כתיב (שמות יב, לח) וגם ערב רב עלה אתם, שבכח המתקת הגבורות היה בהם כח להעלות הניצוצות מהמצרים. וז"ש (בראשית ב, כג) עצם מעצמי ובשר מבשרי, כי לכל דבר עצם יש לבוש מחיצוניות, וכשממתיק הגבורה הוא מוציא הניצוצות

מהחיצוניות מהלבוש. וזהו וספרתם לכם - לכם דייקא, פירוש שתראו להמתיק ולהוציא הגבורות שבכם:

פרק תקיד

בל"ב נתיבות פליאות חכמה חקק יה בספר וסיפור וסופר (ספר יצירה פ"א מ"א). פירוש ע"י החכמה והבינה שהם מאירין, וסיפור הוא הדיבור, ואנו הולכין מתתא לעילא ומעלין הדיבור להבינה ואח"כ לחכמה וממילא נופלין הקליפות, כי בדבר ה' שמים נעשו (תהלים לג, ו), פירוש שע"י הדיבור נברא כל העולם, וכשאנו מעלין הדבור לשורשו אז נופלין הקליפות, וזהו (עי' זהר ח"ב רנד:) בחכמה איתברירן, מלשון מברר אוכל. והנה הצדיק נקרא בועז, כי הוא כונס כל הדברים לשרשן, מלשון (שמות ט, יט) שלח העז כו', כי עז הוא גבורה ומחמת הגבורה הוא מחובר לשורשו. והנה הבינה מלמדת את הדבור, ובהבנה מקבל חיות מהחכמה, כי החכמה נקרא ארוך שהוא רחמנות וברחמנות יש חיות גדול, כי על כן נקרא הגבורה דין שאין חיות רב. וזהו (תקו"ז יז.) חד אריך וחד קצר וחד בינוני, כי אצל הקב"ה לא שייך קצר אלא ע"י הבינוני שהוא הצדיק שהוא המחבר הקצר להארוך.

והנה הקב"ה נקרא ירושלים (עי' ב"ב עה:), פירוש יראה שלם, כי כל דבר שנאצל מהקב"ה הוא שלום, אך אינו נראה שלימותו רק אם משיג היראה מהקב"ה, פירוש שיבטל ממציאות נגד הבורא אז יראה שלם. ואצלינו יש גם כן ירושלים, שאנו צריכין לראות שזה עולם המעשה יהיה שלום, וזהו (תהלים קכח, ו) 'וראה בנים לבניך שלום' וגו', פירוש כשתראה הבנים שיש בהמוח אז 'שלום על ישראל', פי' אז נראה השלימות שהיו לי ראש בזה העולם, והנה כשהוא רוצה להוליד בן אז צריך לדבק כל המדות שבו לזה הדבר וממילא זה הדבר עובר בכל המדות. והנה השלימות של הקב"ה שנקרא אדון, כי הלא היה זה בהרצון ולמה היה צריך להביא זה בהתגלות, אלא כדי שיקרא אדון, וזה אינו יכול להיות רק ע"י מקבלים, ונקרא נוקבא, והנה כשרוצה להוליד אז צריך להרגיל המדות שלו לאותו דבר.

וזהו (שם קכב, א-ט) 'שמחתי באומרים לי בית ה' נלך עומדות היו וגו'' הרגילות שלנו 'בשעריך ירושלים' לראות שיהא שלום, 'ירושלים הבנויה', שיהא בנוי 'כעיר שחוברה לה יחדיו' שהיא הבינה שהיא מחוברת להחכמה, וזהו שאמרו ז"ל (עירש"י שם) זו משכן שילו, כי שילו הוא התענוג, וזהו שי לו, פירוש שי הוא מתנה, כי ירושה נקרא מה שצריך להוריש מזה הדבר כדי לחבר עצמו לדבר אחר. כי זה 'ששמה ישבו' הם בהתחברות

ישבו כשרצה להביא בעולם העשיה צריך לצמצם את עצמו מעט, וזהו 'כסאות לבית דוד', דוד נקרא ההתגלות. וזהו 'שאלו שלום ירושלים', כשאתה שואל ומבקש את שלום ירושלים, 'ישליו אהביך', תראה לחבר עמו האהבות, 'יהי שלום בחילך', כי חיל נקרא גבורה, וחל הוא לשון חיל, כי זהו גבורה אצלו שצריך לחלק עצמו לכמה ניצוצות מחמת שרוצה להשפיע לדבר אחר, וזהו תראה שיהא שלום בחילך. 'שלוה בארמנותיך' הם המקבלים, 'למען אחי' מלשון התחברות 'וריעי' מדבר אחר 'אדברה נא שלום בך', שאנהג השלום לך 'למען בית ה'' שהוא החכמה, 'אלהינו' שהוא הבינה, 'אבקשה טוב לך', מתחלה אראה לחבר הטוב לך ואח"כ תשפיע לי כי טבע הטוב להטיב:

פרק תקטו

הצירוף מחודש אייר (ירמיה ט, כג) יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי, ובחודש העבר היה הצירוף (תהלים צו, יא) ישמחו השמים ותגל הארץ. כי הנה כתיב (תהלים קד, לא) 'יהי כבוד ה' לעולם', פירוש מפני מה הלביש עצמו השי"ת בזה העולם, 'ישמח ה' במעשיו', שרצה לקבל תענוג מזה העולם העשיה על כן הלביש עצמו בזה העולם. וזהו 'ישמחו השמים', שרצה שהשמים יהא בשמחה, שהקב"ה יקבל תענוג, 'ותגל הארץ', פירוש תתגלה הארץ, שגילה ההויה שלו בזה העולם, וזהו שהויה שלו עולה כסדר.

והנה יש בעולם יראה ולפעמים מתלבשת באותיות גשמיות, והנה כל האותיות הם קדושים אך האדם מלבש אותן לדברים גשמיים. והנה האותיות נקרא סוס (ע"י תקו"ז מב:), והשכל נקרא רוכב, שרוכב על האותיות, והנקודות נקרא רסן כי הם מנהיגים האותיות, ועל כן לפעמים רוכב על האותיות שכל גשמי וגופני והאדם יכול להפוך זה, פירוש דרך משל אותיות עון הוא שלקח הז' מדות והמשיך אותם לגשמיות לתענוג זה העולם, כי התענוג שבזה הוא בדלות, ויכול האדם ליקח הז' מדות להמשיכם לתענוג של הקב"ה. וזהו (בראשית מט, יז-יח) 'יהי דן נחש עלי דרך שפיפון עלי אורח', נחש הוא לשון (שם מד, ה) נחש ינחש, פירוש שבודק כל דבר. 'הנושך עקבי סוס', פירוש כשמחבר את עצמו לעקביים. 'ויפול רוכבו אחור', פירוש הסתכלות שהיה רוכבים מתחלה וזהו בבחי' אחור, זהו הרוכב נופל, ואז יוכל ליפול עליו הישועה של הקב"ה, וזהו 'לישועתך קויתי ה''. וזהו (תהלים קמז, י) 'לא בגבורת הסוס יחפץ', פירוש שאינו רוצה הגבורה, פירוש היראה שיש בהאותיות, 'ולא בשוקי', פירוש השוקים כמ"ש (זכריה יד, ד) ועמדו רגליו ביום ההוא, של 'האיש ירצה', אלא 'רוצה ה' את יריאיו את המיחלים לחסדו'.

והנה השי"ת ברא לכל הדברים, וברצונו יתברך היה עשיה והתענוג שיקבל מהם, כי הוא אינו תחת הזמן ותיכף שעלה ברצונו תיכף היה, אך מה שאחר כך ברא הקב"ה זה העולם הגשמיות דהיינו עשיה וקשר והמשיך את עצמו לזה העולם כדי לקשר אותם להקב"ה, הרי אינו חסר האדם רק שיקשר את עצמו בהדעת שיש בו ויוכל לקשר המעשה להקב"ה. **וזה** פירוש 'יתהלל המתהלל', פירוש אימתי יכול הקב"ה לקבל השכל, 'וידוע', שכשתקח השכל ותחבר להקב"ה. ועל כן מזל זה החודש שור, פירוש שאינו חסר רק הסתכלות, שיסתכל ויחבר העשיה להקב"ה, וזהו חודש שא"צ רק חידוש קצת. וזהו שראש חודש הוא ט"ו בספירה, כי יש בתים הם המדות והדעת ממלא אותן, וזהו (משלי כד, ד) ובדעת חדרים ימלאו כל הון, ואנו מחברים הה' להעשר ואז יהיה יום שהוא אור:

פרק תקטז

הנה בשבת הוא עליית העולמות (לקוטי תורה פ' בראשית), דרך משל כשאדם בונה בנין, וכשנגמר זה הבנין הוא מפאר עצמו בזה הבנין ומשיג תענוג מזה ההתפארות, ועל כן יש לו חשק לבנות הבנין האחר ונראה החכמה של הבונה. והנה כל אבן מהבנין הוא בפני עצמו קומה שלימה, אך נגד כל הבנין אינו רק פרט וחלק אחד. והנה מתחלה צריך לייסד זה הבנין ביסוד חזק שלא ישקע תחתיו כשיניח עליו מלמעלה עוד אבנים להבנין, וזהו כי בו' ימי המעשה נבנה הקומה, כי בכל יום אף שהוא בפני עצמו קומה כי כל מדה כליל מי', אך נגד כל הבנין אינו נקרא רק חלק אחד, ובערב שבת נגמר הבנין, וזהו מעלי שבתא, פירוש שהקב"ה מסתכל בזה הבנין, ואחר כך ביום השבת מתענג הקב"ה על ידי ההתפארות שמפאר את עצמו בזה הבנין, וזהו (שחרית דש"ק) ישמח משה במתנת חלקו, ואחר כך עולה בהרצון לבנות בנין אחר שהוא שבוע שלאחריו, וצריך האדם לראות לחבר המדות להקב"ה ויוכל הבנין להתקיים.

וזהו (שמות לא, יג) 'את שבתותי תשמרו', פירוש שתשמרו ב' השביתות, שהוא התענוג שהוא נייחא דכולא (זהר ח"ג קכג.), וגם השביתה, פירוש שהמדות יהיה להם קיום, ואז 'ומקדשי תיראו', אז תוכלו לראות החכמה, כי החכמה נקרא קודש (שם ח"ב קכא.). 'אני ה'', פירוש שתראו שהאני שהוא היש יהיה דבוק בהקב"ה, כי צריך להיות קצת יש כדי שיוכל לעבוד את הקב"ה, אך תחבר את היש להקב"ה אז תוכל לראות את החכמה ותוכל לשמור ב' השביתות:

פרק תקיז

הנה יש זקן זה קנה חכמה (קידושין לב:), כי כתיב (הושע יא, ג) 'ואנכי תרגלתי לאפרים', פירוש שחיבר הקב"ה את עצמו לאפרים, 'קחם על זרועותיו', כי יש ב' זרועות (תקו"ז יז:), אל שהוא חסד ואלהים שהוא גבורה. ויש ב' מיני רחמנות, א' שמרחם על האדם כשבא עליו גבורה, והב' הרחמנות שקודם הגבורה ומרחם שלא יבא הגבורה עליו, והרחמנות הא' הוא יותר גדולה, מחמת שכבר בא עליו הגבורה. וזה שייך אל אדם שתחת הזמן, אבל הקב"ה אצלו אין שייך שום ב' גבורות, כי מיד שרואה שעתיד לבא גבורה הוא כמו שכבר באה כי הוא אינו תחת הזמן. וזהו (בראשית א, ג) יהי אור ויהי אור, כי לכאורה לא נברא כמו שהיה ברצונו, כי 'יהי' אור הוא חסד והמעשה היה 'ויהי' אור שהוא צמצום (עי' זהר ח"ב קסז.), ונראה חס ושלום כשינוי הבריאה. אך הפירוש הוא כך, 'יהי אור', פירוש שיהא החסד מחמת 'ויהי אור' שהוא הצמצום, שמחמת הצמצום הוא הגבורה ברא מדת הרחמנות.

והנה מה שמשפיע הקב"ה בזה העולם הוא אצל הקב"ה גבורה ומחמת הגבורה בא החסד, וזהו מדה ב' מי"ג מדות הוא רחום (שמות לד, ו), אך אדם צריך לחבר את עצמו לשרשן ומשם יקח חיות ושפע ולא יצטרך הקב"ה לצמצם את עצמו בזה העולם. וזהו (תהלים מב, ג) צמאה נפשי לאלהים לאל חי, פירוש כי אל הוא חסד שמשפיע לזה העולם, ואלהים הוא מדת מלכות, שהוא מקבל תענוג מעבדיו, וזהו צמאה נפשי שאל חי יהיה אלהים, פירוש שלא יצטרך לצמצם את עצמו לזה העולם. וזהו (ברכות ל:) אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש, פירוש מחמת הכבידות שהוא הצמצום שיש בראש שהוא הקב"ה להשפיע לזה העולם, וגם אנו צריכין לחבר השכינה לשרשה מזה הטעם. וזהו (שמות כה, ח) ועשו לי משכן, פירוש שיקבצו אצלי את המשכן, כי השכינה משכן בזה העולם כמ"ש (ויקרא כו, יא; שמו"ר לא, י) ונתתי משכני בתוככם, כי אם חס ושלום לא הניח השכינה בזה העולם למשכן אז לא היה משפיל את עצמו להשפיע לזה העולם מחמת שהוא אצלו גבורה גדולה, ומחמת השכינה הוא נותן שפע גם לזה העולם, וז"ש בזוהר (ח"ג קטו:) כשהכלה בשוק של בורסקי דומה עליו כשוק של בושם.

והשכינה נקרא 'מה' (תקו"ז יד:), כי הרחמנות נקרא 'מה', כי מחמת שדומה בעיניו ל'מה ואין' לכן מרחם על חבירו, וזהו כשאדם רוצה להעלות השכינה לשרשה אז אינו ירא מעיון תפלה, וזהו (תהלים קיח, ו) 'ה' לי', שאין אני עושה רק בשביל השכינה, 'לא אירא', וזהו 'מה' היא השכינה, 'יעשה לי אדם', פירוש שאהיה קומה שלימה, כי מתחלה אני שם פירוש מדרגה קטנה, אך כשאני מעלה השכינה לשרשה אהיה אדם,

מדרגה גדולה, וזהו שהצדיקים מהפכין מדת הדין למדת הרחמים (סוכה יד.), כי דין הוא צמצום והם מהפכין הצמצום ומגביהין לשרשן ששם הוא רחבות. וזהו (ישעיה נח, יד) 'אז', פירוש כשמתחברת מדרגה הז' לאלופו של עולם 'תתענג על ה'', תשיג להקב"ה תענוג מזה. וזהו (זהר ח"ב פה.) דא סעודתא דעתיקא, פירוש שאתה מעתיק את עצמך מזה העולם ומחבר את עצמך לקדושא, להקב"ה.

והנה אין כל כך רבותא כשמנצחין החלש, אך כשמנצחין הגבור זהו גבורה. והנה בניצוח יש תענוג, אבל לא בהודיות, כמ"ש (דניאל י, ח) והודי נהפך עלי למשחית, ואימא עילאה עד הוד איתפשטת (תקו"ז ז.), והטעם כי הניצוח הוא להאמת וגם עם האמת יכול לנצח, משא"כ ההוד יכול להתהפך. והנה כתיב (ש"ב כג, ג) צדיק מושל ביראת אלהים, פירוש כי הקב"ה השפיל את עצמו בזה העולם שהוא מדת היראה, אך הצדיקים מגביהים את עצמם לשרשם ועל כן אין צריך הקב"ה לצמצם את עצמו לזה העולם, וזהו שהצדיק מנצח להקב"ה והוא מקבל תענוג מזה, ואף שאצלו אין שייך לומר תענוג, כי לפני אחד מה אתה סופר (ספר יצירה פ"א מ"ז), אך התענוג הוא בשביל זה העולם, פירוש כשאנו מגביהין עצמינו למקום התענוג אנו לוקחין מהם חיות. והנה מלך בשר ודם התענוג הוא בשביל עצמו, ולעם אינו משפיע רק במדת היראה ומחמת זה יש לו תענוג, וזהו (פסחים קיט.) לא כמדת מלך בשר ודם כשמנצחין אותו ועצב אבל הקב"ה מנצחין אותו ושמח, כי התענוג גופא אינו רק בשבילנו, וכשאנו מנצחין אותו ומגביהין את עצמנו לשרשו אז שמח:

פרק תקיח

הנה הקב"ה ברא התורה מגילת עפה (זכריה ה, א עיי"ש), כי היא רחבה מכל העולמות על כן ברא אותה מכופלת כדי שיוכל העולם לסובלה. והנה בהתורה ברא הקב"ה חומר וצורה, האותיות נקרא חומר, והנקודה נקראת צורה כי הם החיות שבאותיות, כי כל נקודה אפילו היא קטנה נקרא י' שהיא חכמה וכולם בחכמה עשית (תהלים קד, כד), וגם אי אפשר לכתוב אות בלא נקודה בתחלה, על כן הנקודה היא צורה. וגם כי הנה הנקודה שאצל הטעמים נקרא רביעי, שהיא החכמה רובעת על האות, כי הקב"ה הוא שוכן על כל העולם, ונקרא חולם שהוא גם כן למעלה מהאות.

והנה החומר של התורה נותן חיות להחומר, והצורה נותן חיות למי שיש בו חיות, כי באורייתא ברא עלמא (זהר ח"ב קסא.), ומזה נמשך חיות בתלת קווין, וזהו תורה שבעל פה - שבא לפה, שאנו יכולין לתפוס, וזה נקרא (חבקוק ג, ו) הליכות עולם, פירוש שזה

הולכת, שהולך להעולם לכל אחד כפום שיעוריה דיליה, כמ"ש (משלי לא, כג) נודע בשערים בעלה - כל חד כו'. וזהו (ריש תו"כ) י"ג מדות שהתורה נדרשת בהן, פירוש שאתה דורש את התורה בהן. וזהו (מגילה כח:) אל תיקרי הליכות אלא הלכות, פירוש שאינו יכול לבוא החיות מהקב"ה אלא א"כ הולך ומגביה את עצמו קצת להקב"ה ואז ישרה החיות בך. וזהו שאיתא בגמרא (סנהדרין קו:) שדוד אסיק שמעתתא אליבא דהילכתא, כי מדת מלכות כונסת כל המדות, דרך משל מדת אהבה יש לה כח התפשטות ומדת מלכות כונס אותה, וכן היראה, והשפע היא באה למדת מלכות וממדת מלכות היא בא לכל העולם. והנה כתיב (ש"א יז, יד) ודוד הוא הקטן, פירוש שהיה מדת מלכות והיה יכול להקטין את עצמו ולהשפיע לזה העולם, וזהו דאסיק שמעתא אליבא דהילכתא - ע"י ההילוך שאנו יכולין לתפוס.

וזהו (דברים י, יד) 'הן לה'' שהוא החכמה, ו'אלהיך' שהוא הבינה, אינו רק 'השמים ושמי השמים' שהוא החומר והצורה, אבל אצלינו יש הליכות הרבה, וזהו שיש ז' רקיעים. וזהו שאנו אומרים (תהלים צ, יז) ויהי נועם ה' אלהינו עלינו, פירוש שאנו ממשיכין תענוג מהקב"ה כפי מה שאנו יכולין להשיג. וזה שאין אומרים ויהי נועם ביום טוב, שביום טוב יש תענוג אחר מעצמו של יו"ט, וזהו (משלי ט, א) חצבה עמודיה שבעה. וזהו שהנביאים נתנבאו לפעמים בדמות אריה ולפעמים בדמות שור (עי' יחזקאל א, י), כי כולם יש להם חומר אצל התורה, כי הלא החומר של התורה הוא גם כן רוחני וכל החומריות מצוייריין שם על כן נתדמה לכל נביא בדמות החומר שיש לו שם. וזהו (שמות ג, יד) אהיה אשר אהיה, פירוש התענוג של השי"ת הוא מחמת שהוא בזה העולם, וזהו 'אהיה' שהוא התענוג, ומהו התענוג 'אהיה אשר אהיה', מה שהוא משפיע לזה העולם. **והנה** הנקודה שהיא י' שהוא חכמה יש בה עשר וכל אחד כליל מי' הרי ק', והנה היראה הוא ד' דלית ליה מגרמיה, וזהו החומר, והנה ההמשכה הוא ע"י ו' כנפי ריאה הרי (ז') [ו], והמשכה הוא על ידי ג' קווין הרי השי"ן, וזהו (ויקרא יא, מד) 'והתקדשתם והייתם קדושים', פירוש שתראו שתהיו קדושים, כי האדם צריך להדבק במדותיו, אך 'כי קדוש אני ה'', אני ה' יכול להמשיך את עצמי, אבל אתם אין יכולין להמשיך את עצמכם למדרגה תחתונה חס ושלום שלא תשארו שם חס ושלום:

פרק תקיט

הנה יש נדר ונדבה, ונדר הוא לשון דירה, שדר בזה הדבר ובוודאי טועם בה טעם בזה הדבר, ומחמת שראה זה הדבר שהיה רגיל בה בתחלה אינו טוב, ועל כן נדר הוא בבינה

(ע"ח שכ"ט פ"ה), ששורה בלב, כי כל המחשבות שורים בלב, וזהו נדר שהוא עמו עצמיות גמור, ונדבה שאין עמו עצם הדירה של הקב"ה, ועל כן נדבה 'הרי זו', פירוש שהוא בזה העולם עדיין, ונדר הוא 'הרי עלי', פירוש שהוא עמו עצמיות גמור, וזה נקרא טוב. אבל יש טוב הגנוז, פירוש שהטוב של הקב"ה גנוז מאתנו שהוא מחובר עדיין בזה העולם. וזהו (תהלים נד, ח) 'בנדבה', שמתחלה צריך האדם לחבר את עצמו להקב"ה ואף שאין עמו עצם רק יתן זה נדבה להקב"ה, ועי"ז 'אזבחה לך', פירוש תוכל לזבוח הגופניות, ואז תוכל להודות להקב"ה ומשיג להטוב, וזהו 'אודה שמך כי טוב'.

הנה זה העולם נקרא ציון נגד הקב"ה, פירוש שהיא רק כנקודה, ואצל הצדיקים הוא גם כן כנקודה, מחמת שרוצים תמיד להשיג גדלות הבורא על כן הגדלות שהשיג כבר אין ניכר אצלם רק כנקודה. וזהו (שם פד, ח) 'ילכו מחיל אל חיל', ממדרגה למדרגה, 'יראה אל אלהים בציון', האלהים אין אצלם רק ציון כמו שאמרנו לעיל. או אלהים הוא גבורה, שהגבורה הוא זה העולם לא יהא חשוב אצלם לכלום שיהיה חס ושלום למסך המבדיל, וזהו 'יראה', פירוש שאצלם יראה 'אלהים' שהוא זה העולם, 'בציון', רק כנקודה בעלמא:

פרק תקכ

הנה הקב"ה ברא זה העולם בהויה שהוא התפארות ובאלהים שהוא הדיבור, כי אם תקח מאלהים י"ה יהיה אלם בלא דיבור, וע"י י"ה שהם המוחין בא הדיבור. והנה איתא (בראשית א, יד ברש"י) אור של ו' ימי בראשית שמשו בערבוביא, פירוש כי יש אלהים ואלהי האלהים, כי יש גבורה שהוא לקיום העולם כדי שלא יחברו עצמם להרע על כן ברא מדת היראה, וזהו (תהלים מו, ו) 'אלהים בקרבה', פירוש שברא הגבורה בזה העולם, 'בל תמוט', פירוש שלא ימוט שהוא לקיום העולם, ויש אלהים שהוא גבורה שמקרב האדם להויה שהוא התפארות, וזהו פירוש שמשו בערבוביא. וזהו (שם) 'אלהים יעזרה לפנות בוקר', פירוש שהגבורה עוזרת להאדם שיכול לפנות עצמו לבקר, פירוש להקב"ה. וזהו (שם קיט, פט) 'לעולם ה'', פירוש שרצה שההויה יהיה בזה העולם, על כן 'דברך נצב בשמים', פירוש ברא מדת היראה:

פרק תקכא

הנה כתיב (ישעיה מד, יג) כתפארת אדם לשבת בית. פירוש כי כתיב (בראשית לו, לד) וימלוך יובב בן זרח מבצרה, פירוש כי הנה הזריחה אינו יכול לבוא לאדם רק ע"י הגבורה, נמצא הגבורה צריכה להיות אצל האדם מאוד כשהוא עדיין בקטנות השכל,

כי עיקר הזריחה בא לו מהגבורה. וזהו שמתמיה הכתוב 'וימלוך יובב', מלשון יבבא הוא הגבורה (ספר הליקוטים פ' ויצא פל"ו), מפני מה מולכת מדת הגבורה, מחמת 'בן זרח', פירוש מחמת שההולדה מהגבורה היא הזריחה, וזהו 'מבצרה', מחמת שעדיין בציר אצלו גדלות הבורא ואין בו חשיבות הגדלות ועל כן הגבורה מולכת אצלו. והנה (בראשית שם, לה) 'חושם' נקרא התפארת (מגיד מישרים פ' אחרי), מה שמקטין עצמו ומשפיל לזה העולם הוא 'מה', אבל אצלינו ההתפארות הוא יש, ואף שהאדם באמת הוא 'מה', זהו הגוף שהוא כלא נגד הבורא, אבל החיות שלו הוא יש, כי אנו צריכין להשיג גדלות הבורא. והנה הקב"ה עושה מאין יש, ואנו עושין מיש אין, כי אנו צריכין לקרב עצמינו לגדלות הבורא ואז נשאר הגוף לאין, ואז הקב"ה עושה מזה יש שנותן לו חיות, אבל כשלוקח התפארות לעצמו פי' לגופו אז נקרא אצלו תמהון כי הוא נפסק מהחיות. וזהו 'וימלוך חושם', פירוש כשההתפארות מולך אל עצמו, אז 'מארץ התימני', פירוש שהוא תמהון לגוף.

וזהו תפארת אדם לשבת בית, פירוש להשיג להקב"ה היה ראוי, אבל לא שיהיה ההתפארות להאדם לשבת בית, פירוש להתפאר חס ושלום בזה העולם:

פרק תקכב

הנה כתיב (משלי ח, כט) ואהיה אצלו אמון והיה שעשועים יום יום, ולכאורה הלא התורה היא עצם עמו יתברך, ואין שייך שעשועים בדבר העצמי אלא כשבא בהתחלקות, דהנה פעם אחת איתא (זהר ח"ב פה. עיי"ש) אורייתא מחכמה נפקת, ופעם אחת איתא אורייתא מבינה, על כן שייך שעשועים, וזהו בטישות האורות שנזכר בכתבים (ע"ח שער ו פ"ה):

פרק תקכג

כל ארחות ה' חסד ואמת (תהלים כה, י). פירוש החסד הוא אהבה להבורא, ואמת הוא מה שמשיג טעם. והיצר טוב נקרא אורח, כמ"ש (ש"ב יב, ד עי' ברש"י שם) ויבא האורח, ונקרא אורח מחמת שבא אחר י"ג שנים, אך אחר שמשיג הדעת עד שיבוטל במציאות יתברך אז כתיב (שם קיט, לב) 'דרך מצותיך ארוץ', פירוש שארוץ - שארוצץ את הדרך, 'כי תרחיב לבי', שיש לו רחבות עד שיבוטל במציאות יתברך:

פרק תקכד

יש ו' שמות, אוכ"ל מספר"ת דב"ק חי"ה שעטנ"ז ג"ץ, ובזה נכלל כל הא"ב. והנה על אותיות דב"ק חי"ה יש על כל אות תג א', ועל אותיות שעטנ"ז ג"ץ ג' ג' תגין, והטעם כי אוכל מספרת הוא החכמה והבינה, כי החכמה נקרא אוכל והבינה מספרת, שמספרת לאדם מה שבח בזה. והנה למעלה מהדיבור יש מדריגה שנקרא יעקב, והוא צירופי אותיות שבא מהמשכיל, פירוש כשנופל דבר להמשכיל שנקרא ישראל יש מדריגה שנקרא יעקב, והוא מצרף אותיות ומרחיב את הדבר עד שיוצא לדיבור הנקרא רחל. ולפי זה יותר טוב לאדם שלא לסדר הדיבורים שהוא צריך לדבר, כי בלא סידור אז הבינה מחובר להחכמה ממש בלא פירוד, ומה שיש בהמשכיל מצטרף הכל ע"י מדריגת יעקב להדיבור ואז הוא מדבר מה שראוי לדבר, אבל כשמסדר הדיבורים תחלה ואח"כ מדבר אז אינו מדובק הלב להחכמה ויצא הדיבור בלא טעם, וזה 'דבק חיה', כי המדריגה מדובקת להחיות - להחכמה. והדיבור נקרא שעטנ"ז ג"ץ - שטן עז גץ, שהוא ניצוץ היוצא מכל הכלים מחכמה ומהבינה ומהצירוף על כן יש להן ג' תגין, והדבק חיה שהוא דבוק להחכמה לבד על כן אין עליו רק תג א'.

וזהו (דברים כו, ב) 'ושמת בטנ"א', הוא טעמים נקודות אותיות, 'והלכת אל המקום', שתוכל ללך אל המקום הוא הקב"ה, וכשתהיה ההליכה שלך אל המקום, אז 'יבחר' מה שאתה תבחר ותברר הניצוצות ויהיה 'הויה', שבכל דברים הגשמיים יש השראת הויה ברוך הוא:

פרק תקכה

איתא (ברכות כו:) תפלות כנגד תמידים תקנום. הענין הוא כי יש כבד לב ומוח, והמאכל נכנס לכבד ומשם ללב ומשם למוח, ועתה מכח התפלות מקריבין העולמות, וכבד רומז למלכות (עי' זהר ח"ב קנג.), שהיא כבידות להקב"ה שישפיל עצמו אלינו ומכח זה הוא כבודו שמשפיל אלינו, ואם מתגבר תחילה ומגביה הכבידות להלב שהוא רומז להתפארות הבורא (עי' שם) ואז יכולין המוחין לשרות עליו שהוא החכמה. וזהו (תהלים צט, ט) 'רוממו ה' אלהינו', שיגביה האלהות שבו להויה, כיצד שיכניע את עצמו 'להר קדשו', כלומר תחת החכמה, וכיצד הוא על ידי שמשיג ההתפארות שורה עליו החכמה:

פרק תקכו

התורה נקרא עוז (תהלים כט, יא), והנה יש ב' מיני תורות, אחת שנוגע לעצם הבורא לידע איך להתנהג עמו, והב' שנוגע לגוף להנהגתו. וזהו (תהלים פד, ו) 'אשרי אדם עוז לו בך', דהיינו כשמקשר התורה שמנהגת הגוף להשי"ת, דהיינו שלא יעשה העובדא מחמת עצמו רק מחמת הקב"ה לבד, ואז יזכה להתורה שנוגע לעצם הקב"ה, אז אשרי לו. 'מסילות בלבבם', פירוש הל"ב נתיבות יכולים למשוך אל האדם 'בלבבם', מחמת הב' לבבות יראה ואהבה. וזהו (ויקרא כא, ו) ולא יחללו שם אלהיהם כי נזר שמן משחת אלהיו עליו אני ה', כי התורה המנהגת הגוף הוא 'שם' של הקב"ה שאין כל כך עצמיות, כמו ששמו של אדם יכולים להוליכו למקום רחוק אף שאין עצמיותו שם, 'ולא יחללו', פירוש שלא יעשה חלל בין עצמו להשי"ת, 'כי נזר וגו'', שמן הוא החכמה (זהר ח"ג ז:) ומשחת הוא לשון מדידה, שמודד לאדם כמה חכמה להשיג, והתורה של הקב"ה נקרא נזר, שמופרש מהאדם. וזהו 'אני ה'', שיגביה כח האני שבו לה' ולא יהיה חלל ויזכה להתורה של הקב"ה עצמו ויהיה עמו קרוב ונוגע לו:

פרק תקכז

לחם אלהיו מקדש הקדשים (ויקרא כא, כב). הג' מוחין נקרא לחם, שמשפיעין להאדם. והנה יש בני חיי ומזוני דבמזלא תליא מלתא (מו"ק כח.), לשון המשכה, וזהו מקדשי הקדשים, שנמשך מהקודש - מהרצון שהוא הדעת, לב' קדושות שהוא החכמה והבינה. והנה הם נקראים משפיעים, ואף שהם מקבלים אינם מקבלים רק להשפיע שפע יותר ורחבות לזה העולם שמחמת זה ישיג האדם הרחבות עצמו כמו שהיה בהרצון, כמו שהלב מקבל תענוג מהעובדא ומחמת זה יכול לעשות העובדא יותר ברחבות. וזהו ענין שנקרא לחם הפנים, פירוש שהשפע פונה להשפיע לזה העולם.

וזהו (איוב כח, כג) 'אלהים הבין דרכה', לכך היה הצמצום בזה העולם מחמת שהבין שלא יקבלו האור הגדול, 'והוא ידע את מקומה', פירוש דבר הנסתר יומשך להמקיים את עצמו אליו שמגביה את עצמו מהצמצום. וזהו (תהלים טז, ב-ג) 'אמרתי לה' אדוני אתה', פירוש מה שאינו משפיע שפע רב רק בצמצום, הוא 'טובתי בל עליך', לא מחמת הקב"ה הוא זה רק מחמת חסרון המקבלים, 'ולקדושים אשר בארץ המה', ועשה זאת כדי שיהא לו ריצה להקב"ה מחמת הצמצום:

פרק תקכח

והוא אשה בבתוליה יקח (ויקרא כא, יג) פירוש הכהן הוא המשכה ממדת האהבה של הקב"ה שנקרא כהן (סנהדרין לט.), שמחמת האהבה ברא העולם. והנה יש ב' מיני אדנות, א' הוא אף שאין האדם מכיר אדנותו אף על פי כן הוא אדון, שמוריד גשמים וכל ההתנהגות שלו, וא' הוא כשמכיר אדנות הבורא ואוהבו מחמת זה. וזהו אל אדני, אל הוא חסד, ואם נוטל הטוב לעצמו הרי הוא נקרא הבעל, ואם אוהב להקב"ה מחמת אדנותו הרי הקב"ה הוא הבעל. וזהו והוא אשה בבתוליה יקח, 'והוא אשה' שהוא האדנות, 'בבתוליה' פירוש שאין בעל אחר, 'יקח', יכול להשיג האהבה עצמה שיהא הקב"ה הבעל:

פרק תקכט

הנה יש מקום באדם שנכללין בו כל כחותיו ומחשבותיו ונקרא קוץ, ושם אין התפשטות כלל. וגם יש מקום שנקרא חכמה שנקרא יוד, ושם גם כן עדיין אין התפשטות, אבל משם ולמטה בא היוד בהתפשטות שהוא במילוי יוד, ומחכמה נמשך להבינה שהוא הלב, ונקרא מצרף, שמצרף האותיות, כמ"ש (תהלים כו, ב) צרפה כליותי ולבי. והבינה נקרא ה', שמצטרף הה' מוצאות הפה, ואח"כ נמשך לו עיזקין ונקרא ו' שהוא המשכה, ואחר כך בא לדיבור שנקרא ה' והוא הויה שלימה. וז"ש (שם קלח, ב) הגדלת על כל שמך אמרתך, שמחמת שבא בהצירוף ובפרטים הרי נתגדל השם, מה שאין כן כשהיה נכלל בהקוץ ובאמת, שכל אלו הפרטים היו נכללין בהקוץ בהקדמות רק שלא היו ניכרין מחמת דקותם עד שבאו בהפרטים:

פרק תקל

בין תרי צדיקי עלמא יתבא (זהר ח"א קנג:), דהיינו צדיק לעילא צדיק לתתא, הצדיק דלעילא דרכו תמיד להשפיע, כי טבע הטוב להיטיב, והצדיק דלתתא מגביה העולם להקב"ה, וזהו ענין משה ואהרן, משה רצה תמיד להשפיע לזה העולם, ואהרן היה מגביה תמיד העולם התחתון להקב"ה. ואצל הקב"ה זהו גדולתו שמשפיל אלינו, ואצלינו הוא גדלות שאנו מגביהין עצמינו להקב"ה. ומה שהקב"ה משפיל אלינו צריך להיות ע"י צמצום, מחמת שלא היינו יכולין לקבל יותר, ולא נמשך אלינו בהויה שלימה כמו שהוא אצלו יתברך, אך מה' נעשה דלי"ת דלית ליה מגרמי כלום, וזהו הצמצום לפי כח המקבלים.

וזהו (מגילה כו.) רצועה היתה יוצאה מחלקו של יהודה, והיה בנימין הצדיק מצטער עליה והיה רוצה לנטלה, ונעשה אושפיזיכין כביכול לשכינה שנאמר (דברים לג, יב) ובין כתיפיו שכן. פירוש 'בנימין' - בן ימין, שאינו נוטל ההשפעה לעצמו רק להקב"ה ועל כן נקרא בן ימין (בראשית לה, יח ברש"י), 'והיה רוצה לנוטלה', פירוש שרצה להגביה ההשפעה להקב"ה, ועל כן זכה 'שנעשה אושפזיכין לשכינה', דהיינו שיבנה בית המקדש בחלקו, שהשיג החכמה והיה להבית בנין. וזהו (משלי כד, ג) בחכמה יבנה בית, מחמת שהבין שיש בורא, הרי מוכח הבנה שמצרפת האותיות שנקרא אבנים (ספר יצירה ד, יב) נבנה בית המקדש, נבנה הבית מהאותיות שהאותיות נתחברו בהחכמה, כי האותיות נקרא בית והמקדש נקרא חכמה.

הנה כתיב (זכריה יד, ז) יום אחד יודע, פירוש על כן חג השבועות הוא על פי הראיה יום אחד, כי כשאדם עושה הכנה לעצמו בימי הספירה יכול לקבל האחדות שהוא התורה בשבועות, פירוש לדבר אחד, כי הנה דברים הגשמיים נפרדים - במקום אהבה אין יראה ובמקום יראה אין אהבה, אבל אצל הקב"ה הם אחדות. וזהו (ר"ה כז.) שמור וזכור בדיבור אחד נאמרו, שהם אחדות הפשוט, וכשמכין האדם עצמו בימי הספירה ומזכך המדות אז כשבא חג השבועות יכול להיות שישרה עליו האחדות. וזהו (כתובות יז.) כנתינתה בששים ריבוא כך נטילתה בששים ריבוא, כי נודע (מג"ע ואתחנן - קפו) שאותיות התורה הם ס' ריבוא, ומסתמא כל אות היא נכלל מהס' ריבוא, כי אי אפשר להיות חס ושלום התחלקות בהתורה שהוא אחדות הפשוט, על כן אמר נטילתה בששים ריבוא, פירוש הגבהתה שמגביה האותיות להקב"ה, ולפי זה כיון שמגביה ב' או ג' אותיות מהתורה להקב"ה אז נכלל בהן כל הס' ריבוא מחמת שאין התחלקות בהתורה.

והנה האהבה הוא דבר המתפשט ויכול להמשיך את האדם מחוץ לגבול, והיראה מחזקת את האדם שלא יפול למטה. וזהו (תהלים יח, כג-כד) 'כי כל משפטיו לנגדי' הוא השכל האהבה להקב"ה, 'וחוקותיו לא אסור ממני', היא היראה שמחקקת, ואז 'אהיה תמים עמו', שיהא נקרא שלם, אדם שלם, 'ואשתמרה מעוני', כיון שישיג לזה האהבה והיראה אז כל דינין איתכפיון ונמחקין עונות.

הנה יש כ"ז אותיות, וכ"ב אותיות והיתירים הם מנצפך, והנה האותיות נקרא חומר והשכל נקרא צורה. והנה הגבורה היא תמיד כפולה, אצל המשפיע ואצל המקבל, ולכך הוא ניתן לו הגבורה כדי שישבר הסתכלותו שיש לו להבין לדברים אחרים ויסתכל על שכל הטוב. ואם תאמר מאין בא לו להבין זה ההסתכלות שיש לו לדברים אחרים כי הוא נלקח מעצם האב, הוא מחמת שאי אפשר להיות הוולד אלא אם כן שילביש את עצמו

בהלבשה וכיסוי ומזה הכיסוי הוא בא להבן ההסתכלות אחר, ועל כן אח"כ כשהאב רוצה להפנותו אליו צריך האב להסתיר אורו ולהראות לו גבורה כדי לשבר הסכלותו. וזהו (דברים לא, יח) ואנכי הסתר אסתיר פני. וזהו (שמות יט, כ) וירד ה' על הר סיני, שהשפיל את עצמו אלינו לפי שכלנו, ומצד הקב"ה אינו מחוסר אם היה נמשך אלינו לפי גדולתו, אלא שאין אנו יכולין לסבלו והיינו מתקלקלים, כמו תינוק שאין האב רוצה ליתן להקטן מלבוש יקר שלא יקלקל כך הקב"ה מטעם זה הוצרך להמשך אלינו ע"י צמצום. וזהו (ברכות ז.) יהי רצון שיכבשו רחמי את כעסי, שלא אתנהג עמם בצמצום רק ברחבות. וזהו הענין שאנו מברכין להקב"ה 'ברוך אתה' - שישפע עלינו ברחבות:

פרק תקלא

כתיב (תהלים קמה, יח) קרוב ה' לכל קוראיו, איתא בכתבים שהשם זה הוא בניקוד צבאות הוא לשון אדנות, פירוש גבורות וצמצומין רבות, והצדיק נקרא קרוב - שמקרב כל דבר לשורשו. וזהו 'קרוב ה' לכל קוראיו', שהניצוצות יש להם עלייה ע"י הצדיק, 'לכל אשר יקראוהו באמת', כשהוא מחובר באמת שהוא התפארות ותענוג. וזהו (שה"ש ג, ו) מי זאת עולה, התענוג נקרא 'מי', שהתענוג הוא נסתר בהעובדא, והמדה הזאת יש לה עלייה להתענוג ע"י הצדיק, וזהו 'מן המדבר' - ע"י הצדיק שהוא המנהיג והוא מחובר בהתענוג, ועל ידו יכולים כל הניצוצות לצאת שהם נקרא צבאות, וזהו גם כן מדת הזאת שיהא להם עלייה לשרשם.

והנה כתיב (שמות כג, יז) שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך, פירוש צריך אתה להראות הדבר שעושה אותך לדבר לפני הקב"ה. והנה כתיב (ישעיה נב, ב) התנערי מעפר קומי לבשי בגדי תפארתך עמי, פירוש שתלבוש הלבוש של עמי והוא ההתפארות. הנה כל העולם הם מקבלים, והאדם נקרא זכר שזוכר אותם, וצריך להעלותם להקב"ה, ואיך הקב"ה מלובש בההתפארות, כששולח תענוג באותה ההתפארות, כי בהת"ת יש תענוג. וזהו (ויקרא כג, ד) אלה מועדי ה' - ראשי תיבות אמ"י (פע"ח קריאת ס"ת פ"א), כי מועד הוא לשון קיבוץ, שהתענוג מקובץ בהת"ת, ומועד לשון קישוט, וזהו הראשי תיבות אמי שהוא התענוג.

והנה כתיב (דברים כו, ב) כי תבוא אלא הארץ אשר ה' אלהיך נותן לך ולקחת מראשית כל פרי וגו' ושמת וגו', כי התענוג נקרא ארץ, כי כתיב (ישעיה ס, כא) ועמך כולם צדיקים לעולם ירשו ארץ שהוא עולם הבא, ועל ידי מה, מחמת שעמך כולם צדיקים והשיגו התענוג להקב"ה עי"ז הקב"ה מנחיל להם תענוג וזהו עולם הבא. והנה כתיב (משלי

ח, כא) להנחיל אהבי יש, כי בהתענוג יש קצת ישות וגם בחכמה, אבל ברצון אין בו ישות, וזהו 'להנחיל אוהבי', פירוש להצדיק, 'יש' הוא התענוג, ומחמת זה נקרא ארץ לגבי הרצון, וגם ארץ הוא לשון חפץ, ורצון הוא גם כן לשון חפץ, ומחמת זה משיג לרצון, מחמת שארץ הוא לשון ריצה שרץ להקב"ה. וזהו כי תבואו אל הארץ, כשתרצו להשיג תענוג.

והנה כתיב (קידוש לבנה) במאמרו ברא שחקים, ואיתא בכתבים (פע"ח ר"ח חנוכה ופורים פ"ג) במאמרו - מאמר ו', ומאמר לשון קדושין, וזה שאמרו ז"ל (מגילה כא:) בראשית נמי מאמר הוא, ומחמת זה רצה הקב"ה להמשיך לזה העולם כדי לקדש את ישראל, וזהו בראשית נמי מאמר - לשון קידושין, וזהו מאמר ו' לשון המשכה הוא כדי לקדש אותנו. והנה לעתיד כתיב (ישעיה ל, כו) והיה אור הלבנה כאור החמה כאור ז' ימי בראשית, כי הנה הקב"ה נפשט מזה העולם והמשכתו לזה העולם הוא גבורה אצלו, ונקרא עתיק שמעתיק מזה העולם, וזה שאיתא (ע"ח שער יב פ"ה מ"ת) עתיק הוא כתר דחכמה, כי עתיק הוא גבורה הוא למעלה מחכמה, ועכשיו העולם מתקיים ע"י הגבורה, והחסד של הקב"ה למעלה מהגבורה, אבל לעתיד נשיג החסד, יהיה 'אור הלבנה' - מה שמלבן אותנו שהוא הגבורה, כי הלבנה מקבל מהחמה, 'כאור החמה' שהוא החסד, 'כאור ז' ימי בראשית', כי עכשיו אינו רק ז' ימים, שמתחיל מגבורה, ולעתיד יהיה מתחלת מהחסד. וזהו ברא שחקים, מלשון בירור, פירוש כדי לקדש אותם עשה גבורה.

והנה יש דומם צומח חי מדבר ובכולם יש גבורה שהוא המקיימם, וצריך להשיג מכל הדברים להקב"ה, כי טבע הגבורה לבקש תמיד לחזור להקב"ה לשרשו וזהו 'ולקחת מראשית כל פרי האדמה', ותחבר להקב"ה, ואף 'אשר ה' אליך נותן לך', פירוש אף התורה שהיא מתנה אצלך. אך כיצד תשיג להקב"ה, וזהו 'ושמת בטנ"א', ראשי תיבות טעמים נקודות אותיות, שתחבר עצמך להנקודות, כיצד, סגול - תאהוב להקב"ה, וכן שאר. 'והלכת אל המקום', כי מקום נקרא החסד שהוא המקיים את הגבורה. והנה אף שבכל הדברים הגבורה הוא המקיים, אעפ"כ החסד שריא בתוכו והוא המקיף, כי אהבה מתפשטת באדם אבל הגבורה הוא יוצא לחוץ. והנה יש צדיק וצדק, צדיק הוא המקשר וצדק הוא המקבל, וחסד שריא בפומא דאמה (זהר ח"ג קמב.), בברית שהוא המקיים העולם, והגבורה נקרא מדידה, שמדדה לחזור לשרשו, ונקרא חותם, שבלא הגבורה היו מתפשטות העולמות והגבורה מקיימת אותם:

פרק תקלב

מה לך לספר חוקי וגו' (תהלים נ, טז). כי חק נקרא בלא טעם, וכשנותן טעם לדבר נקרא לבנת הספיר, שמלבן הדיבור, ואם עבר דרך חק התורה אחר כך מבין הטעם, וזה נקרא ברית, שמחמת שמבין הטעם הוא מתקשר שם. והנה יש שם מ"ה ושם ב"ן, שהצדיק שמבין שזה העולם הוא מה ואין, מחמת זה הוא בן, הוא מבין ומתקשר לעולם העליון. אבל הרשע אם יאמר שרוצה להבין הטעם, על זה אמר 'מה לך לספר חוקי', די לך שתתקיים הדיבור שהוא חק לבד, וזהו מה לך כשתספר חוקי תהיה בבחינת מה, כי 'אם ראית גנב ותירץ עמו' (שם, יח), הלא אתה יודע הטעם שצריך לקיים (ויקרא יט, יח) ואהבת לריעך כמוך, ואתה מבין הטעם שהוא כן, ואף על פי כן אתה גונב, ואם כן ראוי לך לקיים החוק בלא טעם ואז תוכל להשיג הטעם של כל דבר:

פרק תקלג

הנה מפני מה הסדר אבות אצל נזיקין, שמהראוי היה לכתוב אצל סדר קדשים, כי קודש הוא חכמה (זהר ח"ב קכא.) ואבות הם גם כן המוחין (פע"ח העמידה פ"א). אלא כי הנה איברי הגוף הם מזיקים לעצמם ממש, ולכך כשיהיו לו אלו האבות הם המוחין מעתה לא יזיקו לו. כי הנה יש בהמוחין ג' שכליות, א' כשבא לו איזה חכמה במחשבתו יסתכל עליו מה היא החכמה שבא לו, וזהו (אבות פ"ג מ"א) מאין באת, ויסתכל על התענוג שבאה לו מזו החכמה, וכשישיג התענוג מזו החכמה יראה להסתכל על הסוף דבר שיבא לו מזה התענוג, וזהו ולאן אתה הולך.

וזהו (שם) 'עקביא בן מהללאל אומר הסתכל בשלשה דברים כו', דע מאין באת', למה בא זה השכל אליך, 'ולאן אתה הולך', שתסתכל על הסוף דבר שבא לך מתענוג של החכמה. ואם תאמר די שתסתכל על התענוג עצמה שבאה לך שהוא יש, על זה אמר 'מטיפה סרוחה', למה נבראת מטפה סרוחה היה לך להברא מטיפה סתם, אלא שזה היה כדי שתסתכל על סוף הדבר שבא מהתענוג. ואם עדיין אתה תסתכל על סוף הדבר שהוא החכמה וידמה לך זו החכמה כמו שארי חכמות, על זה אמר 'לפני מי אתה עתיד כו' לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא', כי הדיבור נקרא מלכות (זהר ח"א לו.) והבינה גם כן נקרא מלכי, שבהבינה מבין הדיבור, והחכמה נקרא מלכים (שם כב.), שמשפיע להבינה, לכן אין אנו אומרין לפני כל אלו רק להקב"ה שהוא הרצון ואז 'אין אתה בא לידי עבירה'.

הנה כשהאדם מגביה עצמו להקב"ה הוא מגביה עמו כל הרע שהיה מעורב בו מתחילה, וזהו (תהלים קיט, צח) 'מאויבי תחכמני', מחמת האויבים נזדכך ונתברר יותר, שמחמת שהוא ניצוץ גדול על כן נתערב ברע יותר כדי שיגביה גם הרע עמו ויוכל להיות עובד השם גדול, וזהו 'כי לעולם היא לי', שהרע שהוא מעולם, על כן מאויבי תחכמני יותר:

פרק תקלד

הנה ה' רוכב על עב קל (ישעיה יט, א), אימתי יהיה מרכבה להויה, כשאפילו העבירות קלות דומות עליו כעבות:

פרק תקלה

רבות מחשבות בלב איש (משלי יט, כא), מפני מה יש מחשבות רבות בלב איש, מפני שעצת ה' שהיא תקים, שיהא להמלכות קומה, כי כן דרך המלכות שנכספין תחתיו כל הרצוניות:

פרק תקלו

כל השונה הלכות בכל יום וכו' (נדה עג.). כי כתיב (שמות לא, יז) ששת ימים וגו' ולא כתיב בששת (עי' זהר ח"ב פט:), אלא שברא הקב"ה הימים עצמן הם הו' מדות שבאדם. וזהו 'כל השונה הלכות', שמשנה הליכתו, וכיצד, 'בכל יום' מדה ומדה, דהיינו יום א' חסד וכן כולם (עי' ז"ח כי תשא נה.). וזהו שאומרים ביום ב' והוא רחום יכפר עון, ראשי תיבות רי"ו כמנין יראה שהוא גבורה. ואחר הגבורה יש רחמנות, כשרואה שהגבורה שורה עליו הוא מרחם עליו, ואחר כך ישיג להתענוג שהוא עולם הבא.

והיה כי תבאו אל הארץ וגו' (במדבר טו, יח-יט), הנה באמת שנפש האדם חושקת תמיד לנטות ולכסוף לאור העליון, אך האדם מעכב אותה, ומעתה לא איכפת לך במה שברא הקב"ה אהבה ויראה במדריגות תחתונים, ואדרבא כשיהיו לו המדות אז יאמר הנפש שיטול אלו המדות להשי"ת. וזהו 'והיה כי תבאו אל הארץ', פירוש להרצון של הקב"ה, ארץ לשון רצון ולשון ריצוי, 'ואכלתם מלחם הארץ' פירוש תאכלו מלשון התחברות, 'את הלחם' שמונח בארציות. וז"ש 'תרימו תרומה לה'', שתגביה כל המדות להקב"ה:

פרק תקלז

ויהי בימי שפוט השופטים (רות א, א). המשכיל נקרא שופט של השופטים, שהוא שופט את כולם, ולמה יש שופטים הרבה, מפני (שם) 'ויהי רעב בארץ', מחמת שמונח בארציות על כן יש לו שופטים הרבה:

פרק תקלח

רבת צררוני מנעורי (תהלים קכט, ב-ו) השכינה אומרת כן, שרבים צוררים אותי, מפני מה, 'מנעורי', שאני עושה עצמי מנוער, כלומר שאני ממשיך את עצמי להם לכל אחד כפי שכלו כדי להעלות ניצוצות. 'גם לא יכלו לי', ואף על פי כן אינם יכולים לעשות לי מאומה. 'על גבי חרשו חורשים', אף שחושבים מחשבות רעות, 'האריכו למעניתם', בזה הם עושים רק לעצמן שמעריכין לתלמיהם, כלומר שעושים את גופם עבים בזה. אבל הסוף יהיה 'ה' צדיק קיצץ עבות רשעים', שיקצץ את העביות שלהם והחיות יוחזר להקב"ה. ואם תאמר למה אני ממשיך את עצמי להם כדי להעלותם כיון שסוף הדבר יהיה כן, על זה אמר 'שקדמת שלף יבש', שקודם השליפה מהגוף יבשו, כלומר החיות שלהם יבש, על כן הוצרכתי להמשיך עליהם להעלותם:

פרק תקלט

איתא (אבות פ"א מ"ד) יהי ביתך בית וועד לחכמים. כי הנה יש ב' בתים, בית הגופני שהוא הגוף ובית להחכמה שהוא האותיות והדיבור, וזהו יהי ביתך בית וועד לחכמים, כי החכמה מתפשט לשיעורין והם המדות, שבכולם יש עצם מהחכמה, וזה 'לחכמים' שהוא לשון רבים. הנה הצדיק נקרא בועז לשון כניסה, שהצדיק כונס כל הדברים ומחבר להקב"ה, וזהו 'כנסת ישראל', שהצדיק כונס ומחבר הישראל להקב"ה. וזה שאמר בועז (רות ג, טו) 'הבא נא המטפחת', מטפחת לשון מדידה, 'וימד שש שעורין', פירוש שמדד בשש מדות איך לחבר בהקב"ה, ושעורין הוא לשון שיעור, וזהו ע"י ו' מדות שנכללין בדיבור שהוא בית להקול. על כן יראה כל אדם להגביה הדיבור להקב"ה ביום השבת שהוא עת רצון, וזהו שאומרים בשבת קולות:

פרק תקמ

וזאת לפנים בישראל על הגאולה ועל התמורה לקיים כל דבר שלף איש נעלו ונתן לרעהו וזאת התעודה בישראל (רות ד, ז). 'וזאת לפנים' וכו', שיפנה המלכות להקב"ה,

וזהו 'בישראל' - לי ראש. והנה הצדיק נקרא כל (זהר ח"א לא.), וע"י הצדיק יש עלייה להדיבור, מחמת שהצדיק יש לו רצון אחר גם כן שחוץ להקב"ה, וזהו 'על הגאולה ועל התמורה', מחמת שיש להצדיק 'תמורה' - רצון אחר, על כן יכול לקיים ה'כל' שהוא הצדיק, 'דבר', פירוש הדיבור שלך כנ"ל, 'שישלוף הלבוש ונתן לרעהו' להקב"ה. והנה התענוג הוא המחבר נקרא מציר, שמצייר התענוג שיבוא לו אחר כך, וזהו 'וזאת התעודה בישראל', מחמת ההתגלות התעודה בישראל יכול לחבר עצמו להקב"ה שיהא לו תענוג יותר גדול, כי אם היה עצמיות לא היה תענוג.

וזהו (תהלים קלט, טז-יז) 'ימים יוצרו', שצייר ג' ימים דכורין וימים נוקבין, הימים דכורין הוא על ידי שאנו מחוברין להקב"ה, והימים נוקבין שאנו מחוברין להגוף, ובשניהם יש תענוג. 'ולו אחד בהם', ששניהם הם אצלו אחדות. 'ולי', מה שברא הימים נוקבין להגוף, 'מה יקרו ריעך אל', כדי שיהא הריעות יותר חשוב ויקר להקב"ה:

פרק תקמא

נדר נקרא מה שהלב מחייב, והוא לשון נדר שהוא התענוג, מחמת שיש לו תענוג מזה הדבר הוא עושה דירה בזה המקום, ועל כן נדר הוא בבינה (ע"ח שכ"ט פ"ה):

פרק תקמב

גדול ה' ומהולל מאוד בעיר אלהינו הר קדשו (תהלים מח, ב), אימתי יהיה ה' מהולל, בעיר אלהינו, כשמתעוררים את עצמנו באיתערותא שהמשיך את עצמו לנו, ונתחבר את עצמנו להר קדשו, להחכמה:

פרק תקמג

וערי הלוים בתי ערי אחוזתם וגו' (ויקרא כה, לב). מה שהקב"ה המשיך את עצמו אלינו ומה שאנו מתחברים עצמינו להקב"ה נקרא לוי, ועל כן לוים גימטריא אלהים שהוא צמצום. וז"ש 'וערי הלוים', התעוררות שנתחבר אלינו, 'בתי ערי אחוזתם', פירוש שיש לנו בו אחיזה, 'גאולת עולם', מה שהוא מעולם אצלינו יהיה 'גאולת עולם ללווים', שמתחברים לשרשו:

פרק תקמד

יש ב' תענוגים, מה שהאב יש לו תענוג מבנו מחמת העצם זה נקרא בינה, והתענוג הב' שיש לו תענוג מעבודת הבן וזה נקרא תבונה, והתענוג הא' הוצרך להשיג לנו ע"י המדות

עד שמגיע לעקביים, ועל כן נקרא יעקב, וזהו (מיכה ז, כ) תתן אמת ליעקב, ע"י העקביים ישיג להאמת עצמו. וזהו (ישעיה מ, יב) מי מדד בשעלו מים, פירוש מחמת שראה הקב"ה 'מי', כלומר המקבלים שלא יכולים לקבל, על כן 'מדד' במדות. וזהו (איכ"ר ב, ב) צורת יעקב חקוקה בכסא הכבוד, מחמת שהעקביים מציורים לפניו על כן היה בהכבוד כיסוי. וזהו (ויקרא כה, כא) וציותי את ברכתי לכם, שלא תוכלו להשיג אותי להתחבר אלי אלא ע"י מדת הברכיים, כלומר ע"י מדריגה תחתונה שנקרא ברכיים. וזהו (תהלים לג, ט) כי הוא אמר ויהי, מחמת ההתפארות הוצרך להצמצם את עצמו.

וזהו (כתובות ה.) גדולים מעשה צדיקים יותר ממעשה שמים וארץ, כתיב (משלי מח, יג) אף ידי יסדה ארץ וגו'. כי הנה כתיב (משלי ג, יט) 'ה' בחכמה', ואיך שייך אצל הקב"ה חכמה', 'יסד ארץ', כלומר מחמת שרצה להשפיע לנו על כן צריך לחכמה. וזהו 'ידי', ע"י היוד שהוא החכמה, 'יסד ארץ', פירוש שצריך להחכמה כדי לייסד ארץ. 'וימיני טיפחה שמים', טיפחה לשון מדידה, וזהו נקרא שמים, שמודד איך להשפיע עלינו. וזה שהצדיקים גדולים מעשיהם, כי הם צריכין לקשר הדברים הגשמיים להקב"ה, גם כן צריכין להשיג החכמה. והנה אנו צריכין לחבר בהקב"ה ע"י המדות ואחר כך יכולים להשיג התענוג, וזהו (ויקרא כה, יא-יב) 'יובל היא שנת החמשים שנה', ע"י שינוי ההשתנות יבא להיובל זהו להתענוג, וזהו 'כי קודש תהיה לכם', תוכל לבוא אל החכמה שנקרא קודש, 'וקראתם דרור בארץ', תוכלו לקרות התענוג בארציות. על כן כתיב בצדיקים (שמות טו, יז) כוננו ידיך, ב' יודין, הב' חכמות:

פרק תקמה

היתה יהודה לקדשו הים ראה וינוס. (תהלים קיד, ג). כי אמרו רז"ל (מו"ק טז:) מי מושל בי צדיק, הקב"ה גוזר גזירה והצדיק מבטלה, כי הצדיק יכול לעשות רצון ולהשפיע לזה העולם ומחמת זה יכולין לבטל הגזירה, וזהו (תהלים שם, ב) 'ישראל ממשלותיו'. והנה היוד היא החכמה, וזהו 'הים', שהיו"ד שהיא החכמה בא בסתימא שהוא מם סתומה, ואף על פי כן 'ראה וינס' פירוש שנס ורץ להקב"ה, ועל כן הם מושלים בהקב"ה כביכול:

פרק תקמו

איתא בספרים (פע"ח העמידה פי"ב) 'אל עליון' (תפילת שמו"ע) גימטריא קצ"ח עם הכולל, וזהו כי הנה מפני מה השפיל את עצמו הקב"ה לזה העולם, כדי שיקבל תענוג

מישראל, וזהו אל עליון, וקשה למה השפיל, וזהו שאמר גימטריא קצ"ח שהוא אותיות צחוק, שהוא כדי לקבל תענוג:

פרק תקמז

הנה 'שמע' (דברים ו, ד), איתא בכתבים (פע"ח הק"ש פ"ו) שהש' משמע הוא גימטריא של מצפ"ץ, כי מצפ"ץ הוא לשון דיבור מלשון צפצוף, ומצפ"ץ הוא בא"ת ב"ש הוי"ה, ו'את בש' הוא לשון בוש. וזהו מתחילה הוא שי"ן, פירוש שגימטריא מצפ"ץ שהוא הדיבור, כשהוא באת בש פירוש כשהוא בצמצום שהוא שד"י אז הוא הויה, וזהו (שם פ"ז) שדי והויה עולה שם, וזה שאין השם יורד מלמעלה עד שהוא בצמצום:

פרק תקמח

הנה איתא בכתבים (משנת חסידים מס' האצילות דערבית פ"ז) כי אתה שומע תפלת כל פה (תפילת שמו"ע) ראשי תיבות אשת"ך, כי יש כמה בני אדם שיש בהם כמה בקשות השתנות, אך צריך שיהא כל בקשתהון בשביל השכינה. וזהו 'כי אתה שומע תפלות' שהוא בשביל 'כל פה', שהיא הדיבור שהוא המלכות (זהר ח"א לו.), וזהו שראשי תיבות 'אשתך', שהוא השכינה שהוא מלכות:

פרק תקמט

הנה 'אהיה' בא"ת ב"ש גימטריא תצמ"ץ, וגימטריא של תצמ"ץ הוא כתר. וזהו כי הנה מפני מה השפיל הקב"ה את עצמו לזה העולם, הוא כדי לקבל תענוג, ואי אפשר להקב"ה לקבל תענוג אלא כשאנו מצמצמין את עצמנו, וזהו 'אהיה', פירוש שעתיד לקבל תענוג, וזה בא"ת ב"ש, כשאתה בוש ובצמצום, וזהו שהוא תצמ"ץ שהוא צמצום, וזהו שעולה כתר כי זה הוא רצון להקב"ה. והנה השם תצמ"ץ שהוא מצמץ, כי הנה מפני מה ברא הקב"ה זה העולם, מפני שראה את העובדות של הצדיק ושיקבל תענוג ממנו, והנה סוף מעשה במחשבה תחלה, נמצא שאצל הקב"ה היה הצדיק מתחלה, אבל בזה העולם הצדיק לבסוף, וזהו תצמץ שאצל הקב"ה תצ"מ שהוא הצדיק, וזהו מעילא לתתא ומתתא לעילא הוא צמצום כנ"ל:

פרק תקנ

הנה הויה אלהים באחור כוז"ו במוכס"ז, כי הנה בחלק אלהות שלנו יש עצם הויה אך הוא צריך להסתלק את עצמו, כי אלו היה בעצמיותו לא היה יכול להתפשט את עצמו

למדרגה אחרת, דרך משל כשאדם טרוד בענין ובא לפניו ענין אחר אז צריך להסתלק מהענין ההוא וזהו מעצמיותו כדי שיוכל להבין זה הענין, וז"ש כמה פעמים אהיה באחור והויה באחור והוא מזה הטעם. והנה מפני מה הקב"ה באחור, הוא כדי לקבל תענוג, וגם כדי שיהא ניכר כח המלכות. וזהו שמתחלה הוא כוזו, פירוש שהויה שעולה כ"ו הלבוש באחור כדי לקבל מדת המלכות שהיא הזיי"ן, וזהו במוכס"ז פירוש שבאותיות הלז מכסה הז' שהיא מדת המלכות. וזהו (יומא פו:) שהרבנות מקברת בעליה, פירוש רבנות הוא מדת המלכות (עי' זהר ח"ג ס:), ורבנות לשון גידול, וזהו צריך הבעל לכסות עצמו:

פרק תקנא

הנה מה שאדם מחדש דבר בתורה נקרא קישוטי כלה, שמקשט את התורה שהתגלה מה שנסתר, והיראה והאהבה הם המוחין הם גם כן קישוטי כלה, כלה הוא לשון (תהלים פד, ג) כלתה נפשי, שנתן לו אור חוזר, פירוש שנעשה במעשה מה שהיה ברצונו, וכשמוצא מכח המחשבה אל המעשה יש לו תענוג. וזהו (שם קד, לא) 'יהי כבוד ה' לעולם', מחמת מה גילה כבודו בעולם, הוא ע"י ש'ישמח הקב"ה במעשיו' פירוש שיקבל תענוג אז הוא במעשה. וזה (תקו"ז יז.) תפארת גופא, פירוש מה שהמשיך את עצמו אל הגוף מחמת שרצה לקבל התפארות, שזה הוא התפארות, להקב"ה שגוף יעשה רצון הבורא. והנה אין נקרא אדם עד שיהא לו יראה ואהבה, וז"ש (בראשית ב, ז) וייצר ה' אלהים את האדם. וזהו (תהלים לג, ו) 'בדבר', פירוש כשתחבר הדיבור ל'הויה' אז 'שמים', אפילו השפעה יכול לבוא לעשיה, וזהו (נעשה) ['נעשו'].

והנה יש ב' מיני השגחות, א' מה שמשגיח הקב"ה על הבן כפי שכל הבן וזהו כדי שיתגדל הבן, ויש השגחה שמשגיח על הבן כפי שכל של אב ממש, וזהו בשבת, כי בימי החול נקרא בירורין העולמות מה שאנו מבררין האהבות שמונחים בזה העולם, אבל בשבת אז האהבה היא דביקה בהקב"ה. וזה שאומרים רצה והחליצנו, פירוש שתחליץ אותנו מן העולמות, כי לא כל האדם יכול להשיג לאהבה שאצל הקב"ה על כן אנו מתפללין על זה. והנה מה שמשגיח עלינו בעצמיותו נקרא אב, והשגחה ב' נקרא בן, כי זאת באה מחמת השגחה ראשונה, והשגחה הב' נקרא גר, שאינו מעכב עמנו שהוא רק שנגדל. וזהו (בראשית לז, א) 'וישב יעקב', מה שעולה בישוב הדעת של הקב"ה יעקב וירד לעקביים שהוא 'בארץ מגורי אביו', שיקבץ את עצמו להאב, שישיג האהבה

עצמיות שאצל הקב"ה שהוא השגחה ראשונה. והשגחה הב' נקרא נוקבא, שחשקתה תמיד להיות דבוק בהעצם, וזהו שכינה בתחתונים, פירוש שאינו שוכן רק לזמן מועט. **וזהו** (רות א, ו) 'ותקם היא', אימתי יש קימה להשכינה, 'ושתי כלותיה עמה', כשחושקת לדבק באין סוף, ותקם 'משדי מואב', כי שדה נקרא מה שעומד לזריעה, וזהו שהשגחה שניה עומד שנתגדל על ידו, וזהו 'בשדי מואב', שנשיג לאב שהוא השגחה הא' אז יש לה קימה, 'כי (שמע) ['שמעה'], היא הבינה, 'כי פקד', פירוש מה שחיבר הקב"ה אצלינו הוא כדי 'לתת להם לחם', פירוש שיוכלו ללחום ולהשיג העצם:

פרק תקנב

הנה יראה אותיות ראיה, מחמת שרואה על השגחתו של הקב"ה אז ממילא בטל ממציאותו, וזהו יראת שמים. וזהו (ברכות ו:) כל אדם שיש בו יראת שמים, מלשון ראיה, דבריו נשמעים, פירוש אפילו הנהגותיו נשמעין ונקבצין להקב"ה כי הוא בטל ממציאות נגד הבורא:

פרק תקנג

הרוצה לקבל עליו עול מלכות שמים יפנה ויטול ידיו ויקרא קריאת שמע (ברכות יד:). 'יפנה' פירוש יפנה עצמו מהמחשבות, 'ויטול ידיו', פירוש שאהבה ויראה נקרא ידים (תקו"ז כה:) שבהם יכול לתפוס בהקב"ה, וגם נקרא פתח. והנה בגשמיות היראה והאהבה הם נגדיות, אבל אצל הקב"ה הם אחדות ממש, כי הקב"ה הוא המייחדם, כי מי שיש לו יראה ממנו ממילא נופל עליו האהבה, כי דרכו של איש לחזור אחר אשה (קדושין ב:), והיראה נקרא אשה יראת ה' (משלי לא, ל), ואהבה נקרא איש כמ"ש (תהלים צח, ג) זכר חסדו. וזהו 'ויטול ידיו', שיגביה להקב"ה, 'ויקרא קריאת שמע' שכתוב בה (דברים ו, ד) ה' אלהינו ה' אחד, שהוא המייחד את היראה והאהבה. וזה שאמרו ז"ל (ברכות ח.) 'לעולם יכנס אדם שיעור ב' פתחים ויתפלל', פירוש דכתיב (משלי לא, כג) נודע בשערים בעלה, שמתחלה צריך לשער אהבה ויראת הבורא שנקרא ב' פתחים, כמו שאמרו ז"ל (זהר ח"א ז:) מאן דעייל בתרעא דא עייל בתרעא אחרינא. 'ואחר כך יתפלל', יחבר עצמו להקב"ה.

הנה ראה הקב"ה את האדם קודם הבריאה, וזהו (איוב כח, כז) אז ראה ויספרה הכינה וגם חקרה, פירוש ראה המעשה, ויספרה שהאיר לזה העולם וכו'. ואנו מגביהין כל העולמות לשרשם, כי כתיב (ישעיה ס, כא) ועמך כולם צדיקים, שצדיק יסוד עולם (משלי

י, כה), וכשמגביה היסוד ממילא מגביה כל הבנין, ועל כן נברא אדם הראשון אחר כל בהמה וחיה, כדי שעל ידו יהא להם עלייה, שהוא למטה. אך מחמת איזה ענין הוא למטה מהם, הוא מחמת חכמה שהוא כח מה, וזהו מחמת יראה שהוא אותיות ראיה, שמסתכל על גדלות הבורא מחמת זה הוא בעיניו פחות מבהמה וחיה, מה שאין כן הבהמה שאין לה חכמה, ועל כן אמר משה (שמות טז, ז) ונחנו מה והיה יכול להגביה כל העולמות.

והנה ידוע שברא הקב"ה אצלינו רצון אחר כדי שנכוף רצונינו תחתיו ועי"ז יש לו תענוג, משא"כ אם לא היה לנו רצון אחר, והנה כשאנו מתבטלין ממציאות הרי אנו מחוברין בהנסתר, וזהו (ויקרא כז, י) והיה הוא ותמורתו, פירוש כשיהיה מתחבר ל'הוא' שהוא נסתר, אז 'ותמורתו', אפילו הרצון שיש אצלינו שנקרא תמורה שהוא נגדיות עם הקב"ה 'יהיה קודש', שכל דבריו יהיה לשם שמים. והנה אף שאנו משיגים היראה הרי נקרא אצל הקב"ה ארץ, כלומר מדרגה תחתונה, וזהו (במדבר טו, יח) 'והיה כי תבאו אל הארץ', בתוך הארצות, 'אשר אני מביא אתכם שמה', פירוש מחמת שמונח בארציות הוא מחזיק את עצמו למה ואין, וזה היה כוונתו יתברך, 'ואכלתם מלחם תרימו תרומה לה'', מחמת היראה אף שתאכלו הגשמיות תגביהו להקב"ה:

פרק תקנד

איידי דטרידי למבלע לא פלטי (עי' חולין ח:). פירוש כי כן הוא דרך המוחין כשטרודים למבלע החיות ושכל מהקב"ה, לא פלטי, אין להם זמן לפלוט שכל ולהשגיח על הנהגת הגוף והאיברים, וכן להיפך כשהן משגיחין על הגוף אין יכולין לבלוע חיות מהקב"ה:

פרק תקנה

כתיב (משלי כב, ט) טוב עין הוא יבורך, החכמים נקרא עיני העדה (במדבר טו, כד). והנה יש חכמה ויש תעלומות חכמה (זהר ח"א כו:), פירוש שהחכמה נתעלמה בכיסוים, כי בתחלה היה כמוס עמו החכמה וממילא היה להחכמה זה המדה עצמו של הקב"ה, דהיינו מדת מלכות אנא אמלוך, ועל כן ירדה החכמה למטה כדי לקבל השפע מעבדים דהיינו מדת מלכות, וכן בשאר המדות יש זה המדה אנא אמלוך. אבל מהראוי הוא שצריכים העולמות לידע שהם נאצלו מהקב"ה והם מחוסרים חיות בלא חיותו, ולא שיאמרו אנא אמלוך, ועל כן היה שבירה בעולמות ואדם שהוא מה, ולמה באמת היה זה, כדי שיהא קצת שכחה והעתק כביכול מעצמותו, מחמת שרצה שיהא העובדא אפילו

בעשיה, ואנו מחברין הכל להקב"ה החכמה והמלכות. וזהו טוב עין הוא יבורך, כשעין מסתכל על הטוב לבד שהוא הקב"ה, אז יבורך, יכול להמשיך השפעה. וזהו (ישעיה מ, יב) מי מדד בשעלו מים, פירוש שראה מי יהיה בעולם העשיה על כן מדד האהבה שבא אלינו, וגם אנו מודדים אהבתינו שיש לנו לדברים גשמיים במדידה שאין מניחים כל אהבתינו לדברים גשמיים:

פרק תקנו

הנה יש שבוע שהוא לשון שביעה, פירוש שעל כן נקרא שבוע כי לית ז' ימים בלא שבת (ויק"ר כז, י), שהשבת הוא מאחדם הו' ימים ע"י התענוג שהוא משביע את כולם. והנה אנו מונין מתחלה הימים ואחר כך השבועות, וזה שאמרו ז"ל (ר"ה ה.) מצוה לממני יומי ומצוה לממני שבועי, ובתורה כתיב להיפך, כי התורה היא עמודא דאמצעותא שמחבר בין ישראל להשי"ת, ולכן אצלינו שאנו תחת הזמן הימים הם תחלה, וכשאנו מונין הימים כלומר שנותנים להם חשיבות לכל יום ויום ואחר כך נופל עליהם התענוג, אבל אצל הקב"ה להיפך, תחלה שבועות שהוא התענוג, כי הוא אינו תחת הזמן וראה התענוג שיהיה לו מישראל:

פרק תקנז

הנה בינה מינה דינין מתכפיין (עי' זהר ח"א קנא.), וגם נקרא תשובה (שם ח"ג קכב.), וגם נקרא שדה, שיש ב' בחינות שדה, התענוג שלנו והתענוג של הקב"ה שהוא התשובה, והתענוג של הקב"ה נקרא מחצדי חקלא, שקוצר התענוג הגשמי, ועל כן כשעושה תשובה כל דינין איתכפיין, שנבטלין במציאות. וזהו (רות ב, ט) 'עיניך בשדה אשר יקצורון', שתהיה בזה השדה שהוא מקצר כל התענוגים. 'הלא ציותי הנערים לבלתי נגעך', פירוש מה שהיה נערות השפע בעולמות רק שיהא שכחה לבלתי נגעך, כי אם לא היה שכחה חס ושלום היה נבטלין ממציאותו יתברך, וזהו 'לבלתי נגעך' שלא יגע בך, וזהו (זהר ח"א טז:) מטי ולא מטי. והיה אם 'צמית והלכת אל הכלים ושתית מאשר ישאבון הנערים', פירוש אם צמית להשפעה והלכת וכו' מאשר ישאבו, פירוש מה שיתמלאו האהבה והיראה שפע גם אתה תקבל מהם שפע:

פרק תקנח

הנה מה שהיה קודם הירידה אצל הקב"ה נקרא אב, ומה שבא בהורדה נקרא בנים. וזהו (בראשית מט, כב) בן פורת יוסף, פירוש מה שבא בהורדה שיהיה בחינת 'בן', ו'פורת' לשון פירורין, שנפרר מעצמיותו יתברך, הוא 'יוסף', כדי שיהא הוספת תענוג להקב"ה, שיגביה כל הדברים להקב"ה:

פרק תקנט

וחנה היא מדברת על לבה (ש"א א, יג). הנה מדת מלכות הוא בלא ניקוד (פע"ח העמידה פי"ט), דלית ליה מגרמיה כלום רק מה שמקבלת מהעבדים, ואחר כך כשמקבלת אז הניקוד צבאות - אות הוא בצבא דיליה (מכילתא פ' השירה א), פירוש זה האות שנעשה רצונו של הקב"ה. וזהו 'וחנה', פירוש חן ה', מה שרצה הקב"ה לחנות בזה העולם, 'מדברת על לבה', שיבא התנהגותה על דרך הלב:

פרק תקס

כל מקום שאתה מוצא גדולתו של הקב"ה שם אתה מוצא ענוותנותו (מגילה לא.), פירוש מה שרצה הקב"ה להיות גדול שנקרא מלך זהו גדולתו, שם אתה מוצא ענוותנותו, ואנו להיפך, כשאנו מקטנים עצמינו לפניו ע"י היראה שהוא ראיה, אז נופל הגדלות של הקב"ה עלינו. וזהו (ב"ב קמא.) בת תחלה סימן יפה לבנים, בת היא היראה, כשיש יראה יפה לבנים, פירוש יפלו עליו המדות שהיא המשכה:

פרק תקסא

ערום יעשה בדעת (משלי יג, טז). פירוש אפילו כשעושה מעשה גשמיות עושה בדעת, פירוש שמחבר אותה לשרשה להקב"ה, אבל אויל יפרוש אולת, אפי' כשפורש את עצמו מעניני העולם הוא עושה באולתו. וזהו היום יבא משיח אמרו ז"ל (סנהדרין צח.) היום אם בקולו תשמעו (תהלים צה, ז), פירוש שתראו למשוך יום שהוא הדעת אצליכם, תשמעו הוא לשון אסיפה, שתאספו לכם הדעת, כי יום הוא דכר שהוא הדעת שהוא הברית, ולילה הוא נוקבא. וזה שאנו סופרים ספירה בלילה ואומרים היום כו', שאנו רוצים להמשיך הדעת שהוא הדכר לבלילה:

פרק תקסב

שויתי ה' לנגדי תמיד (תהלים טז, ח) פירוש מחמת שאני עושה ש'ה' לנגדי תמיד, מחמת זה 'שויתי', אני שוה תמיד, שאין בי השתנות מחמת בני אדם כי ה' לנגדי תמיד וכל מגמותי בשביל ה'. וזה שאמר דוד המלך ע"ה, כי דוד היה מרכבה לשכינה והיה נכללין בו מדות הקב"ה, וזהו פשוט שימין הוא אהבה והשמאל הוא יראה, וזה שאמר 'שויתי לה' לנגדי', נמצא שמאל של הקב"ה נגד ימין שלו, וזהו כדי 'מימיני בל אמוט', מחמת שיראתי שלא אמוט חס ושלום מאהבה שלי על כן לקחתי לעצמי היראה שהוא השמאל. והנה אותיות שקר, כי האדם צריך להיות עצם עם הקב"ה, וזהו שי"ן - כשדומה בעיניו שהוא שינוי מהקב"ה, רק קו"ף, פירוש שרוצה לדמות עצמו להקב"ה שהוא ריש דרגין, בוודאי זהו שקר:

פרק תקסג

הנה איתא (שבת לא.) באחד שבא לפני שמאי ואמר רצוני שאלמוד כל תורה על רגל אחת, פירוש על מצב אחד, כי החיות רצוא ושוב (יחזקאל א, יד), וירידה היא צורך עלייה, אך הוא רצה שלא יהא לו ירידה כלל. וזהו דחפו באמת הבנין, כי ששת ימים עשה ה' (שמות לא, יז), ולא כתיב בששת ימים (עי' זהר ח"ב פט:), אלא שברא הימים עצמן שהם המדות ואי אפשר לשנות זה הבנין מאחר שברא הקב"ה כן. והלל השיב לו תירוץ על זה ואהבת לריעך כמוך (ויקרא יט, יח), על כן ברא שיהא החיות רצוא ושוב:

פרק תקסד

איתא (מנחות קי.) אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד וכו'. כי השכינה היא הלב של אדם (תקו"ז נב.), ונקרא אחד (תקו"ז מד.), שמאחד אותנו להקב"ה, והקב"ה נקרא אחד, שמאחד כל העולמות. וזהו (זכריה יד, ט) 'והיה ביום ההוא', לעתיד לבוא כשיתגלה האור, 'יהיה ה' אחד ושמו' שהוא המלכות שהוא הלב שלנו, יהיה 'אחד', באחדות. וזהו אחד המרבה ואחד הממעיט, המרבה הוא הקב"ה שנקרא מרובה, והממעיט שאנו נקרא מועטין, כמ"ש (בראשית כז, טו) יעקב הקטן, דוד הקטן (ש"א יז, יד), ובלבד שיכוין לבו, פירוש שיראה לדבק הלב שלו להקב"ה, וזהו שיכוין לבו לשמים. וזהו (ישעיה ו, ב) 'בשתים יכסה פניו', פירוש כי האדם אפשר לו לפנות לגופניות, אך בשתים - באהבה וביראה, מכסה הפנים שלא יפנה לצד אחר. 'ובשתים יכסה רגליו', הרגיליות של אדם,

אך ישאר הרגל ויסוד, שהקב"ה הוא היסוד כי הוא ברא את העולם כדי שיהא מלך. 'ובשתים יעופף', פירוש ע"י הנצח וההוד (ע"י ז"ח יתרו לט:) יקבץ את עצמו להקב"ה:

פרק תקסה

אנת הוא דעבדת עשר תיקונין וקרינן להון י' ספירין (תקו"ז יז.). דהנה איך שייך אצל הקב"ה תיקון שמשמע שחס ושלום היה מחוסר, אך כי הנה רצון הבורא במה נשלם כשאנו מחוסרין, ומחמת זה נתלבש בכיסוין כדי שלא נראה גדלותו, כי בלא זה היינו בטלין ממציאתו, הרי התיקון הוא אצלינו. וזהו עשר 'ספירין' שהוא לשון אור, שכשאנו הולכין ממדרגה למדרגה אז תמיד מאיר לנו יותר.

והנה אמרו ז"ל (ברכות סא.) כליות יועצות, כי כליות הוא הדיבור שהוא סוף מדרגה מהמחשבה, וכליות לשון סוף, וזהו (ירמיה יב, ב) קרוב אתה בפיהם ורחוק מכליותיהם, כי כל אדם רואה גדלות הבורא כפום שיעורו, ולכן אמר 'אתה' שהוא לנכח, וזה שאמר שהאתה קרוב בפיהם ורחוק מכליותיהם. והנה הכליות נקרא החכמה והבינה שהוא האהבה והיראה שהוא היו"ד ה', והקול והדבור הם ו"ה (תקו"ז קמה:), וזהו שם הויה, אך כשאנו מפרידים בין הקול והשכל נקרא פירוד חס ושלום. והנה המחשבה נקרא מחשב מה, וגם מחשבה לשון חשבון, כי ז' שבתות תמימות תהיינה (ויקרא כג, טו), ותמימות הוא לשון תם מות, שיסתלק המות, ואז 'תהיינה', יוכל להיות הויה. וזהו גם כן מחשבה - חשב מה, שכל הדברים אצלו למה, אך הוא מחבר להקב"ה, וזהו חשבון, שחושב כל דבר ומגביה אותה להקב"ה.

וזהו (משלי כ, יח) 'בעצה', על ידי החכמה, שהוא מדובק בהחכמה, 'יכון' מחשבה שהיא אם הבנים, כי במחשבה נכללין כל המדות. והנה יש תחבולות שהוא לשון חבילות וקשר, ויש מלחמה שהוא לוחם אותיות חולם, שהוא לשון בריא, פירוש כשיש לו קשר בהקב"ה ע"י אמונה עי"ז תוכל להתגבר להגביה כל האהבות התחתונות, וזה נקרא חולם שהוא עולה למעלה מהאות, כי כשהוא באהבת חיצונית הוא נקרא נקודה תחת האות, שהמדות מנהיגות אותו, אבל כשיש לו התקשרות בהקב"ה הוא המנהיג המדות, וזהו (שם) 'ובתחבולות תעשה מלחמה', עם ההתקשרות תהיה לוחם. וזהו שאיתא (ב"ר לד, י) צדיקים הלב בידם ורשעים הם ביד הלב:

פרק תקסו

הנה יש ג' הסתכלות, כי יש ב' עינים והוא חכמה עילאה וחכמה תתאה (זהר ח"א כו:), והחכמה נקרא עין כמו (במדבר טו, כד) מעיני העדה, ויש קו אמצעי שהוא החוטם שמחבר ב' עינים שהוא הדעת, כמו שבפרצוף אדם החוטם שהוא נקרא המשכה הוא מחבר לב' עינים. וזהו (שבת פז.) משה הוסיף יום אחד מדעתו, שהיה בסוד הדעת (ע"ח של"ח פ"ו), והדעת נקרא מזלא וברכה, כי כשאנו ממשיכין עצמינו להקב"ה אנו יכולין להמשיך מקב"ה בני חיי ומזוני.

והנה בהדעת יש אהבה ויראה, אך כשאנו מחברים להקב"ה המדות שהוא 'אין' אזי המדות נבטלין ממציאותו ונכללו כל המדות באין, ואחר כך כשבאין המדות למקומם חוזרין עם תוספות אור, וזהו ישראל אותיות לי ראש, פירוש במה שאנו משיגין תענוג להקב"ה אנו נותנין כתר להקב"ה שהוא ראש, כי בלאו הכי כתיב (חגיגה טו:) קלני מראשי כביכול. וזהו (בראשית לז, ג) 'וישראל' שהוא לי ראש שהוא הקב"ה, 'אהב את יוסף', שמחבר את המדות להשי"ת כדי שיתוסף אור ושפע בהמדות. והנה הדעת נקרא כל זכורך, שזוכר אותך תמיד להקב"ה, וגם שמשלים אותך מה שאתה מחוסר, וזהו (שמות לד, כג) 'כל זכורך', הדעת שהוא ההתקשרות שנקרא 'כל' עושה אותך לזכור הקב"ה, 'את פני האדון ה'', תוכל להמשיך הקב"ה לזה העולם.

והנה כתיב (זכריה ד, י) שבעה אלה עיני ה' וגו', פירוש הז' מדות נקרא עין (מגן דוד תחילת אות ע), שאי אפשר לשום הסתכלות שיהיה בלא איזה מדה, על כן עין גימטריא שבעים שהם נגד ז' מדות וכל אחד כלול מי', וכשאנו מחברים המדות להקב"ה שהוא אין נבטלים ממציאותו, אך העולם אינו מתקיים ומתנהג אלא ע"י המדות, על כן צריכים להמדות לחזור להמשך אל העולם, אך שבאים בתוספות האור מהם נקרא עפעפים, כי אעפ"כ זהו כיסוי ומגושם מאד נגד מציאותם שהיו כשהיו מחוברים להקב"ה. והנה הקב"ה נקרא אצלינו נוכח, שימין שלנו נגד שמאלו, וזהו (משלי ד, כה) 'עיניך לנכח יביטו', שהוא להקב"ה, ואז 'ועפעפיך יישירו נגדך', אף אותו דבר שהוא כנגדיות עמך, פירוש ממה שאתה מחוסר ממנה תשיג זאת, דהיינו תוספות בהירות בהמדות:

פרק תקסז

הנה הקב"ה משתעשע עם הצדיקים כמו שאיתא (גיטין ו:) אביתר בני כך הוא אומר, וכתיב (ישעיה נד, יג) וכל בניך לימודי ה', ואיתא (מו"ק טז:) מי מושל בי צדיק. מי שחושב לעשות לו דירה שיהא דר בו, הוא בונה תחלה חדרים ואח"כ משלים רצונו

ודר בו, והנה האילן, הרי הפרי שנתגדל ממנו הוא בא מהשרף, והשרף בא מהשרשיות, והפרי נלקחה מהשורש ועברה דרך ענפים ועלין עד שיצאה לגמר הפרי, ואם היה אפשר שיש להפרי רצוניות על כרחך גם זה נלקחה מהשורש. כך ישראל הם הפרי, והיה תחלה בהרצון, ועברו ונשתלשלו דרך כל העולמות, כי כל העולמות אינם אלא בשביל ישראל, הרי הרצון שיש לישראל יש בכל העולמות, וכשישראל מחברין את עצמם ועוברים דרך כל העולמות ועושים רצון הבורא, ואחר כך חוזר השפע גם כן מהקב"ה דרך כל העולמות לישראל, אז אין כאן רצון אחר. וזהו מי מושל בי צדיק, שגם רצון הצדיק שיש לו רצון אחר, וכשמחבר את עצמו בהקב"ה הרי רצונו עובר דרך כל העולמות הרי נעשה רצון הצדיק.

והנה מ"מ אין כולם שוים בזה שיכולים להפוך הרצון, אלא שזה בא מחמת יראה שיש להצדיק מהקב"ה. והנה כתיב (משלי י, יא) בן חכם ישמח אב, פירוש שהיראה היא חכמה, כמ"ש (איוב כח, כח) הן יראת ה' היא חכמה, וצדיק מושל ביראת אלהים (ש"ב כג, ג), כי מה שברא הקב"ה העולם כדי להקרא מלך שיראו מלפניו, ועל כן כשהצדיק יש לו יראה בזה נשלם רצון הקב"ה, ומחמת זה בא הקב"ה בתענוג ועושה רצונו. והנה כתיב (יוצר לפרשת פרה) עבדים מול עבדים וכו', כי הנה הקב"ה ראה תחלה הסוף, ומהו הסוף הם המצות ומעשים טובים, וזה נקרא פנימיות העולמות, והעובדא עצמה היא הסוף ונקרא חיצוניות העולמות, שהם הרגלים שעליהם אנו עומדים, והם נצח והוד.

והנה יש אבות - אהבה ויראה כו' (זהר ח"ג קעט:), שכל הדברים בא לאדם מחמת אהבה, ויש בנים שהם נצח והוד (תקו"ז פו:), שמחמת האב שהוא אהבה שאוהב זה הדבר הוא מנצח עצמו לזה הדבר, הרי הדבר נפעל ע"י הניצוח שהוא הולדה מכח האהבה, וכל זה אי אפשר להיות בלא התקשרות, גם האהבה ויראה, וזהו שהצדיק נקרא 'כל' (זהר ח"א לא.), אבל אצל הקב"ה מה שאנו משלימים רצונו זה נקרא הולדה אצלו, על כן רצון אותיות צנור שהוא הצדיק, שעל ידו נמשך ההמשכה שהוא כלליות שיושלם רצונו. וזהו וכל בניך לימודי ה', אל תיקרי בניך אלא בוניך (ברכות סד.), פירוש 'וכל בניך', על ידי ההתקשרות שנקרא 'כל', 'בניך לימודי ה'', תוכל לחבר הבנים ה' להויה שהם אהבה ויראה שנקרא מהוים, שעיקר ההיוי הוא ע"י אהבה ויראה ותפארת, ועל כן אמר אל תיקרי בניך אלא בוניך, שאי אפשר לגמור הפעולה אלא בוניך, כשתשלים רצון הבורא ע"י אהבה ויראה שהם נקרא בונים, שעיקר הבנין מתחיל מאהבה:

פרק תקסח

או פירוש וכל בניך שהם הפעולה נקרא אצלינו בן, אבל אצל הקב"ה נקרא הפעולה אב, שע"י הפעולה נשלם רצונו, וז"ש וכל בניך שהם הפעולה הם לומדים להקב"ה. והנה הקב"ה הוא טבע הטוב להיטיב, אך הרצון הוא בהתכסות, על כן הנקודה היא קמץ, שקומץ הטוב בתוכו, אבל כשאנו משיגין לו תענוג אז נפתח החכמה ועל כן נקרא הנקודה פתח (עי' ע"ח שער ח פ"א), ועל כן פתח הוא ו' שהוא המשכה, וגם ו' לשון חיבור שמחבר הרצון לחכמה. ע"כ רצון הבורא הוא רחב מאד ואי אפשר למקבל לקבל אלא אם כן שישער מקודם לפי המקבל, על כן הנקודה בבינה צירי (שם), שמציירת ההשפעה, וזה נקרא ברכה (זהר ח"ב קסב.) לשון ברכיים, שצריך להסתכל על המקבלים על קטנותם שהוא סוף דרגין אצלו, ונמשך אלינו ע"י ו' מדות בדמות צורת אדם שהוא המדות האהבה והיראה כו', ואצלינו נקרא רחובות הנהר (שם ח"ג קמב.). וזהו (תהלים קי, ז) מנחל בדרך ישתה, פירוש שהקב"ה המשיך את עצמו אל העולם בציור אדם ומה שנקודת חכמה נפתח, כי כולם בחכמה עשית (שם קד, כד), והכל נכלל בחכמה, כי הוא מפתחא דכליל שית (זהר ח"א קעז.), והצדיק ג"כ נקרא פתח מפתחא שיש בו המדות. **והנה** יש אצל האדם ד' יסודות והם נגדיות, אש מים רוח עפר, והחכמה מחברם, שיש בה כח האין ונבטל כל הכחות נגדה ונמשכין אל האין. וזהו (איוב כח, יב) 'והחכמה מאין', מחמת שבאה מכח האין, על כן 'תמצא', יכול להיות מציאות בעולם, שאם לא כן היו הד' יסודות מתפרדים. וזהו (סוף עוקצין) לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום, מי שיש בו כל המדות בשלימות הוא הצדיק:

פרק תקסט

והניף את העומר לפני ה' לרצונכם (ויקרא כג, יא). כי הנה הבחירה אינה אלא מחמת קטנות השכל, וזהו (שם כז, ח) 'והיה אם מך הוא', מה שהקב"ה כביכול מך הוא אינו אלא 'מערכך', מחמת שבעינך כך הערך שלו. והבחירה נקרא שיקול הדעת, שקלא וטריה, ואין עומד במקום אחד, אבל כשמשיג הדעת שנתגדל אז משיג החכמה, אבל תחלה אין לו העמדה ויסוד. וז"ש שהיה שבירה בעולמות, ואחר כך כשמשיג הדעת מתקן השבירה, אך מחמת שהשכל העצמי אין אצלו על כן פעם מדמה אליו כך ופעם מדמה כך, ואחר כך כשמשיג הדעת והדעת הוא עצם מהשי"ת אז יש לו קיום ויסוד, כי הקב"ה הוא הקיום והיסוד של כל העולם. וזהו (שבת פז.) משה הוסיף יום אחד מדעתו - מחמת הדעת.

והנה כתיב (שם) והבאתם את עומר ראשית קצירכם אל הכהן, כי הנה יש מדת 'אני' שהוא 'יש', אך האדם לא יטול זה המדה שהוא 'אנא אמלוך' לעצמו, אלא ואנחנו מה (שמות טז, ז), וזהו (ירמיה ט, כג) וידוע אותי. והנה אנו נקראים מחצדי חקלא (זהר ח"א רטז.), פירוש שאנו קוצרין כל שאר מחשבות, אבל כשיש לו המדה אנא אמלוך אז קוצר את עצמו חס ושלום מהקב"ה. וזהו 'ראשית קצירכם אל הכהן' שהוא החכמה (שם ח"ג כט:) שהוא האין, שיתחבר בהאין.

והנה אנו רשאין ליקח המדה הזה לעצמינו שהוא האני כדי לעבוד השי"ת, כי אם יהיה אין גם כן בעבודת הבורא לא יוכל לעבוד הבורא, וזהו (דברים לב, לט) ראו עתה כי אני אני הוא, שתחבר האני להקב"ה שנקרא 'הוא'. וזהו (בראשית לו, לח) 'וימלוך בעל חנן בן עכבור', כי הצדיק כלול מכל הו' מדות וכשלוקח האני לעצמו נקרא עכבור, עכבור - ו' הוא המשכה ור' הוא ריש דרגין, שנתערב מלוכת הקב"ה והשגחתו אל זה העולם, על כן 'וימת', יש לו מיתה. וזהו (מכילתא שמות כ, ב) שעל הים נדמה להם כבחור, שהיו עדין בקטנות השכל ולא היה להם הדעת, אבל במעמד הר סיני כזקן, שהשיגו החכמה ונתקן השבירה. וזהו והניף את העומר לפני ה' לרצונו, שיגביה את הקשר להרצון שהוא לפני ה' ובזה יתוקן השבירה:

פרק תקע

מישרים אהבוך (שה"ש א, ד). פירוש מחמת שמסתכל תמיד על אור השכל ועומד במקום אחד יכול לבוא לידי אהבה. והנה יש מנצפך שהם גבורות, ואיתא (שבת קד.) נון כפופה נון פשוטה נאמן כפוף נאמן פשוט, והגבורות נקרא מישרים - שמיישרים את האהבה של אדם להקב"ה, כי למה הוצרך הקב"ה להיראה, אלא האהבה יש לה התפשטות אף לדברים הרעים והיה יכול להיטיב לרעים ולטובים, לכן יש גבורה. והנה יש חסד שבגבורה, שמשפיע לזרים, ויש גבורה שבחסד, שמעניש למי שעשה עבירה, אף שאצלו הוא גבורה ובאמת הוא חסד, ואנו מבקשים ותגמלנו חסדים טובים:

פרק תקעא

והנורא הוא תפארת (זהר ח"ב עט.), מחמת שרוצה שיהא מלך זהו תפארתו, ועל כן איתא (ע"ח של"א פ"ג ועוד) יסוד דאבא מתגלה בתפארת:

פרק תקעב

הנה כתיב (בראשית לט, יב) ויעזוב בגדו בידה וינס ויצא החוצה. כי אי אפשר להתפאר אלא במדת תפארת, ואי אפשר לאהוב אלא במדת אהבה, וכשראה יוסף שמתקשטת לפניו, כמו שאמרו ז"ל (יומא לה:) בגדים שלבשה שחרית כו', והראה לו דמות דיוקנו של אביו (סוטה לו:), דהיינו מדת תפארת, דהיינו שהראה לו שיש מדת תפארת בעולם מהבורא, ומחמת זה 'ויעזוב בגדו בידה וינס ויצא החוצה', שבא בהתפשטות הגשמיות:

פרק תקעג

האיש אשר עשיתי עמו היום בועז (רות ב, יט). הנה רות היתה מהניצוצות שנבררו מהקליפות (לקוטי תורה פ' וירא), וזהו על ידי ההתקשרות, וקודם הבירור מהקליפה נקרא לילה ואחר הבירור נקרא יום, וזהו אשר עשיתי עמו היום בועז, לשון כניסה, שנתכנסה תחת כנפי השכינה.

והנה התענוג נקרא לאה, ו'אני' הוא מלכות (זהר ח"ג רעו.), וזהו (רות א, כא) אני מלאה הלכתי, פירוש ה'אני' נתפשט בהעולמות מלאה, בשביל התענוג, שרצה לקבל תענוג. והנה בזה העולם אין הטוב האמיתי נקרא אלא אם כן כשמקושר בהקב"ה, וזהו (ע"ח שכ"ט פ"ח) שכינה יסודה קצר, שאין התענוג נמשך לזה העולם אלא נתצמצם בה. התענוג נקרא שדי, ששודד המערכת מחמת שרצה לקבל תענוג, וטעם ב' כי שדי הוא לשון שד שמניק, וזהו שבינה נקרא אם. והנה ע"י שאנו מגביהין עצמינו להקב"ה עי"ז מקבל הקב"ה תענוג, ומחמת זה עשה הקב"ה מ"ט שערי טומאה ואף על פי כן אנו פונים להטוב, דהיינו שאנו פונים מהטוב עולם הזה להקב"ה. והנה בהמ"ט שערי טומאה מוכרח להיות גם כן טוב קצת, שאם לא כן לא היו פונים כלל אל הטוב מעוה"ז, וזהו (בראשית א, לא; ב"ר ט, ז) 'טוב מאד', פירוש האיך בא הטוב אל המותרות, אלא 'זה יצר הרע', פירוש בשביל שיגביה את עצמו להקב"ה, מחמת שמצייר לעצמו הטוב שיש בהרע מחמת זה יודע הטוב האמיתי שהוא טוב מאד.

וזהו (רות שם, כ-כא) 'אל תקראנה לי נעמי', פירוש שלא תקראו להטוב עולם הזה שהוא הטוב ונועם הוא התענוג, אלא 'קראן לו מרה', פירוש לשון מרא דעובדא שהוא לשון שררה שבזה העולם להקב"ה. וזהו 'כי המר', מה שהקב"ה ברא התמורה שהוא טוב עולם הזה, 'שדי לי מאד' פירוש מחמת זה יגביה את עצמו אל הטוב שהוא הטוב. והנה מה שהש"ת נמשך לזה העולם הוא צמצום אצלו, וזהו 'וה' ענה בי' פירוש מה שצמצם את עצמו הוא 'בי', מחמת עצמי, שאי אפשר לקבל יותר, 'ושדי הרע לי', פירוש מה

שהמשיך את עצמו בבחינת שד שנוכל להניק ממני, הוא מחמת שרצה להיות לי ריע, מלשון ריעות:

פרק תקעד

הנה יש יד הגדולה, ויד החזקה שהיא יראה, כדי שלא יומשך האדם אחר דברים התחתונים, ויהא חזק ביראה, שיפנה את עצמו לצד ימין להקב"ה. והנה התענוג שבזה העולם נקרא צלע, וגם נקרא המשכן - ה' משכן, ששוכן בתוכינו. וז"ש (שמות כו, יט-כ) ידות ולצלע המשכן השנית, כי החכמה נמשכת דרך ו' מדריגות. וזהו 'ידות', פירוש הוא היו"ד שהיא חכמה, נמשכת 'ולצלע' דרך ו' דרגין. 'המשכן', פירוש שתראה לחבר הה' משכן שבנו לה' 'שנית' - להתענוג עילאה, וזהו הב' ההי"ן שבהוי"ה א' תענוג עילאה וא' תענוג תיתאה:

פרק תקעה

הנה כתיב (תהלים נ, טז) ולרשע אמר אלהים מה לך לספר חוקי. כי כתיב (שמות יג, י) ושמרת את החוקה הזאת למועדה מימים ימימה, כי הנה יש חוקים בתורה שהוא בלא טעם, ובוודאי אי אפשר לעשות זאת העובדא וישיג תענוג מזה ולהאיר אותה המצוה. וזהו 'ושמרת את החוקה הזאת למועדה', פירוש לקשט אותה בכל מה דאפשר, ואיך יכול לקשט אותה, וזהו 'מימים ימימה', כי הלא בתורה יש כמה מצות שיש בה טעם ותענוג, ובוודאי יכול לעשות אותה בדחילו ורחימו כי יש בה טעם, ועי"ז יכול להאיר אח"כ גם אותה מצוה שהוא החוק, וזהו 'מימים' שהוא דכר, 'ימימה' לנוקבא. וזהו ולרשע אמר אלהים מה לך לספר חוקי, פירוש להאיר החק, הלא אם ראית גנב ותירץ עמו (תהלים נ, יח), כי בזה המצוה יש בה טעם שהוא ואהבת לריעך כמוך (ויקרא יט, יח), ואם כן האיך אתה יכול להאיר החוק.

וזהו שאנו סופרין בלילה, שממשיכין אור להלילה שהוא חשכות, ועל כן יראה האדם שיתקשר ביום להקב"ה ועל ידי זה יכול להאיר אף בהלילה, כי בלא זה במה יאיר בלילה. ועל כן בשבועות אין ישינים כל הלילה, שכבר המשכנו כל כך אור עד שנעשה כולו יום.

הנה כתיב (תהלים קז, כו) 'יעלו שמים ירדו תהומות נפשם' וגו', פירוש מפני מה פעם אחת יש לאדם עלייה ופעם אחת ירידה, מפני ש'נפשם' פירוש רצונותיהם, 'ברעה תתמוגג', פירוש בטל במציאות הרעה ונתמוגג בו. וזהו (שבת לא.) מפני מה 'ראשם של

בבליים', כי עולם הזה נקרא בלבול ועל כן הוא צריך להתקשר בהדעת שלו להקב"ה, 'סגלגלית', פירוש עגולות, פירוש פעם עולה ופעם יורד. 'מפני שאין להם חיות פקחות', פירוש כי האדם צריך להנהיג את עצמו, מתחלה צריך לתקן כל הפגמים שלא יפול חס ושלום בתאוות עבירה שהוא רגיל בה, ואחר כך כשהוא נפרד מכל התאוות אזי יכול להדבק בהקב"ה, וזהו שאין להם חיות פקחות, כי תיכף הוא רוצה להדבק בהקב"ה, וע"כ אחר כך נופל מחמת שהוא רגיל בהתאוות. וזהו (תהלים נא, ה) וחטאתי נגדי תמיד, כי הלא הקב"ה אמר לו ע"י נתן הנביא (ש"ב יב, יג) גם ה' העביר חטאתך לא תמות, אלא שהוא רצה שיהא לו כל כך תאוה כמו שהיה לו לבת שבע כך יהא לו להקב"ה, וזהו וחטאתי נגדי תמיד, אבל אדם אחר צריך לראות מתחלה שישבר אצלו כל התאות ואח"כ יוכל להדבק בהבורא:

פרק תקעו

הנה למה נקרא שמה מגילה, שמגלה לנו הקב"ה בזה העולם. וזהו (רות א, ב) 'ושם האיש אלימלך', שאלי הוא המלך, 'ושם האשה' פירוש על ידי מה אנו יכולים לחבר עצמינו להשי"ת והשי"ת לנו, וזהו 'ושם האשה נעמי' שהוא התענוג, על ידי התענוג שאנו משיגים להקב"ה עי"ז הוא מתחבר אלינו, וע"י התענוג שהוא משפיע אלינו אנו מחברין עצמינו להקב"ה. 'ושם שני בניו' פירוש במה שמנהיג את העולם, 'מחלון וכליון', כי מחלון הוא מדת רחמנות מלשון מוחל, וכליון הוא מלשון כליה שהוא מדת גבורה, כי אין הרחמנות חל אלא במי שחס ושלום לא יועיל לו גבורה, אז הקב"ה מרחם עליו כדי שלא יהא נדח ממנו נדח. ועל כן אנו צריכים תחלה לעבור דרך הגבורה שהוא הכליה, לכלות מאתנו הרע כל המדות הרעות, ואחר כך יוכל לחול עלינו הרחמנות של השי"ת, ואח"כ יחול עלינו התענוג, ואח"כ יכול להיות אלי מלך:

פרק תקעז

הנה כתיב (תהלים צא, יד) כי בי חשק. איתא (תקו"ז כ:) חש"ק אותיות חולם שורק קמץ, כי הקב"ה נקרא חולם, שהוא למעלה מאתנו, והג' מדות שעושה ע"י העובדא נקרא שורק שהוא גדולה גבורה תפארת, כי בהיראה מחזיק יד ימין האהבה, אך צריך להיות מתחלה קמץ, שקמץ מכל התאוות עולם הזה, ואחר כך יוכל להשיג השורוק להחולם שהוא הקב"ה:

פרק תקעח

ערפה (רות א, ד), עורף ה'. בכל אדם יש בחינת עורף הוא הקליפות, וגם זה אי אפשר להיות להם קיום אלא על ידי ה', בחי' המלכות מהקב"ה. רות אותיות תור, פירוש זמן, וכשמחבר הזמן להמלכות שהוא ה' הרי תורה. וזהו (שבת קיג:) דבר חכמה ראה בה, פירוש שגם בהזמן יש חכמה מהקב"ה, ונטל החכמה והתחבר בהקב"ה. וזהו (רות ד, ב) ויקח בועז עשרה אנשים מזקני העיר, בועז נקרא הצדיק, בועז לשון כניסה - שכונס כל השכליות להקב"ה, והיצר הרע נקרא זקן (קהלת ד, יג), וההתעוררות ראשון הוא מהקב"ה, ויש התעוררות מהיצר טוב, והצדיק מחבר אפילו התעוררות היצר הרע להקב"ה. וזהו ענין הספירה, שאנו לוקחין הטוב מהקליפה ומחברין להקב"ה, ועל ידי זה הטוב של הקב"ה נתחבר אלינו, כי טוב נתחבר לטוב. וזהו (משלי ד, ב) 'כי לקח טוב', מחמת שלקחתי מידכם הטוב, 'נתתי לכם תורתי' שהוא גם כן טוב.

והנה יש ז' כוכבי לכת שהם מנהיגים, ויש ב' מנהיגים חמה ולבנה, והקב"ה הוא המנהיג כולם. והנה הז' כוכבים צריכים לקבל חיות ושפע מהב' מנהיגים חמה ולבנה, שאם לא כן מהיכן יש להם חיות לעצמם, הלא הם צריכים תמיד להריק שפע להפעולה. והב' אלו מהיכן מקבלין חיות, אלא שביום הלבנה נתבטל ממציאותה ומקבל חיות מהקב"ה, ובלילה החמה נתבטלה ממציאותה ומקבל חיות. ויסוד הכל הוא ישראל, שהוא הצדיק יסוד עולם, שאנו אומרים (ברכות ק"ש שחרית וערבית) יוצר אור והמעריב ערבים.

וזהו (הגדש"פ) כמה מעלות טובות למקום עלינו, כל המעלות שיש למקום הוא עלינו, פירוש בשבילינו. והנה הב' מנהיגים שבאדם החכמה והבינה שהם אהבה ויראה הם נסתרים באדם, וזהו מצוה בא"ת ב"ש הוא י"ה, שהי"ה נסתרים. וזהו (ישעיה לח, יא) אמרתי לא אראה י"ה בארץ החיים, פירוש וכי שייך לומר כן שלא אראה חס ושלום י"ה, אלא הכי פירושו י"ה בארץ החיים, פירוש שלא אוכל להמשיך המוחין בארץ - למדת מלכות, שיבוא להפעולה להתגלות, נמצא שז' כוכבי לכת מקבלין חיות מחכמה והבינה שהם י"ה, וזהו ט"ו מעלות שכתב בעל הגדה. והנה הצדיק נקרא שד"י, שע"י שהצדיק משיג תענוג להקב"ה הקב"ה משדד המערכות ומשפיע לנו, שאנו לא יכולין לקבל הבהירות, על כן צמצם את עצמו מחמת הצדיק, שראה העובדות שאמר לעולמו די. והנה שד"י אותיות שלשה דברים יחד, שהצדיק שהוא אמצעי מחבר העולם להקב"ה הרי ג' דברים. והנה אצלינו נקרא מעלות, שאנו צריכין לעלות, וזהו ט"ו מעלות, אך אצל הקב"ה נקרא ירידה מה שהיה צריך לצמצם ולחבר את עצמו אלינו, וזהו (שמות יט, כ) וירד ה':

פרק תקעט

הנה כתיב (דברים ט, יז) ואשברם לעיניכם, פירוש שלא היה שבירה אלא לעיניהם, ובאמת להאותיות היה להם עלייה לשרשן, ואצל האותיות אין זה שבירה, רק השבירה היא לעינים:

פרק תקפ

היו נכונים לשלשת ימים אל תגשו אל אשה (שמות יט, טו). הנה ע"י מה בא לאדם התעוררות הוא ע"י התפארות, או שהוא מפאר את עצמו ועי"ז הוא מעורר את עצמו לאותו דבר, או מחמת התפארות הדבר גופא. אך אם יש חס ושלום מניעה אז יש גבורה, שמתגבר על המניעה הזה, וזה הוא יד ימין ויד שמאל, שעם יד שמאל מסייע ליד ימין. וזהו שמשה הוא סוד הדעת (ע"ח של"ח פ"ו), כי הוא היה יסוד מזה העולם, וכשהיה מסתכל בזה העולם אמר (שם טז, ז) ונחנו מה, אך ההתפארות שלו היה בעולם הנצחי בהתפארת הבורא. והנה זה העולם נקרא נשים, שהוא מקבל, וזהו (כתובות נט:) 'אין אשה' שהוא זה העולם, 'אלא ליופי', פירוש אף שהקב"ה הוא מלך גדול ונורא, אעפ"כ יכפול עצמו לזה העולם ונתן לנו הלוחות, וזהו יופי שלו, וזהו (ישעיה מט, ג) ישראל אשר בך אתפאר.

וזהו 'והיו נכונים ליום השלישי', פירוש לאותו היום שהוא משלש הב' ימים, שהוא התפארת שמשלש הב' ימים האהבה והיראה. 'כי ביום השלישי ירד ה'', פירוש שתראו שיוכל השי"ת לשרות ולירד לזה העולם, פירוש שיוכל השי"ת לירד באותו תפארת, שלא יהא תפארת אלא תפארת הבורא יתברך:

פרק תקפא

כתיב (דברים לב, ח) יצב גבולות עמים למספר בני ישראל, פירוש מה שהגביל את עצמו בעמים כמ"ש (ישעיה י, ה) והיה אשור שבט אפי, שיש בהם כח הגבורה, הוא בשביל ישראל, כדי 'למספר בני ישראל', שישראל יהיו נספרים ומאירים על ידיהם, שלא יפלו בחיצוניות רק יהיו דבוקים בהקב"ה. או פירוש יצב גבולות עמים, כי הנה אין זו קיום והעמדה כשהוא מחובר בגופניות, ואדרבא זה נקרא שבירה כשחושב שהוא יש, אך זהו העמדה כשמשבר הדברים הגופנים, כמו שאמרו ז"ל (תמיד לב.) הרוצה שיחיה ימית עצמו עליה, פירוש ימות העצמיות, שלא יחשוב בעיניו שהוא יש. וזהו (בראשית מב, ו) 'ויוסף הוא השליט' מחמת 'שהוא משביר לכל הארץ', ששיבר לכל הארציות. והנה

האומות יש להם חיות והעמדה מחמת ישראל, וזהו 'יצב גבולות עמים', אימתי יש להם העמדה, 'למספר', כשנספר 'ישראל' ומאירים אז יש גם כן חיות להעמים.

הנה אמרו ז"ל (פסחים סח:) אמר רב יוסף אי לאו האי יומא כמה יוסף איכא בשוקא, כי ההתקשרות נקרא יוסף, כי כשמקשר עצמו לאיזה דבר ניתוסף אצלו תמיד תענוג, וכשמקשר עצמו להשי"ת ניתוסף אצל השי"ת תענוג, וכן כשמתקשר לגופניות יש לו גם כן תענוג, אלא שמדריגה זו התחתונה נקרא שוק לשון ברכים, אבל התענוג של הקב"ה נקרא פורת, שנתגדל תמיד. וזהו (בראשית מט, כב) בן פורת יוסף בן פורת עלי עין, פירוש שיסתכל תמיד למעלה מהעין, כי תאוות הגוף הוא למטה מהעין, שיכול לראות בעינא התענוג הגשמי, ואז כשרואה הקב"ה שהוא מקשר את עצמו אפילו לדבר שאינו לפי ראייתו והשגתו רק למעלה מן העין, אז הקב"ה שולח לו המוחין הוא החכמה.

וזהו (שמות יט, ו) ואתם תהיו לי ממלכת וגו', כשאתם תהיו מהוים זה הדבר לקשר למעלה מהעין, אז ממלכת כהנים, אפי' במדת מלכות ישפיע לכם המוחין שנקרא כהן. אך איך יכול להתקשר את עצמו הוא מחמת יהודית, כי אימא עילאה עד הוד איתפשטת (תקו"ז ז.), פירוש כשהבן הוא חכם ומודה ומשבח להאב, אף שהוא אין משיג עצמותו אף על פי כן משיג לו הודיות. וזהו שניקוד הוד הוא בשורוק (שם קכט:), אותיות קשר, והנקודה שניה מהשם של שבועות הוא קמץ, פירוש שמקשר את עצמו אף לדבר שקמץ ממנו, ועל ידי זה נפל עליו הקשר של הקב"ה ושורין עליו המוחין.

והנה יש חכמת משה וחכמת שלמה, חכמת שלמה נקרא חכמת חוץ, וזהו תורה שבעל פה - שיכול להיות תפוסה להפה, וחכמת משה הוא חכמת הפנימית ונקרא רחובות, והנה (שם יט:) מים תתאין בכיין בעיין קריבין לגבי מלכא, שחשקם להיות אצל חכמה עילאה. וזהו (משלי א, כ) חכמת בחוץ תרונה ברחובות תתן קולה, פירוש שרוצה שתהא דבוק בהרחבות שהוא חכמה עילאה, על כן אנו צריכים להגביה המדות לחבר להקב"ה, וזהו ענין הספירה, שאנו לוקחין המדות ומחברים להקב"ה. וזהו ויוסף הוא השליט מחמת שהוא המשביר לכל ארץ מצרים, ששיבר כל מצרים וחיבר להקב"ה:

פרק תקפב

הצדיק נקרא ת"ג (ג"ץ) [ע"ץ], פירוש כמו עץ מוציא הפרי מהשורש אל הפעולה, כן הצדיק מחבר ומוציא זה העולם להקב"ה שהוא הפעולה (תקו"ז כא.), ועוד שעץ הוא לשון יועץ, שצדיקים מהפכין מדת הדין למדת הרחמים (יבמות סד.), הרי הוא היועץ לפני הקב"ה. ונקרא ת"ג, כי כשעלה ברצון לברוא העולם היה ברצון להשפיע לזה

העולם, על כן רצון אותיות צינור, והנה הקב"ה ברא העולם ע"י כ"ב אותיות התורה, הרי האותיות עצמן במדריגותן למטה קצת, כיון שהקב"ה מעולה ומכוסה בהן, ועל כן נקרא האותיות עולה. והצדיק מגביה האותיות ומחברן להקב"ה ועי"ז נעשה רצון הקב"ה שיש לו התענוג על כן הוא משפיע לזה העולם, הרי זה נעשה ע"י הצדיק על כן נקרא צינור, וזהו שהצדיק נקרא ת"ג שהוא כתר שהוא הרצון. והנה כתיב (תהלים קד, כד; זהר ח"ג מג.) כולם בחכמה עשית - בבינה, פירוש כי ע"י הבינה מבין שיש לעולם מנהיג, כי אי אפשר לבירה בלא מנהיג, והקב"ה נקרא 'כל' שהוא כללות כולם, וזהו בחכמה.

והנה פעם כתוב (תפילת ג' רגלים) זמן שמחתינו ופעם זמן חירותינו ופעם כתיב זמן מתן תורתינו, פירוש שבתחילה היינו במיצר, ואחר כך יצאנו ממיצר הרי זו שמחה, וזה (בראשית לא, מב) פחד יצחק, בתחילה פחד ואחר כך יצחק, לשון צחוק. וזמן חירותינו פירוש שרצה להשיג לנו עצם טובו, אלא שהיינו עדיין חירות ממצות ומעשים טובים במצרים, ואחר כך זמן מתן תורתינו, שהשיג לנו עצם הטוב. ועל כן בשבועות לא כתיב ליל, אלא בפסח כתיב (שמות יב, מב) ליל שמורים - ב' שמירות של חסד וגבורה, אבל בשבועות ניתוסף כל כך בהירות עד שאין ניכר שום לילה, וזהו שאין ישינים בליל שבועות. וזהו ענין הספירה שכתיב (ויקרא כג, טו) וספרתם לכם, שאנו ממשיכים כל כך בהירות אור עד שנמשך גם בהלילה, שאין ניכר הלילה. וזהו שהטבילה היא בקדרותא דצפרא (פע"ח חג השבועות פ"א), פירוש כי אנו תחת הזמן ועל כן ניכר קצת שחרורית, אך שנתבטל במציאות תוך הבהירות. וזהו ענין הטבילה - טבל י"ה, פירוש שמערב את עצמו עם המוחין.

והנה כיון שיש קצת חשכות אלינו שאנו תחת הזמן, מסתמא יש גם כן קצת חשכות בהרצון, ומה טעם הוא, כי זהו שלימותו כביכול שיכול להיות אפילו מחוסר, ואם לא היה שום חשכות אין שלימותו, שזה גופא נחסר ממנו שיהא מחוסר: חסר

פרק תקפג

יש ב' צלליים, צלם דהויה וצלם דאלהים. פירוש צלם אלהים יש בכל אדם, וצלם דהויה מי שמחובר בהקב"ה. וזהו (תהלים לט, ז) אך בצלם יתהלך איש, וכל אכין הם מיעוטין (ב"ר א, יד), פירוש 'אך' בצלם אחד, שאי אפשר בלא זה, יתהלך איש. והנה כשאדם רוצה לעשות כלי הוא מקצת גולם עץ, והנה מתחילה צריך לעשות לה יסוד ומושב, וזהו צ' דצלם וזהו נה"י, ואח"כ הוא מחקק אותו הדבר כפי שצריך. והנה ידוע מה שעושה רחבות בכלי הוא בא מחמת הרחבות שיש באדם, והצמצום שבכלי הוא מכח הצמצום

שיש באדם, וזהו חסד וגבורה. ומה שעושה הכלי במדה כך ארכו וכך גדלו הוא מחמת התפארות, שכן הוא תפארת הכלי, וזהו תפארת, וזהו למ"ד דצלם, כי הג' מדות כל אחד כלול מי' הרי למ"ד. והנה כשמצייר על הכלי ציורים הוא בא מכח החכמה, וכשאדם מסתכל על הציורים צריך להסתכל עם החכמה וזה נקרא טעמים, וזהו מ"ם דצלם שהיא חכמה.

והנה הב' צלמים הם א' יסוד אבא והב' יסוד אימא. והנה ההבנה נקרא דמות (תקו"ז קכ. קטז:), שמדמה החכמה להאיברים שהוא הפעולה, וזהו (משלי א, ב) להבין אמרי בינה, אמרי לשון המשכה. והנה הצלם שנקרא דמות אין יכול להשפיע את עצמו למטה מחמת שהוא עצמו מדריגה תחתונה וירא שלא ישאר בחיצוניות, אך צלם הא' שהוא גדול מאוד יכול להשפיל את עצמו, וזהו (תהלים קד, כד) כולם בחכמה עשית, שהחכמה יכולה להיות אף בעשיה. אלא שהצלם דבינה שנקרא דמות אין משפלת את עצמה אלא למי שהוא ישראל - לי ראש, שהשיג מדריגה זו, אבל לא לזה שהוא בחינת יעקב, וזהו (שם צ, יב) ונביא לבב חכמה, שהנביא השיג הדמות על כן בא החכמה להלב. וזהו שיסוד אבא אריך, שיוכל להשפיל את עצמו אפי' לעשיה, אבל יסוד בינה קצר, שאינה יכולה להשפיל. והנה בעשיה יש דיבור שהם האותיות, וזה בא מבינה, דאימא אוזפת מנהא לברתא (זהר ח"א ב.), וזה נקרא אחורי דיעקב, שהדיבור הוא בעקביים, והנה לכך נמשכה החכמה עד לעשיה כדי להגביה אותם. וזהו (שמות יט, ד) 'ואשא אתכם', שאני הוצרכתי להמשיך אליכם, 'על כנפי נשרים', פירוש שהמשכתי וקבצתי את עצמי שיהיה אח"כ נשירה כשיגביה א"ע למדריגה עליונה, הוא כדי 'ואביא אתכם אלי', שרציתי להגביה אתכם אלי.

והנה האומות נקרא עמים, פירוש ע' מים, ע' אהבות יש בהם, ואנו נקרא עמי לשון עימי, או עם י', שמחוברים עם החכמה. ואומות נקרא אלהים, לשון אל הם, שגם בהם יש בהם כח, והתענוג נקרא גם כן אלהים - אלה הם, שגם בהם חכמה והבינה, כי כולם בחכמה עשית, אלא שישראל יכולים להמשיך להם חיות ושפע חדש שמדביקים לעצם הטוב, וזה מתן תורה שאנו מדביקין לעצם הטוב על כן אנו יכולים להמשיך לנו חיות חדש:

פרק תקפד

שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה (ישעיה מ, כו). כי כשעלה ברצונו ראה השעשועים שיהיה לו מכל אחד מישראל על כן ברא העולם, אך אנו לא היינו יכולין להשיג עצם התענוג שאצל הקב"ה על כן חלק במדות. וזהו 'וראו מי', שראה מי המקבלין, על כן

'ברא אלה' לשון רבים שהם המדות. וזהו (ויקרא כג, ד) 'אלה' פירוש בהמדות שנקרא אלה, 'מועדי', תוכל להזמין, כי מחמת המדות יש לנו תפיסה בהקב"ה, וזהו ראשי תיבות אמ"י (ספר הליקוטים ריש פ' אמור) שהוא התענוג, כי בלא המדות לא היינו יכולין להשיג עצם התענוג. והנה כשאנו מחוברים להרצון אנו יכולין להמשיך חכמה, וזהו 'אשר תקראו אותם', אמרו ז"ל (ר"ה כה.) אותם במועדם, כשאתם נקבצין להמדות אז תוכלו להמשיך החכמה, וזהו 'אותם במועדם' ראשי תיבות א"ב שהוא חכמה:

פרק תקפה

כתיב (יחזקאל א, כ) כי רוח החיה באופנים, כי האותיות נקראו אופנים, שהם נגללין אחר השכל, לפי השכל כן הדיבור. ויש ניקוד שהוא התלהבות הלב, שבא אל הלב, וזה ההבל יוצא אל הדיבור שהם אותיות, וזה נקרא ניקוד אצל האותיות, ופירוש ניקוד הוא לשון יקוד אש. והנה יש ה' מוצאות הפה ובכל מוצא יש כמה אותיות, אך הרוח הוא מחברם כל הה' מוצאות והוא נקרא יעקב, וזהו (שם) אל מקום שיהיה שם הרוח ללכת ילכו האופנים. והנה הדיבור הוא מחובר תמיד עם האותיות, כי אי אפשר לדבר אלא עם האותיות, ועל כן נקרא הדיבור ת"ג שהוא מחובר להאות, וזהו איהי תגא, פירוש הדיבור שהוא נקרא מקבל, שמקבל מכל השכליות, והקול הוא ת"ג מחובר להאות, אבל הניקוד אינו מחובר להאות, כי יכול להיות ניקוד בלא אות כמו בתורה שיש אותיות בלא ניקוד. וזה (סוכה ו:) יש אם למקרא, כשבא בקריאה אז הוא בא ע"י נקודות, ויש אם למסורה, כשנמסר ללב אין שם עדיין נקודות.

והנה הלשון הוא ממוצע בין הדיבור להקול ומחשבה, שהוא מחתך האותיות, כי בלא לשון היה יוצא קול פשוט בלא חיתוך אותיות, והחכמה הוא הלשון האמיתי, שהוא ממוצע בין הקב"ה להעובדא, שממשיך הקב"ה להעובדא. והנה כשבא מן הכח אל הפועל, שהבל הלב יוצא מן הלב להדיבור כמו שהיה בהרצון, הרי נעשה נחת רוח להרצון ונעשה אור חוזר להרצון ונעשה לו חשקות להרצון להזמין לו עוד דיבורים. וזהו (ש"ב כג, ב) 'רוח ה' דיבר בי' וגו', כשהרוחניות של השי"ת בי הרי 'מילתו על לשוני', הרי הדיבור מגיע למעלה מהלשון שהוא חכמה, כי אם להרצון שנעשה אור חוזר.

והנה כתיב (תהלים קטז, טו) יקר בעיני ה' המותה לחסידיו, כי הנה טבע הטוב להיטיב להשפיע לזה העולם תמיד, אלא שרצונו להחזיר להטוב לשרשו כדי שיתקרב עצם אל עצמו, וזהו (יחזקאל לז, ג) התחיינה העצמות האלה, פירוש אם זהו חיות שיבוא להעצמיות, וזהו ענין תחיית המתים, אבל אם חס ושלום לוקח הטוב לעצמו אעפ"כ הוא

משפיע לנו כי כן טבעו להיטיב, אך זה נקרא אתר דמיתה, וזהו יקר בעיני ה' המותה לחסדיו, כביכול כבד אליו שיביא אותו לאתר דמיתה. והנה האור שמשפיע לזה העולם נקרא קיפאין, מלשון הקפה, או מלשון צוף, שהאור אינו אלא בהקפה, אבל לעתיד לבוא לא יהא מיתה להחסד של הקב"ה רק שנהיה דבקים בו. וזהו (זכריה יד, ו) ביום ההוא לא יהיה אור יקרות וקפאון, פירוש שלא יהא השפלת האור יקר בעיני הקב"ה, שיהא נמשך אלינו בהקפה, רק שאנו נהיה דבקים בהקב"ה ממש:

פרק תקפו

כתיב חדשים לבקרים רבה אמונתיך (איכה ג, כג), פירוש כי הרגילות של אדם מביא האדם להתחדשות, דרך משל אם רגיל להתפלל תמיד, הולך תמיד ומשיג התחדשות אחר התחדשות. והנה יש אהבה מגולה, פירוש מחמת שרואה העולם העשיה יש לו אהבה אל הקב"ה, ויש אהבה מסותרת, פירוש שאהבה העצמיות מכוסה הוא אצל הקב"ה על כן גם אנו אין יכולין להשיג אותה, וזהו חסדים מגולים וחסדים מכוסים. והנה מפני מה המשיך הקב"ה לזה העולם העכור, הוא ע"י ניצוח כביכול שנצח את עצמו וחיבר את עצמו לזה העולם. וזהו (ב'קדושה') ממקומו הוא יפן ברחמים, מה שפנה כביכול את עצמו ממקומו הוא מחמת הרחמנות, ועל כן הוא מקבל הודיות מישראל שמודים לו על טובותיו, וזהו (ע"ח שכ"ט פ"ז מ"ב) איהו בנצח ואיהי בהוד.

והנה אמרו רז"ל (ברכות ג.) ג' משמרות הוי הלילה וכו', פירוש משמר נקרא מקבל, כי הוא מקבל מהדבר שצריך שמירה, וזהו שיש ג' משמרות - ג' שמירות, א' 'חמור נוער', שיש אדם שכל התעוררות שלו הוא בגופניות וחומריות, ומשמר ב' 'כלבים צועקים', פירוש שהוא מחובר קצת בהקב"ה כדי שיקבל שכר ואומר הב הב ככלב, והמשמר הג' 'תינוק יונק משדי אמו', פירוש שיונק מתענוג הקב"ה כדי 'ואשה מספרת עם בעלה', כדי להאיר השכינה ליחדה עם הקב"ה.

וזהו 'חדשים לבקרים', פירוש כשאנו מבקרים וחוקרים תמיד להקב"ה ע"י ניצוח, אז 'רבו אמונתיך', פירוש נגדלת האמונה אצל האדם. והנה ע"י האמונה מנצח את עצמו נותן הודיות להקב"ה, וזהו הודיות להקב"ה, וזהו (שבת פח.) 'ירחא תליתאי', פירוש ירח שהוא אמונה שיש לה עוד שנים שהוא הנצח וההוד. והנה ע"י האמונה אנו משיגין האהבה, כי ע"י שנגדלת האמונה מאוד באדם נתפשטת אל המדות שהם אהבה, וזהו (ישעיה נה, ג) חסדי דוד הנאמנים. אך יש חסדי אבות, הם עצם המדות, אברהם השיג אהבה שאצל הקב"ה, וכן יצחק השיג עצם היראה, וכן יעקב שנקרא בחור האבות שהיה

מטתו שלימה (ויק"ר לו, ה), כי על ידי מה שאנו משיגין המדות אמיתים, וזהו 'עמא תליתאי'. וכשאדם אין מבין שהוא 'מה', הרי בהמדות עצמן שעובד להקב"ה הוא נופל להגופניות, אבל משה זכה לבינה (ר"ה כא:) והיה מבין שזה העולם הוא 'מה' חיבר עצמו אל עולם העליון. והנה משה היה סוד הדעת (ע"ח של"ח פ"ו), ובוודאי יש ימין ושמאל, רק שהדעת מחבר אותן אל הימין שהוא טוב, וזהו 'על ידי תליתאי'. והנה בוודאי זה נכלל בתורה כיון שנתינתה ע"י משה שהוא סוד הדעת, וזהו 'אורייתא תליתאי'.

והנה נתינת התורה היה רק בשבילינו, כי בשביל הקב"ה אין צריך תורה כי הוא העצם האור, אלא שהתורה הוא כדי להקרא מלך, כי ע"י התורה אנו מודרכין בהדרכותיו על ידי זה נראה שהוא מלך עלינו. וזהו (תהלים קכב, ג) 'ירושלים', פירוש יראה שלם, 'הבנויה', אימתי יש לה בנין, 'כעיר שחוברה לה יחדיו', כשאין אנו רוצים רק לקשר ולחבר את עצמנו להקב"ה אז יש בנין ליראה שלימה:

פרק תקפז

והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע (דניאל יב, ג). פירוש 'והמשכילים' - שמשכילים לאחרים. וכתיב (ויקרא יט, יד) ויראת מאלהיך, דמשמע מקצת אלהיך, פירוש שהקב"ה יתפשט לעולמות תחתונים, שנאמר (תהלים פה, י) לשכון כבוד בארצינו, אפי' בארצות ינוח כבודו, והנה יש שני מיני יראות, שיש יראה מהרצועה לאלקאה, ויראה מעצמיותו, וזהו פירוש ויראת מאלהיך, מזה היראה שהוא מעצמיותו. והנה כתיב (שמות כ, ב) אנכי ה' אלקיך, שיש להויה כיסוים שהוא היראה, וזהו (תהלים פד, יב) שמש ומגן ה' אלקים, שיש להויה מגן, וז"ש (ישעיה כג, יח) ולמכסה עתיק, פירוש שרצה להעתיק כביכול מעצמותו עשה כיסוים שהוא היראה, וע"כ אנו צריכים לעבור אותו הכיסוי. וזהו (דברים י, יב) מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה את וגו', פירוש ששואל מעמנו היראה העצמיות, כי לזה היראה הפשוטה א"צ לשאול כי בע"כ מתיירא.

והנה כתיב (שה"ש ח, ח) אחות לנו קטנה ושדים אין לה, פירוש שאין אנו יכולים להשיג עצם הקב"ה רק חכמתו שהיא היראה, שנאמר (איוב כח, כח) הן יראת ה' היא חכמה, כי דבר המושג, המשיג זה הדבר הוא למעלה מהדבר, אבל עצם הקב"ה אין יכולים להשיג, כי הוא למעלה ממנו. והנה ידוע שהיה שבירה בעולמות כדי שיהיה לנו תיקון, וזה (תקו"ז יז.) עשר תיקונין וכו' עשר ספירין, כי אם לא היה שבירה לא היה לנו תיקון, על כן היה לנו שבירה, והרי נשאר אצלינו רשימה ועל ידי רשימה זו אנו יכולין להשיג עצם התענוג שהיה מקודם, וזה נקרא תבונה, שמחמת הרשימו יכול לזכור את עצמו

מה שהיה מקודם בהשגתו, וזה נקרא רקיע, לשון פריסת אור העצמי. וזה 'והמשכילים יזהירו', אימתי יהיה להמקבל השכל זהירות, 'כזוהר הרקיע', כשהמשפיע עושה רקיע בשכלו.

והנה תבונה בן ובת (זהר ח"ג רצא.), כי כל שיש לו עדיין הדבר ההוא בכח נקרא בן, ואחר כך כשבא אל הפעולה נקרא בת, שמקבל מהכח. והנה זה בא ע"י התקשרות, שמחמת הרשימו שזוכר והוא מתקשר את עצמו הוא משיג לזה, וזהו (תהלים קמה, יד) סומך ה' לכל הנופלים, ע"י התקשרות שמקשר את עצמו. והנה התבונה נקרא באר (עי' זהר ח"א קמז:), פירוש כשמקשר את עצמו אל התבונה לכל הו' מדות שלו אז (במדבר כא, יח) באר חפרוה שרים, אז כל השרים שהם המדות נחפרים, פירוש שנבטלים ממציאותן. והנה ההסתכלות בהדבר עושה רושם, ועל כן הקמת המשכן היה על ידי משה שנאמר בו (שמות כז, ח) כאשר הראית בהר, על כן נשאר בו הרשימה מהראיה. והנה התבונה נקרא שדי, שאנו מניקין מהתבונה, ועוד פירוש שדי - שאמר לעולמו די (חגיגה יב.), שאי אפשר להשיג היניקה מהתבונה כי אם שיצמצם תחילה הו' מדות שלו. וזהו 'אחות לנו קטנה', ההתחברות שלנו קטנה, מחמת 'ושדיים אין לה', שלא היה לנו צמצום.

והנה כתיב (משלי ח, ל) ואהיה אצלו אמון, פירוש שראה הקב"ה העובדות והתענוג שיקבל אחר כך מכל אחד מישראל, הרי מסתמא נכלל התענוג בהתורה כי עם התורה ברא העולם, וזהו (אבות ה, כ) ותן חלקינו בתורתיך, כי כל אחד מישראל יש לו אחיזה בתורה. וזהו ואהיה אצלו אמון, פירוש כי אצל הקב"ה שהוא אינו תחת הזמן יש אצלו התענוג, וזהו 'ואהיה', שאצלינו הוא זמין אנא למהוי (זהר ח"ג יא.), ומאותו התענוג 'אמון' יש לנו יניקה. וזה (עירובין כב.) אין התורה מתקיימת אלא במי שמשכים ומעריב, פירוש שמעריב את עצמו להשכמה שהוא החכמה שנקרא השכמה, שזוכר מה שהיה מקודם:

פרק תקפח

הנה יש עולם שנה נפש (ספר יצירה פ"ו מ"א), פירוש כשעלה ברצונו לברוא עולם נקרא אצלו לשון העלמה, כמו שכל אדם הוא אור פשוט והוא לבנונית, וכשעולה במחשבתו איזה דבר הרי הם אותיות על הלבנונית, שהוא כמו נייר והם מכסין הלבנונית, כן אצל השי"ת נקרא עולם. ושנה, פירוש שהמשיך את עצמו אלינו דרך שינוים, פירוש שאין אנו יכולין להשיג אותו אלא ע"י שינוים וזמנים. ונפש הוא רצוניות, שבכל השינוים מונח רצוניות הבורא, ודרך השינוים אנו יכולין להשיג קדמת השכל. וזהו (שמות יט, יח)

'והר סיני עשן כלו', פירוש עשן לשון שינוים, מפני 'אשר ירד עליו', שהשפיל אלינו כדי שישיגו ע"י שינוים. ועל כן אצל ביכורים לא כתיב שום זמן אלא ביום הביכורים (במדבר כח, כו), כי ביכורים הוא הרצון, כי אנו דווקא צריכין לעבור דרך השינוים אבל אצל הקב"ה לא שייך זה, וזה ענין הספירה מפסח ועד עצרת. וזה מה שאמרו ז"ל (ביכורים פ"א מ"ג) אין מביאין בכורים אלא מז' המינין - כשיגביה הזי' מדות אליו יתברך, אין מביאין ביכורים לפני עצרת (שם), שאי אפשר להשיג האור אלא אם כן שיעצור ויצמצם את עצמו אז יכול להשיג:

פרק תקפט

איתא (פסחים מח:) ג' נשים אחת לשה ואחת עורכת ואחת אופה, פירוש כשרצה הקב"ה להתחבר את עצמו בזה העולם הוצרך להיות שכחה בעולם, כי הגוף אי אפשר להיות לו התחברות אלא ע"י התחדשות, ואי אפשר להיות לו מחמת עצמות, רק שלעתיד לבוא כתיב (ישעיה נח, יא) והשביע בצחצחות נפשך, שהנפש מחמת עצמיותו יהיה ברור וצח וישבע מהצחצחות, אבל עתה אין לו בהירות והתחברות רק מחמת התחדשות נופל עליו התענוג, וזהו (ב"ב קח:) איידי דאתיא מדרשא חביבא ליה, מחמת שדורש תמיד ומשיג לזה על כן יש לו תענוג. והנה מחמת ההבנה מבין שפלותו וגדלות הבורא, וזהו חסד וגבורה, הגבורה שמבין שפלות הגוף, והחסד הוא גדלות הבורא.

וזהו 'אחת לשה' פירוש מים וקמח, מים הוא החסד (זהר ח"ג רנה.) וקמח הוא הגבורה, ועל ידי זה הוא נילוש עם הבורא יתברך. 'ואחת עורכת', פירוש שאחר כך נתפשטת הלישה, כי יש בעולם ששה קצוות, וכן גם כן באדם ב' ידים וב' רגלים והגוף והברית, וזהו שאחר שמבין גדלות הבורא צריך להגביה אלו המדות לו יתברך, וז"ש בתיקונים (קל:) בעי לאמלכה לקודשא בריך הוא על כל איברים דיליה.

'**ואחת** אופה', פירוש כי יש י' היא החכמה, כי החכמה יש לה האמונה וקשר מאוד שאין בעולם אלא קב"ה, וזהו יו"ד לשון יודה. והנה הי' הוא האלף מן אדני עצמו, אלא בתחילה לא בא בהתפשטות ואח"כ בא בהתפשטות, כי י' במילוי הוא יוד, וכן באלף יש יו"ד, י' למעלה ו' באמצע ד' למטה, י' הוא חכמה והוא"ו הוא המשכה והד' הוא המקבל, פירוש כי אלף הוא לשון שררה, כי אין נקרא שררה אלא אם כן יש לו עבד והוא ע"י שנמשך על העבד, ד' הוא העבד דיליה דלית ליה מגרמיה כלום, נמצא הויה הוא אדני. ובמה ניכר אדנותו, כשעושה דין ברשעים שמו נתגדל ונתקדש, וזהו שברא את העמים שיש בהם חלק גבורה מהקב"ה, וזהו (דברים לב, ח) 'יצב גבולות עמים' כדי 'למספר בני

ישראל', מחמת הגבורה מספרים ומאירים הישראל. וזהו 'אחת אופה', פירוש ע"י אש, שיש בהעמים כח אש, שאין ניכר אדנותו אלא ע"י הגבורה שהוא המל'. וזהו שאמרו ז"ל (שבת פט.) למה נקרא שמו סיני שירדה שנאה כו'. וזהו (דברים לג, ב) 'ה' מסיני בא', פירוש אימתי ה' בא, כשיש לנו שנאה להיות מקושרים בהמדות לדברים גופנים, אך מחברים אותם להשי"ת, אי אפשר להשיג שיהיה לנו זריחה מהקב"ה אלא אם כן שמשער מקודם גדלות הבורא, וזהו 'וזרח משעיר למו':

פרק תקצ

הנה התורה ניתנה מגילה עפה (זכריה ה, א עיי"ש), כי התורה היתה נמשכת אלינו מצד החסד, אלא שלא היינו יכולים לסובלה מחמת רוב הבהירות שבה, על כן ניתנה התורה אש שחורה על גבי אש לבנה (ילקו"ש דברים תתקנא), והשחרורית מצמצם הלבנונית שבה מלהתפשט. אך כדי שלא יכסה השחרורית את הלבנונית כולו, על כן יש קו ירוק שהוא אש ירוק הממוצע, וזהו (שבת פח.) אורייתא תליתאי ולעמא תליתאי, פירוש כי יש שחרות שהוא גבורה בעולם, ואנו צריכין לעבור דרך הצמצומין. וזהו (שה"ש א, ה) 'שחורה אני', לשון אם תשחרינני, פירוש בתחילה צריך לשחר להקב"ה ולהשחיר את עצמו, ואחר כך 'ונאוה', אחר כך יבוא לך הייפות והקב"ה נוה שלך הדירה. אך מחמת מה מכריח לאדם לעבור דרך הצמצומין, הוא מחמת ששורש הקשר שיש באדם מושכתו לשרשו, זהו עמא תליתאי.

והנה למה ברא הקב"ה הצמצומין שיהא צריך לעבור אותו, הוא שאם היו תופסין בהקב"ה בהזכות ולבנונית שבו בלא צמצום רק כמו שהוא האדם מגושם היה מושך חס ושלום הלבנונית לקליפה, אך אם עובר תחילה דרך הצמצום אז הלבנונית יקר בעיניו ושומרו מהקליפה, הרי הצמצום אינו אלא כדי להשיג הלבנונית. וזהו (סנהדרין מב.) אלא להקביל פני אביהם שבשמים פעם אחת בחודש, פירוש אף שהלבנה נקרא מקבל מהשמש שהוא צמצום, אלא שכל זה הוא כדי שישיג הלבנונית והפנימיות שבשמים. וזה שאמר אביי (שם) הילכך צריך למימר מעומד, פירוש כי עיקר הכוונה להשיג הדכר שהוא נקרא עולם העמידה, אבל נוקבא נקרא עולם הישיבה שאין לה אלא מה שנותנין לה ושומרת אותה. וזהו (שה"ש ג, ו) 'מי זאת עולה', פירוש ע"י מה יהיה עלייה להזאת שהוא מקבל, 'מן המדבר', כשהוא עושה את עצמו כמדבר שהוא הפקר לכל, כמו שאמרו ז"ל (תנחומא חוקת - כא) אין התורה מתקיימת אלא במי שמשים עצמו כמדבר,

שעובר דרך הצמצום תחילה, אבל באמת שהצמצום אינו עיקר שיהא נשאר לעולם מדבר ובשחרורים, רק צריך לעבור אותו:

פרק תקצא

כי עוף השמים יוליך את הקול ובעל כנפים יגיד דבר (קהלת י, כ). כי כל אדם הוא דבוק בהקב"ה, ויש אדם שהוא דבוק רק באמונה לבד, וזה נקרא 'עוף השמים', שמעופף לשמים, ועל כן יוליך את הקול, פירוש כל מה שיצטרך לו וכל הדיבורים שיש בו בהלב מוליך להקב"ה, פי' מבקש מהקב"ה. אך באיזה ענין נמשך ההשפעה על האדם מהשמים למלאות חסרונו, הוא בזה הענין, כי בתחילה נמשך בקשרו להמוחין של הקב"ה, והצדיק שהשיג המוחין שהוא למעלה מהמוחין יכול להמשיך משם השפעה. וזהו 'ובעל כנפים יגיד דבר', שהצדיק נקרא 'בעל כנפים', כי כנפים הם האהבה והיראה שהם המוחין שנקרא י"ה (תקו"ז כה:), והצדיק נקרא 'בעל כנפים' - בעל המוחין, כי הוא משיג אותם, הוא 'יגיד דבר', יכול להמשיך הדבר מלמעלה למלאות חסרונו. וזהו (שמות יד, לא) ויאמינו בה' ובמשה עבדו, כשיש לו האמונה בה' אז ובמשה עבדו, נמשך ע"י משה להעובדא.

והנה הדרכה של העולמות הוא כך, מתחילה אמונה, שיקשור את עצמו להקב"ה ע"י האמונה, ואחר כך יראה להתאמץ שישיג התפארות, וכיון שמשיג אז יש לו אהבה לזה ועל כן יש לו גם כן גבורה נגד המונעים אותו, ואחר כך יכול להשיג להראש להמוחין, ואז יכול להמשיך השתנות אל העולם. וזהו (אבות פ"ה מי"ד) הולך ואינו עושה שכר הליכה בידו, מפני מה יש שהולך בעולמות ואינו יכול לעשות השתנות, מפני ששכר הליכה בידו, מחמת שזה חשוב בעיניו שהולך בעולמות, אלא צריך שיכוין רק לעשות רצון הקב"ה:

פרק תקצב

הלומד מחבירו פרק אחד או כו' צריך לנהוג בו כבוד (אבות פ"ו, מ"ג), ולכאורה היה הוה אמינא שזה הכבוד הוא דוגמת כבוד שכתוב אצל כיבוד אב שאיתא בזוהר (ח"ב צ.) דא קודשא בריך הוא, ואם כן הרי זה גסות להרב, על כן אמר 'ואין כבוד אלא תורה', שלגבי הרב אין כבוד, אין רשאי ליקח מזה כבוד, 'אלא תורה', פירוש שהוא מצוה אצל התלמיד לנהוג בו כבוד:

פרק תקצג

תקנו לומר (ברכות ק"ש שחרית) יוצר אור ובורא חושך כו', והכתיב בפסוק (ישעיה מה, ז) ובורא רע. כי הנה 'כל' הוא נקרא הצדיק (זהר ח"א לא.), כי הנה בחכמה ובהבנה יש עצמיות הקב"ה ואין שם מקום פנוי ליטול החכמה והבינה לעצמו, אלא מאיזה מקום בא הבחירה, הוא מחמת שהוצרך הקב"ה לברוא כח האני באדם כדי שיעבוד הבורא, שאם לא כן לא היה יכול לעבוד אותו, ומחמת זה כח האני הרשע לוקח לעצמו אפילו החכמה והבינה, שהוא החכם הוא המבין, ובזה כח האני שם הוא מקום פנוי שברא הקב"ה הבחירה או ליטול לעצמו או להגביה להקב"ה, אבל הצדיק מבין האמת ומגביה הכל להקב"ה, הרי הצדיק בורא הכל ממש. וזהו יוצר אור ובורא הכל, הוא הצדיק, בורא לשון בוררין מקום פנוי, שמגביה האני להקב"ה, אבל אצל הרשע כתיב ובורא רע, מחמת המקום פנוי שהוא הבחירה כח האני נוטל לעצמו החכמה והבינה:

פרק תקצד

הנה כתיב (איוב לח, לו) מי שם בטוחות חכמה ומי נתן לשכוי בינה, כי כתיב (ויקרא כה, יג) בשנת היובל הזאת תשובו איש אל אחוזתו, דהנה שכוי הוא התקשרות, אך כשהוא מכיר גדולתו יתברך אז נפסק ממנו כל שאר התקשרות. וזהו (תהלים קמו, ז) מתיר אסורים, פירוש שמתיר כל ההתקשרות, ובפרט בשבת שהוא נייחא דכולא (זהר ח"ג קכג.), ושבת לשון שביתה, ששובת מכל שאר הדברים המונעים אותו מעבודת הבורא. וזהו 'בשנת היובל הזאת', פירוש כשמשנה ההנהגה שלו, יובל לשון הנהגה, אך ורק הוא מקושר בהקב"ה, 'תשובו איש אל אחוזתו', כי לכל אדם יש אחיזה בהקב"ה. וזהו 'מי', כשמבין מי הקב"ה שהוא גדול ונורא, 'שם', הוא משים, 'בטוחות', אפי' בדבר שהוא טח ומכוסה מחכמה משים החכמה בה. אך במה יכול לעשות זאת, לזה פירש הפסוק 'הנותן לשכוי בינה', פירוש כשנותן להתקשרות שלו בינה אז יכול להמשיך אף לדבר שהוא טח ומכוסה החכמה:

פרק תקצה

ואומר עד פה תבא (איוב לח, יא) שלא להתפשט את עצמו אף לדברים אסורים, פירוש שצריכים מאוסרים במקומם, כי מחמת שהחיות בהם מעט והלבוש גסה יש יראה חס ושלום שלא יוכל לחזור לשרשו:

פרק תקצו

או יאמר כי יש ים החכמה (זהר ח"ב יט:), כי החכמה מחמת רוב בהירותה נקרא ים, וזהו האומר לים, שהיא חכמה, עד פה תבוא, פירוש שהחכמה יכול להתפשט את עצמה עד הדבור ולא יותר. והנה החכמה משפיע להבינה, כי כתיב (קהלת ה, י) ברבות הטובה רבו אוכליה ומה יתרון לבעליו כי אם ראות עיניו, דרך משל כשאדם רואה איזה דבר והוא מספר לאחר אז הדבור של הראשון נעשה מחשבה אצל השני, וכן השני לשלישי עד כולם, וזה נקרא זיוג, שמזווג א' עם ב', וזהו אכילה - מלשון (משלי ל, כ) אכלה ומחתה פיה, אך מה יתרון לאדם הראשון אינו רק ראות עיניו, וזהו כי החכמה מתפשטת בהמחשבה, והמחשבה להמצייר, והמצייר לקול, וקול לדבור, אך מה יתרון להחכמה עצמה אינה רק ראות עיניו, פירוש שעשועים שיש לה מהדבור, כי בדבורים יש אותיות וקול וצירוף אותיות. וזהו (בראשית לז, יא) 'ואביו' הוא החכמה, 'שמר הדבר', פירוש שהוא אינו מקבל תענוג אלא מהדבור. והדבור נקרא הולדה לגבי חכמה, אך לפעמים נקרא בן, כשאינו רוצה רק להשפיע תענוג להקב"ה אז נקרא בן, אבל כשרוצה להמשיך ע"י הדבור טובות אז נקרא בת, שהוא מקבל. אך ביום השבת כתיב (זמירות לש"ק - מנוחה ושמחה) בו ינוחו בן ובת, פירוש מי שרוצה להיות בן ומי שרוצה להיות בת יש להם נייחא.

והנה בן בגימטריא כלה, ואף שבכלה יש ג' יותר, אך אי אפשר להיות כלה אלא למי שמנצח את עצמו ליתן הודיות להשי"ת ולהתקשר את עצמו בהשי"ת אז נקרא כלה, אך מי שמחובר בגשמיות אינו נקרא כלה, וזה שאמר פרעה שהוא התגלות (שמות יא, א) כלה גרש יגרש. וזהו (שה"ש ד, יא) 'נופת תטופנה שפתותיך כלה', אימתי יהיה השפת שהוא הסוף שהוא הדבור אמיתי יקרא כלה, כשיהיה 'דבש' שהוא האהבה עצמיות שיש להקב"ה שהיא נקרא דבש, כי מי הקדימני ואשלם (איוב מא, ג), 'וחלב' הוא ממה שאנו יונקים הוא עולם הציור, כשיהיו 'תחת לשונך', פירוש שהם יהיו מלובשים בהלשון שהוא הדבור שלך, פירוש שלא תרצה לעשות רק רצון הבורא ולא לצורך עצמו אז יקרא הדבור שלך כלה.

וזהו (תהלים יב, ז) 'אמרת ה'', אימתי יהיה ההתפארות של הקב"ה 'אמרות טהורות', אמרות לשון התפארות כמו (דברים כו, יז) האמירך היום, וטהור נקרא בינה, כי טהור מכלל דאיכא טמא (סוכה נב.) אך הוא מחזיר בתשובה, וזהו בינה, וזהו כשיהיה 'אמרות טהורות', פירוש שתראה לקשר ההתפארות להקב"ה אז נקרא 'אמרת ה''. אך מפני מה ברא הקב"ה שיוכל האדם ליקח ההתפארות לעצמו, הוא מחמת זה כי התענוג אינו

שורה רק על ב' דברים, וזהו אהבה ויראה, וזהו שברא שיכול האדם לחבר ההתפארות להגשמיות ואף על פי כן אינו מחבר רק להקב"ה אז יש תוספת תענוג, כי ע"י דאתי מדרשא חביבא ליה. וזהו (תהלים שם) 'כסף צרוף', פירוש שכוסף לצרף 'בעליל לארץ', פירוש להעלות הארציות, על כן צריך 'לזקק שבעתים', פירוש צריך להעביר דרך כל הז' מדות ולהשיג האהבה העצמיות.

והנה יש ג' עליות שיש להאדם ע"י עשיית המצוה, מחשבה דבור מעשה, והנה המחשבה נופלת על המעשה שהוא היסוד, אך צריך לעבור דרך הדבור וזהו תענוג והמעשה, כי כשרוצה לחבר למחשבה צריך ג"כ לעבור דרך הדבור. וזהו (יומא לט.) אדם מקדש עצמו בעולם הזה - שהוא המעשה, כשהוא מחבר להמחשבה, מקדשין אותו בעולם הבא, שהקב"ה משרה המחשבה על המעשה. והנה יש עולם המחשבה ועולם המעשה, עולם המחשבה נקרא הנועם וזהו התענוג, וזהו אין אשה אלא לנועם, כי באשה יש נעימות קול, וזהו נעמה. ועולם הדבור נקרא תמר, שאינו אלא לפרקים, כי המחשבה היא תמידיות על האדם שהיא עיונית, אך הדבור אינו תמיד, וזהו רות שהוא אותיות תור, אך מפני מה כתיב רות יכתוב תור, אלא שהריש דרגין השפיל את עצמו ע"י המשכה לסוף דרגין שהוא התיו, אך אצלינו שאין המעשה אלא לפרקים הוא מחמת שסוף שהוא המעשה היה לה הסתלקות להריש דרגין, וזהו שאצלינו הוא תור.

והנה הדבור נקרא מלך, כי הוא מאחד לכל האברים וכל האיברים צייתין להדבור, כמו שאנו רואין האילם מראה באצבעותיו מה שרוצה לדבר, וע"י הדבור ניכר אם אמת אם לאו. וזהו שאמר יוסף (בראשית מב, טז) ויבחנו דבריכם, אם הוא מקושר עם הי"ה שהם המוחין שהם האמת, כי אמת הצירוף כך, א' אלופו של עולם, ומ"ם הוא הדעת, ותי"ו הוא הדבור. וזהו שהדבור נקרא תפלה כי תפלה לשון התחברות, כי מחבר כל האיברים. וזהו (אבות פ"ג מי"ג) סייג לחכמה שתיקה, פירוש כשמסייג החכמה ומרגיל הדבור לפסוק מהמחשבה אז המחשבה נפסקת מהדבורים קדושים. וזהו שמבקש הדבור מהמחשבה (רות א, טז) 'אל (תפגעו) [תפגעי] בי' במקום שאוכל 'לעזבך', פירוש בדיבורים גשמיים, אך כמו ש'עמך עמי', פירוש שעם שלי הם האיברים כשאתה מחבר להדבור הם גם עמך, יהיה 'אלהיך אלהי', אלהיך שהוא החכמה, כי המחשבה מחובר תמיד להחכמה שהוא כח מה, וזהו אלהיך יהיה אלהי, פירוש שיהיה הדבור תמיד מקושר בהקב"ה:

פרק תקצז

איתא (ברכות כ.) ר' יהודה כד הוי מסיים מסאני הוי אתי מטרא. כי המטר הוא רחמים גדולים, כי אף שכתוב (תענית ב.) גבורות גשמים, זהו לגבי מטר הוא גבורה, אבל אצל המקבלים הוא רחמים גמורים, וראיה שהרי הוא יורד בלי צמצום ומשפיע בין לרעים בין לטובים ואינו נמנע משום דבר, כי אף שמלביש אותו אדם רע, כי מחמת רוב בהירותה אינו ירא לירד אף למדרגה תחתונה, וזהו 'מטר', לשון שמירה, שנשמר מכל דבר רע כי אינו ירא. וזאת ידוע שסוף מעשה במחשבה תחלה, על כן גם המטר שהוא סוף שהוא המלכות וניקח מהרצון, וזהו כתר מלכות, אך לגבי הרצון הוא גבורה, מחמת שאינו רוצה לירד ממקורה ומשרשה, אך כשיורד צריך ללבש את עצמו בלבושין, ואנו כשרוצין לחבר להחכמה צריכין אנו לתפוס מדת המלכות ומחמת זה נוכל להשיג החכמה עצמה. וזהו ר' יהודה כדי הוי מסיים חד מסאניה, ולא נשאר אצלו רק לבוש א' שהיא היראה, אז ג"כ אתי מטרא שהוא הרחמנות:

פרק תקצח

כתיב (איוב לח, ח) ויסך בדלתיים ים וגו'. כי הנה כתיב (תהלים סח, יח) רכב אלהים ריבותים אלפי שנאן ה' בם סיני בקודש, כי כשרוצה הקב"ה להיות רוכב על העולם ושיגביה העולם לשרשו, גלל כן ברא מדת היראה, וזהו 'רכב אלהים', מפני מה רכב הקב"ה על העולם במדת אלהים שהוא היראה, לזה פירש הפסוק 'ריבותים', פירוש שרצה שיגדלוהו ויגביהו את עצמם. וזהו (איוב לב, ח) ונשמת שדי תבינם, כי שד"י הוא צמצום, שאמר לעולמו די. והנה יש שני מיני תענוג, א' שמתענג עם הקב"ה והב' שמתענג מזה העולם, וזהו שאומרים בשבת (תפילת מוסף) מענגיה לעולם כבוד ינחלו, פירוש כי הנה האור טמיר וגליא (עי' זהר ח"ב רל:), שבזה העולם הוא טמיר שהוא מלובש בהגוף, וזהו 'מענגיה לעולם', מי שמענג להגוף שנקרא עולם, שהחיות של הקב"ה לעולם בו, 'כבוד ינחלו', אינם נוחלין רק כבוד שהוא גם כן לבוש, אבל 'טועמיה' שמטעים ומשיג את עצם התענוג אז 'חיים זכו'. וזהו ונשמת שדי, הוא מלכות, שידד המערכות (ס' הליקוטים כי תשא פל"ד), פירוש כשמשדד מערכת הגוף אז יכול להשיג לנשמה. **והנה** החכמה נקרא ים (זהר ח"ג קלז:) מחמת רוב בהירות ועמקות שיש בה, גם בחכמה יש תענוג, כי כולם בחכמה עשית (תהלים קד, כד), פירוש אפי' התענוג. והנה איתא בתיקונים שלעתיד לבוא ישתמשו באיתן, פירוש איתי"ן, א' הוא אלופו של עולם, והי' היא חכמה, ות' הוא סוף דרגין, ונ' הוא התפשטות, וזהו לעתיד לבוא, כי איתן הוא

מדבר תמיד על העתיד כמו אתן. והנה כשמסתלק החכמה ונשאר רק תענוג אז הוא רק תנא שהוא (בראשית ו, ט) אלה תולדות נח, כי התענוג של זה העולם הוא ההולדה מהנחת שהוא התענוג של הקב"ה. והנה כתיב (משלי ח, ל) ואהיה אצלו אמון מלשון אומן, פירוש כי בעולם הציור שצייר השי"ת איך להשפיע תענוג, והקב"ה אינו תחת הזמן אז היה התענוג, וזהו ואהיה אצלו, פירוש שהתענוג נקרא אהיה שעתיד להיות ואצל הקב"ה אז היה כבר כי הוא אינו תחת הזמן, וזהו אמון, כי הוא אומנתו. ואצל הצדיקים הדבור הוא עולם הציור שלהם, וזהו (חבקוק ב, ד) צדיק באמונתו יחיה פירוש באמונה שלו שהוא הדבור יחיה אחרים. והנה הי' אין בו שום ציור, כי כל אות צריך לכתוב מתחלה יו"ד, אך המ"ם הוא המצייר, וזהו ים.

והנה התענוג טבע שלה להתפשט, גלל כן ברא הקב"ה צמצום גם בהתענוג, כי הוא רצה שנחזיר התענוג לשרשה, וזהו שדי - יש ד', שהוא צמצום, ואצלינו גם כן מצומצם ע"י אדני שגם בו יש ד', וזהו דלת כשאני צריך לדלת לפתוח אותו הדבר בוודאי הדבר הזה הוא מסוגר ממנו. וזהו 'מי', שזה עולם הציור ראה החכמה תתאה, כי אצלינו הוא מתחלה היוד שהוא החכמה ואנו מחברין להתענוג שהוא המ"ם, הרי הוא י"ם, אבל אצל הקב"ה הוא 'מי', כי מתחלה המ"ם שהוא עולם הציור ועל ידי זה רואה החכמה שלנו, על כן נקרא 'מי' עולם הציור.

וזהו מי סגר בדלתיים ים, שני דלתין, וזהו ד"ד, כי שד"י הוא גם כן לשון שדים, שאנו יונקים מעולם הציור. והנה הדבור אין לה מדה קבועה רק לפי המצייר, והמצייר גם כן אין לה מדה ידועה רק לפי החכמה המשפיע להמצייר, ועל כן אפשר לאדם לצייר אף דבר שטות, אך כשיודע שהקב"ה הוא אחד אז מקשר המצייר שלו בהקב"ה אז דברי שטות נופלין, ומחמת זה נקרא המצייר 'נבכי', שהנבכי דבר שאין לו העמדה, וזהו (איוב שם, טז) ונבכי ים, וז"פ מי, כשחושב תמיד גדלות הבורא, וזהו מי שמצייר אצלו הקב"ה ישכננו עי"ז ישכון שאר הציורין של גופניות, אך מחמת זה ברא הקב"ה שכל אצל האדם להיות ציורין של גופניות, וזהו שמתמיה הכתוב 'אלפי שנאן', מפני מה יש אלפין שמלמדין לדברים אחרים, ותירץ הפסוק 'בם סיני בקודש', כי איתא בגמרא (שבת פט.) למה נקרא שמה סיני שירדה שנאה לעולם, וזהו 'סיני בקודש', שרצה הקב"ה שגם השנאה שהוא דברים גופניים יחבר האדם לקודש שהוא הקב"ה.

והנה כתיב (תהלים קד, טו) יין ישמח לבב אנוש, כי עולם הציור שהוא בינה נקרא יין (זהר ח"ג קכז.), כי יש חכמה בבינה, כמו שאיתא (ספר יצירה א, ד) וחכם בבינה, כי הם ריעין דלא מתפרשין, וחכמה תתאה, וההתפשטות, הרי יין, ובינה נקרא עולם

הציור, ובוודאי למעלה מבינה התענוג כל כך מרוחב עד שאי אפשר לבא בציור. וזהו ויין ישמח, כשמחבר החכמה תתאה להתענוג אז יכול להשיג הרחבות שהיא השמחה. **והנה** כתיב (איוב שם, ו) מי ירה אבן פינתה, כי אבן נקרא היראה, כמו שאיתא (במדב"ר יב, ד) למה נקרא שמה אבן שתיה שממנה הושתתה העולם, וכתיב (קהלת ג, יד) 'ואלהים עשה', פירוש שעשה לזה העולם אינו רק כדי 'שיראו מלפניו', ואין מלך בלא עם (פדר"א פ"ג), פירוש כי מדת המלכות שהיא היראה אינו נראה על עמו על כן נקרא היראה אבן. וגם ענין אחר, מפני מה נקרא היראה אבן, כי הנה התענוג נקרא א', כמו שאיתא (שבת קד.) אתו דרדקי לבי מדרשא כו' א' בינה כו', כי הנה א' הוא יו"ד, כזה **א** 'י הוא חכמה ו' הוא המשכה ובד' יש גם כן נקודה הרי חכמה תתאה, והנה החכמה עילאה הוא מלובש וגם החכמה תתאה הוא מלובש, וזהו אבן - אב ובן, אך האדם יכול ליקח האבן ולחבר לדברים גשמיים. וזהו (תהלים צא, יב) 'פן תגוף באבן רגליך', שתקח אותה חס ושלום למדרגה תחתונה, על כן 'על כפים ישאונך', פירוש אך הקב"ה רצה שיחזירו החכמה תתאה לשרשו על כן ברא מדת היראה. וזהו 'מי', שראה הקב"ה לזה העולם שיכולין לחבר את החכמה לגשמיות, על כן 'ירה אבן פנתה', אבן שהוא היראה, 'פינתה', כדי שעי"ז יצטרך האדם לפנות את עצמו להקב"ה.

והנה כתיב (שם קנ, ו) כל הנשמה תהלל יה, כי נשמה פירוש נ' שמה (פע"ח הנהגת הלימוד פ"א), שנ' הוא התענוג שמה, אך כשמחבר התענוג להקב"ה נקרא נשמה, אבל בלא זה לא. וזה פירוש תהלל י"ה, כשמערב התענוג להמוחין שהם י"ה אז נקרא נשמה, תהלל לשון מעורב. והנה איתא בתיקונים (ראה שער מאמרי רז"ל - שבת) כל הנשמה תהלל, ראשי תיבות כה"ת, כי כתיב (תהלים לד, טז) עיני ה' אל צדיקים, פירוש שההסתכלות של הקב"ה הוא גם כן בהצדיק, אך יש שני הסתכלות, א' חכמה והב' הבינה, כמו שאיתא (בראשית יח, ב וברש"י) וירא וירא - א' ראיה ממש וב' הבנה, וזהו 'עיני' לשון רבים. וזהו (תהלים צא, ח) 'רק בעיניך תביט' פירוש כשתביט תמיד על העינים שהם המוחין פירוש שתחזיר אור חוזר, ואז 'ושלומת רשעים תראה', פירוש שיהיה להם שבירה, וזה צירוף תכ"ה (שער מאמרי רז"ל שם), שהוא ג"כ לשון שבירה, וזהו כשהוא מסתכל על המוחין אז ג"כ הצירוף כה"ת, פירוש שהבינה אינה משפלת עצמה למטה על כן נקרא למטה כה"ת, כי שם האור כהה, אך מתחלה צריך לתפוס את הנ' שערים ע"י מדות, וזהו שיאהב להתענוג ולהתגבר להשיג התענוג ולהתפאר עם התענוג וכו', והם נקרא רגלים, ואף שבאמת הם נקרא ידים אך לגבי המדות שלמעלה

מהם הם נקרא רגלים. וזהו (ב"ב יב:) הרגיל ביין, פירוש שתופס את הרגלים שהם המדות של התענוג, היין מפקחו, פירוש שנופל עליו החכמה.

והנה המחשבה אין לה תפיסה על כן היא מתפשט בקול, וקול גם כן אין לה העמדה ופירוש אלא ע"י הדבור, וזהו בת קול הוא הדבור. והנה המחשבה נקרא אזן, כמ"ש (איוב יב, יא) ואזן מלין תבחן, אך הדבור הוא למי שהוא במדרגה תחתונה אז צריך לחבר עמו ע"י הדבור. וזהו (ישעיה ל, כא) ואזניך תשמענה שהוא דבר מאחריך, פירוש שהדבור אינו אלא למי שהוא באחור ממך:

פרק תקצט

הנה יש משיח בן יוסף ומשיח בן דוד. כי יש אהבה מכוסה ואהבה מגולה, אהבה מגולה הוא רחל, ואהבה מכוסה הוא לאה, ואהבה מגולה הוא משיח בן דוד, כי דוד הוא לשון דד והמשכה, שאנו יונקים מאהבה המגולה. ובחול יש לנו אחיזה בחסדים המגולים, וזה שאנו אומרים בשבת רצה והחליצנו, פירוש שיוצא אותנו מאהבה הזאת רק לחבר אותנו לאהבה המכוסה. אך מחמת מה נופל עליו אהבה המכוסה, הוא מחמת שמתבייש מאהבה המכוסה, וזהו שאנו אומרים בשבת במוסף בא"ת ב"ש, פירוש כשאתה בוש אז נקרא מוסף לשון יוסף, וזהו משיח בן יוסף, כי משיח לשון מדידה, וזהו שמודד לעצמו אהבה המכוסה.

והנה כתיב (בראשית א, י) ויקרא אלהים ליבשה ארץ ולמקוה המים קרא ימים, כי איתא בגמרא (עי' ב"ר יג, יב) למה נקרא שמה ארץ שמריצה פירותיה, ויבשה הוא לשון יבישות, וזהו 'ויקרא אלהים', שהזמין אף 'להיובש ארץ', שיהיה להרצון והריצוי להקב"ה, וארץ הוא גם כן לשון רצון. 'ולמקוה המים קרא ימים', כי מקוה נקרא האהבה המכוסה, כי מקוה אותיות קומה, כי החסדים המכוסים הם עיקר הקומה שלימה, 'קרא ימים', שהזמין במדות, כי אצל הקב"ה מחמת רוב בהירות האור לא היינו יכולין להשיג האהבה המכוסה על כן המשיך אותה במדות, וזהו 'קרא ימים'. והנה המלכות מודדת המדות, וזה שאמר הקב"ה לדוד (תהלים ב, ז) 'בני אתה אני' - פירוש ע"י מדת המלכות שנקרא אני, 'היום ילדתיך', ע"י המדות, וזהו 'היום'. וזהו (שחרית דש"ק - קל אדון) גדלו וטובו מלא עולם, ולכאורה האיך שייך אצל הטוב של הקב"ה השם של גדלות, אך אצל מי שלא השיג עדיין הגדלות מאהבה המכוסה לזה צריך דעת לשון התחברות, וזהו דעת ותבונה סובבים הודו, פירוש שצריך לחבר את עצמו, ותבונה להבין גדלות הבורא, והם מסבבין ההוד של הקב"ה.

והנה זה חסד של הקב"ה שברא מדת היראה, כדי שעל ידו נתגדל, וזהו (ראה פע"ח הסליחות פ"ח) ורב חסד אלהים, זהו רב חסד שלו שברא מדת אלהים שהוא היראה. אך כתיב (תהלים מח, יא) 'כשמך אלהים כן תהלתיך', פירוש כשמך שהוא אלהים כן ההשפעה שלך, וזהו 'על קצוי ארץ', כשמחבר הקצוות להארץ שהוא ארציות, אז 'צדק מלאה ימינך', פירוש שנתמלא הימין שלך דין כמו שהוא שמך ומשפיע על הרשעים גם כן דין כמו ששמך דין. והנה משפט אף שהוא דין כי הוא ממוצע בין החייב להזכאי, אין השם משפט הוא נראה דין, כי יש אהבה מגולה שהוא אינו רק לקיום העולם, פירוש כדי שיחזירו בתשובה, על כן מראה להם אהבה שהוא חסד ואהבה עצמיות, וזהו משפט אף שהוא דין אעפ"כ הוא חסד בשביל קיום העולם. וזהו שאיתא בכתבים שמגבורה דאבא מתחיל חסד דאימא, פירוש אף שהוא גבורה אצלו אך צריך להראות חסד כדי שיחזירו בתשובה ואז יראה גבורתו, וזהו חסד דאימא שמגדלת את בניה.

והנה הצדיק נקרא 'הר ציון' (זהר ח"א יא.), כי ציון היא הנקודה מאהבה עצמיות ובה אין שייך מדה, והם הר ציון כמו הר שמשם צופין למרחוק, והם הצטרכו לעבור דרך כל המסכים ודרך כל המדות עד שהשיגו את הנקודה בעצמו. וזהו (תפילת שמו"ע) המחזיר שכינתו לציון, שהחזיר את השכינה דהיינו ששוכן בנו, לציון, הוא בשביל הנקודה, כדי שנשיג האהבה עצמיות. והנה מי שלא השיג עדיין זה המדרגה אך הוא מקבל מזה הנקודה ומודה לה נקרא בנות שהוא לשון מקבל, וזהו 'בנות יהודה' שהוא לשון הודיות, וזהו אימתי יהיה ש'כשמך אלהים כן יהיה תהלתך', פירוש ההשפעה, כש'על קצווי ארץ', אז 'צדק מלאה ימינך', כשהימין ימלא צדק כמו שמגיע להרשע אז 'ישמח הר ציון ותגלנה בנות יהודה'.

והנה כף הוא כתר, והטעם שברצון הבורא היה גם רצון שלנו ובכל רצון יש כח העשר הרי כ', והטעם הב' כי כל רצוניות נכפפין תחת רצונו וזהו כף שהוא לשון כפופה, וזהו (שם צא, יב) על כפים ישאונך, פירוש שאשא אותך ממעל לכל הרצוניות, כי כל רצון הוא כופף דבר האחר, וזהו (עי' זהר ח"ב פח:) כל דינין איתכפין:

פרק תר

הנה כתיב (בראשית מב, טז) האמת אתכם ואם לא חי פרעה כי מרגלים אתם. כי הנה האדם צריך מאד להקטין עצמו ולידע שהוא אין ואפס, ועי"ז יכול לחבר את הקב"ה לזה העולם. וזהו שאמר יוסף לאחיו 'האמת אתכם', פירוש כי אמת נקרא קטן בערך, כמו שכתוב (מיכה ז, כ) תתן אמת ליעקב, ויעקב הוא הקטן (עמוס ז, ב), וזהו שצריך

שיהיה אצליכם מדת הקטנות ואז תוכלו להתחבר עם הקב"ה, 'ואם לא חי פרעה' אז יהיה החיות שלכם מחובר עם ההתגלות, וזהו 'כי מרגלים' לשון רגלים, שאתם במדרגה תחתונה. וזהו (מגילה יד:) שפיל ואזיל בר אווזא, כי הנה ישראל נקרא אווז, שהם מחוברים עם החכמה, כי א' הוא החכמה, ועם הרחמנות שהוא וא"ו ועם היסוד שהוא וא"ו שני ועם המלכות שהוא הז', וזהו שפיל ואזיל כו', כשישראל מקטינין עצמם ועי"ז עינוהו מטייפין, מלשון טיפין, שהקב"ה מוריד שפע לזה העולם:

פרק תרא

הנה זה העולם מעובה מאד, ואין אנו משיגין רק על דרך זה, מתחלה ה' ואחר כך ו' ואחר כך ה' הב' שהוא הבינה ואחר כך הי' שהיא החכמה, אך אצל הקב"ה הוא משפיע להיפך, מתחלה הי' כו', דהיינו מתחלה לחכמה, ואחר כך להבינה, ואחר כך ליה"ו, ואחר כך להויה דהיינו ליהו"ה, וזהו הויה באחור, שאינו נשלם הויה אלא בזה העולם שהוא אחוריים. וזהו שהויה באחור בזה העולם עולה ע"ב, שהוא מעובה, אך בעולם שלמעלה מזה אין כל כך מעובה, וזהו שהויה התם במילוי עולה ק"ל, ואח"כ כשעובר דרך השני עולמות אז יכול להשיג עצם הויה. וזהו 'ברכו', אותיות רוכב (משנת חסידים מס' הבריאה דערבית פ"ו עיי"ש), פירוש אימתי יכול הקב"ה להיות רוכב אצלו, פירוש שישיג הויה בעצמו, וזהו (ישעיה יט, א) והנה ה' רוכב על ע"ב ק"ל, מתחלה ע"ב ואח"כ ק"ל, דהיינו כשעובר דרך הב' עולמות אז הוא רוכב. וזהו כל רב מבבל, פירוש מחמת מה הוצרך להיות 'רב' - בהרבה לבושים, 'מבבל', פירוש מחמת שזה העולם הוא בלול על כן הוצרך הויה ללבוש בלבושים.

ועוד הנה ה' רוכב על ע"ב ק"ל, פירוש כשהקלות אצלינו גם כן ע"ב, מחמת שאנו רוצים להשיג עצם הויה אז אנו משיגים, וזהו כל רב מבבל, מחמת הבלבול אז הוצרך אצלינו להיות דווקא רב, אבל בלא זה היה צריך להיות הק"ל גם כן ע"ב, וכשאנו משיגין זה אז הצירוף מסופי תיבות 'את ה' המבורך' תה"ך, פירוש שכבר השיגו מדרגה, ותה"ך לשון הילוך, וכשאנו משיגין את עצם הויה אז הצירוף הת"ך, פירוש שניתך האור ברחבות גדול, כי שם אין צמצום כלל, אך בעצם הויה היה ג"כ צמצום כי שד"י הוא מלשון שידוד המערכות, כי אצל הקב"ה אין שייך אפילו עצם הויה, אך אנו אין משיגים זה. וזה שאיתא בכוונות (פע"ח קריאת ס"ת פ"ה עיי"ש) שהשם תה"ך הוא בפנים של שדי, פירוש שאצלינו נקרא בפנים שהוא קודם הויה, פירוש השם הזה הוא קרוב אלינו יותר משם הויה, אך אצל השם שד"י הוא באחור שהוא למטה ממנו:

פרק תרב

כתיב (במדבר י, ב) עשה לך שתי חצוצרות כסף, פירוש כי אנו נקרא חצי צורה, כי אין לנו שלימות אלא עם השי"ת, והשי"ת כביכול נקרא חצי צורה, כי השלימות שלו גם כן על ידי ישראל. וזהו 'עשה לך שתי חצוצרות', פירוש שתראה להבין שאתה בלא הקב"ה אינו כלום, ואז יכול להיות 'כסף' - שתכסוף להקב"ה, וחצוצרות לשון חצי צורות כנ"ל:

פרק תרג

הנה יש חכמה שנקרא 'יש' שהוא זה העולם, ויש חכמה שנקרא 'אין' וזהו חכמת הקב"ה, וזה החכמה בוודאי גדול מחכמה של יש, כי הוא צריך לעבור דרך זה העולם ולכוחות הגופניות בכדי שישיג החכמה של הקב"ה. וזהו שמתמיה הפסוק (תהלים יד, ב) 'היש משכיל', פירוש וכי האיך יכול להיות היש שבמשכיל יהיה 'דורש את ה'', פירוש שיהיה מחובר לדברים הגשמיים ויהיה יכול לדרוש את ה':

פרק תרד

הנה איתא בגמרא (ברכות טז.) טעה בין וכתבתם שבפרשה ראשונה לוכתבתם שבפרשה שניה יחזור לפרשה ראשונה וכו'. כי הנה פרשה א' נקרא השכל, כי הוא מפרש להאדם האיך לדבק בהקב"ה, ופרשה שניה הוא הגוף, על כן כתיב בפרשה ראשונה (דברים ו, ה) ואהבת את ה' וגו', ובפרשה שניה כתיב (שם יא, טז) פן יפתה לבבכם וכל שאר הדברים המדבר בעניני הגוף. וז"ש בפרשה הא' (פסוק ז) 'ושננתם' שהוא לשון חידוד, שיהיו מחודדין (קידושין ל.), ובפרשה ב' (פסוק יט) 'ולמדתם', כי כשרוצה לחבר ולקשר הגוף בהקב"ה צריך שיהא אחדות גמור, וזהו שאהבה בגימטריא אחד, כי צריך אחדות הפשוט, וזהו מחודדין לשון אחדות, אבל בפרשה ב' אינו אלא לימוד בלבד, וזהו 'ולמדתם'.

וזהו שאיתא (ברכות ס:) חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה, ואיך הוא 'חייב' שהוא בלא רצון, כי חיוב נקרא מה שהוא בלא רצון, ואחר כך אומר 'בשמחה', אלא שצריך להרגיל כל כך האחדות עד שיהא בשמחה, וזהו שחייב הוא גם כן לשון חיבה. והנה יש תורה שבכתב ותורה שבעל פה שמפרש להתורה שבכתב, והוא כמו גוף לתורה שבכתב, אך צריך להיות אצלו אמונה על תורה שבכתב. וזהו שיש ב' מיני קשירות, א' קשירה להבורא והב' להגוף, ויש ב' כתיבות, א' שכתוב בהמוח שלו חיוב להבורא וא' שכתוב בהמוח שלו חיוב להגוף.

וזהו 'טעה בין וכתבתם לוכתבתם', פירוש שכתוב אצלו חיוב הגוף, 'יחזור לוכתבתם שבפרשה א'', פירוש שאינו צריך רק שיהא כתוב אצלו חובות הבורא יתברך שהוא פרשה א'. אבל 'כשהגיע ללמען ירבו ימיכם', פירוש כשאני רואה שהוא מקושר בכל המדות בהקב"ה, וזהו ריבוי הימים, אז כשאני רואה שהוא עושה מעשה גשמי דהיינו שהוא מקושר באכילה או בשארי דברים אינו אלא 'סירכא נקיט ואזיל', כי זאת אי אפשר שיבטל הגוף לגמרי ולהדבק לגמרי, כי לא יוכל לעבוד להקב"ה, וזהו כשהגיע לריבוי הימים, שהמדות הם מקושרים בהקב"ה אז לפעמים מה שהוא מחובר להגוף אינו אלא סירכא נקט, פירוש שרוצה שגם הגוף יהיה מחובר בהקב"ה:

פרק תרה

טעם למה הרצועות הם שחורות, פירוש רצועה הוא המשכה מהקב"ה, וזהו כשאדם רוצה למשוך השפעה מהקב"ה צריך לשחור עצמו, אך לא שישחור את עצמו כל עיקר, וזהו שיש הפסק כשמניחין על היד הלבנונית שהוא מרומז אל החסד, שאי אפשר להיות שיהיה האדם בצמצום כל עיקר. וזהו שיעקב רמז בהמקלות תפילין (זהר ח"א ס"ת קסב.), כי על המקלות עשה גם כן מנומר שחור ולובן, וזהו (בראשית ל, לז) מחשוף הלבן:

פרק תרו

הנה כתיב (שמות לז, ב) ויעש הארון עצי שיטים ויצפהו זהב טהור מבית ומבחוץ, פירוש כי משה היה מקושר בהקב"ה כל כך עד שהיה בטל במציאות נגד גדלות הבורא ולא ראה את עצמו כלל, והנה זהב הוא יראה (תקו"ז סט:), ויראה אותיות ראיה, כי אי אפשר לירא אלא ממי שרואה, וזהו כשהשכל של אדם רואה תמיד גדלות הבורא אז נופל עליו יראה, על כן עשה משה כמו שהיה בעצמו, שכיסה הארון של עץ שהוא הגוף בזהב שהוא יראה מבית ומחוץ. וזהו שאיתא (זהר ח"ג קלח.) משה משה לא פסיק טעמא, כי לא השגיח על הגוף כלל, אבל יעקב יעקב פסיק טעמיה, שלפעמים השגיח על הגוף אך כוונתו היה כדי להעלות אותה להקב"ה, וזהו מטתו שלימה (ויק"ר לו, ה), פירוש שכל ההטיה שלו כשהטה עצמו לגופניות היה כדי לעשות שלימות לזה הדבר:

פרק תרז

הנה 'אין' נקרא הרצון והחכמה והבינה, כי א' הוא הרצון שמלמד את האדם וגם מושלת על האדם, וזהו א' - לשון לימוד ולשון מושל, והי' היא חכמה, והן' הוא התפשטות. וזהו (ישעיה מא, יז עיי"ש) האביונים מבקשים 'לחם' היא החכמה, 'ומים' היא הבינה, אך 'ואין', שמחוסרים האין אצלם שהם המוחין. וזהו (תהלים קנ, ו) 'כל הנשמה', אימתי היא נשמה, 'תהלל י"ה', כשמחובר להמוחין:

פרק תרח

הנה כתיב (במדבר ד, כט) ובני מררי למשפחותם לבית אבותם. כי הנה איתא (שבת ל:) כל תלמיד שאין שפתותיו נוטפות מור וכו', אל תיקרי מור אלא מר, פירוש שאינו יכול להשיג המור שהוא הבושם אלא ע"י מרירות. והנה כתיב (תהלים קלה, ד) כי יעקב בחר לו יה ישראל לסגולתו, כי יש סגול וסגולתא (תקו"ז קד: עי"ש), סגול הוא כי יש נקודה בכל אדם, ואהבה ויראה כל אחד גם כן נקודה, וכשהוא למטה מהם הרי סגול, אך כשהשיג המדות אז הוא למעלה מהם הרי סגולתא שהוא כתר. וזהו 'לבני מררי', כשעובר דרך המרירות ההולדה שבא מזה הוא כך, 'לבית אבותם', שיכול להיות בית להאבות שהם המוחין, פירוש שיכול לשרות עליו המוחין:

פרק תרט

הנה יש ד' פנים במרכבה, פני אריה פני שור פני אדם פני נשר, ובוודאי הם גם כן אצל האדם, וזהו כי אריה הוא מלך שבחיות וזהו האהבה שהיא המלך שבחיות, כי לכל דבר צריך שיהיה אהבה, אך האהבה אי אפשר להיות אלא ע"י יראה, שיראה דבר זה, וזהו פני שור, ושור לשון הסתכלות. ופני אדם לשון התפארות, שהוא מתפאר בה. ופני נשר, שלפעמים פונה לדבר שיכול להיות הסתלקות האהבה זה הדבר. וזהו הדרך שצריך אדם לחבר להקב"ה בד' פנים אלו, דהיינו מתחלה יפנה 'פני נשר', אותן הדברים שיכול ליפול מזה הדבר, ואחר כך 'פני אדם', שיפנה את עצמו להקב"ה שנקרא אדם, ועל ידי מה, על ידי 'פני השור' הוא הסתכלות, ועל ידי 'פני האריה' שהוא האהבה יכול לדבק עצמו להקב"ה:

פרק תרי

הנה כתיב (שה"ש ח, ו) רשפיה רשפי אש שלהבת יה. כי הנה יהודה אמר (בראשית מד, לד) איך אעלה אל אבי והנער איננו אתי, כי יהודה נקרא השכינה (עי' זהר ח"ב קג: קד.), שהיא מודה ומשבח להקב"ה, ואנו נותנים לה כח, וזהו (תהלים סח, לה) תנו עוז לאלהים, וכשאנו מחברים עצמינו להקב"ה אז השכינה באה ואומרת להקב"ה חזי במאי ברא אתינא לקמך (זהר ח"ג יג.). וזהו שאומרת השכינה 'איך אעלה אל אבי' שהוא הקב"ה, איך אעלה וגו', 'והנער' פירוש התעוררת שלכם איננו אתי. והנה בשבת יש עלייה להו' ימים, וכשאדם מדבק את עצמו להשי"ת אז ממשיך ו' ימים אחרים ביותר קדושה, וזהו 'שלהבת', אימתי יכול להיות שלהבת, 'י"ה', כשתחבר את עצמך להמוחין שנקרא י"ה:

פרק תריא

הנה התורה נדרשת מקל וחומר (ריש תו"כ), כי יש חומר וצורה, החומר נקרא החומריות שהוא הגוף, וצורה נקרא הקלות שיש באדם שהוא הרוחניות, אך יש ב' קלות, א' מחמת יראה - שמונע את עצמו מחמת יראה מדברים גופניים, והב' מחמת אהבת הבורא גם כן מונע את עצמו מדבר גשמי.

והנה יש באדם ה' איברים, ב' ידים ב' רגלים וגוף, וברית שהוא התקשרות צריך להיות בכל דבר, כשרוצה לפעול איזה דבר הן ביד והן ברגל צריך לקשר את עצמו בכל האיברים בכדי לגמור זה הדבר, על כן הברית שהוא הקשר אינו מן המנין, וזהו (זהר ח"ג רכג:) גוף וברית חשבינן חד. וכשמנצח את הגוף במדת היראה בגבורה אז נקרא ה' גבורות, וכשמנצח את האברים במדת האהבה נקרא ה' חסדים, וזהו (במדבר כא, ה) לחם הקלוקל, פירוש שלוחם עם הגוף ע"י ב' מיני קלות, ולחם מלשון לוחם, הקלוקל מלשון קל קל. והנה הגוף הוא הרכבה מהקב"ה ובוודאי חשקתה תמיד לדבק באין סוף ברוך הוא והיה בטל ההרכבה, על כן ברא אצל האדם כח הזוכר, שמזכיר את האדם אפילו לדברים גשמיים, וגם ברא אצל האדם כח הרגילות, שמרגיל עצמו אף לדבר גשמי, וברגילות יש תענוג, ומהראוי שיקח אותו התענוג ויחבר להקב"ה ולא לחבר את עצמו לגוף אלא על פי הכרח, והתענוג נקרא אם. וזהו (ישעיה נח, יג) אם תשוב משבת רגליך, פירוש 'אם' תשוב, כשאתה רוצה לשוב ולחבר התענוג להקב"ה, משבת רגליך, תראה לשבות את הרגילות שלך, רק לחבר את עצמך ע"י הכרח לגוף.

והנה התענוג מדה שלה לקבל תענוג מכל דבר, והאיך היו יודעים האיברים לפעול איזה עובדא, על כן ברא הקב"ה בתענוג כח המושך, שנמשך לדבר אחד ואז האיברים פועלים זה הדבר. והנה התענוג והכח המושך והה' איברים נקראים שבעת הנרות, וכשאדם מחבר התענוג להקב"ה נקרא פנים, וכשמחבר התענוג להגוף נקרא אחור, שנמשך לאחורים. וזהו (במדבר ח, ב) 'בהעלותך את הנרות', כשאתה רוצה להעלות את הנרות, 'אל מול פני המנורה', אל הפנים של התענוג, כי התענוג נקרא פנים המאירות, 'יאירו שבעת הנרות', פירוש שתחבר השבעה הנרות להפנים של התענוג שהוא ההמשכה לקב"ה.

הנה השכל של האדם הוא דבר שאינו מושג, אך כשמתפשט להבנה אז אפשר קצת להשיג לגבי שכל נקרא 'זעיר' - שנזער קצת, אך אף על פי כן אינו מושג עד שבא בהתפשטות להההבל אז הוא מושג ונקרא יעקב, פירוש שהשכל מתפשט למדרגה קטנה שהוא עקביים. ואחר כך כשמתפשט להדבור נקרא 'רחל', כי כתיב (שמות יט, ג) כה תאמר לבית יעקב - אלו הנשים (שמו"ר כח, ב), פירוש כי על ידי הדבור יכולים להעלות אפילו אותו הדבר שהוא בשכחה, וזהו נשים מלשון נשיון, וזהו יעקב ורחל.

והנה השכל שנתפשט להההבנה נקרא אהיה - זמין אנא למהוי (זהר ח"ג יא.), וההתפשטות נקרא הויה, והדבור נקרא אדני. והנה מהדבור יש גם כן שכל, והשכל נקרא עין, וזהו (תהלים לג, יח) 'עין ה'', כשאתה רוצה לתפוס השכל שבהויה, פירוש עד שלא בא בדבור, זהו 'ליריאיו', כי הירא מגביה את עצמו ומצמצם את עצמו ע"י יראה להקול שהוא ההבל, והנה בהקול יש גם כן כח האדני שיש בדבור, על כן הוא יכול להמשיך בהדבור. וזהו (שמות טו, כו) 'אם שמוע תשמע לקול', כשאתה מגביה עצמך להקול, ושמוע לשון קיבוץ, כמו (ש"א טו, ד) וישמע שאול, אז 'כל המחלה אשר שמתי במצרים', פירוש כי הנה מה שהשכל נמשך להדבור נקרא לגבי השכל מצרים, שהוא במצר, ונקרא מחלה, שהוא צריך ללבוש את עצמו בכמה לבושים עד שנמשך, ונקרא מחלה לשון חולה שהוא חלישת כח, שהאור נחלש, וזהו 'כל המחלה אשר שמתי במצרים', ששמתי בהמיצר שהוא צריך להמשיך בהדבור, 'לא אשים עליך כי אני ה'', פירוש המדת מלכות, כי 'אני' הוא מלכות (זוהר ח"ג רעו.) שיש בהויה, 'רופאיך', פירוש כי יהיה לך רפואה מההבל ולא תצטרך לצמצם את עצמך להדבור.

והנה הקב"ה נקרא שלם, והקב"ה ברא זה העולם אינו רק כדי שהוא יהיה לנו אב ואנו בנים, פירוש שיתגלה בזה העולם מדת הרחמנות. וזהו שיש ד' בנים, כי יש ד' עולמות (ע"י פע"ח המצות פ"ז), פי' כי ישראל עלו במחשבה תחלה (זהר ח"א כד.), וע"י הישראל

ברא כל העולמות, ועל כן נקרא כל העולם בשם ישראל בשם בנים, אך הישראל נקרא בן זקונים, כי הוא הראשון מכל הבנים, וגם נקרא יוסף, כי כשמחבר עצמו להקב"ה אז כל העולמות יש להם עלייה ונאספים להקב"ה. וזהו (בראשית לז, ג) 'וישראל אהב את יוסף', וישראל הוא הקב"ה שהוא לשון לי ראש, 'אהב את יוסף מכל בניו כי בן זקונים הוא לו', ובזה אנו עושים אותו כביכול שלם במה שאנו מקבלין עול מלכותו, כי הקב"ה אינו מחוסר רק בזה המדה מדת מלכות, כי אין מלך בלא עם (פדר"א פ"ג), וכשאנו מקבלין מלכותו אז נשלם גם זה המדה:

פרק תריב

איתא במדרש שלא נבראו משה ואהרן אלא כדי להמשיך את הדבור של הקב"ה לזה העולם. והנה אנו אומרים (בתפילת שמו"ע) אלהי אברהם וכו', פירוש כי האבות השיגו מצד השכל את הקב"ה, אך דורות האחרונים עובדים הקב"ה מצד אמונה, והנפקא מינה כי העובדא מצד השכל יש בו תענוג ואינו מוכרח לאותו דבר, כי ממילא הוא עושה זאת מחמת התענוג, אבל העובד מצד אמונה אין בו תענוג ונקרא חוק, וזהו 'דבור של הקב"ה' פירוש שהוא הנהגה של הקב"ה, שכך רוצה הקב"ה שיתנהג האדם כך.

והנה משה ואהרן היו אחרי האבות, כמ"ש (שמות לב, יג) זכור לאברהם ליצחק ולישראל, וזה הוא זכות, שהזכות אי אפשר להשיג אלא ע"י האבות (ע"י שמו"ר מד, א). והנה איתא במדרש (מדרש תהלים - לו) משה היה במדת הניצוח, כי בהתורה נצח כל האומות, וגם הוא בעצמו היה נברא בכל המדות הרעות אך הוא נצח כל המדות. והנה מי שמעלתו גדול אז רואה בהירות וגדלות הקב"ה יותר ורואה שפלותו ביותר, אך מי שמדרגותו למטה אז אינו רואה כל כך בהירות הקב"ה ואז אינו יכול להיות נכנע, מחמת שאינו רואה שפלותו. וזהו שאיתא (במדבר יב, ג) שמשה היה עניו מכל האדם אשר על פני האדמה, ולא מן האבות, פירוש שהיה עניו מאותן האנשים אשר היו על פני 'האדמה', פירוש שהיו צריכין לפנות לאדמימות, שהיו עובדין להקב"ה מחמת חוק ומחמת זה היו צריכין התגברות נגד הגוף, וזהו 'אדמה' - לשון אדמימות, כי לגביהם היתה מדרגותו יותר גדולה, אבל לא מן האבות:

פרק תריג

כתיב (במדבר י, ב-ד) עשה לך שתי חצוצרות כסף והיה לך למקרא העדה ולמסע המחנות, ואם באחת יתקעו ונועדו אליך ראשי אלפי ישראל. כי הנה החכמה נקרא קודש

(זהר ח"ב קכא.), כי כתר אוכם הוא לגבי עילת העילות (תקו"ז קלה:), מחמת שהוא מקבל תמיד אור מאין סוף ברוך הוא על כן הוא בטל ממציאותו, וההשפעה עוברת עלינו ע"י החכמה, כי כולם בחכמה עשית (תהלים קד, כד), וזהו שהחכמה נקרא קודש שהוא מובדל, כי על ידו עוברת אור אין סוף ברוך הוא.

והנה הצדיק נקרא ת"ג עץ, כי עץ נקרא הצדיק (תקו"ז קא.), והוא הת"ג, כי איתא (זהר ח"ג רל.) אית אמת ואית אמונה, והמקבל נקרא אמונה והם הם האותיות, כי ע"י האותיות נברא העולם, וזהו אמונה לשון אומן, שהם האומנות שעל ידם נברא כל העולם, והצדיק הוא המשפיע על כן נקרא ת"ג.

ועוד כי הנה זאת אנו מקובלים שיש נוצר ונקה (ראה ע"ח שער הכללים פ"ה), כי הנה (זהר ח"ג אד"ר קלג:) אית חסד ואית חסד, כי יש חסד שנקרא 'רב חסד', פירוש מחמת רב חסד של הקב"ה הוא משפיל את עצמו להבן, וזה נקרא שערות קטנות (ע"י ע"ח שי"ג פ"ט), פירוש שמשער ערך להמשיך שכל להבן כדי שישיג אחר כך הרצון האב, וזהו 'ונקה', שמנקה את הבן שהוא מטונף מנקה אותו עד שישיג אחר כך רצון האב ויתחבר לו, וזהו גם כן 'נושא עון', פירוש כי הקב"ה רואה שאנו בגוף על כן לוקח העון על עצמו עד כדי שישיג הבן השכל והרצון. וזהו (שמות לד, ז) 'נוצר חסד', שנוצר אותיות צנור, שמשפיע השכל להבן, 'לאלפים', פירוש שמלמד אותו מעט מעט, וזה 'נושא עון ופשע וחטאה ונקה', ועי"ז כשעובר המדריגות האלו יכול לחבר להרצון, וזהו שנוצר אותיות רצון.

והנה איתא (חסד לאברהם ד, נח) שער גימטריא ק"ס, וזהו קוף מק"ס פירוש שמדמה את עצמו להרצון, ועל ידי מה יוכל להשיג הרצון הוא על הסמך שהוא בינה (ע"ח שט"ו פ"ד) שהיא אם המלמדת את בניה להשיג הרצון. וזהו שאיתא (שם שער ה פ"ד) שת"ג בגימטריא סגולתא ושבא, פירוש כי מחמת מה רצה הקב"ה בנו, הוא מחמת שאנו נקראים עם סגולה, ועל ידי מה אנו יכולים להשיג הרצון, הוא ע"י שב"א, פירוש שאנו מצמצמין הגוף, שאנו מכניסין הגוף בשביה, וזהו שהצדיק נקרא ת"ג עץ.

והנה כל מה שיש למעלה בהעולמות יש בזה העולם, וזה אצל האדם, כי החכמה והבינה הם אצל האדם ריעין דלא מתפרשין (ע"י זהר ח"ג ד.), כי אף שהבינה יש לה כח המצייר, שמצייר להאדם אף דברים הגופנים, אך כשהשכל משפיע להבינה אז הבינה מצייר אף דברים רוחנים, וזה נקרא 'בית ראשון', שהבינה בית להחכמה. והנה החכמה כשהיא נאצלת מהקב"ה נקרא חצי צורה, והבינה מקבלת מהחכמה נקרא גם כן חצי צורה, והם נעשים צורה שלימה ע"י האדם, וזהו ריעין דלא מתפרשים, כשהאדם הוא ממוצע אז

נעשה צורה שלימה, כי היראה והאהבה הם גם כן ריעין דלא מתפרשין, פירוש כשאוהב האדם איזה דבר מתגבר נגד דבר המונע, ועל ידי זה יכול להיות אצלו החכמה והבינה שהם גם כן ריעין דלא מתפרשין.

וזהו 'עשה לך שתי חצוצרות כסף', פירוש שיהיו השני חצאי צורות יהיה להם חשקות לדבק אחד באחד, 'והיה למקרא העדה', פירוש כי הרצון נקרא 'עדה' מלשון קישוט, פירוש שתוכל להשיג הרצון. והנה איתא (שבת קד.) אתי דרדקי ואמרו אלף חכמה אלף בינה, פירוש כי אף שבינה מקבלת מהחכמה נקרא גם כן אלף, שמלמדת למדריגותיו שלמטה ממנו, וזה שנקרא אם הבנים (עי' זהר ח"ג פד.), כי היא מלמדת איך להדבק להרצון. וזהו 'ואם באחת יתקעו', ואם מלשון אֵם, פירוש כשתחבר את עצמך להבינה בלבד, 'ונועדו אליך ראשי אלפי ישראל', פירוש שלא יהיה רק 'אלפי ישראל', פירוש שמלמד אותך איך להדבק לישראל שהוא לי ראש, אבל לא תשיג עדיין להרצון.

והנה המלך יש לו כח המודד, שהוא מודד לפי שיעור המקבלים, אבל לפעמים מסתכל על גדלותו ומודד טובות לעולם יותר מהראוי להם רק מחמת גדלותו הוא משפיע להם. וזהו (דברים לג, ה) 'ויהי בישורון מלך', אימתי מסתכל על מדת מלכות ומשפיע טובות, ו'ישורון' לשון הסתכלות, 'בהתאסף ראשי עם', פירוש כשמתאספים ומחברים את עצמם להרצון של הקב"ה ואז יש להם רצון אחת אז משפיע להם לפי גדולתו, וזהו 'יחד שבטי ישראל', שהם באחדות, שאין להם לכל אחד רצון אחרת. והנה איתא שיש שם שנקרא יחד, והח' הוא במילוי ת"י, וזהו כשמחבר את עצמו להרצון שהוא החכמה זהו י', אז ח"ד, חית לשון שבירה, נשבר הדלת, שהיו אנו מחוסרין קודם, כי כשאנו מחוברין בהרצון שהוא עצם הטוב אז נמשך עלינו טובות גם כן ואז אין אנו מחוסרין כלום.

והנה מפני מה ברא הקב"ה, הוא כדי שיהא ניכר שלימותו, כי מחמת שאנו מחוסרין על ידי זה ניכר שהוא שלם. וזהו (ב"ב טז:) בת היתה לאברהם ובכל שמה, פירוש למדת האהבה, מחמת מה אהב אותנו שאנו מחוסרין כי עי"ז ניכר שלימותו. וזהו (מ"א ז, כו) אלפים בת יכיל, הבת יש לה שני אלפים, פירוש החכמה והבינה, כי הבינה נקרא גם כן אלף כמבואר לעיל. וזהו (במדבר טו, לט) וראיתם אותו, ואיתא בגמרא (מנחות מג:) ראה מצוה כדי שתראה מצוה אחרת, כדי שיכיר בין תכלת ללבן, פירוש שמתחילה יחבר את עצמו להבינה שהיא מלמדת אותו ועל ידי זה יכול לחבר את עצמו להרצון, וזהו שיכיר כו', פירוש כי מתחילה הוא תכלת שהיא היראה שהוא הגבורה (זהר ח"ג רכו: רכז.), ואחר כך ישיג הלבנוניות. חסר:

פרק תריד

כתיב (עמוס ד, יג) מגיד לאדם מה שיחו, פירוש אם ירצה האדם לידע מה הוא, שיחו, פירוש יסתכל בתפלתו אם זכה ונקיה מכל מחשבות זרות אם לאו ובזה ידע מה הוא, ושיח לשון תפלה, כמו (בראשית כד, סג) לשוח בשדה:

פרק תרטו

תקנו לומר (ברכות ק"ש דשחרית) יוצר אור ובורא חושך עושה שלום ובורא את הכל, וכתיב (ישעיה מה, ז) יוצר אור ובורא רע, פירוש בורא לשון ברירות, ופירוש בורא חושך שהוא הרע ע"י הצדיק, לזה אמר עושה שלום ובורא את הכל, פירוש שנעשה שלום בין האור ובין החושך שהחושך יהיה גם כן אור, לזה אומר ובורא את הכל, זה הבורא הוא לשון אור, פירוש שהקב"ה הניח את הצדיק בלא אור רק מסר לו הבחירה, והצדיק נוטל את הרע ומברר גם כן אל הטוב, לזה אומר את 'הכל' הוא הצדיק שנקרא כלליות:

פרק תרטז

נראה כי הקב"ה קרא לנו כרם (ישעיה ה, ז), הוא מפני שהדבר שיש לו גדר נקרא כרם, ומסתמא הגדר הוא גם כן כדמיון האילן עצמו, לכן גם אנו נקראין כרם מפני שאנו דומין ליוצרינו, ופירוש כרם הוא לשון כְּרֶם שהוא הקב"ה, אך אי אפשר לומר כך, רק הקב"ה צמצם אותנו, לכך כרם בגימטריא מצמ"ק.

ולפעמים אנו נקראים כרם, כשאנו מחברים החכמה לשרשה אנו נקרא כרם ה' שהיא רומזת אל החכמה. וזהו (שה"ש א, יד) אשכול הכופר דודי לי בכרמי עין גדי, אשכול הוא הצדיק, מלשון איש כל בו - בו נכללין כל המדות טובות, לזה הוא אומר 'אשכול' הוא הצדיק, 'הכופר' לשון קינוח, פירוש במה יכול לקנח הירידות והצמצום שצמצם הקב"ה עצמו לזה העולם, לזה אומר 'דודי לי', שמדד את עצמו לזה העולם, מלשון מדידה, לזה אומר 'בכרמי עין גדי', בכרם י' כנ"ל, שהוא מרים החכמה לשורשה שהיא עין לשון הסתכלות, גדי לשון המשכה, בזה יכול לקנח הדודי כנ"ל.

וזהו (בראשית מט, יט) גד גדוד יגידנו והוא יגוד עקב, כי הנה גדי פעמים הוא לשון המשכה, והוא גם כן מלשון (דניאל ד, יא) גודו אילנא. והנה כל הנראות בזה העולם הוא נמשך מהקב"ה, אך הצדיק כשראה איזה דבר בהתרחקות מהקב"ה ויש לקליפה אחיזה בה מעלה הניצוץ הקדוש שבה להקב"ה והקליפה נופלת. וזהו גד גדוד יגודנו, 'גד' הוא לשון המשכה, 'גדוד' פירוש כשהצדיק רואה שאיזה דבר נפסק מהקב"ה 'יגודנו'

לגמרי, והאיך, לזה אומר 'והוא יגוד עקב', 'והוא' - החכמה, 'יגוד' - מלשון המשכה, פירוש כשהצדיק רואה וממשיך החכמה לעקב לעקביים, נמצא מחמת רוב הבהירות הקליפה נופלת.

וזהו (ישעיה ג, י-יא) 'אמרו צדיק כי טוב', מפני מה, ולזה אומר 'כי פרי', אפי' מה שהוא בזה העולם, 'מעלליהם' לשון מעל להם, 'יאכלו' - פירוש הם מחברים מה שיש בזה העולם ל'מעל להם' דהיינו הקב"ה. 'ואוי לרשע רע', מפני מה, לזה אומר 'כי גמול' מלשון הגמל, פירוש שהוא פורש 'ידיו', דהיינו האהבה והיראה שנקרא ידים פורש אותם לעצמו, 'יעשה לו', פירוש לעצמו וכנ"ל:

פרק תריז

הנה צריך לכוין בשעת אכילה בשם טפטפיה, וזה השם עולה מזה הפסוק (במדבר יז, יא) קח את המחתה וכפר על העם. כי הנה קטורת הוא שמקשרין להקב"ה, ובעצם יש חיות אך הוא מלובש, על כן צריך להביא במחתה שהוא לשון חותה בגחלים, שחותה אותם להקב"ה, וזה בינה. והנה כשמחברים להחכמה אז יש להם עלייה, כי בחכמה איתברירו (ע"י זהר ח"ב רנד:), וזה אי אפשר להיות ע"י מלאך, כי אי אפשר לקשר את עצמו לזה העולם הקטן בערך, אך ורק זהו ע"י הצדיק. וזהו (איוב כ, טו) 'חיל בלע', פירוש חיל שהוא הכח והתמצית שהוא המוח שהוא החכמה, 'בלע', פירוש נבלע בלבוש, 'ויקיאנו', פירוש ויקיאנו, ו' מלשון ווים, פירוש שמקשר אותם להקב"ה, אז 'ויקיאנו' - שנופל הלבוש. אך איך בא הלבוש, ע"י התענוג ומחמת התענוג והחכמה מלמדת אותו ללבש את כל דבר.

וזהו 'קח את המחתה', פירוש שתקשר את כל דבר להקב"ה, ופירש הפסוק האיך לקשר, 'וכפר על העם', דהיינו ישראל, פירוש כשתהיה על בני ישראל, כשתחבר להקב"ה שהוא לי ראש, אז 'ויכפר' - תוכל לכפר ולקנח את הלבוש. אך בצדיק צריך להיות מדת האהבה לאותו דבר, וזהו ט"פ, שמקטין את עצמו לזה הדבר, וצריך להיות אצלו מדת הדוחה, כי במדת האהבה הוא מקשר את הפנימיות שבדבר הזה להחכמה, ובמדת הדוחה שהיא טף שני הוא מדחה את הפסולת, וזהו השם טפטפיה, שמחבר את השני טפין להי"ה שהוא חכמה והבינה:

פרק תריה

הנה אצל האדם יש במחשבה חכמה בינה דעת, פירוש מימין ומשמאל וממוצע, כי החכמה מלמדת האדם תמיד האיך לדבק בהקב"ה, והבינה יש לה כח המצייר ומציירת לפעמים אף אל הגוף, פירוש דברים שהגוף צריך, והדעת הוא הממוצע, וזה במחשבה. ובכח יש גם כן אהבה שהוא חסד שבא מצד החכמה, והגבורה שבא מצד הבינה, וההתפארת שבא מצד הדעת, וזהו בכח. ובפועל גם כן נצח הוד יסוד שהוא התקשרות, וזהו (עי' ע"ח שער כח) תלת כלילן בתלת, השלשה שבמחשבה כלילין בתלת שהם בכח, והג' שהם בכח כלילין בתלת שהם בפועל. ואצלינו שאנו הולכין מתתא לעילא הוא כך, שאנו מנצחין את עצמינו ונותנין הודיות להקב"ה ומקשרין עצמינו להקב"ה, אז הקב"ה אוהב אותנו ומתנגד נגד המתנגדים שלנו ומתפאר עמנו, ואחר כך נופל עלינו המוחין שהם טעמי המצות, ונקרא גם כן ג' כלילן בג'.

והנה מהראוי שכל אדם יהיה לו רצון אחד עם הקב"ה, אך מ"מ מה צריך לעבור דרך מדות עד שישיג זה, מחמת שהאדם מחובר לגוף, על כן עשה אצלינו רצון אחר שלא ליקח חס ושלום רצון הבורא ולחבר להגוף, (אף) [אך] כשעובר דרך המדות ומשבר כל כוחות הגוף אז יכול להשיג רצון הבורא שיהא איהו וגרמוהי חד. וזהו (חגיגה יב.) אור ששימש בו' ימי בראשית וראה שאין העולם כדאי לו, מחמת שהם מחוברים לגוף, על כן גנזו לצדיקים לעתיד לבוא, פירוש מי שיבא למדריגה זו שישבר כל המדות שלו ויחבר להקב"ה.

ועוד טעם למה הקב"ה ברא אצלינו רצון אחר, מחמת שרצה הקב"ה שנהיה עבדים שיקרא מלך, ואלו היה רצון אחת לא היה ניכר מדת המלכות, אבל כשיש אצלינו רצון אחר ואף על פי כן אנו נכנעין תחת רצונו אז ניכר המלכות של הקב"ה. והנה המלכות של הקב"ה נקרא השם של הקב"ה, ואיך ברא אצלינו רצון אחר, במדת בינה שציירה איך לברוא זה העולם כמו שצריך להם, וזהו (תקו"ז כג.) בינה מקננת בכסא, פירוש שרצון השי"ת הוא מכוסה כי יש לנו רצון אחרת, וזהו עולם הבריאה, ובריאה לשון הסתכלות, שהסתכל איך צריך זה העולם.

וזהו (ישעיה מג, ז) 'כל הנקרא', פירוש מה שהזדמן רצון אחרת, וקריאה לשון הזמנה, הוא 'לשמי', כדי שיקרא מלך, 'ולכבודי', שאתגדל ואתיירא ואתרומם על העולם. וזהו 'בראתיו', מחמת מה הוצרך עולם הבריאה, 'ויצרתיו' ומחמת מה הוצרך לצייר ולקשור אצלינו חיות מהקב"ה, כי מחמת שבינה מקננת בכסא, פירוש שרצון הבורא מכוסה מאתנו, על כן ברא הקב"ה אצלינו חיות מהקב"ה ועי"ז אנו יכולין לקשר ולהשיג רצון

הבורא, וזהו מחמת מה הוצרך לצייר אצלינו, ופירש הפסוק 'אף עשיתיו', פירוש מחמת שרציתי שיהא גם העולם המעשה, ואלו היה רצון אחד היה בטילה ההרכבה על כן ברא אצלינו רצון אחר, ומחמת זה הוצרך לצור ולקשר החיות שלו עלינו כדי שעל ידי זה נוכל להשיג הרצון הבורא.

והנה כשאנו משיגין הרצון נקרא ג' כלולין בג', פירוש מחמת שמנצח את עצמו ונותן הודאות בוודאי אינו משיג הטעם מהמצות, כי אלו השיג הטעם לא היה צריך לנצח את עצמו וליתן הודיות ולקשר עצמו להקב"ה, ובוודאי כשצריך לקשר אינו משיג הטעם עדיין, ואחר כך משיג האהבה, כי מחמת אהבת הקב"ה בטלו כל האהבות שלו ומתגבר לדבר זה, ומחמת זה מתגבר מחמת התפארות דבר מה, ואחר כך משיג המוחין שהם טעמי המצות. וזהו (זהר ח"א ס"ת קנא:) שדה חקל תפוחין, כי נצח הוד יסוד נקרא שדה העומד לזריעה, ותפוחין נקרא גדולה גבורה תפארת, כי מה התפוח יש לו כמה גוונין אדום ירוק ושאר גוונין כן הג' מדות הנ"ל, כי כל מדה גוון בפני עצמו, ואחר כך נקרא קדושין המוחין, שהם מובדלין.

והנה נה"י נקרא ג' אנשים, וזהו (סוכה נג.) 'רגלוהי דבר אינש', הוא הרגילות של האדם וזה נצח הוד יסוד שצריך להרגיל עצמו להשיגם, 'אינון ערבין', פירוש שמערבין את האדם לאיזה דבר שירצה, כי על ידם יכול להשיג אפי' המוחין, וזהו 'לאתר דמתבעי תמן מובילין ליה'. וז"ש אצל אברהם (בראשית יח, ב) והנה ג' אנשים נצבים עליו, פירוש איך יכול להיות מצב, על ידי ג' אנשים. וזהו שנקרא רגלים (ספר הליקוטים פ' אמור), מחמת שבקל יכול לחבר אותם אל הגוף. וזהו (במדבר יג, ב) 'שלח לך אנשים', פירוש שתשלח אותם מלפניך, פירוש שלא תקח את האנשים שהם נצח הוד יסוד לעצמך אלא תחבר אותם להקב"ה, ועי"ז 'ויתורו את ארץ כנען', פירוש שתוכל להתיר, מלשון לפתוח הקשר, את עצמך מן הגוף, וזהו 'כנען', שתוכל להיות נכנע ולהכניע הגוף אל הקב"ה תחת רצון הבורא יתברך:

פרק תריט

הנה יש כריעה וזקיפה, פירוש כריעה הוא מה שהגוף הוא המושל, והחיות נכרע ומשועבד תחת רצון הגוף, וזקיפה כשהחיות ממעל להגוף, שהוא המושל בהגוף. אך איך אפשר להיות זקיפה אלא אם כן מתחילה הוא מכריע וממשיך חיות מהחכמה, פירוש שמשיג שהבורא יחיד ומיוחד, אז יכול להיות הזקיפה, שיוכל להיות החיות

מושל על הגוף. וזהו שהשכינה אומרת (איכה א, יד) נתנני בידי לא אוכל קום, פירוש שהחיות לא יוכל לקום מפני הגוף:

פרק תרכ

טעם למה יש בשם אדני ד' אותיות, וכנגדם יש בשם הויה ד' אותיות והוא מעלה את השם אדני. כי אדם מתחלה חושב שהוא אדון ומושל, וזהו א' דאדני, אך מחמת יראת הבורא אז בטל האדנות שלו, וזהו י' דהויה, כי (איוב כח, כח) הן יראת ה' היא חכמה, וזהו י' דהויה מעלה א' דאדני. והנה כשהוא חושב שהוא אדון אז רוצה למלאות אדנותו בכל הדברים, אך לפני זה הוא מחוסר, וזהו ד' דאדני, אך כשמשיג תענוג הבורא אז ממילא הוא נשלם בתענוג הבורא ואינו מחוסר כלל, וזהו ה' דהויה שהוא התענוג מעלה ד' דאדנות. אך כל אדם רוצה שישרה עליו הקב"ה, כמו שאיתא (סוטה כב:) עושה מעשה זמרי ומבקש שכר כפנחס, ונקרא נון כפופה, אך כשמחבר הי' מדות להקב"ה אז נמשך אליו טובות, וזהו ו' דהויה מעלה נ' דאדני. והנה בזה העולם יש עצם החכמה, וז"ש (בראשית ט, ב) ומוראכם וחתכם יהיה על כל חית הארץ, מלשון וחיתכם, פירוש שהחיות שלכם יהיה ממעל לכל חית הארץ, פירוש שתיראו לחבר כל החיות להקב"ה, וזהו שה' אחרונה דהויה שהוא מרמז על מדת המלכות מעלה הי' דאדני, פירוש כשהוא מכיר אדנות הבורא אז מעלה כל מה שיש חיות בכל דבר להקב"ה:

פרק תרכא

הנה כתיב (משלי ג, יט) ה' בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה, ולכאורה איפכא הוה ליה למכתב. אך כי סוף מעשה במחשבה תחילה, פירוש למשל כשהבונה איזה בנין אז בוודאי במחשבתו כדי לדור בו וזה אינו נגמר עד סוף הבנין, כך הקב"ה ברא כל העולמות בשביל ישראל והיה במחשבתו כדי להיות מלך, ובמעשה הם נבראו בסוף, וזהו 'ה' בחכמה', פירוש בהחכמה היה כדי 'ליסוד ארץ'. 'כונן שמים בתבונה', פירוש כי האור כשהוא נמשך לזה העולם הוא צריך לצמצם את עצמו, וזהו שיש שרפים וחיות ואופני הקודש, פירוש כי הקב"ה צמצם את אורו בהם, כי מחמת שאורו רב אור אין סוף לא היה יכול להשפיע לזה העולם. והנה כשאנו מקבלין את הקב"ה עלינו למלך אז נשלם מה שהיה במחשבתו של הקב"ה, וזהו שיש מצוה, כי אי אפשר לקבל אדנות אלא ע"י איזה עובדא וזהו מצוה, ועי"ז אנו מחוברין להרצון, וזהו שמצוה הוא לשון התחברות.

וזהו (תקו"ז כה:) אורייתא בלא דחילו לא פרחת לעילא, פירוש אין לה עליה להרצון כמו שהיתה במחשבה, כי כשיש לנו עליה אז נשלם רצונו אבל בלא זה אין נשלם הרצון. וזהו שיש בשילוב הויה ואדני י' בראש וי' בסוף, שהחכמה היה בהרצון וגם הוא בסוף בהמעשה, וזהו (תהלים קיט, עג) 'ידיך עשוני', פירוש מחמת שאני יודע שיש שני יודין, 'עשוני' - שיש חכמה בהמעשה, 'ויכונוני' - פירוש שיש חכמה בהרצון שהוא הבסיס והכן לכל דבר, על זאת אני מבקש 'הביננני ואלמדה', פירוש שאוכל לחבר 'למצותיך' פירוש להרצון כמו שהיה במחשבה תחילה:

פרק תרכב

ראש חודש תמוז: הנה הצרוף מזה החודש (אסתר ה, יג) וכל זה איננו שוה לי. כי הנה יש צירופין שמצרפין להקב"ה בזה העולם, כמ"ש (תהלים כו, ב) (צפה) [צרפה] לבי. והנה יש שמות גלוים, כגון (שם צו, יא) ישמחו השמים ותגל הארץ, שהשם הוא בגלוי, שהצירוף הוא מראשי תיבות, ויש שמות מכוסים שהצירוף הוא מסופי תיבות, כמו זה הצירוף מזה החודש. וזה כשרוצה הקב"ה להשפיע לזה העולם חיות אז מתחילה השם ואחר כך בא לזה העולם בכלים שהם האותיות, אבל אצלינו כשאנו מחברים את עצמנו להקב"ה אז מתחילה האותיות ואחר כך השם, וזהו כשאנו מחברים ומקשרים המעשה להקב"ה, וזהו ה' אחרונה שהוא העובדא והו' הוא המשכה, אזי יכולין אנו להשיג המוחין. וזהו שמתחילה צריך לשבר את הגוף, כל זה איננו שוה לי, פירוש זה העולם לא נחשב אצלי לכלום ליקח התענוג לעצמי, וזהו 'לי', שאקח לעצמי, וזאת אינו נראה כי הוא בלב, על כן הצירוף הוא גם כן מכוסה ואינו נראה, כי כשיכתוב זה בסגול תחת הז' אז אין צריך הה', וכן הה' של שוה, וכן כשיכתוב הנון של איננו במלפום אז אין צריך ו', וכן כשיכתוב הל' בחיריק אז אין צריך הי' של לי.

אבל כשתחבר את עצמך להגוף אז הוא שליטת המן היה משתמש בזה השם (פע"ח ר"ח חנוכה ופורים פ"ו), פירוש כי הקב"ה לא ברא זה העולם רק כדי לחבר ולצוות אליו, כמ"ש (בראשית ג, יא) מן העץ אשר ציויתך, פירוש שאינו אלא לצוות, והוא אוכל, שנמשך אחר התענוג זה העולם, על כן יוצא מראשי תיבות זה הפסוק המן כו', כמ"ש בגמרא (חולין קלט:) המן מן התורה מנין המן העץ כו', על כן היה משתמש בזה השם מחמת שישראל לקחו זה התענוג לעצמן, וצריך רק לחבר להקב"ה ואתם אין עושין כן, גלל כן היה שליטת המן. הנה יש עין ימין ועין שמאל, בעין ימין מסתכל תמיד על הקב"ה כי תמיד ימין הוא קיומית, ובעין שמאל הוא מסתכל על הגוף.

והנה אלף הוא אותיות פלא, וזהו כי יש צדיק בזה העולם אך אינו נראה לכל, וזהו פלא, שהוא מופלא, אך העובדא של הצדיק הוא כדי לפתוח פתח החכמה להמשיכו לזה העולם, וזהו שפלא הוא ראשי תיבות (שה"ש ה, ב) פתחי לי אחותי, ואחותי לשון התחברות, כי הוא מחבר הקב"ה בזה העולם, כי הצדיק מחבר את עצמו להמוחין, והקב"ה שורה בהמוחין ומחמת זה נמשך הקב"ה לזה העולם. וזהו רועי צאן מלשון התחברות, שהוא מחבר, וצאן מלשון ויצא, פירוש שהוא מחבר זה העולם שנקרא צאן להקב"ה. וזהו (איכה א, ט) ותרד פלאים, פירוש שאלפין שהם המוחין נמשכין לזה העולם ע"י הצדיק שנקרא פלאים. והנה הבינה יש בה ש"ע נהורין, כי הבינה מקבלת או מהחכמה או מהרצון, וזהו שי"ן, והוא נמשכת לזה העולם על ידי ז' מדריגות וכל אחד כלול מי' הרי ע', וזהו ש"ע נהורין, לשון אור, אך כשמחבר הש"ע נהורין לזה העולם שהוא ה' תתאה, הרי שעה, לשון פונה, כמו (בראשית ד, ד) וישע ה' אל הבל, פירוש שפונה הש"ע נהורין לזה העובדא אז הצירוף שעה. וזהו (ברכות סד.) 'כל הדוחק את השעה', פירוש שמדחה את הש"ע נהורין מזה העולם, 'השעה דוחקתו', פירוש כי נקראת קומה שלימה. אך תעשה כך, תגביה הש"ע נהורין מזה העובדא להקב"ה, ואז ממילא יבטלו במציאות נגד אור אין סוף, וימשיך ש"ע נהורין לזה העולם במדריגה יותר זכה.
הנה איתא (ילקו"ש במדבר פכ"ט-תשפב ע"ש) שזה החודש הוא מסוגל להיות בו יום הכיפורים לכפר עונות, אך מחמת שדור המדבר בכו בכיה של חנם ואמרו (במדבר יא, ה) זכרנו את הדגה, והמשיכו את עצמם לתענוג הגשמי על כן באו בשכחה, וזהו (תיקון חצות - תיקון לאה) בכיה בציון, שבוכה לחבר את עצמו להחכמה:

פרק תרכג

כתיב (דברים לג, ב) וזרח משעיר למו. כי איתא (עי' זהר ח"ג קלא: קמ:) שערי רכיכין ושערי קשיין, פירוש לשון שיעורין, הרי אצל המשכיל נקרא קשיין, שצריך למדוד ולצמצם בשכלו האיך לתת שכלו להבין לאחרים, ומצמצם את שכלו הרחבה בדיבורים, והדיבור נקרא משפך, דרך משל כשרוצה לשפוך מכלי רחב לכלי שפיה צר וצריך לשפוך ע"י כלי ממוצע, דהיינו משפך שלמעלה רחב ולמטה קצר, כך הדיבור הוא מלביש לשכלו, ואצל המקבל נקרא רכיך. וזהו וזרח משעיר למו, ר"ל ע"י שיעורין. וזהו (משלי לא, כג) נודע בשערים בעלה, נודע לשון התחברות, וזה נקרא מותרי המוחין, שזה אצלו מותרות שאינו צריך לזה, וקשין הוא אצלו לירד ממוחו, פירוש משכלו הגדול לקטנות:

פרק תרכד

מה יפו פעמיך בנעלים בת נדיב (שה"ש ז, ב) בנעלים לשון (שופטים ג, כג עיי"ש) הסגר במנעול דלת, דהינו האדם שמפשיט את עצמו מן הגוף ומדבק את עצמו באין סוף ברוך הוא, וסוגר את עצמו מכל אהבות ויראות הגשמיות ומתדבק אל האין, ובזה הוא מעלה כל הדברים שעשה כל היום:

פרק תרכה

וזה הכלל בעבודת הבורא, צריך שילך ברחבות, והרחבות יבוא לו כשיסתכל על כל דבר שיש תענוג בזה, דהיינו ראיה או שמיעה או אכילה ושתיה, יראה בזה ליטול את החיות הפנימיות ולהעלו' לשרשם, ובזה יש עלייה להמאכל, שלא יסתכל אלא על התמונה דהיינו האותיות, שהאותיות נקרא בית, וזה (במדבר יב, ח) ותמונת ה' יביט. וזהו (בראשית יח, ד) והשענו תחת העץ כי העץ הוא נקרא גופניות, וכוונתו היה לדבקם בפנימיות, כי אברהם אבינו סבר שהם בני אדם, וזה שאמר תחת העץ פירוש בפנימיות:

פרק תרכו

איתא (**אבות פ"ו מי"ג**) אמר ר"י רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצות. דהנה יש מצות שאם לא נאמר היה ראוי לכתוב, ולכאורה למה כתוב בתורה המצות הנ"ל, אלא דאיתא (קידושין לא.) (שם, יב) גדול המצווה ועושה יותר כו', ולכך צוה לנו השי"ת גם על המצות הנ"ל בכדי שיגיע לנו יותר שכר וזכות בכדי שיהא מצווה ועושה. וזה פירוש 'רצה הקב"ה לזכות את ישראל' בריבוי זכות, 'לכך הרבה להם תורה ומצות', היינו מצות הנ"ל כדי לזכות אותנו כו':

פרק תרכז

לא חמור אחד נשאתי ולא הריעותי את אחד מהם (במדבר טז, טו), פירוש כך אמר משה ע"ה מפני מה לא הגבהתי החומרית שלהם, מפני שלא היה לי עמהם ריעות, שלא התחברו עמי, ודו"ק:

פרק תרכח

כלל גדול שיש להקב"ה ג' השתנות, וכן אצל האדם גם כן, כמ"ש (ישעיה ו, ב) בשתיים יכסה פניו ובשתיים יכסה רגליו ובשתיים יעופף. פירוש כי הנה יש ג' מיני הולדות

ודרכים לעבודתו יתברך, ובכל אחד ואחד יש יראה ואהבה, דהיינו יש אדם שמתאוה וחושק תמיד לפנימיות עצמיות הבורא יתברך ועובד אותו בזה השכל, ויש לזה אהבת הבורא ויראת הבורא, יראה שלא ליפול מהאהבה. ויש שעובד רק מחמת אמונה בלבד, ובזה יש גם כן יראה ואהבה כנ"ל. ויש אחד שאין לו אף אמונה, רק שהוא מעופף תמיד ואין יכול לעמוד במקום אחד וחושק תמיד לעבוד ה' באמונה, ויש לו גם כן יראה ואהבה, אהבה - תשוקתו תמיד שחושק תמיד לעבוד אותו, ויראה שלא יפול מזה החשק, שמא יחשוק תאות עולם הזה חס ושלום, וזה ההשתנות, פירוש כשהוא משנה עצמו תמיד בעבודת הבורא יתברך וטועם טעם יותר, דהיינו שהוא משנה מעפופה לאמונה ומאמונה לפנימיות, וכשהוא משנה כנ"ל בזה הוא מגרש היצר הרע.

וזהו פירוש הפסוק (תהלים לד, א-ב) 'לדוד בשנותו את טעמו לפני אבימלך' - לפני הקב"ה, ואז 'ויגרשהו' להבעל דבר 'וילך', וזהו 'אברכה את ה' בכל עת', מחמת שלא יהיה שום מניעה. וזהו (שם, יב) לכו בנים שמעו לי יראת ה' אלמדכם, פירוש 'לכו בנים שמעו לי', יקבוץ את הבנים, פירוש ההולדה שמוליד תמיד יראה ואהבה יקבץ אליו תמיד, ואחר כך 'יראת ה' אלמדכם', פירוש יהיה לכם התקשרות עמו עם פנימיות ועצמיות הבורא יתברך, יראה תמיד להגביה כל האהבות והיראות שמונחים בגשמיות להבורא יתברך, שהוא כביכול מדותיו יתברך שהוא מנהיג את העולם בחסד ובגבורה פירוש אהבה ויראה. וזהו 'בשתיים יכסה פניו', פירוש באהבה ויראה יכסה הפנימיות עצמיותו ית' שלא יפול מזה. 'ובשתיים יכסה רגליו', פירוש האמונה, כי אמונה נקרא יסוד, וזהו 'רגליו', שבאמונה מקיים כל העובדות, ובאהבה ויראה מכסה רגליו שלא יפול מאמונתו. ובשתיים יעופף, פירוש באהבה ויראה מעופף וחושק להיות מהעובדים את השי"ת:

פרק תרכט

כלל יש בעולם ב' רגילות, א' רגילות הגשמיות, שמורגל לעשות דברים גשמיים היינו אכילה ושתיה ודברים אחרים, ויש רגילות העובדות, כמו תפילין ותפלה ותורה ומצות שהוא זה מחמת ההרגל. וזה שאמר דוד המלך ע"ה (תהלים קיט, צט) מכל מלמדי השכלתי, פירוש מכל המלמדים פירוש הרגילות, השכלתי, פירוש זרקתי את עצמי מן הרגילויות. כי זה ידוע כי השי"ת כביכול השפיל את עצמו עד לעקביים, עד סוף דרגין, וכשמגביה האדם את עצמו דהיינו מדותיו להשי"ת אז הוי כאלו הוא מגביה להשי"ת כביכול, וזהו פירוש (שם צט, ט) רוממו ה' אלהינו.

ודע כי כל השמות והכינוים הם באים מצד המקבלים, כי לפי המקבל כן בהירות שמו מתפשט בו ואז הוא נקרא שם וכינוי, וזה (חגיגה יב.) שדי - שאמר לעולמו די, ומשה בגימטריא אל שדי (לקוטי תורה ריש וארא), מחמת שהגביה את עצמו למקום גבוה מאוד ושידד כל המערכות על כן נקרא שדי - ששידד כל מערכת הקליפות, ונמצא שהשם שדי היה שייך אליו, ולפי הגבהת המקבל כך יפול השם או הכינוי עליו. וזהו 'רוממו', מלשון הגבהה, שלא יצטרך הקב"ה להשפיל שמותיו ומדותיו אל האדם למטה, אלא האדם יגביה עצמו למעלה ויפול שמו עליו. אבל לעצם השי"ת אין לו שם וכינוי, כי השם הוא הגבול, ומדותיו אין להם תכלית, ובשעת בריאת העולם היו רוצים מדותיו להתרחב עד אין תכלית, עד שגער הקב"ה כביכול ואמר לעולמו די, וזהו שדי שאמר לעולמו די:

פרק תרל

כלל תדע, שיש פעם שמראין לאדם בשעת תפלה אותן האותיות שהיה מונח במחשבה או במעשה הגשמיות, ועצה לזה יקח אותן האותיות להחזיר לשרשן, כי בוודאי אותן האותיות קדושות הם והוא צרפן חס ושלום להיפך, ומה שמראין לו אינו אלא לטובתו שיקח את החיות מהאותיות ולתקן מה שעשה, והגם שבעל דבר מבלבל אותו בשעת התפלה וכוונתו לכרות אותו מהשי"ת, יקח אותו האותיות כרת ולעשות כתר ע"י צירוף שהיא אותיות כרת חס ושלום:

פרק תרלא

כתוב בכתבים (עי' ס' הליקוטים פ' בראשית פ"ג) בינה מינה דינין מתערו ובחכמה איתברירו, פירוש כשמגביה הבינה שלו אל החכמה להבין מה שבחכמה, ויש לו כמה קושיות, וכשחוזר עוד לחכמה לחקור ולהעמיק מאוד אז החכמה מתרץ את הקושיות, וזהו פירוש בינה מינה דינין מתערו ובחכמה כו', פירוש שחכמה מברר הדבר והקושיות היו לטובתו לגדל אותו, כי מחמת הקושיות יש לו חשקות מאוד להחכמה כדי לתרץ, ומזה יכול להתגדל בכל יום ויום יותר ומחדד השכל יותר:

פרק תרלב

אז יבקע כשחר אורך (ישעיה נח, ח), פירוש ההסתלקות והחשכות שבשכלו נקרא שחר, לשון שחרורית, וזהו כדי שלא ידמה בעיניו שהוא עובד השם, וזהו לטובתו,

שע"י החשכות יקטין בעיניו מאוד ויסתכל על פחיתותו, ומגביה את עצמו מן הארצות יותר ויבא למדרגת אין, ואחר כך יבא לו בהירות בשכלו מהחכמה שנקרא אין יותר מבראשונה. וזהו פירושו 'אז', כשיגביה הז' שנקרא מלכות להא' שנקרא חכמה, 'יבקע כשחר', ר"ל לא יצטרך להסתלקות, שהגבהתו בעצמו יעשה פעולה כמו שחר שהוא לשון הסתלקות. וזה פירוש (תהלים קכא, א) אשא עיני אל ההרים מאין יבא עזרי, פירוש שדוד המלך ע"ה היה מדת מלכות, ולא היה יכול להשיג החכמה שנקרא אין עד שיצא מהמדות לגמרי, שלא ידע מעצמו כלל, וזה שאמר 'אשא עיני אל ההרים', למה נקרא (שמה) [שמם] הרים שצופין למרחוק, ר"ל כשישיג הג' הרים הם חג"ת צופה לידע השכליות, 'מאין יבא עזרי', פירוש החכמה:

פרק תרלג

בנין אב (ריש תו"כ) נקרא דבר שנבנה ע"י השכל, משני כתובים, 'שני' לשון שינוי, דבר שהוא עדיין בהעלם, ובהבינה נקרא דבר שבכתב, והדיבור את הכתובה שבשכלו הרי מלבוש שכלו בהדיבורים, ר"ל האור נתלבש באותיות ע"י דיבורים ומבין השכל שבתוכו, וזהו מעט הכמות ורב האיכות, שלפי שכלינו הלבוש גדול מהדבר שמלובש בתוכו, אבל באמת אינו כן, כשהשכל קטן במחשבה וכשרוצה להכניסו ולהלביש השכל הנ"ל בדיבורים צריך להלביש בדיבורים הרבה מאוד, וזהו מעט הכמות ורב האיכות, לכן הי' הוא קטן שבאותיות, מעט הכמות ורב האיכות:

פרק תרלד

חסד שריא בפומא דאמה (זהר ח"ג קמב.), פירוש שהצדיק נקרא ברית, שע"י הצדיק נתגלה החכמה, כי הקב"ה נקרא אלינו מוח, ואנו נקראין ברית ר"ל החותם, כמו שנתעורר במוח פירוש בחכמה נתגלה בברית, כך כשמעורר הצדיק לעילא החכמה נתגלה על ידי הברית היא הצדיק האהבה בעולם, פירוש ההשפעה בעולם, וזהו חסד שריא בפומא דאמה. וזה שאמרו חז"ל (מנחות מג:) חייב אדם לברך בכל יום מאה ברכות, מאה אותיות אמה, ברכות לשון המשכה. גם הצדיק מגלה הב' כיסוים מהעולם, כי זה ידוע כשמכוסה האהבה לאדם מהשי"ת, כך מלעילא גם כן נותנים לו חיות כמים הפנים אל פנים כו' (משלי כז, יט), אבל הצדיק הוא המגלה הב' כיסוים, וזהו (תהלים פא, ד) תקעו בחודש שופר בכסא ליום חגינו, תקעו לשון התחברות.

גם הצדיק נקרא מנהיג, וזהו (שה"ש ג, ו) מי זאת עולה מן המדבר, זה שיש עלייה ל'זאת' היא יראה ב'מי', פירוש ההבנה נקרא 'מי' (זהר ח"ב קיז.), שמבין גדלות הבורא ורוממותו, ומי קיימא לשאלא (שם ח"א א:), על ידי זה יש עלייה ל'זאת', פירוש לשון יראה, ומי הוא המנהיג הדיבור הוא מעלה כו', הצדיק הוא מעלה הב' כיסוים מאהבה:

פרק תרלה

צדיק כתמר יפרח (שם צב, יג), פירוש כשתלך במרירות מתי אבוא ואשיג גדולתו יתברך, יפרח השי"ת ברחמיו וחסדיו ויעזור לו ויתגדל השכל עד אין סוף ברוך הוא, אבל כארז ישגה:

פרק תרלו

בית ראשון היה כהן גדול נמשח בשמן ובבית שני היה במרובה בגדים (מגילה ט: עי"ש), שמן המשחה הוא החכמה נקרא שמן, המשחה לשון גדלות, וזהו (יומא יח:) גדלוהו משל אחיו. פירוש 'בית ראשון' נקרא הבנה (זהר ח"א כו.), ונקרא בית ראשון שהוא ראשון לחכמה, והדיבור נקרא 'בית שני'. וכשהבית ראשון נחרב היה בית שני חסר ה' דברים (שם כא:), ולא היה כי אם שמנה בגדים, פירוש לשון בגידות, ה' דברים ר"ל החכמה והבינה, נמשח מלשון מדידה.

וזהו (ברכות ק"ש ערבית) בחכמה פותח שערים, פירוש החכמה עילאה פותח שערים איזו שירצה, ולכן כתיב ובתבונה כו', כי כלל גדול שהאדם תחת הזמן, והחיות על הזמן, ויכול האדם לשער איזו שיעורין שירצה בהחכמה, ולכן כתיב ובתבונה משנה עתים, מחמת הבינה שמבין שהקב"ה משנה עולם ומקיים את העולם, ומשנה עתים מה שתחת הזמן, פירוש הגשמיות מעלה אותם להחכמה עלאה. וזהו והגעתם (שמות יב, כ) אל המשקוף ואל שתי המזוזות, מלשון (דברים כו, טו) השקיפה, ושתי המזוזות הם האהבה והיראה (ע"י זהר ח"ב לב:), וזהו 'והגעתם מן הדם' הוא הגשמיות, 'אל המשקוף' הוא השי"ת, 'ועל שתי המזוזות':

פרק תרלז

וירכסו את החשן בפתיל תכלת (שמות כח, כח). פירוש כי בכל השבוע הולך אדם בעשר מדריגות, ובשבת ניתוסף עוד שלשה מדריגות, זכות הנפעל וידי הפועל, וזהו (זהר ח"ב קלה.) רזא דאחד - גימטריא י"ג. וזהו 'וירכסו את החשן מטבעותיו' פירוש שתחבר את

החשן שהוא ג' דרגין הנ"ל כח הפעל וידי הפעל, תחבר עם 'האיפוד' שהוא לשון קישוט שהוא עשר דרגין, 'בפתיל תכלת' שהוא לשון התחברות, תכלת היא היראה (זהר ח"ג רכו: רכז. עי"ש):

פרק תרלח

הנה יש אויר רקיע ומים (זהר ח"ב קסז.), הפוך רקיע והוא עיקר (תקו"ז א:), ואור הוא בלא לבוש, ומים כשהאור בא בכלים נקרא מים דרך המשכה, ורקיע, כשאדם רוצה להשפיע לחבירו עושה מכסה בשכלו ומצמצם את אורו ומפריש את עצמו אליו בשכלו, וזהו פרשה לשון שבירה את שכלו. וזהו (שם ז:) קמץ רקיע וניצוץ, רקיע הוא הפתח, ר"ל הוא"ו, וניצוץ הוא היו"ד, התקשרות הוא הוא"ו שיש לו וא"ו מידות, והוא אור שאין בה כלי ויכול ליפן אותה באיזה מקום שירצה יכול להתקשר א"ע. וזהו (חגיגה יב:) עמוד אחד יש מרקיע עד הארץ ושמו צדיק, הוא ההתקשרות. וזהו (תהלים קמה, טז) פותח את ידיך, פירוש ב' יודין (תקו"ז שם), א' מהויה וא' מאדני, ופותח הוא הפתח, וכשתקשור י' מהויה וי' מאדני נשאר ו' אותיות, הרי וא"ו:

פרק תרלט

יוסף יצא בלא חתימת זקן ובא בחתימת זקן (יבמות פח.). יוסף הוא הצדיק, ונקרא בן, שהבן עובד בלא מדות, אלא מחמת שהוא בן עובד אותו יתברך, ומזה יש לו להשי"ת תענוג גדול. כי אברהם אבינו ע"ה עבד אותו במדת אהבה, יצחק במדת יראה, יעקב בתפארת, אבל יוסף הוא הצדיק הוא מדבק עצמו עד אין סוף ברוך הוא בלא מדות. וזהו (בראשית מט, כב) בן פורת יוסף בן פורת וגו', פירוש 'עלי עין' והוא אפיסת אור, מקום שאין לו תפיסה, 'פורת' לשון גדלות, ממה נגדל הבן שיתחזק ויעבוד אותו, מהתוספות תענוג שיש לו להקב"ה מהבן מזה נתגדל והולך, וזהו 'יוסף' מלשון תוספות. וזהו יוסף יצא בלא חתימת זקן ובא בחתימת זקן, פירוש כשהצדיק יוצא מהגופניות ומדבק את עצמו באין סוף ברוך הוא זהו בלא חתימת זקן, ובא בחתימת זקן, לשון לבוש לשון חותם הוא סוף דרגין, פירוש כשהקב"ה רוצה להשפיע בעולם בא בחתימת זקן לשון לבוש, וזהו החכמה, והבינה נק' מיילדת, שהבינה מיילד הדיבורים גם שאר מדות, וזהו (זהר ח"א ב.) אמא אוזפת מנהא לברתא, אבל האור בעצמו. חסר:

פרק תרמ

בשעת אכילה צריך לכוון חיל בלע ויקיאנו (איוב כ, טו). כלל, יש בני שמנה ובני שבעה, בני שמנה פירוש השכליות של מטה נקרא בני שמנה, כי כולם בחכמה עשית (תהלים קד, כד), ויש בזה תענוג, והתענוג מתחיל מהבינה, פירוש בינה חג"ת נהי"ם. ובני שבעה נקרא תורה ומצות, הוא אינו עושה אלא מחמת שהוא עבד אף על פי שאינו משיג תענוג מחויב לעשות, ומתחיל מאהבה פירוש חסד, הרי שבעה. וזהו חיל בלע ויקיאנו, ראשי תיבות חב"ו, והוא הח' מדרגות, והב' - שהח' שורה בבית פירוש התענוג, וא"ו - הוא ע"י הו' מדות מקשר אותם לשורש פירוש התענוג:

פרק תרמא

צדיק יכול להמשיך להעולם מה שצריך על ידי צרופי אותיות, פירוש כשמצרף אותיות הם נקראים היכלות, ומה שצריך להמשיך עושה צירוף ומושך לו מה שצריך, דרך משל כמו אחד שבא לחבירו ומבקש ממנו דבר והוא אינו רוצה ליתן, מבקש ממנו בקשה עד שמביא את חבירו ברצון, ומיישב את עצמו שם ומבטל רצונו מפני רצון חבירו, ומושך משם רצון אחר מחמת הרחמנות של חבירו, כך כביכול הקב"ה, כשבא הצדיק ומבקש ממנו בבקשות גדולות, מביא אותו ברצונו ומושך מרצוניות שלו עד הצדיק כמו שהוא רוצה, וזה ידוע כי כל העולמות נטלו מאין סוף, והצדיק בא ומעלה כל העולמות לאין סוף ברוך הוא, פירוש לרצונו כביכול, ומושך מהרצוניות שלו עד הצדיק כמו שהוא רוצה מחמת הרחמנות:

פרק תרמב

זה שבא מחשבות זרות בתפלה, הוא מחמת זה שרוצה ליכנס בהיכלות, פירוש בהאותיות, אבל הוא אינו ראוי לזה, שולחים לו היכלות אחרים, ומי שהוא חכם וירא אלהים מעלה גם מאלו ההיכלות החיות, כי גם זה היכל הקב"ה, דרך משל כמו אחד שרוצה ליכנס בהיכל המלך, ודוחפים אותו לכנוס לבית הכבוד שגם זה הוא היכל המלך, כך הנמשל כו', ונוטל החיות מהאותיות ששלח לו ומעלה לשורש, ומחמת הבושה נכנס להיכלות קדושות:

פרק תרמג

ואלה המלכים אשר מלכו באדום לפני מלוך מלך וגו' (בראשית לו, לא), כי 'המלכים' נקראו המדות, 'שמלכו בארץ', פירוש בארצות, וזה קודם שמשך עליו גדולתו יתברך, וזהו 'לפני מלוך' וגו':

פרק תרמד

זה הכלל, שצריך האדם תמיד התקשרות עם הצדיק, פירוש שיכלול עצמו תמיד עם כל אחד ואחד שהוא מבין בו שהוא מחובר עם הרצון של הקב"ה, דהיינו שאין רצונו נוטה רק לעשות רצון הבורא יתברך, יתקשר את עצמו תמיד עמם בשעת תפלה, וזהו התכללות העולמות זה בזה, מלשון התקשרות, ו'זה' נקרא צדיק, כמו (קהלת יב, יג) כי 'זה' כל האדם. וזהו (אסתר ב, יג) ובזה הנערה באה, אפילו מי שהוא מנוער מן המצות יכול לבוא לפני המלך הקב"ה אך אם הוא מקושר ב'זה' שהוא הצדיק, מחמת התקשרות זה יכול לבוא הנערה כו':

פרק תרמה

כשאדם עוד עומד בגוף אין הקב"ה יכול להשרות עליו שכינתו, אבל באמת הגוף גם כן בית להקב"ה, אלא מחמת שהוא מגושם אין הקב"ה שורה עליו. וזהו פירוש הפסוק (תהלים קלב, ה) עד אמצא מקום לה', אין הקב"ה יכול לשרות עליו אלא אם כן מצא מקום לה', פירוש שיבער הרע ממנו ויכול לשרות עליו הקב"ה:

פרק תרמו

המנחה של ליל שבת נקרא עולם הדבור, ר"ל עולם המעשה, שמגביה כל הארציות במנחה (ע"י פע"ח השבת פ"ה), אז מעורר למעלה הקול, וזה שאומרים ז' קולות אחר מנחה, שחוזר לנרתקה מדבור לקול ומשם לעולם המחשבה:

פרק תרמז

כשיבא מצוה לאדם לעשות, אזי ידע שנגזר עליו גזרה מן השמים, ונזדמן לו מצוה זו כדי להציל אותו, כמובא בזוהר (ח"ג קי: קיא.) שנתן פיתו לעני ונעשה לו נס מן השמים, לכן יראה לעשות כל מצוה שיבא לידו בשמחה שזכה להיות מהעובדים השי"ת, ותשקול היסורים וההזיקות בכף מאזנים נגד עונך:

פרק תרמח

הקב"ה קרא ליעקב אל (מגילה יח.). בנים אתם לה' אלהיכם (דברים יד, א), בנים נקרא מדת הנצח וההוד (תקו"ז פו:), מה שאנו מנצחים את עצמינו לעבוד לבוראינו, ואל מלשון חיזוק, שהחזיק את עצמו נגד הגשמיות, ואל ר"ל, א' - הוא החכמה, חיבר ללמ"ד - הוא אמצעות האותיות. וא"ת, כשמתחבר א' לתיו - סוף דרגין נקרא את, וזהו (פסחים כב:) את לרבות, ר"ל לגדל ולהגביה את הארציות. וזהו (ריש תו"כ) מקל וחומר, ר"ל החכמה נקרא קל, ומחבר לחומר להגביה אותה לשרשה:

פרק תרמט

אנו אומרים (בתפילת שמו"ע) מוריד הטל בקיץ, הטל לשון טליא, מחמת שאנו צריכין להגביה החיות מה שירד לארציות, וז"ש (שמות יב, ב; זהר ח"ב קפו.) 'החודש הזה לכם', ניסן הוא דילכון, פירוש לעורר מיין נוקבין, אז 'ראש חדשים', מחמת זה יבא לכם הראש, ר"ל מאין סוף, וחדשים ר"ל התחדשות השכליות. ותשרי הוא דילי (שם), ר"ל אז כשמגביה מן הארציות אנו מעוררין השפעה למטה. וזהו שאנו אומרים בחורף משיב הרוח ומוריד הגשם, שגשם הוא רחמניות, שמחמת חסדו הוא מצמצם ומגשם את אורו כביכול למטה:

פרק תרנ

עולת תמיד (במדבר כח, ו). הרחמנות נקרא תמידיות, ע"י קרבנות היינו מקריבין כל העולמות לאין סוף יתברך בזמן הבית, ועכשיו תפלתינו הוא במקום הקרבן, ואנו מעלין לאין סוף יתברך הארציות וכל העולמות ע"י תפלתינו ומעשינו, וזהו 'עולת תמיד', שכ"כ אנו צריכין להגביה את עצמינו ולהעלות עד התמידיות, ר"ל להרחמנות, להמשיך למטה השפע מאין סוף יתברך:

פרק תרנא

אלהים אותיות אל"ם י"ה, פירוש כי האדם צריך להסתלק את עצמו מהדיבור לחכמה והבינה שנקרא י"ה, וזהו אלם - לשון (בראשית לז, ז) מאלמים אלומים, שהוא מצמצם ומקשר את עצמו להחכמה והבינה שנקרא י"ה. וזהו (גיטין ס:) 'כל דאלים', שמשים את עצמו כאלם, 'גבר', שהוא מגביר הדבור. וזהו אל שד"י, ר"ל שהוא מצמצם את עצמו להחכמה והבינה, שד"י לשון צמצום, שאמר לעולמו די (חגיגה יב.), וזהו צמצום.

וזהו כשעדיין בחכמה והבינה, שלא נתהוה עדיין בהתגלות החכמה, וכשבא להתגלות החכמה נקרא אל הויה. וכשבא להדבור ומשפיע לאחרים נקרא אל אדני:

פרק תרנב

מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלהיך וגו' (דברים י, יב), פירוש דאיתא (אבות פ"א מ"ג) ויהי מורא שמים עליכם. ויובן על פי משל, כמו שדרך האב כשיש לו בן חביב מאד, אז יש לו לאב יראה שלא ילך הבן במקומות הסכנות, דהיינו באשפות, כדי שלא ישב לו קוץ ברגליו. וכשהבן עדיין קטן ואין לו שכל לשמור עצמו בזה, רק יש לו חשקות תמיד לילך על מקומות הנ"ל, וכשיושב לו קוץ ברגליו אזי האב נוטל יתד של ברזל ומוציא הקוץ מרגלו, ובוודאי אצל האב הוא טובה במה שהוא עושה לו צער בזה שמוציאו ביתד, כי הוא עושה לו באמת טובה גדולה שמוציא הקוץ מרגלו, אך אצל הבן שהוא קטן ואין לו שכל, סובר שאביו עושה לו רעה גדולה מזה הצער שיש לו כשמוציא הקוץ. ואחר כך מזהירו האב שלא ילך עוד במקומות הנ"ל, ובוודאי האב ירא שלא יתחוב לו עוד קוץ ברגלו, כי זה אינו יראה אצל האב שיצטרך להוציאו ממנו, אך האב צריך לזרז לבנו ביראה זו, ואומר לו לא תלך עוד במקומות הנ"ל בכדי שלא אוציא ממך עוד ביתד של ברזל, והנמשל מובן.

וזהו פירוש ויהי מורא שמים עליכם, שיהא אצליכם היראה עצמה של השי"ת שנקרא שמים, ולא שיהא עליכם היראה השנית שהוא הלבוש של יראת השי"ת, כי מחמת שלא ישיג אדם יראת התכלית הוצרך השם יתברך כביכול להלביש היראה בחצוניות בכדי שלא ילך עוד בדרכים המקולקלים, וזה ענין שיש יראה פנימית ויראה חיצוניות וד"ל. וזהו פירוש מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה, כי אם לאותו יראה שאת ה' אלהיך, ולא ליראה חיצונית:

פרק תרנג

הדר כבוד הודך ודברי נפלאותך אשיחה (תהלים קמה, ה) פירוש דאיתא (ירושלמי ברכות פ"ב ה"ד) נחזיק טיבותא לרישא דכד מטא למודים מנפשיה כרע. דהנה המוחין נקראו נפלאות, שהם נפלאים ממנו, ועוד נ' פלאות, וכשאדם משיג ההוד להקב"ה, דהיינו שמתקשר עם הבורא במדת ההוד, שהוא מודה להקב"ה, אזי כביכול השי"ת ממשיך עליו המוחין ויכול להשיג הנפלאות. וזהו כד מטי למודים, דהיינו שמקשר ההוד להקב"ה, אז הרישיה כרע מנפשיה ומתפשטים על האדם. וזהו 'הדר כבוד הודיך',

כשאנו מהדרין, דהיינו שמחזירין ההוד שנתלבש בזה העולם, וכבוד הוא לשון לבוש, שר' יוחנן קרי למאניה מכבדותיה (סנהדרין צד.), אזי 'ודברי נפלאותיך' הם המוחין, 'אשיחה', יכולין אנו להמשיך עלינו המוחין:

פרק תרנד

דע מה למעלה ממך עין רואה ואזן שומעת וכל מעשיך בספר נכתבים (אבות פ"ב מ"א), פירוש דהנה זה תוכחה גדולה על המתגאים, אע"פ שאדם הוא בעל תורה ובעל עובדא אל יתגאה כלל בזה. כי הנה איתא (יומא כח:) באבות הראשונים שקיימו התורה קודם שנתנה, וכל זה מחמת הזיכוכים, שזככו נפשם מאד עד שגברה עליהם חיות הרוחניות על הגוף, והנה ישראל ואורייתא חד הוא (זהר ח"ג עג.), וכמו שיש איברים באדם בגופנים כך יש באדם איברים ברוחנים, ועל כן האבות הקדמונים השיגו התורה, שעינם ראו אורות התורה ואזנם שמעו שמיעת התורה ממש, ועל כן קיימו התורה אף קודם שנתנה.

וזהו פירוש דע מה למעלה ממך, כשתרצה להתגאה בידיעה שלך, 'דע מה למעלה ממך', שהן האבות הקודמים שהן למעלה ממך, 'עין רואה ואזן שומעת', פירוש העין שלהם היה רואה אמיתות התורה הבהירות, 'ואזן שומע' - אזן שלהם שומע האמיתיות, 'אבל וכל' מה שאנחנו עושין עובדות הם מחמת 'שבספר נכתבין', שאנחנו רואין בעין הגשמי מה שנכתב בספרים, על כן אין לך במה להתגאה במה שאתה עושה עובדות:

פרק תרנה

כתיב (ירמיה יז, ז) ברוך הגבר אשר יבטח בה' והיה ה' מבטחו, ז"פ שאיתא בגמרא (תענית כג.) בחוני המעגל שאמרו לו שאתה לפני השי"ת כבן אצל אביו, פירוש שהקב"ה רצה להשפיע לנו מהארה שלו, ויש לו ג' שמות - אהיה ה' אדני, אהיה נקרא מה שבמוח, וה' נקרא המידות, שהוא מהוה את הכל בהמדות, למשל מחמת שהאב יודע שהבן יהיה אוהב אותו וייראו מפניו וינצח את אויביו, מחמת זה הוא רוצה להוליד, כך השי"ת ברא את העולם מחמת שהבנים (היו) [יהיו] אוהבים אותו ויריאים מלפניו ויהיו מנצחים את אויביו שיהיו מודים על האמת, נמצא שלא ברא הקב"ה את העולם אלא מחמת המידות לכן הם נקרא הוי"ה. ואדני נקרא מה שאנו קוראים אותו, שלא כשאני נכתב אני נקרא וכו' (פסחים נ.). והויה נקרא אב, שמחמת המדות היה רוצה להיות אב כביכול, נמצא כשהוא מעלה המדות לפני השי"ת הוא ממשיך מהשי"ת מה שהיה במוח, נמצא הוא

נתעלה לפני אביו, פירוש על הויה, וזה שאמרו שאתה לפני השי"ת כבן לפני אביו, פירוש על אביו, שהוא מעלה את המדות לפני השי"ת נמצא הוא לפני אביו כנ"ל. וז"ש (ישעיה נח, יד) אז תתענג 'על' ה', פירוש על הויה.

וז"ש ברוך הגבר אשר יבטח וגו', פירוש 'ברוך הגבר' לשון המשכה, כשאדם רוצה להמשיך מהשי"ת, יראה לדבק להשי"ת, פירוש שצריך להעלות המים לשרשן ומחמת זה הם נמתקין, וזה שאמר 'אשר יבטח', פירוש בטחון, 'והיה ה' מבטחו', שיראה לקשר את הויה וזהו המדות כנ"ל, להשי"ת, ואז 'ברוך הגבר', הוא יכול להמשיך מהשי"ת כנ"ל:

פרק תרנו

כתיב (במדבר כג, ז) וישא משלו וגו', פירוש כשיש הויה ואלהים השם שלם, וכשאין הויה ואלהים אין השם שלם, פירוש כשעלה ברצונו הפשוט לברוא את העולם היה צריך כביכול לצמצם את עצמו, שהעולם לא היה יכול לעמוד מפני אורו הגדול צח ומצוחצח, ועם 'אלהים' בעצמו גם כן לא היה יכול העולם לעמוד, כמו שאמרו ז"ל (בראשית א, א ברש"י) רצה הקב"ה לברוא במדת הדין וכו', נמצא שזה בלא זה אינו יכול לעמוד העולם, וזהו כשיש הויה ואלהים אז השם שלם, פירוש אז יכול לעמוד העולמות. ואלהים נקרא גם כן משל, שעל ידי זה הוא יכול להשפיע להעולמות, כמו כשאדם רוצה לדבר דבר חכמה הוא אומר תחלה משל, שע"י המשל הוא יכול להבין מה החכמה, כך זה שהוא יכול להשפיע ע"י אלהים להעולמות.

וזהו 'וישא משלו', ולכאורה קשה איך יכול להיות אדם טמא כמוהו ויכול לשרות שכינה עליו, והוא היה כנגד משה (במדב"ר יד, יט), שמשה היה נביא בישראל שנקרא עם, אבל בלעם היה נביא בל עם (זהר ח"ג קצט:), אלא מחמת 'וישא משלו', פירוש שמעלה את אלהים שנקרא משלו, לכך 'ויאמר', השרה שכינתו עליו והתחיל לדבר טוב על ישראל:

פרק תרנז

כתיב (תהלים מח, ט) כאשר שמענו כן ראינו בעיר ה' צבאות בעיר אלהינו אלהים יכוננה עד עולם סלה. דאיתא בפסוק (שם קז, כג-כ) יורדי הים וגו' ויעמוד רוח סערה וגו' ויצעקו וגו', דהנה עולם הזה נקרא ים ואנחנו נקרא יורדי הים (בחינת עולם פ"ח), וזהו כשהאדם בקטנות שהוא רך בשנים אזי לפתח חטאת רובץ (בראשית ד, ז), ונמשך אחר תאוות עולם הזה ומלביש כל המדות שלו בחומר, וזהו 'ויעמד רוח סערה ותרומם גליו', פירוש ותרומם אצלו דברים שגלה הקב"ה מאתו שהוא שונא אותן המדות, וכוונות הבורא היה

כדי ש'יראו מעשי ה'', שיתחבר אף עולם המעשה לשרשו. וכשיגיע זמן שאדם מעורר עצמו 'וצועק אל ה'' שהוא רוצה להדבק במדות טובות, דהיינו לאהבת הבורא וליראת הבורא, אזי (תהלים שם, כט) 'יקם סערה לדממה', דהיינו שיקם ה' סערה אחרת כדי שידומם סערה הראשונה, פירוש כשאדם רוצה לדבק מחשבתו להשי"ת אזי עולה על מוחו דברים גשמיים, למשל אם רוצה לאהוב את הבורא אז בא לו אהבת הגוף או שארי מדות, ומי שהוא חכם אזי תיכף כשבא לו האהבה זרה אזי הוא מחזיר החיות לשרשו והכלי נופל ממילא ואין בזו האהבה חיות לדבק עוד אצלו, ונמצא לכך בא להאדם מחשבות רעות בעוד שהוא רוצה לעבוד הבורא, כדי להעלותם לשרשם כל המחשבות והמעשיות שעשה בעוד שהיה בקטנות.

וזהו פירוש כאשר שמענו כן וגו', פירוש הנביא מתמיה ואומר 'כאשר שמענו' מקודם, מלשון (ש"א טו, ד), וישמע שאול, שהיינו מקובצים בדברים רעים כשהיינו קטנים, 'כן ראינו' גם עתה כשאנו רוצים לעבוד 'בעיר ה' צבאות', בהתעוררות ה' צבאות, פירוש כשאנו רוצים להכניע כל רצוניות שלנו תחת רצונו, ולכך נקרא ה' 'צבאות' שהוא רצון כל רצונות, 'בעיר אלהינו' היה התעוררות, זה עשה ה' כדי ש'אלהים יכוננה עד עולם סלה', כדי שיכוננו עד עולם, שלא יהא חיות בהם דהיינו שיעלם לשרשם:

פרק תרנח

כתיב (מיכה ה, ח) תרום ידך על צריך וכל אויביך יכרתו. פירוש דאיתא (איוב כב, כה) והיה שדי בצריך, ואיתא בגמרא (חגיגה יב.) למה נקרא שד"י, שאמר לעולמו די, כי זה ידוע כשאדם מדובק בחכמת הבורא אז הצירוף י"ד, כי זה העולם נקרא דלי"ת - דלית לה מגרמה כלום, ונמצא כשאדם מדובק בחכמת הבורא אזי נעשה הצירוף י"ד. וכשחס ושלום החומר מתגבר על החיות, אזי נעשה הצירוף ד"י, שד' רוכב על י', דהיינו על החכמה שהוא החיות. ואצל הבורא ית' כשרצונו היה להמשיך החיות בעולם, אזי כביכול צמצם חכמתו בכדי כח האדם להשיג, ולכן נקרא הצמצום שד"י כי זה ידוע (עי' זהר ח"ג רנז.) שהשי"ן מרמז על החכמה, ונמצא כשרצה להשפיע השי"ן לעולם צמצם עצמו כביכול ונעשה דל בכדי שיוכל העולם להשיג נקודת החכמה, ונמצא אצלו כביכול הצירוף שד"י, וממילא אם אדם מזכך עצמו ויכול להשיג החכמה ברחבות בלי צמצום אזי אין צריך השי"ת להמשיך בשם שד"י להיות מצמצם עצמו.

וזהו פירוש הפסוק 'והיה שד"י', פירוש מה שנתהוה שם שד"י, 'בצריך', מחמת שהאדם במיצרים, שהם מחובר להחומר הנקרא מיצר, לכך הוכרח כביכול לימשך בשם שד"י.

וזה גם כן ידוע שישראל מחוברים ביד ימין של הבורא דהיינו בחסד, וזהו פירוש הפסוק 'תרום ידך על צריך', דהיינו שתרומם 'ידך' - יד הידוע, דהיינו מדת החסד, פירוש שתהיו מחוברים במדת החסד אזי 'וכל אויביך יכרתו', כל המצירים יהיו נכרתין, מחמת שתהיו מחוברים בחסד ממילא כל הגבורות נמתקין בשרשם:

פרק תרנט

כתיב (משלי כה, כה) ושמועה טובה מארץ מרחק, פירוש דאיתא (ב"ר נו, ב) לא נגאלו ישראל ממצרים אלא בזכות השתחויה, כי כשאדם מכניע החומריות הוא נקרא השתחויה, וזה פשוט כשאדם מחובר להגוף זה נקרא מיצר, וכשהוא מחובר להבורא יתברך שם רחבות גדול. וזה פירוש הגמרא לא נגאלו ישראל ממצרים - ממיצר ים שהיה להם, אלא בשביל שהיו מכניעים עצמם תחת הבורא יתברך ועל ידי זה היה להם גאולה, וממילא כל אדם שמכניע החומר שלו תחת אהבת הבורא אזי ניצול מכל מיצרים ונמשך לו רחבות.

וזהו פירוש 'ושמועה טובה' מלשון (ש"א טו, ד) וישמע שאול, פירוש אם רוצה אדם להשמיע אליו, ישוב 'מארץ מרחק', צריך להתרחק מארציות שלו. או יש לומר 'ושמועה', אם רוצה לדבק 'לטוב' דהיינו להבורא, 'מארץ מרחק', צריך להתרחק מארץ:

פרק תרס

כתיב (תהלים פה, יב) אמת מארץ תצמח וצדק משמים נשקף גם ה' יתן הטוב וארצינו תתן יבולה, פירוש כי הקב"ה נקרא אמת, וישראל נקראים אמונה, שהם מאמינים באמת שהוא הבורא יתברך, ואנחנו צריכים להתרחק מעולם הזה שהוא השקר, אך צריכים אנו להדבק באמונתו. וזה ידוע שהבורא יתברך מחיה את כל דבר, וכל דבר שאנו רואין בזה העולם. חסר:

פרק תרסא

איתא (תענית ז.) למה נקראת התורה עץ החיים, כמו שהעצים קטנים מדליקים את הגדולים אף דברי תורה קטנים מחדדים את הגדולים, והיינו דאמר רב הונא הרבה תורה למדתי מרבותי, ומחבירי יותר, ומתלמידי יותר מכולם. וזה הפירוש שהתורה נקראת 'עץ חיים', מחמת שנותנת לו עצה להיות חיים, וזה אי אפשר כי אם כשמקטין וכופף קומתו, וזהו פירושו 'הקטנים' - פירוש הקטנות מביא לו הגדלות. והיינו דאיתא (זהר

ח"א קעז:) כי בשלש שמות מכונים ישראל, ישראל ישורון יעקב, פירוש כי יעקב נקרא מה שהולך ע"י רגילות, דהיינו אמונה, שאינו משיג עדיין שום טעם בדבר ועובד ה' מחמת שהורגל בכך, זה נקרא יעקב, מלשון עקביים, וכשהולך כך בתמימות ואין בו שום מדה להבורא, שאין בו לא אהבה ולא יראה ולא התפארות, יכול להשיג אותם מחמת האמונה. וכשישיג המדות הנ"ל נקרא ישורון - מלכות, ואין שורה פחות מג', דהיינו ג' מדות הנ"ל. וממילא כשישיג המדות הנ"ל, אזי השי"ת משפיע לו בהירות במוחו ונמשך לו המוח, דהיינו חכמה ובינה, וזה לא יכול לבוא מחמתו רק השי"ת משפיע לו הבהירות, וזה נקרא ישראל - לי ראש.

וזהו פירוש 'הרבה למדתי מרבותי', מלשון (בראשית לה, יא) פרה ורבה, וזה האמונה שמביא לו לידי גדלות כנ"ל. 'ומחבירי יותר', כשנתחברו לי המדות הייתי יותר מקורב להבורא יתברך. 'ומתלמידי', דהיינו הראש שבא לי ממנו יתברך, הייתי מקורב ביותר:

פרק תרסב

כתיב (תהלים קיט, כח) דלפה נפשי מתוגה קיימיני כדבריך, אמר דוד זה בתמניה אפי דוקא, כי כל מי שעושה עובדא הוא מהתפארות, מחמת שרוצה להתפאר הוא עושה העובדא, שכשהוא במחשבה אין הכל יודעים, נמצא העובדא בא מחמת התפארות, והת"ת הוא אינו רק מעורר, וכשרוצה לעשות ולצייר העובדא צריך לעשות ולצייר אותה ע"י שש מדרגות, דהיינו האהבה והיראה כו', וזהו 'תמניא אפי', היינו המעורר ושש מדרגות והעובדא, וכל אדם שעושה עובדא צריך לעשות אותה בתמניא אפי הנ"ל ולהעלות אותה לעולם הציור, דכתיב (ברכות י.) אין צייר כאלהינו, וצריך להעלות אותה להבורא יתברך.

וזהו שהתחיל דוד (תהלים שם, א) באשרי תמימי דרך, ר"ל זהו דרך תמים כשאדם עושה עובדא בתמניא אפי הנ"ל, ולא כמו שיש בני אדם שאינם עושים עובדא רק כמו שהיא ואינם מעלים להבורא יתברך, וזהו הדרך אינו תמים ונקרא רע. וזה שאמר דלפה נפשי מתוגה, 'דלפה', נוטף, ב'נפשי מתוגה', מהרע הנקרא תוגה, כשאני עושה דבר גשמי אזי יש בי עוד הרע, אבל אני מבקש ממך 'שתקיימיני כדבריך', ר"ל שתמשיך (לו) [לי] חיות ובהירות השכל כל כך שאוכל לעשות העובדא 'כדבריך', דהיינו בתמניא אפי ולהעלות העובדא לעולם הציור, וזהו 'קיימיני כדבריך':

פרק תרסג

כתיב (תהלים קיט, כט) דרך שקר הסר ממני ותורתך חנני, פירוש שיש בני אדם שפורשים עצמם מן הגוף מחמת שרוצים להיות בני חורין ולא מחמת רצון הבורא, וזה נקרא גם כן דרך, אבל הוא שקר. וזה שאמר 'דרך', כשאני אלך בדרך, 'שקר הסר ממני', אבקש ממך שלא יהיה הדרך שקר כנ"ל, אלא 'ותורתך חנני', שלא יהיה זה שאני פושט עצמי מהגוף רק מחמת רצונך ותורתך:

פרק תרסד

כתיב (תהלים קיט, י) בכל לבי דרשתיך אל תשגיני ממצותיך, פירוש למה כשאדם עומד להתפלל או לעשות שום מצוה, למה זה יש לו מחשבה זרה, אדרבא כשהוא עומד לפני השי"ת הוא יוצא מחומר העכור, ומהיכן באה לו מחשבה זרה. ותירץ, מחמת תענוג שיש לו מעולם הגשמי, אלא צריך כשאדם עושה דבר גשמי או הולך בזה העולם לא יהא שוכח להבורא יתברך, אלא הלב יהיה מקושר להבורא יתברך, ואז כשעומד להתפלל או לעשות איזה מצוה אזי לא יהיה לו מחשבות. וזה שאמר בכל לבי דרשתיך, ר"ל 'בכל' דבר גשמי שעשיתי היה 'לבי דרשתיך', ר"ל שהיה לבי מחובר עמך ולא להתענג מזה העולם, לכך 'במצותך', ר"ל כשעשיתי איזה דבר מצוה, 'אל תשגיני', מלשון שכחה, ר"ל לא היה לי מחשבה זרה:

פרק תרסה

כתיב (דברים יט, ב) שלש ערים תבדיל לך וגו' אשר ינוס שמה הרוצח. פירוש חכמה בינה דעת הם שלש ערים, וכשאדם עושה דבר גשמי צריך לראות שיהא מחובר עם החב"ד שלו להבורא יתברך. וז"ש שלש ערים תבדיל לך, ר"ל שלא יהיה 'לך', שיבדיל אותם מגשמי, אלא שיהא מחובר עמם להבורא יתברך, ואחר כך (שם, ה) ונס אל אחת הערים האלה וחי, אחר שעשית דבר גשמי כשיחבר עצמו להחב"ד, אז 'וחי' - יהיה לו חיות מהבורא יתברך. אבל כשהוא ממשיך את החב"ד שלו להחומר, אזי אין לו במה שיחיה את עצמו, שהגשמי נקרא אתר דמיתה.

וזה שאמרו חז"ל (מכות י:) שהיה כתוב על פרשת דרכים מקלט מקלט, פירוש שיש דבר גשמי שהוא מגושם מאד, ומחמת זה האדם העושה הגשמיות ההוא אפילו אם רוצה להיות מחובר להשי"ת בשעת מעשה אינו יכול, ונמשך עם המוחין שלו להגשמי. לכן אמרו חז"ל לכתוב על 'פרשת דרכים', ר"ל כשהוא הולך להחומר אזי הוא מפריש את

עצמו לכמה דרכים, שבהחומר יש כמה דרכים, אהבה לאכילה ושתיה וכו', וכן לכל המדות, אך בעבודת השי"ת אין אלא דרך אחד, וזהו פירושו, כשיפריש את עצמו לכמה דרכים, אזי יתיישב תחלה בהמוח שלו 'מקלט', ר"ל אם יקלוט המוח הגשמי שלא יהא נמשך ונטבע בהגשמיות אלא הוא יכול להעלות אותה להבורא יתברך, אז יעשה אותה, 'מקלט', ר"ל אם יראה שיקלט חס ושלום הגשמי המוח, שהמוח יטבע שם מחמת שהוא מגושם מאד אז לא יעשה זאת.

וז"ש אשר ינוס שמה הרוצח וחי, כי אנו גם כן בחינת הרוצחים, כמו שאמרו חז"ל (תנחומא בשלח ח) טוב שבגוים רצוץ את מוחו, נמצא שאנו צריכים לשבר הקליפות ולהעלות החיות שבו להבורא יתברך, וזה שאנו ממשיכים את עצמנו להגשמיות הוא כדי לשבר הקליפות ולהעלות החיות שבו להבורא יתברך, וצריכין אנו להזהר שהמוח יהיה מחובר להבורא יתברך אפי' בשעה שעושה הגשמיות, כדי כשאנחנו חוזרים אל המוח דהיינו להחכמה כנ"ל אזי אנו יכולים להעלות החיות שבו להבורא יתברך, וז"ש אשר ינוס שמה הרוצח וחי כנ"ל. וז"ש (ויקרא יח, ה) וחי בהם, כשעושה צריך שיהא חיות בהם. וזהו שהתורה נקרא עץ חיים (משלי ג, יח), שהיא נותנת חיים בכל אפילו במה שהרשעים עושים, אלא שהם פרודים בחיות שלהם מן התורה, אבל אדם צריך לידע שהוא מהבורא יתברך.

וז"ש (תהלים צ, יז) ויהי נועם, ויהי בגימטריא ל"א שהוא אל, וכל מקום שנאמר ויהי הוא צער (במדב"ר י, ה), וזהו פירוש 'ויהי', האיך יכול להיות שאפילו אם יהיה במיצר שיהיה חסד, 'נועם ה' אלהינו עלינו', פירוש מחמת הנועם של הבורא יתברך שעלינו, שמחמת התענוג של המצוה אנו מחוברים עם הבורא יתברך אפילו בדבר הגשמי, ואדם אינו יכול להשיג את זה אלא שכשהוא עושה מצוה הוא מחובר להבורא יתברך, ומחמת זה הוא יכול להיות אפילו כשהוא בגשמיות יהיה גם כן מחובר להבורא יתברך, שהוא טועם את התענוג של הבורא יתברך, אבל אם אינו מתענג מהמצוה אינו יכול להיות מחובר בדבר גשמי, אבל על כל פנים צריך להיות חושק לעבוד את הבורא, וז"ש (תהלים קיט, לד עיי"ש) 'ופקודיך הביננ', תן לי שאני אבין פקודיך שיש בהן תענוג, 'ועדותיך נצרתי', אפילו אין לי עוד תענוג:

פרק תרסו

כתיב (תהלים עו, ב-ג) נודע ביהודה אלהים בישראל גדול שמו, ויהי בשלם סוכו ומעונתו בציון. פירוש שהכלי בלא החיות אינו שלם, והחיות בלא הכלי גם כן אינו שלם כביכול,

פירוש כשעלה ברצונו הפשוט לעשות את הכלי, וכי לא עשה אין רצונו שלם, ובאמת שהוא שלם בלא הכלי, אלא שאין רצונו שלם, למשל כשאדם רוצה לעשות בנינים, וכי לא עשה אין רצונו שלם, ובאמת שהוא שלם בלא הבנינים, אלא שאין רצונו שלם, כך כביכול הבורא יתברך כנ"ל. נמצא מחמת הכלי רצונו שלם, פירוש שאנו נקרא כלים להבורא יתברך, שהוא משפיע לנו חיות.

וז"ש (ישעיה נח, יג) וקראת לשבת עונג, ענ"ג - ע"דן נ"הר ג"ן (זהר ח"א כו.), פירוש שבשבת נשלם הרצון של הבורא יתברך, שאנו מתחברין להבורא יתברך, ולכך אנו אומרים בתחלת השבת (בתפילת ערבית) ופרוס עלינו סוכת שלומך, פירוש תסתכל עלינו בשלומך כדי שרצונך יהיה שלם כנ"ל, ואנו יכולים לקבל השפעה של הבורא יתברך, ובפרט בסעודה שלישית שהיא סעודתא דזעיר אנפין, פירוש שאפילו זעיר אנפין שהוא כך למטה הוא נתעלה להבורא יתברך, וזהו (זמירות לס"ש - בני היכלא) חדוותא דזעיר אנפין, שיש להשם יתברך תענוג ממה שהזעיר נתעלה גם כן.

וז"ש ג"ן נ"הר ע"דן, מחמת שהגן נתעלה להשי"ת מחמת זה הוא גורם עדן שהוא התענוג להבורא יתברך, ולזה שנתעלה יש לו גם כן תענוג מה שהוא מחובר עם הבורא יתברך, למשל כשאדם עושה שמחה של חתונה, ועלה ברצונו שיהיה גם כן קרובו עני על המשתה, ואם לאו אינו נשלם רצונו, ואם הוא בא אזי יש לו חדוה שגם קרובו העני בא אל השמחה שהוא עושה, וגם לזה יש שמחה ותענוג שהוא אוכל עם קצינים וגדולים, נמצא שאין רצונו שלם אלא מחמת ישראל.

וז"ש 'נודע', לשון התחברות, פירוש שכל מה שרצה הבורא יתברך להתחבר עם 'יהודה', מחמת ש'בישראל גדול שמו', מחמת הישראל הוא נשלם, ר"ל רצונו נשלם. וז"ש 'ויהי בשלם סוכו', פירוש אז יהיה ההסתכלות שלם, שמחמת שנשלם רצונו הוא נקרא שלם. והאיך יכול להיות לבוא למדרגה זו שהשי"ת יתגדל מחמת ישראל, 'ומעונתו בציון', מעון לשון דירה, שדירתו יהיה תמיד בציון, שכל אדם יש לו שורש אצל הבורא יתברך, שכל מי שרואה שדירתו בציון אז יכול לבוא למדרגה זו שהשי"ת יתגדל על ידו כנ"ל.

וז"ש (ישעיה נז, יט) שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר ה', אמירה נקרא לבוש, כשהשי"ת רוצה להשפיע התלבש עצמו בלבוש, וז"ש 'שלום שלום לרחוק ולקרוב', האיך יכול להיות שיכולים להמשיך מהבורא יתברך שנקרא 'שלום' שלימות ל'רחוק' - אפילו מי שהוא ברחוק, דהיינו בזה העולם, 'ולקרוב אמר ה'', כשהוא מתקרב להלבוש של הבורא יתברך אז הוא יכול להמשיך שלימות מהבורא יתברך, פירוש 'אמר ה'', שהלב הוא בית להבורא יתברך שישרה בתוכו, והאותיות גם כן נקרא כלים שהשי"ת שורה בהם, אם

יש בלב אותיות קדושות דהיינו הוא אלהינו, פירוש הוא אל גדול ונורא אז השי"ת שורה בהם, אבל כשהאותיות חס ושלום אינן קדושות אין השי"ת שורה בהם, וז"ש 'ולקרוב אמר ה'', פירוש האיך יכול להמשיך מהבורא יתברך שהוא שלם שלימות, 'ולקרוב אמר ה'', פירוש שיראה לקרב שיהיה בלב אחדות של ה', דהיינו אלהינו, אז יכול להמשיך את השלימות שאז השי"ת שורה בהם כנ"ל.

והלב נקרא שגל לחכמה, שהלב מקבל תמיד מן החכמה, ואם היה אדם יודע שאינו מחובר תמיד עם החכמה לא היה הלב יכול לעמוד, שיש לו חשקות תמיד להיות מחובר להחכמה, וזה שאנו רואים שהלב יכול לעמוד כאן הוא מחמת שהוא סבור שהוא מחובר עם החכמה, אבל באמת צריך אדם להבין את השפלות שיש בו. וז"ש (תענית ג:) טבא תלגא לטורא מחמשא מטרא לארעא, פירוש שבדיבור יש ה' מוצאות הפה, וזהו פירוש 'לטורא', שהחכמה נקרא טורא שהוא לשון הר, שהחכמה הוא מעלה את האדם למקום גבוה, 'טבא תלגא', טוב שיהיה מחובר עם הלב להחכמה, 'מחמשא מטרא לארעא' שהוא הדיבור:

פרק תרסז

כתיב (במדבר לג, ט) ויסעו ממרה ויבואו אלימה, פירוש שיש שני דדים שהצדיקים נקראו שמהם יונקים העולם, יש צדיק מעיקרא ויש צדיק בעל תשובה. וזה נקרא דד גם כן מה שהצדיק יונק מהבורא יתברך, ולמה זה נקרא דד, פירוש שהצדיק צריך להיות בבחינת דלת - שיהיה מ"ה, והבורא יתברך צריך גם כן לצמצם עצמו ולהשפיע, הוא גם כן בבחינת דלת, שהוא גדול ואדיר נקרא אצלו צמצום, וזה נקרא דדי אדם שהוא במקום בינה (עי' ברכות י:), שהוא מבין שהוא מה, מחמת זה יונק מהבורא יתברך. ויש דד של בהמה במקום הטינופת, פירוש שיש אדם שהוא בבחינת בן, שהוא סבור שהוא בן אצל הבורא יתברך, נמצא שהוא יונק מחמת שהוא בן, ובן בגימטריא בהמה, ואז צריך הבורא להשפיע בבחינת מלכות, וזה נקרא דד בהמה.

וזה שאמרו חז"ל (שם) מאי ואל תשכחי כל גמוליו וכו' (תהלים קג, ב), שעשה לה דדים במקום בינה וכו' כדי שלא יינק ממקום הטינופת כמו בבהמה, אלא צריך לינק מדדי אדם שהוא בגימטריא מ"ה, שצריך להבין שהוא חיות מהשי"ת והוא מ"ה, מחמת זה הוא יונק מהשי"ת, ואז הוא יונק מבחינת דדי אדם שהם במקום בינה, מכח הבנה. וז"ש (שמות כה, יח) ועשית שני כרובים, פירוש שצריך אתה לעשות עצמך כרביא, פירוש

בחינת קטן, ומחמת זה כמים הפנים לפנים וכו' (משלי כז, יט), הקב"ה עושה את עצמו גם כן כרביא ומשפיע לך, ולא תהיה עצמך בבחינת דד בהמה שמחזיק את עצמו כבן.

וז"ש 'ויסעו ממרה', לשון מרות, שהיו חכמים בעיניהם, והיו נוסעים מזה המדה כדי שלא יהיו בבחינת בן ואז השי"ת ישפיע להם בבחינת מלכות כנ"ל, וזה נקרא מרה (עי' תקו"ז כח:), 'ויבואו אלי מה', והיו יונקים מבחינת מה. ונפקא מינה אם יונקים בבחינת מ"ה או בבחינת ב"ן, על זה כתוב 'ושם שתים עשרה עינות מים', כשהבורא יתברך רוצה להשפיע צריך להשפיע בשש מדריגות, מחמת שהוא אור צח ואין אנו יכולין לסבול אורו, ומחמת זה צריך להשפיע ע"י ששה מדריגות, דהיינו אהבה ויראה וכו', והוא עילה ואנו עלולים, וכל מה שיש בעילה יש בעלול, נמצא כשאנו יונקים צריכים גם כן לינק ע"י ששה מדריגות שלנו, נמצא כשמתחברים עם השי"ת יש י"ב מדות, וז"ש שתים עשרה עינות מים.

וזה נקרא גם כן (ספר יצירה פ"ה מ"א) י"ב גבולי אלכסון, שכשהשי"ת רוצה להשפיע, הוא אלכסון נגדו יתברך שהוא אור צח ומצוחצח להמשיך השפעתו על ידי שש דרגין, וז"ש ששה קצוות, והמקבל גם כן כשהוא רוצה לקבל צריך להמשיך את עצמו מחומריותו, זה גם כן נקרא אלכסון נגד טבע המקבל שהיה נמשך תמיד אחר החומר, וכשהוא מושך עצמו בשש מדריגות מן החומר הוא גם כן נקרא ששה אלכסונן, נמצא כשהוא מתחבר את עצמו עם הבורא יתברך יש י"ב אלכסונים כנ"ל.

ובכלל נקרא השי"ת משפיע ואנו נקראים מקבלים, ובכל מדריגה שהוא משפיע נראה מלכותו כנ"ל. וז"ש (בראשית א, א; תקו"ז לא: ועוד) בראשית - ברא שית, פירוש בראשית נקרא חכמה כתרגומו וכידוע (זהר ח"א ל:), וזהו (סוכה מט.) אל תקרי בראשית, שאינו יכול להמשיך החכמה, אלא ברא שית, ברא לשון לברר, שצריך לברר שש מדריגות שלו ואז יכול להמשיך החכמה. וזהו גם כן נקרא שני יודין, שהחכמה עילאה נקרא יוד והחכמה תתאה נקרא יוד, וזה שאמר דוד המלך ע"ה (תהלים קיט, עג) 'ידיך', פירוש למה עשית שני יודין, 'עשוני ויכוניני', פירוש שיהא המעשה והכונן המשפיע להמעשה, ואז כונן את המעשה. והנה בודאי אם היה האדם קשור תמיד בידיעתו שהחיות שלו מהבורא יתברך שברא את כל ומחיה את הכל, בוודאי לא היה מפריד שום דבר מהבורא יתברך שהכל שלו, ועל זה ביקש דוד המלך ע"ה (שם) 'הבינינו' שהחיות שלי ממך ואתה הוא המחיה את הכל ואז 'ואלמדה מצותיך', אחבר עמך כל מה שאעשה אפי' דבר גשמי.

וז"ש (סוטה ג:) כל העושה מצוה אחת בעולם הזה הולכת וקודמת לפניו בגן עדן, פירוש שבמצוה יש שם הויה, שמ"צ - י"ה בא"ת ב"ש, ואותיות ו"ה יש בתיבת מצוה, וזה

פירושו 'כל העושה מצוה אחת', שהוא מחבר את המעשה שנקרא ו"ה עם הבורא יתברך. 'הולכת' וכו', פירוש שהחכמה משפיע בזה העולם והבורא יתברך משפיע בהחכמה, וזה ידוע כשהמשפיע תאב להשפיע הוא תמיד מסתכל ורואה שיהיה מקבל, וכשאנו מקבלים ממנה אזי היא חוזרת להבורא יתברך ושופע משם עוד חיות, וזהו 'הולכת לפניו לגן עדן', להיות גן לעדן, שהבורא יתברך נקרא עדן של כל העולם. וזהו נקרא 'לפניו', כשהמשפיע רוצה להשפיע הוא מסתכל למטה וזה נקרא לאחריו, וכשהוא חוזר להבורא נקרא לפניו, וז"ש (ישעיה נח, ח) 'והלך לפניך צדקך'. ואם תאמר זה חסרון לך מה שהחכמה חוזרת להבורא יתברך, וזה שאמר (שם) 'כבוד ה' יאספך', פירוש מה שהבורא יתברך מתלבש, וכבוד הוא לשון לבוש, הוא גם כן כדי ש'יאספך', שהחכמה יחזור וישפיע לך:

פרק תרסח

איתא (אבות פ"ב מי"ג) ר' שמעון אומר הוי זהיר בקריאת שמע ובתפלה וכשאתה מתפלל אל תעש תפלתך קבע וכו'. פירוש האיך יכול להיות שמחמת קריאת שמע ותפלה תהא 'זהיר' לשון זוהר, שיושפע עליו מהבורא יתברך בהירות, לזה אמר אל תעש תפלתך קבע אלא רחמים כו', כשאתה מתפלל לא תבקש שום דבר אלא רחמים ותחנונים לפני המקום, המקום נקרא מלכות (עי' זהר ח"ב רז.) שאנו עומדים בתוכו, שאין אתה צריך אלא להעלות המלכות להבורא יתברך, דהיינו הדיבור שנקרא מלכות (זהר ח"א לו.), וכל מה שיהיה ברצונו יתברך ישפיע לך, וכשאתה הוא המבקש דבר אחד ישפיע לך בצמצום, ורצונו יתברך הוא רחב בלי סוף, וכשאתה עושה כך יבא עליך זהירות - פירוש לשון בהירות:

פרק תרסט

כתיב (תהלים צ, יז) ויהי נועם ה' אלהינו עלינו וגו', פירוש שבשבת כל אדם יש לו תענוג מהבורא יתברך במדרגה שלו, וזה 'ויהי נועם', שיהיה עלינו התענוג כמו שהיה ש'ה' אלהינו' - שהיינו מחוברים להבורא יתברך, 'ומעשה ידינו כוננה עלינו', פירוש אפילו כשאנו עושים דבר מעשה אזי יהיה כ"כ התענוג של הבורא יתברך עלינו. וז"ש (במדבר ה, טו) לא תעזוב את הלוי כל ימיך על אדמתיך, פירוש שהתענוג נקרא לוי, שמחמת שיש לו תענוג מזה הוא מתחבר עמו, וז"ש 'לא תעזוב' וגו', שהתענוג מחבר כל המדות שלך, 'על אדמתך', כשאתה תהיה בגשמיות באכילה וכדומה לא תעזוב את

התענוג מהבורא יתברך. והיכן התענוג שורה, בלב ובמוח, וז"ש (שם ח, ו) וטהרת את הלוים, כשאתה רוצה 'לטהר' עצמך, אזי 'את הלוים', כשאתה עושה דבר גשמי תראה שתהיה מחובר להבורא יתברך במוח ובלב. וז"ש (משלי יג, טז) ערום יעשה בדעת, מי שהוא ערום, אפי' הוא במעשה, בדעת - הוא גם כן מחובר להבורא יתברך:

פרק תרע

כתיב (תהלים קיב, ד) זרח בחושך אור לישרים חנון ורחום וצדיק, ומשה אמר תחילה רחום ואחר כך חנון, כדכתיב בשלש עשרה מדות (שמות לד, ו), וי"ל שאנו בהיפך מהבורא יתברך, שהוא משפיע לנו מעילא לתתא, ואנחנו מעלים את החיות להבורא יתברך מתתא לעילא. וז"ש (בראשית א, לא) וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאוד, וכתיב (דברים ל, טו) ראה נתתי לפניך את החיים ואת הטוב את כו', משמע שיש גם כן רע, הא כיצד. אלא שכך פירושו, באמת הוא כולו טוב, שמטוב לא יצא רע, שהשי"ת הוא כולו טוב, אלא שהוא שופע כל כך במקום נמוך, שלפנינו שהבנתינו מועטת ומוחינו חלש שאם היינו הולכים אחריה אזי הוא לפנינו רע, שאנו יכולין להפריד את עצמנו חס ושלום מהבורא יתברך, כמו שיש דבר מאכל ערב שהוא מבלה את האדם, שבאמת הוא טוב אבל לפניו הוא רע. וז"ש הנני נותן לפניך את הטוב ואת הרע, פירוש לפניך הוא רע אבל באמת הוא טוב.

וז"ש (תהלים קו, א) הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו, פירוש שתראה להתחבר אל טוב שהוא 'לעולם חסדו', אבל לא אל טוב שהוא לפניך רע, דהיינו גשמיות שעכשיו דומה לך שהוא טוב אבל יהיה לך אחר כך רע, שיוכל להפריד את עצמו מחמת זה מהבורא יתברך:

פרק תרעא

כתיב (במדבר לג, ט) ויסעו ממרה ויבואו אילימה ובאלים שתים עשרה עינות מים ושבעים תמרים. והנה על דרך הפשוט, כי הטעם למה ברא הקב"ה לפתח חטאת רובץ (בראשית ד, ז), הטעם פשוט כברייתו של עולם, כמו שאמרו ז"ל (שבת עז:) למה עיזי מסגי ברישא, כברייתו של עולם, ברישא חשוכא והדר נהורא.

והנה מתחילה עלה במחשבה לברוא העולם במדת הדין ושיתף לו מדת הרחמים (בראשית א, א ברש"י), מתחילה בא לאדם מדת הדין והוא היצר הרע ואחר כך היצר טוב. וזה שאמר דוד המלך ע"ה (תהלים נא, ה) וחטאתי נגדי תמיד, כי היצר הרע נקרא

חטא, וכשאדם מסתכל על מדות היצר הרע ומהפך ממדת הדין למדת הרחמים, דהיינו למשל אם בא במחשבתו אהבה זרה והוא מקרב לאהבת הבורא, וכן מדת היראה וכל המדות, כי זה עיקר כוונת הבריאה יכון רשע וצדיק ילבש (איוב כז, יז) כידוע, ולזה כיון דוד המלך ע"ה וחטאתי נגדי תמיד, שהייתי מסתכל תמיד על מדות היצר הרע כדי להפך כנ"ל. וזה פשוט שכח הרע בא לאדם מצד הגיאות והשררה, וכשאדם מיישב בלבו שכל הגיאות והשררה אפס נגד גדולתו יתברך בוודאי יכול להפך כל המדות כנ"ל.

וזהו פירוש 'ויסעו ממרה' מלשון רוממות, 'ויבואו אלימ"ה', כי מ"ה הויה כתיב, כביכול שם בהבורא מדת מ"ה, כי לפי גדולתו של השי"ת משגיח האיך לימשך גם אל עולם הגשמי, וזהו מכח ענוותנותו, וז"ש (מגילה לא.) כל מקום שאתה מוצא גדולתו של הקב"ה שם כו', כי כשאדם רואה בכל הפעולות שהוא גדולתו של השי"ת ואינו עושה בשביל גדלות עצמו אזי משם מוצא מדת ענוה כנ"ל. וזה המדה של מ"ה הוא מדת הרחמים, כי מחמת שהוא מרחם על הבריות הוא נמשך אליהם, וזהו פירוש ויבאו אלי מ"ה והוא הרחמים.

וזה ידוע (ספר יצירה פ"ה מ"א) שיש י"ב גבולין באדם, והם י"ב שבטים מושלים באדם ראובן כו', וכשאדם מהפך מדותיו אזי הוא מהפך הי"ב מושלים. וזהו פירוש 'ושם שתים עשרה עינות מים', פירוש הי"ב הנ"ל יוכל לעיין ולחבר עם התורה הנקרא מים, 'ושבעים תמרים' פירוש הז' מדות, שכל מדה כלילה מי' כידוע, תמרים מלשון תמורה והיפוך, שמהפך מדת הדין למדת הרחמים. 'ויחנו שם כו'', שמצאו והשיגו חן ותענוג התורה:

פרק תרעב

כתיב (במדבר י, לה) ויהי בנסוע הארון ויאמר משה קומה ה' ויפוצו אויבך וינוסו משנאיך מפניך, ופירש רש"י אויביך אלו המכונסין, משנאיך אלו הרודפין. דאיתא בגמרא (שבת קטו:) פרשה זו עשה לה סימנית כו', כי הנה יש נו"ן מנוזרות נו"ן כפופה ונון פשוטה, כי נו"ן שערים לתורה האיך להדבק להקב"ה, ואין אדם יכול לכנוס בשערים הללו כי אם ע"י שכופף קומתו תחת הבורא, דהיינו שיכניע הנ' שערים שיש לו להגוף, כי כמו שיש נו"ן שערים לשער עבודת הבורא כן יש נו"ן שערי טומאה להתחבר עם הגוף, נמצא צריך לכפוף השערים שלו תחת השערים הקדושים, ואם עשה כן אז השי"ת משפיע לו טובה ובהירות בשכלו עד שהוא דבוק אליו.

וזה נראה כי כמו שיש לנו נו"ן שערים לשער ההתקרבות להבורא, כך יש אצלו יתברך נ' שערים כביכול שמשער עצמו להתחבר אלינו כפי שכלינו, כי השמים לא זכו בעיניו

(איוב טו, טו), אם כן האיך יכול להיות דבוק עמנו, אלא שמצמצם עצמו כביכול ומשער איך להתחבר עמנו, וזה נקרא נו"ן מנוזרות, דהיינו כשאנחנו כופפים עצמינו הנ' שערים הנ"ל תחת הבורא, אז כביכול כופף עצמו ומצמצם ומשער להיות דבוק עמנו.

וזה נראה שלכך הוא מילוי של נון רומז למה שאמרתי, שהנון שערים להקב"ה נקרא אצלינו נון פשוטה, כי זה לא בא אצלינו כי אם ע"י צמצום, נמצא לפי זה כשאדם כופף קומתו אז השי"ת נמשך אליו בהמשכה השערים שלו. וזה ידוע שהלב של אדם כלול מכל אבריו, ונמצא צריך אדם להכניע הלב שלו ומשפיע לו מדת החסד, וזהו ידוע שהלב נקרא ארון (תקו"ז יג:), מחמת שכל אבריו תלוין בו. וזה פירוש הפסוק 'ויהי בנסוע הארון', פירוש בנסוע הלב, דהיינו שנכפף תחת החיות ונסע מן החומריות והיתה איתערותא דלתתא, 'ויאמר משה קומה ה'', עמוד למדת ה', דהיינו החסד, אז 'ויפוצו אויביך', דהנה הביאה של אדם היתה מטוב ורע, ונמצא כשאדם עצמו עם צדיקים אזי יכול להיות נפוץ ממנו כח הרע מחמת הטוב שנמשך אל צדיקים, כמו שאמרנו שהטוב שנמשך דהיינו הנ' של השי"ת נמשך מכח מדת הצדיק וזהו ו' של נון, וכשהוא מחובר עמם אזי נמשך עליו וממילא נפוץ ממנו כח הרע, וזה פירושו, כש'קומה ה'', פירוש כשמעמיד את מדת הרחמים שלו בעולם אזי 'ויפוצו אויביך'. ולזה פירש רש"י אלו המכונסים, דהיינו שהטוב שבהם להיות מוכנס בו מחמת התגברות עליו כח הרע, אבל כשמדת החסד בעולם אז נמשך אל הצדיקים מטובו וזה המתחבר עמם נמשך עליו גם כן מטובם ואז הרע נפוץ ממנו.

אך זהו כשיש בו טוב אך שהגביר עליו כח הרע והטוב היה מוכנס אצלו, וממילא כשיסור ממנו הרע אז מחובר בו הטוב, אבל אם נתרבה עליו כח הרע וחלק החיות שבו הוא מעט מן המעט, וזהו פירוש של ערב רב - שיש בו חושך רב, נמצא כשיהיה הרב נפוץ ממנו אזי אין בו בו חיות כלל, וזהו פירוש 'וינוסו משנאיך', פירוש כי אותן אנשים שיש בהם מעט חיות הם משניאים אחרים שמתחברים עמם, כי מכח רוב הרע שיש בהם נמשך אל אחרים המתחברים עמם, וזהו פירוש 'וינוסו משנאיך', כשהטוב נמשך בעולם אזי הרע נפוץ מן העולם ואין תקומה למשניאים, נמצא צריך האדם לדבק את עצמו לצדיק וממילא נמשך הטוב אצלו גם כן ודו"ק:

פרק תרעג

כתיב (דברים ג, כג) ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמר, פירוש שתכלית עבודה שאדם צריך לעבוד את הבורא יתברך הוא שיהיה לו כלות הנפש, שיתאוה להבורא יתברך,

ומחמת שהוא מתאוה להבורא יתברך מסתמא הבורא יתברך מתאוה גם כן לו, כמו שידוע יותר משהעגל רוצה לינק פרה רוצה להניק, נמצא מחמת שהם מתאוים זה לזה כל המסכים שיש ביניהם דהיינו מחשבות זרות הם נופלים. והאיך יכול לבוא למדריגה זו, מחמת שיודע שהחיות שלו מהבורא יתברך, וכל דבר יש לו חשקות לשרשו, והחיות הוא אחדות עם הבורא יתברך.

וזה פירוש (שם ו, ד) שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד, שהוא אחד עכשיו כמו שהיה קודם הבריאה, והבריאה לא היה אלא שיהא דכר ונוקבא, שכשהיה אחדות לא היה תענוג, אבל כשהוא בפירוד ואחר כך הם מתחברים זה עם זה זה נעשה תענוג גדול. וזה פירוש מה שיש שני עתים (עי' עמק המלך ש"א פמ"ב), עת טוב ועת רע, שהבורא יתברך נקרא טוב וזה העולם נקרא עת רע, וצריך להעלות את החיות שיש בזה העולם להבורא יתברך שנקרא טוב, וזהו תכלית העבודה שאדם צריך לידע שהכל מהבורא יתברך וצריך לחבר את הכל, ומחמת זה שיבין זאת יהיה לו כלות הנפש, ומחמת זה כל המסכים יהיו נופלים.

וז"ש (תהלים לד, א) לדוד בשנותו את טעמו לפני אבימלך, פירוש שהוא משנה את עצמו לפני הבורא יתברך שהוא אב ומלך, 'בטעמו', ר"ל בהבנה שלו, מחמת שהוא מבין שהחיות שלו הוא מהבורא יתברך, שהבינה נקרא טעם, כי כמו שהטעמים מנהיגים את האותיות כן הבינה מנהיג את האדם, ומחמת שדוד היה מבין כנ"ל היה משנה עצמו לפני אבימלך. 'ויגרשהו וילך', פירוש ומחמת ההבנה הנ"ל היה לו כלות הנפש להבורא יתברך, ואפילו היה עושה דבר מה מזה העולם שנקרא עת רע היה גם כן מעלה אותה להבורא יתברך. וז"ש (שם, ב) אברכה את ה' 'בכל עת', אפילו בכל עת רע כנ"ל.

וז"ש ואתחנן אל ה' בעת ההיא, פירוש שאני היה מתפלל להבורא יתברך שישראל יבואו למדריגה זו שאפילו יהיו 'בעת ההיא', פירוש בזה העולם שנקרא 'ההיא' פירוש לשון נוקבא, 'לאמור' פירוש לשון (דברים כו, יז) את ה' האמרת, שלא יהיו עושין רק להתפארות להבורא יתברך. וזה שאמר (פסוק כד) 'ה' אלהים', כמו שמחמת המגין יכולין לראות השמש, כך מחמת אלקים יכולים אנו להשיג שם הויה ברוך הוא, וזה שאמר 'אתה החילות להראות', פירוש מחמת שעלה ברצונו הפשוט להראות לישראל, 'את גדלך', מחמת זה עשה את מדת אלקים:

פרק תרעד

איתא בגמרא (פסחים סח.) עתידין צדיקים להחיות מתים, שנאמר (זכריה ח, ד) עוד ישבו זקנים וזקנות בשערי ירושלים ואיש משענתו בידו. פירוש שיש בתפלה חמשה פעמים מחיה מתים (ע"י פע"ח העמידה פי"ח), ועוד אנו אומרים (ברכות השחר) רוקע הארץ על המים, פירוש שהוא רוקע את הארץ על ה' מים (סידור האר"י - רבי אשר), פירוש שבארציות יש ה' מים. ובאמת שבהחיות יש גם כן ה' מים אך ששם הם אחדות אבל בגוף ניכר שיש ה' מים, וזה נקרא ה' גבורות, היינו שיש ה' אברים בחומר, שתי ידים ושתי רגלים, וגוף וברית חשבינן חד (זהר ח"ג רכג:), וכשאדם ממשיך עליהם חיות הם נקרא ה' מים, וזהו נקרא ה' גבורות. וז"ש בזוהר (ח"ב כה.) מתחילה בעי למנדע ליה בכלל ולבתר בפרט, פירוש כשהוא בחיות הוא בכלל, וכשהוא ממשיך החיות אל האיברים הוא בפרט, שהחיות ניכר על כל אבר ואבר כנ"ל. וזהו שאנו אומרים ה' פעמים מחיה מתים, שכשאנו ממשיכים חיות על החומר שבעצם הוא פגר מות ואנו מחיים אותו וזהו מחיה מתים, וזהו נקרא המתקת הגבורות בחסדים, שהחסד הוא החיות וממתיק את הגבורות, דהיינו החומר.

והאיך יכול להמשיך עליהם חיות, מחמת שמקשר את עצמו להבורא יתברך וממשיך עליהם חסדים. וזה שאמר 'עתידין צדיקים להחיות מתים', פירוש שהמקשר את עצמו להבורא יתברך הוא ממשיך אל ה' גבורות שבחומר חסדים ומחיה אותן. והחסד נקרא זקן, שהבורא יתברך הוא כולו חסד והוא מכבר, שהבורא יתברך היה הוה ויהיה, וכשהבורא יתברך רוצה להמשיך החסד על הברואים, צריך לשער ולצמצם כביכול את עצמו כפי מה שיכולים המקבלים לסבול את אורו הצח ומצוחצח. וז"ש 'ישבו זקנים בשערי ירושלים', פירוש כשהבורא יתברך רוצה שהחסדים שנקראים זקן כנ"ל יהיו נמשכים ומתיישבים על הברואים, אזי צריך לשער את הצמצום, וזהו 'בשערי ירושלים', ר"ל יראה שלם, שהיראה נקרא צמצום, והבורא יתברך צריך לשער את הצמצום מחמת המקבלים כנ"ל. ומפני מה יהיה נמשך החסד על הברואים, לזה אומר 'ומשענתו בידו', פירוש על ידי התקשרותו להבורא יתברך, שהקשר נקרא משען לצדיק, ומחמת הצדיק אזי הבורא יתברך ממשיך חיות לזה העולם, וזהו עתידים צדיקים להחיות מתים כנ"ל :

תם ונשלם

הנהגה רבה

דברים שצריך האדם להתנהג בכדי שיוכל לזכך הנפש שלא תפנה להבלי הזמן רק אליו יתברך, ולהיות מחשבתו טהורה, ויבא טהור ויתחבר לטהור:

כשאדם קם בבוקר, תיכף יבין בעצמו שהבורא יתברך עשה עמו טובה וחסד שהחזיר הנשמה אליו והיא ממלא כל הגוף, ובזה מקדש עצמו, כמאמר (ירמיה ב, ג) קודש ישראל לה' ראשית וגו', כי זה נקרא ראשית המחשבה, ועדיין לא פנה המחשבה אנה ואנה. גם הראשית של כל אבר יקדש, דהיינו הראיה והשמיעה והדבור, שלא יקדים עינו קודם שימשיך את הבורא יתברך על העין, וגם על השמיעה והבנה והדבור, ובודאי יהיה כל מעשיו בכל יום ההוא קדושים, כמ"ש (ישעיה מו, י) המגיד מראשית אחרית, ויהיה לו אחרית טוב:

יראה תמיד להשגיח על מחשבתו מה הוא, אם הוא מחשבה מדבר אהבה אזי תיכף יתעורר לאהוב את הבורא יתברך, ואם הוא דבר שנאה וכעס אזי תיכף יתעורר ליראה את השי"ת, ואם הוא מחשבה מהתפארות איזה דבר אזי תיכף ישב לעסוק בתורה שנקראת פאר (ברכות נח. עיי"ש), ואם הוא באיזה ניצוח אז יראה לנצח את עצמו לעשות איזה עובדא שהוא נצחוניות, או איזה גמילות חסד הן בדבור או מעשה או במחשבה. ואם חס ושלום נזדמן לאדם איזה דאגה או צער חס ושלום, ידע בודאי שזה בא מן ההוד, וכאשר יודה לאל על זה בודאי יתהפך מדוה להוד.

כללו של דבר שלא יעשה שום דבר קטן או גדול עד שיחשוב בו מאיזה מדה הוא דבר זה, ומה יעשה בזה נחת רוח להשי"ת. גם דבר הנוגע אל הגוף יעשה גם כן כנ"ל, בכדי שלא יבטל מלשמוח ומלהדבק בבורא יתברך אשר הוא מרומם על כל השכליות. ויראה להתחבר להצדיקים אשר מצמצמין גופם בשביל כבוד בוראם, ואחר כך יכול להשיג תענוג גדול, ואיך ישוה תענוג מעט לתענוג גדול אין סוף, לכן יעזוב כל התענוגים, ואף שקשה לו, והיה ראשיתך מצער ואחריתך ישגה מאד (איוב ח, ז).

ועיקר שילך בניצוח לגרש השקר מלבו, שאין זה שלימותו, כי זה עיקר השלימות לעבוד הבורא באמת, וחיותו וחיות נשמתו אינו שלם, כי אפילו איתערותא אינו שלו, אלא השי"ת המרחם מרחם על האדם בכדי שלא ידח ממנו נדח, ואין בזה העולם שום שלימות. למשל מי שהיה לו אבן טובה, ועלתה עליה חלודה שלא ניכר עליה אור כלל מחמת החושך שעלתה עליה, עד שנשכח מלב כל אדם שהיה עליה שום הארה מעולם, עד שנזרקה לאשפה, וראה חכם אחד והעביר ממנה החלודה עד שנראה אור, ומי שלא הכיר בה מקודם היה שמח על האור שלו, אבל מי שהיה מכיר בה מקודם לא היה שמח

עד שטהר אותה לגמרי עד שחזר האור כבראשונה. והנמשל ידוע, והוא תשובה לגאות הלב שלא יתפאר בפני בני אדם, וגם לא ישגיח על גופניות עולם הזה, כי הוא אינו מזה העולם כלל, וכל כוונתו יהיה להשיג תענוג להקב"ה:

יראה להתבודד בכל יום במחשבתו עם הבורא יתברך, וימשוך אליו יראתו מחמת גדלותו. ויתנהג כך עד שיהא רגיל גם כשמדבר עם האנשים שלא ישכח את הבורא יתברך:

יזהר להתפלל בכל יום בכוונה. ואם אין לו פנאי על כל התפלה, יראה על כל פנים שיאמר ברכה אחת או קפיטל אחד בכוונת הלב לדבר לפניו יתברך:

יקבע לו בכל יום ללמוד תנ"ך ומשניות, ויותר הפנאי שיהיה לו יעסוק בפנימיות. ואל ירבה שיחה עם בני אדם שאין להם דביקות הבורא יתברך. כשילמוד ינוח מעט ויזכור בהבורא יתברך:

כשיבא לו איזה מחשבות חוץ, תיכף ידביקנה לשרשה, ולא ימתין ליתן לה התפשטות לאיברים:

אם לפעמים יראה איזה התרשלות בעבודת הבורא יתברך, אזי אדרבה יקום בזריזות, כי בודאי הוא יותר עת רצון, כמו שנאמר (תהלים צז, ב) ענן וערפל סביביו צדק ומשפט מכון כסאו:

ויראה לקיים בכל יום איזה מצוה אפילו קלה, כמ"ש (שם נב, ג) חסד אל כל היום. וצריך לידע שכל הדברים הן הנוגעים לנשמה והן הנוגעים להגוף הם באים מזאת המדה, כמ"ש בזהר הקדוש (זהר ח"ג עג.) קודשא בריך הוא סתום וגליא ואורייתא סתום וגליא וישראל סתום וגליא, סתום הוא שם הויה ברוך הוא, וגליא שם אדני, וכאשר הוא עושה את שניהם לשם פעלם הוא גורם יחוד בכל העולם לשלוב שם הויה ואדני לשלבם יחד:

יזהר כשמתפלל יכלול תפלתו בתוך כלל תפילות ישראל, ולשכח עצמו מכל הצטרכותו, כי בוודאי לפני הבורא יתברך גלוי יותר מה שצריך לו, וכאשר הוא רוצה לעשות רצונינו, אזי צריכים אנחנו לחזק עצמינו ולהעתיק את הצטרכותינו מלבינו שנשכח עצמינו מחמת דביקותו יתברך מכל וכל, וזה פירוש (זהר ח"ב נב:) בעתיקא תליא:

כשרוצה לעשות איזה מצוה והוא רואה שהיצר הרע רוצה לבטלו מאותו המצוה, אזי יחשוב בלבו הלא אין כוונתי באותו המצוה להכעיס הבורא חס ושלום, וגם לא לכבודי, ואם הייתי יודע שהבורא יתברך אינו רוצה בזה אזי לא הייתי עושה זה, ובזה יסולק היצר הרע ממנו בעזרת ה'. אבל מכל מקום צריך להבחין בשכלו אם יעשה המצוה הזאת

שיהא ישר לפני הבורא יתברך. וכל מה שכתבתי הם כללים גדולים ונחמדים מפז רב, וכל דבר ודבר הוא כלל גדול:

איתא (ברכות לה:) הרבה עשו כרבי שמעון בר יוחאי, הכוונה הוא שהיו רוצים לעשות סיגופים לעצמם כדי שיגיעו למדרגת רשב"י, ולא עלתה בידם, ולא יכוין בעבודתו רק לעשות נחת רוח להבורא יתברך, ולא שיבוא למדרגות. וכשרואה שעבודתו גדולה משל חבירו לא יתגאה, כדאיתא באותיות דר' עקיבא ואל יאמר אני גדול מחבירי:

כלל גדול, כשיחרפוהו בני אדם על עבודתו בתפלה או שאר דברים לא יענה להם אפילו בדברים טובים, כדי שלא יבוא לידי מחלוקת ולידי גבהות ושכחת הבורא יתברך, ואמרו ז"ל שתיקתו של אדם מביאתו לידי ענוה:

לא יסתכל בפני בני אדם אפילו כשמדבר עמהם כשמחשבותיהם אינם תמיד דביקה בהבורא יתברך, כי הוא פגם בנפשו ההסתכלות, אבל בבני אדם כשרים שמחשבותם תמיד דביקה בהבורא יתברך, יסתכל דוקא ויקנה קדושה לעצמו:

בן אדם, בכל יום יבוא לך נסיון חדש, הן חירופין וגידופין או היזק ממון, תראה שתהא מוכן לדבר מקודם, ואז תוכל לקבל בשמחה ולא תבעט בהיסורין, גם תסבול כל היסורין והזיקות ר"ל:

איתא בתנא דבי אליהו (פרק יח) הכיח תוכיח את עמיתך (ויקרא יט, יז), פירוש חבירך בתורה ובמצות, אבל אותן בני אדם שאינן הולכים בתורה ובמצות אינו מחויב להוכיחן, וכתיב (משלי ט, ח) אל תוכח לץ פן ישנאך הוכיח לחכם ויאהבך:

אגרות

פרק א

העתקה ממכתב הרה"ק צדיק יסוד עולם אדמו"ר ר' **חיים חייקא** זצ"ל מאמדור:

אחינו בני ישראל, עד מתי ניתיב בקיומא דחד סמכא והוא השקר, ועד מתי לא נתעורר משינתינו להתגבר על רוע לבינו ולהסיר את האבן אשר בלבינו, בכדי שיוסר האבן מעל פי הבאר באר מים חיים, ולהסיר החושך מעל שכינת עוזנו אשר נשלחה על ידי פשעינו ולהקימה מעפרה.

ואל נסמוך עצמינו על הבטחת יצרינו שהוא מבטיח אותנו שלום יהיה לך (עפ"י דברים כט, יח), כי בודאי איש כמותך יושב תמיד באהל של תורה ולומד תמיד בודאי מותר להרוג בקר וכו'. והנה מי שחננו האל בשכל ידע מעצמו שהתורה בלא דחילו ורחימו אינה עולה לפני מלכינו, וזהו נראה בחוש, כי הלא אמר החכם (משלי טז, כד; ח, יא)

התורה מתוקה מדבש ויקרה מפנינים וכל חפצים לא ישוו בה, ובודאי לא יאמר שום בר שכל שכל כוונתו היה לשבח התורה בדרך גוזמא, וכל מי שיעלה זה על דעתו בוודאי כבר יצא מכלל הדת והוא אפיקורס גמור, רק שבאמת התורה היא מתוקה, וכבר הוזהרנו החכם (איוב ה, ז) אדם לעמל יולד, וצריך האדם להיות עמל ויגע להשיג העריבות והמתיקות אשר בה, ויהיה כל חפצים בטילים נגד חפצים של תורה.

ואם אדם רואה בעצמו שעדיין חשוב בעיניו זה העולם, או דבר אחד מהבליו הבלי הזמן, כמו שיש רבים מבני עמינו שרואים את עצמם חכמים בעיניהם ויודעים את התורה, ולא קנו מזה רק זו ששגגת תלמוד עולה זדון (אבות פ"ד מי"ג), וכמאמר הכתוב (קהלת א, יח) יוסיף דעת וגו'. ובאמת לא נתן לנו בוראינו יתברך את התורה רק שנדע דרכים, כמו שאמרו חז"ל (שבת קלג: עיי"ש) ולדבקה בו (דברים יא, כב), וכי אפשר לדבק בו, אלא הדבק במדותיו, מה הוא רחום וכו', והאיך אנו יודעין מדותיו, אלא התורה מגלה לנו המדות של הבורא יתברך. וזהו מאמר הנביא (ישעיה ה, ב) מדוע קויתי לעשות ענבים, מלשון עניבה וקשורה ודביקה, ויעש באושים, שבאותן המדות מגדלות הגוף שבא מטיפה סרוחה.

ובאמת שזה העולם אינו אלא דרך מעבר, ועל זה נאמר (דברים כג, כה) כי תבוא בכרם ריעך וגו'. וכוונת הבריאה היתה שנלבוש את השכינה במעשינו ובדיבורנו ובמחשבותינו כדי להעלותה וליחדה, ושתתפאר לפני הקב"ה לאמר חזי במאי ברא אתינא (זהר ח"ג יג:), ופירוש ברא מלשון בר וחוץ, פירוש אפילו דברים גשמיים שהם רחוקים מהקב"ה, אתינא לגבך. לכן בעת החורבן נסעה השכינה י' מסעות (ר"ה לא.), מפני שלא היה לה במה להתלבש בזה העולם. וזה כוונת הפסוק (ישעיה נח, ז) כי תראה ערום וכיסיתו, פירוש ערום קאי על השכינה כביכול, וכסיתו מלשון כסות וא"ו, כלומר שתלבישנה בהו' מדריגות שבך שהיא אהבה ויראה וכו', וכשתעשה כך תעשה כסות לה.

ואם ישאל השואל איך לבוא לזו המדרגה שנעשה כסות להשכינה, כאשר יעיין בספרי קדמונינו ז"ל. לשון **הרוקח** (הלכות חסידות - שורש ליראה) שורש היראה היא מחמת שיהא מהבורא יתברך קשה לו לעשות דבר קטן שבקטנים, ועוזב תאוותו ויצרו בעבור יראת השם יתברך, וירא פן לא יהא תמים לפני הקב"ה כמו אברהם שנאמר (בראשית כב, יב) כי ירא אלהים אתה, וזהו גדול מכל הניסיונות, עד כאן לשון רוקח. וזה לשון **ראשית חכמה** (שער היראה פי"ד עיי"ש) כאשר יחשוב האדם שהוא עומד לפני השגחתו יתברך, ועל ידי שהקב"ה אינו מסיר השגחתו מכל הנבראים, כמו שאמרו חז"ל (סנהדרין לז.) צריך אדם לומר בשבילי נברא העולם, ונמצא שהוא קרוב אל המלך מאד שמחמת

הקירוב שהוא קרוב עמו הוא משפיע מטובו אפילו לאחרים, וצריך לירא שלא ימצא המלך העליון בו שום משגה ויעלים אור השגחתו ושפעו מנשמתו חס ושלום ויתרחק ממנו.

וכשאנו חס ושלום דביקים בגוף בודאי על זה מתרעם החכם שלמה המלך ע"ה (משלי ה, יא) ונהמת באחריתך בכלות בשרך, ולמה אמר בשרך בכינוי לנוכח, לאמר שכוונתו על הבשר שהאדם מגדל עצמו, ודייקא בהיותו נמשך אחר הבלי הזמן הכלה והנפסד, אבל אנחנו ישראל עם קדושו שצריכין לקדש עצמינו אף במותר לנו, שכן כתוב בזוהר (ח"ב קמא.-קמא:) זכאין אינון צדיקיא דלא מתענגו בהאי עלמא כלל, ובכיסופא בטילא דיליה. ועל זה נאמר (שה"ש ז, ז) מה יפית ומה נעמת אהבה בתענוגים, שזה אינו חידוש כלל כשאוהבים להקב"ה בדבר שאין הגוף נהנה כלל כמו תפלה ותפילין, רק אם אוהב להקב"ה בדבר שהגוף נהנה והוא אינו עושה רק לכבוד הבורא יתברך ולא לתענוגו, אז אתה יפה לפניו.

ואם הרשב"י ע"ה שהיה לבו פתוח כאולם אמר זאת, אנחנו שהבנתינו מועטת ומוחינו חלש, מכל שכן שצריכין אנו להזהר אפילו בתורה ומצות שאנו עושים, שנזכיר בכל עת ולהשגיח שנעשה זאת שיהיה נחת רוח לפניו ברוך הוא שלא להתפאר חס ושלום, וכל שכן בדבר שהגוף נהנה ומרגיש עריבות, וצריך להזהר שלא ליטול חס ושלום אל הגוף רק שיהיה לו חיות בכדי שיעשה רצון הבורא, ובודאי אילו היה אפשר להחיות את הגוף בלא זה היה חפץ יותר, וכל מה שיכול למעט הוא ממעט, רק שמחיה את עצמו במצות, כמו שאמר הכתוב (ויקרא יח, ה) וחי בהם - בהמצות. וכבר נאמר זה הפירוש בתורתינו (דברים ח, ג) כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם, הוא החיות.

גלל כן אהוביי אחיי איעצך ויהי אלהים עמכם, שלא תהיה מאותן האנשים אשר מדמים בשכלם הסכל ומושלים עצמן שהוא כבן לפני המקום יתברך, וזה המשל אשר המשילו, כשבן בא לפני אביו ורוצה לעשות לו עבודה ונחת מעבודה כבידה, האב משיב לו שאינו רוצה בעבודה כבידה כזו, רק שימזוג לו כוס, בזה הוא רוצה. ובזה המשל בעצמו התירו להם לאכול ולשתות הרבה, כי גם זה דרך האב עם הבן כשאין הבן רוצה לאכול, אם היה באפשר להאב שהוא בעצמו יכנס בתוך קרבו וגרונו בכדי שיוכל לאכול היה עושה מחמת אהבתו.

ואני מתמיה עליהן בתרי תמיהות, ובודאי מדכר דכירי אנשי מה שאמרו חז"ל (סנהדרין כו:) שלמה נקרא שמה תושיה, על שם שמתשת כחו של אדם, ועוד הלא ידוע מה שאמר

החכם (איוב ה, ז) אדם לעמל יולד, כפירוש רש"י ז"ל בעמלו של תורה. ועוד מאין קנה לו זה השם שהוא כבן לפני אביו, הלואי שנזכה אחר כל ימי חיינו שבעים שנה להיות עבד קטן שבקטנים מעבדיו יתברך.

אך מאין בא להם זה הטעות, מחמת שהם בר וחוץ, ולא היה להם שום התחברות להבורא יתברך, ולא נגע שום יראת השם בלבו רק שמטעה ומאנה עצמו. כי הלא ידוע (זהר ח"ב רנד:) שסטרא אחרא נקרא אל אחר, וגם נקרא אלהים אחרים (שם ח"ג רלד:), ולמה נקרא שמם כך, מחמת שאהבה נקרא אל, שנאמר (תהלים נב, ג) חסד אל כל היום, וכאשר האהבה אוהבת להקב"ה נקרא אל אחד, אבל כאשר האהבה אוהבת להגוף נקרא אל אחר, ואלהים הוא מדת היראה, כשהוא מתיירא מלפני הבורא יתברך נקרא אלהים סתם, וכאשר הוא מתיירא מפגעי הזמן ומהגוף נקרא אלהים אחרים, ועל זה נאמר (דברים יא, טז) וסרתם ועבדתם אלהים אחרים, כשאתה מסיר עצמך מיראת הבורא יתברך אזי תיכף הוא עובד אלהים אחרים.

ואם ישאל השואל הלא בפירוש אמרה תורה (דברים יד, א) בנים אתם לה' אלהיכם, הלא מפורש אנו נקראים בנים למקום. אבל מי שחננו האל בשכל יראה תשובתו בצדו, הלא כתיב (שם) לא תתגודדו ולא תשימו קרחה, כשאתה לא תהיה אגד בפני עצמך. כאשר אמרו (סוכה יא:) לולב צריך אגד, פירוש מי שיש 'לו לב' צריך לאגוד עם הבורא יתברך שמו. ופירשה לנו התורה האיך תהיה האגידה, שלא תהיה בלבנו קרח לאהוב דבר מהבלי הזמן שנקרא מתים שאין בהם חיות, רק תמיד צריך להסתכל על השגת בוראינו יתברך שמו שבכל דבר, כמו שכתוב (אבות פ"ד מ"כ) אל תסתכל בקנקן אלא במה שיש בו, דהיינו בתוכיות, והוא השגות בוראינו יתברך שהוא המקיים את הכל, אשר על כן נקרא מקומו של עולם (ב"ר סח, ט). והוא מה שכתוב ברעיא מהימנא (עי' ח"ג רכה.) קודשא בריך הוא איהו לעילא מכל עלמין, ואיהו תחות כל עלמין, ובגו כל עלמין, ואסחר כל עלמין, לית אתר פנוי מיניה.

בודאי אילו היו קרובים אל היראה היה להם להבין, אם נחסר להם דבר שהוא נוגע אל הגוף, אינו שוקט ואינו מזיג רישא אבי סדיא (עפ"י שבת קיט.), ואינו נכנס בלבו שום ערבות בעולם עד שיעמיד הדבר על בוריה, מחמת שהוא קרוב אל הגוף נוגע לו מאד ומרגיש בו חסרונו, ואם נגיעתם כ"כ חזקה אל היראה לא היה נכנס בלבם שום ערבות בעולם מהבלי הזמן, ולדעתם שנקראים בנים למקום גורם להם שיהיה סוררים מדרך הקב"ה, כמ"ש (דברים לב, יז) חדשים מקרוב באו, כי המצות נקרא (ישינים) [ישנים], שכבר דרכו בו רבים אברהם יצחק ויעקב, אבל עבירות נקראים 'חדשים', שבודאי בזה

הדרך לא דרכו אבותינו הקדמונים, ומהיכן בא זה, 'מקרוב' - מחמת שדומים בעצמם שהם קרובים להקב"ה, אבל האמת מרחוק ה' נראה לי (ירמיה לא, ב), כשאני יודע בעצמי שאני 'מרחוק', אז 'ה' נראה לי'.

גלל כן אהובייי אחיי, זו היא הדרך שצריך האדם ללמוד חפצי שמים מחפצי גופו, וזה הכוסף אשר יש לו לכסוף להחיות עם הגוף בזה הכוסף יראה לכסוף למלכינו יתברך, כמאמר הנביא (איכה ג, מא) נשא לבבנו אל כפים אל אל בשמים, וזה ההתלהבות אשר יש לו 'אל כפים', דהיינו מעשה ידינו, נגביה אותם 'אל אל בשמים'.

ובוודאי טבע וחשק הנשמה אשר בנו אשר היא אצולה ועלולה מהבורא יתברך, בודאי חפצה לדבק אליו יתברך, כי טבע וחשק של עלול דבק בעלתו, וכמאמר חז"ל (ב"מ יב.) כשהתינוק מוצא דבר מריצה לפני אביו, מחמת שהוא עילתו. ועל זה מתמיה גם כן הזוהר (ח"ג טז.) נפש כי תחטא (ויקרא ד, ב), וכי אפשר לנפש שתתמשך בחטאים. מחמת שהיא אצולה ממנו יתברך, והקב"ה מקשרה בכל יום אל הגוף, כי ברצונה אינה רוצה להיות דבוק עם עכירות גדול כזה, וצריך לקשרה בכל יום בקשר אמיץ וחזק שלא תפרד חס ושלום, כמ"ש (אבות פ"ד מכ"ב) על כרחך אתה חי עד עת רצונו יתברך שהוא עצמיות עמו, ובודאי מן הראוי שבושה וכלימה יכסה מחמת ששמנו אור לחושך וחושך לאור.

גלל כן אהובייי אחיי, מה שעבר אין, ועל העתיד בקשתי מאד מאד לקיים מה שנאמר (קהלת ב, יד) החכם עיניו בראשו, כל ההסתכלות של החכם הוא על הראש והוא מלכינו יתברך. ולא ידריך כדרך הנשים והקטנים שמחמת ששכלם חלש להיות דבוקים בדבר שאינם מרגישין רק בדבר המורגש בחוש המשוש, ועל כן נקראו נשים מלשון נשיון ושכחה, וצריך להדריכם בדבר שהם משיגין בו תענוג ועריבות בכדי שיעשו רצון המצוה, אבל אנחנו שעלינו נאמר (שמות כג, יז) יראה כל זכורך את פני האדון ה', שצריך זכר בכל דבר ומעשינו רק לכבודו להפנות אליו עם כל מעשה, וז"ש (משלי לא, ג) אל תתן לנשים חילך, שלא תתן נשיון ושכחה בכח שלך.

ואהובייי אחיי תראו בחכמתכם ובעינא פקיחא קול הצווחא אשר צווח ככרוכייא רשב"י הקדוש ע"ה (זהר ח"א ס"ת קסא:), אטימין אודנין וסתימין עיינין דנימין בחוריהון, ותמהיותו היה הלא כל הגוף הוא כחור קטן נגד החיות החופף עלינו אשר לגדלותה ולערכה אין סוף, ואיך מחליפין אור גדול כזה בשביל הנאה מועטת אשר להגוף שהוא כלה ונפסד, וכאשר אינו יישן מתאות הגוף, הוא טועם שינת החיות חס ושלום שתהיה ישינה בעולם העומד.

כמו שראיתי רבים בני עמינו אשר פרצו להם הגדר לעשות בטניהם אלהיה"ם, וחלבמו סגרו, ולשונם חרב חדה, ויש לאל ידם לדבר על עובדי השם יתברך ויתעלה, והם פערו פיהם לבלי חק להתעולל עליהם רשע אשר לא כן הוא, על הצדיקים אשר מימיהם לא טעמו טעם חטא ולא נהנו מהעולם הזה אפילו כמלא נימא, רק עושים רצונו של מקום ומוסרים נפשם וגופם וממונם רק לקדש שמו יתברך ויתעלה, וזאת המענה אשר בפיהם, שמעולם לא ראו מאבותיהם ומאבות אבותיהם שיהיה עובדים עבודה תמה כזו, ואומרים שזה מעשה מכוער. והראוי שבושה וכלימה יכסה פניהם, והבל יפצה פיהם, כי שמים אור לחושך וחושך לאור, ואומר שהוא יודע איזה דרך ישכון אור איך להתנהג עם הבורא יתברך.

ותמהתי נשגבה עליהם, אשר אוכלים בשר כדוב ומסורבלים בשר כדוב (עפ"י מגילה יא.) וכריסם בין שיניהם עד ששמן לבם והשע עיניהם מראות האמת, ובודאי כשזה קם זה נופל, כשהגוף קם הנשמה נופלת חס ושלום, ואינם יודעים בענין העמדת נפשם בין ימינם לשמאלם, ועל חיי עצמו לא חס כו' (פסחים שם), ומאין בא להם הידיעה הזאת, אם מרוב אכילתם, הלא ידוע זה שאמרו חז"ל (תדב"א רבה פכ"ו) עד שאתה מבקש שיכנסו דברי תורה בלבך בקש רחמים שלא יכנסו מותרי מאכל במעיך, והראוי שכל אוכל תתעב נפשם כו' (תהלים קז, יח).

על כן אהובייי אשר כנפשי, אל תלכו בדרך אתם ואל תשמעו לעצתם, כי הם דברים כמתלהמים יורה חצים להפריד האלוף - אלופו של עולם, ועליהם נאמר (תהלים עח, לג) ויכל בהבל ימיהם, שעושים כל ימיהם כחגים וכמועדים, הרוג בקר ושחוט צאן (ישעיה כב, יג), כי אומרים שבודאי לא עליהם נאמר (פסחים מט:) עם הארץ אסור מלאכול בשר, מחמת שלומדים בכל יום שורה או שתים, ולדעתי הם הם העמי הארצות גמורין, כי כל חסד דעבדין לגרמייהו הוא דעבדין (תקו"ז עג:) - בכדי שיגיע להם טובה או כבוד או גסות וראמות רוח, ולדעתי עליהם אמר המשורר (תהלים לו, ד) חדל להשכיל להיטיב, פירוש להיטיב לאחרים, דהיינו להקב"ה הוא נחדל.

וגם הם אינם יודעין שהתורה נמשלה לנגיד שיש בידו להמית ולהחיות (שבת פח:; יומא עב:), זכה נעשה לו סם חיים, לא זכה וכו', וצריך להבין באיזה ענין נמשלה לנגיד להיות סם מיתה, אבל בודאי זה נראה בחוש הראות שכשהגוף קם בודאי הנשמה נופלת, כמ"ש (רות ג, יד) ותשכב מרגלותיו, והגוף נקרא רגל, ואין לזה הרגל העמדה כי אם מחמת שנדמה בעיניו לצדיק גמור ויושב באהל של תורה, ומחמת זה הדמיון אינו אוכל לחם העצבים כי אם ברחבות גדול ובטוב לב וממלא כריסו זינא בישא.

והנה ידוע (שערי קדושה ח"א ש"א) שארבע אבות נזיקין יש בעולם והם גם כן אצל האדם חס ושלום, השור הוא ההסתכלות, כשהוא מסתכל על דבר שאינו שלו, והבור הוא מלשון שדה בור, שהוא ריק מיראת הבורא, והמבעה זה השן היא אכילה מרובה וכו', ובזה המבעה ממיתין עצמן שלא לאור באור החיים, והוא קרוב מאד אל הגוף, וכבר הזהירנו התורה בזה (ויקרא יח, ו) איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו, פירוש שלא נהיה שאר אל הבשר, רק אנחנו נקרא ישראל עם קרובו (תהלים קמח, יד), מקורבים להקב"ה ולא להגוף.

על כן כבר אמרתי לכם גודל השפלות ושיקוץ הדרך המתועב, על כן אנחנו נאזור כגבור חלצינו שיהא האדם בעיניו השפל שבברואים, וכאשר נשפיל עצמינו ונכניע ערפינו הוא הגוף לפני בוראינו, להיות חלים ורועדים וזעים מגודל כבודו אשר ממנו חלים וזעים כל צבא מרום, יחול עלינו אהבתו ונאהוב אותו אהבה רבה עצומה וחזקה, עד שממילא יהיה נמאס אצלינו הבלי העולם וכיסופא בטילא דילה (עפ"י זהר ח"ב קלד:), כמ"ש (תהלים קלו, כג) שבשפלנו זכר לנו, והזכר הוא האהבה, כמ"ש (שם צח, ג) זכר חסדו וד"ל. וכבר הוזהרנו החכם (קהלת ט, ח) בכל עת יהיו בגדיך לבנים, והדברים הן ההצטרכות הגוף, למעט ולשבר תאות לבינו, והוא מחמת אימת מלכנו והוא עול מלכות שמים.

וכאשר יתנהג אדם כך לזכור תמיד בכל מעשיו זכרונו יתברך בעינא פקיחא, לידע בבירור גמור שהבורא מסתכל עליו, מי הוא הפתי והעזות מצח שלא יהא תאוותו נשברת מפחד רם ונשא, ובעמדו לפניו להתפלל אז בוודאי ינועו כל איבריו מיראתו ומרעדו מפניו עד שלא ידע היכן הוא עומד, וגם לא ידע אם יום או לילה, כי יתבטל במציאותו יתברך. אבל לא כאותן הקוטפים מלוח עלי שיח, ואינם מכבדין את בוראינו כי אם בפיהם ולבם לא נכון עמם, בוודאי השתיקה היה יפה להם מדיבורם, כמו שאמר החכם (שה"ש א, ט) לסוסתי ברכבי פרעה דמיתיך רעיתי, פירוש כשפרעה שהוא הרע, הוא הרוכב על האותיות הנקראים סו"ס, כמ"ש בזוהר ובתיקונים (ח. מב:) שהם נקראים סוסים להשכל הרוכב עליהם, 'דמיתיך רעיתי' - כשהיית דומם היית ריע שלי.

ומי הוא האיש אשר יראה דברים כאלו, ולא יתלהב לבו לרוץ בריצה של מצוה לשמוח בבוראינו יתברך ולעשות לו נחת רוח, רק מי שטמן ידו בצלחת ממון וטמטם לבו עד שאם תכתוש את לבו במכתשת לא יסיר טפשותו הרע ממנו, על כן אחיי אנשים כגילי, שימו עיניכם ולבכם על אותן הדברים הנאמרים באמת, וחוסו על נפשיכם העלובה בקרבכם, ואל תאמרו הן עוד היום גדול לא עת האסיף, וכאשר נזמין צרכינו בזה

העולם אזי נעסוק ונזמין צידה לאחריתנו, והלא כבר אמרו (אבות פ"ב מ"ד) ואל תאמר לכשאפנה אשנה וכו', ובוודאי אורחא רחיקא וכו' (כתובות סז:), והימים ידברו (איוב לב, ז), והם ימי הנעורים אשר מעותדים ומזומנים לכל טוב, כמו שכתוב (תהלים קיב, א; ע"ז יט.) אשרי איש ירא - כשהוא איש, ואם יום תעזבינה יומים תעזבך (סוף ירושלמי ברכות), ויחשוך לכם העורון חס ושלום עד אשר תהיה כעיור הממשש באפילה, והלואי שיספיק כל ימי חיינו שנוכל לקיים דבר אחד מתורתינו הקדושה.

וכבר המשילו ספרי מוסר (בחינת עולם פ"ח) את העולם לים, והאדם ההולך עליה לספינה, וצריכה תמיד למלח שינהיג אותה, והיא היראה שהיא המנהגת את האדם, וכאשר יסיר המלח את ידו הספינה קרובה להיות טבוע במים, ומי הוא שלא יחוס על נפשו שלא ליטבע את נפשו בהבלי הזמן אשר נמשלו למים הזדונים. על כן אחיי אהוביי אשר כנפשי, תזהרו מאד בנפשותיכם, ותשגיחו תמיד בעין השכל על לבכם שיהא עולה למעלה, שלא תתעבה חס ושלום בשום חשק וחשקות הזמן, כי אם להאהבה העריבה והעצומה היא אהבת מלכינו יתברך. כמ"ש בעל **חובת הלבבות** (שער עבודת האלוקים פ"ה) ולא אזכור כי אם אותך, ולא אישן כי אם על יצועי אהבתך, ואל אשמח בחבורת בני אדם ולא אשומם בהעדרם, כי מה לי מהזמן כי אם לרצונך, ולך אכסוף. ובזה תזכה שהעליון יאיר מזיו אורו על נשמתכם ויסגלנה, כמ"ש (שמות יט, ה) והייתם לי סגולה, ותהיה עולים ממעלה למעלה עד רום המעלות ביחוד גמור, ובזה העילוי תעלה גם כן שכינת עוזינו ותתייחד בייחוד גמור.

ולא כאותן אשר נטבעו בחומר, וכבד עליהם משא החומר מלהעלות שום נחת לבוראינו יתברך, ועליהם אומרת השכינה (איכה א, יד) נתנני בידי לא אוכל קום, ועל זה ביקש דוד המלך ע"ה (תהלים סט, טו) אנצלה מטיט ואל אטבעה, שלא אהיה טובע בהחומר, בהגוף העכור הזה אשר הוא מטביע הנפש, שאין לה כח ושום תאונה להתריעות ולכסוף למלך מלכי המלכים ברוך הוא. על כן אחיי אל תריעו ריעות כזה אל הגוף, כי ארץ אוכלת יושביה הוא (במדבר יג, לב) נאמר על הגוף שהוא מכלה הנפש היושב בה. ואל נשגיח על המתלהמים ויורה חצים חץ שחוט לשונם בגאוה ובוז, וכל דבריהם סרה מהשם, וחשובין בעיני עצמן כבריות, ואומרים (אבות פ"ג מ"י) כל שרוח הבריות נוחה וכו', אבל תשובתם בצדם, הלא המשנה מדמה הבריות למקום וד"ל. וידוע להוי לכו כי הצדיק הוא למעלה מטבע העולם, והאיך יוכל העולם להשיגו, על כן אמרו (פסחים נד:) אין אדם יכול לידע מה שבלבו של חבירו, שהוא דעת העליון, שהוא עליון בשכל ממנו.

על כן אחיי אל תבושו מאותן בני אדם החורקים שן ומלגלגין, כי מוטב לכסוף בהאי עלמא הבטילה מלכסוף חס ושלום בעלמא דאתי, ה' יצילנו מכסופא דילהון אשר היא קיימת לעד חס ושלום, על כן תדעו בבירור כי כל הדברים יגיעים וריקים אין בהם ממש, ואין להם על מה שיסמכו.

כי מי הוא שחננו האל בשכלו שכל אמיתי, יראה בעין שכלו בספרים הקדושים, הראש לכל הספרים הוא הזוהר הקדוש וספר **ראשית חכמה** אשר חיבר איש צדיק וקדוש, אשר כל רואה בו יראה שהקב"ה משתעשע עמו בגן עדן, כי בוודאי דבריו דברי רוח הקודש ושרתה עליו שכינה, והרואה שם יראה שכדברינו ומעשינו כן הוא, ולא כאותן שמצא להם דרך אחרת, והקילו לעצמם כמעט כל התורה, שמותר לאכול ולשתות הרבה, ומותר להנות מעולם הזה. וידוע שכל האדם שאינו שומר עצמו בזה הוא יכול לבוא לכל הרעות שבעולם, ועל זה נאמר (דברים ד, כג) השמרו לכם, כי החצי אשר לה' לא יכול לבוא לרע, אבל מזה החצי שהוא לכם בזה צריך שמירה גדולה שלא להתגשם.

ובוודאי אין אדם יכול להיות נחשב בעיניו למאומה, אם עדיין לא בא למדריגה זו להיות כוסף ומשתוקק תמיד באהבת חשקת חשוקתו, והוא כלות הנפש ונטותה בעצמה אל אור העליון, אלא שהם נוטים את עצמם לתאוות הבהמיית להגוף הכלה והנפסד. ועלינו נאמר (ויקרא כ, כו) ואבדיל אתכם להיות לי, שכל מעשינו צריכים לו יתברך ולא לעצמינו חס ושלום, וצריך כל מעשינו להעלותם לשרשם, כמ"ש בזוהר (ח"א יא:) צריך בר נש למדחל למריה בגין דאיהו רב ושליט, עיקרא ושרשא דכל עלמין. על כן אחיי תאזרו כגבור חלציכם להיות מחזיקים עצמיכם בעבודתו יתברך, והחלש יאמר גבור אני, בכדי שלא יתרעם עלינו בוראינו יתברך, כמו שאמר הנביא (מלאכי א, ו) אם אב אני איה כבודי ואם אדון אני איה מוראי.

ובקשתי מאד מכם שתראו לקרות בכל יום האיגרת הזה, ובו תמצאו לרוות הצמאון ויהיה לכם למשיב נפש, ותהיו מעובדי ה' בבר לבב ובהתלהבות גדול. כי בוודאי מלכינו אינו משגיח על גלוינו, כי אם על הנסתרות שבמצפונינו והוא הלב, כמו שאמר הכתוב (ויקרא א, ט ועוד) אשה ריח ניחוח לה', האש אשר במצוה הוא הנחת להבורא יתברך, וגם נאמר (דברים ד, כד) כי ה' אלקיך אש אוכלה, אש הוא האכילה שלו, אבל לא כאותן הצבועין שלדעתם הסכל החסידות הוא כאשר הוא עומד כעמוד של עץ בלי תנועה, וכבר הרגישו חז"ל בצביעות הזה ואמרו (זהר ח"ב קיד:) איזה חסיד המתחסד עם קונו.

וגם אפשר שבא להם הטעות משרז"ל (יומא פה:) עבירה שבין אדם למקום יום הכפורים מכפר ושבין אדם לחבירו עד שירצה את חבירו, על כן הם אומרים שצריך לצאת ידי

הבריות יותר מלפני המקום. והאמת יורה דרכו שמי שלבו נוקפו ואינו חס על כבוד קונו, כמ"ש במדרש ארורים הרשעים שמניחין כבוד השכינה ודורשין כבוד עצמן, אומר כן, אבל האמת מי שחטא לאדם בוודאי באותה עבירה עצמה חטא לפני המקום, ואדרבא העיקר החטא הוא לפני המקום, שנוסף במעשה שחטא גם לחבירו, והתשובה הוא ידוע שצריך שיהא תשובת המשקל, על כן אמרו שצריך גם כן לרצות את חבירו.

על כן אחיי תראו תמיד בעין שכליכם לשום יראת ה' ואהבתו על פניכם, ותתבודדו בדעתיכם גדולתו יתברך, עד שיאיר עליכם השכל כאילו אתם מוקפים מאורו הגדול ושכינת עוזו על ראשיכם, עד שתאיר עליכם זיוו והודו שלא תראו עצמיכם כלל. ולא כאותן המתבודדים בבתיהם, ועושים להם חדר מיוחד ויושבים שם במחשבותם המטונפות, וטח עיניהם מראות גדלות בוראם רק שיופק שמם לחסידים ופרושים, ובאמת הם פרושים, שפירשו עצמן מחי החיים אשר צל שכינתו חופפת עלינו תמיד, ועל זה נאמר (במדבר יד, ט) סר צלם מעליהם, מחמת שהם גדולים וחשובים בעיניהם, ואין אני והוא יכול לדור (סוטה ה.).

על כן תראו בחכמתכם לקיים מה שנאמר (משלי ג, ו) בכל דרכיך דעהו, ולא נסור מחשבותינו ורעיונינו ולבינו מבוראינו יתברך, ונזכה לביאת משיחנו במהרה בימינו, ולשמוח בשמחת אלהינו אשר לו קוונו, ונגילה ונשמחה בישועתו, אמן סלה נצח ועד: נאום **חיים חייקא** במו"ה **שמואל** זצלה"ה.

פרק ב

וזאת האיגרת הועתק אות באות מגוף הכתב אשר כתב איש האלקי הקדוש מוהר"ר **חיים חייקא** לבנו הצדיק מוהר"ר **שמואל** אילנא רברבא נרו יאיר וז"ל.

אהובי בני חביבי אשר כנפשי, מה מאד בקשה נפשי לדבר על לבך שתראה להתחזק ולהתגבר השכל על כל עובדא אשר תעשה, ולא תעשה כמעשה השוטים הידועים אשר בחרו להם דרך חדש להיות שמחים בהוללות, ואומרים שהם חכמים וחסידים, וכבר נאמר (משלי כו, יב) ראית איש חכם בעיניו תקוה לכסיל ממנו, רק תראה שאם כל עבודה אשר תעשה תהיה כוונתך להתקרב אליו יתברך ובוודאי תהיה יראתו על פניך כו', וזהו תכלית המכוון מכל מצות תורתינו הקדושה, וזה נראה בחוש השכל כי בוראינו אין מבקש מעמנו כי אם ליראה. בוודאי אילו היה המכוון עוד כמה דברים, היה כתוב בתורתו תורת אמת, כי אם גם זה ידוע ומפורסם כי תמיד הסוף הוא הראש, וכבר נאמר (קהלת יב, יג) סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא, וצריך לילך בזה הסוף עד הראש, וזה שנאמר (ש"ב טו, לב) ויבא דוד עד הראש, וד"ל.

וגם לא כאותן השוטים שעושים מצד מעשה אבותיהם, כי מביא על האדם כמה קטרוגים, כי הוא צמצום גדול וד"ל, רק צריך לראות להתקרב אליו יתברך עם כל מצוה, והוא קירוב הלב להתרחק מן החומר, ובזה נכפין כל הדינין, וזה מאמר (סוכה יד.) צדיקים מהפכין מדת הדין למדת הרחמים. וזה מאמר חז"ל משנה (אבות פ"ה מי"ד) הולך ואינו עושה שכר הליכה בידו, שאינו מכוין רק ההליכה ולא הקירוב אליו יתברך, לכך אינו עושה השתנות מרע טוב מדת הרחמים.

אבל אתה בני איעצך ויהי אלקים עמך, שתראה שכל דבר אשר תעשה במעשה, תלך מהמעשה להדיבור, ומן הדיבור להמחשבה, ושם תתבודד עם קונך כאלו אתה כבר נסתלק מן העולם ואין שם כי אם אתה והבורא יתברך, ושם יפול עליך תחילה יראה גדולה, ומן היראה יתמשך עליך שמחה גדולה עד שלא תרגיש אם אתה עם בני אדם ואם לאו, ובזה תלך לבטח דרכיך ולא יגורך רע, רק טוב וחסד יסובבך.

ובקשתי שתעיין היטב דברי המועטים איך שהם מעט הכמות אך רב האיכות, ויהיה לרוות צמאונך. וגם תראה כאשר תעשה דבר שהוא תחת הזמן, תראה גם כן לחבר אליו יתברך, כי אין ביאתינו לזה העולם רק לברר הטוב מהרע, והטוב היא בת מלך, והרע היא הלבוש, ושלח הבורא יתברך אותנו ליקח הטוב מן הלבושים, ואנחנו עמו נקראים טובים כמאמר (ישעיה ג, י) אמרו צדיק כי טוב, ועמך כולם צדיקים (שם ס, כא), וטוב נדבק בטוב, ובוראינו יתברך הוא הטוב מכל טוב, ונדבקים יחד טוב וטוב ונעשה הכל אחד אחדות הפשוט, וזהו גם כן נקרא היפוך מדת הדין למדת הרחמים, וזהו מאמר הכתוב (תהלים מה, י) בנות מלכים ביקרותיך נצבה שגל לימינך וכו', וד"ל:

פרק ג

וזאת האיגרת אשר שלח הצדיק מוהר"ר **שמואל** הנ"ל לאחיו הצדיק ר' **דוב בער** זצללה"ה.

אהובי אחי, בהיות שלא איש דברים אנכי, ובפרט שגבוהה טורא בינינו, גלל כן באתי עם הספר ספירות דברים, לעורר לבות בני אדם המתנדבים בעם ה' לעמוד על התורה ועל העבודה זו תפלה ביד חזקה כמשמעה, לבער כל מונע מבית ומבחוץ, רק לעשות נחת רוח לפניו יתברך, רצון יריאיו שהוא למעלה מן החכמה והתבונה, רק רצון פשוט ונדבת לב לעשות נחת רוח כי הוא למעלה מן החכמה, כאשר אמרו (ירושלמי מכות פ"ב ה"ו) שאלו לחכמ"ה, וגם הסליחה למעלה מן החכמה, ועל זה נאמר (שמות לד, ט) כי עם קשה עורף הוא וסלחת וד"ל, ויתר הדברים שמתי לכל הסמוך אליו.

ואם אמר יאמר מי הכניסני לדבר זה, אהובי אשר כנפשי, מאד חשקה נפשי לדבר דברי אמת אל השרידים אשר מבני עמנו, לתת עוז ותעצומות, ואלקי האלקים הוא אלקינו ימלוך עלינו לבדו, כי הוא רצונו יתברך. וז"ש (ר"ה טז.) אמרו לפני מלכיות כדי שתמליכוני עליכם, והמדה של המלכות היא שצריכין העבדים להמליכו ברצון נדבת עולם, ולא לשום טובה וקיבול שכר, ועלינו לשבח אדון כל שבחר אותנו שאנחנו נמליך אותו.

גלל כן נקומה ונחדש המלוכה, להמליך את יוצר כל, הוא אלקינו אשר לו יאתה מלוכה, להמליכו על כל איברים הנגלים וכל שכן על האיברים הפנימיים, ושיהיה עול מלכותו עלינו ויראתו על פנינו, לבלתי רדוף אחר הבלי הזמן הבלה והכלה, רק נדע ונייחד ונרדפה לדעת את ה' ולסגל את מצותיו אשר הוא חיים, כאשר נאמר (משלי ד, כב) כי חיים הם למוצאיהם, וחיים הן לעולם ולעולמי עד, ולא כחיי ההבל הזה אשר הוא דמיוני כצל עוף הפורח. וישמע חכם ויוסיף לקח טוב לעצמו ולזרעו עד עולם, וכן הדרך הישרה אשר יתנהג האדם, עד כאן:

כללים נוראים

פרק א

כללים נוראים מרבו הקודש איש האלהי מוהר"ר **דוב בער** ממעזריטש זללה"ה אשר נמצאו כתובים בסוף הכתב יד הזה.

א. **יחשוב** האדם בדעתו שכל דבר שיש בעולם הכל מהבורא יתברך, ואפילו דברים הנעשים מכח מחשבות בני אדם ותחבולותיהם הכל מהבורא יתברך, ואפילו דבר קל שנעשה בעולם הכל הוא מחשבתו יתברך. ולא יהיה חילוק אצל האדם בדבר שהיה רוצה, בין שנעשה כרצונו בין שלא נעשה כרצונו, כיון שהכל הוא מהבורא יתברך והוא יודע שכן טוב לו שלא יהיה כרצונו. ויחשוב שכל העולמות בין עולם הגלגלים ועולם המלאכים ועולם הכסא הכל כאין נגדו יתברך, והכל נעשה בדיבור אחד, ואם כן למה לו לאדם למשוך אחר תאוות לבו שיש באותן העולמות, שהכל אינו רק רשות אחד ממנו, הלא טוב יותר לדבק עצמו למעלה בהבורא יתברך שהוא העיקר, ולא לדבק עצמו בטפל. **וזהו** כוונת הזהר (ח"ב קלד:) זכאין אינון צדיקייא דידעין לשוואה רעותהון לעילא לגביה מלכא עילאה, ולא לגביה עלמא דא ובכיסופא בטילא דילה, שסוף כל העולמות לחרוב. ויחשוב תמיד לדבק עצמו בהבורא יתברך באהבה גמורה שהוא אוהב אותו מכל דבר טוב שיש בעולם, שהכל מושרש בו יתברך, ויחשוב תמיד שאני רוצה לעשות רצונו

ולעשות לו נחת רוח ולעבוד אותו תמיד, ותמיד תהיה מחשבתו דבוקה בהעולם העליון בו יתברך. וזה פירוש הפסוק ברמז (ויקרא כא, יב) ומן המקדש לא יצא.

וכשצריך לדבר מעניני העולם הזה יהיה במחשבתו שהוא הולך מעולם העליון למטה, כמו האדם שהולך מביתו לחוץ ודעתו לחזור תיכף, ובעת הליכה יחשוב תמיד מתי יחזור לביתו, כך יחשוב תמיד בעולם העליון ששם ביתו העיקר בבורא יתברך.

גם בעת שהוא מדבר בענין העולם הזה יחזיר תיכף מחשבתו לדבר הראשון בבורא יתברך, וזהו מדריגה גדולה מאוד, וצריך לזכך הנשמה תחילה כדי שיהיה דבוק תמיד בעולם העליון בו יתברך. וכשלומד צריך לנוח מעט בכל שעה כדי לדבק עצמו בו יתברך, ובשעת הלימוד אף על פי שאי אפשר לדבק עצמו בו יתברך, מכל מקום צריך ללמוד, כי התורה מצחצח הנשמה והיא עץ החיים למחזיקים בה (משלי ג, יח), אף על פי שיבוטל דביקותו בשעת הלימוד לית לן בה, ומכל מקום צריך ליישב בכל שעה ורגע הדביקות הבורא יתברך כמו שאמרנו לעיל:

פרק ב

ב. **ועוד** כלל גדול, שיהיה האדם תמיד בשמחה, כי העצבות היא מניעה גדולה לעבדות הבורא. ואפילו אם נתקל חס ושלום בעבירה, לא ירבה בעצבות ויבוטל מעבודה, רק שיתעצב על העבירה ויחזור לשמוח בהבורא יתברך, כיון שהוא מתחרט בחרטה גמורה ודעתו שלא לחזור לכסלה בשום פנים.

ואף על פי שיודע בוודאי שאינו יוצא בדבר אחד מחמת מניעות הרבה, לא יהא עצב, ויחשוב בהבורא יתברך שהוא בוחן לבות וכליות שהוא יודע שרצונו לעשות מן המובחר רק שאינו יכול, ויחזיק עצמו בהבורא יתברך, וכמ"ש (תהלים קיט, קכו) עת לעשות לה' הפרו תורתיך, שלפעמים יש מצוה שיש בה קצת נדנוד עבירה, אל ישגיח על היצר הרע שרוצה לבטלו מאותה המצוה, ויאמר ליצר הרע הלא אין כוונתי באותה המצוה להכעיס להבורא יתברך וגם לא לכבודי:

פרק ג

ג. **בכל** דרכיך דעהו (משלי ג, ו), דעה לשון חיבור ה' בו', בכל מעשיו אפילו בדבר גשמיות שעושה, וכלל גדול שתהא העבודה לצורך גבוה לבד, ולא כוונת עצמו אפילו מעט מן המעט רק כולן לה'.

ויכוין בתענית, אוי לי בשביל כבודי ותאוותי הסרוחה הכעסתי למלך העליון, לכן אני רוצה לענות נפשי ולהכניע תאוותי וכבודי, ואגרום למעלה שיכנע עבד תחת רבו ושפחה תחת גבירתה, ולקיים מצות תשובה.

והנני רוצה לענות נפשי כדי שאוכל לעבוד השי"ת באמת ובלבב שלם באהבה וביראה, פירוש שיהא יחוד על ידי, לכך אני רוצה לענות נפשי, וכדי להקריב עצמי קרבן לפני ה', אוי לי מה אני רוצה להקריב לפניו חלבי ודמי וגופי אישי ורוחי דפומי ולבי ורעיוני לפני הבורא כל העולמות, ויפה לי לשמוח מאוד שזכיתי שנעשה בגופי ונפשי נחת רוח ליוצרי, ועוד יפה לי לשמח עצמי שנתן לנו דבר שנוכל להכניע יצרינו הרע מעלינו, וגם מצדי איני יכול לענות אלא מאתו יתברך.

והריני מוסר עצמי להבורא לסבול כל העינוים, וכל זה אני עושה לשם יחוד, ואני רוצה לקיים (במדבר טו, מ) והייתם קדושים, ויצילנו שלא יהא שום פניה, ולהוסיף כח להשכינה על ידי עינויי, ויעזרינו שלא ידעו בני אדם ממעשי. ואין אני מתייירא משום חולשא מחמת תענית, כי בלא זה כמה בני אדם חולים, ועוד שהשכינה את החולה (שבת יב:). וגם לא יתגאה, שאם יתגאה בתענית לכלבא איתמסר (עפ"י זהר ח"ג לב:). ואפילו יחיד שעשה תשובה מוחלין לכל העולם (יומא פו:), וכיון שכן הוא יפה לי לשמוח באותו התענית מאוד. וימסור נפשו על קדושת השם שבוודאי יפעל דבר גדול:

פרק ד

ד. **גם** כלל גדול בתפלה, שצריך האדם באותן התיבות שאומר להתגבר מאוד בשכלו ולסתור המחיצה המבדלת עד שידבק בהשי"ת, כי כל אות ואות הוא עולם גדול עד אין קץ למעלה, ובכל אות ואות שיוצא מפיו מעורר למעלה אותן העולמות, לכן צריך לומר התיבות בהתלהבות גדול ובשמחה גדולה ובדביקות גדול. ולפעמים אין שם אדם בבית ההוא שמתפלל, יכול לעבוד בדביקות יותר, וכשמתפלל לבדו יהיה תמיד בשמחה, כי זה כלל גדול לדביקות, וכל היום יהיה דבוק בבורא יתברך כמו בתפלה, רק בעת התפלה יהיה בגדלות יותר ויותר משאר כל היום:

פרק ה

ה. **כלל** גדול שאם לא יהיה לאדם שום פניה, שיהא הכל שוה אצלו, בוודאי יהיה זוכה לכל המדריגות, שהענוה גדולה מכולם, אפילו ענוה שלא לשמה גדולה מתוכחה לשמה כדאיתא [בערכין] (דף טז:). ועיקר הכל לעשות שיהא שוה אצלו אם ישבחוהו בני אדם או יגנוהו, והוא דבר גדול מאד לאין ערך, וכן יהיה אצלו שוה אם יחזיקוהו לחסרון ידיעה או יודע בכל התורה כולה, והדבר הגורם למדה זו הוא הדביקות באלקים תדיר, שמחמת טרדת הדביקות אין לו פנאי לחשוב בדברים אלו, שטרוד לדבק עצמו תמיד למעלה יתברך:

פרק ו

ו. **גם** כלל גדול שבכל דבר שיעשה יחשוב שהוא עושה בזה נחת רוח להשכינה, ולא יחשוב במחשבתו אפילו מעט לצורך עצמו, כי הוא הבל וריק ולמה יעשה להנאתו. וגם אם עושה כמה דברים והכנות כדי שיוכל לעבוד בדביקות ויהא לו תענוג בעבודה זה, הרי זה עובד לצורך עצמו, רק העיקר שיהא כל עבודתו לצורך השכינה, אפילו מעט לא יהיה לצורך עצמו.

ואל יאמר בלבו שהוא גדול מחבירו, שהוא עובד יותר בדביקות, שהוא ושאר נבראים נבראו לצורך עבודתו, והשי"ת לא נתן לחבירו שכל כמו שנתן לו שכל, ובמה הוא נחשב יותר מתולעת, שהתולעת עובד להבורא בכל שכלו וכוחו, והאדם הוא גם כן רמה ותולעה כמ"ש (תהלים כב, ז) ואנכי תולעת ולא איש, ואם לא נתן לו השי"ת שכל לא היה יכול לעבוד רק כמו התולעת, ואם כן אפילו מתולעת אינו חשוב במעלה, וכל שכן מבני אדם, ויחשוב שהוא ותולעת ושאר בריות קטנים הם כמו חברים בעולם הזה, שכולם נבראים ואין להם יכולת רק מה שנתן להם הבורא יתברך, וזה יהיה תמיד במחשבתו:

פרק ז

ז. **איתא** בגמרא (מגילה כח.) לא הקפדתי בתוך ביתי, הפירוש הוא שלפעמים צריך להראות עצמו שהוא כועס למירמי אימתא על אנשי ביתו, אבל לא בתוך ביתו, דהיינו בפנימיות גופו ונשמתו לא הקפיד, כי הכעס בא מכח הגאוה, וגבהות אפילו במחשבה קטנה של הגבהות הוא חמור מאוד. וכל פניה הוא מצד גבהות, וכל מחשבה הוא שיעור קומה שלימה ופוגם מאוד למעלה, ודוחק רגלי השכינה בגבהותו כמ"ש (משלי טז, ה) תועבת ה' כל גבה לב.

וכשתאמר דברי תורה תקשר עצמך במחשבתך מתחילה בהבורא יתברך, ויחשוב שאינו אומר דברי תורה אלו רק לפני הבורא יתברך לעשות לו נחת רוח, ואין אני אומר דבר זה לפני חביריי, כי מה לי נפקא מינה בשבחי או בגנותי:

פרק ח

ח. **כל** המרבה דברים מביא חטא (אבות פ"א מי"ז), פירוש חסרון, שאפילו כשהוא מדבר דברים עם בני אדם בחכמת התורה כידוע לנו, מכל מקום השתיקה טובה יותר, שיכול בשתיקה לחשוב בגדולתו יתברך ולקשור עצמו בו יתברך יותר משיקשור עצמו בשעת הדיבור:

פרק ט

ט. **לפעמים** שוכב אדם במטה ונראה לבני אדם שהוא ישן, והוא באותו שעה מתבודד עצמו עם הבורא יתברך. זה מדריגה גדולה, שיראה תמיד בהבורא יתברך בעין שכלו כמי שמסתכל על אדם אחד, ויחשוב שהבורא יתברך גם כן מסתכל עליו כמו אדם אחד שמסתכל עליו, כל זה יהיה תמיד במחשבה זכה וברורה, יחשוב שהבורא יתברך מלא כל הארץ כבודו (ישעיה ו, ג), והוא אדון על כל הדברים שבעולם, ויכול לעשות לי מכל מה שלבי חפץ, ואין יפה לי לבטוח רק בו יתברך. ויחשוב כמו שמסתכל על דברים גשמים כן מסתכל בשכלו על השכינה שהיא אצלו, ויהיה תמיד בשמחה, ויחשוב ויאמין באמונה שלימה שהשכינה אצלו ושומרת אותו וכל איבריו וכוחותיו, והוא מסתכל בהבורא יתברך והבורא יתברך מסתכל בו, והבורא יתברך יכול לעשות כל מה שהוא רוצה, אם הוא רוצה מחריב כל העולמות ברגע אחד ובורא אותם ברגע אחד, ובו יתברך מושרשים כל הטובות וכל הדינים שיש בעולם, שבכל הדברים שפעו וחיותו, ואין אני מתייירא רק ממנו יתברך, בהתהלכך תנחה אותך בשכבך תשמור עליך כו' (משלי ו, כב), ישתף השכינה בהליכה דיליה ובשכיבה דיליה ובקימה דיליה. וכשהוא עושה איזה מצוה ינוח מעט בכל עת וידבק בבורא יתברך ויעשה אותה בשמחה גדולה, וכשמבין בפנימיות של כל מצוה כמה היא גורם שפע בכל העולמות במצוה שהוא עושה, עובד יותר בדביקות גדול:

פרק י

י. **כשקם** בחצות ונופל עליו שינה, ילך לכאן ולכאן וישיר בשירות ויגביה קולו כדי להסיר מעליו השינה. וילמוד הרבה שיעורים, ולא הכל בענין אחד שיהא נראה עליו כמשא, רק שילמוד הרבה ענינים:

פרק יא

יא. **לא** יחשוב כמה הוציא בצרכי הבית כדי שתשרה הברכה בביתו. ובענין הממון יהא הוא עיקר, והיא לא תדע כלל ממספר הממון, ולא ינהיג הבית על ידי אשתו, שהאשה היא מצד הדין, וגם היא תבטל אותו מכמה דברים שירצה לעשות לעבודת השי"ת בדבר שבממון. ויהיה המשא ומתן שלו בצנעה כדי שתשרה ברכה.

פרק יב

יב. **פעמים** שהוא בענין שעובד השי"ת בכוונה גדולה והוא מזוכך מאוד, וכשמתחיל לזכך עוד את עצמו מסיבת איזה פגם יראה שיש עוד פסולת בו, כמו יין שהוא נראה

מאוד ברור בלי פסולת, והוא מעורב עדיין עם מעט שמרים, וכשרוצים לברר עוד מוצאים בו עוד פסולת.

פרק יג

יג. **כשכועס** לשם שמים יחשוב שהוא כועס על הקליפות שיש באותו אדם שמפחידים אותו לעשות דברים רעים אלו, והוא מכניע אותם בכעס תחת הקדושה.

פרק יד

יד. **פעמים** צריך להסתכל כאן וכאן כדי לדבק מחשבותיו בהבורא יתברך מחמת חומריות גופו שהוא מסך מבדיל על נשמתו, וידבק בהבורא יתברך ויבקש דבר מצרכי בית או שיעשה או ידבר באותו הדביקות, אף על פי שאינו צריך לעשות דבר זה, כדי להרגיל עצמו אף על פי שיעשה וידבר דבר גשמיות שתהיה מחשבתו בו יתברך, ושיהיה רגיל בדביקות באותו שעה. והגורם הדביקות הוא, שיהיה זריז לקום תמיד בחצות לילה ולחבר יום ולילה, והתבודדות מבני אדם, וגם בכתיבות רזי תורה, ויחודים, וכשיעשה יחודים יחשוב באותו שעה בגדולתו יתברך כפי כחו:

פרק טו

טו. **עיקר** מה שהקב"ה שלח הנשמה בהגוף השפל הזה, הוא זה כי אדרבא כי מזה יש להקב"ה תענוג גדול מאוד בזה, כי הנשמה בכלי מלוכלך הנעשה מעפר, כי אין דבר גרוע מזה, ואף על פי כן נותן תמיד שבח והודאה להקב"ה, וזהו חידוש גדול, לכן יש להקב"ה מזה השבחים תענוג יותר מהעבדות ושבחים של המלאכים, כי עליהם אין חידוש כי אין להם עכירות. וזה פירוש בגמרא (כתובות נט:) אין אשה אלא לנוי, הגוף נקרא אשה, וזהו פירושו 'אין אשה', ר"ל הקב"ה לא ברא את הגוף, 'אלא לנוי', ר"ל שיהיה לו תענוג ממנו בשבחים והודאות שלו:

פרק טז

טז. **זה** כלל גדול שצריך כל אדם להיות לו אמונה גדולה לזה, שמה שעושה מצוה הן בלימוד והן בתפלה או שאר מצות, צריך לאמונה גדולה שבזה המצוה או הלימוד או התפלה מתעורר תענוג גדול למעלה בעולמות העליונים, ועושה בזה המצוה נחת רוח ותענוג גדול להקב"ה ושכינתיה, וזה צריך לכוון בכל מצוה שעושה, ולכן צריך לעשותה בשמחה גדולה ואז נקרא בן נחמד להקב"ה. ולא יאמר איך אפשר שאני אדם השפל אגרום תענוגים כביכול למעלה, על זה נאמר (משלי טז, כח) ונרגן מפריד אלוף, ובכל המצות יחשוב שיהיה בזה תענוג גדול לעילא, שיביא כל הדברים לעולם התענוג.

ואך אם כן יאמר האדם בלבו שהוא גדול מאוד ויביא אותו לגדלות, לזה אמר (יחזקאל טז, ז) רבבה כצמח השדה וגו' ואת ערום ועריה, כי מי נתן לך הכח הזה, אני אני הוא (דברים לב, לט).

פרק יז

יז. **וזה** כלל גדול, שצריך האדם להתעורר מלמטה ההתלהבות, דהיינו התענוג שלו, כדי שיבוא לעולם התענוג:

פרק יח

יח. **עוד** כלל גדול, שכל מה שאדם רואה ושומע וכל המקרות שיקרה לאדם הכל הם באים לעורר אותו, הן דבר אהבה הן דבר יראה או שאר דברים.

גם אם באים לו בתפלה במחשבה כנגדו המעשים רעים שעשה כבר, הם באים כדי לתקן ולהעלותם בתפלה. גם בכל העת לפעמים מתפחד האדם מדבר מה מבריה, הכל בא לו כדי להעלות. ולפעמים רואה דבר יראה או אהבה, דרך משל אדם שמורגל בליצנות מראין לו ליצנותא דעבודה זרה, דהיינו אם בפתאום, על זה יבין שלא בחנם ראה זה או שמע לפעמים, והוא כדי לתקן הליצנות:

פרק יט

יט. **וזה** כלל גדול שכל מעשיו יהיו בדביקות גדול להשי"ת ברוך הוא, וישגיח על הכל על כל אשר יראה וישמע וכל שכן שיעשה, וזהו שכתוב אצל שלמה המלך ע"ה (מ"א ה, יג) וידבר על העצים ועל האבנים כו', שעל כל מה שראה אמר על כולם טעמים שמגיעים לעבודת ה'. ופשיטא שכל מה שבעולם הכל צריך לעבודתו, הן דבר טהור הן טמא כל הבריות, והכל הוא בעצמו ברוך הוא, שהנהגתו מלובש שם ובהכל מלובש השגחתו יתברך.

ועל הדברים האלו נמשיל לך משל נפלא מאוד, ואם תשגיח על המשל הזה היטיב, ותכנים אותו בשכלך תמיד, בוודאי תהיה עובד ה' בשלימות ובתמידות ובדביקות גדול, ותהיה ראוי להקרא לך עבד ה'. וזהו, איש חיל שבא אל האדם לקרוא אותו למלך, ובא בכעס ובפחד בבגדיו שמלובש במורא ופחד, והאדם מתייירא מאיש חיל, וזהו באמת אינו כלום, שאין לו לירא כלל ממנו, רק שיראת המלכות מלובש בו שבגדיו הוא חותם המלכות, אבל בעצמו אינו כלום. ומי שהוא חכם ירוץ תיכף להמלך בעצמו, אבל מאיש חיל הזה אינו מתירא כלום. או לפעמים בא לאדם איש מהמלך בבחינת האהבה, אם האדם הוא חכם הולך תיכף להמלך, ועם השליח אינו מדבר כלום.

כך כל הדברים הבאים לאדם, הן אהבה או יראה, ילך תיכף למלך, דהיינו אם בא לאדם היזק חס ושלום או מזדמן לו שמחה, אינו משמח בזה רק במלך. ולפעמים שבא איש מהמלך לאדם שהוא שוטה, התחיל לשחק ולשמוח עמו, ובאמת להבל יגיעו, לכן צריך האדם להתיישב מאוד בעבודת השי"ת על כל דבר.

ואם נפשך לומר, האיך יכול האדם להעלות במחשבתו כל דבר להיות ממותק בשרשו, על זה כתיב (דברים יח, יג) תמים תהיה עם ה' אלהיך, אינך צריך לילך רק בתמימות במחשבותיך עם השי"ת, והמחשבה הטהורה עולה ברגע אחד למעלה.

וזהו סוד (קידושין כח:) אמירה לגבוה כמסירה להדיוט דמי, דרך משל אם אדם רוצה לעלות במעלות הסולם למעלה, כשהוא עומד במעלה התחתונה אינו יכול להגיע במעלה העליונה, רק כשהולך למעלה למעלה, אבל אמירה - כשהוא אומר דבר להשי"ת וכל שכן המחשבה עומד שם תיכף ממעלה התחתונה, וזהו אמירה לגבוה, דרך משל קטן צריך לילך יותר, וגדול אינו צריך כל כך, והמחשבה הוא גדולה, אם אדם עושה מעשה א"צ רק המחשבה ואז עומד שם תיכף ורואה. ותדביק שכלך בענינים העליונים, ובוודאי לא תהיה מהכת שמעשיהם מצות אנשים מלומדה:

פרק כ

כ. **ואציג** לך כלל גדול, שבתחילה צריך שתדע שהקב"ה סובב כל עלמין וממלא כל עלמין והוא בתוך כל עלמין (עי' זהר ח"ג רכה.), דהקב"ה מצמצם אורו כביכול אפילו במדריגה פחותה שבגשמיות, ונמצא כשתחקור ותבין כל הדברים תשיג עצם כבודו יתברך.

וגם תדע סוד הפסוק (יחזקאל א, יד) והחיות רצוא ושוב, החיות שבאדם דהיינו הנשימות מהאויר, רצוא ושוב תמיד באדם, ובזה תבין שהדיבורים עולים תמיד למעלה אם דבוק לו יתברך, אף שכאן בעולם הזה הוא בזמן כל אות ותיבה, אף על פי כן באים לשם ברגע אחד למעלה מהזמן, כי שם אין התחלקות הזמן, והדחילו ורחימו של התיבות שאומר הם נקרא גדפין (תקו"ז כה:), כל זה תבין מאד, ויש להקב"ה כביכול תענוג גדול עד מאוד בזה, והרי לך משל נפלא לאב שיש לו תענוג מבן וחשוב אצלו התענוג שיש לו מבן יותר מכל התענוגים, וזהו סוד (זהר ח"ג ז:) ישראל מפרנסים לאביהם שבשמים:

פרק כא

כא. **שויתי** ה' לנגדי תמיד (תהלים טז, ח), פירוש שויתי לשון השתוות, בכל דבר שהשי"ת שולח לו בין שמשבחין אותו או מבזין אותו, וכן בכל האכילות בין שאוכל תענוגים או שארי דברים, הכל שוה בעיניו, שהוסר היצר הרע ממנו ואין חילוק אצלו

בין בטובה בין ברעה, או שיענג עצמו או שמכבד עצמו בדבר, כולו לשם שמים, אבל מצד עצמו אין חילוק, זהו מדריגה גדולה.

וכן אדם צריך שיעבוד השי"ת בכל בחינה, שהכל הוא צורך גבוה, שהשי"ת צריך שיעבדו אותו בכל האופנים, הכוונה פעמים אדם הולך עם בני אדם ומדבר עמם ואז אינו יכול ללמוד, וצריך להיות דבוק בהשי"ת במחשבתו וליחד יחודים, וכן כשאדם הולך בדרך ואינו יכול להתפלל וללמוד כדרכו וצריך לעבדו באופנים אחרים, אל יצער עצמו על זה, כי השי"ת צריך שיעבדוהו בכל אופנים, פעמים באופן זה ופעמים באופן אחר, לכך הזדמן לפניו לילך בדרך או לדבר עם בני אדם כדי לעבוד אותו באופן השני:

פרק כב

כב. **כלל** גדול, גול על ה' מעשיך ויכונו מחשבותיך (משלי טז, ג), שכל דבר שבעולם שיזדמן לנו יחשוב שהוא מהשי"ת:

פרק כג

כג. **גם** כלל גדול שיבקש אדם מהשי"ת שיזמין לו תמיד כל מה שהוא צריך כמו שהשי"ת יודע שהוא טוב לו, ולא מה שנראה לפי שכלו שטוב, שאפשר מה שבעיניו הוא טוב לו ובאמת הוא רע לו, רק ישליך כל צרכו על השי"ת, וזהו (תהלים נה, כג) השלך על ה' יהבך:

פרק כד

כד. **פעמים** אדם הוא כשיכור מחמת שמחת התורה שבוער בלבו אהבה גדולה, ולפעמים יכול להתפלל במהירות מאוד מחמת שבוער בלבו אהבת השם מאוד, והתיבות יוצאים מפיו מעצמם. לפעמים יש לעבוד השי"ת בנשמה לבד, דהיינו במחשבתו, והגוף יהיה עומד במקומו. ולפעמים יכול אדם לומר באהבה רבה וגדולה והתלהבות גדול בלא שום תנועה, ויהיה נראה לאדם אחר שהוא אומר אותן הדברים בפשוט בלא שום אהבה, וזהו יכול האדם לעשות כשהוא דבוק מאוד בהשי"ת, אז יכול לעבוד אותו בנשמה לבד באהבה רבה וגדולה, וזו העבודה יותר טוב והולכת במהירות יותר ומדובקת יותר להשי"ת מהתפלה שנראה בחוץ על האיברים, ואין להקליפה אחיזה בזה התפלה כלל, שכולו בפנימיות:

פרק כה

כה. **והבוטח** בה' חסד יסובבנו (תהלים לב, י), וכשהוא להיפך שמתירא תמיד ממדת הדין אז הוא מדבק עצמו בדינא וחס ושלום יהיה לו רעה, כדכתיב (ישעיה סו, ד) ומגורתם אביא להם, שבכל מקום שאדם מחשב שם הוא מתדבק, ואם חס ושלום בדין,

הוא מתדבק בדין, וכשהוא בוטח בחסד שם ידבק נשמתו והחסד יסובבנהו. וזהו כלל גדול שתמיד יטמין עצמו כולו בהשי"ת.

פרק כו

כו. **סייג** לחכמה שתיקה (אבות פ"ג מי"ג), כשאדם בשתיקה יכול לדבק עצמו בעולם המחשבה. מי שהוא אדם חכם ביראה מאוד, ומחשבתו תמיד איך לעבוד השי"ת, אדם זה הוא שלום בכל מעשיו ויכול לאכול דברים טובים ושאר תענוגים, ומכל מקום יכול לסגף עצמו בהם, וכן לראות בכל מקום שירצה, ולא להסתכל חוץ לד' אמות, דהיינו לראות תמיד בשם בן ד' שיש באותו דבר בסוד (תהלים טז, ח) שויתי ה' לנגדי תמיד, וכמו שאמרו רז"ל (שם פ"ד מ"כ) אל תסתכל בקנקן אלא במה שיש בו, וזהו הוא הסוד דעיקר כל דבר שבעולם הוא הרוחניות שבו הבא מהשי"ת שנותן בו טעם ומקיימו. וכן בדיבור כנ"ל, יכול לדבר בשאר דברים ולהיות דבוק בהשי"ת, וכן בעבודת התפלה יכול לעבוד השי"ת שלא יהא עבודתו נראה בפני בני אדם כלל שלא יעשה שום תנועה באיברים, רק בפנים ונשמתו יהיה בוער בלבו אהבת השי"ת, ויצעק בלחש מחמת התלהבות גדול בענין שיהיה עבודתו בפנים יותר משתהיה עבודתו נראה באיברים:

פרק כז

כז. **ברוך** הגבר אשר יבטח בה' וגו' (ירמיה יז, ז), איתא בזוהר (ח"א קמב.) אל יאמר בר נש אני בטוח בהשי"ת שיעשה לי דבר זה, שמא הוא אינו ראוי מצד עוונותיו שיעשה לו השי"ת דבר זה, רק יאמר אני בטוח בהשי"ת שיעזור לי לקיים מצותיו.

ובמילי דעלמא יהיה הבטחון של אדם באופן זה, שיבטח במקור כל הרחמים וחסדים שבוודאי יגמול לי חסד ורחמיו הגדולים, אף על פי שלא יעשה לי דבר זה שאני מבקש וילך עמי במדת הדין, זה מחסדיו ורחמיו שהוא יודע שטוב לי בזה שלא יעשה לי הדבר שאני מבקש, רק שיהיה הבטחון בלב שלם בלי שום הרהור רק באמת, כי השי"ת בוחן כליות וחוקר לב, וכשיהיה בטוח בזה האדם שלא יהרהר אחריו אף שלא נעשה בקשתו בוודאי יהא, וזהו פירוש הפסוק והיה ה' מבטחו, שהשי"ת יבטח בו שלא יהרהר:

פרק כח

כח. **ועוד** כלל גדול ליראי ה' ולחושבי שמו, שיעלה וישיג אדם למדריגה גדולה על ידי מקוה בתמידות, כי המקוה בתמידות יותר טוב מהתענית, שהתענית מחליש הגוף מעבודתו יתברך.

וכן יותר טוב שהכח שהוא מניח בתענית יתן הכח הזה בתפלה, שיתפלל בכל כוחו וכוונתו, ובזה בוודאי ישיג למדריגה:

איתא (ברכות י:) אל יעמוד אדם במקום גבוה ויתפלל אלא במקום נמוך, שלפעמים אדם מזכך עצמו בתענית ובשארי זכוכים, וכשיבוא להתפלל אל יחשוב שהיום הזה יעזור לי השי"ת בוודאי שאתפלל בכוונה שלימה מחמת הזכוכים, שאדרבא אז השטן מקטרג עליו ואינו מניח אותו שיתפלל בכונה שלימה, שזהו גבהות וגאוה שחושב שהשי"ת יעזור לו מחמת הזיכוכים שעשה לעצמו. רק יחשוב שכל מה שעשה הוא כאין נגד השי"ת, ואינו ראוי לעזור לו בשביל הזיכוכים שעשה לעצמו, ואז כשהשי"ת רואה שהוא מקטין את עצמו אז יעזור לו בוודאי:

תם ונשלם